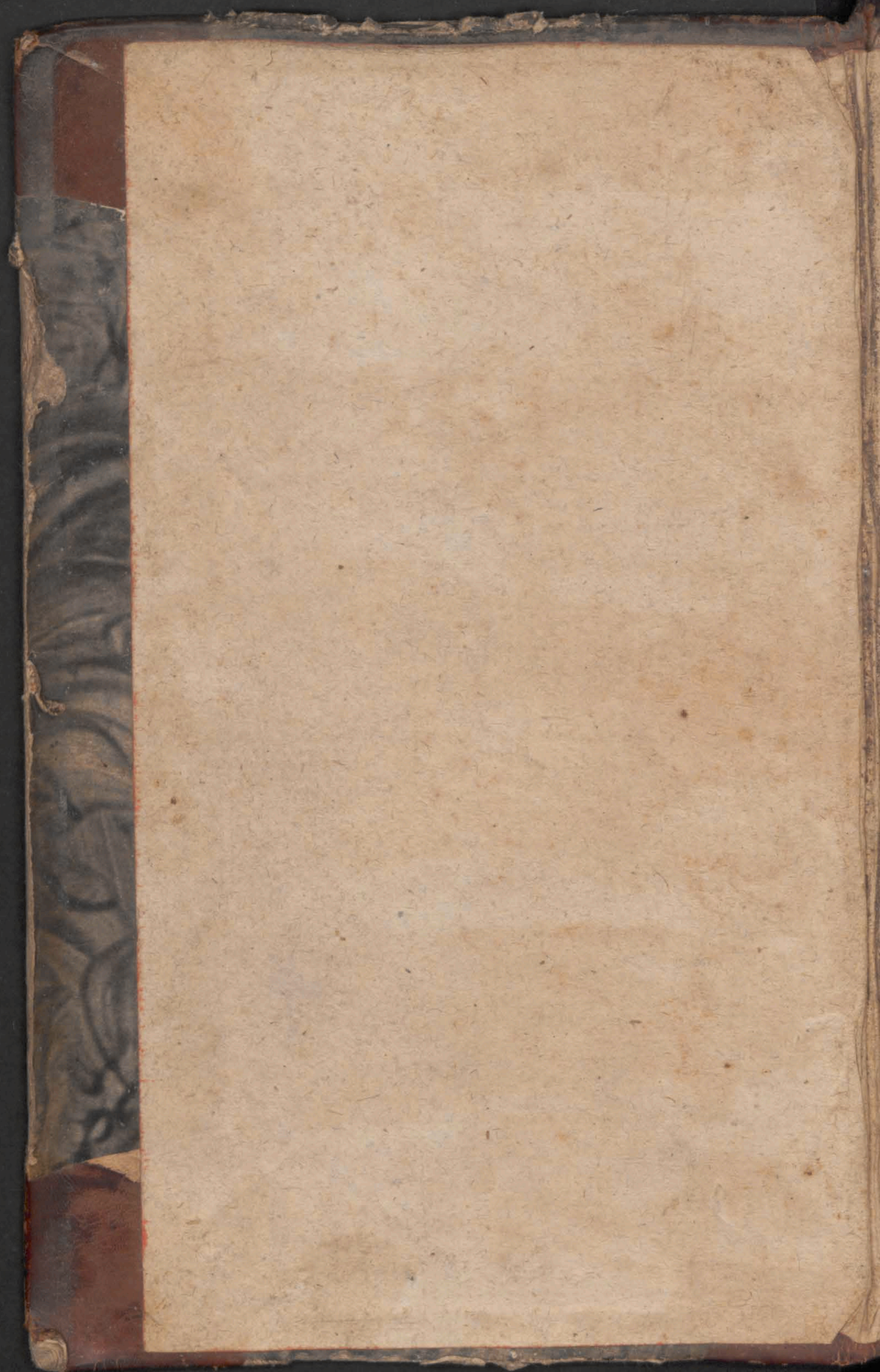

Schram Dominicus R.P.

Compendium
theologiae, dogmaticae, scholasticae et moralis methodo scentificae propositum.
Tomus primum.
Augustae Vindelicorum
Sumptibus Matthei Rieger et filiorum
1768.
16° XL – 770 str.
a-a5 – c-c3; A-A5 – Ccc.

Opr. főiskor.

Schram Dominicus R.P.

Compendium theologiae, dogmaticae, scholasticae et moralis methodo scentifice propositum.

Tomus primus.

Augustae Vindelicorum

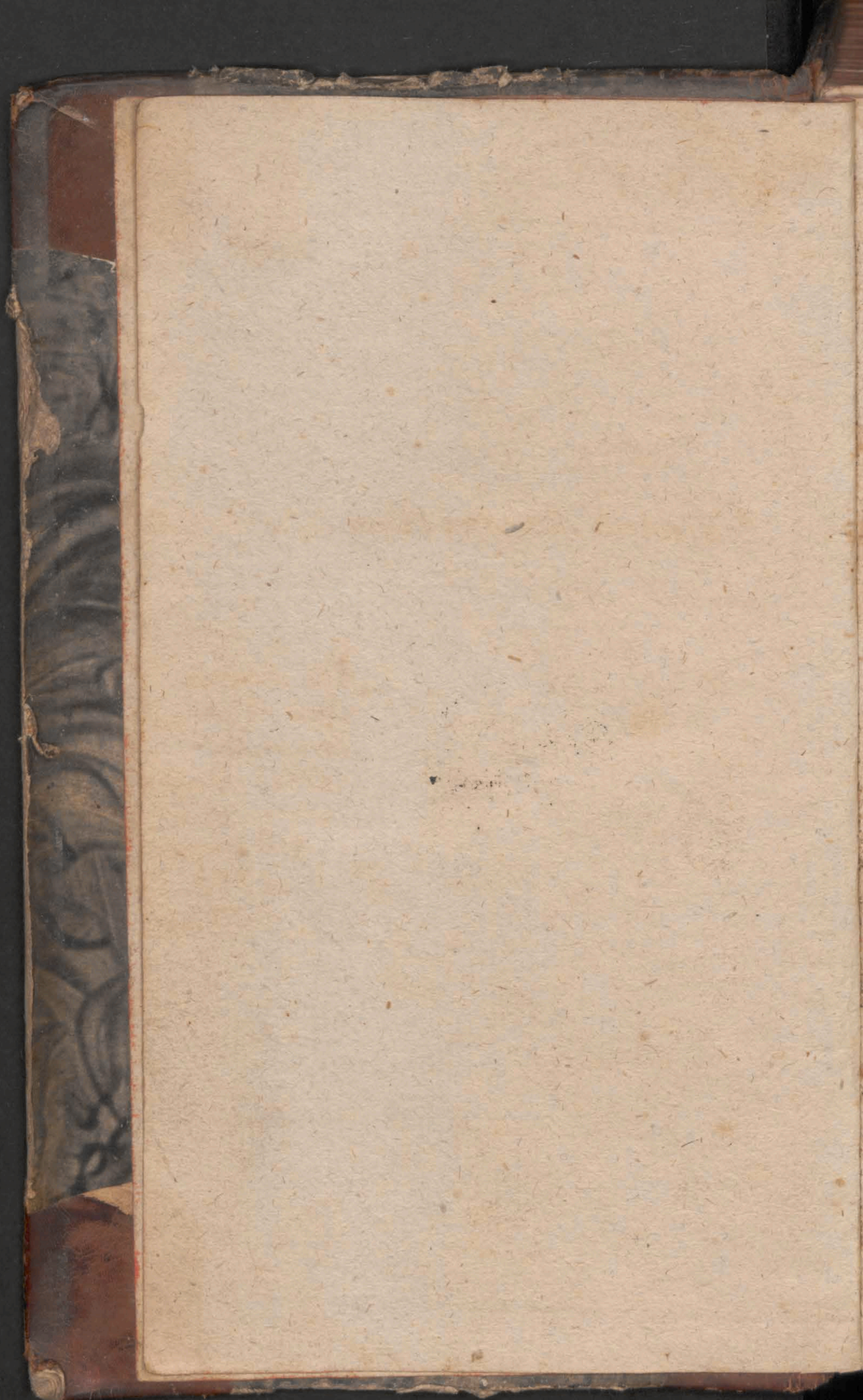
sumptibus Matthei Rieger et filiorum

1768.

16°. XL — 470 sk.

a-a5-e-e3; A-A5 — Lec

Opr. półskór.

COMPENDIUM THEOLOGIÆ

DOGMATICÆ, SCHOLASTICÆ, ET MORALIS

METHODO SCIENTIFICA PROPOSITUM

A

R. P. DOMINICO SCHRAM

O. S. BENED. IN MONASTERIO BANTHENSI PROFESSO.

TOMUS PRIMUS.

SUPERIORUM PERMISSU.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,

SUMPTIBUS MATTHÆI RIEGER ET FILIORUM.

MDCCLXVIII.

APPROBATIO CENSORIS.

Compendium Theologiæ Dogmaticæ, Scholasticæ, & Moralis methodo scientifica propositum à R. P. DOMINICO SCHRAM *O. S. Bened. in Monasterio Banthensi Professo.* Perlegi, & cum illud usui valde accommodum, Doctrinarum ubertate, & Soliditate pro Ratione molis locuples, ac proin Reipublicæ Litterariæ perquam utile existimaverim; Hinc utpote Decretis fidei, aut bonis moribus nihil adversum continens Publicis Typis dignum censeo. Augustæ Vindelicorum, die 29. Julii 1767.

Imprimatur

HENR. SIGISM. DE FERCHER,
SS. Theol. Doctor, Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Can. Capit. nec non Reverend. & Seren. S. R. I. Princ. & Episcopi Augustani Consil. Eccles. & Vicarius in Spiritualibus Generalis.

JOSEPHUS HERZ,
SS. Theol. Lic. Rev. ac Sereniss. Princ. & Episc. Aug. Cons. Eccles. Consist. Asseff. Visitator Gener. ac Librorum Censor.

PRÆFATIO.

Compendium Theologiæ Dogmaticæ, Scholaſticæ & Moralis tibi ſiſto Benevole Lector! Scopum, Methodum & Syſtema illius paucis hic aperio. Scopus ſcribendi fuit primo illis, qui Cathedris vel Prælectionibus Theologicis præſertim in Monaſteriis præſunt, libellum ſuppeditare, quo methodice, facilius, & utilius ex propriæ etiam eruditionis penu ſacratioris Doctrinæ arcana diſcipulis ſuis explicare poſſent. Notum quippe eſt, quam vim ingenio ſuo inferre debeat docens, ſi vel in contrahendis prolixi alicujus Authoris argumentis, vel elucidandis ſtricti cujusdam Compendii ratiociniis improbo labore defatigetur, maxi-

maxime ſi rationes inibi nec ſatis ſolidas, nec recto ordine digeſtas reperiat, & opiniones ſibi vix leviter probatas corrigere debeat. Incommodis his mederi hoc Compendio volui, dum illam methodum in illo ſequor, quæ privatis Doctoris ſententiis ſuum locum relinquat, & liberæ eruditionis curſum non retardet. Secundo diſcentibus prodeſſe volo, ut poſito hoc Sacræ Doctrinæ fundamento nexum materiarum melius perſpicere, Magiſtri ſui elucidationes facilius penetrare, & ex propria aliorum Authorum lectione, quam ſecundum ordinem dogmatum in hoc Compendio ſervatum intermiſcere poterunt, uberiorem fructum haurire valeant. Tertio illis etiam ſervire volo, quibus ob impendentia curæ Paſtoralis vel aliorum negotiorum onera amplos Theologorum Tomos evolvendi tempus non ſuppetit, quique nihilominus pro rite obeundo tum in Cathedra tum in Sacro Tribunali miniſte-

nisterio Theologicas disciplinas, quibus olim copiose imbuti fuerant, in compendio recapitulare volunt. Quarto denique Protestantibus nostris, qui ordinem Scholæ nostræ Theologicæ deesse identidem clamitant, ipsam eorum methodum sequendo, maxime illam, quam D. Schubert in suo Compendio Theologiæ Dogmaticæ, & D. Carpovius in Theologia Revelata Dogmatica secuti sunt, nexum Dogmatum Catholicorum ostendere volui

Methodus autem in hoc compendio observata in sequentibus consistit. Primo in Paragraphis plerumque ea explico, quæ vel sunt dogmata ab Ecclesia expresse definita, vel ea certe, in quibus Catholici omnes saltem quoad rem conveniunt, & a quibus sine aliqua nota vel censura recedere non licet, ut hac ratione Fides a Schola distingui possit. Hæc autem probo ex locis Theologicis, scilicet S. Scriptura, Traditione, Conciliis, &, ubi

fieri

fieri poteſt, ex ratione naturali. Secundo in Scholiis ſubnexis ſyſtemata hæreticorum, & hæreſes eorum contra propoſitum dogma ſiſto, eorumque argumenta difficiliora diſſolvo: Controverſias Scripturiſticas & hiſtoricas, ac quæſtiones Scholaſticas utiliores pro majori dogmatis illuſtratione & confirmatione expendo, ita tamen, ut Docenti facillimum futurum ſit, illi ſententiæ, quam ſequor, propriam ſubſtituere: Et demum in Tractatibus moralibus Corollaria practica ex Paragraphis, quæ Principia jam ſtatuerunt, eruta ſubnecto. Tertio Compendium hoc in tres Tomos diſpertior, quorum primus Tractatus ſpeculativos exhibet, ſcilicet, Diſſertationem Proemialem de Natura, utilitate, neceſſitate Theologiæ & locis Theologicis: de Deo; de S.S. Trinitate: de Angelis: de Mundo viſibili, opere ſex Dierum, Creatione hominis, & ejus lapſu: de Incarnatione Verbi Divini: de Gratia Chriſti:

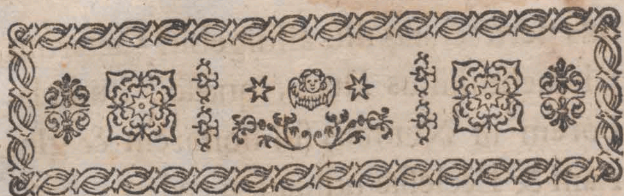
de ultimo Fine hominis & Beatitudine. Alter tomus tractatus practicos continet, ſcilicet, de Actibus humanis: de Conſcientia & Legibus: de vitiis & peccatis: de Virtutibus Theologicis: de Virtutibus Cardinalibus. Tertius Tomus de Sacramentis in genere & in ſpecie tractat.

Syſtema totius Theologiæ ſiſtet tibi Benevole Lector §. 37. Ut vero clarius illud perſpicias, totum ejus conſpectum quoad tractatus Tomi primi hic tibi in fronte exhibeo. Quæ ſcripſi, floſculi ſunt non ex proprio, ſed alieno horto decerpti: nequis igitur me plagii reum accuſet; quid quoad methodum præſtiterim, aliorum judicio relinquo, ſaltem conatus nonnullis forte placebit; quem Eruditi, inter quos locum non mereor, adjuvare & ad perfectum perducere poterunt. Authores, ex quibus hæc deſumpſi, vel ideo ſemper allegare nolui, quia ſtudioſis Theologiæ obvii ſunt, e quibus uberior lux circa materias preſ-

ſius

ſius pertractatas illis affulgebit. Cæterum Clementiſſimus Deus, quæſo! hunc laborem in Nominis ſui honorem & gloriam & Eccleſiæ utilitatem cedere jubeat. Omnia denique hæc ſcripta infallibili S. Matris Romano Catholicæ Eccleſiæ judicio humillime ſubjicio, paratus ejurare, ſiquid contra ejus mentem imprudenti calamo exciderit.

CONSPECTUS
CAPITUM, PARAGRAPHORUM, ET SCHOLIORUM.

Quæ in hoc primo Tomo continentur.

DISSERTATIO PROEMIALIS

Agit de neceſſitate Revelationis Divinæ, fontibus, unde illa hauriri debet, ſcilicet, S. Scriptura, Traditione, & Eccleſia quæ illam nobis proponit & explicat; cumque Theologia hæc omnia methodice conſideret, utilis eſt & neceſſaria.

§. 1. Theologia dogmatica eſt ſcientia earum rerum, quæ in verbo Dei ſcripto & Tradito nobis a Deo revelantur, & per Eccleſiam credenda proponuntur.

§. 2. Veritates revelatæ vocantur Dogmata Fidei, quæ in articulos fidei proprie dictos & reductive tales dividuntur.

Schol. 1. Dogma etiam a nonnullis in imperatum, liberum & toleratum dividitur.

Schol. 2. Diviſio vero in articulos fidei fundamentales & non fundamentales omnino nulla eſt.

§. 3. Porro doctrina a Deo revelata homini pro hoc ſtatu eſt neceſſaria.

Schol.

Schol. Unde ſyſtema Religionis naturalis a Deiſtis aſſertum eſt inſufficiens.

§. 4. Doctrinam revelatam diſcimus ex S. Scriptura & Traditione.

§. 5. S. Scriptura eſt verbum Divinum ipſo afflante a S. S. Scriptoribus in Libris V. & N. T. exaratum.

Schol. In hac vero inſpiratione Spiritus S. vel antecedenter, vel concomitanter, vel conſequenter ſe habere poteſt.

§. 6. Igitur in S. Scriptura V. & N. T. Verbum Dei revelatum vere continetur.

Schol. 1. Quam proinde Schwenkfeldius male rejicit.

Schol. 2. Imo omnia in S. Scriptura a Deo immediate inſpirata fuiſſe bene dicuntur.

§. 7. Sacra hæc Scriptura 72 Libros complectitur, qui omnes ſunt Canonici.

Schol. 1. Quorum 45 antiqua Synagoga, licet non omnes in ſuo Canone.

Schol. 2. Et 27. Catholica Eccleſia licet ab initio non ſemper in omnium particularium Eccleſiarum Canone agnovit.

Schol. 3. Unde immerito a Proteſtantibus Canon Catholicorum rejicitur.

§. 8. Reliquis autem Latinis editionibus Vulgata noſtra merito prælata fuit.

Schol. 1. Textum tamen Hebraicum incorruptum Eccleſia non rejecit.

Schol. 2. Imo & Chaldaica Paraphraſis ſuam utilitatem præſtat.

Schol. 3. Sicuti etiam verſio Syriaca.

Schol. 4. Et Pentateuchus Samaritanus.

Schol. 5. Item Græca verſio LXX. pura hodie adhuc eſt authentica.

Schol. 6. Et aliæ Græcæ verſiones, ſi S. Textum non corruperint, nobis ſerviunt.

Schol. 7. Quinimo Græcus Textus N. T. incorruptus maximæ Authoritatis eſt.

Schol. 8. Vulgata noſtra S. Hieronymum ſeu verſorem, ſeu emendatorem habet.

Schol. 9. Quam juxta Tridentinum omnes pro Authentica admittere debent.

Schol. 10. Ex vulgaribus vero Verſionibus nulla abſolute eſt Authentica.

§. 9. Et ideo lectionem S. Scripturæ in lingua Vulgari ſine diſcrimine, merito prohibuit Eccleſia.

Schol. Non tamen abſolute.

§. 10. Quippe S. Scriptura non in omnibus clara eſt.

Schol. Uti male docent Proteſtantes.

§. 11. Quæ obſcuritas ex variis ſenſibus ſub iisdem verbis latentibus etiam oritur.

Schol. Hinc pro ſenſu litterali & Myſtico nonnullæ Regulæ obſervandæ ſunt.

§. 12. Præter S. Scripturam etiam Traditio eſt Regula Fidei.

Schol. 1. Cujus variæ ſunt ſpecies.

Schol. 2. Imo & Judæi ſuas Traditiones habent.

Schol. 3. Et ideo Proteſtantes Traditionem male rejiciunt.

§. 13. Traditionis teſtes ſunt Patres Eccleſiæ, quorum communis Auctoritas in materia fidei & morum eſt infallibilis.

Schol. 1. Diſcrimen autem eſt inter Doctores Eccleſiæ, Doctores in Eccleſia, & Patres.

Schol. 2. In rebus naturalibus Patrum Auctoritas tantum probat, quantum eorum ratio.

Schol. 3. Catalogum Patrum proinde noſſe juvat.

Schol. 4. Communi Theologorum Sententiæ contradicere erroneum & hæreſi proximum eſt.

Schol. 5. Canoniſtæ item, & Civiliſtæ in ſuo foro probant.

Schol. 6. Sicuti & Philoſophi, & Hiſtorici.

§. 14. Verbum Dei ſcriptum & traditum proponit, & explicat nobis Eccleſia.

Schol. De qua falſum ſibi ſyſtema Proteſtantes fingunt.

§. 15. Notæ veræ Eccleſiæ ſunt, ut ſit Una, Sancta, Catholica & Apoſtolica.

Schol. Non vero juxta Proteſtantes, pura Verbi prædicatio, & legitima Sacramentorum adminiſtratio.

§. 16. Unitas Eccleſiæ conſiſtit in unitate fidei, & communione cum uno Capite.

Schol. Non vero in unitate circa articulos fundamentales.

§. 17.

§. 17. Sanctitas consistit in Sanctitate doctrinæ, Fundatorum & gloria miraculorum.
§. 18. Catholica est, si per totum orbem sit diffusa.
Schol. 1. Jam olim vero Ecclesia Catholica dicta fuit.
Schol. 2. Non tamen in sensu Protestantico.
§. 19. Apostolica est, quia ab Apostolis originem, doctrinam & legitimam Pastorum successionem derivat.
Schol. Hæc successio omnino est necessaria.
§. 20. Hæ notæ soli Ecclesiæ Romanæ conveniunt.
Schol. 1. Non vero Protestanticæ.
Schol. 2. Merito proinde vera Ecclesia Romana dicitur.
§. 21. Porro cum Ecclesia suas notas habeat, semper visibilis esse debet.
Schol. Ruit ergo invisibilis Ecclesia Protestantica.
§. 22. Nec unquam visibilis Ecclesia defecit, nec unquam est defectura.
Schol. Uti male docent Protestantes.
§. 23. Cum vero Ecclesia toto orbe dispersa semper commode audiri non possit, ejus Prælatos Deus subinde in Conciliis congregari voluit.
Schol. 1. Concilia ergo probabiliter sunt Divinæ institutionis.
Schol. 2. Sunt vel particularia vel universalia, quorum catalogum nosse expedit.
§. 24. Convocatio Conciliorum Generalium ad Papam spectat.
Schol. Non vero ad Principes laicos.
§. 25. Ejusdem Papæ est, vel per se, vel per Legatos suos Conciliis præsidere.
Schol. Non vero Principum sæcularium.
§. 26. Jus suffragii decisivi solis Episcopis competit.
Schol. 1. Et ex privilegio Abbatibus & Generalibus Ordinum.
Schol. 2. Non vero laicis.
§. 27. Concilium generale est infallibilis Controversiarum Fidei Judex.
Schol. 1. Etiam in Canonizatione S. S. Ecclesia est infallibilis.
Schol. 2. Quæ omnia perverse negant Protestantes.

§. 28.

§. 28. Item in Judicio de ſenſu librorum Eccleſia eſt infallibilis.

Schol. Hinc juſte propoſitiones Janſenii in ſenſu ab Auctore intento damnatæ ſunt.

§. 29. Eccleſia etiam diſperſa eſt infallibilis.

Schol. Igitur non licet a Bulla: Unigenitus appellare.

§. 30. Caput Eccleſiæ a Chriſto S. Petrus conſtitutus fuit.

Schol. 1. Quod male negant Proteſtantes.

Schol. 2. Et S. Petrus & S. Paulus non ſunt duo Eccleſiæ capita.

§. 31. Romanus Pontifex S. Petro in primatu ſuccedit, & eſt caput Eccleſiæ.

Schol. Contra Proteſtantes.

§. 32. Prærogativæ autem primatus illius aliæ ſunt ex jure Divino, aliæ ex reſervatione, aliæ in Scholis adhuc controvertuntur.

Schol. 1. Jurisdictionem ſuam Papa immediate a Chriſto habet.

Schol. 2. Et S. Petrus Cathedram ſuam Romæ fixit.

Schol. 3. Cui jure Divino primatus affixus eſt.

Schol. 4. Et probabiliter eſt de fide modernum R. P. eſſe legitimum S. Petri ſucceſſorem.

§. 33. Ex his ſequitur, Eccleſiæ regimen eſſe quidem monarchicum, ſed Ariſtocratia mixtum.

Schol. 1. Quod male negant Proteſtantes.

Schol. 2. Quippe etiam Epiſcopi jurisdictionem ſuam immediate a Chriſto habent.

Schol. 3. Sicuti & Parochi.

Schol. 4. Abbates vero & Generales ex privilegio ab Eccleſia conceſſo.

§. 34. Membra Eccleſiæ non ſunt omnes & ſoli prædeſtinati, nec ſoli juſti, nec hæretici, Schismatici, excommunicati & infideles.

Schol. Unde Wicleffus & Jurius errant.

§. 35. Propoſitio igitur hæretica Verbo Dei ſcripto vel tradito ab Eccleſia propoſito contradicit.

Schol. 1. Ex quo eruitur, quid ſit judicium Eccleſiæ dogmaticum.

Schol. 2. Item Propoſitio erronea &c.

Schol. 3. Et ad quem Cenſura Propoſitionum ſpectet.

CAPUT I.

DE
DEO

Tractat de Existentia, Natura & Attributis Divinis.

Schol.

Schol. Et voluntas beneplaciti.

§. 87. Voluntate antecedente vult omnes salvos fieri.

Schol. Errat proinde cum Calvino Jansenius.

§. 88. Voluntas Dei est causa rerum.

Schol. Mala vero solum permittit.

§. 89. Quæ permissio mali perfectionibus Dei non officit.

Schol. Eo ipso quod creatura sit peccabilis.

§. 90. Deus circa creaturas summe liber est.

Schol. In quonam autem libertas Dei consistat, difficulter explicatur.

§. 91. Deus libertate sua nunquam abutitur.

Schol. Objectum autem Divinæ voluntatis est Divina bonitas.

§. 92. Voluntas Dei consequens de rei existentia dicitur decretum Dei.

Schol. 1. Quod est æternum & immutabile.

Schol. 2. Undenam efficacia Divinorum Decretorum desumenda sit, controvertitur.

§. 93. Decretum Dei de certis hominibus salvandis dicitur Prædestinatio.

Schol. 1. & 2. Quæ explicatur & dividitur.

§. 94. Prædestinatio datur.

Schol. Contra Priscillianistas & Manichæos.

§. 95. Et soli prædestinati salvantur.

Schol. Singularis est ergo Catharini opinio.

§. 96. Prædestinatio est certa & infallibilis.

Schol. Cui certitudini S. Scriptura non obstat.

§. 97. Nemo tamen sine speciali revelatione de sua prædestinatione certus esse potest.

Schol. 1. Uti putavit Calvinus.

Schol. 2. Licet nonnulla signa conjecturalia Prædestinationis dentur.

§. 98. Numerus prædestinatorum a Deo determinatus est.

Schol. Sed soli Deo cognitus.

§. 99. Causa Prædestinationis est bonitas Dei.

Schol. 1. 2. 3. An vero a meritis prævisis pendeat, controvertitur.

§. 100. Reprobatio est decretum Dei, quo Deus vult permittere, ut aliqui sua culpa a gloria excidant, & pro culpa damnationis pœnam infligere.

Schol.

CAPUT II.

DE

DEO TRINO.

Statuitur Divinitas Patris & Filii & Spiritus S. Unitas essentiæ, Processio, Ordo, & distinctio Personarum Divinarum, Relatio, Circuminsessio & Missio.

Schol.

CAPUT III.

DE ANGELIS

Exponit Creationem, Naturam, Perfectiones, Ordines, lapsum & supplicium Angelorum malorum, & Beatitudinem Bonorum.

CAPUT IV.

DE
MUNDO VISIBILI, OPERE SEX DIERUM, CREATIONE HOMINIS, ET EJUS LAPSU.

Schol.

§. 268. Homo per peccatum justitiam originalem perdidit.
§. 269. Et pœnæ originale consecutæ sunt, mors Ignorantia, Concupiscentia, Pudor nuditatis, morbi &c.
Schol. Quod male negant Pelagiani.
§. 270. Hinc omnibus moriendum est.
Schol. Nec ulla datur exceptio.
§. 271. Pœna originalis per Baptismum non deleti est privatio visionis beatificæ.
Schol. An vero infantes sine Baptismo decedentes etiam pœnam sensus patiantur, incertum est.
§. 272. Adam denique de suo peccato pœnitens æternam salutem consecutus est.
Schol. Nec contrarium suis argumentis probat Tatianus.

CAPUT V.

DE INCARNATIONE VERBI DIVINI.

Exponitur Adventus Messiæ & Incarnatio Verbi Divini, Conceptio ejus, Nativitas, Perfectiones animæ illius, Unio hypostatica, & officia Christi.

§. 273. Incarnatio est unio Personalis naturæ Divinæ & humanæ in una Persona Verbi.
§. 274. Incarnatio est possibilis.
Schol. Non obstantibus argumentis contrariis.
§. 275. Et conveniens Deo, homini & Verbo Divino.
§. 276. Possibilitas tamen ejus ratione naturali evidenter demonstrari nequit.
Schol. Nec eam ostendent Adversarii.
§. 277. Angeli igitur eam ex revelatione didicerunt.
Schol. Dœmones vero aliquando dubii fuerunt.
§. 278. Incarnatio Adamo revelata fuit.

§. 279.

§. 300. Item Chriſtus infirmitates humanæ naturæ aſſumpſit.
Schol. 1. Quod male negant Incorrupticolæ.
Schol. 2. An vero ex neceſſitate naturæ doloribus obnoxius fuerit, controvertitur.
§. 301. Imperfectiones autem morales non aſſumpſit.
Schol. 1. Uti male putat Calvinus.
Schol. 2. Nam nec peccavit, nec peccare potuit.
§. 302. Nec infirmitates humanas perſonales aſſumpſit.
Schol. An vero forma decorus fuerit, incertum eſt.
§. 303. Anima Chriſti perfectiſſimam ſcientiam habuit.
Schol. Contra Gnoſticos & Valentinianos.
§. 304. Viſione etiam beatifica non tamen comprehenſiva donata fuit.
Schol. Sed quomodo hæc cum doloribus ſteterit, difficulter explicatur.
§. 305. Gratiam habuit ſubſtantialem, capitis, habitualem, actualem operantem, gratis datas, virtutes morales infuſas & acquiſitas, & dona S. Spiritus.
§. 306. Duæ in Chriſto ſunt naturæ.
Schol. Eutyches ergo errat in ſuo ſyſtemate.
§. 307. Sed una tantum Perſona.
Schol. 1. Hinc falſum eſt Neſtorii ſyſtema.
Schol. 2. Quem Concilium Epheſinum merito damnavit.
Schol. 3. S. Cyrillus vero ab omni hæreſis labe immunis eſt.
Schol. 4. Tria etiam capitula merito damnata ſunt.
Schol. 5. Et Joannes Ant. hæreſi Neſtorii non adhæſit.
§. 308. In Chriſto datur unio Perſonalis.
Schol. Quo ſenſu vero compoſitus dici poſſit, exponitur.
§. 309. Unio perſonalis eſt realis, habet initium, non eſt abſolute neceſſaria, & indiſſolubilis
§. 310. Hinc in triduo etiam mortis Chriſti unio hypoſtatica cum corpore & anima permanſit.
Schol. 1. Item ſanguis in triduo paſſionis effuſus Divinitati unitus permanſit.

Schol.

Schol. 2. Particulæ tamen S. Sanguinis in nonnullis Ecclesiis hodiedum asservatæ hypostatice Verbo non sunt unitæ.

§. 311. Unitio personalis in ipso instanti Conceptionis facta fuit.

§. 312. Ideo Beatissima Virgo recte dicitur Deipara.

Schol. Quem titulum illi perverse aufert Nestorius.

§. 313. Unio hypostatica est Mysterium.

Schol. Quod opiniones Scholasticæ non satis explicant.

§. 314. Ex unione hac fluit duplex in Christo voluntas & operatio.

Schol. 1. Quam frustra impugnant Monothelitæ.

Schol. 2. Quibus Honorius P. non adhæsit.

Schol. 3. An vero a Synodo VI. excommunicatus fuerit, controvertitur.

§. 315. In Christo datur communicatio idiomatum in concreto.

Schol. Hinc Christus in sano sensu potest dici creatura.

§. 316. Et hæc propositio: Unus e Trinitate passus est, est Catholica.

Schol. 317. Christus non potest dici Filius Dei adoptivus.

Schol. 1. Uti male sensit Elipandus.

Schol. 2. Imo nequidem secundum humanam naturam.

§. 318. Nec Christus secundum humanam naturam est ubique.

Schol. Uti male contendit Lutherus.

§. 319. Et humanitas Christi Verbo unita unica cum illo adoratione adoranda est.

Schol. Ideo Magi vere Christum adorarunt.

§. 320. Porro Incarnatio non fuit absolute necessaria.

Schol. 1. Nequidem ex supposito decreto Creationis mundi.

Schol. 2. An vero Deus hominem sine Incarnatione salvare potuerit, expenditur.

§. 321. Motivum Incarnationis est redemptio hominis.

Schol. Adamo ergo non peccante Christus non venisset.

CAPUT VI.

DE GRATIA CHRISTI

Explicatur Natura Gratiæ: Gratiæ gratis datæ, Gratia actualis, habitualis, Justificatio & Meritum expenduntur.

§. 385. Ut autem opus sit meritorium, certas conditiones habere debet.

Schol. 1. Non tamen requiritur, ut sit supererogatorium.

Schol. 2. Bene vero, ut fiat ab homine in gratia existente

§. 386. Ex his definitur Meritum.

Schol. 1. Et dividitur.

Schol. 2. Ostenditur requiri ad illud promissionem Dei.

Schol. 3. Et opera nostra esse de condigno meritoria vitæ æternæ.

Schol. 4. Ita tamen, si fiant ex influxu Charitatis virtualis.

§. 387. Primam gratiam actualem nemo de condigno vel congruo mereri potest, nec primam habitualem de condigno.

Schol. 1. Mereri tamen quis potest primam habitualem de congruo.

Schol. 2. Objectiones solvuntur.

§. 388. Justus de condigno augmentum gratiæ mereri potest, non vero primam gloriam, sed tantum secundam.

§. 389. Nec de condigno reparationem post lapsum mereri potest, nec perseverantiam finalem.

Schol. 1. Solvuntur objectiones.

Schol. 2. Nec de congruo infallibiliter reparationem post lapsum meretur.

Schol. 3. Nec donum perseverantiæ.

§. 390. Justus tamen mereri potest bona temporalia.

CAPUT VII.

DE ULTIMO FINE HOMINIS ET BEATITUDINE.

Explicatur, Quisnam sit ultimus Finis hominis, quænam beatitudo animæ post mortem, & quænam gloria Corporis.

§. 391. Finis est id, cujus gratia aliquid fit.

Schol. Varie dividitur.

§. 392. Datur finis simpliciter ultimus.

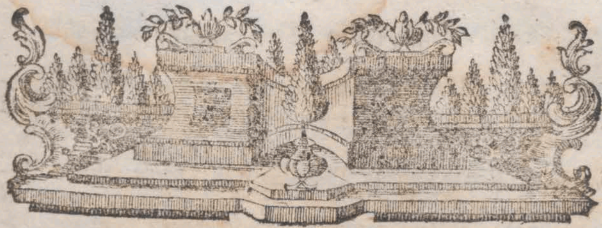
Schol. Qui multiplex esse nequit.

§. 393. Solus Deus est ultimus hominis finis.

§. 394.

DIS-

DISSERTATIO PROEMIALIS

DE THEOLOGIÆ DOGMATICÆ NATURA, NECESSITATE, ET LOCIS THEOLOGICIS.

§. I.

In verbo Dei ſcripto & tradito ea continentur, quæ ab homine æternam ſalutem conſecuturo credenda ſunt. Quæ cum ex variis S. Scripturæ locis & Sacræ Traditionis fontibus hauriri, & juſto ordine diſponi poſſint, ſingulare quoddam diſciplinæ genus naſcitur, quod *Theologiam Dogmaticam* appellamus. Quæ proinde definiri poteſt: *Scientia earum rerum, quæ in verbo Dei ſcripto & tradito nobis a Deo, revelantur, & ab Eccleſia Catholica credenda proponuntur.* *Definitio Theologiæ Dogmaticæ.*

Schol. 1. Theologiam dogmaticam *ſcientiam* dicimus, quia ex principiis revelatis concluſiones deducit. Cum vero ſcientia ſtricte dicta juxta multos Philoſophos principia evidentia requirat, quæ evidentia in revelatis utpote ex fide cognitis, & conſe-

quenter obscuris non habetur, scholasticis disputandum relinquimus, an scientia stricte dicta dici mereatur.

Schol. 2. Protestantes Theologiam Dogmaticam definiunt, quod sit *scientia earum rerum, quæ ad æternam salutem consequendam creditu sunt necessariæ & utiles.* Ubi jam præludunt per τὸ *necessariæ* & *utiles* famosæ illi distinctioni inter *Articulos fidei fundamentales*, & *non fundamentales*, quæ an subsistat ex sequentibus patebit.

§. 2.

Continet Articulos fidei.

Veritates fidei in verbo Dei scripto & Tradito revelatæ vocantur *dogmata* Fidei, quæ si sint veritates fidei principales omnibus ad salutem scitu necessariæ & nobis ad explicite credendum propositæ, dicuntur *Articuli fidei* proprie dicti: uti Articuli fidei in symbolo Apostolorum comprehensi. Cæteræ vero veritates minus principales nec omnibus ad salutem scitu explicite necessariæ, nec nobis ut tales ad explicite credendum propositæ, dicuntur *Articuli fidei improprie & reductive*, quatenus reduci possunt ad aliquem ex articulis fidei proprie dictis, quales sunt multæ veritates in S. Scriptura revelatæ; uti quod Christus fuerit pannis involutus &c.

Dogma quotuplex.

Schol. I. Annatus in Appar. dogma Catholicum generice sumptum dividit in dogma *imperatum, liberum*, & *toleratum*. Dogma *Catholicum* imperatum, quod solum est dogma fidei, nihil aliud est, quam fidei dogma omnibus cum obligatione sive explicite sive implicite credendi propositum, quod siquis negaret, habendus foret hæreticus v. g. *quod Deus sit trinus in Personis, quod duæ sint in Christo voluntates.* Dogma *liberum* est quæcunque doctri-

doctrina, quæ est talis, ut neque sit de fide, neque fidei nociva, & de qua tenenda, vel non tenenda est libera cuique in Ecclesia facultas: v. g. *doctrina de æterna hominum prædestinatione ante vel post ipsorum prævisa merita.* Dogma *toleratum* est doctrina illa, quæ talis est, ut non sit de fide, neque satis notorie contra fidem & hæretica, quia nondum ab Ecclesia damnata est ut hæretica, sed tolerata: qualis dici olim potuit ante Damasi Romani Pontificis tempora doctrina *de millenario Christi in terris regno post resurrectionem & judicium extremum futuro*, quam *Papias* omnium primus invexisse creditur, & tenuisse *S. Justinus*, & *S. Irenæus*, quin tamen dicantur hæretici, quia hæc Doctrina tunc nondum satis notorie erat contra fidem, nec ab Ecclesia damnata ut hæretica.

Schol. 2. Protestantes dogmata ad salutem creditu necessaria vel utilia appellant *Articulos fidei:* hos dividunt in *Fundamentales* & *non Fundamentales*. *Fundamentales* salva salute aut ignorari, aut negari nequeunt, ideoque rursus sunt vel *Primarii* vel *Secundarii*. *Non Fundamentales* ignorari quidem, quin & negari possunt absque detrimento æternæ salutis, haud parum tamen scitu & creditu utiles sunt. Verum *Primo* hæc articulorum distinctio incognita est toti antiquitati. *Secundo* inter nostros Protestantes hactenus conveniri non potuit, quinam distincte sint Fundamentales, aliis aliter definientibus, aliis alios articulos assignantibus. *Tertio* Articuli fidei non fundamentales vel sunt a Deo revelati, & sic salute salva negari non possunt: vel sunt doctrina, quæ neque est de fide, neque fidei nociva, & de qua tenenda vel non tenenda est libera cuique in Ecclesia facultas; & sic erunt dogmata libera juxta n. 1. & abusive solum nomine articulorum fidei denotantur: vel sunt dogmata in verbo Dei tradito contenta, & ab Ecclesia definita, in quo sensu etiam Protestantes sumunt Articulos non fundamentales; sed sic spectatos omnes articulos hos revelatos esse & ad fundamentales pertinere, hoc nimirum sensu, quod illos negare aut impugnare nemini, qui salvus

esse velit, licitum sit, merito contendunt omnes Catholici, uti ex dicendis de Traditione & Ecclesia patebit.

§. 3.

Per revelationem Dei necessaria ad salutem scimus.

Ut homo in hoc statu veritates ad salutem scitu necessarias cognoscat, Divina revelatione indiget: hac enim sola, non vero ratione naturali cognoscit finem suum ultimum, scilicet, Deum clare visum & possessum sub ea ratione, qua est vere beatificus, ad quem semper tendit, cum perfectam in hac vita beatitudinem se consequi non posse, satis clare vel ex ipsa cordis sui inquietudine experiatur, principia vero naturalia hunc finem homini non manifestant, alias enim antiqui Philosophi solertia sua illum detexissent. Deinde per solam revelationem discit homo media ad consequendum finem suum ultimum necessaria, quippe quæ a voluntate Dei unice dependent. Rursus licet ratio naturalis nobis dictet, Deo cultum deberi & reverentiam; attamen qualem cultum Deus a nobis exigat, nec natura satis determinat, nec ratio sufficienter investigat, imo si rationem consulamus, illa nobis suggerit, hunc cultum non ex nostra, sed ex Divina determinatione dependere, sicuti obsequia Principi debita ab ipso determinari debent, ut subditi sui pro beneplacito suo illi serviant. Revelatio ergo Divina requiritur, alias enim ad absurdas superstitiones ratio sibi relicta deflectet, uti in gentilibus experimur. Denique Deum sæpe offendimus: jam vero ratio

tio quidem dictat, quod eum nobis placatum reddere, illique pro illata injuria ſatisfacere debeamus; ſed ratio ſola nequit cognoſcere, quonam modo ſibi accepto Deus placari, & ſibi pro offenſis ſatisfieri velit, igitur per ſolam Divinam revelationem nobis innoteſcere poteſt.

Schol. *Naturaliſtæ*, qui circa medium Sæculi XVI. *Deiſtæ* appellari cœperunt, cum *Deiſtæ* alias vocari ſolerent illi, qui Deum agnoſcunt, ſed ejus providentiam, vel aliquem cultum illi deberi negant; docent hominem ſola religione naturali æternam vitam impetrare poſſe. Eſt autem *Religio naturalis* cultus, quo Deum proſequendum eſſe, ſola ratione edocemur: Cultus hic involvit, cognitionem exiſtentiæ, eſſentiæ, & Attributorum Dei, prout in Theologia naturali demonſtrantur: 2. Cognitionem dependentiæ mundi a Deo per creationem, conſervationem, concurſum, gubernationem & providentiam. 3. Notitiam ſui ipſius, præſertim animæ & ejus immortalitatis; 4. ſtudium ſervandi leges naturæ mortalium cordibus a Deo inſcriptas. Unde Deiſtæ tollunt omnem revelationem Divinam, & quævis fidei myſteria, & volunt Religionem naturalem nulla revelatione Dei externa aut mutari, aut augeri aut reſtringi potuiſſe. Deiſtarum primus & famoſiſſimus in Anglia habetur, *Eduardus Baro Herbert de Cherbury*: Hic in Libro *de veritate, prout diſtinguitur a Revelatione, a veroſimili, a poſſibili, & falſo* an. 1624. Pariſiis edito, & in libro, *de Religione Laici.* Et in alio, *de Religione Gentilium, errorumque apud eos cauſis*, hoc ſyſtema adornavit: imo ponit quinque dogmata Religionis cujusdam univerſalis, quæ ſola ſalvare poteſt; ſcilicet 1. *eſſe Deum ſummum*, 2. *Eum coli debere*, 3. *virtutem & pietatem eſſe præcipuas partes cultus Divini*, 4. *dolendum eſſe de peccatis, & ab iis reſipiſcendum*, 5. *dari ex juſtitia & pietate Divina præmium vel poenam tum in hac vita, tum poſt illam.* *Syſtema Deiſtarum.*

2do probat *hos quinque articulos ab omnibus cujuscunque religionis hominibus semper creditos & retentos esse*; 3tio asserit *eos, si credantur & observentur, sufficere ad salutem* 4to concedit quidem gentiles varias superstitiones hos articulos corrumpentes & obruentes adjecisse, sed putat, *id non impedire hominum salutem, dummodo substantia universalis hujus doctrinæ integra retineatur*; 5to Ex his omnibus concludit, *Christianorum Religionem bonam quidem & salvificam esse, id autem non minus de aliis quoque Religionibus asseri oportere contendit.* Post hæc Anglia plures Deistas protulit, *Matthæum Tindalium*, *Joannem Tolandum*, *Comitem de Shaftesburii*, *Woolstonium &c.* quorum scripta refert, & refutat *Leland in epistolis de scriptis Deisticis.* Præter dicta a nobis (§. 3.) pro solvendis Deistarum argumentis notandum est, eos non bene distinguere veritatem Religionis naturalis, ab ejus sufficientia: nec animadvertunt, hominem in statu corruptionis & peccati, quem unusquisque in se facile cognoscit, considerari debere; hæc enim si perpendissent, haud difficulter vidissent, rationem, quæ generalia tantum principia in omni statu adimplenda præscribit, ignorare medium, quo Deus peccatis ad iram provocatus placari possit: intellexissent etiam, officia Religionis naturalis ab homine in hoc statu corruptionis propriis viribus naturæ adimpleri non posse, unde ex utraque hac causa lumen naturæ nequit sufficere ad salutem.

§. 4.

Principia veritates revelatas cognoscendi.

Principia, e quibus veritates revelatas haurimus, sunt, Sacra scriptura, Traditio & Ecclesia. Ad Traditionem revocatur *omnium S. S. Patrum consensus in uno dogmate*: ad Ecclesiam vero reducuntur tum *Concilia generalia*, quæ eam repræsentant, tum *decreta summorum Pontificum*.

Schol.

Schol. S. Scriptura, Traditio & Ecclesia dicuntur *loci Theologici interni necessarii*: *loci* vero *interni non necessarii*, qui subministrant principia, e quibus eliciuntur propositiones magis vel minus probabiles, sunt *Auctoritas Conciliorum Provincialium & Nationalium*, & *sanctorum Patrum*, quando separatim spectantur, ac *Theologorum*. Locus externus ad elucidandas veritates Fidei est vel *Rationis*, vel auctoritas Philosophorum & Historicorum.

§. 5.

Sacra Scriptura est verbum Dei, ipso afflante a Sacris Scriptoribus litteris consignatum in libris veteris & Novi Testamenti. *S. scriptura est Divina.*

Schol. Deus tripliciter mentem alicujus scriptoris potest afficere: 1. revelatione, dum ignotam antea veritatem illi manifestat in extasi sive per revelationem imaginariam, sive intellectualem, vel per allocutionem & visionem sensibilem externam, vel per inspirationem internam in vigilia. Hoc modo dicitur Spiritus Sanctus se habere cum Sacris scriptoribus *antecedenter*, & inspirat ac revelat dicenda vel scribenda ita, ut non sit in potestate scribentis, aliud scribere. 2. *Concomitanter* se habet Spiritus Sanctus ad modum, quo quis alterum v. g. oculo dirigeret, ne erret, vel fallatur. Unde scriptor est liber quoad exercitium, & saltem ab intrinseco quoad specificationem, licet ab extrinseco ob assistentiam Spiritus Sancti sit determinatus ne erret, quare debet ad res & verba proferenda attendere, nec certo novit, ea, quæ scribit, esse a Deo, nisi aliunde de assistentia Spiritus Sancti sit certificatus. 3. *Consequenter* se habet Spiritus Sanctus, si quid humano Spiritu a scriptore scriptum fuerit, quod deinde Spiritus Sanctus verum esse testatur. *Modi inspirationis Divinæ.*

§. 6.

In Libris veteris & Novi Testamenti Revelatio vere Divina continetur. *Primo* enim hi Libri *S. scriptura continet reve-*

lationem Divinam. ab illis scriptoribus scripti fuerunt, a quibus scripti esse perhibentur; ita testantur ipsi Authores horum librorum, qui sane utpote homines ingenio præstantes, ingenui, nulla temporalis commodi spe ad hoc provocati, imo cum præsentissimo vitæ periculo, quam etiam nonnulli eorum pro veritate gloriose profuderunt, non minorem fidem saltem historicam merentur, quam alii scriptores profani: jam vero sacri hi scriptores passim testantur, se a Deo sibi revelata scripsisse, uti passim in eorum libris apparet; testantur, inquam, renitentibus sæculi potestatibus, ridente & obmurmurante mundo contra Legem carni adeo inimicam, inveteratis præjudiciis & antiquis superstitionibus adversam: consentientibus econtra & fidem eorum dictis tanquam a Deo inspiratis præbentibus viris per singula sæcula sapientissimis, colla superba & delicata Legi adeo severæ subjicientibus gloriæ, divitiarum & voluptatum hujus mundi avidissimis: Revelationem igitur vere Divinam nobis hi scriptores referunt, nisi eos vel insignes impostores, vel sapientes omnes post accuratam eorum dictorum crisin fidem adhibentes, omnino stupidos, vel sæculi hujus potentes & amatores Legibus his Divinis se submittentes effœminate meticulosos dicere velis, quod sane ab ingenuo homine & sana ratione ipsa abhorret. *Secundo* Arcana & futura libere contingentia nonnisi per revelationem Divinam cognosci possunt, quod enim *Spinoza in Tract. Theologico Politico* contendit per imagi-

imaginationem, qua longe plures ideæ componuntur, quam ex notionibus & principiis generalibus ratiocinando erui possunt, arcana & futura prævideri posse sine Divina revelatione, omni rationi & sanæ Philosophiæ repugnat; quippe Lex imaginationis postulat, ut illæ tantum ideæ componantur, vel separentur, quas olim sensu, licet alio ordine, percepimus. At vero Prophetæ in sacra scriptura res tradiderunt ab omni sensu remotas, & tales quidem, quarum subinde nullam hactenus ideam habuerant, quæ multis adhuc sæculis distabant, & in præsenti rerum statu sui rationem non habebant, quæque exacte postea implebantur, sicuti ab illis prædictæ fuerant, uti videre licet in Prophetiis de captivitate Babylonica, de Christo &c. quarum eventum non sacri solum, sed & profani Historici recensent, quibus fidem omnem abnegare nec humanum foret: sola igitur Divina revelatione (nam ad futura libera prævidentia spirituum se non extendit, quæ naturæ vires non excedit) non vero sola imaginatione, quæ futuros eventus nec determinat, nec ab illis determinatur, certo prævideri potuerunt, & consequenter quia in S. scriptura recensentur, Revelatio vere Divina in hac continetur. *Tertio* Divinam revelationem S. scripturæ confirmat sanguis Martyrum pro ejus veritate generose profusus, clamat doctrinæ sanctitas & puritas, testatur gloria miraculorum a scriptoribus coævis, fide dignis, nullam exinde utilitatem, quinimo pœnam & perse-

cutiones expectantibus relatorum. Vident hoc vel ipsi adversarii, unde miraculorum veritatem variis modis impugnant: alii cum *Spinoza* miraculorum impossibilitatem urgent, quia legibus naturæ repugnant, & consequenter Deus in iis patrandis contra immutabilia sua & æterna decreta ageret. Verum cum Deus plura decernere potuerit, quam quæ in naturali rerum nexu rationem suam habent: cum ordo naturæ a Deo decretus sit contingens, utpote a liberis Dei decretis dependens, adeoque suspendi a Deo & mutari possit: cum Deus non decreverit, ut nihil unquam fieret præter aut supra naturam; hinc quando videmus, quidpiam fieri, quod in viribus & ordine naturæ suam rationem habere non possit, colligamus Deum ab æterno decrevisse, ut hoc vel illo tempore & modo ordo naturæ suspendatur, & sic miracula non erunt Divinis decretis contraria. Alii cum *Antonio Collin,* & *Tindalio* in libro: *Christianismus mundo coævus*, miracula ista spirituum creatorum effectus esse perhibent. Verum hi ordinem naturæ nec suspendere, nec mutare possunt, quod tamen in miraculis contingere animadvertimus. Alii cum *Woolston* in tractatu *de miraculis Christi*, fidem historiæ miraculorum præsertim Christi resurrectionem negant, sed hoc modo tot testes oculatos, & omnem fidem historiæ rejiciunt, maxime cum horum miraculorum non soli Evangelistæ & Apostoli, sed etiam Judæi & gentiles, quorum tamen intererat, eorum fidem impedire, meminerint. Fatetur

tur *Josephus l.* 18. *Antiq. c.* 3. ſub Tiberio vixiſſe Jeſum doctrina & miraculis clarum: Tiberius ipſe Jeſum inter deos Romæ cultos referre voluit, uti narrat *Tertullianus in Apol. c.* 5. *Celſus* apud *Origenem c.* 7. & *Julianus* apud *S. Cyrillum l.* 6. infenſiſſimi Nominis Chriſtiani hoſtes Jeſum miracula ab Evangeliſtis relata feciſſe negare non audebant, ergo humano ingenio efficta non ſunt.

Schol. 1. *Libertini* ſeu *Quintiniſtæ* Auctore *Joanne Quintino* Piccardo an. 1525. in Brabantia graſſantes S. ſcripturam pro fabula habuerunt, quos ſecutus eſt *Caſparus Schwenkfeldius* Sileſius. *Deiſtæ ſubtiles* non audent negare S. ſcripturam vitæ & fidei regulam eſſe, putant tamen eam tantum eſſe declarationem Religionis naturalis, & juxta normam rationis intelligi debere, eaque ſolum credenda & agenda eſſe, quæ ratio approbat, & vera vel bona eſſe judicat, reliqua vero negligenda; unde negant Divinam ſcripturæ inſpirationem. Cum vero illis obſtent tum teſtimonia ipſius ſcripturæ de Divina ſua origine, tum vaticinia futurorum impleta, tum miracula, quibus Prophetæ Divinam ſuam miſſionem probarunt: reſpondent, inſpirationem hanc fuiſſe mandatum Divinum, religionem naturalem renovandi, & ab erroribus purgandi, in quo tamen negotio Prophetæ errare potuerunt, imo non raro actu erraverunt. Item Prophetias eſſe vel meras Prophetæ præſumptiones, vel potentioris imaginationis inventa, miracula vero nunquam facta ſunt, utpote quibus nulla vis probandi veritatem & Divinitatem Doctrinæ ineſt. *Deiſtæ craſſiores* impudentiores ſunt, negant enim Prophetas, Jeſum ipſum & Apoſtolos aliquid Divini docuiſſe, ſed fuiſſe callidos impoſtores, Divinam inſpirationem mentitos eſſe, & hac ſpecie innumeros homines in ſuperſtitionem raptos fefelliſſe. Omnes hi ex dictis (§. 6.) refelluntur. Videri etiam poſſunt *Huetius de demonſt. Evang.* & ex Proteſtantibus *Leland in ſcriptis Deiſticis.*

Quintiniſtæ.

Schol.

Testimonium Josephi Judæi genuinum de Christo.

Schol. 2. Testimonium *Josephi* de Christo allatum putant nonnulli per piam fraudem ejus scriptis insertum esse. Sed illis obstat 1. consensus omnium Codicum manuscriptorum. 2. Auctoritas Patrum *Eusebii*, *Hieronymi*, *Sophronii*, *Ruffini*, *Sozomeni*, locum hunc ex scriptis Josephi citantium. 3. Ipsum silentium Josephi, si probari posset, argumento foret, eum metu gentis suæ & partium studio Christi gesta reticuisse. Vide *Martin. in Critica demonst. testim. Josephi de Jesu Christo.* Tiberii Consilium de Christo inter Deos numerando suspectum videtur *Auctoribus* der allgemeinen Welthistorie. Verum nulla apparet probabilitas ad tollendam veritatem testimonii vetustissimi scriptoris Tertulliani sufficiens.

An omnia a Deo immediate inspirata sint S. S. scriptoribus.

Schol. 3. Lovaniensis Academia an. 1587. & Duacensis an. 1588. has propositiones a Lessio editas censura inusserunt: *Non est necessarium, ut singulæ veritates & sententiæ sint immediate a Spiritu Sancto ipsi scriptori inspiratæ.* Item: *Liber aliquis, qualis forte est secundus Machabæorum, humana industria sine assistentia Spiritus Sancti scriptus, si Spiritus Sanctus postea testetur, nihil ibi esse falsum, efficitur scriptura sacra.* R. R. P. P. Societatis Jesu pro hac sententia apologiam ediderunt, cui tamen Lovanienses Doctores jussu Episcoporum an. 1588. respondentes, suam censuram pro viribus defenderunt. Verum licet inter Catholicos Theologos communior sit sententia, omnia in S. scriptura sacris scriptoribus proxime inspirata a Deo fuisse, cum inibi sæpe dicatur: *Locutus est Dominus ad Moysen &c.* Et: *Hæc dicit Dominus Deus.* Notat tamen *Calmet in dissert. de inspir. S. S. Libror.* Theologos illos, qui duo vel tria inspirationum genera agnoscunt, & cum Patribus S. scripturam Divinitus inspiratam, & infallibilis auctoritatis esse docent, ab iisdem Patribus non esse secernendos, non enim aliam tenent sententiam, sed Patribus honorem deferentes, id clarius explicant, quod illi obscuriori methodo defenderunt; neque varia inspirationum genera inducunt, nisi ut facilius hæreticorum ora præcludant,

dant, & dogma dilucidius exhibeant. Sane, pergit Calmet, si res serio expendatur, difficillime ab eorum distinctione abstineri posse invenimus, unaque utilitati illud conducere agnoscimus, si sacros Authores subinde, ut Divinam sibi vindicarent authoritatem, Spiritus Sanctus, a quo ducerentur, & ne in errorem inciderent, directionis & præsentiæ tantum indigos fuisse fateamur. Denique an omnia verba & syllabæ S. S. scriptoribus a Deo inspiratæ fuerint, controversia est Scholastica.

§. 7.

1. Sacra scriptura septuaginta duos Libros complectitur, scilicet quadraginta quinque veteris Testamenti, qui sunt 1. Genesis, 2. Exodus, 3. Leviticus, 4. Numeri, 5. Deuteronomium, 6. Josue, 7. Judicum, 8. Ruth, 9. 10. 11. 12. Quatuor Libri Regum, 13. 14. Duo Paralipomenon, 15. 16. Primus & secundus Esdræ, 17. Tobias, 18. Judith, 19. Esther, 20. Job, 21. Psalmi, 22. Proverbia, 23. Ecclesiastes, 24. Canticum canticorum, 25. Liber sapientiæ, 26. Ecclesiasticus, 27. Isaias, 28. Jeremias, 29. Baruch, 30. Ezechiel, 31. Daniel, 32. Oseas, 33. Joel, 34. Amos, 35. Abdias, 36. Jonas, 37. Micheas, 38. Nahum, 39. Habacuc, 40. Sophonias, 41. Aggæus, 42. Zacharias, 43. Malachias, 44. 45. Duo libri Machabæorum. *Libri S. scripturæ.*

2. Novum Testamentum viginti septem Libros continet, hoc ordine 1. Evangelium S. Matthæi, 2. S. Marci, 3. S. Lucæ, 4. S. Joannis, 5. Acta Apostolorum, 6. Epistolam ad Romanos, 7. 8. Duas ad Corinthios, 9.

Unam

Unam ad Galatas, 10. Unam ad Ephesios, 11. Unam ad Philippenses, 12. Unam ad Colossenses, 13. 14. Duas ad Thessalonicenses, 15. 16. Duas ad Timotheum, 17. Unam ad Titum, 18. Unam ad Philemonem, 19. Unam ad Hebræos, 20. Unam S. Jacobi, 21. 22. Duas S. Petri, 23. 24. 25. Tres S. Joannis, 26. Unam S. Judæ, 27. Apocalypsin.

3. Hos omnes recensitos Libros Canonicos agnovit antiqua etiam Ecclesia: uti constat ex *Epistola* 3. *Innocentii I.* scripta an. 405. Ex *Concilio III. Carthaginensi*, cui interfuit *S. Augustinus* an. 419. Et ex *decreto Gelasii* dato in *Concilio Romano* an. 494. Quin & illos Libros, de quibus inter nos & Protestantes est Controversia, memorant antiqui Patres, & ut Divinos laudant: sic

Liber Tobiæ est Canonicus.

4. *Librum Tobiæ* in canone recenset *Concilium Hypponense* an. 393. can. 38. *S. Cyprianus de opere & eleem. S. Ambrosius l. de Tobia c.* 1. *S. Augustinus l.* 2. *de doctr. Christ. c.* 8. Difficultas circa historiam hujus libri in eo consistit, 1. Quod domus Saræ dicatur fuisse in Rages, in qua civitate etiam Gabelus fuit *Tob.* 4. & tamen *c.* 9. tum Tobias venisset ad locum, ubi Sara erat, misit inde Angelum ad Gabelum in Rages. 2. Quod c. 14. v. 7. dicatur domus Dei, quæ incensa est, reædificanda, cum tamen eo tempore Templum necdum eversum fuerit, quod modo contigit an. 134. a fine regni Israelitici, ubi Tobias jam mortuus fuerat. 3. Quod c. 14. v. 6. Israelitæ dicantur reversuri a captivitate, cum tamen solæ

læ Tribus Juda & Benjamin redierint. Verum *prima* difficultas facile ſolvitur, ſi dicamus domum Saræ non fuiſſe in Rages civitate Medorum, quæ poſita eſt in monte Ecbatanis, ſed in alia Rages civitate Medorum, quæ erat in planitie, uti patet Tob. 5. v. 8. ubi Rages montana Gabelis, a Rages Saræ expreſſe diſtinguitur. *Secunda* difficultas ex eo evaneſcit, quod Tobias ibi tanquam Propheta utatur præterito pro futuro, & futuram everſionem prædicat. *Tertia* Prophetia loquitur de duabus tribubus reverſuris, quæ nomine Iſraelitarum intelliguntur, ſicuti etiam Tob. 4. v. 19. Rex Jeruſalem, Rex Iſrael vocatur.

5. *Librum Judith* teſte *S. Hieronymo in præf.* Synodus Nicoena in numero ſanctarum ſcripturarum legitur computaſſe. Et quando S. D. ſubdit. *Cujus authoritas ad roboranda illa, quæ in contentionem veniunt, minus idonea judicatur*: intelligendus eſt, quod fidei controverſias non tractet, ſervit tamen ad informandos mores. Eundem Librum ut Canonicum recepit Eccleſia Africana teſte *S. Auguſtino l.* 2. *de doctr. Chriſt. c.* 8. *& Origenes hom.* 19. *in Jerem.* Chronologia hiſtoriæ Judith necdum quidem certo determinata eſt, ſed hoc veritatem ejus non evertit. *vid. Huetium de dem. Ev. Bellarminum de S. ſcript, Graveſon in hiſt. Eccl.* *Liber Judith.*

6. *Poſtrema capita Eſtheris* habentur in veteri verſione Græcæ: *S. Baſilius l.* 2. *cont. Enom.* citat. *c.* 14. *v.* 11. *S. Auguſtinus l.* 1. *conſ.* 1. *duas epiſt. Pelag. c.* 20. citat. ex c. 14. *Liber Eſther.*

Eſthe-

Estheris versum 13. ex c. 15. v. 3. & concludit: *Hoc verum esse non conjectura suspicamur humana, sed evidentissima Divinarum scripturarum authoritate dignoscimus.* Postrema etiam hæc capita fuerunt in antiquo Judæorum canone, quia *Josephus l.* 11, *antiq. c.* 6. duas epistolas Assueri & Mardochæi ex Hebræo citat, licet tempore S. Hieronymi in illo non amplius haberentur.

Liber Baruch. 7. Liber Baruch citatur a *S. Cypriano l.* 2. *con. Jud. c.* 5. *S. Hilario præf. in Ps. S. Cyrillo l.* 10. *in Julian. S. Ambrosio l.* 1. *de fide, Eusebio l.* 6. *demonst. Evang. c.* 19. sub nomine Divinæ scripturæ. A multis etiam antiquis sub nomine Jeremiæ, cum cujus Prophetia unum librum olim constituebat, citatur.

Oratio Azariæ. *Hymnus trium puerorum.* 8. *Orationem Azariæ* in Daniele Propheta citat *S. Augustinus ep.* 122. & *S. Athanasius in Synopsi. Hymnum Trium Puerorum S. Cyprianus l. de or. Dom.* vocat Divinam scripturam, *S. Augustinus l. de nat. boni c.* 16. ex eo probat, creaturas esse bonas, quia lux & tenebræ laudant Deum. *Historiam Susannæ Origenes l.* 1. *in Lev.* ut Divinam scripturam contra negantes defendit. *S. Fulgentius ad Ferrandum* ad probandam Spiritus Sancti Divinitatem ex cap. 13. versum 42 & 45. adducit. *S. Hieronymus l.* 2. *apol. adv. Ruffin. c.* 9. dicit eam non habere Authoritatem juxta Rabbinorum, non vero juxta suam sententiam. *Historia de everso* Bel citatur a *S. Cypriano l. de or. Dom.* eamque *Theodoretus* interpretatur.

Historia Susannæ.

Historia Bel.

9. *Liber*

9. *Liber Sapientiæ* citatur in Novo Testamento *Matth.* 27. *v.* 43. *Hebr.* 11. *v.* 5. 2 *Cor.* 4. *v.* 4. a *S. Justino dial. cum Tryph. Origene l.* 7. *in ep. ad Rom. S. Cypriano l. de mortal. & S. Basilius l.* 5. *contra Eunom.* eum Divinum Testimonium vocat. *Liber Sapientiæ.*

10. *Liber Ecclesiastici* citatur in Novo Testamento Joan. 14. v. 23. Eum ut Divinum laudat *S. Athanasius in Synopsi, S. Epiphanius in Ancorato, S. Hieronymus ep.* 33. Et ita definivit jam olim Concilium Ephesinum, & Toletanum VIII. *Liber Ecclesiastici.*

11. *Libri Machabæorum* laudantur ut Divini a *Tertulliano l. adv. Judæ c.* 4. *ab Origene l. de Martyrio. S. Augustino l.* 18. *de Civ. Dei c.* 36. *S. Damasceno in or. de his, qui cum fide obierunt.* Difficultates Chronologicas præter alios solvit *Canus de loc. Theol.* *Libri Machabæorum.*

12. *Ultimum caput S. Marci* ut Canonicum agnoscit *S. Augustinus de conf. Evangelist.* l. 3. *Illud* de sudore sanguineo Christi Luc. 22. expresse defendit *S. Athanasius l.* 6. *ad Theophil.* anathema illis dicens, qui hoc negant, & *S. Augustinus l.* 3. *de conf. Evang. c.* 4. *Historiam* adulteræ Joannis 8. agnoscit *S. Athanasius in Synopsi S. Chrysostomus hom.* 60. *in Joan. S. Hieronymus l.* 2. *contra Pelag. S. Augustinus tr.* 33. *in Joan.* *Caput ultimum S. Marci. De sudore sanguineo. Historia adulteræ.*

13. *Epistola* ad Hebræos recipitur a *S. Hieronymo ep. ad Dardan. S. Athanasio in Synopsi. S. Ambrosio l.* 2. *de Cain. Epistola* S. Jacobi citatur a *S. Cypriano l. ad Novatian.* & *S. Augustino ep.* 29. *ad Hieron. Epistola* 2da S. Petri citatur a *S. Gregorio M. hom.* 18. *in Ezech. Epistola* *Epistola ad Hebræos. S. Jacobi. 2da S. Petri.*

S. Judæ. S. Judæ ut Divina laudatur a *Tertulliano l. de habitu muliebri, Origene in c. 5. ad Rom. S. Hieronymo de script. Eccles. Epistola* 2da S. Joannis citatur a S. Cypriano in l. 2. sent. Conc. Carthag. & 3*tia in l. de cælesti Hierar. c. 3. Apocalypsis* laudatur a Conciliis, *Ancyrano can. ult. Carthaginensi III. c. 47. Toletano IV. c. 16. S. Justino & Irenæo,* qui eam commentariis illustrarunt, *S. Athanasio in Synopsi, S. Augustino tr. 36. in Joan. S. Ambrosio in Ps. 40. S. Hieronymo ep. ad Dardan.*

2da & 3tia S. Joannis.

Apocalypsis.

Canon Hebræorum. *Schol.* 1. Canon seu index S. S. Librorum triplex est: Primus est *Judæorum.* Hic non videtur esse Esdra vetustior, ante quem nulla S. S. Librorum collectio facta fuit, cum necdum in unum librum compacta fuerint duodecim Prophetarum Vaticinia, eoquod nonnulli Prophetæ exiguo tempore Esdram præcesserint. Vetustior tamen est Machabæis, utpote ante quos omnes libri in hoc Canone contenti a 70. Interpretibus sub Ptolomæo Philadelpho in Græcum translati dicuntur. Unde communis est sententia, Esdram Canonis Hebræorum esse Auctorem, quem deinde Synagoga magna recognovit, & authenticum declaravit. Circa numerum Librorum, quos Esdrinus Canon complectebatur, communius hi Libri illi tribuuntur, scilicet: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Josue, Judicum, & Ruth, Samuelis 1mus & 2dus, 3tius & 4tus Regum, Primus & 2dus Paralipomenon, 1mus & 2dus Esdræ, Psalmi, Proverbia, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Isaias, Jeremias & Lamentationes, Daniel, Ezechiel, Job, Esther, 12. Prophetæ minores. Præter libros hoc Canone contentos olim extabant alii etiam Libri Sacri, scilicet Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Ecclesiastici, & duo Machabæorum: imo alios plures in veteri Lege a Prophetis conscriptos esse, qui non amplius extant, patet ex ipsa S. scriptura, quæ sequentes citat, scilicet: Librum

brum bellorum Domini Num. 21. Librum Justorum Jos. 10. Librum verborum Salomonis. Librum verborum Regum Israel, 3 Reg. 14. Librum verborum Regum Juda, ibid. Librum Samuelis, 1 Reg. 10. Librum Nathan, 1. Paral. 29. Librum Gad, ibid. Abiæ Prophetæ, 3 Reg. 5. Addonis Prophetæ, 2 Paral. 9. Jehu Prophetæ, 2 Paral. 20. Chosai Prophetæ, 2 Paral. 33. Salomonis tria millia Parabolarum, 3 Reg. 15 Salomonis Cantica quinquies mille, & Salomonis Physicam, ibid. Librum Enoch, ep. S. Jud. Epistolam Eliæ Prophetæ, 2 Paral. 21. Jeremiæ descriptiones 2 Mach. 2. Librum dierum Joannis Hircani. His addi potest Liber Eldad & Medad, apud S. Athanasium in Synopsi, Psalmus unus ultra 150 Psalmos, & Testamentum Moysis. Porro an hi Libri, qui interciderunt, fuerint Divini, certo definiri non potest: illi tamen, qui a S. scriptura citantur sub nomine Prophetiæ vel Visionis, item qui citantur in testimonium dictorum in S. scriptura, vel ad quos illa remittit pro ampliori notitia haurienda, videntur sacri fuisse. Præter Esdrinum Canonem Genebrardus duos alios admittit: unum a Synodo Jerosolymitana confectum, quam de sacris Codicibus ad Ptolomæum Philadelphum mittendis, & de 70 Interpretibus eos Græce reddituris coactam esse vult, in quem Canonem relati sunt Libri, qui post Esdrinum Canonem prodierunt, scilicet Tobiæ, Judith, Ecclesiastici & Sapientiæ. Alter Canon factus est in septima Synodo, quæ ad damnandos Sadducæos, & probandos Pharisæos coacta fuit, in quo Canone etiam Libri Machabæorum repositi fuerunt. Verum cum nec veteris Hebræi nec Christiani alterius Canonis quam Esdrini meminerint, & Josephus ipse l. 1. cont. Appion. testetur, duo solum & viginti sacra volumina gentem suam usurpate a Moysis temporibus ad Artaxersis Longimani ætatem scripta, ab hac vero ætate singula quidem scripta, sed eandem, quam superiora fidem, minime esse assecuta, alius ab Esdrino Canone ab Hebræis non fuit constitutus. Rursus nonnulli veteres Patres uti Clemens Alex. l. 1. strom. S. Basilius ep. ad Chilon. putarunt, sacros Libros tem-

pore captivitatis Babylonicæ penitus interiisse, & ab Esdra eo modo restitutos esse, quo l. 4. Esdræ c. 14. 19. 20 & 21. narratur, scilicet Esdram a Deo ad instruendum populum vocatum assumptis viris ad hoc destinatis vocem invitantis audivisse, ut aperto ore oblatam potionem biberet: Qui proinde ore hiante liquorem aqueum colore ignem referentem potavit: quo hausto sapientia repletus est, apertumque ad loquendum os nunquam quievit: Eodem intelligentiæ spiritu viri illi donati sunt, qui dictantis verba ita excipiebant, ut ne obscuris quidem scripto exprimendis deessent, unde spatio 40 dierum 204 Libri exarati fuerunt. Sed cum nullibi in S. scriptura legamus S. S. Libros interiisse, cum eorum conservatio Chaldæis omnino indifferens fuerit, utpote qui Judæis toto captivitatis tempore Sabbata & cætera Legis mandata observare permittebant 2 Par. 36. cum incredibile sit, Jeremiam, Ezechielem, Danielem &c. Sacris Libris caruisse, melius dicitur S. S. scripturas apud Judæos nunquam penitus interiisse, sed Esdram eas solum correctis levibus Amanuensium erroribus in unum corpus redegisse. Denique Esdram veteribus Hebræorum characteribus Phœniciis & Ægyptiis, qui litteris Samaritanis sunt affines novos Chaldæos substituisse, doctissime probat Calmetus in Dissertatione de hac materia scripta, & vel ex eo constare potest, quod, si Characteres Hebraici nostræ ætatis a Chaldæis differrent, nullibi amplius Characteres Chaldaici extarent, cum moderni Chaldaici ab Hebraicis non differant.

Canon Catholicorum. *Schol.* 2. Secundus Canon S. scripturæ est Catholicorum: de hoc probabile est, Canonem quatuor Evangelia continentem ante S. Joannis Evangelistæ obitum esse constitutum: ita testatur Eusebius l. 3. hist. c. 24. Paucis post annis collectionem Epistolarum factam esse, conjicimus ex epistola S. Ignatii ad Philadelph. In antiquissimo hoc Canone videntur fuisse 4 Evangelia, 13 Epistolæ S. Pauli, Prima S. Petri & S. Joannis, quas solas laudat S. Polycarpus. Hic Canon primum particula-

cularium Ecclesiarum consensu approbatus fuit, cui deinde Ecclesia Jerosolymitana, Epistolam ad Hebræos, S. Jacobi, & S. Judæ, & Ecclesiæ Asiaticæ Epistolam secundam S. Petri, S. Joannis secundam & tertiam, & Apocalypsin adjecerunt, quarum fides cum remotioribus Ecclesiis non statim explorata esset, mirum non est, quod eas in dubium vocaverint. Sæculo 2do Canonem Librorum veteris Testamenti edidit *Melito* Sardensis teste Euseb. l. 4. hist. c. 26. & Origenes, teste eodem c. 25. Sæculo 4to S. Gregorius Nazian. tom. 2. oper. Ruffinus expos. & symb. S. Athanasius ep. 39. S. Hilarius prol. in Ps. S. Hieronymus in prologo Galeato Canonem S. S. Librorum ediderunt, item Concilium Nicœnum, & Laodicenum c. ult. Porro in omnibus Ecclesiis Catholicis Canon S. S. Librorum hos semper complexus, qui ideo etiam vocantur Libri Protocanonici, scilicet; Genesin, Exodum, Levitum, Numeros, Deuteronomium, Josue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duos Paralipomenon, Esdræ 1mum & 2dum, Job, Psalterium 150 Psalmorum, Proverbia, Ecclesiasten, Canticum Canticorum, quatuor Prophetas majores, & duodecim minores, quatuor libros Evangeliorum, Actus Apostolorum, 13 Epistolas S. Pauli unam S. Petri & S. Joannis. Hos Libros antiqua Concilia & Patres semper exhibent, sequentes autem non fuerunt semper in omnium Ecclesiarum Canone; scilicet, Esther, hymnus trium puerorum, historia Susannæ & Draconis in Daniele teste S. Hieronymo præf. in Dan. Baruch, Tobias, Judith, Sapientia & Ecclesiasticus, ultimum caput S. Marci teste S. Hieronymo ep. ad Hedib. historia de Sudore sanguineo, & Angeli apparitione apud S. Lucam, teste S. Hilario l. 10. de Trin. historia adulteræ apud S. Joannem, Epistola ad Hebræos, teste Eusebio l. 3. hist. c. 3. Epistola S. Jacobi, teste eodem c. 23. Epistola 2da S. Petri, eodem teste l. 6. c. 18. secunda & tertia S. Joannis, teste eodem l. 3. c. 25. Epistola S. Judæ, eod. & Apocalypsis, eodem teste c. 28. Hodie vero ex definitione Tridentini omnes hi Libri sunt in omnium Catholicorum Canone, quod Sess. 4. ita

 statuit:

ſtatuit: *Siquis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro Sacris & Canonicis non ſuſceperit... anathema ſit.*

Canon Accatholicorum. *Schol.* 3. Tertius Canon eſt Accatholicorum, qui varius fuit apud diverſos hæreticos. Sæculo 1mo Simoniani, Sæculo 2do Marcionitæ, Sæculo 3tio Manichæi, quos ſecuti ſunt Albigenſes, omnes veteris Teſtamenti Libros rejecerunt: Ebionitæ ſolum Evangelium S. Matthæi, Cerinthiani ſolum Evangelium S. Marci, Marcionitæ ſolum Evangelium S. Lucæ, Valentiniani ſolum Evangelium S. Joannis admiſerunt, teſte S. Irenæo, Cerdoniani Acta Apoſtolorum, Ebionitæ omnes Epiſtolas S. Pauli, & Marcionitæ Epiſtolas ad Timotheum & Titum rejecerunt. Proteſtantes noſtri temporis omnes veteris Teſtamenti Libros in Canone Judæorum (n. 1.) non repertos rejiciunt: Moderni Lutherani omnes quidem Novi Teſtamenti Libros cum Catholicis pro Canonicis ſaltem communius admittunt: Chemnitius tamen & Magdeburgenſes, Epiſtolam ad Hebræos, S. Jacobi, S. Judæ, ſecundam S. Petri, ſecundam & tertiam S. Joannis & Apocalypſin rejiciunt, quam tamen Magdeburgenſes admittunt. Contra hos ſtat continua Traditio (§. 7.) explicata, & eorum objectiones ſolvunt Melchior Canus de loc. Theol. Bellarminus de S. ſcript. &c.

Schol. 4. Libri S. ſcripturæ ratione materiæ dividi ſolent in Legales, Hiſtoricos, Sapientiales ſive Morales & Propheticos. *Legales veteris Teſtamenti* ſunt quinque Libri Moyſis ſeu Pentateuchus a Moyſe Hebraice ſcriptus excepto ultimo capite Deuteronomii, quod vel Joſue vel Esdras adjecit. *Libri Legales Novi Teſtamenti* ſunt quatuor Evangelia: Primum ſecundum Matthæum, qui Hebraice vel potius Syriace ſcripſit: Secundum eſt ſecundum Marcum, qui Latine vel juxta alios Græce ſcripſiſſe dicitur: Tertium eſt ſecundum Lucam, & Quartum ſecundum Joannem, qui Græce ſcripſerunt.

pſerunt. *Libri Hiſtorici veteris Teſtamenti* ſunt 1. Liber Joſue ab ipſo paucis exceptis ab Esdra vel aliis Prophetis adjectis c. ult. v. 26. Hebraice conſcriptus. 2. Liber Judicum a Samuele, uti videtur, ſicut etiam 3. Liber Ruth Hebraice ſcriptus: 4. Quatuor Libri Regum, quorum ſcriptor Hebraicus juxta Calmet ignoratur. 5. Duo Libri Paralipomenon ab Esdra forte conſcripti Hebraice, quibus tamen poſteriores Prophetæ aliqua addidiſſe videntur. 6. Liber primus Esdræ, ab ipſo, & 2dus a Nehemia Hebraice ſcriptus. 7. Liber Tobiæ Chaldaice primum conſcriptus ab utroque Tobia, exceptis duobus poſtremis verſibus ab incerto Auctore additis. 8. Liber Judith ab incerto Auctore Chaldaice ſcriptus. 9. Liber Eſther Hebraice conſcriptus forte a Mardochæo nonnullis a Synagoga Magna additis. 10. Liber Job ab ipſo Jobo, ut videtur Hebraice ſcriptus. 11. Liber primus Machabæorum Hebraice, ſecundus Græce, ſed ab ignotis nobis Authoribus conſcriptus. *In Novo Teſtamento* Liber hiſtoricus, ſunt Acta Apoſtolorum a S. Luca Græce conſcripta. *Libri Sapientiales* veteris Teſtamenti ſunt 1. Proverbia ab ipſo Salomone compoſita, ſed ab aliis collecta & in hunc ordinem Hebraice digeſta. 2. Eccleſiaſtes, & 3. Canticum Canticorum a Salomone Hebraice compoſitum. 4. Liber Sapientiæ, qui juxta Calmet ignoti eſt Authoris 5. Eccleſiaſticus a Jeſu Siracidis filio ſub Eleazaro II. ſummo Pontifice & Philadelpho Ptolomæo Rege Hebraice, vel potius Chaldaico Syriaco Hebraice ſcriptus, videturque hic Jeſus fuiſſe unus ex 70 Interpretibus. vid. Calmet in Proleg. *Libri Sapientiales Novi Teſtamenti* ſunt 1. Epiſtolæ S. Pauli omnes Græce etiam illa ad Hebræos, uti probat Calmet, ſcriptæ. 2. Epiſtola S. Jacobi, 3. Prima & 2da S. Petri, 4. Tres S. Joannis, 5. una S. Judæ Græce ſcripta. *Libri Prophetici veteris Teſtamenti* ſunt 1. Pſalmi, quorum plurimi a Davide nonnullis exceptis, Hebraice ſcripti ſunt. 2. Quatuor Prophetæ majores, qui Hebraice ſcripſerunt excepto Daniele, qui partim Hebraice, partim Chaldaice ſcilicet a c. 2. v. 4. usque ad finem c. 7. ſcripſit. 3. Duodecim Pro-

Prophetæ minores Hebraice scribentes. Liber Propheticus Novi Testamenti est Apocalypsis, a S. Joanne Evangelista Græce exarata.

§. 8.

Vulgatæ nostræ Auctoritas.

Cum Libri Canonici S. scripturæ in variis linguis, Hebraica, Chaldaica & Græca conscripti ab Authoribus suis fuerint, & pauci linguarum originalium peritia imbuti sint, non solum Divino fini conveniens, adeoque licitum, sed utilissimum etiam fuit, ut sacra scriptura in varias linguas verteretur. Quia autem per Interpretum vel imperitiam, vel negligentiam, vel malitiam vel Exscriptorum & Amanuensium incuriam fieri potest, ut versio S. scripturæ a sensu originalis recedat, opus fuit, ut ex tot versionibus & Editionibus una determinaretur, quam incorruptum Dei verbum nobis exhibere certo sciremus: Unde Ecclesia pro tradita sibi ad hoc a Christo potestate, *Vulgatam nostram in materia ad fidem & bonos mores pertinente Authenticam & infallibilis Auctoritatis esse merito statuit*, dum in Concilio Tridentino Seff. 4. c. 2. definit: *Insuper sacrosancta Synodus considerans, non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus Latinis Editionibus, quæ circumferuntur S. S. Librorum quænam pro Authentica habenda sit, innotescat; statuit & declarat, ut hæc ipsa vetus & Vulgata Editio, quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, Prædicationibus & Expositionibus pro Authentica habeatur, & nemo illam rejice-*

re

re quovis prætextu audeat. Juſtitiam hujus definitionis & excellentiam Vulgatæ noſtræ præ aliis latinis verſionibus probat *Primo* antiquus uſus Eccleſiæ, quo Vulgata noſtra probata eſt; eam fideliſſimam affirmat S. Gregorius M. l. 1. hom. 10. n. 6. in Ezech. Et l. 20. c. 30. mor. in Job aſſerit oportere, fidem illi addicere, utpote quæ congruat originali. S. Iſidorus Hiſpalenſis l. 1. de officiis Eccleſ. inſinuat, hac Editione omnes Eccleſias usquequaque uti. Illud etiam conſtat paulo poſt S. Iſidorum in Eccleſiis Latinis ſolam S. Hieronymi ex Hebræo verſionem invaluiſſe, excepto Pſalterio, quod juxta Editionem ſeptuaginta cantabatur. Accedunt Concilia, quæ Vulgatam pro ſtabiliendis fidei dogmatibus adhibent, ſancti Patres, qui eam laudant, Interpretes, qui eam examinant. Quæſo! an tot teſtes in judicio ſuo deſipiunt? *Secundo* Vulgata noſtra Editio inter omnes Latinas caſtigatiſſima eſt: ita teſtantur ipſi Proteſtantes noſtri. Ludovicus de Dieu in not. ad Evang. conferens Vulgatam cum verſionibus Latinis N. T. per Bezam & Eraſmum laudat Vulgatæ Auctorem velut doctiſſimum & ſapientiſſimum: & in ſuis animadverſionibus ad utrumque Teſtamentum lectionem Vulgatæ præfert, & contra ejus obtrectatores tuetur. Grotius Præf. in annot. in V. T. ait: Vulgatum Interpretem ſemper plurimi feci, non modo, quod nulla dogmata inſalubria contineat, ſed etiam, quod multum in ſe habet eruditionis. Fagius Præf. ad collat. translat. V. T. tanquam ſemi-

doctos & impudentes traducit, quicunque celeberrimam hanc versionem dilacerant. Concilium Tridentinorum Patrum authoritatem Vulgatæ decreto suo asserentium laudat Drusius, ad loca difficill. Pentateu. quod recentiores versiones priscam illam non superent. Tandem D. Millius Prol. in N. T. judicat eam esse originalibus maxime conformem.

Textus Hebraici auctoritas.

Schol. 1. Autographi & originales S. scripturæ Codices hodie non amplius extant, sed solum apocryphi, seu varia Exemplaria, & Editiones diversæ in variis linguis, quæ omnes ad quatuor reduci possunt, scilicet 1. ad Hebraicam, ad quam spectat Chaldaica, Syriaca, & Samaritana, 2. ad Græcam, 3. ad Latinam, 4. ad Vulgarem, ad quam revocantur cæteræ omnes, uti Arabica, Æthiopica, Persica, Germanica, Italica, Gallica &c. Circa Textum Hebraicum tria tempora considerari possunt. Primum est ab exordio scriptæ S. scripturæ usque ad Christum Natum: In hoc tempore Textus Hebraicus malo animo corruptus non fuit, quia de hac corruptione nec Christus, nec Apostoli cætera vitia in scribis arguentes, eos nunquam reprehenderunt, imo Christus Joannis 3. nunquam ad scrutandas scripturas provocasset, si priori tempore a Judæis corruptæ fuissent. Unde Simonius l. 1. hist. Crit. argumentis suis in contrarium allatis nihil aliud evincit, quam quod forte oscitantia Librariorum exscribentium nonnulla menda levioris momenti in Textum Hebraicum irrepserint, quem proinde erudite refutat P. Honoratus a S. Maria in animadversionibus suis ad regul. & usum Crit. Secundum tempus est a Christo Nato usque ad congregationem Judæorum Tyberiadis, in qua puncta loco vocalium sacris Litteris adjecta fuerunt a Masorethis Sæculo V. Christiano exeunte. Putat quidem R. Azarias in libro Burhiri & alii Rabbini, puncta vocalia æque antiqua esse, ac ipsas litteras Hebraicas, quia in omni linguarum genere consonantes

nantes cum vocalibus reperiuntur: Alii vero Judæi credunt, puncta vocalia cum Lege Divina Moyſi eſſe revelata. Verum communior eſt ſententia Doctores Tyberiadis illa puncta vocalia excogitaſſe anno quinquageſimo poſt obitum S. Hieronymi, tum quia in antiquis nummis Hebræorum hæc puncta non videntur, tum quia exemplaria, quibus Judæi in ſuis Synagogis utuntur, ſunt ſine punctis; tum quia in ſcriptis S. Hieronymi plura leguntur ſine punctis. In hoc tempore, ſcilicet a Chriſto Nato usque ad Hieronymum Hebraicus S. ſcripturæ textus malo animo a Judæis corruptus non fuit, nam teſtimonia a Chriſto & Apoſtolis ex S. ſcriptura allata, eodem modo in Moyſe & Prophetis leguntur, quo ab ipſis citata ſunt, & S. Hieronymus Judæos de hac corruptione accuſaſſet, cum econtra eos derideat in c. 6. Iſaiæ, qui hoc ſibi perſuaſerint. Quodſi igitur nonnulli Patres uti S. Juſtinus, Euſebius, & Origenes dicant, ſcribas multa mutaſſe, loquuntur de verſione Græca, in qua Aquila, Symmachus & Theodotion multa corruperunt. Tertium tempus eſt a congregatione Tyberiadis usque ad noſtram ætatem, in hac congregatione a Maſorethis in odium Chriſtianæ Religionis Hebraicum textum variis in locis corruptum eſſe, ſuadet tum recentior illa punctorum inventio; tum ex eo colligimus, quod verſio 70 Interpretum, S. Hieronymus, & fragmenta reſidua Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis aliter legant, quam hodie ex Maſoretharum correctione legimus. Sic Zach. 9. ſeptuaginta legunt: *Ecce Rex tuus veniet tibi juſtus & Salvator* καὶ σώρων αὐτὸς: Hebræus vero legit נושע ſalvatus, vid. Bonfrerii Proloq. in S. ſcript. Poſt Maſoretharum tamen tempora S. Textus malo animo a Judæis depravatus non fuiſſe videtur, nam a Maſorethis omnes ſingulorum Librorum verſus, omnes ſingulorum verſuum voces, omnes ſingularum vocum litteræ numeratæ ſunt, & harum litterarum numerus ita deſcriptus eſt, ut quoties quælibet littera in S. ſcriptura habeatur, ex inito ab illis calculo cogno-

ſci-

sci possit, ut adeo vix corruptioni locus videatur esse residuus. Protestantes nostri passim dicunt, quod Ecclesia Catholica fontes Hebraicos, quos, uti Paulus Sarpius in hist. Conc. Trid. l. 2. putat, non intelligit, authentia sua privarit, & illis versionem humanam ita præponat, ut solam Latinam authenticam velit, tum, uti pergit Sarpius, ne fieret, ut nemo ad dignitatem Episcopi & Purpurati assumatur, nisi qui linguam Hebraicam & Græcam intelligat, tum ne contingat, ut Inquisitores contra Lutheranos officio suo fungi non possint, nisi Hebraicum & Græcum calleant. Verum falsum hoc esse ostendit Bellarminus l. 2. de verbo Dei c. 10. Sane Authentiam nullo decreto ademit textui Hebraico non corrupto Ecclesia Romana, nam Trident. Sess. 4. c. 2. tantum statuit, ut ex omnibus Latinis editionibus, quæ circumferuntur S. S. Librorum, quænam pro authentica habenda sit innotescat; item textum Hebraicum incorruptum authenticum esse passim fatentur nostri Theologi, paucis exceptis, qui tamen magis loquuntur de textu corrupto, & omnes Interpretes Catholici hodiedum ex fonte Hebraico Vulgatam explicant, & ex eo dogmata fidei confirmant. Variæ Editiones Hebraicæ videri possunt in Bibliotheca S. script. P. le Long, & in Diction. Biblico D. Calmet.

Chaldaica versio. *Schol.* 2. Chaldaica versio seu Paraphrasis Chaldaica, quia S. Textum non de verbo ad verbum, sed de sensu ad sensum addita ejus subinde explicatione transtulit, juxta D. Calmet post captivitatem Babylonicam fieri cepit. Duplex est, Targum Babylonicum, & Jerosolymitanum. Auctor hujus Paraphrasis non unus est: nam 1. Jonathas Uzielis filius sub Herode 30 ante Christum Natum annis fuso stylo majores & minores Prophetas, Josue, Judicum & Regum libros exposuit, & opus suum variis fabulis conspersit; Pentateuchum non vertit, sed ferunt quosdam Doctores Hebræos post eum operi ejus Pentateuchum adjecisse: nonnemo etiam hunc Jonathan eundem esse putat cum Theodotione ob nominis similitudinem. 2. Onkelos

kelos Jesu Christi ætate florens nonnisi Pentateuchum Chaldaice exponit, quem nonnulli Aquilam esse credunt: Targum ejus ob accuratam interpretandi rationem magni fit ab eruditis. 3. Josephus cœcus, ætate, pretio, & stylo reliquis inferior, in Psalmos, Job, Proverbia, Canticum Canticorum, Ecclesiasten, Ruth & Esther Chaldaice commentatus est. Targum Jerosolymitanum solum Pentateuchum, eumque mutilum refert, & forte est fragmentum veteris cujusdam Paraphrasis, quæ interiit. Paraphrasis Chaldaica utilis quidem est ad eruendum sensum germanum S. scripturæ, & refutandos hæreticos, sed in multis a Judæis corrupta fuit, uti probat Bonfrerius in Præloq.

Versio Syriaca.

Schol. 3. Syriaca lingua proles est linguæ Hebraicæ & Chaldaicæ. Hebræi enim ante captivitatem Babylonicam utentes lingua Hebraica in captivitate Chaldaicæ assueti fuerunt, & post captivitatem tertiam linguam a regione, in qua degebant, Syriacam dictam conflarunt, quæ deinde lingua Hebræorum vulgaris fuit, qua Christus Dominus & Apostoli usi esse creduntur. Auctor versionis Syriacæ incertus est, videtur tamen Apostolorum tempore esse inferior, & uti putat Mariana, Novum Testamentum ex græco in Syriacam linguam translatum est. Editio Syriaca non est magnæ Auctoritatis, & plures nævos in ea notat Mariana, servit tamen ad nostram Vulgatam confirmandam, & ejus obscura elucidanda.

Samaritana.

Schol. 4. Samaritanus Pentateuchus antiquissimus est, & summæ olim fuit Authoritatis, utpote scriptus illis litteris, quibus Moyses usus fuerat, scilicet Phœnicum, quibus Esdras post captivitatem Chaldaicas substituit (§. 7. Sch. 1.) Samaritanus tamen Pentateuchus purus ad nos non pervenit. Editiones Chaldaica, Syriaca, & Samaritana videri possunt in Polyglottis Anglicanis Waltoni.

Græca, LXX Interpretum.

Schol. 5. Græca S. scripturæ versio multiplex fuit; famosissima est illa, quæ a septuaginta Interpretibus annis 291 ante Christum Natum sub Ptolomæo

Philadelpho Ægypti Rege facta fuit. Fuerunt hi 72 viri Hebræi senes ex quolibet tribu filiorum Israel utriusque linguæ peritissimi, qui spatio 72 dierum mirabili consensione Divinas Litteras apud Pharum Ægypti ex Hebraico sermone in Græcum transtulerunt, cujus rei historiam refert Aristæas, quæ a D. Calmet in dissert. de vers. 70 Interpr. ad trutinam vocatur, Bellarminus etiam discutit, an singuli hi viri sejunctim in diversis cellulis, uti fertur, an vero simul congregati & inter se conferentes interpretationem illam fecerint, & probabilius illi videtur, quod rejectis illis cellulis mutua collatione facta fuerit. S. Hieronymus in c. 6. Ezechiel. putat, septuaginta solum Pentateuchum vertisse, quem sequitur D. Calmet. S. Jus. in dial. cum Tryph. omnes Libros sacros in canone repertos illos vertisse censet, quem sequitur Bellarminus. Versio 70 Interpretum olim apud Judæos, & primis etiam Ecclesiæ temporibus Authentica fuit, nam Christus Dominus & Apostoli verba S. scripturæ citant juxta hanc versionem, uti multis exemplis probat Pezronius c. 4. antiq. temp. Item hanc versionem veteres mirifice semper extulerunt, Græci illa semper usi sunt, & hodiedum utuntur, neque Ecclesia occidentalis unquam cum illis expostulavit, quod corruptam haberent: In ipso etiam occidente sex primis sæculis antiqua versio Latina Authoritatem habuit a conformitate cum septuaginta, Hieronymiana enim versio nonnisi post obitum S. Hieronymi maxime sæculo 6to authoritatem obtinuit. Versio hæc septuaginta hodie adhuc genuina extat, uti probat Waltonus & Calmet, quippe in Vaticano asservatur exemplar ante tempora S. Hieronymi exaratum litteris uncinalibus, a Sixto V. juris publici factum & Romæ impressum an. 1586. in quo quæcunque citat Philo, S. Justinus, S. Irenæus, Clemens Alexandrinus, qui ante Origenem vixerunt, imo etiam Patres post Origenis hexapla, inveniuntur incorrupta: & quoties in hexaplis editioni septuaginta aliquid additum legitur sub asterisco, toties non habetur: quoties vero aliquid obelo notatur, toties habetur, quod est signum antiquæ puritatis. Ex hoc concludit Bonfre-

Bonfrerius, & Joan. de la Haye in Prol. ad Bibl. max. versionem hanc adhuc hodie esse Authenticam in doctrina fidei & morum, nam fuit talis ante tempora S. Hieronymi, ergo adhuc est, quia eadem mansit in eadem Ecclesia. Accedit approbatio summi Pontificis in diplomate editioni citati Codicis præfixo: & leviora menda ab Alex. Nat. in hist. Eccl. Sæc. II. diss. 11. notata Authenticam in rebus fidei & morum illi non auferunt. Quando ergo S. Hieronymus &c. dicunt, versionem septuaginta esse corruptam, sicuti Gen. 5. adhuc inest error de ætate Patriarcharum, volunt non in omnibus, sed in aliquibus solum exemplaribus, & forte in rebus levioris momenti esse corruptam. Error de ætate Patriarcharum jam fuit tempore S. Augustini l. 15. de Civ. c. 14. nec tamen propter errorem historicum, qui non a septuaginta, sed ab exscriptoribus forte provenit, S. Augustinus negavit Authentiam ejus in doctrina fidei & morum, imo illam acerrime defendit. Huetius in l. de demonst. Evang. Authoritate Clement. Alex. l. 1. strom. & Eufeb. l. 3. præp. Evang. c. 12. &c. probat, ante versionem 70 Interpretum jam aliam versionem Græcam extitisse, quæ tamen vitiosa erat, nec omnes S. scripturæ Libros complectebatur, Auctor ejus ignoratur, & ipsa succedente hac celeberrima versione septuaginta omnino extincta fuit.

Schol. 6. Aliæ Græcæ versiones post illam septuaginta Interpretum adornatæ fuerunt. *Prima* est *Aquilæ Pontici* anno 12mo Adriani Imperatoris, qui primo gentilis, deinde Christianus, denique ab Ecclesia pulsus, quod Astrologiæ judiciariæ studeret, ad Judæos se contulit, & S. scripturam græce interpretatus est, sed ex odio Christianorum non satis bona fide. *Secunda* Græca versio facta fuit A. C. 184. *a Theodotione Ephesino*, qui primo Tatiani, deinde Marcionis discipulus, denique Judæus vetus Testamentum in Græcum transtulit multa addens, & multa demens. *Tertia* facta fuit a *Symmacho*, qui ex Samaritano Judæus, deinde Christianus, ac tandem Ebionis discipulus factus

Aquilæ.

Theodotionis.

Symmachi.

factus fuit, & versionem suam A. C. 200. non satis bona fide adornavit. *Quarta* est Græca editio sine certi Auctoris nomine, quæ vocatur *Jerichuntina*, quia ab Origene inventa fuit in quibusdam doliis urbis Jericho sub Caracalla Imperatore, teste S. Epiphanio; hanc ab antiquis reprehensam non legimus. *Quinta* est item incerti Auctoris in doliis apud *Nicopolim* reperta, teste eodem S. Epiphanio, quæ etiam ab antiquis non reprehenditur. *Sexta* est Origenis, qui quidem S. scripturam ex Hebræo non transtulit, interpretationem tamen septuaginta ita emendavit multis ex Theodotione admixtis & notatis signo asterisci, multis etiam obelo vel veru jugulatis, ut novam editionem fecisse videatur, hæc editio magni olim habita fuit. *Septima* editio est *S. Luciani* Presbyteri & Martyris, qui cum in jam dictis editionibus multa vitia obrepsissent, novam molitus est, quæ sub Constantino Imperatore Nicomediæ reperta fuit, ipsius manu descripta, & in quadam pariete asservata. *Octava* est *Hesychii* Monachi, qui septuaginta versionem denuo emendavit, & Ecclesiis Ægypti tradidit. Hæ duæ Editiones laudantur a S. Hieronymo, & in multis Ecclesiis orientalibus in usu fuerunt.

Jerichuntina. *Nicopolitana.* *Origenis.* *S. Luciani M.* *Hesychii.*

Græcus textus N. T. *Schol.* 7. Græcus Textus Novi Testamenti in iis, ubi non est corruptus, summæ est Authoritatis: at corruptum esse in nonnullis locis, inter alia colligi videtur, quod in multis codicibus non legatur historia adulteræ, addita videntur illa verba post orationem Dominicam Matth. 6. quia tuum est regnum, & potentia, & gloria in sæcula, quæ nec a S. Hieronymo, S. Ambrosio, S. Cypriano, nec a S. Augustino in expositione orationis Dominicæ citantur.

Versiones Latinæ. *Itala.* *Schol.* 8. Latinæ versiones ante S. Hieronymum plurimæ fuerunt; una tamen erat communior, quæ Vulgata editio dicebatur, uti patet ex S. Hieronymo in c. 14. Isa. Et hæc videtur esse illa *Itala*, quam S. Augustinus l. 2. Doct. Christ. c. 15. omnibus aliis anteponit. Illam quoad quatuor Evangelia etsi in multis detritam edidit Blanchinus,

cujus tamen Auctor ignotus eſt. In hanc Editionem cum ſucceſſu temporis librariorum errore multa menda obrepſiſſent, S. Hieronymus vetus Teſtamentum ex verſione ſeptuaginta in latinum tranſtulit: deinde ut cumulatius publicæ utilitati ſatisfaceret, alteram translationem ex Hebræo inſtituit, quod nonnulli maxime vero S. Auguſtinus improbarunt: Verum ſucceſſu temporis celeberrima facta eſt hæc verſio, & in Vulgata noſtra moderna a Tridentino approbata continetur, quæ proinde fere tota eſt S. Hieronymi ſive verſoris, ſive emendatoris. Et quidem Pentateuchum in noſtra Vulgata eſſe ex verſione S. Hieronymi conſtat ex computatione annorum Hebræo textui conformi. Librum Joſue & Judicum ab eodem interpretatum probant ſtylus & Prologi adjuncti: Libros Regum illi interpreti aſcribit S. Auguſtinus l. 2. de Civ. c. 29. Paralipomena & Esdras ejusdem ſunt, ſicut & Eſther, nonnullis additionibus exceptis. Librum Tobiæ, Judith & Job eum vertiſſe, patet ex præfationibus illis præfixis. De Proverbiis & Eccleſiaſte patet ex expoſit. Eccl. ad Bleſſillam. De Prophetis majoribus & minoribus conſtat ex commentariis S. Hieronymi. Liber Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Baruch cum epiſtola Jeremiæ, libri Machabæorum, appendiculus libri Eſther, Pſalterium, prout in Vulgata habetur, duo ultima capita Danielis, & Canticum trium Puerorum non ſunt ex verſione S. Hieronymi, quia exceptis Pſalmis, hæc in Hebræo non reperit; unde illa habemus ex veteri Vulgata ſeu Itala. Pſalterium quidem ex Hebræo vertit S. Hieronymus, illud tamen Eccleſia non recepit, ſed tantum ejus emendationem verſionis ſeptuaginta, quia cum Pſalmi paſſim in Eccleſiis memoriter decantarentur, novam translationem inducere ſatis difficile fuiſſet. Novum Teſtamentum in noſtra Vulgata habemus ex veteri verſione Itala a S. Hieronymo emendata juxta fontes Græcos, ex quibus tamen illud non tranſtulit. Poſt inventam Typographiam prima Editio fuit Moguntina per

S. Hieronymi.

Vulgata.

Joannem Fust an. 1462. de reliquis vid. Biblioth. le Long, & Calmet Dict.

Vulgatæ authoritas. *Schol.* 9. De Vulgata nostra salvo Tridentini decreto dicunt Catholici 1*mo* non constare, an Interpres vulgatæ nostræ afflatus fuerit spiritu Prophetico, sed sine ulla temeritate dicere licet, eum non fuisse Prophetam, dum S. Biblia vertit, neque enim hoc ad Auctoritatem Vulgatæ nostræ est necessarium, quæ Authentiam suam habet ab Ecclesia approbante, non vero ab Interprete, & sufficit in Ecclesia esse donum interpretationis, quo judicetur Vulgatam esse integram & fidelem. 2*do* Ex Tridentino non constat Interpretem Latinum ita Vulgatam vertisse, ut aliqua melius & distinctius verti non possint. 3*tio* Cum in Hebræo vel Græco textu verba multiplicis sint significationis, ita ut varias interpretationes patiantur, si Interpres noster unam aliis relictis elegit, non ideo aliæ sunt pravæ & rejiciendæ: quia tamen interpretatio Vulgatæ est judicio Ecclesiæ approbata, illa certo creditur a spiritu S. intenta, tum econtra aliæ interpretationes, si fidei non repugnent, tantum probabiliter ex defectu definitionis Ecclesiæ a spiritu S. intentæ dici possint. 4*to* Per vocem Authentica non præponitur Vulgata nostra fontibus Hebraicis & puris, ex quibus derivata est. 5*to* Non est contra decretum Tridentini, dicere, videri aliquid additum vel demptum, quod sensui aliquo modo clariori officiat, hæc enim ad menda leviora spectant, quæ notari Concilium non prohibet, imo tolli desiderat; & licet jam auctoritate summorum Pontificum aliqua Vulgatæ correctio facta fuerit, fatentur tamen ipsi Correctores in Præfatione, se aliqua menda corrigenda reliquisse ad populi scandalum vitandum: imo & hos tam oculatos correctores forte nonnulla fugere potuerunt, quæ bonum est ab Interpretibus notari, ut siquando Auctoritate Ecclesiæ facienda esset nova correctio, attentius inspiciantur. 6*to* Salva fide dici potest nonnullos leves errores in Vulgata in rebus ad fidem & mores non spectantibus contineri.

tineri. Ita dixiſſe Cardinalem S. Crucis, qui Seſſioni 4tæ Tridentini præfuit, teſtatur Vegas, & Jacobus Laines, qui omnibus actionibus Tridentini interfuit: prudenter tamen hi errores diſſimulantur, ne correctionis novitate fideles offendantur; Unde privata authoritate ſine licentia vel juſſu Eccleſiæ hanc correctionem nemo facere debet. Econtra vero juxta Tridentini decretum docent omnes Catholici 1*mo* Vulgatam noſtram in rebus ad fidem & mores ſpectantibus pro vera & infallibili S. Scriptura, & ipſi originali vere conſentiente habendam eſſe. 2*do* Per vocem Authentica Vulgata anteponitur omnibus verſionibus Latinis, quæ hactenus prodierunt, utpote quæ fidelius & majori energia mentem Spiritus S. exprimat. 3*tio* Vulgata non tantum eſt fidelior aliis verſionibus latinis, ſed etiam ſimpliciter fidelis, ita ut nil contineat ſubdole additum, demptum, immutatum obſcure vel ambigue verſum ad fidei myſteria occultanda. 4*to* Quando moderni Hebraici & Græci Codices in rebus fidei & morum forte ita differrent a Vulgata, ut in concordiam cum ea redigi non poſſent; ſi locus Vulgatæ transſcribentis vitio non eſt corruptus, ſtandum eſſet potius Vulgatæ, quam codici Hebræo vel Græco, in quo forte mendum quacunque demum ex cauſa contigit, quod ex Vulgata erit corrigendum. vid. Poncium, de Vulgata, & Calmet diſſ. in Vulgatam.

Schol. 10. Verſiones S. ſcripturæ vulgares & vernaculæ non ſunt Authenticæ, niſi in quantum cum Authentica conveniunt. Verſionem Germanicam primam ab Ulphila Gothorum Epiſcopo factam eſſe dicunt an. 360. quæ tamen periit. Prima typis edita Biblia Germanica prodierunt Moguntiæ an. 1461. ſed hæc incerta ſunt. Illa ſunt certiſſima, quæ an. 1477. typis mandata ſunt. vid. Diction. Bibl. Calmeti. Verſiones heterodoxorum nullius ſunt Authoritatis. Sic verſio Germanica Lutheri an. 1522. cæpta & an. 1534. abſoluta nil valet, omittit enim tanquam apocryphos multos libros V. T. & hoc vertit ex Hebræo, quod ſe neſcire ultro fatetur in Tiſchreden. Frankfurt am *Verſiones vulgares.*

Mayn, 1593. pag. 412. M. Lomer Præco Augustanus nuper publico typo fassus est, quod *Lutherus sua Biblia Germanica fecerit juxta exemplar hebraicum corruptum.* Idem dic de Novo Testamento, in quo teste Joanne Cochlæo in vita & actis Lutheri apud Bellarm. l. 2. de verbo Dei c. 10. tantum in versione N. T. notantur ultra 1000. falsificationes textuum: innumerabiles in V. T. Calvinus Luthero totus est contrarius. Joannes Piscator cum sua versione der Bibel strafe mich GOtt, sic dicta, quia ita vertit Marci 8. v. 12. illud Amen dico vobis &c. a Lutheranis reprehenditur: Et ne longiores simus an. 1736. Schmitt Werthemii novam Germanicam versionem fabricatus est, secundum principia hermeneutica Wolfii, quem Joachimus Langen refutavit an. 1736.

§. 9.

Lectio S. scripturæ in lingua vulgari merito prohibita fuit.

Cum S. Scriptura in linguam Vulgarem versa non sit authentica (§. 8. Scho. 10.) nisi in quantum convenit cum Authentica, *Ejus lectionem in lingua Vulgari pro omnibus indiscriminatim merito Ecclesia prohibere potuit.* Nam *Primo* Hæc lectio omnibus indiscriminatim non est necessaria, sed sufficit, ut laici a Legis Evangelicæ peritis fidem edoceantur: sane hoc in primitiva Ecclesia tempore Apostolorum ad instructionem & salutem fidelium satis erat, quando S. Scriptura in linguas vernaculas tot diversarum nationum ad fidem conversarum necdum translata fuerat. *Secundo* Nullibi præceptum est laicis sacra Biblia legere, sicuti nec præceptum est, ut discant legere, quia *fides ex auditu* Rom. 10. v. 17. haberi potest. Illud Joan. 5. *Scrutamini scripturas*, dictum est Doctoribus, adeoque præceptum non est

omni-

omnibus. *Tertio* Ex lectione indiscriminata S. scripturæ in lingua vulgari gravissima incommoda oriri possunt: sæpe in rudium manus deveniunt editiones hæreticorum corruptæ; indocti S. S. Litteras non rite intellectas in pravum sensum detorquent; exempla prava ibi ad fugam ostensa, & nonnulla specialiter a Deo Judæis duræ cervicis permissa in sequelam trahunt; sacra Mysteria pretiosas margaritas in popinis irreverenter ante porcos projiciunt. Hæc & alia merito induxerunt Tridentinum, ut in Indice Librorum prohibitorum statueret: *Cum experimento manifestum sit, si S. S. Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde detrimenti, quam utilitatis oriri: hac in parte judicio Episcopi, aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio Parochi aut Confessarii Bibliorum a Catholicis Auctoribus versorum lectionem in Vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint, ex hujusmodi lectione non damnum, sed fidei atque pietatis augmentum capere possint, quam facultatem in scriptis habeant.* Et Clemens XI. in constitutione, *Unigenitus* hanc propositionem damnavit: *Lectio scripturæ est pro omnibus.* vid. Serarium in Proleg. Biblicis c. 20. q. 3.

Schol. Lectio S. scripturæ in lingua vulgari non est absolute prohibita ab Ecclesia, imo in pluribus locis consuetudo contraria, legi derogavit: sic teste Layman l. 2. tr. 1. c. 15. *illi etiam laudandi, qui in Germania nostra, nulla diserte petita facultate Biblia vulgata & vernacula Eckii, vel Dietenbergii &c. legunt:* Et quanquam Regula Indicis velit, ut facultatem legendi Biblia in scripto habeant

 a Paro-

a Parochis vel Confessariis, illam tamen regulam in Germania non vigere docet la Croix l. 7. Theol. mor. dub. 4. a. 5. n. 374. Ideo enim Biblia Germanica cum approbatione Ordinarii imprimuntur, utique pro Germanis.

§. 10.

S. Scriptura non est ubique clara.

Justitiam Legis Ecclesiasticæ prohibentis promiscuam S. Scripturæ in lingua vernacula lectionem vindicat *obscuritas* S. Scripturæ, *quam non secundum omnes partes suas per se claram, sed in multis satis difficilem, obscuram, & interpretatione indigentem esse asserimus.* Nam Primo S. David Ps. 118. orat: *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de Lege tua.* Si dicas cum D. Schubert, S. David non petere, ut scripturæ novum lumen inferatur, sed ut sibi detur gratia, lumen illud videndi. Ergo infero lumen illud non lucet, & consequenter obscurum est, & quidem absolute, cum vix credibile sit, Davidi viro secundum cor Dei defuisse requisita ad intelligendam S. Scripturam necessaria. Ait prætera, considerabo mirabilia נִפְלָאוֹת a radice פלא occultum esse, id est occulta de lege tua, ergo non solum petit vivam & efficacem intelligentiam, sed absolutam, & quidem ut naturalis impotentia ejus per lumen Spiritus S. suppleatur. Rursus Christus ipse Luc. 24. duobus discipulis in Emaus euntibus incipiens a Moyse & Prophetis interpretabatur in omnibus scripturis, quæ de ipso erant. Et S. Petrus ep. 2. c. ult. ait: in Epistolis S. Pauli reperiri *quædam difficilia intellectu,*

tellectu, quæ indocti & instabiles depravant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem. Dantur igitur in sacris scripturis nonnulla difficilia, quæ indocti, græce ἀμαθεῖσ indociles, discere ab Ecclesia nolentes, & instabiles ἀστήδικτοι qui fidei firmitatem non habent, depravant στρεβλῦσιν torquent scilicet in pravos sensus: Ergo S. Scriptura in nonnullis est obscura, non solum quoad res & Mysteria, quorum internam possibilitatem, rationes & nexus S. Scriptura nos non docet, sed fidem exigit; sed quoad verba, quæ indocti depravant. *Secundo* Hanc obscuritatem S. scripturæ agnovit primitiva Ecclesia, & Doctores antiqui ac perspicacissimi eam confessi sunt: S. Irenæus l. 2. Origenes contra Celsum, S. Augustinus l. 2. de doctr. Christ. S. Hieronymus ep. 142. S. S. Scripturas obscuras & profundas vocant. S. Basilius & S. Gregorius Naz. dicunt, eas sine Doctore intelligi non posse. S. Chrysostomus hom. 19. in Acta ait esse abyssum quæstionum. Quis credat sæcula nostra supra hæc magna ingenia sapere, & signatum sacrum Librum & signacula ejus per sese aperuisse? *Tertio* Si consideremus res S. Scripturæ, sane obscuræ sunt, utpote altissima Mysteria & Vaticinia: si modum loquendi, videntur nonnulla sibi contrariari, sunt ibi orationes ambiguæ, imperfectæ, præposteræ, Metaphoricæ, Allegoricæ: Certe si S. Scriptura usque adeo clara est, cur eundem textum aliter exponunt Lutherani, aliter Calvinistæ,

aliter Catholici? Respondent Protestantes, S. Scripturam saltem in iis, quæ ad salutem scitu sunt necessaria, claram esse, & ab omnibus intelligi posse, si attente legatur, lingua originalis teneatur, & sine præjudiciis consideretur. Verum cum tot & tanta ad intellectum S. Scripturæ requirant Protestantes, nonne aperte fatentur, eam esse obscuram? & quidsi his omnibus observatis difficultas superari non possit? Si suppositis his in rebus ad salutem necessariis v. g. de necessitate Baptismi aliter S. Scripturam Lutheranus, aliter Calvinista explicet? Quis hanc controversiam dirimet? Regulæ enim hermeneuticæ, quas tradunt, necdum post tot annos litem diremerunt.

Schol. Protestantes docent, S. Scripturam saltem quoad verba habere perspicuitatem absolutam, sed non relativam, ita ut ab omnibus intelligi quidem possit, licet non ab omnibus intelligatur, quibus nimirum desunt requisita ad ejus intellectum necessaria; in rebus tamen ad salutem scitu & creditu necessariis adeo claram esse dicunt, ut ab omnibus intelligi possit, quamvis ab uno facilius, ab altero difficilius. Nos dicimus in rebus etiam ad salutem scitu necessariis S. Scripturam non esse ubique ita claram, ut adhibitis etiam regulis hermeneuticis intelligi rite possit, sed requiri explicationem Ecclesiæ a Spiritu S. directæ & gubernatæ. Quæ vero nobis objiciunt Protestantes, quod scilicet S. Scriptura sit Lux, Lucerna, &c. solum intelliguntur vel de S. Scriptura legitime explicata, vel de locis ejus claris & perspicuis.

§. 11.

Varii sensus S. Scripturæ. Obscuritas S. Scripturæ ex multiplici sensu, qui sub iisdem verbis reperitur, etiam nascitur:

tur: *Datur nimirum ſub illis ſenſus litteralis & Myſticus*, quod ipſi Proteſtantes concedunt, & patet ex ipſa S. Scriptura, quæ in nonnullis locis ſpiritualiter & myſtice explicat alios locos litteraliter ſumptos. Sic Gen. 16. dicitur Abraham duos filios habuiſſe, unum de ancilla, & unum de libera; quod litteraliter verum eſt; & tamen S. Paulus Gal. 4. ait, hæc eſſe *per Allegoriam dicta*, ſicuti etiam ibidem de duobus Teſtamentis explicat. Plura paſſim obvia omittimus, & ulterius dicimus contra Proteſtantes noſtros, *in eadem littera plures latere ſenſus veros & proprios litterales ab ipſo S. Scriptore cognitos & intentos.* Nam *Primo* hoc innuit S. Scriptura, quia illud Exod. 12. v. 46. *Os non comminuetis ex eo*, litteraliter de Agno Paſchali, & ſimul de Chriſto dicitur, teſte S. Joanne c. 19. v. 36. *Facta ſunt hæc, ut ſcriptura impleretur. Secundo* Dei Majeſtatem decet tanta veritatis ubertas, ut paucis verbis plurima eaque diverſa comprehendantur: decet S. Scripturæ altitudinem & auctoritatem, ut tot gentibus, tot ingeniis in tanta temporum differentia locutura, unicuique quod ille de rebus Divinis aſſequitur verum, hoc ſignificet: decet Prophetarum & Apoſtolorum merita, ut plurimos ſenſus arcanos a Deo accipiant, & aliis fœcunditate mirabili communicent: Accedit quod plures ſenſus ſpirituales iisdem verbis ſæpe Spiritus S. in Scripturis inſinuet, ergo & litterales, cum ſapientis ſit pauciſſimis verbis plurima complecti. vid. Joſeph. Acoſtam, de vera Scripturas interpret. rat.

Sensus litteralis. *Schol.* Sensus S. Scripturæ est verborum ejus immediata vel mediata significatio a Deo intenta. Duplex est in genere sensus S. Scripturæ, litteralis seu historicus, in quo voces res significant; & Mysticus seu spiritualis, quo res per voces significatæ iterum alias res significant, qui proinde sensus litteralem supponit, & in eo fundatur. Sensus litteralis iterum duplex est, unus proprius & grammaticalis, quem verba ex sua primaria significatione significant, v. g. leo, animal rugibile: alius est improprius & metaphoricus, dum verba ad impropriam significationem transferuntur ob aliquam similitudinem, v. g. *vicit Leo de Tribu Juda*, ubi Leo metaphorice Christum significat. Sensus spiritualis seu Mysticus triplex est, scilicet Allegoricus, quo significatur per res significatas per verba aliquid aliud pertinens ad Ecclesiam militantem in terris: Moralis seu Tropologicus, quando res significatæ per verba significant aliquid pertinens ad mores: Et Anagogicus, quando significant aliquid pertinens, ad Ecclesiam triumphantem, seu æternam beatitudinem. Primus sensus fidei, Secundus charitati, Tertius spei respondet.

Littera gesta docet, quid credas Allegoria,
Moralis quid agas, quo tendas Anagogia.

Sic vox Jerusalem litteraliter urbem Palæstinæ, allegorice Ecclesiam militantem, moraliter animam justi, anagogice Ecclesiam triumphantem significat. Sensus Parabolicus pertinet ad litteralem metaphoricum; nam Parabola nihil aliud est, quam integra sententia, quæ propter similitudinem transfertur ad significandum aliquid aliud a proferente intentum. Omnis textus S. Scripturæ habet sensum litteralem, alias enim omni sensu careret, cum spiritualis fundetur in litterali: unde siqui P. P. videntur negare in nonnullis textibus sensum litteralem, intelligendi sunt de sensu litterali proprio, non vero metaphorico. Quatuor sensus assignati litteralis & triplex mysticus non in quolibet textu S. Scripturæ reperiuntur, sed subinde quatuor, subinde tres, subinde duo,

duo, ſubinde ſolus litteralis: unde multum hallucinantur, qui dum in ſingulis textibus S. Scripturæ ſenſus myſticos quærunt, nec inveniunt, S. Scripturam ridicule contorquent. Senſus litteralis & myſticus ſunt inter ſe quoad præſtantiam ut excedentes & exceſſi. Litteralis prævalet 1. quoad prioritatem, quia eſt fundamentum ſenſus myſtici. 2. Quoad generalitatem, quia in omnibus reperitur. 3. Quoad certitudinem, quia certo conſtat de ſenſu litterali, non vero de myſtico, niſi dum a S. Scriptore aſſeritur, aut per Eccleſiam declaratur, ſenſus enim myſtici, quos proferunt S. S. Patres, ſunt tantum probabiles: unde ex ſolo ſenſu litterali, aut myſtico per aliam ſcripturam aut Eccleſiam aſſerto efficax argumentum deduci poteſt. Ex alia parte ſenſus myſticus prævalet 1. quatenus regulariter ſignificat res præſtantiores. 2. Quatenus principaliter intenditur a Spiritu S. ſic narratione factorum in veteri Teſtamento Chriſtus principaliter intenditur: unde ſenſus litteralis comparatur corpori, myſticus animæ. Senſus accomodatitius S. Scripturæ eſt, quem verba habent nec ex intentione Dei vel S. Scriptoris ſive litteraliter, ſive myſtice, ſed ex hominis ea applicantis ad ſignificandum aliquid ſimile illi, quod in S. Scriptura exprimitur. Sic Eccleſia illud de Noe dictum Eccl. 44. *Inventus eſt juſtus*, applicat S. S. Confeſſoribus Pontificibus. Regulas pro diſcernendo ſenſu litterali, & eruendo Myſtico tradit Bonfrerius in Præloq. &c. potiores hic ſiſtimus.

Regulæ pro diſcernendo ſenſu litterali S. Scripturæ.

Regulæ pro ſenſu litterali. S. Scripturæ.

Prima. Verba S. Scripturæ ſumi debent ad litteram, quando ex littera proprie accepta nil fidei, vel bonis moribus repugnans ſequitur.

Secunda. Conferatur S. Scriptura cum loco, tempore & ſcopo ſcribentis.

Tertia. Conferatur S. Scriptura cum S. Scriptura, unus liber, cum alio; unus Textus cum alio, ante-

tece-

tecedentia cum consequentibus; locus obscurus cum alio clariori.

Quarta. Textus originalis magnam lucem affundet. caveatur tamen, ne clarus textus Vulgatæ ob sensum Hebraicum dubium vel multiplicem rejiciatur; supponendum enim & credendum est, quod S. Hieronymus & Ecclesia melius intellexerit Hebraicum vel Græcum, quam aliquis modernus.

Quinta. Sensus litteralis est, quem Ecclesia, & unanimis Patrum consensus habet pro litterali.

Sexta. Bene attendatur ad interpunctiones, commata & puncta, ne eorum inversione sensus corrumpatur.

Septima. Nosse juvat varios Hebraismos, Pondera, mensuras, Rempublicam, Scholas, supplicia &c. Hebræorum & veterum: Item Geographiam, Chronologiam, Historiam &c. eorum, de quibus eruditissime tractat Calmetus, in suis dissertationibus.

Regulæ pro sensu mystico S. Scripturæ eruendo.

Regulæ pro sensu mystico.

Prima. Nihil ex S. Scriptura eruatur, quod veritati & pietati repugnat.

Secunda. Sensus spiritualis fundetur in litterali bene intellecto, non depravato, vel violenter detorto.

Tertia. Sensus spiritualis desumatur ex rebus significatis per verba, & inter ea, & figuram, quam quærimus, sit proportio.

Quarta. Non in quavis re sive gesta sive dicta Allegoria quærenda est, maxime in præceptis moralibus.

Quinta. Sensus accommodatitius S. Scripturæ ad vanos & turpes usus non trahatur, & rei dignitati omnino conveniat.

§. 12.

§. 12.

S. Scriptura non continet omnia ad ſalutem ſcitu & creditu neceſſaria, unde præterea *admittendæ ſunt Traditiones Divinæ, ſeu verbum Dei traditum tanquam fidei & morum regula, in quo multa ad ſalutem neceſſaria continentur.* Ita docet *Primo* ipſa S. Scriptura, ubi 2 Theſſal. 2. Apoſtolus hortatur Theſſalonicenſes, ut ſtent in fide, adhæreantque iis, quæ ab ipſo acceperunt ſive ſcripto ſive verbotenus: Tenete, ait, Traditiones, quas didiciſtis ſive per ſermonem ſive per epiſtolam noſtram. Reſpondet Chemnitius, Apoſtolum primo quidem tradidiſſe ſermone, quæ poſtea in aliis epiſtolis ſcripſit: Verum particula, *ſive*, clare indicat, alia eſſe, quæ tradiderat, & quæ jam ſcripſerat, nec probari poteſt ab adverſariis, quod S. Paulus omnia, quæ oretenus tradidit, poſtea in aliis epiſtolis vel ab illo vel ab aliis Apoſtolis ſcripta fuerint, maxime cum abſolute dicat, tenendas eſſe Traditiones, licet in ſcripta redactæ non ſint. Easdem Traditiones commendat Apoſtolus 2 Tim. 2. v. 2. *Secundo* Traditiones non ſcriptas agnovit primitiva Eccleſia, conſulantur de illis veteres. Irenæus l. 3. cont. hæreſ. c. 3. Tertul. l. de Cor. mil. c. 3. S. Baſilius ad Amphilo. de Spir. S. c. 29. S. Epiphanius hær. 61. S. Auguſtinus ep. ad Janua. quorum & aliorum Patrum veſtigiis inſiſtens Synodus Tridentina Seſſ. 4. rite definit. *Siquis . . . Traditiones prædictas ſciens & prudens contempſerit, anathema ſit.* *Tertio* S. Scriptura ſcripta non eſt

Traditio eſt regula fidei.

..n. ut sola esset sufficiens fidei nostræ re-
, certe hoc ex nullo S. Scripturæ testi-
iio evincunt adversarii, quæ enim pro
llegant, vel prohibent, ne Doctrina S.
pturæ corrumpatur, vel ne quid illi con-
ium temerario ausu addatur: vel dicunt
quæ ibi continentur, sufficere ad pro-
dam Christi Divinitatem, absque eo,
d Traditiones Divinæ excludantur. Sa-
plura sunt fidei dogmata ab ipsis adver-
iis admissa, quæ ex S. Scriptura probare
possunt. Ex quo loco ostendunt, bap-
itos ab hæreticis non esse rebaptizandos?
valorem Baptismi verba ore prolata re-
ri? Quatuor tantum esse Evangelia? &c.
hæc omnia habemus ex Traditione, sunt ad salutem creditu necessaria, adeoque juxta illos articuli fundamentales: Traditiones igitur ut fidei regula admittendæ sunt.

Traditio quotuplex. *Schol.* I. Traditio in genere est verbum sine scripto traditum. Traditio spectata *penes suum Auctorem* alia est Divina a Deo immediate revelata scripto non tradita: alia est Apostolica, quæ ab Apostolis viva voce, non vero scripto eorum ad nos derivatur; si ab Apostolis veniat ut im-
iediatis Christi præconibus dicitur Apostolica
)ivina, si ab illis ut pastoribus Ecclesiæ fluit,
iicitur traditio pure Apostolica: alia est Ecclesiastica, quæ post Apostolos a Prælatis Ecclesiæ introducta, & consuetudine roborata fluit. *Ratione materiæ* alia Traditio est de fide, spectans ad fidem, alia morum, ad mores & disciplinam pertinens. *Ratione temporis* alia est perpetua, alia temporalis. *Ratione loci* alia est universalis alia particularis. Denique alia est de præcepto, alia de consilio. Traditio Ecclesiastica a Divina dignoscitur, siquid modo post Apostolorum tem-

tempora inſtitutum fuerit. 2. Quando mos aliquis ſemper ab Eccleſia retentus eſt tanquam ad fidem pertinens, erit Traditio Divina. 3. Si dogma aliquod omnes Patres unanimiter tenuerunt, & contrarium ut hæreticum refutarunt, licet in S. Scriptura non ſit expreſſum; & 4. Siquid in univerſa Eccleſia communi fidelium conſenſu probatur, quod humana poteſtas efficere non potuit, eſt Traditio Divina. 5. Quod univerſa tenet Eccleſia, nec a Conciliis unquam inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, a Deo vel Apoſtolis deſcendit. 6. Si Traditio mutabilis fuerit, non Divina, ſed Apoſtolica vel Eccleſiaſtica dici debet.

Schol. 2. Judæi etiam ſuas habent Traditiones a Moyſe ab ore ad os usque huc propagatas. Traditio hæc duplex eſt, altera eſt plenior & communior Legis explicatio, a diverſis ſapientibus diverſis temporibus facta, quæ in *Miſchna, Gemarra, Maſora & Talmud* reperitur: Altera eſt magis anagogica arcana & ſymbolica legis explicatio, quæ in Cabala continetur. Eſt autem *Miſchna* lex oralis collecta, & ſcripto mandata a R. Jehuda anno poſt Chriſtum Natum 400, uti probat Morinus ex ſilentio antiquiorum Patrum. *Gemarra* eſt quædam expoſitio, & complementum Miſchnæ, Auctore R. Aſe. *Talmud* eſt volumen ex Miſchna, & Gemarra conflatum, ſacras & profanas Judæorum leges complectens. Duplex eſt, Jeroſolymitanum a R. Johanna, & Babylonicum a R. Jeſe conflatum, utrumque fabulis & horrendis in Chriſtum blasphemiis infame. *Maſora* eſt quaſi Critica Legis circa voces, litteras & puncta, ſupplendo defectus, & diſtinguendo puncta & verſus: Auctores ejus cenſentur Judæi Tyberiadis circa annum Chriſti 500. *Cabala* eſt Anagogica S. Scripturæ expoſitio. Triplex eſt, prima eſt myſtica explicatio Sapientioribus tradita. Secunda eſt Magica, ope vocum docens fugare dœmones: Tertia eſt occupata in litteris, vocibus, punctis, accentibus, litterarum permutationibus, combinationibus, figura, valore notandis ad eruendum ſenſum myſticum.

Traditiones Judæorum.

Miſchna.

Gemarra.

Talmud.

Maſora.

Cabala.

cum. Hæc species Gabalæ subdividitur in *Gametriam*, quæ voces sola transpositione explicat: in *Notaricam*, quæ in singulis litteris alicujus vocis nova verba inquirit: & in *Themuram*, quæ litteras pro litteris substituit, ob certum litterarum concursum.

Schol. 3. Protestantes negant Traditiones esse regulam fidei. Concedunt 1. fuisse aliquando tempus, quo Lex & Evangelium ex mandato & inspiratione Dei nondum scripta erant, sed modo post mortem virorum θεοπνεύστων scripta esse contendunt. Verum undenam omnia scripta esse probant? 2. Docent, quidquid intuitu salutis credi, & peragi oportet, contineri in scripturis, non quidem totidem verbis, & immediate, sed multa per facilem, certam, & evidentem consequentiam, adhibitis quandoque principiis rationis & experientiæ ex S. Scriptura demonstrari posse. Sed ubinam habetur hæc evidens demonstratio ex S. Scriptura petita, si quæstio sit, an ipsam S. Scripturam illibate ad nos propagatam modo adhuc habeamus? Dicis ex eo, quia conformis est textui originali: Quomodo vero probas, & quidem evidenter ex S. Scriptura, hunc textum, quem modo habemus, corruptum non esse? Urgent hæc ipsum Chemnitium, qui in Exam. Trid. pag. 306. tandem fatetur: *Hanc traditionem, qua nobis in manus dantur S. Scripturæ libri reverenter suscipimus.* Grotius in animadversio: adv. Rivetum, hic cum Catholicis consentit: & D. Schubert in Inst. Theol. Polem. p. 2. pag. 366. ait: *ex Traditione non discimus libros illos vere Divinos esse, sed tantum Ecclesiam eos pro Divinis semper habuisse: Ipsam autem librorum Divinitatem, docet ipsius Scripturæ testimonium tam verbale, quam reale.* vid. Bellarm. l. 4. de verbo Dei. Stapleton. in Princ. fid. Doctr. Controv.

§. 13.

Patrum Auctoritas.

Traditionis testes sunt Ecclesiæ Patres. *Communis ergo omnium Patrum Ecclesiæ consensus*

ſenſus eſt infallibilis in materia fidei & morum. Nam *Primo* Patres & Eccleſiæ Doctores ſunt a Deo dati Eccleſiæ, ut illam ab omni errore præſervent, juxta illud Eph. 4. v. 11. *Ipſe dedit quosdam quidem Apoſtolos . . . alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem Sanctorum, in opus miniſterii, in ædificationem Corporis Chriſti . . . ut jam non ſimus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circumventionem erroris.* Ergo in materia fidei & morum conſenſus Patrum eſt infallibilis. *Secundo* Eccleſia jam olim in Conciliis fidem Patrum ſe ſectari profeſſa fuit: Sic in Concilio Chalcedonenſi conclamatum fuit: *Hæc eſt fides Patrum.* Concilium Conſtantinopolitanum VI. act. 12. ait: *S. S. P. P. dogmata tanquam legem, Sanctæ Dei ſuſcipiunt Eccleſiæ.* Horum veſtigia ſecuta ſunt ſubſequentia Concilia, Lateranenſe ſub Martino V, & Tridentinum Seſſ. 4. in decreto de Editi: S. S. Libror. *Tertio* Traditio ex dictis eſt Regula fidei: ſed hanc habemus ex Patribus, ergo ſicut illa, ita unanimis Patrum conſenſus erit infallibilis.

Schol. 1. Diſcrimen eſt inter Doctores in Eccleſia, & Doctores Eccleſiæ. Ut quis ſit Doctor in Eccleſia, ſufficit, quod ſit fidelis Catholicus, & ab Univerſitate Catholica gradu Doctoris inſignitus: Ut vero ſit Doctor Eccleſiæ, requiritur eminens doctrina, inſignis vitæ ſanctitas, & definitio Eccleſiæ. Unde Bonifacius VIII. c. Glorioſus, de Reliq. & Ven. S. S. tanquam notiores Eccleſiæ Doctores publico officio honorandos in Eccleſia Latina ſtatuit S. Gregorium M. S. Auguſtinum, S. Ambroſium & S. Hieronymum. Quibus S. *Doctor Eccleſiæ, & in Eccleſia quis.*

Pius V. S. Thomam Aquinatem, & Sixtus V. S. Bonaventuram adjecit. Patres vero Ecclesiæ proprie vocantur, quos ob eminentem Doctrinam, insignem vitæ sanctitatem, & competentem antiquitatem ut tales agnovit, & tacite vel expresse declaravit Ecclesia. Methodum legendi opera Patrum tradit Argonensis in libro de opt. leg. P. P. methodo. Editiones operum P. P. optimæ sunt, quæ a Benedictinis Congr. S. Mauri adornatæ fuerunt. vid. Annatum.

Patres Ecclesiæ qui.

Quomodo probent Patres.

Schol. 2. Auctoritas P. P. in rebus naturali lumine cognitis tantum probat, quantum eorum ratio. Unius etiam vel duorum P. P. Auctoritas in rebus fidei certum argumentum non facit; imo nonnulli Patres humano spiritu in eo aliquando errarunt, quod ad fidem spectare postea demonstratum est, cum eorum tempore res necdum ab Ecclesia expresse definita fuerit. Quin & plurium Patrum Auctoritas aliis licet numero minoribus reclamantibus non semper præstat firmum argumentum Theologicum: Denique omnium etiam Patrum consensus in quæstionibus ad fidem & mores non spectantibus probabilem solum fidem facit. vid. Canum de loc. Theol.

Catalogus Patrum famosiorum.

Schol. 3. Ut traditio ex Patribus hausta per singula sæcula clarius innotescat, accipe hic brevem priorum temporum famosiorum Patrum catalogum, ex P. Graveson in hist. Eccl.

Scriptores Sæculi 1mi *sunt*; S. Dionysius Areopagita circa a. c. 50. S. Clemens Papa circa a. c. 65. S. Hermas dictus Pastor circa a. c. 65. S. Ignatius M. Ep. Antioch. & Papias Ep. Hierapol. sub finem Sæculi 1mi.

Sæculi 2di. S. Justinus M. circa a. c. 140. S. Irenæus Ep. Lugdun. circa a. c. 167. Melito Asianus circa a. c. 170. S. Clemens Alexandrinus, & Tertullianus circa a. 192.

Sæculi 3tii. Origenes circa a. c. 230. S. Cyprianus M. Ep. Carthag. circa a. 244. S. Gregorius Thaumaturgus circa a. 290.

Sæculi

Sæculi 4ti. Lactantius Firmianus circa a. c. 303. Eusebius Cæsareensis circa a. 315. S. Athanasius circa a. 326. S. Cyrillus Jerosol. circa a. 350. S. Hilarius Ep. Pictav. circa a. 354. S. Optatus Milevitanus, & S. Epiphanius circa a. 368. S. Ephrem circa a. 370. S. Basilius Ep. & S. Gregorius Nazian. eodem tempore. S. Ambrosius circa a. 374. S. Hieronymus circa a. 378. S. Augustinus circa a. 396. S. Joannes Chrysostomus circa a. 398.

Sæculi 5ti. S. Cyrillus Alexand. circa a. 412. Theodoretus circa a. 423. Cassianus circa a. 424. S. Petrus Chrysologus circa a. 433. Vincentius Lerinensis circa a. 434. S. Leo M. circa a. 440. S. Prosper circa a. 444.

Sæculi 6ti. S. Fulgentius Ep. Ruspensis circa a. 508. Boetius Rom. circa a. 510. Cassiodorus circa a. 514. S. Joannes Climacus circa a. 564. S. Gregorius M. circa a. 590. S. Isidorus Hispalensis circa a. 595.

Sæculi 7timi. Joannes Moschus circa a. 629. Andreas Cretensis circa a. 635. S. Ildephonsus circa a. 657.

Sæculi 8tavi. Venerabilis Beda circa a. 701. S. Joannes Damascenus circa a. 731. Alcuinus circa a. 780.

Sæculi 9ni. Amalarius Fortunatus circa a. 810. Haymo circa a. 840. Walafridus Strabo circa a. 842. Paschasius Radbertus circa a. 844. Hincmarus Remensis circa a. 845. Rabanus Maurus circa a. 847. Anastasius Bibliothecarius circa a. 870. Aimoinus circa a. 872. Usuardus circa a. 876.

Sæculi 10mi. Simeon Metaphrastes circa a. 901. Oecumenius & Olympiodorus. Burchardus Epus Wormat circa a. 996.

Sæculi 11mi. S. Petrus Damianus circa a. 1057. Anselmus Lucensis circa a. 1073. S. Ivo Ep. Carnot. circa a. 1092. S. Anselmus Cantuariensis circa a. 1093.

Sæculi 12mi. Rupertus Tuitiensis circa a. 1111. S. Bernardus Claravallensis circa a. 1115. Hugo de S. Victore circa a. 1120. Gratianus Auctor Decreti circa a. 1131. Petrus Lombardus Magister sententiarum circa a. 1141.

Sæculi 13tii. S. Raymundus de Pennafort circa a. 1228. Alexander de Hales circa a. 1230. S. Thomas Aquinas circa a. 1254. S. Bonaventura circa a. 1255. B. Albertus M. circa a. 1260. vid. Bellarm. de Script. Eccl. Dupin Bibl. P. P.

Auctoritas Theologorum.

Schol. 4. Theologorum Scholasticorum etiam plurium Auctoritas in Theologicis, si alii docti contradicant, non plus probat, quam eorum ratio: si vero in re gravi omnes Scholastici consentiant, temerarium foret illis refragari, quia sine speciali Dei ordinatione non tam facile tot ingenia tam diverse sentientia in unum convenirent: Concordi autem omnium Theologorum Scholasticorum sententiæ in rebus fidei & morum contradicere hæresi saltem proximum foret; hæc enim ex S. Scriptura & Traditione fluit, quam qui negat, fontem ipsum refugere censetur.

Canonistarum Auctoritas.

Schol. 5. Canonistarum Auctoritate in rebus ad fidem spectantibus Theologus non utitur, imo in his Theologus Canonistæ succurrit: quando vero agitur de moribus Ecclesiæ & institutis per leges Pontificias determinandis, vel quando pœnæ in Jure statuuntur, communis Canonistarum consensus Theologo optimam fidem facere debet. Juris Civilis facultas præter magnam utilitatem, quam Theologo maxime in moralibus de contractibus, Testamentis &c. præstat, plura alia argumenta probabilissima suppeditat, quippe in Legibus etiam humanis Divinam voluntatem veneramur.

Juris civilis peritorum.

Philosophorum auctoritas.

Schol. 6. Philosophorum concors sententia in rebus naturali lumine in Theologia etiam cognitis certam fidem facit, unde gentes dicuntur ab Apostolo inexcusabiles quoad cognitionem veri Dei, ex eo, quod ex Philosophis suis eam sufficienter haurire potuerint. Regulas pro studio Philosophico ad

ad Theologiam utiliter instituendo tradit Mabillon in suo opere de studiis monasticis. Historia denique Ecclesiastica & profana non solum probabile argumentum Theologo suppeditat, sed si omnes historici in idem consentiant, certum etiam præbet, quia tunc moralis habetur evidentia, dummodo censuram Criticam, cujus Regulas præter citatum Mabillonium tradit, & intemperantes corrigit Honoratus a S. Maria in Animadv. ad regulas & usum Critices, eorum historiæ sustineant. *Historicorum.*

§. 14.

In verbo Dei scripto & Tradito continentur quidem illa, quæ credenda nobis Deus revelavit: Verum cum S. Scriptura non ubique clara sit, sed Interprete, & in controversiis circa res fidei obortas Judice indigeat, (§. 10.) cumque Traditiones Divinas a falsis discernere, cuilibet pro suo affectu non competat, nisi tot Religiones, quot capita admittere velimus, sapientissimo Divini Numinis consilio factum fuit, ut nobis de hoc Interprete & Judice provideret, qui & obscura S. Scripturæ explicando, & veras Traditiones a falsis secernendo Divinas veritates revelatas nobis credendas proponeret. Hic interpres, hic Judex a Deo constitutus est vera Christi Ecclesia, Quæ est *Societas fidelium baptizatorum ejusdem fidei professione, eorundem Sacramentorum participatione, & eodem cultu inter se adunatorum, sub regimine legitimorum Pastorum, ac præcipue unius Christi in terris Vicarii Romani Pontificis.* Veritas hujus definitionis patebit ex sequentibus. *Ecclesia quid.*

Schol. 1. Pelagiani Ecclesiam definiunt, Congregationem hominum perfectorum nullum peccatum habentium. Donatistæ solis probis & ab omni saltem graviori crimine alienis Ecclesiam constare docuerunt, & cum pauci & invisibiles sint probi, valde angustam, & invisibilem esse Ecclesiam voluerunt. Wicleffus & Joannes Hus in Ecclesia solos prædestinatos agnovit, hos in decursu refutabimus.

Systema Protestantium de Ecclesia.

Schol. 2. Protestantes Ecclesiam definiunt, quod sit multitudo vere credentium. Ex quo infert D. Schubert in Comp. Theol. dogm. hoc Systema. 1. Ecclesia nonnisi verbi Divini tractatione & legitimo Sacramentorum usu conservari potest, quia his mediis vera fides in hominibus existere pergit. 2. Hic utriusque medii usus vel est publicus, vel privatus: hinc duplex Ecclesia distinguitur, scilicet *visibilis*, quæ est societas hominum, quatenus ad externum communem & publicum verbi Dei & Sacramentorum usum uniuntur; Et *invisibilis*, quatenus sola eorum fides respicitur. 3. Ecclesiæ visibilis membra sunt omnes, qui verbum Dei exterius profitentur, ac Sacramentis a Christo institutis utuntur, ac proinde ex fidelibus & infidelibus, & hypocritis constare potest. 4. Quia vero fieri potest, ut nonnulla hujus Ecclesiæ membra a puritate verbi Divini, & legitimo Sacramentorum usu recedant, & hæc corruptio fiat universalis, ita ut pauci fideles veram Doctrinam retinentes nec audiantur, nec observentur; hinc nata est distinctio in veram & falsam Ecclesiam. Vera est cœtus hominum externe Deum colentium juxta puram Christi doctrinam, & legitimum usum Sacramentorum; Falsa est cœtus eorum, qui hæc corrumpunt. 5. Criteria ergo veræ Ecclesiæ sunt, pura verbi prædicatio, & legitima Sacramentorum administratio. 6. Quodsi proinde hæc corrumpantur, pauca vero Ecclesiæ membra veritatem in corde suo retinentia in hanc corruptionem non consentiant, in falsa Ecclesia aliqua veræ Ecclesiæ pars latere, & si nullibi existat cœtus, cujus doctrina, &

usus

usus Sacramentorum purior sit, tota Christi Ecclesia invisibilis esse potest. 7. Ecclesia visibilis ministris eget, qui verbum Dei publice doceant, & Sacramenta administrent, in quibus proinde, quia non omnes ad hæc sunt idonei, requiritur ex Divina institutione legitima vocatio, & hi vocari possunt Vicarii Christi, quia ejus officio funguntur. 8. Horum ministrorum doctrinam si suo silentio approbet cœtus fidelium, censentur hi ministri esse Ecclesia repræsentativa, & ideo. 9. Ecclesia visibilis non eget uno capite supremo visibili. 10. Et quia nihilominus hi ministri veram doctrinam & Sacramenta tacente etiam & approbante reliqua Ecclesia mutare possent, hinc veræ Ecclesiæ defectio non est impossibilis, quæ proinde per reformationem, cui omnes ministri operam suam adferre debent, tolli debet. Hoc systema per decursum evertetur.

§. 15.

Vera Christi Ecclesia suas notas habet, per quas a falsa Ecclesia distinguatur. Hæ autem in Symbolo Constantinopolitano assignantur, scilicet vera Ecclesia debet esse, 1. *Una*, 2. *Sancta*, 3. *Catholica*, 4. *Apostolica*. *Notæ veræ Ecclesiæ.*

Schol. 1. Ad hoc, ut notæ veræ Ecclesiæ sint genuinæ, requiritur 1. Ut non sint alteri cuidam rei communes, saltem si collective sumantur, licet forte singillatim sumptæ aliis rebus conveniant. 2. Ut sint notiores illa re, quam significant, & ab ea distinctæ. 3. Ut sint quodammodo sensibiles, obviæ & cognitu faciles non solum domesticis, sed etiam fidei extraneis.

Schol. 2. Protestantes & D. Schubert (§. 14. Sch. 2.) duas duntaxat Ecclesiæ notas assignant, nempe, puram Verbi prædicationem, & legitimam Sacramentorum administrationem. Verum his notis Ecclesia vera a quacunque alia falsi nominis Ecclesia discerni non potest, cum non habeant *Notæ Ecclesiæ juxta Protestantes.*

conditiones ad veram Ecclesiæ notam requisitas. Nam *Primo* hæ notæ sunt omnibus hæreticorum sectis communes, omnes dicunt, se habere veram Christi doctrinam, & legitimum Sacramentorum usum. Deinde pura Ecclesia vel excludit omnes etiam minimos errores? & sic Lutherani non habebunt veram Ecclesiam, utpote quæ certe minores nævos patitur: vel tantum excludit errores fundamentales? & sic Lutherani & Calvinistæ, qui conveniunt in articulis Fundamentalibus de Trinitate & Incarnatione habebunt notam communem utrique Ecclesiæ. Respondet Schubert, alias sectas tantum putare se habere veram doctrinam, licet reipsa non habeant. Sed hæc responsio clare innuit, veram doctrinam non esse notam veræ Ecclesiæ, sed alias notas requiri, veram doctrinam in aliqua Ecclesia reperiri. *Secundo* vera Christi doctrina, & legitimus Sacramentorum usus non sunt notæ clariores, re significata seu Ecclesia, quia magis obscurum est dignoscere, quænam sit pura Christi doctrina, & legitimus Sacramentorum usus, quam quænam sit vera Ecclesia, nam ad hoc cognoscendum constare debet, verbum Dei, illa continens, esse revera verbum Dei: Versiones S. Scripturæ esse fideles; quisnam sit ejus sensus & interpretatio; quæ omnia non a rudibus solum, sed etiam a doctis difficulter cognoscuntur. *Tertio* vera Christi doctrina non est nota obvia, nec omnibus accommoda; rudes eam discernere non possunt, & lumine naturali cognosci nequit: Ergo notæ ab Adversariis assignatæ non sunt notæ genuinæ veræ Ecclesiæ.

§. 16.

Prima nota veræ Ecclesiæ, Unitas.

Prima igitur nota veræ Ecclesiæ est *Unitas*. Hæc consistit *Primo* in universali fidei & doctrinæ consensione, ita ut excludatur alia quæcunque sectariorum societas, cujus fides est diversa & erronea in articulis etiam,

etiam, ut vocant, non fundamentalibus. Hanc unitatem requirit Apoſtolus Eph. 4. v. 5. *Unus Dominus, una fides, unum Baptisma, unus Deus & Pater omnium.* Idem multis probat S. Cyprianus contra Novatian. & S. Auguſtinus in libris contr. Donatiſtas, & reliqui Patres omnes hæreticos a vera Eccleſia excludunt, nec faciunt diſtinctionem inter articulos fundamentales, ſed in omnibus doctrinam fidei unam eſſe debere volunt. Idem docent Concilia, Conſtantinopolitanum I. Generale V. can. 71. Quæ omnes illos hæreticos vocant, qui a doctrina ſana recedunt, absque eo quod articulorum fundamentalium meminerint. Denique ſi Eccleſia ita ſit una, ut non excludat hæreticorum ſectas, quæ non errant in articulis fundamentalibus, erraſſet certe tota antiquitas, quæ ita ſemper Eccleſiæ unitatem intellexit, ut omnes ſectas ſine diſcrimine excluſerit: Et quinam ergo ſunt hi articuli fundamentales, quos nec ipſi Proteſtantes, nec S. Scriptura, nec Eccleſia aſſignat? *Secundo* Unitas Eccleſiæ conſiſtit in communione cum uno capite viſibili Romano Pontifice, uti ex infra dicendis patebit.

Schol. Proteſtantes docent Eccleſiam veram unam quidem eſſe debere in fide, ſed volunt, eam unitatem ſufficere, quæ easdem veritates fidei fundamentales profiteatur, licet alios errores ab Eccleſia proſcriptos, qui non ſunt articuli fundamentales, tueatur, vel, uti Schubert ait, licet ſit diverſitas in opinionibus accidentalibus. Quantum ad unitatem Sacramentorum putant ſufficere, ſi legitimus eorum uſus habeatur in aliqua ex illis ſocie- *Unitas Eccleſiæ juxta Proteſtantes.*

societatibus, quæ veritates fundamentales profitentur. Quantum ad unitatem Pastoris & Capitis docent sufficere, si fideles pastoribus alicujus societatis adhæreant, quæ in articulis fundamentalibus non errat. Ex hoc inferunt, omnes diversas etiam Christianorum sectas ad universalem Ecclesiam spectare, dummodo illæ sectæ in articulis fundamentalibus non errent. Verum hanc unitatem nullam esse ex dictis patet, maxime cum articuli etiam non fundamentales utpote vel in verbo Dei scripto, vel tradito contenti ob auctoritatem Dei loquentis non sint ad credendum liberi sed absolutam fidem sibi deposcant.

§. 17.

Secunda nota, sanctitas.

Secunda nota veræ Ecclesiæ est *Sanctitas*. Hæc consistit *primo* in sanctitate doctrinæ, ut nihil nisi sanctum doceat, nihil de fide credendum proponat, nisi quod vel ex verbo Dei scripto vel tradito habetur; Unum Deum in Spiritu & veritate colat, verum Mediatorem inter Deum & hominem Jesum Christum agnoscat, Cæremonias sanctas in cultu Dei usurpet, ut hominum mentes ad cœlestia erigantur. *Secundo* in sanctitate doctrinæ moralis a Christo, Apostolis & S. S. P. P. traditæ. *Tertio* in sanctitate suorum Fundatorum, & *Quarto* in gloria miraculorum, quibus sanctitatem & veritatem Ecclesiæ Deus confirmavit. Quippe cum vera Ecclesia sit veræ Religionis Mater, quæ Religio est modus colendi Deum eo modo, quo vult a nobis coli, omnis ejus tum fidei tum morum doctrina, utpote a Deo profecta & voluntati Divinæ, regulæ omnis sanctitatis, conformis, sancta esse

esse debet. Unde Scriptura ait: Ps. 18. *Lex Domini immaculata.* Et Ps. 92. *Domum tuam decet sanctitudo.*

§. 18.

Tertia nota, ut sit Catholica.

Tertia nota veræ Ecclesiæ est, ut sit *Catholica*, hoc est diffusa per omnia loca, tempora, & hominum genera. Hanc notam assignat *Primo* Evangelium Luc. 24. v. 46. *Oportebat . . . prædicari in nomine ejus.* (*Christi*) *pœnitentiam, & remissionem peccatorum per omnes gentes.* Et Act. 1. v. 8. *Eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa & Samaria, & usque ad ultimum terræ.* Vide etiam Marc. 16. & Matthæi 24. *Secundo* Assignant hanc notam antiqui Patres, & per eam veram Ecclesiam ab hæreticorum sectis distinguebant, ita S. Athanasius cum aliis Episcopis Ægypti in ep. ad Jovinianum, S. Optatus l. 2. contr. Parmenia. S. Augustinus cont. ep. fundamenti, & Serm. 131. ubi dicit, Ecclesiam in Symbolo ideo dici Catholicam, quia toto orbe diffusa est. *Tertio*: Ad veram Christi Ecclesiam vocati sunt omnes homines, eamque sub amissione æternæ salutis ingredi tenentur, ergo diffundi debet per totum mundum, ut omnes ad illam pervenire possint.

Quando Symbolo Apostolorum addita vox, Catholica.

Schol. 1. Vossius putat vocem *Catholica* modo Sæculo 3tio Symbolo Apostolorum esse adjectam contra Novatianos, qui tunc Ecclesiæ pacem turbabant. Verum diu ante Ecclesiam Catholicam dicta fuisse, patet ex epistola Smirnæorum de Martyrio S. Polycarpi apud Eusebium l. 5. c. 15. Et S. Igna-

S. Ignatius in ep. Smirnenses ait: *Ubi fuerit Jesus Christus, ibi est Catholica Ecclesia.* Quare Valesio videtur, hoc nomen Ecclesiæ inditum fuisse, circa primam Apostolorum successionem, cum hæreses multis in locis exortæ veram Christi fidem & Apostolorum traditionem subvertere conarentur; tunc enim, ut vera Christi Ecclesia ab adulterinis hæreticorum cœtibus distingueretur, nomen Catholica, soli Orthodoxorum Ecclesiæ attributum fuit.

Catholicum quid juxta Protestantes. Schol. 2. Protestantes volunt Ecclesiam dici Catholicam primario respectu electorum & sanctorum, quatenus ambitu suo complectitur omnes vere in Christum credentes, uti docet Gerhard. de loc. Theol. tom. 5. §. 151. vel dicitur Catholica ob doctrinam ab universa Ecclesia, aut majori ejus parte approbatam, ita ut Catholicum idem sit, ac orthodoxum. Uti vult Schubert in Comp. Theol. dogm. Sed contra eos pugnant argumenta allata: nec aliquid probant contra nos, si dicant, etiam Turcismum &c. per orbem late diffundi, nec tamen dici Catholicum. Nam licet hæc nota Catholicitatis forte aliis sectis conveniret solitarie spectata, non tamen illis competit, si cum aliis locis simul sumatur: unde non est nota positiva, nec indicat, ibi semper veram Ecclesiam reperiri, ubi hæc nota invenitur: sed est nota negativa, quæ indicat ibi non esse veram Ecclesiam, ubi hæc nota cum aliis notis non reperitur.

§. 19.

Quarta nota ut sit Apostolica. Quarta nota veræ Ecclesiæ est, ut sit *Apostolica:* id est, ut ab Apostolis ducat originem, eandem cum ipsis doctrinam profiteatur, & Pastores ejus legitimam missionem, & non interruptam successionem habeant ab Apostolis. Hanc notam assignat S. Apostolus Eph. 2. *Superædificati super fundamentum Apo-*

Apostolorum & Prophetarum, Ergo vera Ecclesia ab Apostolis originem ducere debet. Deinde veteres semper falsitatis hæreticos arguebant ex eo, quod eorum doctrina Apostolorum doctrinæ repugnet. S. Irenæus l. 3. c. 3. Tertullianus, de præscript. c. 32. Ergo eandem cum Apostolis doctrinam vera Ecclesia profiteri debet. Rursus Hebr. 5. v. 4. dicitur: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.* Ergo Pastores Ecclesiæ legitimam missionem habere debent. Denique Tertullianus de præscript. c. 32. S. Irenæus l. 3. c. 3. S. Optatus l. 2. contra Parmen. ad legitimam & non interruptam successionem Ecclesiæ Pastorum ab Apostolis provocant, ergo hæc ad veram Ecclesiam requiritur.

Apostolica successio an requiratur.

Schol. Protestantes volunt non interruptam ab Apostolis Pastorum Ecclesiæ successionem non esse notam veræ Ecclesiæ, quia Ecclesia visibilis potest omnino corrumpi & deficere, & sola invisibilis manere, ex qua proinde viri Zelosi vocatione saltem extraordinaria ex debito sui officii prodire debuerunt, ut eam reformarent, inter quos vel maxime fuit Lutherus, qui saltem vocationem mediatam habuit, dum in Ecclesia Romana Presbyter ordinatus, ad Doctoratus gradum promotus docendi munus accepit. Sed unde probant Adversarii necessitatem hujus reformationis & corruptionem Ecclesiæ? unde probant Lutherum postquam legitime excommunicatus fuit, munus docendi retinuisse? falsitatem horum omnium ostendent sequentia.

§. 20.

Notæ veræ Ecclesiæ conve-

Hæ notæ conveniunt soli Romano-Catholicæ Ecclesiæ. *Primo* enim est *una* in uni-

niunt soli Romano-Catholicæ. universali fidei & doctrinæ consensione, omnes namque Catholici, omni tempore & loco per totum orbem semper conspirarunt in omnibus fidei articulis sufficienter propositis; omnesque Ecclesiæ Romanæ Doctores, licet in diversissimis temporibus, locis, & linguis scripserint, miro tamen semper consensu eadem dogmata docuerunt, utut alias genio, natione & studiis fuerint dissimillimi. *Deinde* etiam habet communionem cum uno capite visibili Romano Pontifice; Ergo una est. *Nec obstat*, quod Catholici doctores in pluribus inter se dissentiant; illa enim non sunt dogmata fidei, sed opiniones liberæ, de quibus Ecclesia nihil definivit.

2. Ecclesia Romano-Catholica *sancta* est *sanctitate doctrinæ*, quæ nonnisi quod in scripturis & Traditione continetur, credendum proponit, nonnisi virtutem præcipit, nonnisi vitia prohibet. Est sancta *in primis suis Fundatoribus*, Christo omnis sanctitatis fonte, & capite, Apostolis, & eorum successoribus, S. S. P. P. qui eam contra hæreticos defenderunt; & Martyribus; qui eam sanguine suo sigillarunt. Est sancta *in gloria miraculorum*, quibus sanctitatem & veritatem Ecclesiæ Deus confirmavit. Sunt pro Sæculo 1mo miracula Christi & Apostolorum: Pro 2do miracula militum Christianorum in exercitu Marci Antonii Imp. teste Tertulliano l. ad Scapulam c. 4. Pro 3tio miracula S. Gregorii Thaumaturgi apud S. Basilium l. de Spir. S. c. 29. Sæculo 4to mira-

miracula S. Antonii, Hilarii, Martini apud S. Athanasium, S. Hieronymum, & Sulpitium: Sæculo 5to miracula a S. Augustino l. 22. de Civ. c. 8. relata. Sæculo 6to miracula a S. Gregorio M. in suis dialogis descripta, & sic de reliquis Sæculis, in quibus plura miracula patrata legimus & adhuc in nonnullis locis coram intuemur, in confirmationem specialium fidei veritatum, quæ omnia ad præstigias cum Magdeburgensibus amandare, vel falsitatis arguere, humani certe ingenii non est.

3. Ecclesia Romana *Catholica* est, & diffusa *per omnia loca*, id est, in plures & præcipuas orbis partes, ita ut sit magis diffusa, quam quælibet alia secta & successive in alias etiam partes diffundenda. Certe hodie Ecclesiam Romanam florere novimus in Europa & America, imo & in Asia & Africa fideles plurimi licet a Barbaris oppressi cum Romana Ecclesia participant, & Evangelium apud omnes fere nationes a Missionariis Apostolicis annuntiatur, ut & illæ successive Ecclesiæ aggregentur: Est diffusa *per omnia tempora*, omni enim tempore extitit, postquam a Christo fundata fuit, omni tempore universaliter eadem fidei dogmata docuit, quæ nos profitemur: Denique Ecclesia Romana habet doctrinæ universalitatem, & tum veterum, tum recentiorum hæreticorum errores semper reprobavit; merito igitur Catholica & universalis etiam jam olim a S. Augustino contr. ep. fundam. c. 4. dicta fuit, ubi ait: *me in Ecclesia Romana tenet*

net ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses, sic ista Ecclesia sola obtinuit &c.

4. Ecclesia Romana est *Apostolica*, *Primo* ratione *originis*, quia est eadem cum illa primorum sæculorum, quæ semper Romanam Cathedram ut centrum communionis agnovit, fidei controversias ad eam veluti supremum judicem definiendas detulit, uti illam de rebaptizandis hæreticis, de Consubstantialitate Filii Dei &c. Deinde nec auctor defectionis hujus Ecclesiæ, nec novum dogma introductum, nec tempus vel locus, ubi incepit, nec Scriptor aliquis Ecclesiasticus, qui illud oppugnarit, ostendi poterit: Ergo incorruptam servat suam ab Apostolis originem. *Secundo* Doctrina Catholica cum Apostolica conspirat, uti ex decursu hujus operis patebit. *Tertio* Pastores nostri legitimam habent missionem, tum ob sacram ordinationem, tum ob Auctoritatem in suo capite, de quo alibi. Denique *Quarto* habetur legitima Episcoporum successio, uti patet ex Catalogo Romanorum Pontificum.

An notæ veræ Ecclesiæ aliis sectis conveniant.

Schol. 1. Videamus jam nunc, an hæ notæ veræ Ecclesiæ sectis Protestantium conveniant. *Primo* Protestantes nostri non habent unitatem in doctrina & articulis fidei fundamentalibus: sic Confessio Augustana, Saxonica Wittenbergensis, & articuli Smalcaldici in multis differunt; consulatur præter Bossuetum, vel ipse Schubert in inst. Theol. Polem. parte 4ta, ubi plurimas in fidei dogmatibus inter ipsos Lutheranos dissensiones occurrent. Regimen Ecclesiasticum apud eos est dissimile, nullum supremum caput visibile agnoscunt, & quomodo sine illo unitatem conservabunt?

bunt? *Secundo* Doctrina Protestantium adversatur sanctæ morum disciplinæ, dum docent cum Luthero, præcepta Divina esse observatu impossibilia: Leges humanas non obligare in conscientia, cum Witaker: hominem quoad opera salutis non esse liberum &c. Qua sanctitate floruerint eorum reformatores Lutherus, Calvinus & Zwinglius, ex eorum vita & libris subodorari licet: sane hunc sanctitatis odorem non videtur D. Schubert percepisse, cum de sanctitate Lutheri nihil fere memoret: Miracula pro confirmatione suæ Doctrinæ nulla ostendunt. *Tertio* Societas Protestantium in præcipuis orbis partibus diffusa non est, paucas occidentis Provincias occupat, in oriente pro hæretica habetur, & invalescente hodie Deismo in suis etiam natalitiis sedibus deficit. Non est diffusa per omnia tempora, ante Lutherum enim & Calvinum non extitit, quod enim dicat D. Schubert, Ecclesiam invisibilem ante Lutherum Papatus errores rejecisse, imo ipsos Græcos contradixisse, nil probat: nam de contradictione Ecclesiæ invisibilis nihil constat, nihil ostendi potest, contradictores vero semper pro hæreticis declarati fuerunt. Item doctrina Protestantium non est universalis utpote in antiquis hæreticis, quorum errores resuscitat, jam dudum damnata. *Quarto* Societas Protestantium non habet originem ab Apostolis, nam eorum reformatores Lutherus & Calvinus, qui ante defectionem suam erant Catholici, legitimam missionem non habuerunt: non ordinariam, tum quia vel hanc missionem acceperunt ab Ecclesia Romana, in qua tunc vivebant, vel ab alia, in quam admissi sunt; Non autem acceperunt hanc missionem ab Ecclesia Romana, quando ab ea recesserunt, quia tunc Ecclesia Romana vel fuit hæretica, & sic non fuit vera Ecclesia habens potestatem mittendi: vel non fuit hæretica, & sic Protestantes ab ea recedentes sunt Schismatici, hæretici & excommunicati, & consequenter ab omni auctoritate regendi Ecclesiam & constituendi legitimos ministros exciderunt; aliam vero Ecclesiam, a qua habuerint missionem ordinariam

assignare non possunt. Item non habuerunt missionem extraordinariam: hæc enim vel in Scripturis exprimi, vel miraculis probari debet, uti in Moyse, Prophetis, Apostolis, & ipso Christo patet: Quis enim credet homini dicenti, se a Deo cum summa auctoritate missum, se accepisse potestatem ministros instituendi, institutos deponendi, doctrinam novam annuntiandi, antiquam reformandi, Conciliorum definitiones expendendi & rejiciendi, antiquos Ecclesiæ usus improbandi, & novos inducendi, nisi hanc missionem extraordinariam miraculis comprobet? Quæ tamen nec Lutherus nec Calvinus, nec eorum successores ediderunt. *Respondet* Schubert 1mo Lutheri vocationem extraordinariam probari ex felicissimo eventu reformationis suæ, non obstantibus gravissimis difficultatibus. Sed nonne meliorem successum habuit superstitio Mahumetis? nonne armis, avaritiæ, & bonorum Ecclesiasticorum direptioni, ac liberiori vitæ licentiæ hunc fatalem effectum debemus? *Respondet* 2do Lutherum ordinaria vocatione mediata vocatum fuisse, dum Presbyter ordinatus, & munus docendi cum Doctoratus Laurea Wittenbergæ adeptus fuit, ubi ad tollendas Papales superstitiones pro obligatione juramenti a se præstiti fidem integram conservandi astrictus fuit. Sed hoc modo concedit Schubert, Lutherum ab Ecclesia Romana vocationem suam habuisse, ergo erat vera Ecclesia: negat quidem hoc Schubert, quia etiam ab usurpatoribus vere aliquis vocari potest, Deo ita pro bono Ecclesiæ suæ disponente. Verum unde probat, Romanam Ecclesiam jus vocandi ministros sibi usurpasse? Unde probat, quod Romana Ecclesia Luthero munus docendi per excommunicationem adimere non potuerit? Unde probat veram Ecclesiam tempore Lutheri fuisse invisibilem? quod mox refutabitur. Certe veritati vim infert Schubert, dum in Th. Pol. p. 3, c. 1. ait, Catholicos, eoquod veritatem doctrinæ Lutheranæ impugnare non potuerint, ad labefactandam Lutheri vocationem confugisse; cum passim doctrinam Lutheranam Theologi nostri im-

impugnent. Denique successionem Pastorum suorum ab Apostolis Protestantes nostri nunquam ostendent, nisi forte Lutherum & Calvinum pro Apostolis, sed recentioribus, & ab Ecclesia expulsis, ac nulla potestate præditis venditare velint.

Schol. 2. Ex his patet, veram & Catholicam Christi Ecclesiam vere esse & dici Romanam. Romana quippe Ecclesia a S. S. Apostolis Petro & Paulo fundata & eorum sanguine consecrata est. Ita Tertull. l. de præscript. c. 36. S. Irenæus l. 3. c. 3. S. Cyprianus ep. 52. S. Ambrosius l. 3. de Sacr. c. 1. S. Augustinus l. 2. contr. litt. Petilia: *Romana Ecclesia fidem a S. S. Petro & Paulo annuntiatam constanter retinuit, & cæteris per orbem Ecclesiis communicavit*; ita præter mox citatos Patres docet S. Cyprianus ep. 45. S. Augustinus ep. 43. S. Prosper l. 2. de vocat. gent. Theodoretus ep. 116. Quod autem Ecclesia Romana a recta fide non defecerit, patebit ex sequentibus. *Vera Ecclesia merito Romana dicitur.*

§. 21.

Cum vera Christi Ecclesia suas notas habeat, per quas a falsa distingui semper possit, hinc *Ecclesia Christi ita ex natura sua est visibilis, ut semper omnium oculis conspicua fuerit.* Ita *Primo* de Ecclesia Christi vaticinatus est Propheta Isaias c. 2. *Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes.* Ubi LXX. legunt ἐμφανὲς τὸ ὄρος manifestus mons. Et Christus Matth. 5. v. 15. ait: *Vos estis lux mundi, non potest civitas abscondi supra montem posita.* Quod Pfaffius in Theol. dogmate ita explicat, ut Apostoli deberent esse visibiles, licet non requiratur, ut actu videantur. Nam *Ecclesia Christi est visibilis.*

verbum δύναται negat potentiam ad actum, & significat, nunquam abscondetur. *Secundo* Ita tradiderunt nobis antiqui Patres. Origenes hom. 30. in Matth. S. Cyprianus de unit. Eccl. & S. Augustinus tr. 1. in Joan. contra Donatistas expresse ostendit, Ecclesiam non in sola Africa, sed in toto orbe conspicuam esse debere. *Respondet* Schubert, ex his solum probari, multos quidem doctrinam Christi professuros esse, sed Christum non promittere Ecclesiam & hos fideles semper visibiles futuros, imo dum multas afflictiones, & majorem numerum extra Ecclesiam fore prædixit, contrarium innuere. Sed nonne Christus promisit, portas inferi persecutionibus suis adversus Ecclesiam a se visibiliter fundatam, & suo tempore visibilem non prævalituras? Certe major numerus extra Ecclesiam non facit, ut minor numerus intra illam non sit visibilis. *Tertio* Ratio hoc probat: omnes quippe tenentur accedere ad Ecclesiam, extra quam non est salus, Ecclesia est Societas hominum, in ea fit professio fidei externa, administrantur Sacramenta, prædicatur verbum Dei, quæ omnia fieri non possunt, nisi Ecclesia sit visibilis. Dicere autem cum Schubert, accessum ad Ecclesiam etiam invisibilem patere per lectionem & meditationem verbi Dei, vim rationum nostrarum non elidit: nam qua parte ergo rudibus, qui S. Scripturam legere non possunt, adytus ad Ecclesiam patebit, nisi illis verbum Dei prædicetur? Quis illis verum sensum

inter litigantes Lutheranos & Calvinistas exponet? Quibus notis veram Ecclesiam invisibilem a falsa discernent, dum utraque & invisibilis & visibilis Ecclesia dicit, se juxta principia Protestantica habere puram Verbi prædicationem, & legitimum usum Sacramentorum?

Schol. Lutherani & Calvinistæ primitus agnoverunt visibilitatem Ecclesiæ; cum vero Catholici ab illis peterent, ut ostenderent hanc Ecclesiam visibilem ante suam reformationem, assignare non poterant Ecclesiam Romanam, a qua velut corrupta recesserant, nec tamen aliam invenire poterant, in qua visibiliter omnia falsa eorum dogmata docerentur: hinc duplicem finxerunt Ecclesiam, unam visibilem, quæ tempore suæ reformationis defecerat, alteram invisibilem ex vere credentibus coalescentem. Nimirum, uti Schubert explicat in Th. Pol. p. 2. c. 2. Vere credentes cum a mundo non semper dignoscantur, invisibilem societatem constituunt, qui tamen si eodem tempore, & simul vivant, in externam societatem & visibilem Ecclesiam coalescere possunt; cui societati cum subinde hypocritæ exterius solummodo eandem fidem profitentes admisceri valeant, in ipso, hoc visibili cœtu & Ecclesia, vera Ecclesia invisibilis esse potest, licet totus cœtus per Synecdochen, sumendo partem pro toto, eousque vera Ecclesia dicatur, quousque verbum Dei pure docetur. Cum vero fieri possit, ut publica Verbi doctrina, & Sacramentorum usus corrumpatur, pauca autem societatis membra corruptioni non consentiant, hinc in falsa Ecclesia, vera latere, & si nullibi sit cœtus, cujus doctrina pura sit, tota Christi Ecclesia invisibilis esse potest, qualis fuit tempore reformationis. Supponit hic D. Schubert veram Christi Ecclesiam visibilem deficere omnino posse, imo aliquando defecisse, ad quod refutandum sit

§. 22.

Ecclesia Christi visibilis nunquam defecit, nec est defectura.

Ecclesia Christi visibilis nunquam defecit, nec unquam est defectura. Hanc perpetuam Ecclesiæ indefectionem prædixit in V. T. *Primo* Isaias c. 61. quod caput Christus ipse Luc. 4. de Ecclesia N. T. explicat: Vaticinatur autem ita Isaias: *Fœdus perpetuum feriam eis, & scient in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum.* Idem prædicitur Dan. 2. v. 44. Ps. 88. v. 29. Eandem perpetuitatem Ecclesiæ suæ visibili promisit Christus Matth. ult. v. 20. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem Sæculi.* Et Matth. 16. v. 16. Luc. 21. v. 32. Denique Eph. 4. v. 11. dicitur: *Ipse dedit quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis Filii Dei.* Ubi ministerium Ecclesiasticum & Ecclesia usque ad consummationem Sæculi perseveratura dicitur, quod utique est visibile in prædicatione Verbi, & administratione Sacramentorum consistens. *Secundo* Ita docuerunt antiqui Patres. Tertullianus in apol. S. Hilarius l. 7. de Trin. S. Ambrosius l. de Salomone, S. Hieronymus in c. 4. Isaiæ. Et S. Augustinus in Ps. 101. Conc. 2. disputat expresse contra Donatistas, qui totam Ecclesiam visibilem periisse, & in solis quibusdam justis in Africa remansisse dicebant, & ait: *Sed illa Ecclesia, quæ fuit omnium gentium jam non est, periit. Hoc dicunt, qui in illa non sunt, O impuden-*

pudentem vocem! *Tertio* si Ecclesia visibilis aliquando defecisset, ostendant adversarii, quo tempore omnino defecerit? ostendant, ubinam Ecclesia vera invisibilis permanserit; quonam ergo quis salutem consecuturus conferre se debuisset? an credibile sit, Ecclesiam jam dudum ante Lutherum deficientem per tot Sæcula invisibilem permansisse? verba oggerunt nobis Protestantes, fucum faciunt, veritatis lucem non extinguunt.

Schol. Protestantes affirmant quidem Ecclesiam absolute deficere, & omnino perire non posse, volunt tamen Ecclesiam visibilem posse deficere, quod ita explicat Schubert in Comp. Th. dogm. Ecclesia corrumpi potest, tum impietate doctorum & auditorum, tum vanitate cæremoniarum, tum neglectu disciplinæ Ecclesiasticæ & scandalis impune toleratis; tum levitate in peragendo cultu publico, tum novarum opinionum studio. Sed hæc corruptio necdum est defectio Ecclesiæ, quamdiu fundamentalis doctrina integra retinetur, & Sacramenta rite administrantur. Neque tunc tota Ecclesia defecisse dicitur, quando aliqua ejus pars quoad doctrinam & Sacramenta corrumpitur, altera vero protestatur: Sed tunc tota Ecclesia visibilis deficit, quando ejus ministri a norma doctrinæ & Sacramentorum recedunt, & Ecclesia hanc corruptionem tacendo factis approbat, ita ut cœtus recte credentium & contradicentium non audiatur, unde Ecclesia visibilis deficit. Sed quandonam ita deficit Ecclesia visibilis? dicunt Protestantes: jam in Adamo peccante: Sed ille non peccavit infidelitatis, & communius Theologi docent in Abele incepisse Ecclesiam: tempore Noe non defecit, nec tempore Judicum, nec Regum, nec subsequentibus temporibus, cum S. Scriptura satis innuat, a nonnullis semper licet paucioribus veram fidem annuntiatam, & publice cultam fuisse. vid. Bellarm.

§. 23.

Concilium quid. Cum vera Christi Ecclesia sit animata Fidei regula (§. 14.) hæcque sit in toto orbe dispersa, (§. 18.) ita ut nec facile consuli nec audiri queat, hinc Ecclesiæ suæ regimini sapientissime providit Christus Dominus, dum illius Prælatos pro definiendis Fidei Controversiis coadunari voluit, quam Ecclesiam coadunatam Concilium vocamus, quod proinde describi potest: *Congregatio Prælatorum Ecclesiæ ad fidei controversias definiendas, vel fidelium mores reformandos a legitimo capite convocata.*

Concilia sunt Divinæ institutionis. *Schol.* 1. Probabile admodum est, Concilia esse Divinæ institutionis. Constat ex Actibus Apostolorum jam ab ipsis Ecclesiæ crepundiis Concilia ab Apostolis celebrata fuisse, uti Act. 1. pro electione S. Mathiæ. Act. 6. pro electione septem Diaconorum. Act. 15. in causa Legalium. Certe verosimillimum est, Apostolos vel ex præcepto Christi, vel ex speciali Spiritus S. motione sua Concilia celebrasse.

Concilium quotuplex. *Schol.* 2. Concilia alia sunt *Provincialia*, ad quæ unius Provinciæ Episcopi a suo Archiepiscopo convocati conveniunt: Alia sunt *Nationalia*, ad quæ unius regni seu nationis Archiepiscopi & Episcopi a suo Primate convocati congregantur. Alia sunt *Diœcesana*, ad quæ Presbyteri a suo Episcopo convocantur. Alia sunt *Generalia* & *Oecumenica*, ad quæ totius orbis Episcopi a Papa convocati conveniunt. Concilia Generalia ab Apostolica sede approbata novendecim numerari possunt. 1. Nicœnum I. a. 325. sub S. Silvestro Papa, ubi Arius damnatus fuit. 2. Sardicense, a. 344. sub Julio P. ubi Nicœna fides confirmata, & S. Athanasius absolutus fuit. 3. Constantinopolitanum I. a. 381. sub Damaso P. ubi Macedonius damnatus est. 4. Ephesinum a. 431. sub Cœlestino

no P. contra Neſtorium. 5. Chalcedonenſe a. 451. ſub Leone I. contra Eutychen. 6. Conſtantinopolitanum II. an. 553. ſub Vigilio P. in cauſa trium Capitulorum. 7. Conſtantinopolitanum III. a. 680. ſub Agathone P. contra Monothelitas. 8. Nicœnum II. a. 787. ſub Adriano I. P. contra Iconoclaſtas. 9. Conſtantinopolitanum IV. a. 869. ſub Adriano II. P. contra Photium, & pro reſtitutione cultus S. S. Imaginum. 10. Lateranenſe I. a. 1122. ſub Caliſto II. P. pro extinguendo Schismate inter Sacerdotium & imperium, & pro Sacra expeditione. 11. Lateranenſe II. ſub Innocentio II. P. a. 1139. pro extinguendo Schismate Petri Leonis, & contra Petrobuſſianos. 12. Lateranenſe III. ſub Alexandro III. a. 1179. contra Waldenſes &c. 13. Lateranenſe IV. ſub Innocentio III. a. 1215. pro Sacra expeditione. 14. Lugdunenſe I. ſub Innocentio IV. a. 1245. pro eadem cauſa. 15. Lugdunenſe II. ſub Gregorio X. a. 1274. pro unione Græcorum. 16. Viennenſe ſub Clemente V. a. 1311. contra varias hæreſes. 17. Florentinum ſub. Eugenio IV. a. 1438. 18. Lateranenſe V. ſub Julio II. & Leone X. a. 1512. 19. Tridentinum inchoatum a. 1545. finitum a. 1563. ſub Paulo III. Julio III. Pio IV. vide collecti. Conc. Coleti. Bail. & Annati apparat. & Thomaſſ. ac Cabaſſutium.

§. 24.

Convocatio Concilii generalis ad Papam ſpectat.

Solius ſummi Pontificis eſt convocare Concilia œcumenica. Nam *Primo* Chriſtus curam univerſalis Eccleſiæ ſoli ſummo Pontifici in perſona S. Petri commiſit Luc. 22. v. 32. *Tu aliquando converſus confirma fratres tuos.* Et Joan. ult. *Paſce oves meas. Secundo* Ex Traditione conſtat, quod jam ante tempora Conſtantini M. ſola poteſtas Eccleſiaſtica celebraverit Concilia absque Auctoritate imperii Civilis, uti hæc Concilia trium primo-

rum sæculorum enumerat P. Daude S. J. in reflex. Hist. Eccl. c. 2. l. 3. Neque movet responsio Pfeffingeri ad Vitria. l. 3. tit. 2. qui ait: *In quæstione, cui competat jus congregandi Concilia, sermonem esse de republica Christiana, nec de statu Religionis Christianorum sub Ethnicis Imperatoribus, sub quibus fideles ex mutuo consensu, vel ut verbis Böhmeri* utar in not. ad Fleury Inst. Jur. Eccl. p. 1. c. 1. §. 3. *Ex quadam confœderatione privata, non imperio aut præcepto superioris cujusdam vocati potuerint convenire.* Nam huic asserto obstat 1. Ecclesiam ex sua institutione esse societatem inæqualem & rectoriam, quæ perfectissima est, adeoque Ecclesiæ conveniens, unde in S. Scriptura vocatur, domus, Civitas, Regnum, quæ omnes sunt societates inæquales. 2. Diversa conditio Ecclesiæ sub imperante sæculari Hoste & Christiano est non quoad statum internum & Hierarchicum, sed quoad statum externum Protectionis publicæ. Rursus Annatus in appar. Th. Pos. l. 5. a. 3. observat, nullum esse œcumenicum Concilium, quod fuerit a solo Imperatore, & non a summo Pontifice, sive de illius consensu tacito vel expresso, aut saltem illo minime inconsulto convocatum: De Nicœno I. testatur Synodus VI. act. 18. illud Constantinum & Silvestrum convocasse. De Constantinopolitano I. refert Theodoretus l. 5. hist. c. 9. Theodosium Imp. litteras Damasi P. quibus Concilium indicebatur, ad Episcopos misisse. De Ephesino testatur Prosper in Chron.

cele-

celebratum esse Cyrilli industria, & Cœlestini Auctoritate. De Chalcedonensi patet ex epistola Marciani Imperatoris ad Leonem, quem rogat, ut adveniat, & Concilium faciat. Concilium Constantinopolitanum II. consentiente Vigilio, IIItium ab Agathone convocatum fuit. Oecumenicum VII. Adrianus I. VIIIvum Adrianus II. indixit. Idem statuerunt Concilia: Nicœnum I. ait, præter sententiam Romani Pontificis non posse celebrari Concilia. Chalcedonense act. 1. Dioscorum prohibet sedere inter Episcopos, quod sine Auctoritate Papæ Synodum celebrasset, quod nunquam licuit. Synodus VII. irritum declarat quoddam Concilium Constantinopolitanum, quia sine consensu Papæ coactum fuit. *Tertio* Ex his constat Clericis & laicis consentientibus omnia œcumenica Concilia Auctoritate summorum Pontificum celebrata fuisse, sed his certe se nonnulli maxime Principes opposuissent, nisi de eorum jure persuasi fuissent, ergo solis illis hoc jus competit.

Non vero ad Principes laicos, quorum tamen potestas aliquo modo concurrit.

Schol. Protestantes docent convocationem Concilii generalis non Papæ, sed Imperatori & Regibus competere: Et Carolus Molinæus ideo Concilium Tridentinum non esse recipiendum clamat, quia non ab Imperatore, sed Papa convocatum est. Probant hoc ab exemplo octo Conciliorum primorum sæculorum, quæ a solo Imperatore congregata sunt. Verum licet concedamus apud imperantem sæcularem residere jus supremæ Advocatiæ & Protectionis circa Ecclesiam, & jus præcavendi, ne securitas Civitatis per Religionis dissidia turbetur, adeoque in convocatione & celebratione Conciliorum simul concurrere potestatem

tem civilem, quatenus illius Auctoritate 1. providetur, ut controversiæ Religionis obortæ pro pace Ecclesiæ & Imperii mature sopiantur, 2. Libertati suffragiorum in Conciliis consulatur. 3. Ordo legitimus conservetur, & seditiosi tumultus compescantur. 4. Condemnati in Conciliis auctoritate etiam Civili comprimantur. 5. Ecclesiæ temporali urbis alicujus vel Provinciæ imperio destitutæ locus aliquis ex Potestate Imperatorum ad celebrationem Concilii assignetur. 6. Episcopi in Conciliis generalibus congregati litteris, ut vocant, tractoriis, & publicis expensis deducantur & alantur. 7. Et ne auctoritas Conciliorum quasi vilescat, si Concilia congregentur sine consensu Cæsareo contra expressas sanctiones Legum Civilium, quibus constitutum est, ne ulli conventus absque licentia & præscitu Imperatoris coeant. Quia tamen jus Advocatiæ & Protectionis, & jus providendi paci Imperii Majestaticum exerceri debet salva libertate & independentia Ecclesiæ, cum Regimen sacrum in Ecclesia non sit penes populum & Magistratum Politicum, sed proprium sit speciali & separatæ potestati Ecclesiasticæ, quam servator instituit, & Apostolis, eorumque successoribus concredidit, quibus solis dixit Matth. 18. v. 18. *Amen dico vobis, quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo &c.* Et act. 20. v. 28. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei.* Cumque hæc potestas sacra Præsulum Ecclesiæ non deroget imperio Civili Principum sæcularium, nec per eam nascatur status in statu, utpote quæ spectat beatitudinem supernaturalem fidelium, cum econtra potestas Politica pro fine intendat salutem temporalem Civitatis, cui imperium sacrum non est essentiale, quia, uti notat Wolffius in Jur. Nat. part. VIII. c. 4. §. 955. *in Republica Hebræorum jus circa sacra erat penes Pontificem maximum, imperium civile penes Regem, uterque jus suum habebat pleno jure ac independenter ab alio; Ecquis vero dixerit, hoc institutum fuisse absurdum, etiamsi seponas*

ponas, quod fuerit Divinum. Hinc a jure Majestatico externo convocationis Concilii, nulla eſt argumentatio, quod ſoli Principi jus convocandi Concilia competat, imo contrarium ſequitur; cum enim in Conciliis tractetur de rebus ſpiritualibus & ſupernaturalibus, quarum curam ſolis Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus Chriſtus commiſit, ſoli ſupremo capiti, cui omnes obedire tenentur, jus convocandi Concilia generalia aſſerendum eſt, ita ut nullum ſit vere œcumenicum Concilium, quod fuerit a ſolo Imperatore, & non a ſummo Pontifice, vel de illius conſenſu tacito vel expreſſo aut ſaltem illo inconſulto convocatum, id quod in octo Conciliis primorum ſæculorum exacte obſervatum fuiſſe patet ex §. præc. Hoc modo ſolius ſummi Pontificis eſt convocare Concilia generalia, Archiepiſcopi Provincialia, Primatis Nationalia, quin negetur, ex jure Advocatiæ ſupremæ poteſtatem civilem ad eorum convocationem concurrere poſſe.

§. 25.

Summi Pontificis eſt, ſive per ſe, ſive per ſuos legatos Conciliis œcumenicis præſidere. Sic *Primo* Act. 1. in Concilio pro electione S. Mathiæ habito S. Petrus tanquam præſes Concilii loquitur & Act. 15. in Concilio de obſervatione Legalium celebrato ſurgens S. Petrus dixit ad eos &c. Idem *Secundo* docet Traditio & continua praxis Eccleſiæ. Concilio Nicœno I. nomine Silveſtri P. præfuit Oſius Cordubenſis Epiſcopus, Vitus & Vincentius Presbyteri, uti patet ex ſubſcriptione. Epheſino I. nomine Cæleſtini P. præfuit S. Cyrillus Alex. teſte Evagrio l. 1. c. 4. Chalcedonenſi præfuit S. Leo per Paſchaſium & Lucentium Epiſcopos, Boni-

Papæ etiam eſt vel per ſe, vel per ſuos legatos Concilio generali præſidere.

Bonifacium & Basilium Presbyteros uti liquet ex ejus epistola ad hoc Concilium. Constantinopolitano I. Damasus quidem nec per se, nec per suos legatos præsedit, utpote qui convocaverat quidem Episcopos Constantinopolim, sed postea Romam ad plenissimum Concilium eos venire volebat, quibus ex justis causis se excusantibus ultro permisit, ut emanerent, quia sententiam suam in Concilio Romano prolatam jam amplexi fuerant: Quare Synodus Aquilejensis, Romana & Constantinopolitana continua serie Damasi auctoritate celebratæ in unum Concilium, œcumenicum II. dictum coaluerunt. Synodo generali V. in causa trium capitulorum Vigilius P. instanter a Concilio rogatus præsidere noluit, unde Concilium jus præsidendi in eo agnovit, licet illo uti noluerit. De reliquis Conciliis patet ex eorum Actis.

Non vero Principi sæculari.

Schol. Protestantes volunt, Principes sæculares & doctum Theologum Concilio generali præsidere debere, tum quia in primis orientalibus conciliis semper præfuerunt Imperatores, vel eorum legati: Sed quomodo? scilicet quoad ordinem exteriorem, ut Protectores, non ut Judices, unde honoris causa solum primus locus illis concessus fuit, tum quia Theodosius Imperator facultatem dedit Dioscoro, ut Concilio Ephesino II. præesset: Verum notat Evagrius l. 1. c. 10. Theodosium in hoc facto errore deceptum fuisse a Chrysaphio Palatii Præfecto, tum quia Carolus M. præfuit Concilio Francofurdiensi, uti ipse testatur in ep. ad Elipand. Sed præfuit tantum quoad ordinem formandum, & conciliandum, non vero quoad jus suffragii.

§. 26.

§. 26.

Jus ferendi suffragium decisivum in Conciliis jure Divino habent soli Episcopi. Nam hi *Primo* jure Divino sunt Pastores Act. 20. v. 28. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei.* Et Eph. 4. v. 11. Alios dedit Deus Pastores & *Doctores.* Ergo eorum est, credenda & agenda definire. *Secundo* veteres, quando de Conciliis agunt, solos Episcopos ad ea convenisse memorant: uti S. Cyprianus ep. ad Jubajan. S. Hilarius de Synodis, S. Ambrosius, ep. 32. S. Augustinus ep. 119. & ipse Theodosius in ep. ad Syn. Chalced. ubi ait: *Illicitum est eum, qui non sit in ordine S. S. Episcoporum Ecclesiasticis immisceri tractatibus.* Et in Concilio Chalcedonensi, cum monachi & laici ingressi essent, clamarunt Episcopi: *Mitte foras superfluos, Concilium Episcoporum est. Tertio* In omnibus Conciliis per 16 Sæcula celebratis soli Episcopi interfuerunt, soli definierunt, soli subscripserunt: uti ex Actis eorum patet. *Quarto* Soli Episcopi habent jurisdictionem in foro externo & repræsentant Ecclesiam tanquam Principes, Ergo soli jus suffragii definitivi jure Divino habent.

Jus suffragii decisivi in Concilio habent soli Episcopi.

Schol. I. Ex privilegio & jure Ecclesiastico aliquibus ab hinc Sæculis Abbates, & Generales Ordinum Præpositi jus suffragii in Conciliis obtinent, quia fideles suos subditos repræsentant, in quos jurisdictionem quasi Episcopalem exercent. Item ad Concilium generale non requiritur omnium Episcoporum congregatio, sed solum ut evocatio sit generalis, & ut ex diversis Provinciis adsit Episco-

Et ex privilegio Abbates & generales ordinum.

Episcoporum sufficiens multitudo ad universam Ecclesiam repræsentandam. Rursus Concilium potest esse generale tum convocatione, tum congregatione, tum exitu, vel tantum quoad evocationem, & congregationem, non autem quoad exitum. Denique ad Concilium generale non requiritur, ut in unum & eundem locum Episcopi congregentur: sed fieri potest, ut orientales in unam orientis civitatem, occidentales in alteram occidentis conveniant, & utriusque Synodi simul habitæ consensus pro Concilio generali habeatur, quo modo Concilium Constantinopolitanum I. generale fuit.

Non vero Laici.

Schol. 2. Schubert in Theol. Pol. vult Conciliis non tantum Clericos, sed & laicos interesse posse: quia tamen in Conciliis de dogmatibus fidei, & cæremoniis Ecclesiasticis agitur, & quandoque cum diffidentibus disputandum est, quæ omnia Theologus melius nosse præsumitur, quam laicus, plerumque soli Theologi interesse solent. Sed licet Theologi in Conciliis ut consultores bene admittantur, judicium tamen definitivum solis Episcopis cum capite Ecclesiæ reservatur, & Imperatores subinde solum ut Protectores admissi fuerunt, quæ vero ex Gersone, Panormitano & Gersone testimonia pro se citant Protestantes, nullius ponderis sunt, & citatus ab ipsis S. Hieronymi locus, nullibi in ejus scriptis reperitur.

§. 27.

Concilium generale est infallibilis fidei controversiarum Judex.

Concilium œcumenicum est infallibilis Fidei Controversiarum Judex. Ita *Primo* docet S. Scriptura Matth. 18. v. 17. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Et: *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum:* Sed Ecclesia repræsentatur per Concilium œcumenicum, Episcopi congregantur in nomine Christi, ergo Concilium hoc est infallibile, nam

nam Chriſtus juxta promiſſionem ſuam Eccleſiam ſuam non deſerit, ut ſiniſtra intentione vel conveniat, vel in rebus Fidei fallatur Matth. 16. v. 18. Matth. ult. v. 20. Joan. 16. v. 13. Sic in Concilio Apoſtolico act. 15. v. 28. directio ſpecialis Spiritus S. clare indicatur illis verbis: *Viſum eſt Spiritui S. & nobis.* Putat quidem D. Schubert ab hoc particulari Concilio non valere argumentum ad reliqua: ſed cur non valet? nunquid ſemper in Eccleſia pro hæreticis habiti ſunt, qui Conciliorum generalium definitionibus acquieſcere noluerunt? nunquid viri piiſſimi & doctiſſimi pro defendendis fidei definitionibus in Conciliis editis ipſam vitam obtulerunt? uti de Concilio Epheſino & Chalcedonenſi ex hiſtoria patet. Accedit *Secundo* pro confirmatione Dogmatis noſtri continua Traditio ab antiquis Patribus aſſertæ, pauca eorum teſtimonia hic ſufficiant. S. Athanaſius ep. ad Epictet. ait: *Verbum Domini per œcumenicam Nicææ Synodum manet in æternum.* S. Ambroſius ep. 32. *Sequor tractatum Nicœni Concilii, a quo me nec mors nec gladius poterit ſeparare.* S. Auguſtinus in ep. fundamenti c. 5. *Ego vero Evangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret Auctoritas.* Suffragatur *Tertio* ratio. Nam myſteria fidei ſunt res a Deo revelatæ in obſcuro & abſcondito poſitæ (§. 11.) adeoque admittenda eſt regula quædam viva, quæ ſupremo & infallibili judicio natas de rebus Divinis controverſias dirimat, alias nil in Religione fixum &

constans erit, si pro libitu suo quilibet obscura interpretari velit: sed hæc regula viva non est S. Scriptura, tum quia ipsa est obscura (§. cit.) tum quia præter illam admittenda est Traditio (§. 12.) tum quia quidem est Lex, sed nequit esse judex, qui à lege distingui, & inter litigantes sententiam clare pronuntiare debet, quod tamen S. Scriptura non præstat, litigant enim Lutherani & Calvinistæ inter se, & cum Catholicis in articulis etiam & de articulis fundamentalibus, nec tamen ex sola S. Scripturâ lis hucusque finiri potuit. Deinde hæc Regula non est Spiritus privatus, qui non est judex publicus partibus litigantibus notus, nequit ab illis audiri, nec habet auctoritatem eos ad judicium compellendi, est incertus & sibi ipsi contrarius, dictans Lutherano hoc, Calvinistæ contrarium v. g. de præsentia Christi in Eucharistia, & Sociniano rursus aliud in mysterio S. S. Trinitatis & Incarnationis. Dicet forte Lutheranus, Calvinistam & Socinianum non duci bono Spiritu privato. Sed hoc regeret in Lutheranum Calvinista, & sic nunquam erit finis litium. Denique hæc regula non est Princeps sæcularis, uti patet ex (§. 24. 25. 26.) Ergo Ecclesia in Concilio generali congregata.

Est etiam Ecclesia infallibilis in Canonizatione sanctorum.

Schol. 1. Ecclesia etiam est infallibilis in Canonizatione sanctorum; si enim in hoc gravi negotio falleretur, id cederet in gravem ejus despectum, quod Deus non permittit. Interim hæc doctrina non est de fide, nec quod ab Ecclesia Beatificatus & Canonizatus sit Beatus vel sanctus; nam necdum

necdum convenit inter omnes Theologos, an Canonizatio ad communem morum doctrinam pertineat, in quo judicio Ecclesia est omnino infallibilis. Unde nulla extat Ecclesiæ definitio de sua infallibilitate in Canonizatione S. S. ut fide Divina credenda, nec hoc ex ejus praxi colligi potest. Credimus itaque infallibilitatem Ecclesiæ in Canonizatione S. S. & hunc, quem Beatificat, vel Canonizat, esse beatum vel sanctum, non fide Divina, nec pure humana fallibili, sed fide Ecclesiastica infallibili fundata in assistentia Spiritus S. Ecclesiæ promissa. Unde qui negaret, aliquem Canonizatum ab Ecclesia esse sanctum, non esset quidem hæreticus; foret tamen temerarius, contradicendo communi Ecclesiæ sensui in re fundatissima: foret scandalosus, retrahendo fideles a cultu sanctorum: foret impius injuriando Ecclesiam & sanctos: saperet hæresin sectariorum irridentium Canonizationes, cultum & invocationem sanctorum.

Schol. 2. Protestantes docent, nullum Concilium habere auctoritatem infallibilem prout repræsentat Ecclesiam visibilem, quæ juxta illos deficere & errare potest, recedendo a verbo Dei. Putant hoc probari *Imo* ex Jer. 6. v. 13. ubi omnes Sacerdotes veteris Legis dicuntur errasse: *a Propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum;* quod Lutherus male ita vertit: Propheten und Priester lehren allesamt falschen Gottesdienst. Nam Hebræus ita legit: כֻּלּוֹ עֹשֶׂה שָׁקֶר omnis faciens mendacium, unde non agitur ibi de articulis fidei, sed de dolo avaritiæ seu mendacio in factis consistente, uti ex antecedentibus patet, ubi dicitur: omnes avaritiæ student. Item agitur ibi de authentia Prophetiæ, quam non tam cito implendam sperabant; & de sacerdotibus privatim sumptis, non vero in Concilio congregatis; neque ibi sermo est de Episcopis novæ Legis. Quando vero nonnulli Patres durius de Conciliis loquuntur, vel intelliguntur de Conciliis illegitimis, vel Provincialibus &c. a Papa non confirmatis. *IIdo* proferunt varia exempla, in

Solvuntur objectiones.

quibus Concilia generalia erraſſe deprehenduntur. Sic vox, conſubſtantialis a Concilio Antiocheno a. 272. rejecta, a Nicœno a. 325. approbata, & ab Antiocheno a. 341. Sirmienſi, Ariminenſi, & Conſtantinopolitano an. 360. iterum rejecta fuit. Sed notandum, quod Concilium Antiochenum vocem Conſubſtantialis in ſenſu Pauli Samoſateni, qui per diviſionem Filium Patri conſubſtantialem fecit, rejecerit; Nicœnum vero illam vocem approbavit, ad aſſerendam conſubſtantialitatem Filii contra Arium: Concilium alterum Antiochenum, Sirmienſe, & Conſtantinopolitanum fuerunt Concilia particularia ab Arianis prævalentibus celebrata, quæ male vocem illam rejecerunt: Ariminenſe vero quamdiu liberum & œcumenicum fuit, vocem Conſubſtantialis retinuit, nec niſi dolis, fraudibus & minis decepti Epiſcopi ab Arianis ejus ſuppreſſioni conſenſerunt, rati nullum periculum ſubeſſe. Eodem modo Concilium Epheſinum a. 449. Eutychetis doctrinam approbans paſſim latrocinium appellatur: ſicuti etiam duo Concilia Conſtantinopolitana a. 730. & 755. contra cultum S. S. imaginum celebrata ſpuria fuerunt, & nonnullos ſolum Canones Concilii Trullani Romana Eccleſia approbavit. Denique definitio Concilii generalis V. a Vigilio P. approbati a pluribus quidem occidentalibus Eccleſiis ſtatim recepta non fuit, ſed dubitabatur tunc adhuc de legitima auctoritate hujus Concilii utpote cui Vigilius non præſedit, cum vero poſtea ab eo approbatum fuerit, rei veritate comperta omnes ſe illi ſubmiſerunt. Ex quibus etiam patet Concilia quæcunque a Romano Pontifice confirmanda eſſe.

§. 28.

Eccleſia etiam eſt infallibilis in judicio de ſenſu librorum.

Judicium Eccleſiæ de ſenſu librorum, ſeu de factis dogmaticis etiam eſt infallibile, ac proinde fideles tenentur illi acquieſcere interna mentis & judicii adhæſione, non ſolo, ut vocant, religio-

ſo

ſo ſilentio. Patet hoc *Primo* ex S. Scripturæ teſtimoniis §. præc. relatis. Certe ſi Eccleſia falleretur, judicando librum Catholicum v. g. S. Auguſtini continere ſenſum, & doctrinam hæreticam, vel librum hæreticum v. g. Calvini continere ſenſum & doctrinam Catholicam, fideles hoc crederent, & ſic tota Eccleſia in errorem induceretur, quod repugnat promiſſioni Chriſti. *Secundo* patet ex conſtanti traditione. Nicœnum I. in ep. Syn. ad Alexandri: anathema denuntiat Ario, & nefariæ ejus propoſitioni, & verbis, ſententiisque execrabilibus, quibus uſus eſt ad Filium Dei blasphemandum. Chalcedonenſe act. 4. Theodoretum tamdiu pro hæretico Neſtoriano habuit, donec Neſtorium & ſcripta ejus damnaſſet. Concilium V. generale damnavit tria capitula, ſeu ſcripta Theodori Mopſueſteni, Theodoreti, & Ibæ, & libros Origenis, & illos, qui hæc defenderent, vel non condemnarent. Similia facta fuerunt in Concilio Lateranenſi IV. circa libellum de Trin. Joachimi Abbatis: in Conſtantienſi Seſſ. ult. circa perſonas, libros & doctrinam Joannis Hus, & Hieronymi de Praga. *Tertio* Dogma fidei proponendum fidelibus eſt inſeparabile a facto, quia illis nequit proponi ſine facto, ſeu ſine textu propoſitionis aut libri: Ergo ſicut Eccleſia eſt infallibilis in proponendo dogmate, ita & in facto dogmatico, ſane Chriſtus in hoc Eccleſiæ ſuæ non deeſt, poteſt illa definire, quis ſit ſenſus S. Scripturæ & Traditionis, eccur non ſit infallibilis, dum de-

 finit,

finit, quis sit sensus libri vel propositionis Theologice sumptus? rueret sine hac infallibilitate Authentia S. Scripturæ & Traditionis, quæ ex scriptis Conciliorum & S. S. Patrum habetur. *Quarto* Ex hoc fluit, teneri fideles huic judicio infallibili Ecclesiæ de factis dogmaticis sincera mentis adhæsione, non solummodo externe, non solo religioso silentio se submittere; nam subscriptio externa sine interno mentis consensu est mendacium, & si fiat cum juramento, perjurium: Religiosum vero silentium est injuriosum Ecclesiæ, cujus Authoritatem spernit, & intus irridet & improbat: Est superbiæ & temeritatis nota, dum credit, se sensum alicujus libri melius penetrare, quam Ecclesiam: Est inobedientiæ & rebellionis incentivum, quia eodem jure liceret filiis, servis & subditis superiorum mandatis sese opponere.

Juste ergo propositiones Jansenii in sensu ab Auctore intento damnatæ sunt.

Schol. Cum Innocentius X. a. 1653. quinque famosas propositiones Jansenii damnasset, fautores Jansenii hanc damnationem admiserunt, sed tamen dixerunt, eas non reperiri in ejus libro, vel in ejus sensu non esse damnatas. Verum Alexander VII. in Bulla: *Ad sacram* a. 1656. declaravit, has propositiones ex libro Jansenii esse excerptas, & in sensu ab Auctore intento damnatas. Jansenistæ, ut hanc constitutionem eluderent confugerunt ad distinctionem *facti* & *juris*, & dixerunt, Ecclesiam esse infallibilem, in quæstionibus juris definiendis, non vero in quæstionibus facti, unde doctrina illarum propositionum damnata est quidem hæretica, quia hoc est juris, sed falso tribuitur libro Jansenii, quod est factum. Novum rursus effugium excogitavit quidam Theologus Belga in opusculo: *Via pacis:* hic distin-

guit

guit inter *ſenſum quis* ſeu grammaticalem, naturalem & obviam ſignificationem propoſitionis, in quo definiendo juxta illum Eccleſia non eſt infallibilis, & defacto erravit definiendo ſenſum *quis* propoſitionum Janſenii: Et inter ſenſum *qualis*, ſcilicet, an ſit verus vel falſus, orthodoxus vel hæreticus, in quo definiendo Eccleſia eſt infallibilis. Nos Catholici diſtinguimus *factum perſonale* ſeu particulare v. g. an Titius ſit legitime ordinatus, in quo, ſi nitatur teſtimoniis humanis fallibilibus, nec ad regimen totius Eccleſiæ & omnium fidelium ſalutem ſpectet, dicimus Eccleſiæ judicium errare poſſe: vel *factum eſt generale*, quod totam Eccleſiam ſpectat, v. g. an hic Canonizatus ſit vere ſanctus, de quo diximus §. 27. Schol. 1. vel eſt *factum dogmaticum*, an aliquis liber contineat veram vel falſam doctrinam: ſic quando quæritur: An mandata Dei ſint impoſſibilia, abſtrahendo a propoſitione verbali, eſt quæſtio juris ſeu dogmatis: ſi vero quæratur, an hæc doctrina contineatur in iſta propoſitione, vel in hoc libro v. g. Janſenii, eſt quæſtio facti dogmatici. Unde dum dicimus, judicium Eccleſiæ de factis dogmaticis eſſe infallibile, non dicimus, Eccleſiam definire, vel infallibiliter definire poſſe, quod liber Janſenii, vulgo *Auguſtinus* ſit genuinus fœtus Janſenii: nec, quod quinque famoſæ propoſitiones totidem verbis contineantur in libro Janſenii: nec quod Janſenius revera in mente habuerit ſenſum, quem verba præſeferunt, licet hoc merito præſumatur: niſi velis illum ignarum aut malignum eſſe, qui receptam verborum ſignificationem vel ignoraverit, vel alio detorſerit, ſi nimirum hæc nitantur ſenſibus, vel teſtimoniis hominum incertis & fallacibus, non vero revelatione Divina: Sed dicimus, Eccleſiam infallibili judicio ſtatuere poſſe, quis & qualis ex tota propoſitionum & librorum ſerie & textura elici poſſit ſenſus, quæ & qualis doctrina, quod eſt factum, & quod talis doctrina ſit Catholica vel hæretica, quod eſt dogma. Janſeniſtæ econtra rigidiores concedunt quidem infallibilitatem Eccleſiæ in definien-

finiendo dogmate, non vero in facto; unde dogmati definito plenam fidem adhibendam esse censent, facto vero definito reverentiam in solo religioso silentio positam deberi contendunt. Hinc formulæ ab Alexandro VII. in facto Jansenii sancitæ sine limitatione aut explicatione subscribere recusant, quia putant Ecclesiam non satis assecutam esse sensum libri Jansenii, & errore facti in eo assignando laborasse. Molliores vero Jansenistæ putant, se formulæ sine exceptione subscribere posse, quia hæc subscriptio est signum interni assensus respectu dogmatis, & signum reverentiæ externæ respectu facti. Rationes potissimæ Jansenistarum sunt I. quia facta dogmatica non sunt res fidei nec a Deo revelatæ, ergo in illis definiendis Ecclesia non est infallibilis. Sed respondemus, definitiones Ecclesiæ de factis doctrinalibus indirecte & mediate ad fidem pertinere, & revelatas esse, vel quia continentur in generali & immediata revelatione, Christum Ecclesiæ suæ in necessariis nunquam defuturum, vel quia continentur tanquam conclusio in præmissis, proprietas in natura, & pars in toto, scilicet in infallibilitate Ecclesiæ. II. Varia exempla proferunt, ubi videtur Ecclesia in factis dogmaticis errasse: Sed si bene distinguamus tempora, abusus verborum Catholicorum, & circumstantias, tota vis argumenti hujus corruit, uti in decursu Theologiæ apparebit. III. Clemens IX. ad pacem admisit quatuor Episcopos, Andegavensem, Bellovacensem, Apamiensem, & Aletensem formulæ Alexandri VII. subscribentes cum assensu dogmati dato, & facto sola reverentia silentii exhibita: Sed putavit Clemens eos sine restrictione subscripsisse, nam acta eorum verbalia secreta illi non innotuerunt, & illa etiam de facto personali, & sensu interno Jansenii intellexit IV. dicunt, Ecclesia infallibilitatem suam in factis dogmaticis non definivit, ergo non est de fide, verum sufficit, quod facto & praxi ab Ecclesia definita sit, dum eos hæreticos declarat, qui illam negant.

§. 29.

§. 29.

Ecclesia etiam dispersa per orbem in rebus fidei & morum proponendis errare nequit, unde ab ejus judicio ad futurum Concilium generale appellare non licet. Nam *Primo* Privilegium infallibilitatis Ecclesiæ non minus collectæ, quam dispersæ a Christo promissum fuit: *Vobiscum sum omnibus diebus;* Ille Pastores in Ecclesia sua instituit, ut regant gregem sibi subditum Act. 20. v. 28. jussit, ut omnes gentes docerent. Dedit eos in ædificationem corporis Christi, ut non circumferamur omni vento doctrinæ. Eph. 4. *Secundo* Ante Concilium Nicœnum I. multæ hæreses sine Conciliis generalibus damnatæ fuerunt, uti ex historia Ecclesiastica patet, & Pelagianis Concilium generale postulantibus exprobrat S. Augustinus l. 4. ad Bonif. c. ult. Unde facultas Parisiensis a. 1663. declaravit, necessarium non esse absolute Concilium generale ad extirpanda quælibet schismata, & quaslibet hæreses. Et a. 1644. doctrinam libri: Le Pacifique veritable D. Milletiere, infallibilitatem Ecclesiæ in nullo alio statu, quam in Concilio œcumenico tribuentem tanquam hæreticam damnavit. *Tertio* si Concilium generale solum esset infallibile, non semper haberetur viva Regula fidei, quia non semper Ecclesia in Concilio generali est congregata, nullus proinde foret dissensionum finis & rebelles in officio contineri non possent.

Ecclesia etiam per orbem dispersa est infallibilis nec licet appellare ad Concilium.

Schol. Postquam P. Quesnellius Reflexiones suas in Novum Testamentum Jansenismo & Bajanismo infectas

Non licet a Bulla

Unigenitus appellare. infectas evulgasset, Clemens XI. in sua Constitutione: *Unigenitus*, librum & 101 propositiones ibi contentas damnavit. Sed huic damnationi nonnulli Galli non acquiescentes ad futurum Concilium generale appellarunt. Sed pessime: nam non licet appellare a judicio infallibili: sed Constitutio *Unigenitus* est tale judicium, quia est judicium Ecclesiæ, quæ illam acceptavit, uti patet tum ex ipsis litteris Clementis XI. *Pastoralis*, ubi ait: Quam universa Ecclesia veneratione debita complectitur: tum ex testimoniis omnium fere Ecclesiarum & Academiarum totius Europæ relatis a Cardinale de Bissy tom. 3. inst. 2. In ipsa Gallia 110 Episcopi hanc Constitutionem acceptarunt, 10 recusarunt, 4 tantum appellarunt. Ex 24 Academiis Galliæ tantum tres scilicet Parisiensis, Rhemensis & Nannetensis acceptationem factam revocarunt. Unde merito Papa appellantes declaravit a communione Ecclesiæ separatos, licet ulterius non processerit, ut eos lenitate ad obedientiam debitam revocaret.

§. 30.

S. Petrus caput Ecclesiæ a Christo constitutus fuit. Caput Ecclesiæ principale Christus est, quod post suum etiam in cœlum ascensum remanet, ita, ut in hoc munere non habeat in terris successorem: Successor enim ita succedit in locum alterius, ut hic alter non habeat amplius potestatem, quam antea habuit: Christus vero dum corporalem suam præsentiam Ecclesiæ subtraxit, eandem suam potestatem retinet: manet ergo adhuc caput Ecclesiæ primarium. Et quidem dum in hac adhuc vita existeret, caput etiam ejus visibile fuit, cum eam visibiliter gubernaverit. Nunc autem in cœlis existens est caput invisibile, cum jam non amplius per se gubernet Ecclesiam modo visibi-

visibili, sed tantum invisibili per internum gratiæ influxum. Interim tamen illam adhuc gubernat modo visibili per suum in terris Vicarium, qui loco sui jam absentis præest Ecclesiæ visibili. *Hoc caput a Christo constitutum fuit S. Petrus, qui proinde a Christo accepit Primatum tum supra Apostolos, tum cæteros fideles.* Patet hoc *Primo* ex S. Scriptura, ubi Matth. 16. v. 18. & 19. Christus S. Petrum sic alloquitur: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam . . . Et tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcunque ligaveris &c.* hic Christus super S. Petrum Ecclesiam suam ædificatam, illique claves regni cœlorum se daturum promittit, ergo caput visibile Ecclesiæ esse voluit. Certe ridicula hic est Protestantium observatio, scilicet Evangelistam non sine causa variasse orationem, cumque dixisset: Tu es Petrus, postea non dixisse, super hunc Petrum, sed super hanc Petram Ecclesiam esse ædificandam, ut aliam Petram, quam Petrum significaret. Nam S. Matthæus Hebraice vel Syriace scripsit, ubi non est differentia generis inter Petrum & Petram, sed Christus dixit: Tu es Cephas, id est Petra, & super hanc Petram &c. Latinus vero interpres codicem græcum secutus, ubi πέτρος & πέτρα lapidem significat, vertit Petrus. Deinde Joan. 21. v. 15. Christus S. Petro ter oves suas commendavit: *Pasce oves meas,* & sic totam Ecclesiam illi commisit, quod non fecit aliis Apostolis. Denique Christus S. Petro speciales prærogativas Primatum ejus

ejus declarantes contulit: rogavit pro illo specialiter, & vult, ut confirmet fratres suos Luc. 22. v. 32. mutavit nomen ejus in Cephas, quod Petram significat, super quam fundaret Ecclesiam. Primus ordinarie inter Apostolos in S. Scriptura numeratur, non ratione vocationis & ætatis, nam S. Andreas prius vocatus, & juxta S. Epiphanium hær. 51. natu major erat; Ergo ratione primatus. Item S. Scriptura eum tanquam caput nobis exhibet Marci 1. *Simon, & qui cum illo erant*, Act. 2. *Petrus & undecim.* Unde Act. 1. Primum Concilium convocasse, & in altero de observatione legalium primus sententiam dixisse legitur. *Secundo* patet ex continua Traditione. Sic Sæculo 2. Origenes hom. 2. de diverss. vocat S. Petrum summum Apostolorum verticem. Sæc. 3. S. Cyprianus ep. 71. ait Petrum primatum tenuisse super Apostolos. Sæc. 4. S. Ambrosius in 12. ep. 2. Cor. Primatum non accepit Andreas, sed Petrus. Sæc. 5. S. Cyrillus Alex. l. 12. in Joan. vocat cæterorum Principem & caput. vide plura apud Bellarm.

Solvuntur objectiones.

Schol. 1. Protestantes negant S. Petro a Christo primatum super reliquos Apostolos & totam Ecclesiam collatum fuisse, & licet plures admittant, a Christo constitutum fuisse aliquod caput vel supremam potestatem in Ecclesia, negant tamen residere in uno, sed contendunt, vel esse in universo populo Christiano, vel saltem in pluribus principalioribus. Probant hoc I. quia cæteri Apostoli sunt Petro æquales, & Eph. 2. dicuntur fundamentum Ecclesiæ. Verum licet sint illi æquales quoad potestatem Apostolicam prædicandi,

candi, non tamen quoad poteſtatem gubernativam ſupremam, & hinc dicuntur fundamenta Eccleſiæ, cum ſubordinatione tamen ad S. Petrum. II. Apoſtoli miſerunt S. Petrum Samariam Act. 3. Sed non imperio, bene vero ſolo conſilio, ſicuti conſiliarii mittunt regem ad bellum. III. S. Clemens l. 1. diſpoſ. dicit S. Petrum primatus gloriam ſibi non vindicaſſe, & S. Jacobum Apoſtolorum Epiſcopum ſtatuiſſe. Verum in Codice Colonienſi abeſt ly *Primatus*, & loco Apoſtolorum, legitur Jeroſolymorum. Item Heſychius S. Jacobum Apoſtolorum caput vocat; ſed utitur exaggeratione oratoria. Item S. Ambroſius l. de Incarn. c. 4. ait, S. Petrum primatum eſſe confeſſionis, non honoris; fidei, non ordinis. Verum tunc temporis, quando S. Petrus Chriſto interroganti reſpondit, juxta S. Ambroſium necdum geſſit primatum honoris & ordinis, quem modo poſt confeſſionem accepit per illa verba: ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam.

Error duo capita Eccleſiæ ſtatuens.

Schol. 2. Anno 1645. prodierunt duo libelli coæquantes S. Paulum S. Petro in regimine Eccleſiæ, & conſtituentes duo capita, quæ in unum coaleſcerent. Favere illis videtur 1. illud Gal. 2. v 5. ubi S. Paulus dicit, ſe neque ad horam ceſſiſſe ſubjectione. Verum loquitur ibi de falſis fratribus diſcipulos ſuos ad obſervationem legalium cogentibus, & v. 7. ſe comparat cum S. Petro quoad prædicationem, non vero quoad primatum: Et v. 11. opponit ſe S. Petro cum ſcandalo aliorum erranti non in doctrina, ſed minus cauta converſatione, quod etiam licet inferiori erga ſuperiorem. 2. Objiciunt varios Patres, qui S. Petrum & Paulum æquales faciunt: ſed illi loquuntur de æqualitate quoad munus prædicandi, non quoad auctoritatem & Primatum. 3. dicunt: Ipſi ſummi Pontifices vocant ſe ſucceſſores S. S. Petri & Pauli, & ambo in precibus Eccleſiæ vocantur Judices terræ. Sed intelligitur ſucceſſio realis quoad jura omnibus conceſſa; non vero perſonalis, quo modo ſoli S. Petro ſuccedunt, S. Pau-

lus enim nullam specialem Cathedram tenebat: omnes etiam Apostoli sunt judices terræ, cum subordinatione tamen ad primatum S. Petri.

§. 31.

Romanus Pontifex succedit S. Petro in primatu, & est caput Ecclesiæ.

S. Petrus in Primatu & summo Pontificatu necessario successores habere debuit. Christus enim instituit Ecclesiam suam non pro illo solum tempore, quo S. Petrus vixit, sed pro omni usque ad finem mundi. Igitur pro omni etiam futuro tempore illi de supremo capite providit. *Hunc successorem S. Petri in Primatu & supremo Ecclesiæ regimine dicimus esse Romanum Pontificem, qui proinde est caput totius Ecclesiæ.* Hoc dogma evidenter probat continua Traditio, quæ constat *Primo* ex Conciliis. Nicœnum I. can. 6. relato act. 16. Concilii Chalcedonensis ait: Ecclesia Romana semper habuit Primatum, non solum ob urbis dignitatem, sed honoris & Jurisdictionis super cæteros Episcopos. Constantinopolitanum I. ait: can. 2. Constantinopolitanus Episcopus habeat Primatus honorem post Romanum Pontificem, ubi antiquum privilegium Romani Pontificis confirmat. Concilium Ephesinum Act. 2. vocat S. Petrum & ejus successorem Romanum Pontificem caput fideique columnam. Unde in Actione 4. hujus Concilii loco: *Apostolicæ Dei Ecclesiæ Jerosolymorum:* legendum est, *Romanorum.* Uti fuse probat Cardinalis Perronius. In Concilio Chalcedonensi Romana Ecclesia dicitur caput

put omnium Ecclesiarum. His consonant Concilia recentiora. *Secundo* patet ex P. P. Sæcul. 2. S. Irenæ. l. 3. adv. hær. ait: *Ad hanc Ecclesiam Romanam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam.* Sæc. 3. S. Cyprianus ep. 42. & 45. Ecclesiam Romanam vocat cæterarum omnium *radicem* & *Matricem*. Sæc. 4. S. Athanasius ep. ad Felicem, S. Ambrosius ep. 78. S. Optatus l. 2. S. Hieronymus ep. ad Damas. S. Augustinus ep. 43. Primatum Romano Pontifici astruunt. Idem facit Sæculo 5. Theodoretus ep. 116. Et sane nonnisi tempore Photii privilegia Romanæ sedis a Græcis oppugnari ceperunt. *Tertio* Romani Pontifices semper hucusque Primatus jura non improbante Ecclesia exercuerunt; S. Victor P. Quartadecimanos, S. Stephanus P. rebaptizantes judicavit. Julius P. S. Athanasium, Liberius Eusthatium Sebastenum sedibus suis restituerunt. Cœlestinus I. Nestorii, Innocentius I. Pelagii errores damnavit. S. Leo M. in Græcos, Asiaticos, Ægyptum & Africam suam jurisdictionem exercuit, uti patet ex ep. ejus, 12. 60. 92. Omitto reliquos, nec enim dici potest, Romanos Pontifices jus Primatus sibi violenter arrogasse: Nam cum hic agatur de causa publica Fidei, de institutione Christi, cum tota suffragetur Ecclesia, cum nullus nisi hæreticus hanc potestatem impugnaverit, cum ipsi Imperatores, Theodosius, Valentinianus, & Justinianus Nov. 131. illam agnoverint, & ab omnibus agnoscen-

scendam decreverint, arrogatio & falsitas subesse nequit.

Solvuntur objectiones Protestantium.

Schol. 1. Protestantes negant Primatum Romani Pontificis, & eum Antichristum appellant. Nam I. S. Paulus Eph. 4. v. 11. & 1 Cor. 12. v. 28. capitis Ecclesiæ non meminit: Sed quando dicit: *Unum corpus*, nonne caput sufficienter designat, non enim explicite omnes gradus Hierarchiæ Ecclesiasticæ enumerat, imo dum Prophetarum, virtutum &c. meminit, de Charismatibus tractat. II. citant pro se S. Cyprianum l. de unit. Eccl. ubi Episcopum Episcoporum, & præter Deum alium judicem negat, & parem sibi cum S. Stephano judicandi potestatem esse dicit. Verum durius subinde in causa rebaptizantium S. Cyprianum locutum fuisse notum est. Sane Primatum Rom. Pont. agnovit cit. ep. 42. & solum intelligendus est, quod in Concilio Carthaginensi III. nullus se Episcopum Episcoporum vocaverit; item res a Deo nondum revelatas ad Dei judicium retulit, & quoad ordinem Episcopalem se tantum S. Stephano coæquavit, non quoad Primatum & supremam Jurisdictionem. Eodem modo S. Gregorius M. nomen universalis Episcopi damnavit in Joanne Constantinopolitano, qui contendebat omnes orientales Episcopos suos tantum esse Vicarios, & quia tunc quærebatur, an hoc nomen Episcopo Constantinopolitano concedi posset, ad Joannis superbiam retundendam illud supprimendum esse S. Gregorius censuit, licet in sensu Catholico Rom. Pontifici competat. unde etiam Bonifacius II. a Phoca Imperatore obtinuit, ut Episcopi Constantinopolitani hoc nomen deponerent, illudque soli Rom. Pontifici tribueretur, teste Anastasio Biblioth. III. dicunt citatum canonem 6tum Concilii Nicœni juxta interpretationem Isidori intra limites occidentis; vel juxta interpretationem Ruffini intra Ecclesias suburbicarias 10000 passibus Roma distantes, vel intra 10 Provincias urbis Vicario subjectas potestatem Papæ restringere. Sed notandum hos interpretes considerasse Papam vel ut Patriarcham occi-

occidentis quo modo ad Ecclesias occidentis: vel ut Metropolitanum, quo modo ad Ecclesias suburbicarias, vel ut Episcopum Romanum, quo modo ad diœcesin Romanam potestas ejus restringitur, non vero ut caput Ecclesiæ & Vicarium Christi, quo modo ad totam Ecclesiam ejus potestas se extendit, & hoc modo de illo locutum esse Nicœnum canonem patet ex eo, quia nullam limitationem apposuit. IV. probant non licere ex toto orbe ad Romanum Pontificem appellare, nam Concilium Milevitanum can. 22. prohibuit appellationes transmarinas. Sed quibus? Presbyteris scilicet, Diaconis & inferioribus Clericis, & quidem ex usu recepto & consensu Rom. Pontificis, ne auctoritas Episcoporum vilesceret, & Clericis evagandi temere via præcluderetur. Similiter Ecclesia Africana in Concilio Carthaginensi IV. appellationem ad Zosimum P. noluit recipere, ubi non jus, sed usum appellationum impugnavit, & errore detecto statim sententiam mutavit. Synodus Trullana can. 36. sodi Constantinopolitanæ eadem privilegia, quæ Romanæ tribuens, nullius in hac re est auctoritatis nec a Papa approbata; sicuti etiam irritum est, quidquid Synodus Chalcedonensis absentibus & reclamantibus legatis Papæ pro primatu Episcopi Constantinopolitani statuit. Justinianus Imperator Nov. 123. appellationes a sententia Patriarchæ prohibens, loquitur de causis civilibus: vide Nat. Alex. Sæc. 4. dissert. 28. V. oggerunt Primatum Rom. Pontifici a canonibus concessum fuisse tantum ob urbis Romanæ excellentiam teste Concilio Chalcedonensi can. 28. Verum a Deo hunc primatum descendere ex dictis patet, quod proinde canones declararunt: Canon vero Chalcedonensis loquitur de jure Patriarchico in certas Ecclesias Romanæ sedi concesso, imo illum canonem S. Leo rejecit, uti probat Bellarminus l. 2. de R. P. c. 17. Denique VI. dicunt, non conveniunt Catholici, in quibus prærogativis Primatus Papæ reponi debeat. Ad argumentum hoc solvendum videndum nunc est, quænam Prærogativæ ex jure Divino Primatui summi Pontificis juxta omnes Catholicos con-

veniant, quænam vero sint inter illos adhuc controversæ & de quibus dubitent, unde fit

§. 32.

Prærogativæ Primatus Papæ ex jure Divino.

Prærogativæ Primatus Papæ primigeniæ ex jure Divino juxta omnes Catholicos sunt *Primo*: Papæ tanquam capiti sollicitudo omnium Ecclesiarum incumbit, executioni & observantiæ canonum per totum orbem invigilat, & rebelles ac contumaces pœnis canonicis coercet. *Secundo* Leges & decreta Papæ in causis Fidei & morum ad omnes & singulas Ecclesias pertinent, & Christiani omnes in conscientia tenentur ipsis obtemperare, etsi etiam Papa infallibilis non supponatur, nam saltem provisorie ejus decretis, quæ apud bonos maximi momenti essent, obsequendum est, ad non dogmatizandum contrarium, quamdiu Ecclesia non reclamat, quod secus est in privatis Episcoporum decretis, quibus eorum subditi tantum subjiciuntur. *Tertio* In controversiis fidei & Religionis præcipuæ sunt summi Pontificis partes, nec quidquam in Ecclesia magni momenti definiri debet, quod ad ipsum non referatur tanquam Judicem dignitate & Auctoritate primum. *Quarto* Papa dispensare potest a legibus etiam a Conciliis generalibus latis, prout utilitas & necessitas Ecclesiæ requirit. *Quinto* Papa habet jus convocandi Concilia generalia, iisque vel per se, vel per suos legatos præsidendi (§. 24. & 25.) *Sexto* Controversias inter Episcopos ortas decidere, silentium imponere,

nere, injuste oppressos defendere potest & debet. *Septimo* habet plenissimam fori Pœnitentialis potestatem quoad absolutionem & reservationem peccatorum in tota Ecclesia.

2. Præter hæc Primatus privilegia, quæ Papæ jure Divino competunt, sunt etiam alia accessoria & secundaria, quæ sibi summi Pontifices reservarunt, adeoque in Primatu jure Divino juxta multos Catholicos non fundantur: uti Canonizatio Sanctorum, Approbatio & Confirmatio Novorum Ordinum Religiosorum; Sacramentorum rite administrandorum ritus accidentales, tempora; Confirmatio & translatio Episcoporum; fundatio Ecclesiarum Cathedralium; nonnullæ dispensationes etiam in votis. *Privilegia Papæ secundaria & a summis Pontificibus sibi reservata.*

3. Privilegia Primatus summi Pontificis inter Catholicos adhuc controversa, de quibus salva fide Scholæ in utramque adhuc partem disputant, sunt *Primo:* An soli Papæ jurisdictio in totam Ecclesiam ita immediate a Christo concessa fuerit, ut Episcopis a Papa communicetur, nec Episcopi jurisdictionem suam immediate a Christo habeant, de quo inferius. *Secundo* An Judicium Romani Pontificis loquentis ex Cathedra, hoc est, ex plenitudine potestatis, & aliquid sub pœnæ hæreseos fide Divina credendum proponentis in rebus fidei & morum sit infallibile independenter a consensu Ecclesiæ vel in Concilio congregatæ, *Privilegia apud Catholicos controversa.*

vel per orbem diffusæ. *Tertio* An Papa a nemine judicari possit, nequidem a Concilio generali, & an hoc sit superior. *Quarto* An Papa auctoritatem aliquam directam vel indirectam in res temporales Principum a Christo acceperit, ita ut Imperatores, Reges & Principes deponere, eorumque subditos a Sacramento fidelitatis solvere possit. Litigant in his salva fide Catholica nostri Theologi, nec nostri instituti modo est, hanc litem dirimere.

Error Richerii. *Schol.* 1. Edmundus Richerius in libello de Eccl. & Polit. pot. a. 1611. edito docuit, Claves seu Jurisdictionis potestatem uni & soli Ecclesiæ a Christo immediate, Petro autem cæterisque Apostolis & eorum successoribus Episcopis, mediate per Ecclesiam datam esse. Unde fatetur quidem Romanum Pontificem esse caput Ecclesiæ, sed tantum symbolicum, figurativum, ministeriale, accidentarium, & non necessarium. Librum Richerii damnavit Concilium Senonense a. 1612. tanquam continentem propositiones, expositiones & allegationes falsas, erroneas, scandalosas, & ut sonant hæreticas & Schismaticas. Richerius vero ad palinodiam compulsus librum suum subjecit judicio Romanæ Ecclesiæ anno 1629. Summum Pontificem esse verum & proprium Ecclesiæ caput visibile & externum ex §. 31. patet, non tantum symbolicum & figurativum. An vero dici possit caput ministeriale, accidentarium, & non necessarium, quæstio æquivoca est: Certum est, quod non sit caput ministeriale in sensu Richerii, quasi omnem auctoritatem ab Ecclesia acceperit, sitque illius tantum minister quoad executionem potestatis: Nam S. Petrus claves a Christo immediate accepit; potest tamen dici caput ministeriale tum respectu Christi, tum respectu Ecclesiæ hoc sensu, quod ejus decreta primus ipse observare teneatur, & invigilare, ut ab

ab omnibus obſerventur. Poteſt etiam dici caput accidentarium & non neceſſarium, quatenus vel per mortem, vel per voluntariam reſignationem deficere poteſt: ſed cum hoc ſtat, quod ſummus Pontifex ſit caput eſſentiale & neceſſarium, quia ſicuti deficere nequit publicum & viſibile Eccleſiæ miniſterium, ita nec ſummus Pontifex totius adminiſtrationis caput, quo etiam mortuo, tam firma ſubſiſtit Eccleſia, ſicuti Regnum Rege mortuo, quia vivus apprehendit mortuum.

Schol. 2. Primatus Romani Pontificis pendet ab illa quæſtione hiſtorica, an S. Petrus Romam venerit, ibique ſedem ſuam fixerit. Certum eſt ex hiſtoria, quod S. Petrus quatuor ferme annis a paſſione Chriſti in Judæa manſerit. Anno quarto, Tiberii ultimo, Antiochiam venit, ibique ſedem ſuam erexit juxta Chronicon Euſebii. Septem annis Antiochiæ Epiſcopus manſit ex S. Gregor. l. 6. ep. 37. Hinc profectus anno a paſſione Chriſti undecimo rediit Jeruſalem, ubi ab Herode in vincula conjectus eſt diebus azymorum. Inde ab Angelo paulo poſt liberatus eodem anno, Claudii Imp. ſecundo Romam perrexit, ibique ſedem in æternum manſuram conſtituit. Septimo Romanæ ſeſſionis anno, Claudii nono, a paſſione Chriſti decimo octavo Roma diſcedere coactus eſt edicto Imperatoris exilium contra Judæos decernentis, ubi Jeroſolymam venit, & congregato ibi Concilio interfuit. Claudio mortuo Romam rediit, ubi paſſus eſt anno 14to & ultimo Neronis Imp. ſeſſionis Romanæ vigeſimo quinto. S. Petrum Romam veniſſe omnes Catholici fatentur. 1. quia hoc teſtatur ipſe S. Petrus in prima ſua epiſtola c. 5. ubi ait: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt Babylone coelecta, & Marcus filius meus.* Per Babyloniam nequit intelligi illa Aſſyriorum, ex qua teſte Joſepho l. 18. ant. c. 12. tempore Caji omnes Judæi expulſi vel occiſi fuerunt. Nec Babylon Ægyptiorum, quæ erat locus obſcurus teſte Strabone l. 17. Ergo Roma, quam etiam S. Joannes in Apocalypſi Babylon vocat ob confuſionem & omnium gentium errores, quam ideo nomine pro-

S. Petrus Romam venit ibique ſedem fixit.

prio S. Petrus designare noluit, ne locus commorationis suæ post recentem fugam e carcere persecutoribus suis innotesceret, & ne Christianis Romæ degentibus a gentilibus, si in eorum forte manus hæc epistola deveniret, nova persecutio excitaretur. 2. Ex Act. ult. & Rom. 1. patet, multos fuisse Romæ Christianos antequam S. Paulus eo veniret: sed illi fidem a S. Petro audierunt teste Eusebio l. 2. hist. c. 13. Orosio l. 7. c. 4. 3. Idem Eusebius in Chron. testatur cum S. Hieronymo de Script. Eccl. S. Petrum 25 annis Romanam Cathedram possedisse, nec ullibi legitur, quod unquam hanc sedem mutaverit, & omnes Patres sedem Romanam vocant Cathedram Petri, & Romanum Pontificem S. Petri successorem. Hanc veritatem negant nonnulli Protestantes. Alii Romam venisse S. Petrum concedunt, sed negant fuisse Romanum Pontificem. Alii concedunt, fuisse Romanum Episcopum, sed volunt, quod hanc Ecclesiam usque ad obitum non rexerit. Rationes eorum contra communem Traditionem parum probant, nam S. Paulus in epistola sua ad Romanos ideo S. Petri non meminit, nec eum salutat, quia illa epistola scripta fuit, quando S. Petrus Roma edicto Claudii exulabat. Similiter epistola ad Galatas, ante illam ad Romanos scripta fuit. Epocha S. Petri Romam advenientis non officit veritati facti. Josephus Martyrium S. Petri tacuit, quia scelera Neronis tacere voluit, ne historia sua Imperatoribus displiceret, ubi ipse notat l. 2. c. 11. S. Clementis silentium nil probat, qui de re notissima scribere noluit, & de invidia Corinthiorum solum disseruit, & libri recognitionum sunt Apocryphi. Denique edictum Tiberii Christianos Roma expellentis, eos solum spectabat, qui aliunde negotiorum causa eo venerant, nullos enim ibi eo tempore habitasse Orosius ipse l. 7. c. 4. testatur.

Supremus Episcopatus Romano jure Divino est annexus.

Schol. 3. Nonnulli Theologi Catholici salva fide putant supremum Pontificatum non esse annexum Episcopatui Romano ex immediata Christi institutione, sed ex voluntario S. Petri facto Romæ usque ad mortem sedentis, adeoque ex jure non Divi-

Divino, sed Ecclesiastico: unde ex Ecclesiæ dispositione fieri posset, ut Romanus Pontifex sedem Romanam desereret vacuam, & aliam eligeret, vel nulli sedi se mancipare, & tamen, ubicunque maneret, haberetur Caput Ecclesiæ, & moriens non haberet determinatum alicujus loci Episcopum sed quem Ecclesia eligeret, uti contigisset in S. Petro, si primis quatuor annis obiisset. Verum probabilius est, quod summus Pontificatus sit annexus Episcopatui Romano ex institutione immediata Christi, adeoque jure Divino. Nam 1. S. Petrus ex institutione & mandato Christi Romæ sedem fixit, quia teste S. Ambrosio ep. 32. cont. Auxent. Hegesippo l. 3. de excid. Jeros. c. 3. & S. Gregorio in Ps. 5. Christus S. Petrum ad crucem Romæ damnatum rogatu Christianorum fugere volentem retinuit, ut morte Petri Primatus in Romana sede firmaretur, ait Gelasius in decreto de libr. apocr. 2. Si summus Pontificatus non esset jure Divino Episcopatui Romano annexus, fuisset verosimilius tempore Persecutionum alio translatus, & Constantinus M. qui nihil non tentavit, ut Constantinopolim ceu novam Romam omni ornatu condecoraret, summum Pontificatum illi ascribi curasse, si in potestate Episcoporum hoc fuisset. Unde Privilegium Primatus fuit quidem primo personale S. Petro concessum, & in ejus successores transmittendum, postea vero factum est locale pro Roma vel ex mandato Christi ante ejus ascensionem, vel post illam, quando S. Petro occurrit dicens: Venio Romam, iterum crucifigi. Quare Roma etiam eversa, quod tamen Deus vix permittet, maneret saltem Romanus Episcopus, sicuti modo dantur Episcopi in partibus infidelium. Ex quibus colligitur, esse quidem de fide, Romanum Episcopum esse, jure Divino successorem Petri, & caput Ecclesiæ: non tamen est de fide, Romanum Episcopum esse jure Divino successorem Petri & caput Ecclesiæ, quia est Episcopus Romanus. Falsum autem omnino est, quod ex gratia Principum Primatus sit annexus Romanæ sedi, nam Canon Constantinus d. 96. quem citant pro se hæretici, est spurius, & Pri-

matum illi Divinitus collatum solum declarat, quod etiam fecit Phocas, & Valentinianus.

An sit de fide modernum Papam esse legitimum S. Petri successorem.

Schol. 4. Nullus Catholicus est, qui non certo teneat, modernum nostrum Pontificem Clementem XIII. esse summum Pontificem, sed diverso certitudinis gradu, quidam tantum certitudine morali, alii certitudine Theologica, alii certitudine fidei, de qua controversia disputent Scholastici.

§. 33.

Regimen Ecclesiæ est monarchicum Aristocratia temperatum.

Ex his colligimus *Regimen Ecclesiæ esse Monarchicum.* Illud quippe Regimen est Monarchicum, in quo est aliquis superior, cui omnes parere tenentur in illis, quæ ad Ecclesiæ Gubernationem pertinent: sed Romano Pontifici omnes obtemperare tenentur (§. præc.) Ergo Regimen Ecclesiæ est vere Monarchicum. Nihilominus *hoc Regimen est Aristocratia temperatum.* Nam in Ecclesia est summus Princeps, seu Papa, cui omnes etiam Episcopi obediunt: sunt etiam Episcopi, qui in suis Episcopatibus imperantes veri Ecclesiæ Principes, & non Papæ Vicarii existunt, qui in Conciliis sunt Judices Fidei, imo etiam ante Papam, sed judicio subordinato, cum Papa, in Conciliis, & post Papam, extra Concilia, sed judicio adhæsionis de causis Fidei judicare possunt. Ergo habentur omnia ad Regimen Monarchicum Aristocratia temperatum requisita.

Solvuntur objectiones Protestantium.

Schol. 1. Schubert Theol. Pol. p. 2. c. 25. docet Ecclesiam visibilem spectatam secundum sua interiora, hoc est, doctrinam & usum Sacramentorum, unam quidem esse Ecclesiam, ad quam omnes cœtus pertinent, in quibus verbum Dei pure docetur, & Sacra-

Sacramenta legitime administrantur, & eatenus posse dici Monarchiam, quam tamen unus & solus Christus per specialem Providentiam regit. Si vero spectetur secundum exteriora, quatenus externam societatis formam habet, & legibus regi debet; non est Monarchia, sed tot sunt separatæ societates, quot externi cœtus, qui præter unitatem Doctrinæ & Sacramentorum nullum inter se vinculum habent. Hi ergo nec Monarchiam constituunt, nec Monarchico imperio regi possunt, sed quilibet cœtus seipsum pro ratione circumstantiarum regit, vel a Magistratu politico, qui ejus curam gerit, regitur. Unde videtur admittere in Ecclesiæ regimen vel democraticum, vel cum pluribus Protestantibus mere Aristocraticum. Videtur illi suffragari Auctoritas Christi, qui Luc. 22. v. 24. discipulis suis de Primatu contendentibus respondet: *Reges gentium dominantur eorum . . Vos autem non sic, sed qui major est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator.* Sed hic Christus solum ambitionem prohibuit, & Præsulibus humilitatem & lenitatem commendavit.

Schol. 2. Disputatur adhuc in Scholis, an Episcopi suam jurisdictionem immediate a Christo habeant, an vero mediante summo Pontifice. Cardinalis de Turrecremata l. 2. de Eccl. c. 54. docet, Apostolos non a Christo immediate, sed a S. Petro jurisdictionem accepisse ac consequenter Episcopos, qui Apostolis succedunt. Sed hæc sententia defendi non potest, hancque refellit Bellarminus l. 4. de Rom. Pont. c. 23. quia S. Paulus Gal. 1. testatur, se Apostolatum accepisse nullo mediante Apostolo per Jesum Christum, & Deum Patrem. Luc. 6. vocavit Christus discipulos suos, & *elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit.* Et Joan. 20. Christus ad omnes Apostolos ait: *Sicut misit me vivens Pater, & ego mitto vos.* Probabilior sententia est, quod Episcopi jurisdictionem suam non a summo Pontifice, sed a Christo immediate accipiant. Nam 1. Episcopi Apostolis, quos Christus constituit Ecclesiæ Principes, succedunt, uti docet S. Cyprianus ep. 69. Conc. Aquisgran. c. 7.

Episcopi jurisdictionem suam habent immediate a Christo.

c. 7. Nicolaus ep. 47. Eugenius IV. in Decreto & Tridentinum Sess. 23. cap. 4. ait: *Sacrosancta Synodus declarat, præter cæteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum succedunt, ad hunc hierarchicum ordinem præcipue pertinere, & positos, sicut idem Apostolus ait* (Act. 20. v. 28.) *a Spiritu S. regere Ecclesiam Dei,* Ergo immediate a Christo accipiunt suam jurisdictionem. Unde merito præter alias propositiones, sequentem: *Episcopi a Papa accipiunt Jurisdictionem Episcopalem, quam exercent in populos sibi subditos,* Facultas Parisiensis ut falsam, verboque Dei contrariam rejecit. Hæc sententia non officit Primatui summi Pontificis, quia Episcopi Papæ sunt subordinati, eorumque limitatur potestas prout expedire videtur, ne destruatur ordo hierarchicus, & in Ecclesia fiat perturbatio, si quivis Episcopus omnia ubique posset. Unde licet potestas ordinis Episcopalis, quæ est quid absolutum præcise sumpta, nec subditos connotat, non possit ita restringi, quin Episcopi illa valide utantur, etsi illicite: potestas tamen jurisdictionis, quæ est relativa ad subditos, quia principatum necessario includit, qui sine subditis esse nequit, ita restringi potest, ut illa nequidem valide Episcopi uti possint, cum penes Ecclesiam sit, eis subditos assignare, aut justis de causis subtrahere, unde Episcopus potestate jurisdictionis erga eos uti non poterit, quos Ecclesia illi non subdidit. Illa formula, qua Episcopi se scribunt: *Dei & Apostolicæ sedis gratia Episcopus,* recentior est, & hac primum usus est a. 1251. Nicosiensis in Cypro Episcopus, ac deinde Sæculo 14to magis invaluit, quandp reservationes sunt introductæ, nec hodie in Germania ubique obtinet. Denique per Confirmationem summi Pontificis, quæ olim per duodecim Sæcula ad Archiepiscopum spectabat, non accipit Episcopus internam & radicalem potestatem regiminis, sed tantum administrationem, unde Papa dicit: *Committimus tibi administrationem.*

Schol.

Schol. 3. Probabilius etiam nobis eſt, Parochos eſſe inſtitutionis Divinæ. Colligimus hoc ex S. Scriptura, ubi Luc. 10. v. 1. & 2. *Deſignavit Dominus & alios ſeptuaginta duos, & miſit illos binos ante faciem ſuam.* Hic Chriſtus Apoſtolis jam in primo ordine collocatis Luc. 6. inſtituit ſecundum ordinem Presbyterorum ſeu Parochorum, quorum jam meminit Apoſtolus 1 Tim. 5. v. 17. *Qui bene præſunt Presbyteri* (ſcilicet ſub Epiſcopo) *duplici honore digni habentur,* Et v. 19. ait ad Timotheum Epiſcopum: *Adverſus Presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.* Deinde Patres docent, Presbyteros & Parochos ſuccedere 72 diſcipulis. Ven. Beda in Luc. 10. Theodulphus Aurelianenſis in Capitularibus. S. Thomas 3. p. q. 67. a. 2. Unde facultas Pariſienſis a. 1408. cum Joannes de Gorello Minorita in ſuis Theſibus propugnaſſet, Curatos non eſſe de inſtitutione Chriſti, ſed per Dionyſium Papam fuiſſe ordinatos eum ſententiam ſuam retractare coegit. Denique juxta Tridentinum Seſſ. 23. can. 6. Eſt in Eccleſia Catholica Hierarchia Divina ordinatione inſtituta, quæ conſtat Epiſcopis, Presbyteris & Miniſtris: Sed nulli alii Presbyteri intelligi poſſunt, niſi Parochi, reliqui enim vel jurisdictionem tantum delegatam habent, vel nullam, quæ ad hierarchiam ſaltem perfectam & completam non ſufficit, uti in tractatu de Ordine probant Theologi. Ex hoc fluit ulterius, quod poteſtas jurisdictionis Parochorum ſit immediate a Chriſto, ſalva tamen immediata jurisdictione Epiſcoporum in ipſos Parochos, & plebem ſubditam. Succedunt enim eodem modo Parochi 72 diſcipulis, quo modo Papa Petro, & Epiſcopi Apoſtolis, ergo eodem modo ſicut Papa in tota Eccleſia, & Epiſcopi in ſuis diœceſibus ſuam jurisdictionem a Chriſto habent, ſalva tamen Epiſcoporum immediata jurisdictione, quia Epiſcopi ſemper erectis etiam Parochiis plebis ſibi ſubditæ curam geſſerunt; unde Apoſtolus monet Timotheum & Titum Epiſcopos, ut ſollicite curent, non ſolum quæ ſpectant ad Presbyteros, & Diaconos, ſed etiam plebem,

Parochi ſunt inſtitutionis Divinæ.

Jurisdictio Parochorum eſt immediate a Chriſto.

viduas,

viduas, senes &c. quippe Parochia non est communitas, quæ sibi sufficiat, propriis regatur legibus, Magistratus & ministros sibi constituat, in inobedientes pœnas decernat, sed habet se ad Diœcesin, ut pars ad totum, membrum ad corpus, cui unum caput præest Episcopus influens in singulas corporis partes, quas per necessaria organa nempe Parochos movet ac dirigit. Non obest huic sententiæ, quod multi ex 72 discipulis non fuerint Presbyteri utpote quorum nonnulli Act 6. modo ordinati sunt Diaconi, nam potestas jurisdictionis excepta Confessione Sacramentali, non necessario supponit potestatem Ordinis.. Nec dici potest modo Sæculo 2do erectas fuisse Parochiales Ecclesias, nam Rom. 16. v. 1. Apostolus commendat Phœben, qui est in ministerio, quæ est in Cenchris: Cenchris vero juxta Theodoretum non erat sedes Episcopalis, sed pagus Corinthiorum. Denique non licebat Presbyteris pastorale munus exercere sine mandato Episcopi, quia potestas Jurisdictionis tota pendebat ab Episcopo quoad exercitium, non vero quoad primariam institutionem.

Jurisdictio Abbatum & Generalium.

Schol. 4. Abbates & Generales Ordinum Religiosorum habent jurisdictionem suam quasi Episcopalem ex Privilegio gravibus de causis ab Ecclesia illis concesso. Nam officium Abbatis, Generalis aut Provincialis non est immediatæ institutionis Divinæ, sed Ecclesiasticæ, Ecclesia enim Ordinum Religiosorum Regulas approbando potestatem in Regulis superioribus concessam confirmavit, & contulit. Scilicet, cum Abbas cum suis Religiosis juxta præscriptum S. Regulæ melius agere, par sit, & cum Ordines Religiosi per varias Provincias sint diffusi; vix unitas & membrorum cum capite conjunctio in iis servari posset, si ab Ordinariis locorum regerentur: ideoque magis expedire visum est, ut Episcopi in Superiores hujusmodi Congregationum omnem curam cum jurisdictione quasi Episcopali refunderet.

§. 34.

§. 34.

Quia Ecclesia est corpus mysticum vivum, cujus anima sunt dona Spiritus S. Fides, spes, & Charitas: Corpus vero externa Fidei Christianæ Professio, & eorundem Sacramentorum Communio sub legitimis Ecclesiæ Pastoribus, præcipue vero sub uno supremo capite Romano Pontifice, restat ut membra hujus corporis adhuc consideremus. Et 1. quidem *non omnes, nec soli prædestinati sunt in Ecclesia Christi.* Non omnes, tum quia nulli infideles ad Ecclesiæ animam & corpus pertinent, inter quos tamen multi sunt prædestinati, qui ad fidem convertuntur, & in gratia perseverant: tum quia Prædestinatio non est ratio formalis, a qua Ecclesia suam accipit denominationem, cum Ecclesia sit visibilis (§. 21.) Prædestinatio vero invisibilis. Non soli Prædestinati sunt in Ecclesia, nam S. Scriptura Ecclesiam comparat *agro* Matth. 13. ubi inter fruges dantur & spinæ: *Areæ*, in qua paleæ frumentum operiunt Matth. 3. *Sagenæ* missæ in mare, in qua boni & mali pisces concluduntur Matth. 13. Deinde Paulus persequens Ecclesiam erat prædestinatus, nec tamen erat in Ecclesia, & Judas licet reprobus in ea fuit. Denique si Ecclesia ex solis prædestinatis constaret, esset omnino invisibilis, & rueret omnis subjectio superioribus Ecclesiasticis debita, quæ falsa esse ex §. 21. & 30. patet. *Membra Ecclesiæ quænam.*

2. *Non*

2. *Non soli justi, sed etiam homines imperfecti & peccatores manifesti sunt in Ecclesia.* Ita docet *Primo* S. Scriptura n. præc. & Matth. 18 v. 15. ubi Christus jubet, peccatorem ad Ecclesiam deferri, & si eam non audierit, ab ea removeri: Ergo supponit peccatores esse in Ecclesia. Et 1 Cor. 5. in Ecclesia Corinthiorum erat incestuosus, quem S. Paulus gravi pœnitentiæ subjecit. *Secundo* accedit Traditio, quam Pelagianis & Donatistis opposuit S. Augustinus, in tribus libris contra epistolam Petiliani, & contra epistolam Parmeniani. *Tertio* suffragatur ratio, nam membrum corporis humani mortuum vere dicitur illius membrum, ergo etiam peccatores pertinent ad corpus Ecclesiæ, suntque ejus membra vi professionis externæ ejusdem fidei, & communionis Sacramentorum, licet mortua & imperfecta, quia illius animam non participant ob defectum Charitatis.

3. *Hæretici publici & manifesti proprie non sunt in Ecclesia.* Ita patet *Primo* ex S. Scriptura Tit. 3. v. 10. *Hæreticum hominem post unam & alteram correptionem devita, sciens, quia subversus est, qui ejusmodi est, & deliquit, cum sit proprio judicio condemnatus.* Hoc est, interprete S. Hieronymo, seipsum ab Ecclesia ejecit. Et 1 Joan. 2. v. 9. dicitur: Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis, nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum. *Secundo* Hæretici manifesti non participant corpus Ecclesiæ Christi, quia non

non habent eandem externam Fidei profeſſionem, nec eorundem Sacramentorum communionem, nec legitimis paſtoribus adhærent, quæ conſtituunt corpus Eccleſiæ: Non animam, quia non habent veram Fidem, nec Charitatem, ergo non ſunt proprie in Eccleſia.

4. *Schismatici non ſunt in Eccleſia*, Nam *Primo* hæc eſt una, unum ovile, unum corpus, unitati autem Schisma opponitur, & ita docent P. P. S. Cyprianus ep. 69. S. Chryſoſtomus hom. 11. in ep. ad Eph. S. Hieronymus in c. 3. ep. ad Tit. *Secundo* Ratio eſt, quia Schismaticus non ſpectat ad animam Eccleſiæ, cum violet pacem & Charitatem: nec ad corpus, quod ſcindit, & a quo recedit, vel non obediendo legitimis Paſtoribus, vel privatos conventus inſtituendo.

5. *Excommunicati vere non ſunt in Eccleſia.* Nam *Primo* Matth. 18. v. 17. jubet Chriſtus rebelles & contumaces Chriſtianos, Eccleſiam non audientes haberi ſicut Ethnicos & publicanos, qui non ſunt in Eccleſia. Idem docet S. Cyprianus ep. 62. S. Auguſtinus l. de unit. Eccl. c. ult. &c. *Secundo* Excommunicati non ſpectant ad animam Eccleſiæ, quia in peccatis ſupponuntur contumaces; nec ad corpus, a cujus exteriori communione ſunt præciſi.

6. Ex his colligitur infideles publicos non baptizatos nullatenus ſpectare ad Eccleſiam.

Cate-

Catechumeni vero non funt actu & perfecte vera Ecclefiæ membra, quia non funt inferti Chrifto per Baptismum, & ex defectu hujus non habent jus ad Sacramenta Ecclefiæ, & alia fidelibus communia.

Schol. 1. Wicleffus, Lutherani & Calviniftæ folos Prædeftinatos effe vera membra Ecclefiæ volunt; quæ vero in confirmationem fui erroris loca ex S. Scriptura citant, plerumque de Ecclefia in cœlis triumphante intelliguntur. Similiter Novatiani & Donatiftæ, qui Ecclefiam folis juftis & fanctis conftare docebant; & Pelagiani qui etiam homines imperfectos & levibus peccatis obnoxios loca S. Scripturæ de Ecclefia triumphante, ad militantem male detorquent.

Schol. 2. Jurius Calvinifta docet Ecclefiam univerfalem finu fuo complecti omnes hæreticorum fectas, qui non errant in articulis fidei fundamentalibus, unde omnes falutem confequi poffunt. Verum eft, Ecclefia habet jus in hæreticos, quia ad illam titulo Baptismi pertinent, fed notandum eft, quod illos e finu fuo ob hærefin ejiciat. Deinde hæretici habent quidem vera Sacramenta, fed non omnes, qui illa habent, funt in Ecclefia, quia hæc ad veram Ecclefiam pertinent, quæ difcedentes ab ea hæretici fecum afportarunt, unde nonnifi valde improprie ad Ecclefiam pertinere dicendi funt, fcilicet ratione Baptismi & aliorum Sacramentorum. Hæretici vero occulti imperfecte ad Ecclefiam fpectant, fcilicet quantum ad corpus ejus feu partem externam & vifibilem, nam Ecclefiæ fidem faltem exterius profitentur, ejus Sacramenta participant, ejus Paftoribus fubjiciuntur, quia tamen fidem & Charitatem non habent, funt membra Ecclefiæ imperfecta interius præcifa, fed non omnino exterius.

Schol. 3. *Schismatici funt, qui feparant fe ab unitate* Ecclefiæ Catholicæ & univerfalis, vel ejus Aucto-

Auctoritatem in aliquo disciplinæ universalis capite contemnendo, vel ab ejus capite unitatis & communionis Ecclesiasticæ centro recedendo, vel cum aliis Pastoribus Ecclesiarum & fidelibus non communicando, vel novas societates cum novis Ministris instituendo. Unde Ecclesiæ orientales Romano Pontifici non adhærentes vere sunt Schismaticæ. Orto Sæculo 14to inter Urbanum VI. legitimum Papam, & Clementem VII. Antipapam Schismate, huic quidem tota Gallia & Hispania adhærebat, quin essent Schismaticæ, sed quia dubium erat, quisnam esset legitimus Papa, bona fide illi adhærebant, judicium universalis Ecclesiæ expectantes, unde erat error facti, non vero dogmatis.

§. 35.

Cum in verbo Dei scripto & Tradito per Ecclesiam nobis proposito contineantur dogmata Fidei, sequitur, quod *propositio hæretica illa sit, quæ directe & immediate adversatur doctrinæ a Deo revelatæ, & per Ecclesiam ad credendum propositæ.* Quare ad propositionem hæreticam requiritur 1. ut adversetur immediate veritati revelatæ, & non solummodo per consequentiam. 2. Veritas, cui adversatur, debet esse immediate revelata. 3. Veritas illa debet ab Ecclesia tanquam fide Divina credenda esse proposita. *Propositio hæretica quæ.*

Schol. 1. Judicium Ecclesiæ dogmaticum est, quod veritates credendas, & errores proscribendos proponit. Ejus Characteres essentiales sunt, quod sit regula assensus interni, veritates in animo credendas proponens & errores proscribendos: quod sit *irreformabile* & immutabile: quod sit universale: quod habeat pro objecto non meras voces, *Judicium Ecclesiæ dogmaticum.*

sed ipsam substantiam; quod propugnari aut impugnari non possit, nisi ad S. Scripturam, Traditionem & cum illis connexa recurratur. Lex disciplinæ est decretum, quod fertur, de rebus agendis, nec intrinsece bonis nec malis, quæ pro diversitate circumstantiarum mutari possunt. Disciplina alia est Apostolica, ab Apostolis: alia Ecclesiastica a successoribus Apostolorum derivata: alia est universalis, alia particularis. Rursus Disciplina spectari potest vel stricte, quæ est de rebus agendis, & dicitur mera disciplina: vel late, quæ respicit agenda dogmati alicui connexa: vel latissime, quæ licet in se ad dogma pertineat, nondum tamen ab Ecclesia expresse definita est. Lex disciplinæ meræ per se exteriores tantum actus præcipit vel prohibet, & meras voces disputationi locum præbentes removet silentium v. g. imperando, dogma vero non perstringit, mutari potest, nec semper omnes universaliter obligat, pœnam transgressoribus infligit, quin doctrinam eorum infamet, & ex S. Scriptura & Traditione non impugnatur. Unde prohibitio non utendi est lex meræ disciplinæ.

Propositio erronea. *Schol. 2.* Præter Propositionem hæreticam, alia est *erronea*, quæ opponitur veritati certæ certitudine Theologica, id est, veritati, quæ licet non sit in se immediate revelata, ex una tamen præmissa de fide, & altera naturaliter certa eruitur. *hæresi proxima.* Alia est *Propositio hæresi proxima*, quam major & sanior Theologorum pars ex S. Scriptura & Traditione judicat esse hæreticam, licet non audeat absolute hæreticam pronuntiare, quia alii graves Theologi censent, hanc censuram illi inuri non debere. *hæresim sapiens.* *Propositio sapiens hæresin* est, quæ utriusque sensus Catholici & hæretici capax est, sed sensum hæreticum vel ratione sui, vel ratione circumstantiarum, loci, temporis & personarum prævalentem involvit, ita ut sufficiens præbeat fundamentum probabiliter judicandi de hæresi, quam ejus Author sustinet. *de hæresi suspecta.* *Propositio suspecta de hæresi est*, quæ sufficiens præbet fundamentum non quidem ad probabile judicium, quod

Author fit hæreticus, fed folum ad fufpicionem & timorem concipiendum. Eodem modo *Propofitio fapiens errorem* vel *fufpecta de errore* eft, quæ præbet fundamentum majus vel minus judicandi vel fufpicandi, quod Auctor in corde foveat errorem, feu dogma contrarium conclufioni Theologicæ. *Proxima* vero *errori* eft, quando negatur propofitio, quæ plerisque videtur effe conclufio Theologica. *Propofitio male fonans* dicitur, quæ fenfum habet fidei congruum, verba autem incongrua, ita ut fæpe ab audientibus fecundum fenfum incongruum fumatur. *Propofitio piarum aurium offenfiva* eft, quæ aliquod indecorum de Deo & fanctis, licet non falfum, profert. *Propofitio temeraria* eft, quæ fine gravi fundamento in re gravi impugnat communem Theologorum fententiam. *Propofitio fcandalofa* eft, quæ dat anfam ruinæ fpiritualis inclinando ad peccata, & avertendo a virtutum exercitio. *Seditiofa* eft, quæ ab obedientia Principibus civilibus debita fubditos retrahit, & ad tumultus in republica conducit. *Schismatica* eft, quæ viam pandit ad Schismata. *Blasphema* eft, quæ eft injuriofa Deo, Deiparæ, & Sanctis. Aliæ ejusmodi propofitionum fpecies ex fola terminorum notione innotefcunt.

fapiens errorem. *errori proxima.* *male fonans.* *Piarum aurium offenfiva.* *Temeraria.* *Scandalofa* *Seditiofa.* *Schismatica.* *Blasphema.*

Schol. 3. Si quæftio fit, an hæc vel illa propofitio fit hæretica, erronea vel alia nota digna, poteft quidem Theologus fecundum probabiliorem hanc vel illam propofitionem hærefis, erroris vel alterius notæ arguere, ita tamen, ut ex tali probabili affertione cenfura nullo modo extendatur ad opinionem, quæ probabiliter fuftinet, propofitionem illam non effe hæreticam. Unde bene obfervetur decretum Innocentii XI. qui in virtute S. obedientiæ præcipit, ut tam in libris imprimendis ac manufcriptis, quam in Thefibus, difputationibus, ac prædicationibus omnes caveant ab omni cenfura & nota, nec non a quibuscunque convitiis contra eas propofitiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec a S. Sede recognitæ fuerint, & fuper eisdem judicium proferatur.

Ad quem cenfura propofitionum fpectet.

Modi damnandi propositiones dogmaticas.

Schol. 4. Dogmaticæ propositiones tribus modis damnari possunt. 1. Propositiones sigillatim referendo, & singulis debitam censuram apponendo. 2. Nullis specialibus propositionibus relatis integrum librum damnando. 3. Propositiones sigillatim referendo, at notas singulis non applicando, sed asserendo, notas in unum congestas propositionibus respective convenire, quod dicitur *in globo* damnare. Hic modus & facilior & utilior est, ad finem damnationis, scilicet, ut fideles eas declinent. Particula vero *respective* denotat, nullam esse notam ex assignatis, quæ saltem alicui propositioni non conveniat, & nullam esse, quæ saltem aliquam notam non mereatur: quæ autem nota singulis propositionibus competat, obscurum relinquit: neque enim plus requiritur, ut sana doctrina servetur, & perversa evitetur.

§. 36.

Methodus docendi veritates Fidei.

Methodus qua veritates Fidei doceri debent, requirit 1. *ut, quæ aliqua obscuritate aut ambiguitate laborant, vel in sinistrum sensum facile trahi possunt, rite explicentur.* Hoc præcipue in terminis observandum est, quorum significatio recta definitione determinari debet. Et quia voces in S. Scriptura adhibitæ vel e vita communi desumptæ vel Sacris litteris propriæ sunt, definitio vel ex communi usu haurienda, vel per demonstrationem ex S. Scriptura formanda est, quod idem observandum in veritatibus fidei ex verbo Dei tradito nobis cognito, in quibus termini secundum usum Ecclesiæ explicari debent. Et quia porro verba S. Scripturæ, & nonnulli termini ab antiquis Patribus adhibiti ab adversariis sinistre intelliguntur, necesse est, ut termini technici adhibean-

hibeantur, qui in ſacris litteris & forte apud veteres non extant, determinatos tamen & minime ambiguos ſignificatus habent, eamque ipſam veritatem luculentius exprimunt, quam verbis S. Scripturæ enuntiatam, vel in Traditione contentam adverſarii corrumpunt. 2. *Singula aſſerta ex Sacris litteris, Traditione, & aliis locis Theologicis demonſtranda ſunt.* Et quia nonnulla illorum ex aliis concipi poſſunt, nec parum utile eſt, nexum & relationem veritatum Theologicarum ad ſe invicem cognoſcere. 3. *Illæ ita diſponi debent, ut, quantum fieri poteſt, poſteriores ex prioribus eruantur, & demonſtrentur.*

Schol. 1. Uſus recentiorum vocum in Theologia non ſemper eſt improbandus. Subinde enim rebus clarius explicandis, ſubinde methodo docendi, ſubinde adverſariis coercendis inſervit. Et licet modus loquendi a Deo adhibitus ſit perfectiſſimus, temporum tamen & populorum Deus, quibus revelatio immediate fiebat, rationem habuit, & Divina Myſteria aliis etiam loquendi formulis noſtro captui, & Sæculi genio convenientibus enuntiari poſſunt. Cavendum tamen, ne peregrina vocabula contra uſum Eccleſiæ introducantur. *Uſus recentiorum vocum in Theologia.*

Schol. 2. In rebus Theologicis admitti etiam debet uſus humanæ rationis. Peſſime ergo illum Anabaptiſtæ excludunt, cum Chriſtus ipſe & Apoſtoli ex ratione humana aſſerta ſua ſubinde probaverint. Ratio tamen fidei ſubjici debet, non dominari, nec ad rationis normam fidei Myſteria ſunt definienda: in quo cum Manichæis errant Sociniani, contra illud 2 Cor. 10. v. 4. *in captivitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti. Si ea*, ait S. Irenæus l. 2. adv. hær. c. 28. *quæ in manibus ſunt, & ante pedes, & in oculis & terre-* *Uſus rationis humanæ in Theologia.*

 terre-

terrenis, & præcipue dispositionem capillorum capitis sui, nondum sciunt ii, qui sunt perfecti, quemadmodum eis de spiritualibus & super cœlestibus, & his quæ super Deum vana persuasione confirmant, credemus? Ratio tamen & fides non pugnant inter se: nec fides est contra sed supra rationem: Unde contra Pomponatium recte statuit Concilium Later. V. Sess. 8. *Cum verum vero minime contradicat, omnem assertionem veritati illuminatæ fidei contrariam omnino falsam esse definimus, & ut aliter dogmatizare non liceat, districtius inhibemus.*

§. 37.

Systema totius Theologiæ.

Methodus docendi Theologiam rectum dicendorum ordinem requirit, & maxime ut posteriora e prioribus, quantum fieri potest, eruantur & demonstrentur (§. 36.) Unde hoc systema adornare placuit. Quidquid in Theologia revelata dicitur, eo tendit, ut viam salutis homini ostendat, id quod nobis ex S. Scriptura & Traditione per Ecclesiam nobis proposita innotescit. Præcognita igitur Theologiæ præmittenda sunt, in quibus Theologiæ revelatæ natura, revelationis criteria & fontes deteguntur, id quod in hac dissertatione præsenti præstatur. Totum porro opusculum, compendium enim Theologiæ dogmaticæ solum audit, in quatuordecim capita hoc ordine distribuimus. Quæ in Theologia revelata docentur, necessario supponunt cognitionem Dei veram & genuinam, hinc *primum Caput* erit de Deo, Divinisque ejus Attributis. Deus hic unus in essentia, Trinus est in Personis, adeoque sequitur *Caput secundum*

cundum de Deo Trino. Abſolutis illis quæ ſpectant Proceſſiones Divinarum Perſonarum, dicendum eſt de proceſſionibus creaturarum a Deo, quæ tranſeuntes & ad extra vocantur, & ſunt Creatio & Conſervatio, cumque creaturæ ſint vel ſpirituales vel corporales, hinc prodit *Caput tertium* de Angelis, & *quartum* de Mundo viſibili ſeu opere ſex dierum, Creatione hominis & ejus lapſu. Quia vero homo lapſus ſuis ſe viribus non erigere, & nonniſi per ſatisfactionem Chriſti reparari poterat, *Caput quintum* agit de Incarnatione. Fructus Incarnationis ſunt dona gratiarum ex illo Myſterio emanantium, unde *Caput ſextum* eſt de Gratia Chriſti. Gratia nobis neceſſaria eſt ut ſalutem conſequi poſſimus & ad finem noſtrum ultimum & Beatitudinem ſupernaturalem tendamus, exponit proinde *Caput ſeptimum*, quænam ſit hæc hominis Beatitudo & finis ſupernaturalis ultimus. Ad eum homo tendit per actus humanos, En *Caput octavum* de Actibus humanis. Regulæ humanorum actuum ſunt Lex & Conſcientia, igitur *Caput nonum* eſt de Conſcientia & Legibus. Actus humani regulis morum difformes ſunt peccata, unde *Caput decimum* agit de vitiis & peccatis. Habitus ex frequentatis actibus humanis regulis morum conformibus orti vocantur virtutes, quarum aliæ ſunt Theologicæ, aliæ Cardinales. Quare *Caput undecimum* eſt de Virtutibus Theologicis, *duodecimum* vero de Virtutibus Cardinalibus. Si quando per peccata

gratiam Dei vel amittimus vel debilitamus in nobis, eam per Sacramenta reparamus, unde *Caput decimum tertium* tractat de Sacramentis in genere, & *decimum quartum* de Sacramentis in Specie.

Schol. Ut certa dogmata in Theologia a controversiis Scholasticis melius dignoscantur, expedit, ut in distinctis articulis separatim dogmata fidei explicentur, relatis etiam hæresibus, quæ illa suis erroribus obfuscarunt: deinde Controversiæ Scholasticæ examinentur, & denique ex his præstructis fundamentis, Principia moralia pro doctrina morum & resolutione Casuum conscientiæ eruantur.

§. 38.

Necessitas Theologiæ. *Theologia si spectetur secundum substantiam suam, seu prout est scientia, qua fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur & roboratur, est toti Ecclesiæ simpliciter necessaria*, nam sine prædicatione, per quam mysteria & præcepta Evangelica non solum simpliciter proponuntur, sed etiam omni momentorum genere pro auditorum captu firmantur, fides vix gignitur: sine doctrina spirituali non nutritur, ut ad opera procedat, sed a terrenis affectibus facile suffocatur: sine rationibus Theologicis contra adversarios non defenditur, nec in cordibus fidelium roboratur. Unde Deus sapientissime in Ecclesia sua posuit *Doctores in ædificationem corporis Christi* Eph. 1. Et Apostolus Episcopum monet: *ut amplectatur eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit in do-*

ctrina ſana, & eos qui contradicunt, arguat. Igitur toti Eccleſiæ licet non ſingulis ejus membris Theologiæ ſcientia eſt neceſſaria.

2 Quodſi vero Theologia conſideretur prout eſt certa dogmatum collectio & ſyſtematica diſpoſitio, non eſt quidem toti Eccleſiæ ſimpliciter neceſſaria, ſiquidem ſine Theologia, ſcholaſtica methodo tradita, Eccleſia apud Græcos usque ad ſœculum octavum & tempora S. Joannis Damaſceni, & apud Latinos usque ad ſœculum duodecimum & tempora Petri Lombardi floruit. *Eſt tamen utiliſſima* tum propter rudiores, qui aliorum inſtructione indigent, ut præcipua Religionis Chriſtianæ capita recte addiſcant: tum propter futuros Eccleſiæ miniſtros, quorum eſt dogmata a controverſiis ſcholæ diſtinguere, veritatum, quas alios docent, rationem reddere, eas adverſus hoſtes defendere, & de ſingularum momento judicare: tum propter adverſarios, qui errorum ſyſtemata veritati opponunt, & modo hunc, modo alium articulum impugnant, nec a recte credentibus diſtingui poſſunt, niſi totius Religionis ſyſtema exiſtat. Merito ergo Concilium Conſtantienſe ſeſſ. 8. damnavit illum articulum Wicleffi, ubi dicebat, Univerſitates ſtudia & Collegia vana garrulitate eſſe introducta. Et Concilium Viennenſe, & Tridentinum ſeſſ. 5. ſtatuit, ut in hac Theologia inſtituantur Magiſtri indicta præbenda & ſtipendio.

Schol. Præter Wicleffum Lutherus & Calvinus Theologiam Scholaſticam inverecunde carpunt, & ſcho-

Scholas nostras Lutherus lupanaria, Calvinus conventus idololatriæ vocat, & Wittenbergenses a. 1520. libros Theologicos Scholasticos flammis tradiderunt. Urgent potissimum quæstiones inutiles in nonnullis nostris Theologis repertas, sed præterquam, quod hodie non ita illis amplius insudemus, sciant adversarii, Theologos nostros ad earum explicationem coactos fuisse ab ipsis nostris adversariis multas objectiones oggerentibus, unde saltem ad earum solutionem conducunt.

§. 39.

Theologiæ Scholasticæ origo. In Libris Novi Testamenti nullum hujus generis systema deprehenditur. Evangelistæ, qui tantum vitam Christi resque ab eo peractas descripserunt, methodicam Theologiam nobis exhibere non voluerunt. Apostoli, qui post Ascensionem Christi Evangelium gentibus annunciabant, Ecclesias non scriptis, sed orali prædicatione plantabant. Scribebant autem ad eas jam conversas, uti occasio ferebat. Nam aut controversias in illis ortas dirimebant, aut nonnulla fidei capita de industria explicabant, aut abusus tollebant, aut vacillantes confirmabant, aut pietatis studium & vitiorum fugam commendabant, aut veritatem doctrinæ suæ ab aliis impugnatæ demonstrabant, unde totum Theologiæ systema artificiose dispositum scriptis suis non inseruerunt. Non tamen videntur eo etiam tempore defuisse methodicæ licet breviores articulorum fidei vel descriptiones, vel orales explicationes, quæ rationem systematis habuerint, tum quia hoc exigebat munus erudiendi plebem Apostolis

ſtolis commiſſum; tum quia hanc methodum S. Paulus præſcribit Rom. 12. v. 6. per illa verba ἀναλογίαν τῆς πίςεως *rationem fidei*, ubi v. 7. ſequitur: *Qui docet in doctrina:* tum quia ad Eph. 4. dicuntur nonnulli dati Eccleſiæ *Doctores*, quorum omnis opera ſane verſabatur in docendo, & qui alia docendi methodo utebantur, quam Apoſtoli, Evangeliſtæ, Prophetæ & Paſtores; qui nimirum ex ſcriptis Prophetarum & prædicationibus Apoſtolorum præcipua dogmata colligebant, in ordinem redigebant, & rudioribus perſpicue & ſolide tradebant.

2 Hunc morem a primorum ſœculorum Patribus ſervatum eſſe, tum ex rei neceſſitate, tum ex exemplorum auctoritate, tum ex antiquiſſimarum ſcholarum celebritate colligere licet. Nulla vero vel pauca eaque imperfecta ſyſtemata ſcriptis ad nos transmiſſa eſſe, mirandum non eſt. Nam præcipui Doctores, quorum ſcripta habemus, non erant ſcholaſtici, ſed Eccleſiaſtici, quorum docendi ratio a ſyſtematica plurimum differebat. Eorum opera inprimis verſabatur in Commentariis & Homiliis componendis, reſponſis reddendis, & impugnandis adverſariorum hæreſibus. Dogmatum ergo ſyſtematica diſpoſitio iis relicta fuiſſe videtur, qui ſcholis præerant, quorum non adeo magna copia erat. Aliqua tamen etiam in virorum Eccleſiaſticorum ſcriptis Theologica ſyſtemata occurrunt. Referri huc poteſt S. Auguſtini Enchiridion, ſeu Liber

de

de fide, ſpe & charitate, quem velut Epitomen divinæ Doctrinæ rogatu Laurentii ſcripſit ſequendo ordinem Articulorum in Symbolo Apoſtolico obſervatum, cui partem Theologiæ practicam adjecit, cujus momenta ad Spem & Charitatem revocabat. Ante S. Auguſtinum ſimili labore in oriente functus eſt S. Cyrillus Hieroſolymitanus. Extant ejus ſermones Catechetici, quibus baptizatos de ſummis fidei articulis monere voluit. Secutus eſt Symbolum Nicœnum, cujus ſingula dogmata ſingulari oratione diſcuſſit, ſuppoſito fundamenti loco aliquo ſcripturæ dicto. Cyrillo antiquior eſt Lactantius, cujus habemus Inſtitutiones Divinas, in quibus de ſpe, vita, ſalute, immortalitate & Deo loquitur.

3 Licet vero priſcis illis temporibus non prorſus defuerint ſyſtemata Theologica, antiquiſſimum tamen, quod exiſtit, creditur eſſe opus S. Joannis Damaſceni de Orthodoxa fide in quatuor partes diviſum, in quo non tantum plures fidei articuli plenius tractantur, ſed etiam in meliorem ordinem digeſti extant. Prima pars de Dei exiſtentia, Attributis, Perſonis & operibus ab eo creatis agit. Secunda de Providentia, Præſcientia, Prædeſtinatione & lapſu hominum. Tertia de Chriſto. Quarta de fide, Baptiſmo aliisque Religionis Chriſtianæ capitibus. Vixit autem S. Damaſcenus ſœculo octavo. Sœculo XII. apud Latinos etiam nonnulli dogmata Theologica, e ſ. Scriptura, Scriptis

ptis Patrum, & Conciliorum decretis colligere, certo ordine diſponere, & ſingulari methodo elaborare cœperunt. Unde nata eſt nova Theologiam docendi ratio, quæ quia in ſcholis recipiebatur, nomen Theologiæ ſcholaſticæ obtinuit. Princeps licet non primus, qui hoc opus aggreſſus eſt, erat Petrus Lombardus, cujus Libri IV. ſententiarum extant. In primo libro tractatur de Deo, Trinitate & Attributis Divinis. In ſecundo de Angelis, opificio ſex dierum, Homine, lapſu, libero arbitrio, peccato originali & actuali. In tertio de Chriſto & virtutibus præcipuis Fide, Spe & Charitate. In quarto de Sacramentis. Opus hoc celeberrimum tantam ubique Auctoritatem conſecutum eſt, ut a præcipuis Doctoribus, Alexandro ab Hales, Alberto M, S. Bonaventura commentariis illuſtratum fuerit. Fuerunt tamen qui Lombardum imitari, quam interpretari maluerint, & ejus exemplo excitati ſyſtemata Theologica alio modo elaboraverint. Hos inter præcipuus eſt S. Thomas Aquinas, qui ſummam Theologiæ ſcripſit, Angelicum opus in tres partes diviſum. Prima continet Doctrinam de Deo & Attributis Divinis, Trinitate, Creatione Angelorum, rerum materialium & hominis, Imagine Divina & gubernatione rerum. Secunda pars in duas partes diviſa fere tota eſt practica & de actionibus moralibus, virtutibus & vitiis tractat, nonnulla tamen dogmatica; de peccato originali, actuali & gratia continet. Tertia pars

totam Doctrinam de Christo & Sacramentis exhibet. Hoc systema plerumque sequuntur nostri Theologi, qui rejectis nonnullis inutilibus quæstionibus, quæ in Theologiam irrepserant, Dogmata nostræ fidei ex S. Scripturæ, Traditionis, Patrum & Conciliorum momentis solidissime demonstrant.

Schol. Scholas primis Ecclesiæ Sæculis floruisse certum est. In his non solum pueri & rudiores, sed & futuri Ecclesiæ ministri erudiebantur. Celeberrima fuit Alexandrina, in hac docuerunt Pantænus, Clemens, Origenes, Heraclas, Dionysius & alii. Hos systematica docendi methodo usos fuisse, res ipsa, ut credamus, postulat, & licet in eorum scriptis hæc systemata non reperiantur, forte tamen injuria temporum perierunt, vel viva solum voce auditoribus communicata sunt.

Ca-

CAPUT I.

DE DEO, DIVINISQUE EJUS ATTRIBUTIS.

§. 40.

Deus est Ens a se, quo melius esse & excogitari non potest. *Deus est Ens a se.*

Schol. Deus variis nominibus in S. Scriptura exprimitur. Exod. 15. v. 3. Deus nomen sibi proprium revelavit יְהוָה & soli sibi vindicavit Is. 37. v. 20. *Varia nomina Dei.* Hoc nomen dicitur a Judæis quatuor litterarum, græce τετραγράμματον, quem litterarum numerum plures nationes adhucdum retinent. Græci dicunt ϑεος, Latini Deus, Hispani Dios, Galli Dieu, Turcæ Alla, nonnulli Itali Idio. Nomen hoc fluit ex radice Chaldaica הָוָה, cui respondet radix Hebraica הָיָה fuit. Sed mire ex hac radice vox composita est ָ sumptum est ex præterito Kal, ו ex participio præsentis Kal, : ex futuro Piel, uti etiam י nota futuri est. Unde etymologice יְהוָה significat eum, qui existit, existit nunc, & existet in futurum; & Exod. 3. v. 14. Deus se explicat אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה Ero qui ero, vel sum, qui sum. Certa hujus vocis pronuntiatio nondum stabilita est. Clemens Alex. l. 5. strom. pronuntiat, *Jaho.* Theodoretus q. 15. in Exod. *Jave.* Genebrardus *Jehue*, communiter sonat, *Jehova.* Judæi hoc Nomen Dei solum in Templo, non vero extra illud pronuntiant, quia forte gentiles Jovi suo illud imposuerunt, quibus ne an-

ansam abusus præbeant, ab eo abstinere malunt, & extra Templum loco ejus substituunt vocem *Adonai;* & quia puncta Nominis יְהֹוָה ex punctis vocis אֲדֹנָי excepta prima vocali, quæ propter litteram gutturalem א non patitur Scheva, desumpta est, nomen יהוה utpote propriis punctis carens, dicitur ineffabile, seu non posse pronuntiari. Hoc nomen Deo essentiale est, cum exprimat existentiam Dei a se, & nulli alteri enti sine restrictione tribui potest. Alterum nomen est יָהּ If. 26. v. 4. quam vocem alii per Syncopen ה & ו ex יהוה derivant, sed non apparet, unde Mappik oriatur. Alii per apocopen ה & ו. Alii pro voce primitiva habent. Hoc nomen iterum soli Deo in S. Scriptura tribuitur, unde Alleluja significat: laudate Deum. *Tertium* nomen est אֵל Pf. 22. v. 2. a radice איל fortis fuit, improprie etiam creaturis tribuitur. *Quartum* nomen est אֱלֹהַּ vel אֱלֹהִים. quam vocem Gussetius censet esse primitivam: alii eam ab אֵל *Deus fortis*, & הֵם *illi* derivant; sed sic in singulari per אֱלֹהַּ efferri non posset. Alii a radice אָלָה *juravit* derivant, ut denotet Numen per cujus nomen jurandum est. Alii denique a voce Arabica אלה derivant, quod significat adorare, ut ita denotet Numen adorandum. Subinde etiam improprie creaturis tribuitur Pf. 82. v. 1. *Quintum* nomen est שַׁדַּי quod o relativo שׁ & דַי oritur, & significat omnipotentem. *Sextum* nomen est אֲדֹנָי a radice אדן robustus fuit, & Dominum potentem significat י vero est heemanticum; soli Deo hoc nomen tribuitur. *Septimum* nomen est יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת Dominus Deus Exercituum. In Novo Testamento Deus dicitur Θεὸς, κύριος & δεσπότης.

§. 41.

§. 41.

Deum existere non solum ex S. Scriptura, sed etiam ex ratione manifeste cognoscimus. *Primo* S. Scriptura omnibus paginis de Dei existentia testatur, adeo, ut prima illius verba eandem insinuent Gen. 1. v. 1. eamque negantes pro stultis declarantur Ps. 14. v. 1. *Secundo* Ratio ex metaphysica petita eam demonstrat. Nam mundus est ens contingens, quia oppositum ejus non est impossibile, adeoque non solum aliter, sed etiam omnino non existere potest, ergo rationem suæ existentiæ non in seipso, sed in alio a se distincto habere debet, hoc vero Ens a mundo distinctum non rursus in alio, sed in seipso rationem suæ existentiæ habere debet, ne sequatur processus in infinitum, igitur Ens a se & consequenter Deus existere debet. *Nec* juvat dicere, saltem totam collectionem esse necessariam, licet singulæ ejus partes sint contingentes; quia contingentia non competit singulis partibus, prout præcise partes sunt, & accidentaliter; sed est prædicatum essentiale, quod tum partibus, tum toti convenire debet. Deinde Deus est Ens perfectissimum, quo melius esse & cogitari non potest, ita natura nos de Deo instruxit, quæ cum Chymæris non luctatur: sed inter omnes perfectiones numeratur primo existentia, ergo illam saltem possibilem Deus habere debet; cumque simul potentissimus sit, vi sua existere potest, & reipsa semper

Deus existit.

extitit, cum nulla perfectio illi deesse possit. *Tertio* Ratio Physica subscribit. Omne, quod existit, vel factum est, vel non est factum: sed non potest dici, omne illud esse factum, quod existit, alias enim esset factum a seipso, & consequenter prius & posterius seipso, cum causa sit prior suo effectu, & effectus posterior sua causa: ergo aliquid existit, quod non est factum, & a quo cœtera facta sunt. Ens autem non factum sed a seipso existens est Deus, igitur existit Deus. *Quarto* Existentiam Dei prædicat mirabilis hæc mundi dispositio, corporis humani fabrica, quæ certe aliunde quam a se habent, quod ita ordinate sint constructa: omnium denique hominum consensus paucis exceptis, qui opere potius, quam mente Deum negant.

Atheismus quid

Schol. 1. Atheismus est opinio, qua existentia Dei negatur. *Atheismus* alius est *personæ* seu negatio existentiæ Dei, quæ alicujus menti vere inest: alius *Doctrinæ*, quæ ex hypothesibus alicujus Authoris per legitimam consequentiam erui potest, licet Auctor Atheismum non approbet. *Athei* alii sunt Theoretici, qui opinionibus & verbis immediate: alii *Practici*, qui factis existentiam Dei negant. Theoretici sunt vel *Systematici*, qui negata Dei existentia ex alio quodam principio rerum originis, permutationis & nexuum rationem reddi posse sibi persuadent, & ex hypothesibus hunc in finem inventis Systema construunt. Vel *Extrasystematici*, quibus sufficit, Deum negasse, licet ignorent, quomodo negato Deo, rerum origo explicari possit, quique putant existentiam Dei non sufficienter probari, darique causas satis graves, eam negandi. Ad extrasystematicos referentur Protagoras seu Diagoras, qui primus existentiam

Athei quotuplices.

tiam Dei negasse dicitur, licet non constet, quid de rerum origine statuerit.

Schol. 2. Athei systematici ad explicandum rerum ortum negata Creatoris existentia vel ad internam & inevitabilem rerum necessitatem confugiunt, & vocantur *Fatalistæ*: vel ad casum fortuitum, & vocantur *Casuistæ*. Inter Fatalistas famosus est *Benedictus de Spinoza*, cujus systema hoc est. 1. Deus est unica substantia, quæ existit & existere potest. 2. Præditus est duobus attributis, scilicet infinita cogitatione, & infinita extensione. 3. Utrumque hoc attributum semper ex interna quadam & absoluta necessitate modificatur. 4. Hac necessaria modificatione gignuntur omnia, quæ existunt, mentes quidem, infinitæ cogitationis; corpora vero, infinitæ extensionis modificatione. Unde S. Spiritus & corpora sunt modi Divinitatis, & ambo in ipsa Dei substantia & essentia sunt & formantur. Quare cum Spinoza existentiam substantiæ a mundo distinctæ neget, existentiam Dei negat, Pantheismum inducit, quia totum hoc universum Deum esse statuit: negat miracula, quia omnia sufficientem sui rationem in rerum nexu habent, adeoque ordinem naturæ non transcendunt: negat revelationes Divinas, quia cogitationes nostræ sunt ipsius Dei seu mundi cogitationes & modificationes: negat discrimen inter virtutes & vitia, præmia & pœnas tollit, quia omnes actiones nostræ sunt modificationes necessariæ ipsius Dei: denique negat creationem & annihilationem, quia omnia non ex nihilo, sed per necessariam emanationem modorum ex essentia Dei oriuntur. Hoc systema Spinozæ sibi ipsi contradicit: nam 1. unica illa substantia neque esset ens simplex, quia habet simul infinitam extensionem, quæ cum simplicitate pugnat: nec esset ens compositum, alias enim non cogitaret, cum compositum seu corpus cogitare non possit, uti probant Philosophi. 2. Ex sola cogitationis modificatione mentes & Spiritus gigni non possunt, alias enim, quando mens humana cogitat, cum habeat rerum ideas, quæ sunt modificationes cogitationis

Fatalistarum systema.

Spinozæ systema.

Divinæ juxta Spinozam, quælibet cogitatio novam mentem, Spiritum seu animam produceret, & sic homo tot haberet animas, quot cogitationes, quo nihil est absurdius. Item corpora ex sola modificatione infinitæ extensionis prodire non possunt, ad hoc enim requiritur divisio rei majoris in partes minores, & consequenter res extensa partibus constare, & divisibilis esse debet, quod tamen Spinoza de Deo negat parte 1 Eth. prop. 15. 3. Juxta Spinozam Deus idem simul affirmaret & negaret, vellet & non vellet: alii enim homines id affirmant, quod alii negant, id volunt, quod alii nolunt, cumque juxta illum, quidquid humana mens cogitat, & voluntas vult, id Deus ipse cogitet & velit, Deus idem simul affirmaret & negaret, vellet & nollet. Argumenta Spinozæ eo potissimum tendunt, ut ostendat, unicam dari in mundo substantiam, unde substantiam definit: est id, cujus conceptus non indiget conceptu alterius rei, a quo formari debeat: ex quo infert: Ergo una substantia ab alia produci non potest, alias enim conceptus unius egeret conceptu alterius, quia illius cognitio a cognitione suæ causæ dependeret. Ergo unica solum substantia datur, quæ solum habet diversa attributa, affectiones, & modificationes, penes quas, non vero penes substantiam res omnes differunt. Verum ubinam Spinoza hanc definitionem substantiæ didicit? quam sibi ipsi effinxit, quæ ab usu loquendi recedit, & quid medium inter substantiam & accidens exprimit. Nobis substantia est res per se subsistens non dependens a subjecto cui inhæreat. Hæc si sit ex se infinita, Deus est; si finita, a Deo creata est, si immaterialis intellectu & voluntate prædita, spiritus, si materialis, corpus est: adeoque habemus diversas substantias, non solum penes attributa a perfectionibus Divinis participata, sed etiam penes finitum & infinitum, materiale, & immateriale in se diversas, quibus quidem omnibus una ratio generica substantiæ ab omnibus speciebus per mentem abstracta, quæ est ens rationis Logicum, convenit, ac proinde dici potest, dari in mente no-

stra,

ſtra, ſeu concipi a nobis unicam ſubſtantiam, ſeu genus ſupremum ſubſtantiæ, quæ tamen a parte rei ad diverſas & diſtinctas in ſe ſpecies eſt contracta.

Schol. 3. Edelmannus Spinozæ Atheismum novis argumentis ſtabilire voluit, docendo Deum & materiam ab æterno extitiſſe, quæ materia cum ſit umbra Divinitatis, hinc mutationes, quæ fiunt in mundo, non ſunt niſi umbra modificationum, & mutationum Dei, unde nulla creatura, ſed ſolus Deus revera exiſtit & agit. Ex quo proinde omnia conſectaria, quæ ex ſyſtemate Spinozæ (Schol. præc.) fluunt. Verum ſi mundus eſt umbra Divinitatis, qualis umbra corporum eſſe ſolet, Deus corpus eſt, & lux adeſſe debet, cui Deus ſit expoſitus. Deus continuo mutaretur, & rebus, quas ſentimus & cernimus nihil realitatis, ſicuti umbræ ineſſe poterit, vel ſi quæ ſit in iis realitas, & eatenus eas Deum ipſum eſſe credas, ubi tunc illius umbra erit. Si dicas, non ita craſſe Edelmannum de umbra intelligendum eſſe. Verum hæc una ejus eſt de hac umbra explicatio. Rurſus ſi homo nihil cogitat, nihil agit, ſed Deum tantum in ſe cogitare & agere patitur, quanta eſt impietas, eos ſtultitiæ arguere, qui aliter quam Edelmannus de Deo ſentiunt, non enim ipſi, ſed Deus ita in illis cogitat; & tamen his ſcommatibus turgent omnes libri ejus. Neque objicere poteſt, non ſe, ſed Deum ita ex ſuo ore loqui, hoc enim modo Deus ipſe erit, qui per os Edelmanni ſua opera in aliis hominibus calumniatur. Denique contradictiones, quas Schol. præc. perſpeximus, in ſyſtemate Edelmanni etiam reperiuntur. *Edelmanni ſyſtema.*

Schol. 4. Alterum Atheorum ſyſtematicorum genus eos complectitur, qui mundum ſine Deo factum, & caſu ortum eſſe finxerunt, adeoque *Caſuiſtæ* vocantur. Ita Epicurus ſenſiſſe creditur, cujus ſyſtema hoc eſt. 1. Extiterunt ab æterno corpora tenuiſſima ſeu atomi diverſæ figuræ & magnitudinis. 2. Hæc ſuo pondere & gravitate moventur *Athei Caſuiſtæ.*

in vacuo infinito, ad quem motum fortuito concitantur, & ipsa motus eorum celeritas & directio solo casu mutatur. 3. Si ergo per hunc motum plures atomi coalescant, hac concretione non tantum corpora diversæ quantitatis & qualitatis; sed etiam mentes & Spiritus constituunt. Verum unde probari poterit, tales atomos ab æterno extitisse, quin aliud Ens a se supponant, cui suam existentiam debeant? cur ex simili fortuito atomorum concursu non exurgunt palatia? ex fortuito characterum concursu non prodit Poema? ad Deum ergo, a quo omnia sunt, tandem recurrendum est (§. 41.)

An idea Dei nobis innata.

Schol. 5. Scholæ hic nonnulla pro sua libertate & eruditione disputant, quæ breviter indicasse sufficiat. Et *Primo* quidem valde probabiliter defenditur, inditam esse singulis hominibus ab universorum Auctore ingenitam & anticipatam Dei ideam. Ita colligit Tournely ex Ps. 4. v. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Et Joan. 1. v. 9. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Suffragari videntur Patres, quos longo ordine recenset Tournely in præl. Theol. Ex hoc fluit *Secundo* hanc propositionem: *Deus est*, notam esse per se secundum se, & quo ad nos. Unde *Tertio* nulli dantur Athei speculative & interne tales, qui nimirum Deum ex animo negent directe & expresse scilicet deposito omni Divinitatis & Religionis sensu; sed tantum dantur Athei practice tales, qui nimirum ita perdite vivunt, ac si Deus non esset, quem etiam vellent non esse, ne scelera sua ulcisceretur: vel solum dantur Athei indirecte tales, qui scilicet Deo illa tribuunt vel negant, quæ illi tribui vel negari non possunt, vel idolis aut puris creaturis ea ascribunt, quæ soli Deo sunt propria. Ulterius *Quarto* sequitur, Existentiam Dei a priori demonstrari non posse, quia Deus utpote necessitate suæ naturæ existens nullam existentiæ suæ causam habet, & demonstratio petita ex Idea Dei nobis congenita non est a priori, cum hæc idea solum sit effectus a Deo tanquam

An dentur Athei.

Existentia Dei a priori demonstrari nequit.

quam causa efficiente profluens, adeoque non est, nisi a posteriori, a quo Existentiam Dei probari patet ex Sap. 13. v. 5. *A magnitudine speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit Creator horum videri.* Et Rom. 1. v. 20. *Invisibilia ipsius a creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Existentia igitur Dei non solum ad fidem, sed etiam ad scientiam sub diversis motivis spectat. Denique ex his *Quinto* sequitur, non dari ignorantiam invincibilem & inculpabilem de existentia Dei etiam apud barbaros & agrestes, Sap. 13. v. 9. *Si enim tantum potuerunt scire, ut possent æstimare Sæculum, quomodo hujus Dominum non facilius invenerunt?* Et Rom. 1. v. 20. illi qui ignorant Deum, dicuntur *inexcusabiles*, scilicet quia vel per inditam sibi Dei ideam, sive per rerum corporearum contemplationem summi Boni notitiam facile sibi comparare potuerunt.

Schol. 6. Ex dictis (§. 40.) inferimus Aseitatem omnimodam esse gradum Essentiæ Divinæ constitutivum. Nam Exod. 3. v. 14. Deus interroganti Moysi respondit: *Sum, qui sum.* Et Apoc. 1. v. 4. dicitur: *Qui est, qui erat, & qui venturus est.* Hoc ipsum exprimit nomen proprium Dei יְהוָה (§. 40. Sch. 1.) Et communius tenent Patres. Ratio autem est, quia Aseitas est quid primum in Deo, nam nec causam, nec radicem nec principium habet, Deus enim non aliunde est a se, quam quia hæc est ejus Essentia. Deinde Aseitas est fons omnium perfectionum Dei, quas ex illa in decursu demonstrabimus. Denique distinguit Deum ab omni, quod non est Essentia Divina, quippe Aseitas omnimoda excludit omnem causam, Principium & radicem, adeoque distinguit Essentiam Divinam a creaturis, quæ sunt ab alio tanquam causa sui: distinguit eam suo modo ab Attributis Divinis; quæ sunt ab Essentia Divina ceu radice: distinguit a Personalitate Filii & Spiritus S. quæ sunt ab ea ceu Principio, Personalitas vero Patris est a Natura Divina ceu radice.

Aseitas est gradus essentiæ Dei.

§. 42.

Deus existit per essentiam suam. Ens a se rationem existentiæ suæ habet in seipso (§. 41.) habet ergo illam vel in existentia sua, vel in Essentia: sed non habet illam in sua existentia, alias enim existeret, quia existeret, quod dici nequit. Ergo habet rationem existentiæ suæ in ipsa Essentia sua, ita ut non aliter sit possibile, nisi ut existat, ergo *Deus existit per essentiam suam.*

§. 43.

Deus necessario existit. Quodcunque Ens non aliter est possibile nisi ut existat, illud absolute necessario existit, uti patet ex definitione absolute necessarii: sed Ens a se absolute necessario existit (§. 42.) & Deus est Ens a se (§. 40. & §. 41. Schol. 3.) Ergo *Deus absolute necessario existit.* Et hinc

§. 44.

Deus est immutabilis. *Deus est omnino immutabilis.* Ita *Primo* testatur S. Scriptura Mal. 3. v. 6. *Ego Dominus & non mutor.* Jac. 1. v. 17. *Apud quem non est transmutatio.* Deinde Deus non mutatur quoad existentiam suam, & vitam Exod. 3. v. 14. *Ego sum, qui sum.* 1. Tim. 6. v. 16. *Qui solus habet immortalitatem.* Nec quoad cognitionem. Heb. 4. v. 13. *Omnia nuda & aperta sunt oculis ejus.* Nec quoad decreta voluntatis Is. 46. v. 13. *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* *Secundo* probat hoc idem ratio. Ens a se est immu-

immutabile, quia absolute necessarium est (§. 43.) nam quod absolute necessarium est, nullo modo aliter se habere potest; ergo Deus est immutabilis.

Schol. Immutabilitas est negatio omnis mutationis actualis & possibilis. Stoici teste Origene l. 3. cont. Celsum, Deum mutationi obnoxium esse statuerunt. Sociniani vero & Vorstius non quidem mutationem in Deo ratione substantiæ, sed ratione decretorum admittunt. Falluntur ex eo, quod observent, Deum de non creante mundum, fieri in tempore creatorem: Deum modo diligere justum modo aversari peccantem: de non homine factum esse hominem; esse denique liberum, adeoque posse velle & nolle creare mundum, & sic mutari. Verum notandum est, mutationes, quæ merum involvunt respectum ad creaturas in Deo, negari non posse: sed hæc ejus immutabilitati plane non officiunt, sic enim nulla fit in Deo mutatio, sed tantum in creaturis, adeoque Deus ex non operante fit operans transeunter extra se, non vero immanenter intra se: ex operatione vero transeunte nulla fit in Deo mutatio, sed tantum in creaturis, quæ a non esse ad esse transeunt. Deus eundem hominem modo diligit, modo odio habet ratione diversorum effectuum, quos ad extra producit, non vero ratione affectuum: immota enim Dei s[illegible]antia prout terminatur ad hominem justum, [illegible]a diligere; prout ad peccatorem, eum odisse [illegible]citur pro vario statu, in quo homo est: sicut sol idem manens pro varia dispositione subjecti ceram liquefacit, & lutum indurat. Humanitas assumpta a verbo mutata est in melius, sed Divinitas nil novi acquisivit, nil sui perdidit. Denique etsi Deus liber sit, non tamen potest mutari, quia actus ejus liber internus solum potest esse vel non esse ratione terminationis intrinsecæ ad extrinsecum, non vero ratione entitatis, nec ratione solius puræ terminationis extrinsecæ, quæ actum intrinsece liberum constituere nequit. Cæterum con-

Solvuntur objectiones.

cordia libertatis Dei cum ejus immutabilitate semper sacratissimum ænigma intellectui creato manebit. Quia vero Deus est immutabilis, ideo

§. 45.

Deus æternus est. *Deus æternus est.* Ita *Primo* docet S. Scriptura Ps. 101. v. 28. *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* Et Ps. 89. *a sæculo usque in sæculum tu es Deus.* *Secundo* Ratio est: Quidquid nec habet principium, nec finem, est æternum, ex definitione æterni: sed Ens a se nec principium, nec finem durationis habet, quia propter absolutam necessitatem suam non potest non esse, (§. 43.) Ergo Deus est æternus. Deinde Ens immutabile debet esse æternum, nam si non caret principio, mutatur de non esse ad esse; si non caret fine, mutatur de esse ad non esse; sed Deus est omnino immutabilis (§. 44.) Ergo est æternus.

Solvuntur objectiones Socinianorum. *Schol.* Sociniani æternitatem Dei variis temporum differentiis subjiciunt. Sed cum Deus sit æternus (§. 45.) & simul immutabilis (§. 44.) patet æternitatem e[illegible] sine omni successione esse: & nullius pond[illegible] sunt, quæ contra æternitatem Dei sine successione opponuntur. Nam I. quamvis Deo tempus præsens, præteritum & futurum Apoc. 1. v. 4. tribuatur, hoc tamen solummodo dicitur, si quando eum ad tempus nostrum referamus, unde nulla in Deum successio interna redundat. II. Æternitas Dei suscipit magis & minus non intrinsece, sed extrinsece & connotative, quatenus plura tempora æternitati responderunt, quod eam tam parum mutat, quam parum mutatur arbor ad ripam fluminis plantata, quod a pluribus aquis successive alluatur. Ex æternitate Dei sequitur.

§. 46.

§. 46.

Deus est Primus & Ultimus. Hoc asserit *Primo* S. Scriptura Apoc. 1. v. 17. *Ego sum Primus & Novissimus.* Et Apoc. 1. v. 8. *Ego sum α & ω, Principium & finis. Secundo* accedit ratio, nam Primum dicitur, ante quod nullum est aliud, & Ultimum post quod nullum est aliud. Cum igitur æternitas tanquam consequens aseitatis (§. 45.) sicuti ipsa aseitas sit Deo essentialis, Deus non potest non esse æternus, ac proinde sicuti fuit, cum nihil præter ipsum existeret, ita etiam non posset non superesse, licet omnia annihilarentur, ergo Deus est Primus & Ultimus: adeoque cum oriri & interire non possit,

Deus est primus & ultimus.

§. 47.

Deus est Ens simplex, & Spiritus. Patet hoc *primo* ex S. Scriptura quæ simplicitatem Deo tribuit, dum Spiritum esse docet Joan. 9. v. 24. *Spiritus est Deus.* Et. 2. Cor. 3. v. 17. *Dominus autem Spiritus est.* Unde merito definit Concilium Lateranense IV. cap. *Firmiter:* Una est Dei essentia, substantia seu Natura simplex omnino. *Secundo* ex multis Patribus sufficiat modo S. Irenæus l. 6. c. 16. dicens: *Deus est simplex & non compositus, cum sit totus Spiritus, & tota ratio. Tertio* probat ratio Entia composita, quæ ex definitione sua sunt ea, quæ habent partes extra se invicem certo modo connexas, quia

Deus est ens simplex & Spiritus.

quia eorum partes componi & ſolvi, adeoque oriri & interire poſſunt: ſed Deus utpote Ens a ſe propter abſolutam neceſſitatem, & æternitatem ſuam (§. 43. 45.) nullo modo oriri vel interire poteſt, quia ortus & interitus non exiſtentiam quandam involvunt, ergo Deus non eſt Ens compoſitum ſed ſimplex, & quidem nobiliſſimum, adeoque Spiritus, qui juxta principia Metaphyſica nequit eſſe ens compoſitum, quod cogitare nequit, ſicuti tamen ſpiritus cogitat.

Schol. Spiritus eſt ens immateriale intellectu & libera voluntate præditum. Materiam vero cogitare non poſſe, ſed requiri ad hoc ſpiritum, paſſim probant Recentiores Philoſophi, quorum demonſtrationem forte alibi proferemus, pro nunc ſufficiat nobis teſtimonium S. Scripturæ affirmantis Deum eſſe Spiritum. Porro quia Deus eſt ens ſimplex, ſequitur, 1. Deum non eſſe extenſum & corporeum. 2. Eſſe inviſibilem & non dari veram ejus pictam vel ſculptam imaginem. 3. Eſſe incorruptibilem. 4. Eſſe omnis compoſitionis expertem. 5. Quidquid in Deo eſt, eſſe ipſum Deum. Hæc modo per ordinem demonſtranda ſunt.

§. 48.

Deus non eſt corporeus.

Deus non eſt corporeus. Nam S. Scriptura Deum eſſe Spiritum affirmat, ſpiritus vero a corpore in eadem S. Scriptura Matth. 9. v. 24. diſtinguitur, Idem docent S. S. P. P. S. Gregorius Naz. or. 34. S. Hilarius in Pſ. 129. S. Auguſtinus l. 8. de Civ. Dei, c. 5. S. Damaſcenus l. 1. de fide orthod. c. 4. Ratio eſt: Deus Ens ſimplex eſt, non

non compositum, ergo cum omne corpus compositum sit, Deus non potest esse corporeus. Item Corpus est quid extensum habens partes extra se invicem; ens simplex igitur, quod juxta definitionem suam non habet partes extra se invicem, extensum esse non potest: sed Deus est Ens simplex (§. 47.) ergo non est quid extensum, & consequenter non est corporeus.

Schol. 1. Deum corporeum finxerunt præter Paganos & Sadducæos Sæculo 4to Seleucus & Hermias, teste S. Augustino l. de hæres. n. 46. Item quidam in Ægypto monachi teste Socrate l. 6. c. 7. Anthropomorphitæ dicti. Insanum hunc errorem amplexi sunt Sæculo 12mo Petrus Abaillardus, & Sæculo 13tio Almaricus, & David de Dinanto. Falluntur ex eo, quod S. Scriptura Deo multoties membra corporea attribuat. Sed cum S. Scriptura Deum etiam multoties Spiritum dicat, evidens est, sensum improprium in illis locis obtinere. Hinc tale quid per illa indicatur, quod similitudinem habet cum eo, quod proprie significant, & tamen Deo conveniens est. Sic facies Dei, intimam ejus visionem, oculi exactam rerum omnium notitiam, Aures approbationem precum nostrarum, manus potentiam, Pedes fortitudinem in conterendis hostibus, & subinde immensitatem, Brachium robur, Digitus facilitatem &c. pro substrata materia in Deo denotant.

Anthropomorphitarum hæresis.

Schol. 2. Errorem Anthropomorphitarum tribuit etiam Melitoni Sardensi Episcopo Gennadius l. de dogm. c. 4. vindicat eum Tournely; sed P. Berti tum Melitonem, tum Tertullianum hujus erroris accusat. Audæum vero ab hoc errore immunem fuisse defendit S. Epiphanius ejus Synchronus hæres. 70. Denique ipsum S. Epiphanium apud Theophilum Alexandrinum, & Joannem Jerosolymitanum Anthropomorphitarum hæresis suspicionem incurrisse testatur Socrates l. 6. c. 10. Verum cum

S. Epi-

S. Epiphanius in publica concione coram Joanne habita, & in suis scriptis contra hanc hæresin decertaverit, ab omni labe seipsum purgavit.

§. 49.

Deus est invisibilis oculis corporeis.

Deus est invisibilis, & oculis corporeis videri non potest. Ita docet nos Primo S. Scriptura 1. Tim. 17. *Regi sæculorum immortali & invisibili.* Et c. 6. v. 16. *Quem nullus hominum vidit, nec videre potest.* Scilicet oculis corporeis, nam intellectualem visionem Apostolus 1. Cor. 13. v. 12. astruit. Consentiunt *secundo* Patres. Origenes contra Celsum ait: *Falso nobis imponit Celsus, dicens, nos sperare, oculis corporeis Deum esse visuros.* S. Cyrillus Jeroso. Catech. 9. ait: *Carneis quidem oculis Deus cerni non potest.* *Tertio* Ratio est: Ens simplex est invisibile, quia dum partibus extra se positis caret, fieri non potest, ut ope radiorum inde procedentium imago ejus in oculo depingatur, quod tamen ad visionem corpoream requiritur: sed Deus est Ens simplex (§. 47.) ergo est invisibilis.

Solvuntur objectiones Antropomorphitarum.

Schol. 1. Antropomorphitæ Deum oculis corporeis visibilem censuerunt: Probant hoc I. quia Deus sæpius hominibus cernendum se præbuit, uti Jacobo Gen. 32. v. 20. Moysi Exod. 33. v. 11. Sed Deum in assumptis speciebus se videndum præbere posse non negamus II. dicunt objecta corporea, dum videntur ab oculo, movent & excitant Spiritus in nervo optico: sed Deus eodem modo excitare potest nervum opticum sicut objecta corporea, ergo oculis corporeis videri potest. Sed objecta corporea videntur ab oculo, dum sui imaginem depingunt in eo, nulla vero Dei imago est, uti

mox dicemus, unde licet Deus moveret oculi fibrillas, perciperet quidem anima adesse causam moventem, sed eam sensibiliter non videret.

An S. Augustinus Deum corporaliter videri posse docuerit.

Schol. 2. Ætate S. Augustini fuerunt nonnulli etiam Episcopi, qui asserebant, in altera vita fore, ut Deus corporalibus oculis videatur. Hanc opinionem S. Augustinus ep. 92. refellit, veramque dementiam appellat. Sed cum quidam Episcopus de inusta per Augustinum epistolam sententiæ suæ nota conquereretur & diceret, post generalem corporum resurrectionem carnales oculos evasuros spirituales & alterius naturæ, & consequenter ad videndam in se Divinitatem idoneos; S. Augustinus scripsit epistolam 148. ad Fortunatianum, in qua veniam enixe precatur, siquid in priori epistola acerbius a se scriptum fuerit, repetens tamen, recta fide tenendum esse, quod Deus, cum sit incorporeus, sit omnino oculis carnalibus invisibilis. An vero post resurrectionem corpora futura sint alterius naturæ, ita ut efficiantur spiritualia, propter Episcopum illum commotum noluit definire, ea tamen argumenta profert, quibus hæc opinio invicte oppugnatur, quam dicit esse tolerabiliorem, illa, quæ putat oculis corporeis Deum videri posse, & pollicetur se de hoc corporali Spiritu alibi tractaturum; quod etiam præstat ep. 147. & l. 22. de Civ. Dei c. 29. ita tamen ut semper propendeat in sententiam negantem hoc corpus spirituale, de quo tamen disputandi libertatem unicuique relinquit.

§. 50.

Deus per nullam imaginem vere repræsentari potest.

Cum Deus sit Ens simplex, *per nullam pictam, sculptamve imaginem vere repræsentari potest.* Unde Isaiæ 40. v. 18. dicitur, *Quam imaginem ponetis ei?* Et S. Paulus Rom. 1. v. 23. gentiles increpat, quod Deum incorruptibilem imaginibus rerum corruptibilium

lium repræſentare auſi ſint. Unde etiam Deus Judæis ad idololatriam maxime proclivibus ſevere prohibuit Exod. 20. v. 4. ne more gentium ceterarum ullam ipſius imaginem facerent. Voluit enim Deus, ut idololatriæ occaſio populo ſuo eriperetur. Ratio ſubſcribit: Imago enim alterius eſt ens alteri ſimile eo fine factum, ut alterum repræſentet. Omnis vero picta vel ſculpta imago cum ſit aliquid extenſum, ens extenſum etiam repræſentat, Ens ergo ſimplex per nullam pictam vel ſculptam imaginem repræſentari poteſt: ſed Deus eſt ens ſimplex, ergo per pictam vel ſculptam imaginem prout eſt in ſe repræſentari nequit.

Deus vero per figuras hieroglyphicas.

Schol. Licet autem Deus per imaginem nequeat repræſentari, quia tamen nil obſtat, quin ea, quæ in Deo ſunt, per res materiales propter aliquam ſimilitudinem generalem indigitentur, ex iisque figura quædam, quæ pingi vel ſculpi poſſit, componatur, Deus, vel quod in Deo eſt, per figuras hieroglyphicas repræſentari poteſt. Ipſa S. Scriptura nobis hic facem præfert: ut viſiones Ezechielis c. 1. v. 25. c. 3. v. 33. c. 8. v. 2. omittamus, Deus in viſionibus Iſaiæ c. 6. v. 1. & S. Joanni Apoc. 4. v. 2. inſtar hominis in ſolio excelſo & magnifico ſedentis apparuit. Non eſt hæc Dei ipſius imago, ſed ſymbolica dominii ejus & imperii in omnes creaturas repræſentatio. Quando igitur nos etiam Dei imaginem formamus, ideo tantum facimus, ut quomodo Deus pro captu hominum imbecilli apparuerit, non vero quam figuram habeat, adumbremus.

§. 51.

Deus eſt incorruptibilis.

Deus eſt incorruptibilis. Sacra quippe Scriptura Deum ἀφθαρτον vocat. 1. Tim. 1. v. 17.

v. 17. Rom. 1. v. 23. Ratio eſt. Ens ſimplex eſt incorruptibile (§. 47.) Deus autem eſt Ens ſimplex, ergo eſt incorruptibilis. Deinde per corruptionem ens ceſſat exiſtere: ſed Deus nullo modo exiſtentiam ſuam perdere poteſt, cum æternitas Deo ſit eſſentialis (§. 46.) ergo per corruptionem non poteſt ceſſare exiſtere.

§. 52.

Non datur in Deo compoſitio.

Nulla datur in Deo compoſitio. Sic Deus nequit componi ex materia & forma, quia materia eſſet quid diviſibile, quod Enti ſimplici non convenit. Nequit componi ex corpore & anima (§. 47. 48.) Non eſt compoſitus ex ſubjecto & accidentibus, quia dum omnis mutabilitatis expers eſt, (§. 44.) accidentia interna mutationem inferentia in eo locum habere non poſſunt. Nec eſt compoſitus ex eſſentia & exiſtentia, ita, ut poſterior a priori ſit ſeparabilis, quia per eſſentiam ſuam exiſtit (§. 42.) ipſa Eſſentia exiſtentiam involvente. Nec ex actu & potentia; quia in Ente perfectiſſimo nihil potentiæ paſſivæ & perfectibilis concipi poteſt.

Schol. Ex his patet, quod Deus etiam non poſſit venire in compoſitionem alterius per modum partis intrinſecæ, uti cenſuit Almaricus, qui Deum ſtatuit eſſe animam mundi, & ſingulas ejus partes informare. An vero in Deo poſſit admitti compoſitio ex genere & differentia Scholæ diſputant.

§. 53.

Quidquid est in Deo, Deus est. Quia igitur Deus est Ens simplicissimum omnis compositionis realis expers (§. 54.) in eo non possunt esse res realiter a se invicem diversæ. Tales enim si adessent, adesset compositio quædam realis, & ille non esset Ens simplicissimum. Unde recte formatur hic Canon: *Quidquid est in Deo, illud est ipse Deus.*

Attributa Divina ab Essentia realiter non distinguuntur. Quare *Attributa Divina nec ab Essentia divina, nec inter se realiter tanquam plures res diversæ distinguuntur.* Nam *Primo* Essentia Divina & Attributa de se invicem in abstracto in S. Scriptura prædicantur Joan. 14. v. 6. Christus de se ait: *Ego sum via, veritas & vita.* 1. Joan. 1. v. 5. 7. dicitur Deus *in luce, & ipsa lux esse.* 1. Cor. 1. v. 24. dicitur Christus *Dei virtus & Dei sapientia*, non vero tantum in concreto, vivens, sapiens, verus. *Secundo* hæc est doctrina Patrum. S. Augustinus l. 7. de Trin. c. 3. ait: *Deus secundum quod sapientia est, & Essentia.* S. Fulgentius in resp. ad Ferrandum: *Claret hoc esse Catholicæ veritatis, ut cum in Deo Divinitatem, Magnitudinem, Bonitatem, Virtutem nominamus . . . non in istis diversis nominibus quædam diversa . . . sed unum illud, quod est essentia & natura certissime noverimus.* *Tertio* ita definiunt Concilia. Concilium Rhemense a. 1148. art. 1. statuit: *Credimus & confitemur simplicem naturam divinitatis esse Deum, nec aliquo sensu Catholico posse negari,*

quia Divinitas sit Deus, & Deus Divinitas: Et Eugenius III. prohibet ne aliqua ratio Theologica inter naturam & Personam dividat, neve Deus Divina Essentia dicatur ex sensu ablativi tantum, sed etiam Nominativi. Denique Concilium Lateranense IV. definit: *Nos sacro & universali approbante Concilio credimus & confitemur, quod una quædam summa res est incomprehensibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus S. Tres simul Personæ, ac singillatim quælibet earundem. Et ideo in Deo Trinitas est solummodo, non quaternitas, quia quælibet Trium Personarum, est illa res, videlicet substantia, Essentia sive Natura Divina.* Quarto Ratio est, quia Deus est Ens simplicissimum: sed si Divina Attributa realiter inter se & ab Essentia Divina distinguerentur, non foret Deus Ens simplicissimum, sed compositum ex Essentia & Attributis, quia cum sint intime conjuncta, adesset distinctorum unio, quæ est compositio: ergo realiter non distinguuntur.

3 *Ad Essentiam tamen Divinam Attributa non ita pertinent, ut illa sine Attributis, & unum Attributum sine alio concipi non possit.* Primo enim in S. Scriptura multa de Deo prædicantur, uti Justitia, Bonitas, Misericordia &c. Et Christus ipse Joan. 16. v. 25. in numero plurali ait: *Omnia, quæcunque habet Pater, mea sunt.* Ergo plura in Deo concipi possunt, consequenter unum sine alio, & sic potest haberi aliqua saltem inter ea

Essentia tamen sine Attributis, & unum Attributum sine alio concipi potest.

 distin-

diſtinctio. *Secundo* patet ex Patribus. S. Cyrillus l. 11. Theſau. S. Gregor. Niſſ. l. 12. cont. Euno. S. Baſilius l. 1. contra Eunom. ait: *Quidſi omnia iſta ad unum ſignificatum pertineant, neceſſe eſt, ut idem inter ſe valeant nomina, ut in Polynomiis evenit, cum Simonem & Petrum & Cepham eundem hominem dicimus.* Unde merito Concilium Florentinum ſeſſ. 18. *Nos dicimus ſubſtantiam & Perſonam ſive Hypoſtaſin eſſe idem in re, differre autem noſtro intelligendi modo. Tertio* Ratio eſt: Cujuscunque Attributi notio vel conceptus diverſus eſt ab Eſſentiæ vel alterius Attributi conceptu, cum noſtra intelligendi ratio ſit imperfecta, nec Deus per Juſtitiam ubique eſſe a nobis clare & expreſſe intelligitur. Ergo Eſſentia Divina ſine Attributis, & unum Attributum ſine alio a nobis concipi poteſt.

Attributum quid & quotuplex.

Schol. 1. *Attributi* nomine illas perfectiones in Deo intelligimus, quæ noſtro concipiendi modo Divinam Naturam conſequuntur. Attributa alia ſunt *abſoluta*, quæ non dicunt ordinem ad terminum: alia *relativa* quæ hunc ordinem dicunt. Abſoluta alia ſunt *modificativa*, quæ concipiuntur ut modi interni & tranſcendentales ſpectantes ad conſtitutionem Naturæ Divinæ, & pervadunt omnes perfectiones Divinas, & de illis dici poſſunt: Uti, Unitas, Simplicitas, Infinitas, Immutabilitas, Immenſitas, Æternitas, Perfectio, Bonitas, Veritas, Ineffabilitas, Inviſibilitas, Incomprehenſibilitas. Alia ſunt *adjuncta*, quæ concipiuntur veluti advenire Divinæ Eſſentiæ jam conſtitutæ. Rurſus Attributa modificativa alia ſunt *poſitiva*, quæ perfectiones poſitive exprimunt, & dicuntur affirmativa, quia aliquid de Deo affirmant non ſolum ex parte copulæ, ſed

ſed etiam ex parte prædicati: alia ſunt *negativa*, quæ exprimuntur nominibus removentibus imperfectiones in perfectionibus creaturarum occurrentes, uti Infinitas, unde quando prædicantur de Deo v. g. Deus eſt Infinitus, ex parte prædicati importatur negatio finis: hæc autem negatio non debet accipi paſſive ſed active; ita ut eſſe Infinitum ſignificet in Deo ſpecialem perfectionem, cujus nomen, quia in vita neſcimus, per negationem finis exprimimus. Attributa adjuncta ſunt triplicis generis: alia quaſi facultatem denotant, uti Intellectus, Voluntas, &c. alia quaſi habitum, uti Juſtitia &c. alia quaſi actionem vel immanentem in Deo, uti intellectio, volitio, vel transeuntem, uti Creatio, Conſervatio. Attributa denique relativa alia ſunt ad intra, uti Paternitas, Filiatio, Spiratio Activa & Paſſiva, quibus Tres Divinæ Perſonæ ad ſe referuntur: alia ſunt ad extra, quæ dicunt ordinem ad creaturas, uti Prædeſtinatio.

Gilberti Porretani opinio.

Schol. 2. Gilbertus Porretanus Epiſcopus Pictavienſis cum in quodam Eccleſiæ ſuæ conſeſſu dixiſſet, Divinitatem non eſſe Deum, ſed formam, qua Deus eſt, a duobus Eccleſiæ ſuæ Archidiaconis Arnaldo & Calone, & a S. Bernardo ad Eugenium III. in Gallias iter dirigentem delatus fuit. Ejus cauſa in Concilio Pariſienſi a. 1147. diſcuſſa fuit, ubi poſtquam fortibus ſatis argumentis urgeretur, confeſſus eſt Patrem alio eſſe Patrem, alio Deum, non tamen eſſe hoc & hoc, cumque multa ſubtiliter dixiſſet, definitio ad Concilium Rhemenſe a. 1148. celebratum delata fuit, ubi poſtquam eum Eugenius interrogavit, an illam ſummam Eſſentiam, qua tres Perſonas profitemur unum Deum, credat eſſe Deum: Gilbertus reſpondit: Non. Similiter dum a S. Bernardo in eodem Concilio urgeretur, reſpondit: **Forma Dei, & Divinitas, qua Deus eſt & ipſe, non eſt Deus.** Quo audito S. Bernardus cum nonnullis Epiſcopis ſymbolum fidei adornavit Gilberti erroribus oppoſitum, quod ab Eugenio & Concilio approbatum fuit, cui ipſe etiam Gilbertus conſen-

 ſit,

sit, & deposito errore veniam consecutus fuit. Ita S. Bernardus refert serm. 80 in Cantica, & Otto Frisingensis paulo propensior in Gilbertum, de quo tamen morti proximus doluit. Gilbertus igitur distinxit realiter inter abstracta & concreta in Deo, ita ut Divinitas non sit Deus, sed tantum forma, qua Deus est; an vero Attributa absoluta ab essentia Divina realiter distinxerit, quæstio est inter Theologos, de qua vide Petavium & Gotti; sane S. Bernardus serm. 80. cit. hujus erroris eum arguit. Joachimus Abbas non veram in Divinis unitatem, sed collectivam tantum admisit, similem ei, qua multi homines unus populus dicuntur. Ejus libellus a Concilio Lateranensi IV. damnatus fuit: Auctor tamen hæretici notam effugit, quod sua scripta judicio Ecclesiæ submiserit. Denique Gregorius Palamas Episcopus Thessalonicensis Græcus Schismaticus Sæculo 14to Essentiam Divinam ab energia seu Attributis Divinis secundum rem distinxit, eo modo, quo splendor solis, licet soli coævus, substantia tamen solis dici non potest. Patres, quos pro suo errore citant hi Scriptores, agunt contra Eunomium, & solam distinctionem rationis, non vero realem astruunt.

Joachimi Abbatis.

Gregorii Palamæ.

Aetii hæresis.

Schol. 3. Aetius & Eunomius Arii sectatores Sæculo 4to nullam inter Essentiam Divinam & ejus Attributa distinctionem nequidem rationis ratiocinatæ admittebant: unde hæc absurda inferebant: 1. cum nomen Ingeniti idem formaliter sonet, ac Deus, Filium in Divinis non esse Deum, quia non est Ingenitus. 2. Dicebant se Deum comprehendere, quia qui Deum Ingenitum novit, totum novit. Afferunt pro se nonnullos Patres: sed illi solam distinctionem realem a Deo excludunt.

Quæ distinctio inter Essentiam & Attributa.

Schol. 4. Quæris, qualis ergo detur distinctio inter Attributa Divina & Essentiam, & inter Attributa inter se. Scotistæ respondent: formalis ex natura rei. Nos dicimus, distinctionem rationis ratiocinatæ cum fundamento in re, quia licet Deus sit una

una & simplicissima res, est tamen virtualiter multiplex, & æquivalet pluribus perfectionibus in rebus realiter distinctis. Ita tamen Attributa Divina inter se, & ab Essentia Divina distinguuntur, ut Essentia in suo conceptu implicite includat Attributa, & includatur ab illis, & quodlibet Attributum includat cætera; quia quidquid in Deo concipitur, debet concipi simpliciter in genere entis infinitum, adeoque ut omnem perfectionem actu saltem implicite includens.

Schol. 5. Ex his inferes, Essentiam Divinam, & Attributa de se invicem prædicari tam in concreto, quam in abstracto in sensu reali identico, & formali implicito: Sic vere dico: Deus est bonus. Et: Deus est bonitas, Bonitas & Justitia, quia hæc omnia sunt quid unum realiter identice. Non vero de se invicem prædicantur in sensu virtuali, vel formali explicito; unde in hoc sensu falso dico: Intellectus est voluntas, Misericordia punit, quia in hoc sensu distinguuntur.

§. 54.

Deus est ab omnibus aliis entibus independens. Unde dicitur Rom. 11. v. 36. omnia *ex Deo*, & *per Deum* esse. Cum ergo Deus omnium reliquorum causa sit, omnia ab ipso dependent: si vero ipse ab ullo reliquorum dependeret, circulus oriretur, adeoque non potest non Ipse esse ab omnibus independens. Deinde Ens independens est, quod in nullo alio rationem sui habet: sed Deus utpote Ens a se, quia rationem sui in seipso habet (§. 41.) in nullo alio eam habere potest, ergo est ab omnibus aliis independens. Unde *Deus est independens.*

§. 55.

Deus est infinitus. *Deus est Ens infinitum.* Sacra Scriptura Infinitatem Dei per magnitudinem exprimit. Baruch 3. v. 25. *Magnus Dominus, & non habet finem.* Pf. 144. v. 3. *Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis.* Ratio est: quia Ens infinitum est, quod, quidquid per essentiam esse potest, est simul: unde infinitum debet habere omnes compossibiles perfectiones sine ulla limitatione: sed tale Ens est Deus: nam Ens a se, quia est immutabile (§. 44.) non potest successionem statuum subire, consequenter quidquid per Essentiam suam est, simul est, ergo est infinitum omnium perfectionum sine ulla limitatione particeps.

Quae perfectiones sint in Deo. *Schol.* Perfectiones vel sunt simpliciter, vel secundum quid tales. *Perfectiones simpliciter* tales, sive *simpliciter simplices* sunt, quarum conceptus nullam imperfectionem includit; hae simpliciter & formaliter sunt in Deo. *Perfectiones secundum quid* tales, quarum conceptus aliquid imperfectionis involvit, sunt in Deo eminenter, hoc est loco earum habet aliquid praestantius. Quia vero Deus ratione Infinitatis suae omnes perfectiones illimitate continet actu, hinc fieri nequit, ut vel ulla perfectio, vel ullus ejus gradus ut possibilis sine actualitate in Deo deprehendatur. Unde Deus non est ex actu & potentia compositus. Denique quia Deus non solum in se, sed & quoad captum nostrum infinitus est; ideo

§. 56.

Deus est incomprehensibilis. *Deus respectu cognitionis creatae naturalis est incomprehensibilis.* Nam Job. 11. v. 7. dicitur: *Forsitan vestigia Dei comprehendes & usque*

que ad perfectum omnipotentem reperies. Et Jer. 32. v. 19. Deus dicitur *incomprehensibilis cogitatu.* Rom. 11. v. 33. *Incomprehensibilia sunt Judicia ejus.* Unde bene definit Concilium Lateranense, cap. *Firmiter: Credimus, quod unus solus sit Deus, æternus, immensus, incomprehensibilis.* Idem docent Patres, & præcipue S. Chrysostomus contra Anomæos hom. 4. ubi inter alia dicit: *Dei exquisitam comprehensionem habere non potest Angelus, aut ulla creatura.* Ratio est: Deus est Ens infinitum (§. 55.) sed intellectus creatus utpote finitus Ens infinitum comprehendere nequit, ad hoc enim intellectus infinitus requiritur, qui in Ente infinito nullos perfectionis terminos habente omnia possibilia distinctissime cognoscat, ergo Deus ab intellectu creato comprehendi nequit.

Solvuntur objectiones Anomæorum.

Schol. Aetius & Eunomius Anomæorum parens docuerunt, ab intellectu creato Deum comprehendi posse, imo Aetius dicebat: Tam Deum novi, quam meipsum, imo non tam meipsum, novi, quam Deum. Argumenta eorum a visione Beatifica petita nil aliud probant, quam beatos totum quidem Deum videre, sed non totaliter: vident eum in se facie ad faciem, quin totam ejus latitudinem percipiant, uti constat exemplo hominis per angustum foramen cœlum intuentis: cognoscunt Dei Bonitatem latissime diffusam, quin ejus fundum metiantur, velut is, qui mare in altissima specula contemplatur: omni gaudio replentur, quin totam Divinitatem comprehendant, sicuti vas aquæ immersum totum impletur, etsi minimam aquarum copiam recipiat.

§. 57.

Deus est immensus, & omnipræsens.

Deus immensus & omnipræsens est non solum cognitione & operatione, sed etiam intime per præsentiam substantialem. Ita *primo* docet S. Scriptura Ps. 138. v. 7. *Si ascendero in cœlum, tu illic es, si descendero in infernum, ades* Jer. 23. *Cœlum & terram ego impleo.* Dicit Deus. Ratio est *secundo*: Deus infinito intellectu suo omnia præterita præsentia & futura & omnes cogitationes nostras semper sibi repræsentat, Ergo omnia illa sunt Deo præsentia, & Deus cognitione omnibus illis præsens est, quod magis patebit ex sequentibus. Deinde sicuti res in creatione extra Deum ad actualitatem deductæ sunt per actum Divinæ voluntatis Apoc. 4. v. 11. ita Deus eas per continuum illum actum conservat Ps. 148. v. 5. Hebr. 1. v. 3. sine qua conservatione existentiam suam conservare non possent: item ad actiones omnium Deus per concursum generalem semper concurrit, sine quo nulla creatura agere posset Act. 27. v. 28. Ergo Deus in omnes creaturas continuo operatur, adeoque illis præsens est operatione. Denique Deus est Ens simplex, & infinitum (§. 55.) adeoque, quia partes non habet, cuilibet enti totus præsens est: sed totus Deus sine ipsa Divina substantia concipi non potest, ergo secundum substantiam suam sive substantialiter omnibus creaturis præsens est.

Immensitas an

Schol. 1. Omnipræsentiam Dei etiam nonnulli ex immensitate ejus demonstrant, quam ab omnipræsentia

ſentia diſtinguunt, nam immenſum dicitur, quod in ſe tale eſt, ut metiri ipſum non detur: cumque Deus ſit Ens infinitum (§. 55.) & hinc nullos perfectionum ſuarum limites, & æternum, nullos durationum fines (§. 45.) habens, cumque perfectiones Divinæ ſint ipſe Deus, ſequitur, quod nullos nec intenſionis, nec extenſionis terminos admittat, & immenſus, & omnipræſens ſit. Atque ex hoc inferunt, ante mundi creationem Deum omnipræſentem dici non potuiſſe, quia cum per præſentiam operationis præſens ſit creaturis, dum in illas operatur, hinc modo in creatione, per quam in creaturas operari incepit, illis per præſentiam operativam præſens eſſe cepit, licet immenſitas ſubſtantialis ei etiam ante creationem competierit. Noli tamen concludere, mutationem ideo in Deo factam fuiſſe. Non facta eſt in Deo, ſed in rebus extra Deum exiſtentibus, quæ ex non exiſtentibus exiſtentes factæ ſunt, hinc in relatione ad res exiſtentes Deus vocatus fuit præſens, quo ante creationem nomine non gaudebat. *idem cum omnipræſentia.*

Schol. 2. Immenſitatem ſive omnipræſentiam Deo detraxerunt Samaritani, qui anguſtiis Templi in Garizim: & Judæi, qui in æde Hieroſolymitana, Divinitatem concludebant, teſte S. Hieronymo in c. 66. Iſaiæ. Item Valentiniani, Gnoſtici & Manichæi apud S. Auguſtinum l. cont. ep. Fundam. c. 21. Sociniani Vorſtius, & Crellius Deum ubique non ſubſtantia, ſed potentia tantum diffuſum eſſe docuerunt. Non obſtant omnipræſentiæ Divinæ loca, in quibus Deus in Pſ. 11. v. 5. &c. in cœlo habitare dicitur: hoc enim eo ſenſu dictum eſt, quod ibi ſpecialiter gloriam ſuam manifeſtet. Dicitur etiam abſcondere faciem ſuam, non exhibendo amplius ſpecialia beneficia: dicitur eſſe in Arca, Templo, animabus juſtorum gratioſa manifeſtatione & largitione gratiarum, non per excluſionem præſentiæ ſuæ in aliis locis. *Objectiones Samaritanorum.*

§. 58.

Deus unus est. Ens immensum, quia infinitum est, unicum esse debet; *Unus igitur Deus est. Primo* hoc discimus ex S. Scriptura Deut. 6. v. 4. *Dominus Deus noster Dominus unus est:* quem locum etiam citat S. Marcus c. 12. v. 29. Et 1. Cor. 8. v. 4. *Scimus, quia nihil est idolum in mundo, & quod nullus est Deus, nisi unus. Secundo* hoc probant S. S. P. P. S. Augustinus l. 1. de Trin. c. 3. Unitatem Dei demonstrat ex summa ejus magnitudine, quæ parem non admittit. Lactantius a summa ejus perfectione, cui aliquid deesset, si similem sibi agnosceret. S. Athanasius l. contra gent. ex ejus omnipotentia, quæ alterius Dei opera ad creationem rerum non indiget. S. Cyprianus de van. Idolo. ex mundi ordine & regimine, ubi in rebus naturalibus unus solummodo præest. Nobis *Tertio* Ratio placet ab Infinitate Dei petita, quæ sic proponi potest: Non possunt esse plura entia Infinita, quam unum, hæc enim erunt perfectione vel æqualia; vel inæqualia. Si inæqualia, alterutrum non habebit omnes perfectiones compossibiles sine gradibus absolute, adeoque non erit ens infinitum. Si æqualia sunt, perfectiones illæ vel erunt inæquales & dissimiles, & sic neutrum habebit omnia, nec consequenter infinitum erit, vel erunt æquales & similes solo numero differentes, & tunc nihil assignari poterit, in quo numero differant, illud enim assignabile non potest esse diversum in utroque Ente

alias

alias unum infinitum aliquid haberet, quod non eſt in altero, quod eſt contra hypotheſin, in qua duo illa entia infinita in perfectionibus æqualia & ſimilia ſupponuntur. Nec poteſt eſſe non diverſum in utroque ente, alias nulla poſſet dari ratio, cur infinitum unum habeat hoc v. g. ſubjectum attributorum, alterum vero aliud, non enim ex eſſentia ratio reddi poteſt, ſiquidem neutrum ſubjectum utpote ab altero ex hypotheſi non diverſum eſſentiæ repugnat: nec externam ullam rationem ens infinitum, quatenus eſt ens a ſe (§. 55.) poteſt admittere: Ergo plura entia infinita quam unum eſſe nequeunt. Jam vero cum ens a ſe ſit infinitum (§. 55.) Deus autem ſit Ens a ſe (§. 40. 41. Schol. 6.) Deus nonniſi unicus numero eſſe poteſt.

Idololatriæ origo & Gentilismi.

Schol. Gentiliſmus ſeu Ethnicismus dicitur illa Religio, qua plures, quam unus Deus, coluntur. Populis ad Chriſtum converſis Gentiliſmus ex urbibus proſcriptus in pagis ſedem fixit, unde Paganismus appellari cœpit, qui etiam a pluralitate Deorum Polytheismus vocatur, illi vero, qui plures Deos colunt, aut præter verum Deum falſos Deos adorant, qui Idola dicuntur, vocantur Idololatræ, & Idololatria eſt religioſus Idolorum cultus. Originem Idololatriæ erudita Diſſertatione inveſtigavit D. Calmet. Rabbini Idololatriam jam ante diluvium invaluiſſe autumant, & fuiſſe unum ex criminibus, quibus Deus provocatus aquas diluvii immiſit. Fundant ſe in illo Gen. 4. v. 21. ubi de Enos in textu Hebraico ita legitur. אָז הוּחַל לִקְרֹא בְּשֵׁם יְהוָה quod ita interpretantur: tunc profanatum eſt invocare in nomine, Domini quia verbum הוּחַל in hophal etiam *profanare* ſignificat. Sed enim nunquam ſignificat *profanare* niſi in Piel, unde etiam ſeptuaginta ver-

vertunt οὗτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσται τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ iſte ſperavit invocare nomen Domini. Alii Auctorem Idololatriæ ſtatuunt Thare patrem Abrahæ. Verum licet hic Joſue 24. dicatur Idolorum ſacris addictus fuiſſe, nihil aliud tamen eruere licet, quam tempore Thare Idololatriam quidem jam invaluiſſe non vero a Thare primo introductam fuiſſe. Alii Nimrodo primordia Idololatriæ aſcribunt, qui cultum ignis in Chaldæam invexiſſe dicitur, ſed vix probant, alios ante ipſum Idololatras non fuiſſe. Alii Chamum, Ninum alii, ſed ſine certis documentis Idololatriæ parentes aſſignant. Illud nobis certum videtur longe ante Moyſen Idolorum cultum apud Ægyptios invaluiſſe, nam Moyſes eum etiam in Chanaanitide, Madian & Moab jam ſupponit, dum Exod. 20. v. 4. jubet abſtineri a cultu cujuslibet ſimulacri. Aſtrorum cultus prima gentium ſuperſtitio fuiſſe videtur: ſane Ægyptios, Chaldæos & Perſas aliasque gentes, ſolem, lunam & ſtellas pro diis habuiſſe certum eſt. De Ægyptiis teſtatur Diodorus Siculus l. 1. eos ſolem ſub nomine Oſiridis lunam ſub nomine Iſidis coluiſſe. Homines quippe videntes hæc corpora mundana, reliquis omnibus excellentiora, & juxta eorum Philoſophiam animata eſſe, Divinitatem illis affingebant: cum enim doctrinam de creatione non caperent, quam Noe poſteris ſuis una cum vera de Deo uno, mundi creatione, de Angelis, lapſu dæmonum, & primorum parentum doctrina tradiderat, illamque pro captu ſuo illuſtrarent, ſtatuebant, cuncta ex Deo ceu radios ex ſole emanaſſe, unde ſolem lunam & cætera Sydera colere cœperunt. Ab hac purioris doctrinæ corruptione convertebantur ad contemplationem seductionis primorum hominum per malum quendam Spiritum. Incredibile illis videbatur hunc Spiritum opus Dei perdere potuiſſe, ſi ipſe huic Numini ſubjectus, eoque imbecillior fuiſſet; unde malum hunc Spiritum æque potentem, ac Deum bonum mundi creatorem ſibi perſuadebant, & ſic duo ſumma Principia, alterum bonum, alterum

malum

malum in mundum introducta, & simul religiose culta sunt, prius, ut benefaceret, posterius, ne noceret. Deinde antiquae doctrinae memores, Angelos a bono Deo creatos esse, his putabant demandatam esse curam & gubernationem mundi, quia ipsi Deo nimis molestum esse videbatur, cunctis immediate rebus providere. Hos Angelos seu bonos Spiritus, cum mundum regerent, hominumque fata in sua potestate haberent, creatos quidem, sed propter officium sibi demandatum in Deos conversos putabant & adorabant, eorumque varios ordines assignabant. Nonnulli enim supremo Numini in cœlo semper ut Consiliarii adesse dicebantur, Consentes vocati. Hos Ennius apud Apulejum de Deo Socratis hoc ordine recenset: Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars, Mercurius, Jupiter, Neptunus, Vulcanus, Apollo. Ab his differebant dii minores, qui extra cœlum vagari, & in stationibus suis excubare credebantur. Cum vero non solum Deus bonus, sed etiam malus suos habere satellites & ministros crederetur, exinde cultus dæmonum, ne nocerent, fluxit, teste Arnobio l. 7. cont. gent. qui cultus antiquissimus hodie adhuc apud Calecutenses, Japanenses, Mexicanos & Tapujos viget. Postquam vero creditum fuit, Spiritus bonos seu Angelos esse rerum Præsides & Gubernatores, horum Deorum numerus in infinitum crevit, singulis non tantum urbibus, sed & societatibus singularis Spiritus præficiebatur, & tanquam Deus tutelaris colebatur. Unde Jer. 2. v. 28. conqueritur Deus: *Pro numero civitatum tibi sunt dii.* Quin etiam montibus, fluviis, aeri, mari &c. divinus honor, vel potius diis illis præsidentibus exhibebatur. Rursus ipsi homines etiam diis jungebantur, qui aut bello & virtute fortes, aut sapientia celebres fuerant, aut populis imperaverant, aut alio utili invento de humano genere bene meruerant, aut a suis parentibus & Filiis tenere diligebantur, quo spectat totum illorum Deorum genus, quod Poetæ & Historici celebrant. Neque hic superstitio subsistebat. Nam & bruta Divino honore afficiebantur, de quo

Idolo-

Idololatriæ genere S. Paulus Rom. 1. v. 23. loquitur. Denique & accidentia & virtutes, uti pietas, felicitas &c. tanquam dii & deæ coli ceperunt, teste Cicerone l. 2. de nat. deorum c. 23. His igitur diis gentiles simulacra erigebant, quæ quidem imperita Ethnicorum plebs ipsos Deos esse credebat, sed prudentiores iis tantum Deos significari arbitrabantur, uti Julianus in fragmento oper. p. 1. Idololatriam gentilium excusare nititur. Miracula vero & oraculà, quæ gentiles pro probanda suorum Numinum Divinitate proferunt, vel falsa sunt, vel naturæ vires non excedunt, vel a dæmone per occultas & naturales causas producta.

§. 59.

Non dantur duo summa principia.

Quia Deus unicus est (§. 58.) *non dantur duo Principia, unum bonum, alterum malum, ceu primæ omnium rerum causæ.* Nam *Primo* qui duo summa Principia & duos deos unum bonum, alterum malum statuunt, omnem de Deo Ideam evertunt: Qui enim Deum cogitat, Ens supremum, independens, omnipotens, beatissimum sibi repræsentat; sed in hypothesi duorum summorum Principiorum hæc omnia corruunt, in hac enim neutri omnia sunt subjecta, seu imperium eorum divisum est, ergo neuter est summus. Neuter actionum suarum rationem in seipso, sed simul in permissione resistentia & limitatione alterius habet, Ergo neuter est independens. Neuter facere potest, quidquid vult, & in se est possibile, nam bonus malum aversatur, & ad benefaciendum pronus est, alter contrariis studiis delectatur, nec bonum facere potest, Ergo neuter est omnipotens. Denique uterque unus ab altero

tero Deo sibi opposito in operibus suis continuo turbatur, Ergo neuter esset Beatissimus. *Secundo* Cultus horum duorum deorum est contradictorius, nam qui bonum invocat, ut benefaciat, & malum, ne noceat, supponit bonum non posse benefacere, & malum non posse nocere: Sed hoc est contra naturam eorum. *Tertio* Duo illa principia bonum & malum utpote contraria, nec sunt sociabilia, nec separata, alias enim tertium quoddam foret, quod illa separaret, adeoque unum summum, a quo efficiuntur omnia bona, & a quo illud, quod deflectit, malum dicitur.

Manichæorum hæresis & systema.

Schol. Duo dari principia coæterna & independentia, alterum bonum, alterum malum, antiquissimus error est. Gnostici a Stoicis illum hauserunt, Cerdoniani & Marcionitæ eum propagarunt: Cubricus Persa, qui nomen Manetis, id est viri eloquentis, sibi assumpsit, & quem sui discipuli Manichæum, id est Manna fundentem dixerunt, an. c. 277. eum late disseminavit, adeo, ut nonnisi Sæculo 9no a Theodora Imperatrice oppressus fuerit. Manetis systema ex libris S. Augustini sic se habet. 1. Duo sunt rerum omnium principia coæterna & increata, alterum bonum, quod Manes absolute Deum vocat: alterum malum, quod Hylen appellat, ne Polytheus videatur. 2. Utrumque hoc principium est materia latissime extensa & interminabilis, ita ut materia boni sit Lux, mali tenebræ. 3. Malum principium sua modificatione creavit quinque elementa, tenebras, fumum, ignem, aquam, ventum. Bonum vero creavit alia quinque elementa opposita; lucem, aerem, ignem bonum, aquam bonam & ventum bonum. 4. In quolibet horum elementorum certum habitavit Spirituum genus ab ipsis elementis formatum, quibus unus supremus reliquorum dux & origo præfuit. 5. Accidit autem,

ut Spiritus tenebrarum videntes a longe terram lucis, ejus amore capti invito Deo bono eam occupare attentarint. 6. Quod advertens Pater lucis ad debellandos illos nonnullos Spiritus lucis misit, illisque præpotens Numen præfecit. 7. Unde orta pugna factum est, ut nonnulli Spiritus tenebrarum depellerentur in orcum innumeris animabus secum abreptis, cum econtra nonnulli Spiritus tenebrarum in regionem lucis penetrarent, & luci immiscerentur. 8. Princeps vero Spirituum malorum, nomine Saclas, ne animæ lucis raptæ aliquando restituerentur, eas tenebris sic involvit, ut emergere non possent, & simul jussit, ut quivis horum spirituum concumberet cum uxore, quo facto omnes fœtus in lucem editos Princeps tenebrarum devoravit, & iterum concumbens cum uxore sua, quidquid Divinæ substantiæ ex illa devoratione acceperat, ita carni alligavit, ut perpetuum esset vinculum lucis & tenebrarum: porro proles ex hoc congressu natæ fuerunt Adam & Eva, qui proinde cum posteris suis duplicis sunt naturæ, & duas habent animas, unam bonam, a qua motus boni; alteram malam, unde mali motus procedunt. 9. Porro post commune naufragium Deus omnes nervos intendit, ut id, quod suæ erat substantiæ, a commixto malo liberaret; unde Christus sub forma serpentis apparuit, ut homines bonum a malo dignoscere doceret: qui etiam novissimis temporibus rediit, ut homines instrueret, quomodo purificatio lucis a tenebris esset facienda; & quia homines hanc profundam doctrinam non satis capiebant, promisit illis Paracletum, qui erat ipse Manichæus, qui duodecim discipulis sibi assumptis 72 Episcopos ordinavit. 10. Duplex autem est modus animas a malo purgandi: Primus est per duas naves, scilicet solem & lunam ex Divina substantia fabricatas, & Divinis virtutibus repletas, quæ in forma puerorum fæminis, in forma vero fæminarum maribus apparent, unde homines utriusque sexus formosarum specierum amore exardescunt, & hac concupiscentia, qua Divina substantia captiva tenebatur, aliorsum conversa,

verſa, bona natura laxatur, laxata aufugit, & a virtutibus Divinis per cados transfertur in lunam, qua animabus repleta illæ transferuntur in ſolem, & a ſole in regnum lucis æternæ, ita tamen, ut prius leves maculæ ab animabus calore ſolis ſolvantur, quæ in terram particulatim deſcendentes arboribus, aliisque plantis immiſcentur. Secundus modus purgandi animas a malo, fit per electos, qui manducando & bibendo bonum purgant a malo, quatenus ſumendo alimenta bonum, quod in illis continetur, ſua ſanctitate ſolvunt, & a malo liberant. Hinc quia omnibus alimentis animas ineſſe cenſebant, electi ob homicidii metum ab agricultura abſtinebant, quam tamen Auditoribus permittebant, ut hoc modo electis alimenta compararentur, quorum manducatione bonum a malo purgaretur. Rurſus quia ab omni mortuo Divina ſubſtantia jam aufugit, ideo electi ab eſu carnium abſtinebant. Item quia omnibus rebus Divinam ſubſtantiam ineſſe docebant, quæ manducando a malo purganda foret, hinc electi etiam ſemen virile comedebant. Et quia malum bono ab initio colligatum eſſe dicebant, ne boni & mali commixtio augeretur, Matrimonium illicitum eſſe volebant, venereos tamen congreſſus electis non ſolum permittebant, ſed ad eos ſe mutuo provocabant, ut hoc modo per concupiſcentiam ad imitationem Divinarum virtutum Divina animæ ſubſtantia a vinculis ſuis ſolveretur, generationem tamen electi impediebant. Denique quia animæ a corpore ſolutæ non ſtatim ſine purgatione tranſeunt ad beatas ſedes, illas in agros, herbas, arbores & ſubinde in pecudes transmigrare volebant, ut deinde per manducationem electorum purgarentur. Hoc autem Auditoribus ſuis ſingulare eſſe dicebant, quod eorum animæ in ipſos electos, aut eorum eſcas redirent, ut eo citius & certius ab his purgatoribus mundarentur. Fabulæ hæ ſine auctoritate, imo contra rectam rationem a Manichæis confictæ ſeipſas confodiunt.

§. 60.

Deus intellectu & voluntate præditus est.

Deus juxta S. Scripturam Spiritus est, (§. 47.) Spiritus vero est Ens intellectu & voluntate libera præditum (ex definitione Spiritus) Ergo *Deus intellectu & voluntate libera præditus est.*

§. 61.

Intellectus Dei est infinitus.

1 Intellectus Dei est omnium cognoscibilium simultanea & distinctissima repræsentatio, adeoque *Primo est infinitus.* Intellectus enim infinitus est, qui, quidquid esse potest, simul est, ita, ut nulla realitas vel perfectio compossibilis ei deesse possit (§. 55.) ut nunquam in mera cognoscendi facultate subsistat, nec unum post alterum sibi repræsentet, nec quidam distinctionis gradus eum fugiat: sed talis est intellectus Dei, uti patet tum ex definitione modo data, tum quia Deus est Ens infinitum, quod sine ulla perfectionum suarum limitatione existit (§. 55.) Ergo intellectus Dei est infinitus.

Illimitatus.

2 *Secundo Est illimitatus.* Illimitatum quippe est, cui nulla realitas deest, sed intellectui Dei nulla realitas deest, quia nihil cognitionis nihil distinctionis illi deest, cum sit omnium cognoscibilium simultanea & distinctissima repræsentatio, Ergo est illimitatus.

Immensus.

3 *Tertio Intellectus Dei est immensus.* Ens enim illimitatum immensum est, (§. 57. Schol. 1.) Sed intellectus Divinus prorsus illimi-

illimitatus eſt, Ergo immenſus eſt. Unde Pſ. 147. v. 5. de Deo dicitur in Hebraico לתבונתו אין מספר *Intelligentiæ ejus non eſt numerus*, quo indicatur, objecta cognitionis & intelligentiæ Divinæ numerari non poſſe.

4 *Quarto Intellectus Dei eſt incomprehenſibilis nobis.* Nam Intellectus Divinus repræſentat non ſolum omnia cognoſcibilia, ſed etiam ſimul & diſtinctiſſime: ſed intellectus humanus propter limitationem ſuam res nonniſi ſucceſſive, nec tamen diſtinctiſſime, nec modum, quo Deus eas ſibi repræſentat, ſibi repræſentare, nec Divinæ cognitionis abyſſum exhaurire poteſt, quia intellectus finiti ad infinitum nulla eſt proportio; Ergo intellectus Divinus non tantum quoad modum cognoſcendi, ſed etiam quoad objectorum copiam nobis eſt incomprehenſibilis. Ita ininveſtigabilitas in S. Scriptura Divino intellectui tribuitur Iſ. 40. v. 28. *nec eſt inveſtigatio ſapientiæ ejus.* ***Incomprehenſibilis.***

5 *Quinto Intellectus Dei ab omni errore immunis & infallibilis eſt.* In errore enim verum cum falſo confunditur, confuſio autem fit per notiones rerum obſcuras & confuſas juxta Logicam, utpote per quas non ſatis res a ſe invicem diſtinguuntur, unde ex notionibus rerum obſcuris & confuſis errores oriuntur: ſed intellectus Dei diſtinctiſſima omnium cognitione gaudet, Ergo ab omni errore immunis & infallibilis eſt, licet nullus error Deo ignotus eſſe poſſit. ***Infallibilis.***

6 *Sexto* Quin etiam, quia quidquid in Deo eſt, eſt ipſe Deus (§. 53. n. 1.) Intellectus Dei eſt ipſe Deus, & ab ejus Eſſentia realiter non diſtinguitur. (§. 53. n. 2.)

Differentia inter humanum & Divinum intellectum.

Schol. Ex his differentiæ inter humanum intellectum & Divinum patent. 1. enim intellectus humanus per modum potentiæ in anima concipitur: Intellectus Dei eſt ipſa Eſſentia Divina (§. 61. n. 6.) 2. Intellectus humanus in plurimis in nuda facultate cognoſcendi ſubſiſtit ſine actuali cognitione: Divinus in nullo ab actuali cognitione deficit (§. cit. n. 1.) quia ſi vel unicum objectum cognoſcibile eum fugeret, aliquis realitatis defectus in Divino intellectu adeſſet, unde pro limitato habendus eſſet, quod falſum eſt (§. cit. n. 2.) quare hoc ſenſu intellectus Dei recte actus purus dicitur. 3. Intellectus humanus, quæ cognoſcit, propter limitationem ſuam, ſucceſſive cognoſcit. Divinus omnia ſimul, quia infinitus eſt (§. cit. n. 1.) 4. Humanus in multis in cognitione confuſa & obſcura ſubſiſtere debet: Divinus omnia diſtinctiſſime cognoſcit (loc. cit.) 5. Humanus quia finitus eſt, eſt in ſe commenſurabilis: Divinus vero immenſus eſt (§. 61. n. 3.) 6. Humanus non eſt ſine errore, vel ſaltem poſſibilitate errandi, quia in multis in cognitione confuſa & obſcura ſubſiſtere debet: Divinus ab omni errore & poſſibilitate errandi longiſſime abeſt. (§. cit. n. 5.)

§. 62.

Deus omniſcius eſt.

Quia igitur intellectus Dei eſt ſimultanea omnium poſſibilium & diſtinctiſſima repræſentatio (§. 61.) ita ut Deus omnia poſſibilia ſibi ſimul & diſtinctiſſime repræſentet, Deus omniſcius dicitur, qui omnia poſſibilia ſibi ſimul & diſtinctiſſime repræſentat. Ita 1. Reg. 2. v. 3. Deus dicitur אֵל דֵּעוֹת

Deus

Deus scientiarum dicitur *omnia cognoscere* 1. Joan. 3. v. 20. & *omnia nuda & aperta sunt oculis ejus.* Hebr. 4. v. 13. Quare nuspiam Dei aspectum fugere licet. Ps. 139. v. 7.

Schol. Intellectus Divinus & omniscientia Dei ex parte Dei sunt unum & idem (§. 61. n. 6.) pro nostro tamen concipiendi modo hanc utriusque differentiam ponimus, ut omniscientiæ nomine denotemus actualem rerum omnium Dei cognitionem, intellectus autem nomine præter actualem cognitionem quasi facultatem cognoscendi simul connotemus.

§. 63.

Cum Deus sit omniscius (§. 62.) *cognoscit Primo Seipsum.* Matth. 11. v. 27. *Nemo novit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis novit, nisi Filius.* 1. Cor. 2. v. 10. *Spiritus Dei omnia scrutatur, etiam profunda Dei.* Item cognoscit actiones suas Act. 15. v. 18. *Notum a sæculo est Domino opus suum.* *Deus cognoscit se.*

2 Secundo *Deus cognoscit omnes res alias extra se.* Ad Hebr. 4. v. 13. *Non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus.* Cognoscit etiam omnes earum actiones Ps. 138. a versu 1. usque ad 16. Et Jer. 23. v. 24. *Si occultabitur vir in abscondditis, & ego non videbo eum, dicit Dominus.* *Omnes res extra se.*

3 *Tertio* Deus cognoscit occultas omnes cordium cogitationes. Ps. 7. v. 10. *Scrutans corda & renes Deus.* Ps. 138. v. 2, *Intellexisti cogitationes meas de longe.* Et Ps. 43. v. 22. *Novit abscondita cordis.* *Cogitationes occultas.*

 4 Quar-

Bona & mala.

4 Quarto Deus novit bona & mala five pœnæ five culpæ. Cognofcit bona quæ fecit Gen. 1. v. 31. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* Cognofcit mala naturæ, Sap. 8. v. 8. *Signa & monftra fcit, antequam fiant.* Scit mala pœnæ Eccl. 11. v. 14. *Vita & mors, paupertas & honeftas a Deo funt.* Prov. 15. v. 11. *Infernus & perditio coram Domino.* Scit mala culpæ Pf. 68. v. 6. *Deus tu fcis infipientiam meam, & delicta mea a Te non funt abfcondita.*

Singularia minima.

5 Quinto Deus cognofcit non tantum generalia vel univerfalia, fed fingularia etiam vel minima. Matth. 10. v. 29. 30. *Nonne duo pafferes affe veneunt, & unus ex illis non cadet fuper terram fine Patre veftro? veftri autem capilli capitis omnes numerati funt?* Eccli. 1. v. 2. *Arenam maris, & pluviæ guttas - - quis dinumeravit - - - Unus altiffimus Creator omnipotens.*

Præterita præfentia & futura.

6 Sexto Cum Deus res omnes extra fe cognofcat, non tantum præterita & præfentia, fed etiam futura contingentia cognofcit Gen. 18. v. 19. Unde videmus tot rerum futurarum prædictiones in omnibus fere S. Scripturæ locis: Et ipfe Deus falfos deos & idola provocat, ut res futuras prædicant Ifa. 41. v. 22. & per prædictionem & executionem fe ab illis diftinguit If. 46. v. 5. Denique quia nullum futurum Deo ignotum eft, novit etiam ea, quæ fub conditione nunquam implenda futura funt. Nempe fi quid-

quidquam horum omnium Deo eſſet occultum, non foret omniſcius.

Schol. Deum non omnia ſingularia cognoſcere, videtur probari ex S. Hieronymo in c. I. Habacuc, ubi ait: *Abſurdum eſt ad hoc Dei deducere Majeſtatem, ut ſciat per momenta ſingula, quot culices naſcantur, quotve moriantur.* Verum S. Hieronymus ſolum vult, non tam ſpecialem eſſe Dei Providentiam erga res viliſſimas, quam erga creaturas rationales. Unde ſubdit: *Non ſimus tam fatui adulatores Dei . . . eandem rationabilium Providentiam eſſe dicentes:* Quod vero etiam minutiſſimarum rerum cognitionem & Providentiam habeat, docet ep. III. ubi miratur Creatoris ſolertiam in minutis quoque animalibus, formica, culice, vermiculis, & iſtiusmodi generis, quorum magis ſcimus corpora, quam nomina.

§. 64.

Hæc omnium univerſalium & ſingularium Dei cognitio eſt infallibilis & neceſſaria. Si enim Deus ullius rei, quæ eſſe poteſt, vel eſt, ignorantia laborare poſſet deficiente vel ceſſante in intellectu Divino rei etiam minimæ cognoſcibilis cognitione, limes in eo deprehenderetur: ſed ſic Deus non amplius eſſet Ens infinitum, (§. 55. & conſequenter non foret Ens a ſe, quod ejus eſſentiam deſtrueret: Ergo nullius rei ignorantia in Deo eſt, adeoque abſolute eſt neceſſarium, ut Deus omnia ſemper cognoſcat. ***Cognitio Dei eſt neceſſaria.***

2 Sed quia quidquid abſolute neceſſarium eſt, etiam æternum eſt (§. 45.) *cognitio Dei eſt æterna.* Act. 15. v. 18. *Notum a ſæculo eſt Domino opus ſuum.* Et intuitiva non ſym- ***& æterna.***

 bolica,

bolica, alias enim in modo cognoſcendi quidam perfectionis defectus deprehenderetur, quod tamen eſſe nequit (§. 55.)

Schol. Poiretus cognitionem rerum cognoſcibilium & poſſibilium in Deo ipſius arbitrio ſubjecit, ita ut illa cognoſcere vel ignorare poſſit, prout ipſi videtur. Sed ex hoc ſequeretur, ab arbitrio Dei etiam dependere, utrum intellectum infinitum, vel finitum habeat, & hinc utrum Deus ſit, an non. Quod ſane falſiſſimum eſt.

§. 65.

Deus ſeipſum comprehendit.

Intellectus Dei eſt infinitus (§. 61.) & Deus ſeipſum cognoſcit (§. 63.) Ergo *Deus ſeipſum perfecte cognoſcit & comprehendit.* Ita 1. Cor. 2. dicitur. *Spiritus Dei omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei.* Cognoſcit autem Deus ſeipſum absque ullo medio immediate per ſeipſum, quia in Deo nihil prius ſua Eſſentia eſſe poteſt (§. 46.)

§. 66.

Datur in Deo vera ſcientia.

Quia Intellectus eſt Infinitus, illimitatus, immenſus, ab omni errore immunis & infallibilis (§. 61.) adeoque nulla perfectione caret, hinc *datur in Deo veri nominis & perfectiſſima ſcientia.* Hoc docet S. Scriptura 1. Reg. 2. v. 3. *Deus ſcientiarum Dominus eſt*, Eſth. 14. v. 14. *Domine, qui habes omnem ſcientiam.* Rom. 11. *O Altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei.*

Diſcrimen inter ſcientiam Dei

Schol. 1. Scientia Dei iis imperfectionibus, quibus creata, non ſubjacet: non enim eſt habitus, ſed ſimpliciſſimus & puriſſimus actus: non eſt qualitas,

tas, sed ipsa Dei substantia: non est discursiva, sed uno simplicissimo actu omnia penetrat, est immota, æterna & indivisa. Imperfectiones quippe scientiæ creatæ, non scientiæ ratione sui præcise, sed ratione subjecti creati, in quo reperitur, adhærent. Unde facile solvi possunt argumenta eorum, quos tecto nomine refert S. Thomas, qui Deo rationem scientiæ proprie dictæ denegarunt. *& creatam.*

Schol. 2. Scientia & cognitio Dei in se est quidem unica, pro objectorum tamen diversitate varie a nobis concipitur. Scilicet alia est *scientia simplicis intelligentiæ*, quæ versatur circa res possibiles, sub ratione præcisa possibilitatis, abstrahendo ab omni futuritione & existentia, & omne decretum antecedens: hæc scientia etiam dicitur *necessaria*, quia intellectus Dei, utpote Infinitus & illimitatus non potest non possibilia ut possibilia cognoscere: Alia est *scientia visionis*, quæ versatur circa res vel existentes, vel futuras aliquando, & decretum Dei supponit, quia nihil existit vel futurum est independenter a Dei voluntate. Hæc scientia etiam vocatur *libera*, quia cum productio rerum sit Deo libera, a libertate Dei etiam pendet, ut res tanquam existentes, vel futuras cognoscat, licet posita semel existentia & futuritione earum illas necessario, ut existentes & futuras cognoscat. Porro si de hac futuritione vel existentia rerum Deus sibi complaceat, vocatur *scientia approbationis:* si displiceat, scientiæ *simplicis notitiæ:* ac denique quatenus versatur hæc scientia circa futura, dicitur *Præscientia.* 2. Alia scientia in Deo est *speculativa*, quæ in nuda rerum cognitione consistit, quæ proinde ad scientiam simplicis intelligentiæ reducitur; alia est *practica*, quæ cum operatione conjuncta est, & juxta multos ad scientiam visionis spectat. Inter scientiam simplicis intelligentiæ & visionis multi Theologi ponunt scientiam mediam, quæ est scientia futurorum conditionatorum independenter ab omni decreto Dei absoluto & efficaci, illoque anterior. *Divisio scientiæ Dei.*

§. 67.

§. 67.

Deus cognoscit res per causam. Scientia proprie dicta est cognitio rei per causam: cum igitur in Deo detur scientia proprie dicta (§. 66.) respectu omnium creaturarum possibilium & actualium, Ergo datur in eo cognitio earum per causam, maxime quia ad scientiam sufficit discursus virtualis, & quod unum sit notius altero ex parte rei cognitæ (§. 66. Schol. 1.) & ideo.

§. 68.

Deus possibilia cognoscit in Essentia sua. Quia Deus scit possibilia, cognoscit illa in essentia sua, utpote quæ omnia eminenter continet, & ab illis est participabilis. Ita ait S. Dionysius de div. nom. c. 7. *Divina sapientia seipsam cognoscens scit omnia.* Neque dicas, ex hoc sequi, Deum alia a se non intuitive, sed abstractive solum in alio cognoscere. Nam res videntur intuitive, uti sunt in se, quando videntur in sua idea: sed essentia Dei ex mox dicendis est rerum omnium idea: Ergo Deus in Essentia sua creaturas intuitive videt: minorem ostendet

§. 69.

Dantur in Deo ideæ. 1 *Dantur in Deo Ideæ.* Patet hoc *Primo* ex S. Scriptura ubi Hebr. 11. dicitur: *fide intelligimus, aptata esse sæcula verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent*, id est, ut ex non apparentibus in ideis Divinis, seu in mente & arte Divina existentia & visibilia fierent. *Secundo* subscribunt S. S. P. P. S. Dionysius de Div. nom. c. 5. ait, *in omnium causa prius consti-*

constitisse omnium rerum exemplaria credendum est. S. Damascenus l. 1. de fide c. 3. sic ratiocinatur: *Deus omnium auctor est: Ergo omnium, quæ sunt, rationes in se & causas, hoc est, ideas, jam ante in ipso præhabet.* Sane agens intellectuale habet in se imaginem illius rei, quam facturum est, ne temere & cœco modo agat. Ergo dantur in Deo ideæ rerum tam existentium, quas producit ad sui imitationem, quam possibilium, quas videt ad sui imitationem producibiles.

2 Hæ ideæ sunt ipsamet Dei essentia prout est forma objecta intellectui Divino & cognita ab ipso ut imitabilis a creaturis. Nam idea definitur: forma objecta intellectui intra illum existens, ad quam respiciens artifex operatur. Quare una realiter est in Deo idea, virtualiter tamen & ratione multiplex, quatenus Essentia Divina est diversimode a creaturis imitabilis & participabilis.

An Deus creaturas cognoscat immediate in seipsis.

Schol. 1. Cum Deus alia a se cognoscat non tantum secundum esse eminentiale, quod habent in Deo, sed etiam secundum esse proprium & particulare, quod habent in seipsis, quia secundum hoc illas producit (§. 68.) Quæritur in Scholis, an Deus creaturas cognoscat immediate in seipsis. Defensores scientiæ mediæ docent, Deum cognoscere quidem creaturas in seipso, non tamen ut in causa vel objecto primario; sed ut in specie intelligibili & expressa. Ex quo inferunt cognitionem Divinam immediate terminari ad creaturas in seipsis, & consequenter fieri posse, ut Deus futura cognoscat in veritate eorum objectiva. Rationes eorum sunt I. quia Deus veritates creatas cognoscit eo modo, quo sunt cognoscibiles a nobis, sed

sed a nobis immediate in seipsis sunt cognoscibiles ergo II. Cognitio rei in seipsa est perfectior, quam in alio, maxime si in alio formaliter non contineantur, sicut creaturæ ob suas imperfectiones in Deo formaliter non continentur. Unde S. Thomas p. 1. q. 14. a. 10. ad 4. concludit: *Est imperfectio cognoscentis, cognoscere aliquid tantum in alio, si sit etiam in se cognoscibile, verum & affirmabile.* III. Si Deus alia a se cognosceret in se tanquam in causa, deberet esse in Deo respectus transcendentalis ad creaturas, qui mutuam dependentiam inferret, ita ut sicut creaturæ sine Deo, ita Deus sine creaturis esse non posset, quod tamen dici nequit.

Schol. 2. Thomistæ & qui cum illis rejiciunt scientiam mediam in Deo, docent, Deum alia a se non posse cognoscere immediate in seipsis, sed tantum mediate illa cognoscere in seipso & sua essentia tanquam in causa præcognita. Fundant se I. in textu S. Dionysii §. 68. allato, qui sine restrictione loquitur, cui subscribit S. Thomas 1. p. q. 8. a. 5. dicens: *Deus seipsum videt per essentiam suam, alia autem a se videt non in seipsis, sed in seipso, in quantum Essentia sua continet similitudinem aliorum ab ipso.* Unde in priori loco ab Adversariis allato solum loquitur de imperfecta cognitione in alio, si res in alio minus perfecte contineatur, quam sit in se, secus, si perfectius, uti omnes res in Deo, contineatur. II. Non datur in Deo alia Idea, quam ejus Essentia (§. 69. n. 2.) sed hæc immediate repræsentat ipsum Deum, & in se creaturas, tanquam effectus in causa contentos. Ergo mediate solum cognoscit in seipsis. Neque ex hoc mutua dependentia inferri potest, si causa & effectus sint diversi ordinis, ubi sufficit inferius dicere relationem, & dependere a superiori. III. Divina Essentia non est eadem, nec habet omnimodam similitudinem cum creaturis, quod tamen ad repræsentationem immediatam requiritur. IV. Deus se comprehendit (§. 65.) Ergo omnia, quæ in ipso tanquam causa continentur tanquam in medio prius cognito pariter cognoscit.

§. 70.

§. 70.

Deus est Spiritus, (§. 47.) Spiritus vero operatur per intellectum & voluntatem, ergo etiam Deus; & quia ipse est omnium rerum contingentium causa, (§. 41.) hinc *scientia Dei vera omnium rerum causa est.* Ita docet S. Scriptura Ps. 103. *omnia in sapientia fecisti,* & Ps. 135. *Qui fecit cœlos in intellectu*, id est, in sapientia, uti glossa exponit. & cap. 7. v. 21. Sapientia dicitur *omnium Artifex.* Concurrit autem scientia Dei ad productionem rerum tam directive, quia Deus utpote agens intellectivum non cœco modo procedit, sed omnia in sapientia facit, quam effective, quia Deus res producit per actum imperii Gen. 1. *fiat lux.* imperium autem est actus scientiæ practicæ, quæ est effectiva. *Scientia Dei rerum omnium causa est.*

Schol. 1. Quærunt hic iterum Scholæ, quænam scientia Dei sit causa rerum effectiva? Defensores scientiæ mediæ assignant scientiam simplicis intelligentiæ, cum habet adjunctum voluntatis decretum, quæ juxta illos est rerum etiam libere futurarum causa non tantum directiva, sed etiam effectiva: scientia autem visionis res non facit, sed supponit: unde quia scientia simplicis intelligentiæ antecedit decretum absolutum, & solum habet adjunctum decretum voluntatis concurrendi cum causa libere agente, ideo res a Deo cognoscuntur, quia sunt futuræ, non vero ideo, quia Deus illa cognoscit. Ita I. docent P. P. S. Justinus, Origenes, Chrysostomus & reliqui a Tournely citati. II. Scientia visionis nequit esse causa rerum effectiva, quatenus visionis est, quia hoc modo spectata res futuras supponit, non facit: nec quatenus est scientia approbationis, quia Deus certo novit peccata, quæ tamen non approbat. III. Scientia visionis supponit res futuras ex suppositio- *Quænam scientia Dei sit causa rerum.*

positione decreti efficacis. Ergo eas non facit. IV. Scientia simplicis intelligentiæ est causa rerum in actu primo effectiva, ergo etiam in actu secundo, quia actus primus & secundus ad eandem causam pertinet.

Schol. 2. Thomistæ econtra docent, scientiam simplicis intelligentiæ esse quidem causam directivam in ordine intentionis & effectivam in actu primo, dum Intellectus Divinus nostro concipiendi modo apprehendens manifestationem suæ gloriæ ut bonam, eam proponit Divinæ voluntati, quæ proinde annuit, & eam intendit, ita, ut vi hujus intentionis Intellectus Divinus seu scientia Divina inquirat in media, & inter aptiora discernat, eaque tanquam in arte sua possibilia voluntati proponat, quæ deinde voluntas vult & seligit. Quæ omnia spectant ad scientiam simplicis intelligentiæ, utpote quæ versatur circa possibilia, inchoatam eorum futuritionem quoad affectum dirigendo; & cum proponat media ut sibi possibilia & in virtute suæ artis contenta, effectiva in actu primo, seu habens virtutem, ea efficiendi, dici potest. Scientia vero, qua Deus in actu secundo res omnes efficit, est scientia visionis, non quidem, quatenus visionis est, sed quatenus est scientia approbationis, per quam posito decreto absoluto seu efficaci mediorum electione, vi illius intellectus imperat eorum executionem, quod imperium Dei cum sit efficacissimum, nec distinctis potentiis executricibus egeat, eodem instanti, quo imperat, res efficit. Unde in hac sententia in sensu causali ideo res existunt vel futuræ sunt, quia Deus illa videt, visione cum voluntate conjuncta. Pro hac opinione stant I. plures Patres uti S. Augustinus l. 15. de Trin. c. 13. dicens: *Universas creaturas & spirituales & corporales, non qua sunt, ideo novit Deus, sed ideo sunt, quia novit.* Et S. Gregorius l. 20. mor. c. 23. ait. *Quæcunque sunt, non ab æternitate ejus ideo videntur, qu a sunt, sed ideo sunt, quia videntur.* Unde Patres ab adversariis citati, vel loquuntur de peccatis formaliter spectatis, quorum causa non est

scien-

scientia visionis quatenus est approbationis: vel loquuntur de scientia visionis præcise sumpta, cui non competit causalitas, nisi adjuncta voluntate, seu quatenus est approbationis. II. Scientia Dei est causa rerum effectiva in actu secundo per imperium (§. 70.) Sed imperium est actus intellectus spectans ad scientiam visionis, quatenus est approbationis, quæ supponit decretum efficax, & terminatur ad res existentes, quæ per ipsum fiunt: Ergo scientia visionis ut approbationis est causa rerum effectiva in actu secundo. Unde hæc scientia est practica, quæ non supponit, sed facit suum objectum, & sine illius imperio res nonnisi inchoative & in ordine intentionis vi efficacis decreti existunt; ac denique scientia simplicis intelligentiæ, ut in actu secundo causet, novo modo per voluntatem applicatur, ita ut scientia visionis evadat.

§. 71.

Scientia Dei quatenus versatur circa futura, dicitur *Præscientia.* (§. 66. Schol. 2.) Per hanc *Deus certissime & infallibiliter præscit omnia futura, libera etiam & contingentia.* Præscire Deum illa patet ex (§. 63. n. 6.) Quod vero infallibilis sit hæc Dei Præscientia, ulterius demonstratur: nam omnis Dei cognitio sine ullo errore est (§. 61. n. 5.) Ergo etiam Præscientia Dei circa futura contingentia. Finge enim, eam esse fallibilem: tunc fieri posset, ut id, quod Deus prævidit, vel non, vel aliter eveniret. Quod si fieri posset, Intellectus Dei non esset omnium simultanea & distinctissima repræsentatio: quod repugnat veritati (§. 61.) demonstratæ. Ergo Præscientia Dei est infallibilis.

Deus infallibiliter omnia præscit.

Solvuntur objectiones. *Schol.* Cicero l. 2. de Divin. cum præſcientiam Dei cum libertate conciliare non poſſet, illam Deo detraxit, & ſic, uti S. Auguſtinus de Civ. ait: *Ut homines faceret liberos, fecit ſacrilegos.* Eandem ob permiſſum Adæ peccatum Deo denegavit Marcion, teſte Tertull. l. 2. adv. Marc. c. 5. Sociniani vero futura contingentia libera Deo conjecturis duntaxat, non certa cognitione nota eſſe contendunt. Falluntur hi ex particula *forte* non rite intellecta, quæ præſcientiæ Dei circa futura libera in S. Scriptura additur Jer. 26. v. 3. Joan. 5. v. 46. Sed in illis locis S. Scriptura humano modo loquitur, ut notet, eventum rei futuræ incertum eſſe reſpectu noſtri, non reſpectu Dei, uti explicat S. Auguſtinus in Pſ. 12. Siquæ etiam prædicta fuerunt a Deo, quæ tamen non evenerunt; non prænuntiabantur abſolute, ſed ſub conditione: uti mors Ezechiæ ſpectato curſu naturæ: & ſubverſio Ninive, ſi non ſequatur pœnitentia.

§. 72.

Præſcientia Dei non lædit hominis libertatem. *Hæc Præſcientia Dei non imponit cauſis liberis neceſſitatem.* Nam *Primo* in ſcientia Dei nihil eſt præteritum, nil futurum, ſed ſola incommutabilis æternitas, in qua nihil mutatur, nil ſuccedit: (§. 45.) Ergo Deo ſunt omnia præſentia. Sed ſcientia, qua cognoſcitur aliquid præſens, non infert rebus neceſſitatem. Ergo nec præſcientia Dei. Ita S. Anſelmus l. de Conc. Præſc. cum libert. *Secundo* Deo infallibiliter præcognitus eſt ordo omnium cauſarum (§. 64.) ſed in hoc ordine ſunt etiam cauſæ libere agentes. Ergo cognoſcit etiam cauſas liberas, & conſequenter multa a libera hominum voluntate fieri. Ita S. Auguſtinus l. 5. de Civ. c. 10. *Tertio* Plura fieri poſſent, quæ tamen non fient

fient. Ergo etiam multa fient, quæ possent non fieri, vel saltem hoc non repugnat. Sed si hoc non repugnat, etiam non repugnat, aliquid præsciri contingenter futurum, scilicet, ita, ut fieri non possit, & tamen fiat. Ergo sine detrimento libertatis certo & infallibiliter præsciri potest. *Quarto* Hæ duæ propositiones: Judas traditurus est Magistrum: & Judas poterit Magistrum non tradere, non pugnant inter se. Ergo nec hæ: Deus prævidet Judam Magistrum traditurum: &: Judas poterit Magistrum non tradere: Unde nec implicat, quod Deus certo prævideat futuram Judæ traditionem, & tamen Judas libere Magistrum tradat.

Schol. 1. Joannes Huss admisit quidem Præscientiam Dei omnino infallibilem, sed illam putavit tollere hominis libertatem, verum ille non consideravit, quod, licet ex eo, quod Præscientia Dei sit certa & infallibilis, sequatur quidem infallibiliter effectus, non tamen necessario, utpote quem Deus præscit libere eventurum. Quippe Præscientia Dei est causa futurorum, non tantum eorum, quæ necessario, sed etiam libere futura sunt. Et Præscientia Dei posita res non potest aliter evenire non necessitate simplici & absoluta, sed tantum necessitate conditionis & consequentiæ, sicuti dum aliquem scio ambulare, necesse est, eum ambulare, licet libere omnino ambulet. *Hæresis Joannis Huss.*

Schol. 2. Difficilem hic movent quæstionem Scholæ, in quonam medio Deus certo cognoscat futura absoluta contingentia & libera. Molina vult Deum illa cognoscere in supercomprehensione causarum secundarum ante decretum suum de eorum futuritione. Ægidius Romanus docet Deum illa antecedenter ad suum decretum certo cogno- *In quonam medio Deus cognoscat futura absoluta libera.*

 scere

scere in suis ideis, sive in sua essentia, prout habet rationem ideæ & exemplaris. Suarez asserit illa a Deo certo cognosci in suis decretis ut futuris. Hæ sententiæ paucis placent, non illa Molinæ & Ægydii, quia ante decretum Dei nihil certo est futurum, vel saltem de hoc quæritur. Non illa Suaresii, quia decretum Dei, utpote æternum, nequit cum fundamento concipi ut futurum, cum æternitas futurum non cognoscat: nec potest concipi in Deo cum fundamento prioritas existentiæ Dei ante decretum suum, cum omnia in Deo per unam indivisibilem existentiam existant. Hinc

An in veritate eorum objectiva. *Schol.* 3. Plures docent Deum futura contingentia libera cognoscere in eorum veritate objectiva ante omne suum decretum. Supponunt quippe 1. futurum esse illud, quod modo non habet, habebit tamen existentiam in tempore sequenti: ita ut essentia futuritionis nil aliud importet, quam negationem seu carentiam existentiæ pro nunc, & existentiam pro tunc, ad quod nullum decretum supponitur. 2. Veritas objectiva hujus v. g. propositionis: Antichristus erit, consistit in nexu utriusque extremi. 3. Hic nexus oritur ex natura contradictionis, per quam ante omne Dei decretum una ex his propositionibus contradictoriis: Antichristus erit: Antichristus non erit, est vera, altera falsa: ergo Deus in hac veritate objectiva ante omne decretum futura contingentia cognoscit.

Schol. 4. Thomistæ dicunt 1. rem constitui futuram per determinationem, præparationem & ordinationem causarum ad ejus productionem. Unde futurum est, quod est determinatum in causa ad habendam existentiam pro duratione sequenti. Hanc futuri descriptionem insinuat S. Augustinus, dum l. 2. de Gen. ad litt. c. 17. ait: Deum futura facere, quando eorum causas præparat. Et Ratio est, quia futuritio est denominatio realis extrinseca, cujus forma nequit esse causa potens producere effectum, quia sic dat denominationem

possibi-

possibilis: nec causa influens in effectum, quia sic dat denominationem existentis, ergo ut determinata ad dandam existentiam pro tempore sequenti. 2. Dicunt, futuritionem rerum determinari per decretum Dei. 3. Dicunt, Deum futura contingentia absoluta certo & infallibiliter cognoscere in suo decreto, quo ab æterno eorum futuritionem prædefinivit. Huic sententiæ favet 1. S. Scriptura: sic Deus bella ab Assyriis Israelitis inferenda prædicens If. 14. v. 24. ait: *Dominus exercituum decrevit, & quis poterit infirmare?* ubi Deus certam horum futuritionem fundat in decreto suæ voluntatis. Et S. August. l. de prædest. Sanct. c. 10. ait: *Quando promisit Deus Abrahæ fidem gentium, non nostræ voluntatis potestate, sed de sua prædestinatione promisit; promisit enim, quod ipse facturus fuerat.* 2. Deus cognoscit alia a se in seipso tanquam in causa (§. 68. & Schol. 2.) Sed est causa futurorum contingentium per decretum suæ voluntatis Apoc. 4. *Tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt:* Ergo in decreto suo omnia etiam futura contingentia cognoscit. Sane ante decretum Dei neutra ex contradictoriis determinate vera est, sed tantum indeterminate.

§. 73.

Deus cognoscit futura contingentia conditionata.

Deus futura contingentia conditionata tam non disparata, quando conditio cum futuro connexionem habet, quam disparata, quando illam connexionem non habet, certo cognoscit. Nam *primo* Deus multa conditionate futura in S. Scriptura, quæ nullam vel tantum contingentem connexionem habebant, prædixit, uti Regem Israel percussurum fuisse Syriam usque ad consumptionem, si septies terram jaculo percussisset 4. Reg. 13. Tyrios pœnitentiam acturos fuisse, si apud eos

signa facta fuissent. Ergo illa certo cognovit. Sane non cognovit conjecturaliter, cum ejus praescientia sit infallibilis. (§. 71.)

Quomodo cognoscat, an per scientiam mediam.

Schol. 1. Quaerunt hic iterum Scholae, in quo medio Deus futura contingentia conditionata certo cognoscat. Respondent multi, id fieri per scientiam mediam, taliter dictam, quia est media inter scientiam simplicis intelligentiae, & visionis, per quam Deus antecedenter ad omne decretum absolutum, tum ex vi infinita sui intellectus, tum ex determinata rerum futurarum veritate objectiva cognoscit, quid quaelibet creatura operatura sit, si poneretur in talibus circumstantiis, cum his vel illis auxiliis. Quo explorato Deus deinde per decretum suum confert media fini intento congrua, & hominem certo ad salutem aeternam perducentia. Hanc scientiam dicunt 1. esse conformem S. Scripturae, quia Christus praevidit conversionem Tyriorum & Sidoniorum, si apud eos praedicasset, sicuti apud Judaeos Matth. 11. v. 21. Sed hoc non cognovit in decreto suo efficaci, alias increpatio Judaeorum fuisset injusta, cum non servata fuisset inter extrema comparationis aequalitas, siquidem Judaei non habuerunt gratiam efficacem. 2. Scientiae mediae favet S. Augustinus, qui l. de praed. c. 10. ait: *Potest esse praescientia sine praedestinatione.* Et l. 2. de don. persev. docet, aliquos habere *congruitatem* ad fidem, & *potentiam naturalem.* Et l. 1. ad Simpl. q. 2. ait, illos solum vocationem sequi, qui ei capiendae reperiuntur idonei. 3. Subscribit S. Thomas, qui 1. p. q. 23. a 5. ad 1. ait: *Usus gratiae praescitus, non est ratio collationis gratiae nisi secundum rationem causae finalis.* Sed usus gratiae praescitus movet ad conferendam gratiam, ergo praescientia est prior decreto. Maxime quia juxta eundem S. D. 3. p. q. 1. a 1. ad 3. praedestinatio praesupponit praescientiam futurorum.

Scientia media rejicitur.

Schol. 2. Thomistae cum multis aliis rejiciunt hanc scientiam mediam in Deo, utpote difformem S. Scripturae, quia alioquin discretio unius prae alio non

non reduceretur in Deum, ſed in voluntatem humanam ſaltem partialiter, & in actu ſecundo, utpote quam Deus per ſcientiam mediam ante ſuum decretum in his circumſtantiis bene operaturam prævidet: quod tamen eſt contra Apoſtolum 1. Cor. 4. *Quis te diſcernit?* maxime, quia ſcientia media cum ſolummodo ſpeculativa ſit, ſuum objectum, ſcilicet conſenſum & diſcretionem unius ab alio non ponat, ſed ſupponat. Merito tamen Chriſtus increpavit Judæos Matth. 11. quia inter eos, & Tyrios quantum ad actum primum, ſuper quem fundatur obligatio, ratione gratiæ ſufficientis utrisque datæ, fuit æqualitas, adeo, ut eorum culpa fuerit, quod non habuerint gratiam efficacem, ob ſuam majorem ingratitudinem. Deinde ſcientia media rejicitur a S. Auguſtino, qui eam improbavit in Semipelagianis l. de præd. c. 9. Nunquam ad illam pro concilianda libertate cum præſcientia, licet objectionibus ex prædeſtinatione petitis urgeretur, adhibuit, & ſemper clamat: *Quidquid præſcitur, prædeſtinatur.* l. de don. perſev. c. 12. ubi prædeſtinationem ſumit pro prædefinitione, uti ſemipelagiani, contra quos diſputabat, & conſequenter prædeſtinantur etiam futura conditionata, quia etiam hæc præſciuntur. Igitur quando S. Auguſtinus dicit, præſcientiam poſſe eſſe ſine prædeſtinatione, loquitur de præſcientia peccatorum, ad quæ non datur in Deo decretum poſitivum ſed tantum permiſſivum. Et S. D ſolum admittit in nonnullis congruitatem ad fidem, & potentiam naturalem remotam quoad vocationem externam, quatenus unus ob acumen ingenii magis penetrat motiva credibilitatis, non vero proximam. quod vocationem internam, quæ eſt gratia efficax. Rurſus ſcientiam mediam non agnoſcit S. Thomas, qui 1. p. q. 16. a. 7. ad 3. docet, ante decretum Dei non dari determinatam veritatem objectivam de futuris contingentibus. Et q. 18. a 4. ad 3. docet, ſcientiam Dei eſſe priorem rebus ſcitis, quæ ideo ſunt futuræ, quia a Deo ſciuntur. Et cit. quæſ. a 5. Deum tantummodo cognoſcere res in ſeipſo tanquam cauſa & medio prius cognito. Quæ omnia

principiis ſcientiæ mediæ opponuntur. Hinc quando loquitur de uſu gratiæ præſcito movente ad conferendam gratiam, ſolum vult, uſum hunc præſcitum in decreto intentivo movere ad decernendam gratiam decreto executivo. Et eodem modo, quando ait, prædeſtinationem præſupponere præſcientiam futurorum, ſumit prædeſtinationem executive pro transmiſſione hominis in vitam æternam, non vero intentive. Denique ſcientia media deſtruit in Deo rationem cauſæ primæ, quia voluntas creata prius actura cognoſcitur, antequam voluntas Dei per decretum ſit determinata, quin & voluntas Dei a conſenſu voluntatis creatæ determinaretur quoad ſpeciem actus. Aufert a Deo ſupremum dominium in omnes noſtras actiones, quia in ſcientia media Deus non cauſat, ſed ſupponit conſenſum noſtræ voluntatis libere ſe determinantis, qui proinde non caderet ſub Providentia Divina, cui liber non foret. Quin etiam ipſum objectum ſcientiæ mediæ ſcilicet, futurum liberum conditionatum implicat, tum quia hoc ante decretum non datur (§. 72. Schol. 3.) nec dari poteſt: tum quia illud eſſet liberum, & non eſſet liberum, cum hæc veritas conditionata: ſi Deus concurrit, conſenſus Petri eſt futurus, reddat hunc ſenſum omnino neceſſarium & identicum: Deus concurrit, Ergo Petrus conſentit, eoquod concurſus ſimultaneus ſit identificatus cum conſenſu. Quia igitur ſcientia media non datur, hinc concludunt Thomiſtæ, quod Deus futura contingentia conditionata infallibiliter cognoſcat in ſuis decretis abſolutis ex parte ſubjecti & conditionatis ex parte objecti; id eſt in decretis, non quæ Deus haberet poſita conditione, aut ex parte ſubjecti conditionatis, quæ utpote dicentia potentiam & ſuſpenſionem judicii Deo actui puro repugnant, nec extraherent contingentia e ſtatu poſſibilitatis, adeoque nec facerent futura etiam ſub conditione, ſiquidem illa ſolum vellet extrahere: ſed in decretis, quæ actu & defacto Deus habet, quorum tamen effectus ſuſpenditur, donec ponatur conditio, quæ proinde dicuntur conditionata ex parte objecti tan-

tum,

tum. Hæc probant *primo* ex S. Scriptura, ubi Deus promittit multa, si certa poneretur conditio v. g. se conservaturum Israelitas in terra promissa, si legem observarent. Item plura futura conditionata ut certa revelantur in S. Scriptura, v. g. quod Rex Joas percussisset Syriam usque ad consumptionem, si septies jaculo terram percussisset: quod Tyrii converterentur, si Christus illis annuntiaretur. Certe quando Deus illa promisit, habebat animum implendi, & circa hæc futura conditionata voluntas Dei erat determinata, alias non essent conditionate futura, cum ante decretum Dei nihil sit determinate futurum, & decretum posita conditione non est ponendum, nisi Deus decernat, illud ponere. Ergo hæc futura videt in suo decreto subjective absoluto, quod actu & defacto habet, cujus tamen effectus suspenditur, donec ponatur conditio, & consequenter objective conditionato. 2. Juxta S. Augustinum Deus facit futura ea prædestinando, & illa in sua prædestinatione cognoscit. Ubi S. D. inter futura absoluta & conditionata non distinguit. Et juxta S. Thomam in 1. Tim 2. voluntas Dei antecedens conditionata non dicit imperfectionem ex parte voluntatis Divinæ, sed tantum ex parte voliti, quod non accipitur cum omnibus circumstantiis, quæ exiguntur ad rectnm ordinem ad salutem. 3. Futura contingentia conditionata habent aliquam connexionem cum conditione, eoipso, quod sub conditione sint futura: sed hanc habent a solo Dei decreto absoluto ex parte subjecti, & conditionato ex parte objecti, cum nec ex natura conditionis, utpote contingentis: nec a seipsis, quia alias essent necessaria: nec ab aliis causis secundis, utpote sine decreto Dei ut utrumlibet indeterminatis: nec a decreto ponendo ex dictis illam connexionem habeant: Ergo in hoc decreto a Deo cognoscuntur.

§. 74.

Nec sensus nec imaginatio in Deum cadit.

Quia Deus non unum post alterum, sed omnia sibi simul distinctissime repræsentat, ita ut nulla repræsentatio cœteras claritate superet, *nec sensus nec imaginatio in Deum cadunt.* Sensus enim circa præsentia, imaginatio vero circa absentia versantur, nec omnia simul & distinctissime cognoscunt. Quod de Deo dici nequit. Quare sensus v. g. visio &c. in S. Scriptura Deo attributa, metaphorice sunt intelligenda.

§. 75.

In Deo non datur reminiscentia, nec memoria.

Cum porro homo ope reminiscentiæ, quæ olim cognovit sibi denuo repræsentet, & pro iisdem recognoscat, quod nonnisi per repræsentationes successivas fieri potest: Deus autem omnia sibi simul & unico actu repræsentet (§. 61.) *reminiscentia & memoria in Deo locum non habet*: licet recordatio eatenus Deo insit, quatenus omnia præterita ut talia intellectu infinito semper cognoscit.

Schol. Quando igitur S. Scriptura Deo reminiscentiam tribuit, ratione effectus tantum intelligendum est, scilicet Deum actu demonstrare per effectum, quod rei memor sit. Et quia vices imaginationis & memoriæ supplet intellectus Dei infinitus, imaginatio & memoria per eminentiam de Deo prædicari possunt.

§. 76.

Non datur in Deo oblivio.

Similiter oblivio supponit, quod repræsentatio mentis, quæ olim clara fuit vel distin-

ſtincta; obſcura vel confuſa reddita fuerit, unde ſucceſſionem repræſentationum involvit. Cum igitur Deus omnibus repræſentationibus obſcuris & confuſis excluſis, omnia diſtinctiſſime & ſimul cognoſcat (§. 61.) *nulla oblivio in Deo eſſe poteſt.*

§. 77.

Deus mirari nequit.

Mirari dicimur, quando id, quod pro impoſſibili & non exiſtente habebamus, poſſibile vel exiſtens eſſe deprehendimus. Cum igitur Deus omnia poſſibilia & exiſtentia ſibi ſimul & diſtinctiſſime repræſentet (§. 61.) nihil, quod pro impoſſibili. vel non exiſtente habuerit, poteſt poſſibile & exiſtens deprehendere, adeoque *Deus mirari non poteſt.*

Schol. Quando ergo S. Scriptura dicit, Deum non meminiſſe, vel mirari, ratione effectus intelligitur, ſcilicet, eundem effectum eſſe, qui fuiſſet, ſi Deus ejus memor non fuiſſet: vel Deum cognoviſſe, quod effectus, quem homines non productum iri putabant, productus fuerit.

§. 78.

Datur in Deo ſuprema ratio.

Ratio ſubjective ſumpta eſt facultas nexum poſſibilium vel rerum perſpiciendi. Dum autem Deus omnia poſſibilia diſtinctiſſime cognoſcit, non poteſt non omnem eorum nexum diſtinctiſſime perſpicere. *Ergo Deo ſuprema ratio eſt tribuenda.*

Schol. Ratio Divina, quia nulla ei realitas deeſt, eſt illimitata, immenſa (§. 57.) & incomprehenſibilis, ſicut Intellectus Divinus (§. 61.) unde ab humana ratione infinite differt.

§. 79.

§. 79.

Voluntas in Deo est. *Sacra Scriptura Deo tribuit voluntatem proprie dictam.* Matth. 6. v. 10. *Fiat voluntas tua.* Rom. 12. v. 3. *Ut probetis, quæ sit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta.* Ratio est: quia Deus gaudet intellectu (§. 60.) Ergo etiam voluntate: nam voluntas est inclinatio in bonum ab Intellectu cognitum, adeoque intellectum sequitur. Deinde Deus Spiritus est (§. 47.) & Ens perfectissimum (§. 40.) Ergo voluntas tanquam essentialis spiritui, & perfectio simpliciter simplex proprie Deo competit.

§. 80.

Quid sit voluntas Dei. Quia Deus omnia distinctissime cognoscit (§. 61.) Voluntas Dei est inclinatio in bonum distinctissime cognitum & quia quidquid est in Deo, est ipse Deus (§. 53. n. 1.) Voluntas Dei ex parte Dei spectata est ipse Deus: & ab Essentia Divina realiter non distinguitur.

An sit per modum potentiæ. *Schol.* Villegas putat voluntatem in Deo esse per modum potentiæ, quia Deus potuit elicere actum electionis reprobi alicujus v. g. Judæ, quem tamen non elicuit. Sed communis est Theologorum sententia, voluntatem in Deo non esse per modum potentiæ, sed operationis; nam uti explicat S. Thomas 1. p. q. 41. a. 4. ad 3. voluntas Divina habet rationem potentiæ tantum respectu effectus seu termini ab ea procedentis, seu producti, quo in ordine potentia non habet se ut perfectibilis, sed ut illum perficiens. Deinde cum Deus sit actus purus, nequit voluntas ut potentia in eo reperiri.

§. 81.

Voluntas Dei utpote Entis perfectissimi est perfectissima, adeoque omne bonum verum pro exacto bonitatis suæ gradu appetit & quidem constantissime, cumque bonum & malum sibi invicem opponantur, Deus omne malum pro malitiæ gradu aversatur. Quod omne bonum velit, & malum aversetur, patet ex Ps. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es* v. 7. *odisti omnes qui operantur iniquitatem.* 2. Petr. 3. v. 9. 1. Tim. 2. v. 4. Quod pro exacta bonitatis mensura appetat, docet Christus. Matth. 6. v. 25. ubi sic nos vult concludere: si Deus aves alit, & abjectum gramen vestit, multo magis vitæ nostræ alimenta, & corpori vestitum dabit. Ubi supponitur Deus majora bona magis, & sic pro gradu bonitatis appetere. Denique quod Deus bona constantissime appetat, ex epistola Rom. 11. 29. patet.

Deus omne bonum vult & malum aversatur.

§. 82.

Voluntas Dei æterna est, & quidquid vult Deus, id voluit ab æterno. Nam voluntas Dei est realiter ipsa Essentia Dei: (§. 80.) sed essentia Dei est æterna, Ergo etiam ejus voluntas. Unde Eph. 3. v. 11. *ante jacta mundi fundamenta.* & 2. Tim. 1. v. 9. *ante tempora sæcularia* nos dilexisse dicitur.

Voluntas Dei est æterna.

§. 83.

Pariter *Voluntas Dei est immutabilis*, si enim voluntas Dei ullam subiret mutationem, tunc

Immutabilis.

tunc tempore ſequente aliquid in Divina voluntate eſſet, quod antea non fuit, adeoque in Deum mutatio variorum ſtatuum caderet; Quod cum eſſe non poſſit (§. 45.) voluntas Dei eſt immutabilis.

Voluntas Dei quotuplex.

Schol. Voluntas ex parte Dei unica eſt, ratione tamen objectorum materialium, in quæ fertur, multiplex aſſignari ſolet. 1. Alia eſt *voluntas Dei neceſſaria* ſeu naturalis, qua Deus ſeipſum vult. Alia *libera*, qua Deus vult res extra ſe. 2. Voluntas Dei alia eſt *antecedens*, qua Deus fertur in objectum ſecundum ſe conſideratum præciſum a circumſtantiis. Alia eſt *conſequens*, quæ fertur in objectum omnibus ſuis circumſtantiis veſtitum. Quodſi hoc velit abſolute, dicitur voluntas *abſoluta & efficax*, ſi ſub conditione, dicitur *conditionata & inefficax:* ſic judex voluntate antecedente vult vere vitam hominis, voluntate vero conſequente ejus mortem, ſi homo ille fur fuerit. 3. Voluntas Dei alia eſt *interna* ſeu *beneplaciti*, quæ eſt ipſa voluntatis Dei ad rem inclinatio. Alia eſt *externa & ſigni*, quæ proprie voluntas non eſt, ſed tantum ſignum externum illius; quæ ſigna hoc verſu comprehenduntur

Præcipit, ac prohibet, permittit, conſulit, implet.

§. 84.

Voluntas Dei naturalis eſt neceſſaria.

Voluntas Dei naturalis, qua ſeipſum & ſuam bonitatem vult, eſt omnino neceſſaria. Nam Deus propter infinitatem ſuam non poteſt non de omnibus infinitis perfectionibus ſuis gaudere (§, 55.) Item abſolute neceſſarium eſt, ut ſeipſum perfectiſſime cognoſcat (§. 63. 64.) Quia autem ex cognitione perfectionis voluptas & complacentia oritur, eo major, quo major eſt perfectio, vel quo certius eſt

cogni-

cognita, ideo fieri non poteſt, quin Deus ſumma complacentia ex ſeipſo fruatur. Sed voluntas Dei, qua vult ſeipſum, eſt voluntas complacentiæ, Ergo quia hæc voluntas Dei, qua vult ſeipſum, eſt neceſſaria, etiam voluntas Dei naturalis eſt neceſſaria. (§ 83. Schol.)

Schol. 1. Quia voluntas Dei, qua ſeipſum vult, eſt neceſſaria, Deus nequit aliquid velle infinitis perfectionibus ſuis repugnans, & hinc quidquid vult, illis eſt conforme. Nec Deus velle poteſt ſibi ipſis repugnantia, hoc eſt, impoſſibilia, his enim, dum idem ſimul ponunt & tollunt, nulla ineſt realitas, nulla perfectio, & ideo non ſunt aliquid boni, conſequenter Deus illa velle nequit. (§. 81.) *Deus nequit aliquid velle ſuis perfectionibus repugnans.*

Schol. 2. Quia quidquid Deus vult, perfectionibus ſuis debet eſſe conforme, perfectiones autem Dei Deo inſunt: hinc quidquid Deus vult, debet illi, quod Deo ineſt, conforme eſſe. Cum vero ex hac conformitate cognoſci poſſit, cur Deus id velit: ideo, quidquid Deus vult eſt tale, ut in aliquo, quod Deo ineſt, contineatur ratio, cur Deus illud potius velit, quam oppoſitum. Unde quidquid Deus vult, id Deum decet, & ideo volendi rationes ſubjectivæ ex Divinis perfectionibus pendentes dantur, & voluntas Divina, utpote conformis Divinis perfectionibus rectiſſima eſt. *Voluntas Dei eſt rectiſſima.*

§. 85.

Voluntas Dei antecedens non ſemper impletur; hæc enim verſatur circa rem ſecundum ſe a circumſtantiis præciſam, ſeu extra omnem cum aliis rebus connexionem, in quo ſtatu fieri poteſt, ut eam Deus bo- *Voluntas antecedens non ſemper impletur.*

nam judicet: cum vero in consideratione reliquarum circumstantiarum, & intuitu totius systematis mundani non amplius bona esse possit, hinc fieri potest, ut eam fieri voluntate consequenti velle non possit, adeoque voluntas antecedens non semper impleatur. Econtra cum voluntas consequens feratur in objectum omnibus suis circumstantiis vestitum, & tota systemata mundana, adeoque omnia motiva ad rem volendam simul considerentur, voluntas consequens effectum suum semper obtinet. Exempla voluntatis antecedentis non impletæ saltem quoad principale volitum habemus in S. Scriptura Ezech. 24. v. 13. *Mundare te volui, & non es mundata.* Prov. 1. v. 24. *vocavi, & renuistis.* Cum econtra de voluntate consequente dicatur. Is. 46. v. 10. *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* Rom 9. v. 19. *Voluntati ejus quis resistet?*

bene vero consequens.

Solvuntur objectiones.

Schol. Ex eo, quod voluntas antecedens non semper quoad principale volitum impleatur, non licet inferre, eam in Deo non reperiri: alias Deus bonum sub quibusdam circumstantiis tale non vellet (§. 83. Schol.) adeoque non omne bonum vellet, quod ejus infinitis perfectionibus repugnat (§. 81.) Nec argui potest, repugnantes sibi invicem in Deo voluntates dari, quia subinde illud vult voluntate antecedente, quod consequente aversatur: Dispar enim inter utramque est ratio: Voluntas antecedens inclinat quidem ex quorundam motivorum impulsu, sed saltem circa finem non decernit: a consequente vero habita ratione omnium motivorum decretum formatur. Denique quando voluntas antecedens cedit consequenti, non mutatio voluntatis & successio diversarum voluntatum in Deo fit: nam voluntas antecedens

dens & consequens sunt in Deo simul & ab æterno, sed ita, ut inclinatio voluntatis consequentis fortior sit inclinatione voluntatis antecedentis, ideoque hæc illi cedat, ubi ambæ non conspirant.

§. 86.

Voluntas antecedens est seria. Voluntas Dei antecedens etiamsi effectum suum principalem non obtineat, nihilominus seria est. Nam serio velle dicitur, qui ita vult, ut agat, dummodo non impediatur: sed voluntas Dei antecedens cum velit bonum, si non obstent motiva fortiora contraria, voluntatem consequentem contrariam producentia, & voluntas consequens antecedenti conveniens est, obtinet effectum & agit pro inclinatione Dei ad omne bonum: Ergo licet ob aliquod impedimentum non impleatur, nihilominus seria est.

Voluntas beneplaciti. *Schol.* Voluntas antecedens est etiam voluntas beneplaciti: hæc enim est ipsa voluntatis Divinæ in rem inclinatio (§. 83. Schol.) Sed Deus serio in rem præcisis circumstantiis spectatam inclinatur, & serio eam vult: Ergo est voluntas beneplaciti.

§. 87.

Deus vult omnes salvos fieri. Deus etiam post Adæ lapsum vult voluntate antecedente non otiosa, sed activa beneplaciti & seria omnes homines salvos fieri. *Primo* hoc indicat S. Scriptura 1. Tim. 2, *Deus vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Loquitur hic Apostolus de hominibus post lapsum Adami, docet enim, Deum illos velle salvos fieri, pro

quibus vult, ut oremus, ſcilicet Reges &c. uti ex contextu patet: Item dicit, Chriſtum ſe redemtionem dediſſe pro iis, quos Deus vult ſalvos fieri: Item ait; *vult*, non, *voluit*. Quæ omnia Adæ lapſum ſupponunt. Deinde 2. Petri 3. dicitur: *Non vult Deus aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti.* Et Ezech. 33. v. 11. *Nolo mortem impii, ſed ut convertatur impius a via ſua & vivat.* Ubi fruſtra excipitur ab adverſariis, Deum non delectari quidem morte peccatoris, quod textus per verbum חָפֵץ indicat, velle tamen, adeoque nolle dare gratiam ad ſalutem. Nam חפץ non ſolum delectari, ſed etiam velle ſine ulla delectatione ſignificat, Jer. 42. v. 22. Denique Apoc. 3. dicitur: *Sto ad oſtium, & pulſo.* Et Iſ. 5. *Quid eſt, quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei?* Quæ omnia voluntatem non otioſam, ſed activam & beneficam oſtendunt. *Secundo* ita docet S. Auguſtinus ab adverſariis in ſuas partes male adductus, dum l. de Spir. & litt. c. 33. ait: *Vult autem Deus omnes homines ſalvos fieri & in agnitionem veritatis venire, non ſic tamen, ut in eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene vel male utentes juſtiſſime judicentur.* Et S. Proſper in reſp. ad 2. obiect. Vincentii ait: *Sinceriſſime credendum atque profitendum eſt, Deum velle, ut omnes homines ſalvi fiant.* *Tertio* Accedit ratio: Salus hominis viatoris poſt Adæ lapſum ſecundum ſe præciſis circumſtantiis conſiderata eſt bona: Ergo cum Deus velit omne bo-

num (§. 81.) eam vera, sincera & propria voluntate beneplaciti vult.

Schol. Calvinus docet, Deum velle solum salutem prædestinatorum. Jansenius vero l. 3. de grat. Chr. c. 20. post lapsum Adami nullam aliam voluntatem salvandi omnes homines in Deo agnoscit, quam nudam velleitatem & complacentiam circa eorum salutem, nec auxilia gratiæ, quæ ex voluntate antecedente Deus reprobis concedit, habere aut conferre sufficientes vires ad oppositam concupiscentiam vincendam. Et pro sua sententia citat I. S. Augustinum, qui in Ench. c. 103. citata verba Apostoli: Qui vult omnes homines salvos fieri: ita explicat, scilicet, quod nullus salvetur, nisi per Divinam voluntatem. Item explicat in sensu accommodo de generibus singulorum, non de singulis generum. Et in l. de corrept. & grat. ita exponit, quod Deus dicatur velle omnium salutem, quia jubet, ut nos omnium salutem velimus. Verum S. Doctor de voluntate consequente in his locis agit contra semipelagianos, qui dicebant, sensum Apostoli esse, quod Deus voluntate consequente & efficaci velit omnes salvos fieri, ita ut per illos solos stet, sine ullis gratiæ viribus hanc Dei voluntatem simpliciter efficacem reddere. In quo supposito S. Augustinus tenet, Apostolum non posse intelligi nisi in sensu accommodo, ne cogamur concedere, omnipotentem aliquid voluisse, quod tamen impletum non sit. Hoc autem salvo, ait S. Doct. *Textus Apostoli quocunque alio modo intelligi potest,* sicuti etiam nostram interpretationem adducit in libro de Catech. rud. & eam supponit in omnibus locis, ubi docent, Deum dare omnibus gratiam sufficientem, & Christum pro omnibus esse mortuum. II. S. Thomas vocat voluntatem antecedentem velleitatem comparate ad voluntatem consequentem, non enim voluntas antecedens est sterilis, quia ejus effectus est præparatio auxiliorum sufficientium, de quibus etiam parvulis in utero defunctis providit, Baptismum instituendo. Salutem vero dæmonum utpote extra

Solvuntur objectiones Calvini & Jansenii.

viam constitutorum non vult voluntate antecedente actuosa & beneplaciti, sed meram circa illam habet complacentiam. III. Nonnulli ex nostris Theologis, licet in dogmate conveniant, verbis tamen dissentire videntur, unde rite intelligendi sunt. Sic aliqui a voluntate omnes salvandi excludunt infantes sine Baptismo morientes, uti Dominicus Soto; sed loquuntur de mediis salutis actu receptis, non vero præparatis & oblatis. Hugo Victorinus vocat voluntatem antecedentem voluntatem signi respectu finis seu beatitudinis, non respectu mediorum. Alensis vult voluntatem antecedentem versari circa antecedentia salutis non solummodo naturalia, sed spectantia ad ordinem gratiæ. Sylvius docet, voluntatem antecedentem non esse formaliter in Deo; sed relate ad voluntatem consequentem, quæ semper impletur, loquitur.

§. 88.

Voluntas Dei est causa rerum.

Voluntas Dei consequens omnium rerum extra Deum existentium causa est. Ita dicitur Apoc. 4. v. 11. *Tu condidisti omnia, & per voluntatem tuam sunt, & creata sunt.* Ratio est: quia Deus est primum agens spirituale, adeoque per voluntatem & intellectum omnia producit. (§. 70.)

Mala vero solum permittit.

Schol. Igitur cum Deus mala velle non possit, (§. 81.) nonnisi permissive voluntas Dei circa existentiam malorum versari potest: quæ permissio est omissio ejus, per quod agens in agendo impediretur. Unde

§. 89.

Permissio mali perfectioni Divinæ non officit.

1 Permissio mali metaphysici perfectioni Divinæ voluntatis omnino est conveniens. Nam malum metaphysicum in defectu ulterioris

rioris realitatis, sive in limitationibus realitatum entis consistit: sed sine malo metaphysico nulla creatura esse potest, eoipso, quod sit finita & limitata, & sic omnes realitates non habeat, igitur si Deus creaturam producere bonum esse judicavit, facere non potuit, quin malum metaphysicum eisdem adhærens permitteret, & consequenter si sapientiam Dei productio creaturarum decebat, etiam permissio mali metaphysia perfectioni Divinæ voluntatis conveniens fuit.

2. Permissio etiam mali moralis perfectioni Divinæ voluntatis conformis est. Quippe malum morale seu peccatum consistit in defectu convenientiæ actionum liberarum cum regulis ipsarum. Jam vero Deus mala moralia permittit intuitu majoris boni, ad quod illa dirigi posse videt, si enim mala non permitteret, quando ex hac permissione majus bonum oriturum cerneret, omne bonum non vellet: Proinde cum bona majora minoribus præferre summæ perfectioni voluntatis Dei conforme sit, permissio etiam malorum moralium perfectioni Divinæ voluntatis conformis est.

Cur creatura sit peccabilis.

Schol. Creatura rationalis ideo malum morale committere vel peccare potest, quia intellectus ejus utpote limitatus non omnia distinctissime cognoscit, adeoque malum pro falso bono saltem in his vel illis circumstantiis habere, & consequenter voluntas actum intellectus sequens appetere potest. Unde ipsa creaturæ limitatio est ultima possibilitatis peccati, seu mali moralis origo, & mali moralis possibilitas pendet ex malo metaphysico: Deus autem cum omnia distinctissi-

me cognoſcat, & ab omni errore & falſo judicio remotiſſimus ſit (§. 64.) abſolute impeccabilis eſt. Actualitas vero mali moralis ſeu peccati ex abuſu libertatis oritur, dum intellectus debita attentione ad momenta rerum & circumſtantias omiſſa, bonitate & pravitate non rite examinata, motivis tantum ſenſualibus in actionibus ſuis dirigendis fertur, & ſic a lege aberrans in peccata ruit.

§. 90.

Deus eſt liber circa creaturas.

Deus eſt ſumme liber circa creaturas. Sic Pſ. 93. dicitur: *Deus ultionum libere egit.* Ratio eſt: Deus non ſolum omnia poſſibilia diſtinctiſſime cognoſcit (§. 61.) ſed etiam voluntas ejus ſponte agit, utpote principium actionum ſuarum in ſeipſo, ſcilicet in repræſentatione intellectus ſui habens: Et de rebus extra ſe omnibus eligere & velle poteſt, quidquid placet, cum omnia poſſibilia cognoſcat diſtinctiſſime, & quia unum æque ac alterum exiſtens reddi poteſt, uni tantum objecto non ſit alligatus. Igitur Deus in voluntate ad entia extra ſe tendente ſummam libertatem poſſidet, nam libertas eſt dominium ſui actus ad oppoſitæ.

In quonam conſiſtat libertas Dei.

Schol. Diſputant hic Scholæ, in quonam libertas Dei formaliter conſiſtat, nam quia actus Dei liber ut talis eſſentialiter habet, quod potuerit non eſſe, cumque ex eo, quod ſit Divinus & vitalis, ſit Deo intrinſecus & cum ipſo identificatus, videtur imperceptibile, quomodo aliquid Deo intrinſecum & cum eo identificatum potuerit non eſſe. Reſpondemus breviter ad hanc quæſtionem, cujus ſolutio humanum captum longe tranſcendit, Actum Dei liberum eſſe ipſum ejus actum neceſſarium, non quatenus neceſſarius eſt, & ad

Divi-

Divinam bonitatem terminatur, ſed prout ſine dependentia terminatur ad creaturas ceu effectus ſibi non neceſſario, ſive prout dicit habitudinem & terminationem non neceſſariam ad creaturas: Nam hoc modo Actus Dei neceſſarius eſt a creaturis plane independens, cum hæ nullatenus cogant ad ſui volitionem, quin potius ob ſuam limitatam bonitatem eum ad ſui volitionem & nolitionem indifferentem relinquant: Ergo hoc modo liber eſt, quia habet eſſentialia libertatis, quæ conſiſtit in dominio ſui actus ad oppoſita: Deinde hoc modo concipi poteſt, quomodo Actus liber ſit quid Deo intrinſecum, & tamen aliquo ſenſu deficere, & non eſſe poſſit, nam Actus neceſſarius eſt aliquid Deo intrinſecum & Divinum, cum ſit ipſe Deus; & tamen eſt aliquo modo quid defectibile, quia licet ſit entitative neceſſarius, reduplicative tamen quatenus terminatur ad creaturas non eſt neceſſarius, quæ non eſſe potuerunt, & illis deficientibus deficeret iſta terminatio, adeoque quid intrinſecum terminativum in Deo, non vero aliquid intrinſecum entitativum.

§. 91.

Quia autem non poteſt quidquam ſummis ſuis perfectionibus repugnans velle; (§. 83. Schol. 1.) nec libertas Dei eo extendenda eſt, ut pro illa quidquam perfectionibus ſuis repugnans velle poſſit. Sic Deus non poteſt velle ſeipſum annihilare (§. 43.) non poteſt velle alium Deum eſſentialem producere &c. Neque timendum eſt, quod Deus libertate ſua unquam abutatur. Nam quia cognitio Dei ſine omni errore eſt (§. 64.) fieri nequit, quod Deus optimum judicet, quod tamen optimum non eſt: & quia voluntas ſequitur cognitionem boni, fieri nequit,

Deus non poteſt aliquid velle ſuis perfectionibus repugnans.

quit, ut Deo id maxime placeat, quod tamen non est optimum, & quod illud eligat: in quo abusus libertatis consistit. (§. 89. Schol.)

Objectum Divinae voluntatis.

Schol. Quaeritur in Scholis an sola Divina bonitas sit objectum motivum & terminativum Divinae voluntatis, an vero bonitas creata sit etiam objectum ejus terminativum, aut an immediate in seipsa Divinam voluntatem terminare possit. Respondent defensores scientiae mediae affirmative. Negant vero Thomistae volentes objectum Divinae voluntatis tam motivum quam terminativum esse solam Divinam bonitatem increatam, bonitatem vero creatam esse tantum objectum materiale & secundarium: Nam a voluntate Dei per se attingitur sola bonitas increata, quia haec sola ceu primum bonum & volibile ab essentia Divina primo repraesentatur. Bonitas autem creata amatur a Deo propter Divinam bonitatem, utpote a qua omnem suam bonitatem per creationem obtinuit.

§. 92.

Decretum Dei.

Voluntas Dei consequens de rei existentia appellatur Decretum Divinum & quae Deus voluntate consequente voluit, ut fierent, decrevisse dicitur. Ita vocati Rom. 8. v. 28. 2. Tim. 1. v. 9. & electi Eph. 1. v. 11. dicuntur secundum *decretum Divinum.*

Decreta Dei sunt 1. aeterna & immutabilia.

Schol. 1. Quidquid extra Deum existit, pendet a decreto Divino: Item quia voluntas Dei est aeterna, decreta etiam Dei aeterna sunt: Item quia voluntas Dei est immutabilis, decreta ejus sunt immutabilia; Et quia voluntas Dei consequens semper impletur, decreta Dei ad effectum semper deducuntur, sunt tamen libera, & quia totius mundi nexum ob limitationem intellectus

noſtri non perſpicimus, rationes ſpeciales decretorum Dei ſemper indicare non poſſumus.

Schol. 2. Decretum Dei dicitur efficax quoad actus creaturæ liberos vel ab intrinſeco, ex ſe, & natura ſua infallibiliter inferens effectum: vel ab extrinſeco, quod infallibilem connexionem cum futuro eventu habet ex conſenſu voluntatis creatæ per ſcientiam mediam prævisо. Quærunt Scholæ, an Deus ab æterno actiones noſtras liberas prædefiniverit, & unde infallibilis efficacia Divinorum decretorum circa actus noſtros liberos ſit repetenda. Defenſores ſcientiæ mediæ inprimis hunc ordinem actuum Divinorum ſtatuunt. 1. Deus per ſcientiam mediam videt, quid Petrus facturus ſit, ſi in his vel illis circumſtantiis ponatur, ex ſua libertate. 2. Decernit permittere lapſum Petri ſub his circumſtantiis præviſum infallibiliter futurum. 3. Per ſcientiam viſionis videt lapſum abſolute futurum. Quo ſuppoſito dicunt, nullum eſſe in Deo decretum ex ſe ab intrinſeco efficax circa actus noſtros liberos, ſed tantum decretum indifferens generale, concurrendi cum voluntate creata, Deum autem per ſcientiam mediam præſcire, ad quid voluntas creata ſub tali concurſu ſe ſit determinatura. Quare actus noſtri liberi a Deo quidem ſunt præſciti, non tamen immediate in ſe prædefiniti, ſed tantum in concurſu generali & indifferenti oblato. Igitur hoc decretum eſt quidem conditionatum, ſi nimirum creatura ſe determinaverit, qua conditione impleta & præviſa per ſcientiam mediam tranſit in abſolutum, & producit in tempore concurſum ad extra ſine novo decreto. Alii vero ſecundum decretum concurrendi ad hunc determinate actum, & quidem abſolutum requirunt, ita ut actus noſtri liberi ſint quidem prædefiniti, ſed hæc prædefinitio non eſt ex ſe infallibiliter efficax, ſed ex conſenſu per ſcientiam mediam præviſo: nec hoc decretum eſt, determinandi voluntatem ad hunc actum, ſed concurrendi ſimultanee ad illum in illis circumſtantiis, in quibus voluntas creata præviſa eſt, ſeipſam

An Deus ab æterno actiones noſtras liberas prædefiniat.

determinatura. Probant hoc I. ex S. Scriptura, ubi Eccl. 15. Deus dicitur hominem reliquisse in manu consilii sui Act. 7. eum Spiritui S. resistere, quod tamen non foret, si decreta essent ex se efficacia. II. Multi Patres hæc decreta ex se efficacia rejiciunt. III. Putant illa officere libertati humanæ, quia non relinquunt in illa potentiam expeditam ad oppositum. IV. Deus alias moveret ad peccatum.

Schol. 3. Thomistæ econtra docent, Deum ab æterno prædefinivisse omnes actiones nostras liberas non tantum mediate decernendo exhibere concursum ad illas: sed immediate in seipsis bonas positive quoad realitatem & moralitatem seu bonitatem: malas vero positive quoad realitatem & entitatem, permissive vero, quoad malitiam seu defectum ulterioris perfectionis actui debitæ. Ex quo sequitur, quod efficacia Divinorum Decretorum circa actus nostros liberos sit ab omnipotentissima Dei voluntate, & dominio in nostras voluntates, non vero a consensu nostro præviso, & Decreta Dei sunt ex se efficacia. Hoc colligunt 1. ex S. Scriptura, quæ passim docet, voluntatem Dei consequentem seu decretum ejus ita esse efficax, ut illi resisti non possit: Esther. 13. & 14. Deum facere, ut faciamus Ezech. 36. facere de nolentibus volentes: cum ergo per decretum simultanee concurrendi non faciat, ut faciamus, sed faciat, cum nos facimus: cum non velit, ut velimus, sed cum nos voluerimus: cum concursui indifferenti resisti possit, eo ipso, quod non efficiat, sed expectet nostrum consensum, decreta ex se efficacia erunt. Quando igitur S. Scriptura dicit, Deum reliquisse hominem in manu consilii sui, ostendit eum habere liberum arbitrium, ad unum non determinatum. Quia tamen libertas humana est causa secunda, non excluditur actio primi liberi & causæ primæ, a qua dependet: unde ita est in manu consilii sui, ut etiam sit in manu Dei non necessario trahentis, sed dantis virtutem & operationem, ut omnia libere fiant. Deinde voluntati antecedenti tantum

tum resisti potest, non vero consequenti saltem in sensu composito, ita ut non possit simul jungere non actus cum motione ad actum: licet resisti possit in sensu diviso, ita ut cum illa motione habeatur potentia dissentiendi, quia Deus ita movet ad agendum, ut simul moveat ad libere agendum. 2. Ita docet S. Augustinus l. de grat. & lib. arbitr. ubi ait, Deum facere, ut faciamus; & multoties alibi: Et S. Thomas inter alia q. 3. de potent. a. 7. inquit: Deum esse causam actionis cujuslibet, in quantum dat virtutem agendi, & in quantum applicat actioni. Ergo Deus actus etiam nostros liberos prædefinit decreto ab intrinseco efficaci. Patres in contrarium citati, nil aliud volunt, quam quod homo libere agat & non necessario determinatus ad unum. 3. Probant ratione: scilicet, omnes actus nostri liberi, consequenter etiam consensus noster in opus bonum cadunt sub Divinam causalitatem, quia quilibet est determinatio causæ creatæ ab influxu causæ primæ dependentis: Ergo Deus omnia prædefinit decreto intrinsece efficaci: nam concursus simultaneus, non influit in voluntatem, ut eam determinet, sed tantum in effectum, sicuti etiam ex eo, quod Deus nos ponat in illis circumstantiis, in quibus per scientiam mediam prævidit, nos concursui indifferenti libere consensuros, determinationem nostram non causat. Deinde hæc sententia libertatem humanam cum Calvino non tollit: licet enim concordia libertatis cum præmotione sit mysterium, omnia tamen ad libertatem requisita vindicat: nam vi motionis præviæ voluntas non ita determinatur, ut nihil agat, aut passive se habeat, sed ut ipsa se tanquam agens secundum primo subordinatum in ordine suo determinet: hinc servat suam indifferentiam activam, quæ non consistit in indeterminatione, quæ est indifferentia passiva, sed in tali determinatione consistit, ut sub ea maneat potentia ad oppositum, alias enim si voluntas seipsam solam determinaret ex supposito, determinando se amitteret indifferentiam activam & libertatem, quod tamen falsum est. Quare indifferentia activa,

quæ

quæ eſt libertas actualis definitur: quod ſit facultas, per quam poſitis omnibus natura prærequiſitis voluntas ſic agit, ut poſſit non agere potentia antecedenti, & in ſenſu diviſo. Quamvis igitur decretum Dei prædeterminans antecedat noſtram determinationem & eam infallibiliter cauſet, quia tamen eam non ſolum quoad ſubſtantiam, ſed etiam quoad modum cauſat, ut nimirum libere fiat, ideo voluntas habet veram potentiam ad oppoſitum, & quidem expeditam, quia motio facit, ut libere agamus, & poſito decreto efficaci ad unum voluntas non caret aliqua actualitate requiſita ex parte actus primi ſeu potentiæ; ſed tantum ex parte actus ſecundi; cum motio efficax ſit complementum potentiæ non quaſi dans poſſe, ſed dans agere, quatenus potentiam præſuppoſitam applicat ad agendum. Denique Deus determinat ſolum ad materiale ſeu reale peccati, non vero ad defectum ulterioris realitatis, qui eſt mera privatio & formale ſeu malitia peccati, Actus quidem & malitia inſeparabiliter conjunguntur, ſunt tamen diſtincta ita, ut actus ſpectet ad ordinem phyſicum, quo modo eſt a Deo: malitia vero ad ordinem moralem, quo modo non continetur intra objectum Divinæ potentiæ, ſicuti in uno eodemque pomo oculus ſolum colorem, non vero odorem attingit. Quare Deus movet voluntatem ut libere & limitate operetur modo effectivo non defectivo, hinc voluntas non peccat, quia præciſe elicit, ſed quia modo defectivo elicit. Unde latum patet diſcrimen inter ſententiam Thomiſticam & Calviniſticam, quæ libertatem homini negat, & Deum auctorem peccati facit.

§. 93.

Prædeſtinatio quid. Decretum Dei de certis hominibus ſalvandis vocatur *Prædeſtinatio.* Quæ ex S. Auguſtino libro de don. perſev. c. 14. definitur *Præſcientia & præparatio beneficiorum, quibus certiſſime liberantur, quicunque liberantur.*

Schol.

Schol. 1. Prædestinationis nomine nonnulli antiqui omne Dei decretum intellexerunt. Et tunc eum distinguunt in decretum electionis & reprobationis. Quia vero vocabulum Prædestinationis προορίζειν semper in bono sensu, pro decreto salutis in S. Scriptura sumitur, & Prædestinationis voci semper adhæret idea finis, quem prædestinans intendit, eam a voce reprobationis & ejus significatione distinguimus. Est autem Prædestinatio formaliter spectata actus intellectus; dicit enim ordinare media efficacia ad salutem, quod est officium intellectus. Hinc est actus imperii regulantis mediorum executionem: supponit tamen actum & decretum voluntatis, volitionem & intentionem finis, dilectionem & electionem, & ideo etiam vocatur *Electio*. Rom. 11. v. 5. *Explicatur.*

Schol. 2. Prædestinatio spectari potest vel in *intentione*, quo sensu est absoluta Dei voluntas quosdam salvandi præ aliis per auxilia efficacia: Vel in executione, & est retributio gloriæ ob merita præcedentia. In hoc ordine rursus dupliciter considerari potest: Vel in ordine executionis præconceptæ & volitæ: vel in ordine executionis exercitæ. Decretum intentivum hoc est: Volo hunc perducere ad gloriam per modum præmii, & ideo illi præparare media congrua. Decretum executivum hoc est: Volo huic prius dare merita, & propter merita gloriam. Quare merita intrant ordinem intentionis non ut motiva, sed ut effectus: ordinem vero executionis intrant ut motiva, non per modum finis, sed tanquam media & dispositiones personam præmio aptam reddentes. *Prædestinatio quotuplex.*

§. 94.

Prædestinatio datur. Sic Matth. 25. v. 34. legimus: *Venite Benedicti Patris mei possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.* Et Rom. 8. v. 30. *Quos prædestinavit, hos* *Prædestinatio datur.*

&

& vocavit, & quos vocavit, hos & justificavit, quos autem justificavit, illos & glorificavit. Et S. Augustinus l. de dono persev. c. 19. ait: *Neminem contra istam Prædestinationem, quam secundum Scripturas S. defendimus nisi errando disputare potuisse.* & S. Prosper. in resp. ad object. Gallor. ait: *Prædestinationem Dei nullus Catholicus negat.* Ratio est, quia Deus nihil facit in tempore, quod ab æterno non præordinavit, alias inciperet velle in tempore, quod esse nequit (§. 82.) sed Deus in tempore alios præ aliis transmittit ad gloriam, Ergo illos ab æterno præordinavit & prædestinavit.

Solvuntur objectiones.

Schol. Qui fatalem ex astris necessitatem astruebant hæretici, uti Priscillianistæ & Manichæi: Item qui hominem natura sua bonum vel malum salvandum vel reprobandum nasci dicebant, uti Valentinus, Basilides & Marcion, Prædestinationem in Deo negant. Hinc ita ratiocinantur: vel sum prædestinatus, vel non? si sum: quidquid egero infallibiliter salvabor: si non sum: quidquid egero, infallibiliter damnabor. Agam ergo quod libet. Verum falsum est Sophismatis hujus illatum: si sum prædestinatus, quidquid egero, salvabor, nam Deus non prædestinat ad finem, quin simul prædestinet ad media, quæ sunt opera bona, fuga peccati, cura salutis. Quare dilema sic poni debet: vel sum prædestinatus dependenter ab operibus bonis ex gratia factis vel non sum ob demerita: si sum: Ergo operando bonum cum gratia salvabor: si non sum: ob demerita damnabor.

§. 95.

Soli prædestinati salvantur.

Soli prædestinati salutem æternam consequuntur. Nam Matth. 25. solis electis regnum cœ-

cœleste promittitur paratum a constitutione mundi. Et S. Fulgentius de fide ad Petrum c. 35. ait: *Firmissime tene . . . nec quemquam eorum, quos non prædestinavit ad vitam, ulla posse ratione salvari.* Et Ratio est, quia nullus salvabitur sine dono perseverantiæ: sed hoc solis prædestinatis conceditur, Ergo illi soli salvantur.

Schol. Ambrosius Catharinus duplicem salvandorum classem distinguit: Alii, inquit, sunt eximie Sancti, uti Beatissima Virgo & Apostoli &c. & hi sunt electi & prædestinati per efficacia gratiæ auxilia: Alii sunt minoris perfectionis, qui non prædestinantur, aut efficaci aliquo adjutorio subtrahuntur a perditione, sed communibus auxiliis suffulti ad beatitudinem perveniunt. Ita communiter sententiam Catharini exponunt Theologi, & Bannez eam manifestam hæresin appellat, alii vero eum erraffe censent. Tournely vero putat, Catharinum tantum duplicem prædestinandi modum in Deo statuisse: unum ante prævisa merita per efficacia gratiæ auxilia, in insigniter Sanctis, quos prædestinatos vocat, alterum post prævisa merita ex gratia omnibus communi elicita in promiscuo vulgo salvandorum. Catharinus hunc duplicem salvandorum ordinem vult colligere ex Matth. 20. ubi dicitur: *Erunt novissimi primi, & primi novissimi*, ubi ambo sunt salvandi, & duplex eorum ordo assignatur, unus eorum qui vocati sunt & non electi, alter eorum, qui simul vocati & electi sunt. Verum Estius notat, citatum locum ita explicari, ut novissimi in judicio hominum sunt primi in judicio Dei, & primi in judicio hominum, sint novissimi in Dei judicio. Deinde in regno, quo nomine præsentis temporis Ecclesia dicitur. Judæi, qui primi ad Ecclesiam vocati sunt, nondum ad fidem venerunt, & sunt novissimi: & gentiles, qui novissimi prædicatione Apostolica invitati fuerunt, primi venerunt.

Catharini opinio.

§. 96.

§. 96.

Prædestinatio est certa & infallibilis.

Prædestinatio est certa & infallibilis quoad consecutionem sui effectus. Joan. 10. *Nemo rapit oves meas*, id est prædestinatos, *de manu mea*. Patet etiam ex definitione prædestinationis (§. 93.) quæ est præscientia & præparatio beneficiorum, quibus certissime liberantur, quicunque liberantur. Deinde Prædestinatio includit voluntatem Dei absolutam & consequentem (§. 93.) sed hæc semper impletur, (§. 85.) & consequenter etiam Prædestinatio, quæ proinde est certa & infallibilis.

Solvuntur objectiones.

Schol. Certitudini Prædestinationis non obstat, quod Moyses Ex. 32. v. 32. petierit: *aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Nam Moyses vel loquitur de libro viventium vita corporali, petitque mortem temporalem; vel per hyperbolen ob excessum amoris, & sub conditione, si fieri posset, locutus fuit. S. Petrus 1. Pet. 1. vult ut per bona opera certam nostram vocationem & electionem faciamus non Deo, sed nobis, quia bona opera sunt signum prædestinationis. Denique quando ex S. Augustino citatur illud tr. 26. in Joan. si non traheris, ora uti traharis: quod communiter ita allegatur: si non es prædestinatus, fac, ut prædestineris, non intelligitur, de prædestinatione in intentione, quasi Deus nondum decreverit nostram prædestinationem, & nostris precibus moveri possit, ut decernat; sed de executione prædestinationis: scilicet: nondum percipis in te effectus prædestinationis, ora, ut percipias.

§. 97.

Nullus de sua Præ-

Nullus de sua Prædestinatione sine speciali revelatione certus esse potest. *Nescit enim*

enim homo, utrum amore, an odio dignus sit. Eccl. 9. v. 1. Ratio est, quia Prædestinatio dependet a Divina voluntate, & perseverantia finali: sed sine speciali revelatione nemo voluntatem Dei, & an finaliter quis sit perseveraturus, scire potest: Ergo nec certus esse de sua Prædestinatione. *destinatione certus esse potest.*

Schol. 1. Calvinistæ docent, omnes fideles teneri credere fide Divina se esse prædestinatos: nam 1. Joan. 5. dicitur: *Hæc scribo vobis, ut sciatis, quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei.* Et 1. Thessal. 1. v. 4. *Scientes fratres dilecti a Deo electionem vestram.* Verum S. Joannes loquitur de vita æterna in spe, qua non perseverando frustrari possumus. Et S. Apostolus vel loquitur de electione ad gratiam fidei Evangelicæ, uti legenti contextum patebit: vel si loquatur de electione ad gloriam, bonam fiduciam, non vero omnimodam certitudinem indicat. *Solvuntur objecta Calvinistarum.*

Schol. 2. S. Scriptura & Patres nobis aliqua signa ostendunt, unde conjecturalem certitudinem de nostra salute & prædestinatione habere possumus. Horum 1 est bonæ vitæ decursus. S. Aug. de bon. pers. 22. 2 Testimonium bonæ conscientiæ a gravibus peccatis puræ. 3 Adversitates hujus vitæ patienter propter Deum toleratæ. S. Chrysost. in illa verba, fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. &c. Libenter audire verbum Dei Joan. 8. *Qui ex Deo est, verba Dei audit.* 5 Misericordia in pauperes Matth. 25. 6. Dilectio inimicorum. Matth. 5. 67. Humilitas S. Grego. in Job. 41. 8. Cultus beatissimæ Virginis Mariæ. S. Bern. & Anselmus. *Signa prædestinationis.*

§. 98.

Prædestinatio etiam est particularis determinate circa Individua, & numerus prædesti- *Prædestinatorum*

numerus a Deo est determinatus. ſtinatorum eſt certus non ſolum formaliter; ita ut non ſolum Deus prædeſtinaverit, quot, ſed etiam materialiter, quinam ſint ſalvandi. Sic Chriſtus Joan. 13. ait: *Ego ſcio, quos elegerim.* Et 2. Tim. 2. *Cognovit Dominus, qui ſunt ejus.* Ratio eſt, quia quidam in tempore in Individuo ſalvantur: Ergo Deus ab æterno eos prædeſtinavit. (§. 93.)

An multi ſint prædeſtinati. *Schol.* Numerum prædeſtinatorum eſſe exiguum relate ad homines totius mundi, docet Chriſtus Matth. 20. *Multi ſunt vocati, pauci vero electi.* An vero ex Chriſtianis Catholicis minor ſit numerus prædeſtinatorum, quam reproborum, diſputant Theologi, ſed incertis utrinque fundamentis. Melius dicitur cum Eccleſia, quod ſoli Deo ſit cognitus numerus electorum, in ſuperna felicitate locandus.

§. 99.

Cauſa motiva prædeſtinationis. Cauſa motiva, cur Deus aliquos ad gloriam prædeſtinaverit, eſt infinita Dei bonitas. Scilicet Deus homini pro hac infinita ſua Bonitate perfectiones conferre nititur, quas capere poteſt: ſed ſalus æterna ſumma eſt Perfectio, quam homo capere poteſt; Ergo hæc Deum ad aliquos prædeſtinandos movit.

An prædeſtinatio pendeat a meritis prævisis vel ſit mere gratuita. *Schol.* 1. Certum eſt Prædeſtinationem ad primam gratiam eſſe omnino gratuitam, & a meritorum præſcientia independentem. Item certum eſt, Prædeſtinationem in ordine executionis a meritis & bonis operibus dependere, prout alibi dicemus, ſaltem in adultis, quibus beatitudo confertur non ſolo titulo hæreditatis, ſicuti parvulis, ſed etiam titulo præmii & mercedis tanquam corona juſtitiæ. Diſputant igitur Scholæ, an

an electio prædestinatorum ad gloriam, seu intentio & volitio efficax, quam Deus habet, dandi gloriam, seu decretum intentivum supponat merita prævisa, & ab illis pendeat tanquam a causa motiva, cujus intuitu Deus moveatur ad illos eligendos præ aliis, an vero sit pure gratuita ex sola Dei liberalitate & bonitate, nec supponat merita prævisa ut motivum prædestinandi, sed illa potius respiciat ut effectus a Prædestinatione procedentes. Negant defensores scientiæ mediæ, inter quos Molina rem ita explicat: 1. Deus æquali voluntate generali vult omnium hominum salutem & omnibus gratias sufficientes libero arbitrio permissas offert. 2. Per scientiam mediam præscit, quinam illa gratia oblata ex innata libertate bene usuri & in ea perseveraturi sint. 3. Hos præ aliis ad gloriam prædestinat. Congruistæ hunc ordinem ponunt. 1. Deus voluntate generali vult omnes salvos fieri & sufficientes ad salutem consequendam gratias præparat. 2. Per scientiam mediam præscit, quomodo quisque iis uteretur, si in his vel illis circumstantiis poneretur. 3. Aliquos ex speciali dilectione & misericordia seligit, quos decernit ponere in iis circumstantiis, in quibus prævidit, eos gratia bene usuros & in ea perseveraturos. 4. Illis salutem decernit & eos ad gloriam prædestinat. Hinc prædestinatio quidem ad gratiam est omnino gratuita, quia Deus gratis statuit illos ponere in circumstantiis congruis, sed prædestinatio ad gloriam supponit prævisa merita ex gratia facta. Hæc sententia videtur *Imo* innui a S. Scriptura, qua Matth. 25. ait, electis paratum esse regnum ab iis possidendum, quia egerunt bona opera, pascendo esurientes, potando sitientes &c. Et Rom. 8. dicitur, *quos præscivit & prædestinavit*; ubi præscientia præcedit prædestinationem. Et Jac. 2. v. 5. regnum promittitur *bene operantibus*. Hinc etiam S. Petrus ep. 2. c. 1. monet, ut per bona opera certam nostram vocationem & electionem faciamus. *IIdo* ita sentire videntur Patres, & S. Prosper in ep. ad S. Augustinum supponit tanquam rem certam unam

fuisse veterum Patrum sententiam ante S. Augustinum, prædestinationem fieri ex prævisis meritis gratiæ. S. Ambrosius l. 5. de fide c. 6. S. Hieronymus ep. ad Hedib. S. Chrysostomus hom. 8. in c. 25. Matth. merita prædestinationi præponunt. Et ipse S. Augustinus semper præscientiam prædestinationi præponit l. de don. persev. c. 17. serm. 7. de verb. Domini c. 10. & l. 1. ad simplic. q. 2. demum S. Thomas 1. p. q. 23. a. 3. ad 5. ait, Deum præordinasse, se daturum alicui gloriam ex meritis. *IIItio* Deus intendit prædestinatis gloriam ut coronam & præmium, & in tempore confert gloriam propter merita. Ergo merita prævisa præcedunt prædestinationem, alias enim gloriam gratis destinaret, & simul ut mercedem.

Schol. 2. Thomistæ econtra docent, Prædestinationem ad gloriam in ordine intentionis esse mere gratuitam, & non fieri ex prævisis meritis, nec illa respicere ut motiva, quibus Deus inducatur ad aliquos eligendos, sed ut effectus ab ipsa derivatos & ad illam subsequentes. Quippe Deus gratis intendit ab æterno dare aliquibus in individuo gloriam & præmium per merita obtinendum, deinde vult dare merita, & hic est ordo intentionis, seu decretum intentivum, scilicet: Volo hunc perducere ad gloriam per modum præmii, & ideo illi præparare media congrua. Deinde Deus ab æterno decernit, dare in tempore prius merita & media, per quæ possit obtineri gloria ut præmium: & hic est ordo executionis præconceptæ & volitæ, seu decretum executivum scilicet: Volo huic prius dare merita, & propter merita gloriam. Tandem in tempore confert merita & propter merita gloriam, & hic terminatur ordo executionis exercitæ. Argumenta pro Prædestinatione gratuita ante prævisa merita petuntur. *Imo* ex S. Scriptura ubi Luc. 12. dicitur complacuisse Patri dare pusillo suo gregi regnum, nulla facta mentione prævisorum meritorum. Maxime vero hoc colligitur ex epistola ad Romanos c. 8. 9. & 11. ubi Apostolus ex professo

fesso de Prædestinatione tractat, & eam omnino esse gratuitam probat exemplo Jacob, & Esau, dicens: *Cum enim nondum nati fuissent aut aliquid boni egissent, aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia major serviet minori, sicut scriptum est, Jacob dilexi, Esau autem odio habui.* Deinde probat ipsius Dei testimonio, qui dixit Moysi: *Miserebor, cujus miserebor, & misericordiam præstabo, cujus miserebor.* Ex quo infert: *Igitur non currentis neque volentis, sed miserentis est Dei.* Denique probat, quod nullus prior possit aliquid dare Deo, unde moveatur ad ipsum eligendum, sed quod habet a Deo accipit c. 11. v. 35. *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso, & per ipsum & in ipso sunt omnia.* Rursus c. 9. soluit objectiones contra hanc prædestinationem gratuitam, quarum prima est, Deum hoc modo iniquum fore: quam elidit exemplo figuli, qui non est iniquus licet ex eodem luto faciat aliud vas in honorem, aliud in contumeliam. Altera est peccatori relinqui locum excusationi, qui non sua culpa sed voluntate Dei periret. Hanc solvit dicendo, neminem a Deo ad peccatum impelli, utpote qui omnes peccatores ad pœnitentiam invitat. Et demum c. 11. v. 33. concludit examinando. *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus &c.* Apostolus certe hic non loquitur de prædestinatione ad gratiam, sed ad gloriam: Quia vocati secundum propositum sunt prædestinati ad gloriam, cum iis omnia cooperentur in bonum, quia sunt vasa misericordiæ præparata ad gloriam, quia vocantur, justificantur & glorificantur. Quare loca S. Scripturæ (Schol. 1.) allata in contrarium intelliguntur de ordine executionis vel præconceptæ vel exercitæ. *IIdo* Probant ex S. Augustino, qui hanc gratuitam prædestinationem contra Pelagianos & Semipelagianos in l. de prædest. sanct. de corrept. & grat. & in libro de don. persev. clare astruit, & de præd. c. 7. ait: *Ex duobus impiis ætate grandævis, cur hic assumatur, & alter relinquatur;*

O Judicia Dei incomprehensibilia. Et S. Thomas 1. p. q. 23. a. 5. ad 3. ait: *Quare hos elegit ad gloriam, & alios reprobavit, non habet aliam rationem nisi Dei voluntatem.* Patres in contrarium adducti loquuntur de ordine executionis. *IIItio* Accedit ratio, quia, qui prudenter agit, prius intendit finem, quam media: sed Deus prudenter agit, & gloria etiam ut merces & præmium est finis, merita vero sunt media, ergo prius intendit gloriam, non suam tantum, sed etiam electorum tanquam finem particularem, quam merita. Juxta hanc sententiam non læditur libertas humana, quia Prædestinatio non solum attingit substantiam actus, sed etiam modum libertatis, ut nimirum causæ secundæ libere agant.

Prædestinationis effectus. *Schol.* 3. Ex sententia hac Thomistæ inferunt, vocationem efficacem, Justificationem non interruptam & glorificationem: Item vocationem inefficacem, & justificationem per peccatum interruptam, bonum usum gratiæ & omnia merita exinde procedentia in prædestinatis esse effectus prædestinationis. Item substantiam prædestinati & alia dona naturalia prout occasionaliter serviunt ad finem supernaturalem, imo ipsam permissionem peccati prout deservit majori peccantis a peccato resurgentis humilitati & sanctificationi esse effectus prædestinationis in prædestinatis, quia sunt a Deo ex meritis Christi, ex intentione efficaci salvandi, & conducunt efficaciter ad gloriam, quæ est finis in intentione, & effectus in executione.

§. 100.

Reprobatio quid. Reprobatio est decretum Dei, quo Deus vult permittere, ut aliqui sua culpa a gloria decidant, & pro culpa infligere damnationis pœnam

Schol. Reprobatio non consistit in mera negatione prædestinationis, sed in actu positivo, quo Deus vult

vult permittere aliquos sua culpa deficere a gloria, & propter culpam infligere damnationis pœnam. Unde reprobatio consistit in actu intellectus supponente actum voluntatis. Reprobatio alia est *negativa*, quatenus importat voluntatem permittendi, ut aliqui sua culpa deficiant a fine, unde est actus positivus, quia tamen nihil efficit, sed tantum permittit, & permittere est quasi negative se habere; ideo dicitur negativa. Reprobatio *positiva* est, quatenus importat ordinationem culpæ ad pœnam æternam: quæ quia aliquid faciendum decernit, nempe pœnam infligendam, dicitur positiva.

§. 101.

Reprobatio datur. Hanc indicat S. Scriptura sub nomine *repulsionis*. Ps. 87. v. 6. *Despectionis* Eccl. 7. v. 14. *Maledictionis* Matth. 25. *Proscriptionis in diem malum* Judæ v. 4. *Vasorum iræ & contumeliæ* Rom. 8. *Filii gehennæ*. Matth. 23. *Filii perditionis*. Joan. 17. v. 12. Ratio est: quia ad Provisorem universalem spectat, ut in rebus defectibilibus sibi subjectis aliquas permittat deficere ob bonum universi (§. 89.) quod idem de deficientia a gloria tenet, cumque hoc sit reprobare, (§. 100.) datur Reprobatio. Deinde Deus nihil exequitur in tempore, quod non decrevit ab æterno: Sed Deus in tempore aliquos, reprobat, ergo etiam ab æterno. Unde etiam sequitur, Reprobationem esse particularem, æternam & immutabilem. (§. 96.) *Reprobatio datur.*

§. 102.

Reprobatio positiva tam Angelorum quam hominum est ex prævisis demeritis: id est, Deus *Reprobatio positiva est ex*

prævisis demeritis. Deus nemini decernit pœnam æternæ damnationis nisi propter prævisa peccata. Quippe Ezech. 18. v. 23. testatur Deus: *Nunquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur a viis suis, & vivat.* Et c. 33. *Nolo mortem impii, sed ut convertatur & vivat.* Et 2. Petr. 3. *Patienter agit Deus propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti. Secundo* hoc definierunt Concilia: Arausicanum a. 529. ait can. 25. *Aliquos ad malum Divina potestate esse prædestinatos non solum non credimus, sed etiam si sunt, qui tantum malum crederent, cum omni detestatione illis anathema dicimus.* Subscribit Concilium Valentinum a. 855. can. 3. Et novissime Tridentinum sess. 6. can. 17. *Siquis dixerit, reliquos omnes, qui vocantur, vocari quidem, sed gratiam non accipere, utpote Divina potestate prædestinatos ad malum anathema sit. Tertio* Accedit Traditio veterum P. P. Tertulliani l. 2. cont. Marcio. c. 11. S. Aug. l. 3. cont. Jul. c. 18. S. Prosperi c. 7. ad cap. Gallor. S. Joannis Damasceni l. 2. de fide c. 26. *Deus ex seipso movetur ad miserendum, ad puniendum nonnisi ex præsupposita culpa. Quarto* Ratio est, Deus nil vult, nisi quod habet rationem boni: (§. 81.) sed pœna ex se non habet rationem boni, nisi præsupposita culpa, non enim est bonum, quod quis puniatur, nisi peccaverit, imo contrarium malum foret. Ergo Deus neminem positive reprobat sine prævisis demeritis.

Schol. 1. Calvinus in libro de prædestinatione, in qua doctrina, sicuti etiam in materia de reali Christi præsentia in S. S. Eucharistia a Luthero potissimum recedit, hoc sibi de Prædestinatione & Reprobatione systema finxit. 1*mo* Ratio, cur Deus quosdam prædestinaverit, alios reprobaverit, est sola Dei voluntas. 2*do* Unde Deus non omnium, sed eorum solum salutem vult, qui sunt prædestinati, & 3*tio* quia Christus eos tantum redimere potuit, quos Deus salvare voluit, hinc Christus non omnes homines, sed solos electos redemit. Quia vero 4*to* salus & redemptio hominum ab absoluto Dei decreto pendet, hinc fides, sine qua nemo salvari potest, ita necessarium est Prædestinationis consequens, ut homo conversionem suam impedire non possit, & gratia convertrix non admittat ullam resistibilitatem: adeobue 5*to* Perseverantia fidelium est necessaria, & fides excuti non potest: & quia 6*to* gratiæ convertrici resisti nequit, hinc illis, qui non convertuntur, hæc gratia deest, & Deus eos non vult convertere: & cum 7*timo* ex infantibus baptizatis ante annos discretionis morientibus, alii sunt reprobi, alii electi, ideo Baptismus solis electis prodest ad salutem. In hoc systemate non definit Calvinus, an voluntas, qua Deus non vult omnes homines salvos fieri, sit prior vel posterior prævisione peccati originalis; unde in duas sectas abierunt Calvinistæ. *Antelapsarii* volunt, Deum ante prævisum lapsum Adami alios ad gloriam, alios ad pœnam præordinasse hoc ordine decretorum. 1*mo* Deus ab æterno decrevit, suam gloriam manifestare, adeoque suam misericordiam & justitiam. 2*do* Quia vero misericordia benefaciendo, justitia vero puniendo declarari potest, hinc alios prædestinavit, alios reprobavit. 3*tio* Ut vero tum misericordia, tum justitia declararetur, decrevit Deus, ut Adam peccaret & cum eo tota simul ejus posteritas. 4*to* Peccato vero in mundum ingresso homines salvari non poterant nisi per mediatorem, unde decrevit, ut Christus causa eorum, quos Deus prædestinavit, in mundum veniret, eosque solos

Calvini hæresis & systema de prædestinatione.

Antelapsariorum systema.

 redi-

redimeret, & ut soli electi vocarentur, converterentur, & in fide conservarentur, reprobi vero excæcarentur & indurarentur. *Postlapsarii* docent solum supposito hominis lapsu Deum nolle aliquos salvos fieri, hoc ordine. *1mo* Deus decrevit hominem creare labilem, & lapsum ejus cum suis posteris permittere. *2do* Ex hac universa massa æternæ mortis rea Deus quosdam prædestinavit, alios reprobavit ex solo suo beneplacito. *3tio* Solis prædestinatis missus est Redemptor. *4to* Omnes quidem promiscue vocantur externa Evangelii prædicatione, sed soli electi efficaciter, ut possint credere, & actu credant. *5to* Hinc soli electi salvantur, reprobi damnantur. Atque hæc est communior sententia Calvinistarum, qui proinde docent, Deum homines reprobare a gloria, & ad æterna supplicia destinare, propter lapsum Adami, licet Baptismum recipiant, sine ullis prævisis eorum demeritis, atque ideo eis fidem & gratiam denegare, & eos ad peccatum impellere & necessitare. Hæc hæresis partim refutata est in hoc §. partim alibi refutabitur. Rationes Calvinistarum infirmæ sunt: dicunt: I. 1 Petri 2. v. 8. legimus: *his, qui offendunt verbo, nec credunt, in quo & positi sunt.* Ubi Beza legit: in quod & positi sunt, quia Græcus textus habet: εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν, ubi neutrum ὃ refertur ad ly non credunt, ita ut sensus sit: in quod, scilicet, ut non credant positi sunt, id est efficaciter prædestinati, nam τιθέναι significat ordinare. Sed Lectio Vulgatæ nostræ, quæ eadem est cum Arabica & Syriaca, præferenda est. Deinde si etiam gratis lectionem Bezæ admitteremus, nil aliud sequeretur, quam reprobos positos esse in incredulitate non per Dei prædestinationem, sed propria voluntatis eorum malitia. II. Deus dicitur excæcare & indurare corda reproborum Exod. 7. v. 3. Joan. 12, v. 39. subtrahendo ex justissimo judicio gratiam, non impertiendo malitiam.

Postlapsariorum.

Schol.

Motivum reprobationis negativæ an sint prævisa demerita.

Schol. 2. De motivo reprobationis negativæ iterum non conveniunt Scholæ Catholicæ. Defensores scientiæ mediæ motivum reprobationis negative petunt ex prævisis demeritis hoc ordine: 1. Deus vult omnes salvos fieri, & sufficientes ad salutem gratias præparat. 2. Per scientiam mediam præscit, quinam illa gratia oblata non usuri sint ex innata libertate; vel quomodo oblata gratia quis uteretur, si in his vel illis circumstantiis poneretur. 3. Abutentes ex innata libertate gratia oblata, & consequenter peccantes reprobat; vel, juxta Congruistas, statuit illos ponere in iis circumstantiis, in quibus eos prævidet gratia non bene usuros, sicque eos negative reprobat.

Schol. 3. Thomistæ econtra docent, Reprobationem negativam fieri ante prævisa demerita, & si spectetur comparate, prout est horum potius quam illorum, non habere aliud motivum, nisi Divinam voluntatem licet si spectetur absolute, prout est Reprobatio aliquorum, habeat pro motivo aliquod bonum, scilicet universi, quod a Deo tanquam Provisore universali exegit, ut non omnia mala impediantur, ne Universum multis bonis privetur. Unde hunc ordinem ponunt. 1. Deus voluntate antecedenti vult omnes salvos fieri, & præparat gratias ad salutem necessarias. 2. Decernit permittere ut aliqui sua culpa deficiant & peccent. 3. Decernit permissionem peccatorum finalem pro illis. 4. Denique decernit excludere propter peccata eos a gloria & pœnam infligere. Hæc sententia fundatur 1*mo* in S. Scriptura, Rom. 8. *Antequam quidquam boni vel mali egissent, Jacob dilexi, Esau odio habui:* quod odium de minori dilectione intelligitur, qua quidam permittuntur suæ defectibilitati sine specialibus auxiliis a defectu præservantibus, quod est reprobare negative. Unde S. Augustinus de præd. S. S. c. 7. ex hoc ostendit, nulla merita malæ actionis esse causam reprobationis. 2*do* Reprobatio negativa est voluntas permittendi, ut aliqui peccent, & peccando a gloria deficiant (§. 100. Schol.) Ergo peccatum non est ejus motivum.

3*tio*

3*tio* In his, qui pares ſunt in defectibilitate, non poteſt aſſignari ratio, cur unus præ alio a Proviſore univerſali permittatur deficere a fine, præter voluntatem Proviſoris: ſed omnes creaturæ rationales ad finem ſupernaturalem ordinatæ perinde per peccatum poſſunt ab eo deficere: Ergo ex ſola Dei voluntate pendet, quod hi potius, quam illi deficere permittantur. Et hæc ratio concludit in omni ſententia, nam Deus potuit & hos & illos, qui peccant & pereunt abundantioribus auxiliis a peccato & perditione ſervare, vel in aliis circumſtantiis conſtituere, quare autem non fecit? quia ex adorando ſuo juſtiſſimo conſilio noluit. Huic ſententiæ non obſtat Concilium Tridentinum, dum ait, Deum neminem deſerere, niſi prius per peccatum ab eo deſeratur: Nam Deus nonniſi improprie eum deſerit, quem a peccato non præſervat per auxilia ſpecialia, & efficacia indebita, quia illi non ſubtrahit auxilia ordinaria, quibus ſi non reſiſteret, ad bonum perveniret. Quippe Deus conferendo gratiam ſufficientem habet voluntatem antecedentem conferendi gratiam efficacem, niſi homo propria voluntate reſiſtat ſufficienti: Licet vero Deus per auxilia efficacia hanc reſiſtentiam impedire poſſet, vult tamen ob fines altiores voluntate conſequente per ſubtractionem abundantioris gratiæ, eum ſuæ voluntati relinquere. Hinc verum eſt, hominem propter culpam privari gratia efficaci, quam in collatione gratiæ ſufficientis Deus illi dare volebat voluntate antecedente: Item verum eſt, eum ante culpam privari gratia efficaci, quia Deus voluntate conſequente eum voluit permittere ſuæ propriæ defectibilitati. Denique Patres, qui huic ſententiæ adverſari videntur, loquuntur de Reprobatione poſitiva.

In quo conſiſtat reprobatio negativa.

Schol. 4. Salmanticenſes putant, Reprobationem negativam conſiſtere in excluſione poſitiva a gloria tanquam beneficio indebito etiam ante præviſa demerita, unde Deus permittit peccatum, quo præviſo decernit excluſis æternam damnationem tan-

tanquam pœnam pro culpa, cum prima exclusio non sit pœna, sed mera negatio rei indebitæ. Verum melius dicitur, Reprobationem negativam esse solam voluntatem permittendi, ut aliqui sua culpa excidant a gloria: Nam Deus omne vult, secundum quod habet rationem boni: sed quod aliquis ordinatus ad gloriam tanquam summum bonum excludatur ab ea, non est secundum se bonum, sed solum si ea per culpam se indignum præbeat. Sane exclusio a gloria, ad quam homo supposita elevatione ordinatus est, summa pœna est, ergo non est ante culpam, maxime quia homini in statu elevationis gloria non est omnino indebita, quia vi elevationis habet jus ad illam saltem inchoatum, non quidem suis meritis, sed fidelitati Divinæ innixum. Denique probabilius nobis videtur contra Habert, & Berti, peccatum originale non esse motivum reprobationis eorum, quibus remissum est, quia per Baptismum & culpa & pœna remittitur, & in renatis nil damnationis remanet. Est quidem motivum sufficiens reprobationis, non tamen pro iis, quibus remissum est, a Deo acceptatum. Ad summum peccatum originale potest dici motivum reprobationis radicaliter in suis effectibus, scilicet peccatis actualibus ex eo ortis, vel ratione majoris infirmitatis, quæ ad reprobationem concurrit ut conditio.

§. 103.

Deus in Prædestinatione non solum sed etiam in omnibus operibus suis media convenientia fini naturæ suæ convenienti subordinat: Ergo sapientiam suam manifestat: quippe *Sapientia est scientia, media convenientia fini, naturæ suæ convenienti subordinandi.* *Sapientia quid.*

§. 104.

Deus igitur summe sapiens est. Hinc S. Scriptura solum Deum sapientem esse dicit 1. Tim. 1. v. *Deus est summe sapiens.*

1. v. 17. Rom. 16. v. 27. Sapientia ſcilicet infinita & independente Ratio eſt, quia Deus omnia poſſibilia diſtinctiſſime cognoſcit (§. 61.) Ergo etiam omnes fines naturæ ſuæ convenientes perſpicit, & nullum mediorum poſſibilium ipſi incognitum eſt. Proinde habet ſcientiam media convenientia fini, naturæ ſuæ convenienti ſubordinandi, adeoque ſapiens eſt (§. 103.) quæ ſapientia propter infinitatem Dei (§. 55.) & quia ad omnes fines poſſibiles, omniaque media poſſibilia ſe extendit, infinita & ſumma eſt.

Schol. Sapientia Dei nobis incomprehenſibilis eſt cum nemini mortalium propter limitationem intellectus noſtri omnes fines poſſibiles, & media poſſibilia perſpicere liceat, unde eam S. Paulus Rom. 11. v. 33. in negotio rejectionis Judæorum & adoptionis gentilium per ly βάϑος nobis imperveſtigabile exprimit. Porro ſapientia ſumma poſtulat, ut non tantum fines intermedii ſibi invicem, ſed hi etiam omnes tanquam media, fini ultimo ſubordinentur, adeoque etiam ſapientia Dei omnes fines intermedios fini alicui ultimo ſubordinavit: Videndum igitur, quisnam ſit finis ultimus naturæ Divinæ conveniens, cum etiam Deus velit propter finem, quando ad extra operatur.

§. 105.

Finis Dei. *Finis Dei ultimus eſt manifeſtatio perfectionum ſuarum cum reſultante inde cultu Divino.* Nam Prov. 16. v. 4. dicitur. *Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.* Hebraice לְמַעֲנֵהוּ ad reſponſionem ſui: id eſt, ut fini ſuo reſpondeat: Qui finis dicitur manifeſtatio gloriæ ſuæ Iſai. 43. v. 7. Et hunc finem

etiam

etiam in Redemptione hominum intendit Eph. 1. v. 11. & 12. Accedit Ratio: nam ultimus finis dicitur, propter quem sunt omnes cæteri: sed Deus totum universum propter manifestandas suas perfectiones, & resultantem exinde cultum suum produxit, & omnes a Deo in toto universo intenti fines sunt ad hunc, ut ad manifestandas Dei perfectiones aliquid conferant: Nam finis in productione mundi a Deo sibi propositus non potest esse in ipso mundo, qui potius est medium ad finem, adeoque debet esse in Deo, quia extra mundum solus Deus existit: cumque non possit hic finis in Deo esse ad hoc, ut ullum perfectionis augmentum illi accedat, utpote quod ejus infinitudini adversatur (§. 55.) alius esse nequit, quam ut per mundum perfectiones Dei manifestentur, non per manifestationem simplicem, sed talem, quæ cum debito cultu copulata sit, cum simul ac perfectiones entis sint cognitæ, ejus non consectarium sit cultus; Ergo hæc manifestatio est finis Dei ultimus.

Schol. 1. Nonnulli putant, perfectionem & felicitatem creaturarum intelligentium, & maxime hominum esse finem Dei ultimum. Verum felicitas creaturarum non appetitur a Deo omnium maxime, sed seipsum, & quidquid ad ipsum pertinet (§. 84.) Deus omnium maxime appetit, quia ipse est absolute optimus & perfectissimus, & non potest minus bonum magis velle, quam majus: Ergo felicitas creaturarum non est finis Dei ultimus.

Schol. 2. Dum dicimus, manifestationem perfectionum suarum, & resultantem inde cultum esse finem Dei *In Deo non est ambitio.*

Dei ultimum, non licet inferre, ullam in Deo ambitionem esse: Homo enim ambitiosus suam tantum gloriam quærens, eripit Deo, quod Dei est, sibique tribuit Ps. 115. cum quidquid boni præstat, non propriis, sed acceptis a Deo viribus præstet 1 Cor. 4. v. 7. Deus autem gloriam suam quærens vindicat sibi, quod suum est, & consequenter ambitionis suspicioni non potest esse obnoxius.

Schol. 3. Fini huic ultimo, scilicet manifestationi perfectionum suarum &c. Deus omnes fines intermedios, qui omnes ad ultimum tendunt, & quos passim S. Scriptura indicat, subordinavit. Ita fines corporum cœlestium Gen. 1. v. 16-18. telluris Isa. 45. v. 18. aliarumque rerum terrestrium Ps. 104. indicantur, & vel maxime inter fines intermedios salus hominum, ob quam totum Redemptionis opus in mundum introductum est Joan. 3. v. 16. Gal. 4. v. 4. 5. est referenda.

§. 106.

Gubernatio quid. Directio actionum ad certum finem dicitur *Gubernatio.* Sic Rex dicitur gubernare Provinciam, quando civium actiones leges ferendo, delicta puniendo, benefacta remunerando ita dirigit, ne salus publica detrimentum capiat, sed amplificetur.

§. 107.

Deus totum mundum gubernat. *Deus totum universum gubernat.* Ita *Primo* testatur S. Scriptura Sap. 14. v. 3. *Tua autem Pater providentia gubernat.* Et c. 12. v. 18. Speciatim vero quotiescunque sacræ paginæ indicant finem, ad quem actiones creaturarum diriguntur, toties nobis specimen gubernationis Divinæ ante oculos ponunt. Sol oritur & occidit, ut sit dies & nox: luna cum stellis

ſtellis radios emittunt, ne tempore nocturno lumen deficiat Gen. 1. v. 16. 17. 18. Fontes emittunt aquam, terra herbas, ne animalia ſiti & fame pereant: pluvia terram humectat, ut frugibus fœcundetur, panis, vinum, oleum creſcant Pſ. 104. v, 10. Dirigit etiam Deus actiones hominum, idque ſæpe præter eorum intentionem Gen. 45. v. 5. *Secundo* Ratio eſt: Deus ultimum finem ſibi conſtituit manifeſtationem perfectionum ſuarum (§. 105.) & ei ſubordinat omnes fines intermedios ad utlimum conducentes (§. 105. Schol. 3.) Ergo etiam omnes creaturarum actiones, quas fieri vel vult, vel permittit, dirigit ad certos fines intermedios & ad ultimum, & conſequenter totum univerſum gubernat (§. 106.)

Schol. In gubernatione Divina tria attendenda ſunt. 1. Fines, quos ſibi Deus conſtituit. 2. Actiones vel media ad illum finem, 3. Directio eorum talis, ut finis obtineatur. Finis ultimus eſt manifeſtatio Divinarum perfectionum, ad quem obtinendum Deus hoc univerſum produxit ad perfectiones ſuas manifeſtandas accomodatiſſimum. Fines intermedios particulares tot ſibi Deus conſtituit, ut omnes recenſere, limites humani intellectus tranſcendat; nam nihil in tota rerum univerſitate ſine fine Divino eſſe, ſapientia Dei loquitur: inter quos non poſtremus eſt ſalus hominum tum hujus, tum alterius vitæ. Ad ſalutem hominis temporalem conducunt omnes creaturæ: ad æternam vero Incarnatio Filii Dei & illius Paſſio. Rurſus gubernatio Divina in vitæ hominis ingreſſu, progreſſu & egreſſu ſe manifeſtat, uti unicuique vitæ ſuæ curſum attentius conſideranti facile patebit.

Quid in gubernatione Dei attendendum.

§. 108.

Omnipotentia quid.

Deus frustra intenderet manifestationem perfectionum suarum, & eligeret media ad hunc finem convenientissima, si res extra se existentes reddere non posset: hanc autem facultatem, omne, quod fieri potest, seu quod præter Deum possibile est; existens reddendi, vocamus *Omnipotentiam*.

§. 109.

Deus est omnipotens.

Deus est omnipotens. Primo hoc patet ex S. Scriptura, nam Gen. 17. v. 1. Deus dicitur אֵל־שַׁדַּי quod ex Arabico שדד potentem esse derivatur. Job. 42. v. 2. *Scio, quia omnia potes.* Eccli. 1. v. 8. Matth. 19. v. 26. *Apud Deum omnia possibilia sunt.* Et 2. Cor. 6. v. 18. dicitur κύριος παντοκράτωρ. *Secundo* Ratio est. Deus pro infinitate sua omnes compossibiles perfectiones sine ulla limitatione possidet (§. 55.) sed perfectissima Dei cognitio & sapientissima electio rerum compatiuntur & exigunt ut Deus eas extra se existentes reddere possit, Ergo potest eas existentes reddere, consequenter est omnipotens.

Schol. Potentia Dei propter infinitatem Dei (§. 55.) est illimitata, & hinc incomprehensibilis (§. 56.) unde sicuti in numero objectorum nullos limites agnoscit, sic in facilitate agendi limitibus caret, quare per solum voluntatis actum res extra se existentes producere potest. Hinc Gen. 1. v. 3. dixit Deus: *Fiat lux, & facta est lux.*

§. 110.

§. 110.

Deus omnia, quæ nec ex parte Dei, nec rei repugnantia ſunt, pro omnipotentia ſua poteſt agere. Ratio eſt, quia omnipotentia eſt facultas omne, quod fieri poteſt, vel extra Deum poſſibile eſt, exiſtens reddendi: (§. 108.) ſed quæ neque ex parte Dei, nec rei, repugnant, fieri poſſunt, Ergo Deus, qui eſt omnipotens (§. 109.) ea agere poteſt.

Deus per omnipotentiam omnia non repugnantia facere poteſt.

Schol. 1. Ex hoc ſequitur 1. Quod impoſſibilia abſolute talia non ſint objectum Divinæ omnipotentiæ (§. 108.) quod non ex impotentia Dei, ſed ex objecti incapacitate oritur, quod nullo modo eſſe poteſt. 2. Ea, quæ ſummis Dei perfectionibus repugnant, v. g. rerum oblivifci, malum appetere &c. non ſunt objectum Divinæ omnipotentiæ, quia nequit aliquid velle ſuis perfectionibus repugnans (§. 84. Schol. 1.) 3. Deus poteſt exiſtens reddere quidquid vult Pſ. 115. v. 3. quia quæcunque vult, non ſunt repugnantia.

Schol. 2. Omnipotentiam Dei impugnarunt Origenes, Manichæi, Mahomedani, Abaillardus, Wicleffus, & Calvinus, qui l. 1. Inſt. c. 16. §. 3. negat, Deum plura facere poſſe & majora iis, quæ facit & molitur. Contra quos ſit.

§. 111.

Deus poteſt plura facere, quæ non fecit, & iis, quæ fecit, meliora. Sic Sap. 11. v. 18. dicitur: *Non impoſſibilis erat omnipotens manus tua . . . ex materia inviſa immittere illis multitudinem urſorum, aut audaces leones, aut novi generis ira plenas ignotas beſtias.* Et Matth. 26. v. 53. *An putas, quia non*

Deus poteſt plura facere, quam quæ fecit, & meliora.

possum rogare Patrem meum, & exhibebit modo plusquam duodecim legiones Angelorum. Quæ cum Deus non fecerit, patet eum plura facere posse, quam fecit. Deinde Eph. 3. v. 20. *Potens est omnia facere superabundanter, quam petimus & intelligimus.* Ergo iis, quæ fecit, majora absolute facere potest. Ratio est: Quia omnipotentia Dei est illimitata (§. 109. Schol.) & infinita, Ergo per productionem præsentium rerum non exhauritur.

§. 112.

Deus potest facere miracula. Deus pro Omnipotentia sua miracula patrare potest. Plane in lectione S. Scripturæ hospes est, quem innumera fere miracula antiqui fœderis per Moysen & Prophetas: novi autem per Christum & Apostolos patrata lateant. Ratio est: Præsens universum est ejusmodi, ut quilibet ejus eventus aliter esse possit: Leges itidem, motus non sunt absolute necessariæ, sed contingentes & mutabiles, quæ ex essentia corporum non fluunt: Ergo alii rerum eventus, quam præsens rerum natura fert, sunt in se possibiles. Sed eventus supernaturalis dicitur *miraculum.* Igitur quia miracula sunt possibilia, Deus pro omnipotentia sua ea præstare potest (§. 109.) Et quia miraculum est eventus supernaturalis, nullum autem ens præter Deum est supra naturam (§. 41.) facultas miracula patrandi soli Deo competit.

Solvuntur objectiones. *Schol.* 1. *Clarkius* in l. recuet de diverses pieces &c. definit miraculum esse eventum rarum & insolentem. *Spinoza* dicit, miraculum esse eventum mira-

mirabilem ob noſtram ignorantiam. *Lokius* eventum qui ſpectatorum intelligentiam excedit. *Vannius* eſſe eventum poſt longos aſtrorum circuitus rediturum. Hi omnes poſſibilitatem miraculorum negant I. Quia miraculum fieret ſuſpenſis naturæ legibus, adeoque contra naturam, quod eſt impoſſibile. Sed reſpon. nil quidem fieri poteſt contra naturam univerſalem, ita ut ſimul fiant contradictoria, bene vero contra naturam particularem, imo etiam contra naturam univerſalem, ſi ab Auctore naturæ vires naturæ aliter determinentur, ac ex ſeipſis ſunt determinatæ. II. Dicunt, quod ſupra naturam fit, ſupra omnipotentiam Dei ſit: ſed ſupra hanc nil fieri poteſt, ergo nec miracula. Reſp. Deus eſt Auctor naturæ, quod ergo a Deo ſupra naturam præſtatur, non ſupra omnipotentiam, ſed ab omnipotentia in mundo efficitur.

Schol. 2. Cum ſapientia Dei poſtulet, ut media finibus obtinendis ſubordinentur (§. 103.) non vult ſemper miraculoſe agere, ſed tunc demum, quando hoc manifeſtatio ſuæ gloriæ per ordinem cauſarum intermediarum non obtinenda requirit. Facultas miracula patrandi hominibus a Deo communicatur, quando ad eorum preces Deus illa præſtat, vel iis tanquam inſtrumentis ob potentiam obedientialem ad ea patranda Deus utitur.

Schol. 3. Deo, quatenus per cauſas ſecundas, & ſecundum ordinem a ſe conſtitutum poſſibilia exiſtentia reddit, tribuitur *Potentia ordinaria*, quatenus ſine illis, *Abſoluta.*

§. 113.

Deus non ſolum bona præſtare poteſt, ſed etiam pronus eſt ad illa aliis entibus conferenda. Hæc promptitudo ad perfectiones alteri conferendas dicitur *Bonitas* ſcilicet *moralis.* *Bonitas quid.*

§. 114.

Deus est summe bonus.

Deus summe bonus est. Ita S. Scriptura bonitatem Divinam celebrandam proponit Ps. 106. v. 1. & seq. 107. 108. 136. & alibi passim. Ratio est: Qui vult omne bonum, is pronus est, ad bona aliis conferenda, quæ sunt ex numero bonorum: Sed Deus vult omne bonum: Ergo pronus est ad bona aliis conferenda, & quidem summe (§. 55.) Ergo summe bonus est

Indicia Bonitatis Dei.

Schol. 1. Documenta Bonitatis Divinæ nobis opus Creationis, Redemptionis, & Lex moralis, quam Deus hominibus ad promovendam eorum felicitatem dedit, præbet: Imo in ipsa etiam malorum permissione Deus secundum bonitatem suam agit (§. 89.) unde quidquid possidemus boni, a bonitate Divina derivandum est. Jac. 1. v. 17.

Deus cuivis creaturæ tantum boni conferre vult quantum capere potest.

Schol. 2. Deus cuilibet creaturæ tantum perfectionis conferre nititur, quantum potest capere. Sunt autem perfectiones creaturarum vel essentiales, vel accidentales. Perfectionum suarum essentialium quælibet creatura capax est, unde illas Deus cuilibet enti eoipso largitur, quod ita existentiam illi conferat, sicuti essentiæ ejus convenit: sic homo omnibus perfectionibus ad essentiam hominis requisitis instructus est. Perfectionum autem accidentalium tantum cuilibet enti largitur, quantum Divinæ suæ sapientiæ est conveniens. Cum enim Deus semper sapienter agat (§. 104.) & non solum unum ens, sed totum systema mundanum producere decreverit, tantum de perfectionibus accidentalibus cuilibet enti largitur, quantum intuitu & ipsius entis, & omnium reliquarum circumstantiarum finibus intermediis & ultimo convenire judicat Ex his facile solvi potest, quæ Cerdoniani, Marcionitæ, Theocatagnostæ contra Divinam bonitatem possent objicere.

Schol.

Schol. 3. Quia vero Deus bonitatem suam pro capacitate subjectorum exercet, mirum non est, quod pii actiones suas ad Divinam gloriam & Legem conformantes magis bonitate Divina fruantur, quam impii, qui propter peccata sua exercitio Divinæ bonitatis se indignos & incapaces reddunt, & justitiæ Divinæ punitivæ subsunt. Sæpe tamen Deus erga impios majorem bonitatem in hac vita exercere videtur, quam erga pios: cujus rationes reddit S. Scriptura in sana etiam ratione fundatas. Scilicet Deus 1. impios beneficiis suis ad pietatis viam revocare cupit ad Rom. 2. v. 4. Quo respectu Deo longanimitas Rom. 2. v. 4. Et Patientia Rom. 9. v. 22. Et Expectatio tribuitur 1 Pet. 3. v. 20. 2. Sæpe rebus secundis impios frui patitur, ut si Divinam patientiam negligant, in graviorem perniciem ruant, & pœnam meritam solvant Ps. 73. v. 2-20. Jer. 12. v. 1-3. Pios autem Deus sæpe malis affligi patitur, 3. ut hæc mala apparentia vel illis sint media ad bona majora, si non in hac, saltem in altera vita obtinenda 1 Petr. 4. v. 12. 13. vel aliis in commodum cedant, exemplo Pauli Philipp. 1. v. 12. 14. vel ut per hæc mala minora a majoribus malis detineantur, exemplo Lothi Gen. 19. v. 15. 16. semper autem honor Dei amplificetur, ad Philip. 1. v. 20. ***Cur Deus impiis bona faciat.***

§. 115.

Cum Deus non solum bene velit hominibus (§. 114.) sed etiam benefaciat (§. 114. Schol. 1.) Ideo non solum bonus, sed etiam *beneficus* dicitur Ps. 118. v. 68. *Bonitatem fecisti cum servo tuo Domine* : id est juxta S. Hieronymum : *Benefecisti.* Et *humanitas* Φιλανθρωπία Deo tribuitur Tit. 3. v. 4. Imo Deus est summum hominis bonum. Bonum quippe nobis dicimus, quod statum nostrum perfectiorem reddit : Sed Deus est fons omnis ***Deus beneficus est.***

omnis boni & perfectionis (§. 114. cum Schol.) qui non solum pro omnipotentia sua bona nobis necessaria conferre potest (§. 109.) sed etiam propter summam bonitatem tot & tanta vult conferre, quot & quanta possumus capere (§. 114. Schol. 2.) Ergo summum nostrum bonum est. Quare Deus omnibus rebus præferendus, & omnia bona ab eo expetenda sunt.

§. 116.

Misericordia quid.

Bonitas in misero, hoc est magnis imperfectionibus laborante exercita dicitur *Misericordia.*

§. 117.

Deus summe misericors est.

Deus summe misericors est. Ita S. Scriptura Ex. 34. v. 6. *Dominator Domine Deus, misericors & clemens, patiens & multæ miserationis.* Item Ps. 144. v. 8. Luc. 1. v. 78. *Et Misericordia ejus a progenie in progenies.* Ratio est: Deus omnium creaturarum maxime hominum perfectionem promovere studet: (§. 114.) sed miseri maxime exercitio bonitatis Divinæ indigent, Ergo Deus ad bonitatem in miseris exercendam maxime promptus, adeoque summe misericors est. (§. 116.)

Schol. Deus misericordiam suam in opere Redemptionis humanæ, qua nos a reatu peccati, & pœnæ æternæ liberavit, ubi vere miseri eramus, vel maxime ostendit, unde merito Salvator hominum ad Tit. 3. v. 4. dicitur.

§. 118.

Bonitas ſapienter adminiſtrata producit *Juſtitiam*, quæ eſt ſtudium ſuum cuique tribuendi. *Juſtitia quid.*

Schol. Juſtitia alia *diſtributiva*, per quam unicuique diſtribuitur, quod cuivis debitum eſt, præmium bonis, & dicitur *remunerativa*; ſupplicium malis, & dicitur *vindicativa* ſeu *punitiva*: Alia eſt juſtitia *commutativa*, per quam unum pro alio ſervata æqualitate rei ad rem datur & accipitur.

§. 119.

Deus infinite juſtus eſt. Hoc ſæpiſſime innuit S. Scriptura Pſ. 84. v. 14. *Juſtitia ante eum ambulabit.* Pſ. 118. *Juſtus es Domine, & rectum judicium tuum.* Ratio eſt: Deus infinite bonus, (§. 114.) & ſapiens eſt, (§. 104.) & bonitatem ſuam pro ſua ſapientia diſpenſat, (§. 114. Schol. 2.) Ergo infinite juſtus eſt. (§. 118.) *Deus infinite juſtus eſt.*

Schol. Bonitas ſapienter adminiſtrata poſtulat, ut cum bonis actionibus præmia, cum malis pœnæ conjungantur: Ergo idem poſtulat juſtitia, quæ ex eadem ratione exigit executionem præmiorum & pœnarum, unde hujus exempla paſſim S. Scriptura exhibet, & quatenus Deus juſtitiam remunerativam vel punitivam exercet, Deus *Judex* dicitur. *Deus judex ſupremus eſt.*

§. 120.

Sicuti Deus ob infinitam ſuam bonitatem & juſtitiam nullum bonum ſine remuneratione, ita nullum peccatum ſine pœna relinquit. Unde Matth. 16. v. 28. *Reddet unicuique ſecundum opera ejus.* 2. Theſſal. 1. v. 6. *Deus peccatum ſine pœna non relinquit.*

Justum est apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant. Et Matth. 10. v. 41. Christus potum etiam frigidæ aquæ uni ex minimis suis datæ se remuneraturum promittit. Ratio est, tum quia Deus odit peccatum Ps. 5. v. 6. Odium vero voluntatem puniendi in Deo indicat: tum quia per omne peccatum, si maneat impunitum, aliquid honori Divino detrahitur, quia peccans legem Divinam transgreditur, & summo Dei in se dominio obluctatur, & si peccatum maneat impunitum, perinde esse judicabit, an Deo obsequatur, an obluctetur, adeoque cum hoc falsum sit, aliquid imminuit de judicio, quod de summis Dei perfectionibus ferendum est, quod est honori Dei aliquid detrahere: Per pœnam vero id, quod honori Divino detractum est, restituitur, dum peccator pœnam luens, eoipso intelligit, perinde non esse, Deo parere aut refragari.

Schol. 1. Sociniani ut facilius necessitatem satisfactionis Christi impugnent, volunt, justitiam distributivam maxime punitivam ita in Deo liberam esse, ut ejus exercitium a libera ejus voluntate pendeat. Nam I. alias Deus non foret Omnipotens. Sed Omnipotentia ad impossibilia se non extendit (§. 110.) II. Deus ab æterno fuit justus, & tamen justitiam vindicativam non exercuit: verum hoc fuit solum ex defectu creaturæ peccantis, nam denominatio judicis petitur ex objecto creato.

An in Deo justitia commutativa.

Schol. 2. In Deo non est justitia commutativa in stricto ac proprio sensu, quia hæc consistit in æqualitate dati & accepti: sed nos nihil habemus ex nobis, quod Deo dare possimus Rom. 11. v. 32. sed

ſed omnia noſtra bona a Deo ſunt. Latiori tamen ſenſu admitti in Deo poteſt juſtitia commutativa, quatenus opera noſtra bona ex gratia elicita porportionem & æqualitatem habent cum gloria.

Schol. 3. Finis internus reſpectu Dei in infligenda pœna pro peccatis eſt reſtitutio ejus, quod honori Divino detractum eſt, & præſtanda Deo ſatisfactio: finis vero externus eſt emendatio peccantis vel aliorum. Quia autem finem pœnarum internum ſemper Deus intendit, externum vero ſolum tunc, quando obtineri poteſt, cum non ſit impoſſibilis caſus, ut emendationi peccantis locus non amplius ſuperſit, hinc finis pœnarum internus poteſt eſſe ſine externo, uti contingit in damnatis. *Finis Dei in pœnis infligendis.*

§. 121.

Qui ad puniendum tardus eſt, & pœnam differt, quamdiu differri poteſt, is dicitur *Longanimus*: Sed Deus, cum pro infinita ſua bonitate cuilibet tantum boni dare cupiat, quantum capere poteſt, (§. 114. Schol. 2.) in pœna vero non detur bonum, ſed eripiatur, ex bonitate ſua pœnam ſemper, quoad fieri poteſt, differt, Ergo eſt ſumme Longanimus. Unde etiam *Longanimitas* Deo tribuitur Rom. 2. v. 4. Quæ etiam Rom. 9. v. 22. *Patientia* dicitur. *Deus eſt longanimus.*

Schol. Deus pœnam differt, ut peccanti tempus emendationis relinquat: ſi vero peccator ex hoc occaſionem arripiat, de novo peccandi, putans, peccata ſua nunquam puniri, & contra Divinam intentionem tempus emendationis negligat, pœnam ſibi aggravat, quia omne peccatum pœna ſequitur, hinc recte dicitur, quod Deus tarditatem pœnæ gravitate compenſet. *Cur pœnam differat.*

§. 122.

§. 122.

Veracitas quid.

Habitus veritatem dicendi, quando utilitas vel neceſſitas exigit, dicitur *Veracitas*. Arcanam enim veritatem ſine utilitate revelare vel garrulitas vel infidelitas eſt.

§. 123.

Deus ſumme verax eſt.

Deus ſumme verax eſt. Sic Pſ. 32. v. 4. dicitur, *rectum* ſeu verum *Verbum Domini*. Rom. 3. v. 4. *Eſt autem Deus verax.* Ratio eſt: Deus non ſolum pro omniſcientia ſua (§. 62.) omnem veritatem diſtinctiſſime cognoſcit, adeoque dicere poteſt, ſed etiam, quia omnium creaturarum, maxime hominum perfectionem pro infinita ſua bonitate vult (§. 114.) ſemper, quando in eorum utilitatem cedit, veritatem profitetur: Ergo ſumme verax eſt (§. 122.) Unde etiam verbis Divinis ſine ulla dubitatione credendum eſt.

Mentiri nequit.

Schol. Hinc Deus mentiri non poteſt. Juraſſe tamen legitur in S. Scriptura, ut homines ad fidem verbis Divinis habendam magis moverentur.

§. 124.

Deus eſt fidelis, & ſeverus.

Deus quatenus promiſſa ſervat, *fidelis*: quatenus comminationes exequitur, *ſeverus* dicitur: Exempla Divinæ fidelitatis habemus in nativitate Iſaac. Gen. 21. v. 1. 2. Et in Nativitate Chriſti ſecundum promiſſiones Divinas Gal. 4. v. 4. Item Fidelis vocatur 2. Cor. 1. v. 18. *Fidelis autem Deus.* Et 1. Theſſ. 5. v. 24. Severitatis exempla habemus

mus in Adamo peccante. Gen. 2. 3. in uxore Lothi. Gen. 19. v. 17. 26. Et Deus Deut. 4. v. 24. dicitur ignis consumens, qui injurias sibi illatas punit. Ratio est: Qui veritatem dicit, ille vult suas promissiones boni, & comminationes mali servare, nam si non vellet, non dixisset in promittendo vel comminando veritatem: Deus igitur suas promissiones & comminationes servare vult (§. 123.) Sed qui eas vult servare, & potest servare propter suam omnipotentiam, ille servat, si enim non servaret, aut non vellet, quod immutabilitatem Dei lædit (§. 44.) aut non posset servare, quod ejus omnipotentiæ officit, (§. 109.) consequenter Deus in servandis promissis Fidelis, in exequendis comminationibus severus est.

Schol. Ex hoc sequitur, omne a Deo datum vaticinium impleri debere. Unde si Dei nomine vates vaticinatur, nec tamen id fiat, quod prædixit, ex hoc ipso criterio duce S. Scriptura Deut. 18. v. 2. agnoscitur, vaticinium a Deo non profectum, sed temere a vate prolatum esse. Hæc autem impletio vaticiniorum non imponit caussis liberis necessitatem, uti patet (§. 72.). Si quod vaticinium a vero Propheta profectum non impletur, non absolute, sed sub conditione editum fuit, qua non impleta, nec vaticinium impleri debuit. *Omne vaticinium a Deo datum impletur.*

§. 125.

Sanctitas Dei essentialis est separatio ab omni eo, quod essentiæ Divinæ repugnat, seu est separatio ab omni imperfectione. *Sanctitas quid.*

§. 126.

Deus essentialiter sanctus est. 1 Deus habet essentialem sanctitatem. Ita S. Scriptura Exod. 15. *Magnificus in sanctitate.* Is. 6. *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum.* Ratio est: Deus non solum pro infinitate sua omnes summas perfectiones continet, (§. 55.) sed eas etiam absolute necessario, (§. 43.) æterne, (§. 45.) & immutabiliter (§. 44.) possidet: Ergo ab omni imperfectione, quæ ullo modo cogitari potest, longissime abest, adeoque Sanctitatem essentialem habet. (§. 125.)

& solus. 2 Solus autem Deus est, cui Sanctitas essentialis competit, nam separatio ab omni imperfectione consequens infinitatis est, cum vero non detur ens infinitum, nisi Deus, hinc soli Deo sanctitas essentialis competit. 1. Reg. 2. *Non est sanctus, ut est Dominus.*

Schol. Ex hoc infertur sanctitas Divinæ voluntatis, utpote a qua omnis imperfectio remota est, ita ut solum verum bonum, nullum malum velit, in quo nobis sanctitas Divina imitanda est, ut bonum appetentes, malum fugiamus.

§. 127.

Deus semper vivit. *Deus semper vivit.* Sic 1. Thess. 1. v. 9. Hebr. 10. v. 31. *Deus vivus* dicitur. Ratio est: Vita spiritus consistit in continua ejus cogitando & volendo exercita actuositate: sed Deus ab æterno omnia possibilia distinctissime cognoscit, (§. 61.) & quidquid vult, voluit ab æterno (§. 82.) Ergo Deus semper vivit, vita scilicet spiritui propria: Et quia

quia actus Intellectus & voluntatis Dei ipse Deus est, (§. 53.) & Deo independentia ac Aseitas convenit (§. 40. 54.) Deus habet vitam independenter, & a se.

Schol. Deus igitur immortalis est. Mors quippe vitæ opponitur, tanquam ejus privatio, unde quia Deus vivit semper & immutabilis est, non potest mori. Dicitur autem solus Deus habere immortalitatem scilicet independentem, quo non obstante etiam Angeli & animæ rationales immortalitatem a Deo dependentem habere possunt.

§. 128.

Deus sibi sufficientissimus est. Sic. Act. 17. v. 25. dicitur *nullius rei indigens.* Et Ratio est: Qui nulla re extra se indiget, sibi sufficientissimus est: sed Deus nulla re extra se indiget; non ad existendum, quia per essentiam suam existit (§. 42.) independenter ab omni alio ente (§. 54.) nec ad existentiam continuandam, quia per essentiam æternus est, (§ 45.) nec ad ullam perfectionem sibi dandam, quia infinitus est; (§. 55.) nec ad cognitionem sibi suppeditandam, aut consilium sibi dandum, quia omnia possibilia, omniaque media ad fines propositos possibilia distinctissime cognoscit; (§. 62. 104.) nec ad res extra se existentes reddendas, quia per solam voluntatem omne possibile potest existens reddere: (§. 110.) nec ad voluptatem percipiendam, quia ex seipso ineffabilem voluptatem percipit (§. 84.) nec ad emendationem sui, quia cognitio Dei est infallibilis (§. 64.) & voluntas ejus semper recta est.

Deus est sibi sufficientissimus.

eſt: (§. 81.) Igitur cum nullus caſus fingi poſſit, quo Deus ulla re extra ſe indigeat, ſibi ſufficientiſſimus eſt.

Schol. Deus per ſe nulla re extra ſe indiget, indiguit tamen creaturis ad finem, quem ſibi propoſuerat, obtinendum extra ſe: cum enim ut finem ultimum velit manifeſtationem perfectionum ſuarum cultu debito (§. 105.) nec voluit, entia exiſtere, quæ ſummas Dei perfectiones agnoſcant & colant, & entia, ex quibus cognoſci poſſent. En, cur Deus produxerit res extra ſe, & quidem licet per ſe ſit ſibi ſufficientiſſimus.

§. 129.

Deus ſumme beatus eſt. *Deus ſumme beatus eſt.* Dicitur enim 1. Tim. 1. v. 11. *Beatus Deus.* Et Ratio eſt, quia Deus per infinitatem ſuam omnes, ſummasque perfectiones continet, (§. 55.) & quidem perpetuo propter immutabilitatem, (§. 44.) & quietiſſime propter independentiam, (§. 54.) Beatitudo quippe ſumma conſiſtit in perpetua & quietiſſima omnium ſummarumque perfectionum poſſeſſione.

§. 130.

Gloria & Majeſtas Dei. Complexus omnium perfectionum Dei dicitur *gloria Dei*, vel *Majeſtas ejus.* Hæc ſi ſpectetur, prout eſt in Deo, dicitur *gloria Dei abſolute ſpectata*: ſi prout a creaturis intelligentibus cognoſcitur, *relative ſpectata.* Ex iis igitur, quæ de perfectionibus Divinis hucusque dicta ſunt, ſatis patet, gloriam abſolute ſpectatam Deo eſſe tribuendam.

Unde vocatur in S. Scriptura *Deus gloriæ.* Act. 7. v. 2. Et omnis terra gloria ejus plena esse dicitur Is. 6.

Schol. Gloriæ Dei absolutæ nec accedere, nec decedere quidquam potest, licet gloria Dei relativè spectata major vel minor fieri possit, prout nimirum magis vel minus ab hominibus cognoscitur.

§. 131.

Deus affectus proprie non habet.

Deo non raro S. Scriptura *affectus* tribuit. Est autem affectus mutatio mentis vehemens orta ex simultanea, & ideo confusa multorum bonorum vel malorum repræsentatione, quæ mutatio appetendo vel aversando sese exerit. Quia vero Deus est immutabilis, (§. 44.) & nulla confusio in ejus repræsentationibus locum habet, (§. 61.) in Deum proprie affectus non cadunt.

Schol. Quando ergo affectus Deo in S. S. Scripturis tribuuntur, tale quid in iisdem Deo tribuitur, quod cum affectibus propriis similitudinem habet, Deoque dignum vel conveniens est, scilicet actus voluntatis & noluntatis. Ratio autem, cur S. Scriptura per ejusmodi locutiones, quæ proprium affectum denotant, de Deo loquatur, est, quia dum Deus aliquid vult cum affectu, vult vehementer, & quia vehementia non patitur simulationem, vult serio: unde ejusmodi locutiones Biblicæ denotant, quam serio, & quanto studio hoc vel illud Deus velit, aut aversetur.

§. 132.

Amor Dei quid.

Amor Deo tribuitur tum erga seipsum Mal. 2. v. 11. tum erga homines, & est vo-

luntas Dei ſeria ex ſua ipſius & hominum perfectione voluptatem capiendi: Deus ergo cum velit ſe ipſum per voluntatem complacentiæ, (ʃ. 84.) & omnium creaturarum, præſertim hominum perfectionem promovere cupiat, (ʃ. 114.) Deus ſeipſum & omnes creaturas, maxime hominem amat.

§. 133.

Odium in Deo quid. Odium contra malum Deus ſibi tribuit Zach. 8. v. 17. Eſt autem odium in Deo ſeria averſatio a malo, qua malum non eſſe vult, quam ſumma voluntatis Divinæ perfectio involvit: (ʃ. 81.) ſicuti autem amor Dei cum ſtudio creaturis benefaciendi conjunctus eſt, ita, quia Deus pro ſumma ſua juſtitia facere non poteſt, quin peccatum puniat, (ʃ. 120.) odium Dei contra malum cum ſtudio puniendi eſt conjunctum.

§. 134.

Ira Dei quid. Hæc peccata puniendi in Deo voluntas dicitur *ira* Dei Deut. 6. v. 15, Rom. 1. v. 18. Cum enim Deo aliquid honoris debiti per peccatum detrahatur, quod per pœnam reſtituendum eſt, non poteſt ira Dei alio modo ipſi convenienti, niſi per voluntatem peccata puniendi explicari.

§. 135.

Pœnitentia in Deo quid. *Pœnitentiam* S. Scriptura Deo tribuit Gen. 6. v. 6. Ubi denotat voluntatem deſtruendi id,

id, quod Deus improbat. Subinde pœnitentia de Deo negatur Num. 23. v. 19. Rom. 11. v. 29. ubi sermo eſt de pœnitentia proprie dicta, quia cum voluntas Dei ſit immutabilis, pœnitentia autem, per quam pro malo habemus, quod antea bonum judicavimus, mutationem voluntatis inferat, non poteſt proprie ulla pœnitentia Deo competere.

§. 136.

Metus in Deo quid.

Metus eſt proprie averſatio a malo imminente. Quia vero nullum malum Deo imminere poteſt ob ſummam beatitudinem (§. 129.) nec metus Deo proprie poteſt competere Job. 37. v. 24. Quando ergo metus Deo tribuitur Deut. 32. v. 26. 27. ſignificat voluntatem Dei, quatenus malum ſub certa conditione futurum improbat, averſatur, & antevertit.

§. 137.

Zelotypia in Deo quid.

Metus, ne bonum, quod poſſidemus, nobis eripiatur, vocatur *Zelotypia*: cum autem Deo perfectiones ſuas nullus eripere poſſit (§. 129.) Zelotypia proprie in Deo locum non habet. Quia tamen fieri poteſt, ut ſummus cultus ſoli Deo competens, a creatura alteri, quam Deo tribuatur, & ſic Deo ſuum eripiatur, Zelotypia Dei denotat voluntatem ejus, qua gloriam ſuam nemini daturus, & raptorem attentantem ſevere puniturus eſt. Exod. 20. v. 5.

§. 138.

Lætitia in Deo quid.

Lætitia Deo tribuitur Deut. 28. v. 63. Sicuti autem lætitia eſt magnus voluptatis gradus ex cognitione boni ortus: ita lætitia Dei, eſt voluntas ejus, quatenus in bono acquieſcit.

§. 139.

Triſtitia in Deo quid.

Econtra cum *triſtitia ſit* magnus tædii gradus ex cognitione mali ortus, triſtitia Deo tributa Eph. 4. v. 30. denotat voluntatem Dei, quatenus malum ipſi ingratum vehementer improbat. Unde qui malum agit, Deum contriſtari dicitur Iſ. 63. v. 10. Eph. 4. v. 30. quia malum Deo averſioni eſt. (§. 81.)

CAPUT

CAPUT II.

DE DEO TRINO.

§. 140.

Deum juxta doctrinam S. Scripturæ non tantum unum in eſſentia, ſed etiam Trinum in Perſonis adoramus. Cum ergo de eſſentia & attributis Divinis capite præcedente actum ſit, ad Trinitatem Perſonarum recto ordine progredimur. Scilicet licet non ſit niſi unus Deus, (§. 58.) Tres tamen ſunt, quos verum Deum eſſe S. Scriptura teſtatur, quorum unum *Patrem*. Joan. 17. v. 3. Alterum *Filium Dei*. 1. Joan. 5. v. 20. Tertium *Spiritum ſanctum*, vel *Spiritum Dei* appellat Matth. 3. v. 17. Luc. 3. v. 22. Act. 35. v. 3. 4. Filius Dei etiam dicitur *Jeſus* & *Chriſtus*. Matth. 16. v. 13. 16. Item *Verbum* Joan. 1. v. 1. *S. Scriptura Patrem, Filium & Spiritum S. Deum vocat.*

Schol. 1. Per Spiritum Sanctum & Spiritum Dei idem ſubjectum denotari evidentiſſime patet ex Matth. 3. v. 16. & Luc. 3. v. 22. inter ſe collatis: Nam qui loco priore Spiritus Dei dicitur, in poſteriore, nomine Spiritus Dei denotatur. *Spiritus Dei & Spiritus S. idem ſonat.*

Schol. 2. Clericus in Comm. in Joan. putat, S. Joannem denominaſſe Filium Dei *Verbum*, & hanc denominationem accepiſſe a Pythagoricis & Platonicis, qui voce λόγος, vel illi æquivalente νοῦς ita uſi fuerunt, ut Trinitatem ſapere videantur. Verum cum Pythagorici & Platonici hunc modum *Filius cur verbum dicatur.*

loquendi potius a Judæis acceperint, a quibus eum in Ægyptum ſciendi amore proficiſcentes didicerunt, Judæi vero illum ex ſacro Codice edocti fuerint, præſertim ex illo Pſ. 32. v. 6. *Verbo Domini cœli firmati ſunt*, quorum creatio Hebr. 1. v. 8. 10. clariſſime Filio Dei tribuitur, non eſt ratio, cur S. Joannes Divino afflatu ſcribens, denominationem hanc a græcis Philoſophis mutuo acceperit, & non ex Sacro fonte Veteris Teſtamenti eam hauſerit. Eadem ratio obſtat, cur dicamus S. Joannem ex Paraphraſi Chaldaica Gen. 3. v. 8. hanc Chriſti denominationem non accepiſſe, qui hi Targumiſtæ eam etiam ex S. Scriptura didicerunt. Mos tamen de λόγῳ quodam Divino, licet non ſatis intellecto, apud Judæos & Philoſophos quosdam Græcos receptus, occaſionem præbere potuit S. Joanni, ut Evangelium ſuum hoc Filii Dei nomine exordiretur, ut per prædicata *Verbo* attributa, ſcilicet æternitatem, creationem mundi, Divinitatem, vivificationem, aſſumptionem humanæ naturæ Judæos pariter & Græcos genuinam conditionem λόγȣ doceret, cum S. Joannes inter Judæos educatus, & Epheſi diu inter Græcos verſatus fuerit. Unde porro ſequitur, S. Joannem non voluiſſe agere interpretem Philonis, ſed potius ejus & reliquorum ideam de Verbo erroneam corrigere, vel incompletam completam reddere. Et quia denominatio Filii Dei ut λόγος apud Judæos recepta fuit, etiam alii Scriptores Sacri N. T. præſertim S. Paulus Hebr. 4. v. 12. hoc nomine λόγος Filium Dei appellare potuerunt: Dicitur autem Filius Dei *Verbum*, quia ſicuti cognitio in mente formatur, ſic ſecunda Divinitatis Perſona generatur a Patre, unde eſt terminus cognitionis Paternæ, & vocatur Patris ſapientia, Doctrina, Ratio, Sermo.

§. 141.

Pater eſt Deus. *Patris Divinitatem* omnes admittunt, qui exiſtentiam Dei concedunt, putantes nomen

Patris

Patris ideo illi tribui, quod omnium rerum fons ſit, & origo: Unde probata exiſtentia Dei (§. 41.) multis ſuperfluum videtur, Patris Divinitatem ulterius probare. At vero Deus Pater relate ad creaturas, aliud quid denotat, quam relate ad Filium Divinum: Unde hæc etiam Divinitas probanda eſt. Et quidem hanc aſtruit ipſe Chriſtus Joan. 17. v. 1. *Pater venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te.* Et v. 3. *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum.* Ubi Ly *ſolus* excludit tantum ea, quæ ſunt extra Patris naturam, non Filium, qui in Patre eſt, ſicuti Pater in ipſo; non Spiritum S., qui ab utroque procedit. Ratio eſt: Filius Deus eſt, uti mox probabitur: Ergo etiam Pater Deus eſt: Nam dum Filius habet rationem eſſentiæ ſuæ in Patre, non poteſt eſſe in Filio eſſentialis perfectio, quæ non ex Patre ortum traxerit: ſed non poſſet ex Patre ortum trahere, niſi ipſi etiam Patri ineſſet, Ergo Filius Divinitate eſſentiali gaudere nequit, vel Eſſentia Deus eſſe, niſi etiam Pater Deus ſit.

§. 142.

Chriſto ſeu Filio Dei competunt attributa ſoli Deo propria, & 1. quidem *Aſeitas*, nam qui ita vitam in ſeipſo habet, ſicuti eam Deus Pater habet in ſeipſo, ille habet vitam a ſe, quia Pater tanquam verus Deus (§. 141.) eam habet a ſe: (§. 40.) Sed Chriſtus ita habet vitam in ſeipſo, ſicuti Pater, Joan. 5. *Filius eſt Deus.*

v. 26. *Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipſo: ſic dedit & Filio habere vitam in ſemetipſo:* Ergo Chriſtus habet vitam a ſeipſo, conſequenter competit illi Aſeitas. Nec obeſt, quod dicatur Patrem Chriſto dediſſe habere vitam in ſeipſo, nam hoc ſolummodo indicat, quod Filius vitam quoad modum habendi non a ſeipſo habeat, non autem, quod vitam, quæ eſt a ſeipſa, non habeat, quia alias dici non poſſet Filium Dei ita vitam in ſeipſo habere, ſicut eam Pater in ſeipſo habet.

2 *Omniſcientia* Col. 2. v. 3. *in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Fruſtra autem dicitur, Chriſtum tantum ex revelatione Divina omnia ſciviſſe: Nam ſcientia omnium rerum ſupponit intellectum infinitum, qui omnia poſſibilia diſtinctiſſime & ſimul repræſentet, (§. 61.) in quo ipſa omniſcientia conſiſtit; (§. 62.) cum igitur creatura non poſſit habere intellectum infinitum, utpote quod ſoli Deo proprium eſt, Chriſtus ex revelatione omnia ſcire non potuit. Eandem omniſcientiam aſtruit S. Petrus Joan. 21. v. 17. *Domine tu omnia noſti.* In quo nullius erroris a Chriſto arguitur. Et denique cognitio cogitationum abſconditarum Chriſto tribuitur Matth. 9. v. 4. Marc. 2. v. 8. quod tamen ſoli Deo proprium eſt 1. Reg. 8. v. 29.

3 *Omnipotentia* Philipp. 3. v. 21. *ſecundum operationem, qua etiam poſſit ſubjicere ſibi omnia* Græce ἐνέργειαν potentiam efficacem.

4. *Æter-*

4. *Æternitas* Iſ. 9. v. 7. *Et vocabitur nomen ejus admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis.* Ubi ly אֵל גִּבּוֹר male vertit Lutherus: Kraft, Held, cum tamen Iſ. 10. v. 21. vertat: GOtt der Starcke. Nam אֵל per accentum diſtinctivum munach conjungitur cum גִּבּוֹר adeoque eſt ſubſtantivum. Item male nonnulli vertunt: *Admirabilis, Deus fortis vocabit nomen ejus:* Nam ſeptuaginta, ſymachus, Chaldaica & Arabica ſemper legerunt יִקָּרֵא in futurò Niphal, *vocabitur*, quia ſubſequentia nomina ſunt in Nominativo, cum alias deberent eſſe in accuſativo, unde falſa puncta ſubſtituta fuèrunt a Maſorethis. Imo etiam retentis punctis וַיִּקְרָא verti debet vocabitur, quia hoc verbum habet ſignificationem paſſivam, uti Bonfrerius in Præloq. probat. Alter locus eſt Prov. 8. v. 22. ubi de Filio Dei dicitur: *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret a principio.* Opera quæ in hoc capite ſapientiæ tribuuntur, nonniſi ſapientiæ hypoſtaticæ Divinæ competere poſſunt. Septuaginta quidem legunt: *κύριος ἔκτισε με ἀρχὴν ὁδῶν ἀυτȣ* Dominus creavit me. Verum LXX. legunt *ἔκτησε* per *η* ab inuſitato *κτάω* poſſideo, uti notat S. Hieronymus: vel ſi ſummatur a *κτίζω* creo, hoc improprie ſumitur. Item מֵעוֹלָם ſignificat hic æternitatem abſolutam, nam in Hebraico legitur מִפְּעָלָיו מֵאָז *ante opera ejus ex tunc*: מֵאָז autem denotat æternitatem abſolutam Pſ. 92. v. 2. Tertius lo-

cus eſt Michææ 5. v. 2. *Egreſſus ejus ab initio, & a diebus æternitatis.* Ubi vox עוֹלָם addita voci קֶדֶם anticipationem omnium temporum ſignificat: Et Rabbenu Haccadoſchnotat מוֹצָאוֹת in plurali, egreſſiones, ſignificare duos Meſſiæ egreſſus, unum Divinitatis, qui eſt æternus, alterum humanitatis. Rurſus Joan. 1. v. 1. dicitur: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Nec poteſt dici verbum ante ſœcula eſſe creatum, aliàs enim ante res omnes creatas non extitiſſet. Nam licet interpunctiones mutare & legere. *Et Verbum erat apud Deum, & Deus erat. Verbum hoc erat in principio apud Deum.* Nec poteſt principium prædicationis Evangelicæ per ly *in principio* intelligi: nec per ly *omnia per ipſum facta ſunt* denotari, *omnes homines per ipſum regenerati ſunt*: Nam hoc modo ſacer Textus ab aperta verborum ſignificatione detorquetur. Denique Apoc. 1. v. 11. 17. 18. Is qui mortuus fuerat, & nunc vivus, id eſt, Chriſtus dicitur α & ω, *primus & ultimus*, quæ eſt deſcriptio æternitatis Dei. Iſ. 41. v. 4.

5 *Immutabilitas* Chriſto tribuitur Hebr. 1. v. 12. 6. *Immenſitas* Matth. 28. v. 20. 7 *Vita* Joan. 5. v. 26. 8 *Juſtitia* ſumma Hebr. 1. v. 8. 9 *Sufficientia ſumma*, dum habet omnia, quæ habet Pater Joan. 16. v. 15. 10 *Gloria* Joan. 17. v. 5.

§. 143.

§. 143.

Christus igitur, seu Filius Dei est verus Deus, Patri consubstantialis. Sic S. Scriptura eum sæpissime Deum vocat. Imo. Jer. 23. v. 5. 6. *Hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster*; ubi nomen יְהוָה soli Deo proprium Christo tribuitur. Non potest hic: *Jehova justitia nostra*, ad Judam & Jerusalem pertinere, & vox יִקְרָאוֹ impersonaliter verti hoc modo: *Et hoc erit nomen ejus* (Judæ) *quo vocabit* (quisque) *eum*: *Jehova justitia nostra.* Nam olim legabatur יִקְרָאוֹ, uti etiam legunt versio Chaldaica, Syriaca, Arabica, & Rabbini in Bereschith Raba: unde mutatio in puncto facta fuit. Deinde verbum activum in tertia persona tunc solum habet significationem passivam vel impersonalem, quando Nominativus non est expressus: sed cum hic in nostro casu facillime ex antecedentibus suppleri possit, non est, cur ab activa significatione recedamus, & dicamus: *hoc est nomen, quod* (Juda & Jerusalem) *vocabunt eum.* 2do Act. 20. v. 28. Deus proprio sanguine Ecclesiam acquisivisse dicitur, qui Deus non potest esse alius quam Christus, cum Pater non habeat proprium sanguinem, qui tamen hic exprimitur. 3tio. Joan. 20. v. 28. S. Thomas Christo dicit: *Dominus meus & Deus meus*: ubi S. Thomam non errasse ex tacita Christi approbatione patet: verba etiam hæc ad Christum directa fuisse probat contextus, quia illa αὐτῷ Christo dixit. 4to. Rom. 9. v. 5.

Filius est Patri Consubstantialis.

Chri-

Christus dicitur *super omnia Deus benedictus in sæcula*: ubi vox θεος licet in nonnullis codicibus desit, in pluribus tamen adest, & ipsum hoc, quod dicatur esse *Benedictus in sæcula* ejus Divinitatem indicat 5to. 1. Joan. 5. v. 20. *Scimus quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, & simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus, & vita æterna.* Ubi Pater & Filius verus Deus dicitur. 6to. Sacra Scriptura, quod in V. T. de Deo affirmat, in N. T. Christo tribuit. Nam quem Judæi in deserto tentaverunt, ille dicitur Deus Num. 21. v. 5. Sed Christum in deserto tentarunt 1. Cor. 10. v. 9. Ergo Christus est Deus, nam S. Paulus de Christo Filio Dei loquitur. 7timo. Quem Isaias vidit in gloria, cum de incredulitate Judæorum loqueretur, ille est Deus Is. 6. v. 1. 3. seq. nam quod in nonnullis codicibus legatur, gloriam Dei, depravationis suspicionem movet quia illi Codices a Socinianis editi fuerunt: sed Christum vidit, Joan. 12. v. 38 - 41. Ergo Christus est Deus. Eodem modo confertur Ps. 97. v. 7. cum illo. Hebr. 1. v. 6. Ps. 44. v. 7. cum illo Hebr. 1. v. 8. 9. Ps. 101. v. 26. cum illo Hebr. 1. v. 11. 12. Isa. 40. v. 3. cum illo Matth. 3. v. 3. Marci 1. v. 3. Luc. 3. v. 4. Joan. 1. v. 23. Cum ergo Christus toties in S. Scriptura vocetur Deus, dubium non est, quin eodem sensu ei nomen Dei tribuatur, quo Patri tribuitur, scilicet propriissime, adeoque sit verus & essentialis Deus.

§. 144.

§. 144.

Chriſto competunt opera ſoli Deo propria & eſſentialia. 1. *Creatio* Joan. 1. v. 3. *omnia per ipſum facta ſunt.* Ubi particula διὰ non ſolam cauſam inſtrumentalem ſed principalem denotat, uti patet Hebr. 1. v. 10. *Tu in principio terram fundaſti.* 2. *Conſervatio* Hebr. 1. v. 3. *portans omnia verbo virtutis ſuæ.* Joannis. 5. v. 17. *Pater meus usque modo operatur & ego operor.* 3. *Miraculorum operatio* & mortuorum ſuſcitatio Joan. 5. v. 21. & c. 11. v. 41. 4. Chriſtus eſt ſupremus Judex & Dominus. Joan. 5. v. 27. *Poteſtatem dedit ei, judicium faciendi.* 5. Denique cultus Latriæ Chriſto tribuitur Hebr. 1. v. 6. *Adorent eum omnes Angeli Dei.* Cum ergo Chriſto competant opera ſoli Deo propria, eſt verus Deus.

Hæreſis Cerinthi. *Schol.* 1. Cerinthus, Ebion, Carpocrates, Theodotus Chriſtum purum hominem ex B. V. Maria & S. Joſepho via ordinaria genitum aſſeruerunt. *Pauli Samoſateni.* Paulus Samoſatenus Epiſcopus Antiochenus creatus a. c. 260. & Photinus Epiſcopus Sirmienſis docuerunt Chriſtum non ſemper fuiſſe, neque ante B. Virginem verum Deum eſſe: Licet enim in Deo ſemper inhabitaret Verbum & Sapientia, tunc tamen primum hypoſtaſin & ſubſiſtentiam a a ſubſiſtentia Patris diſtinctam habere cœpit, cum in utero Virginis Chriſtus formatus eſt, hac enim temporali miſſione & externa prolatione Verbum Filius factus eſt, qui licet ſit novellus Deus, prædeſtinatione tamen æternus fuit.

Arii hæreſis & ſyſtema. *Schol.* 2. Arius Eccleſiæ Alexandrinæ Presbyter ambitione abreptus, quod Alexandrum ſibi in Epiſcopatu prælatum cerneret a. c. 317. hæreſes ſuas diſſeminare cœpit, quarum hæc ſunt capita.

1. Deus non ſemper fuit Pater, ſed tempus extitit, ubi non erat Pater. 2. Hic Deus antequam mundus creatus eſſet, naturam quandam nobiliſſimam omnibus excellentiorem non ex ſua ſubſtantia, neque ex aliqua materia, neque ab æterno, ſed ex nihilo ante mundi Sæcula produxit; & hæc eſt illa natura, quam S. Scriptura λόγον & Filium Dei unigenitum vocat. Verbum vocatur, quia reliquis creaturis, quæ ratione & ſapientia gaudent, & verbo proferri poſſunt, eſt excellentior: Filius dicitur, quia conditus eſt, ut per eum omnia crearentur, & quia hæc natura Deum, propter eſſentiam ab eo acceptam, Patrem vocavit, & mundum ex mandato Dei creavit. & inſtar Filii Deo obedientiam præſtitit: a Patre genitus dicitur, quia immediate ex nihilo ab ipſo Deo factus eſt, reliqua vero mediante Filio, & quia hoc illi ſoli convenit, dicitur Unigenitus. 3. Hic Dei Filius licet ex libero arbitrio ad malum potuiſſet deflectere, quia tamen Deus prævidit, eum in bono perſeveraturum, illico decrevit illi dare gloriam, quam poſtea promeruit, ut nimirum aliquid Divinitatis participaret, ita tamen, ut nunquam plene, ſed pro menſura rationis ſuæ Deum cognoſcere potuerit. 4. Ideo autem creatus eſt, ut per eum omnia crearentur, ſicut etiam per eum omnia creata ſunt, unde omnium rerum Creator dicitur. 5. Inter creaturas rationales homo reliquis erat vilior, qui ne de ſalute ſua deſperaret, Filius Dei dignatus eſt humanam carnem aſſumere, ut oſtenderet, eo magis hominem honoratum iri, quo minus in natura accepiſſet. 6. Non tamen integram humanam naturam aſſumpſit, ſed ſolum corpus, cui Verbum erat loco animæ. Ita ſyſtema Arianismi formatur ex S. Athanaſio in diſputationibus contra Arianos, & S. Auguſtino in Serm. Arian. In varias ſectas abierunt Ariani: Rigidi Ariani duce Aetio & Eunomio dixerunt, Filium Patri omnino ἀνόμοιον eſſe, nec eſſentia nec donis ſimilem, unde Anomœi dicti ſunt: Semiariani duce Gregorio Laodiceno, & Silvano Tarſenſi Filium Patri ὁμοιϩ-

σιον

σιον id eſt in omnibus etiam in eſſentia per gratiam ſimilem factum eſſe, licet non fuerit ejusdem naturæ aſſerebant: Acaciani Filium Patri ὅμοιον dicebant, id eſt, ſimilem quoad voluntatis conſenſionem. Hæreſis Arii damnata fuit in Concilio Nicœno I. a. c. 325. ubi Symbolum compoſitum fuit, & per vocem ὁμοούσιον proſtrata fuit.

Socini hæreſis & ſyſtema de S. S. Trinitate. Schol. 3. Socinus nobilis Senenſis Calviniſta poſt varia loca peragrata Poloniam ſeceſſit, unde expulſus, Tiguri a. c. 1562. eſt mortuus. Is reformandæ Religionis impium conſilium cepit, quod Fauſtus Socinus ejus ex fratre nepos adoptavit & cumulavit, edito libro: de Jeſu Chriſto Servatore, in quo Chriſti Divinitatem evertere nititur, & hoc de S. S. Trinitate ſyſtema ſibi confinxit. 1. In Deo non ſunt tres diſtinctæ Perſonæ, ſed unus ſolummodo natura & perſona Deus eſt. 2. Hic Deus ſolus Pater eſt. 3. Unde Chriſtus eſt purus homo, communi more ex Maria & Joſepho genitus, qui proinde non extitit, antequam ex Maria naſceretur, niſi in mente Dei per Ideam & præviſionem. 4. Nihilominus Chriſtus Deus appellari poteſt non natura, ſed gratia & adoptione ob excellentem virtutem & poteſtatem, qua a Deo Patre inſtructus fuit. 5. Chriſtus quidem a Deo ſuſcitatus, & miſſus fuit ad humani generis ſalutem, non tamen Deo pro genere humano ſatisfactionem proprie obtulit. 6. Spiritus S. non eſt vera Perſona ſubſiſtens, ſed tantum Dei virtus & efficacia.

Objectiones ſolvuntur. Schol. 4. Argumenta contra Divinitatem Verbi ab his hæreticis congeſta ex S. Scriptura iis non ſuffragantur: Nam S. Scriptura dicit Filium minorem Patre, Joann. 14. v. 28. orationes ad Deum fudiſſe Joan. 17. v. 1. voluntatem ſuam Deo ſubjeciſſe Matth. 26. v. 39. Deo Patri obediviſſe Phil. 2. v. 8. Secundum humanam naturam ſpectatum. Item Chriſtus dicit ſe neſcire diem judicii Matth. 24. v. 36. Scientia communicabili hominibus: dicit doctrinam ſuam non eſſe ſuam, id eſt doctrinæ Patris contrariam.

§. 145.

§. 145.

Divinitas verbi constanter a P. P. asserta fuit.

Conſtans ab Apoſtolis & Patribus usque ad Concilium Nicœnum fuit de Divinitate Verbi Traditio. Sœculo 1mo. S. Ignatius epiſt. ad Magneſ. Jeſum Chriſtum *Filium Dei* vocat, *qui eſt ipſius Verbum æternum non a ſilentio progrediens*. Sœc. 2do. S. Juſtinus apol. 2. ait, Chriſtianos baptizari in nomine rerum cunctarum Parentis, & *Domini Dei & Servatoris Jeſu Chriſti*, & Spiritus S. Sœculo 3tio. S. Irenæus l. 2. c. 31. ait: *Semper eſt coexiſtens Filius Patri*. Clemens Alex. in fine Pædagogi ait: *Patrem & Filium unum eſſe Deum, per quem eſt æternitas*. S. Dionyſius Alex. in apol. apud S. Athan. ait: *Confiteor ac credo & prædico coæternum Patri Chriſtum Unigenitum, & Verbum Patris.*

Solvuntur objectiones.

Schol. 1. Sociniani contendunt, Patres Concilio Nicœno antiquiores Divinitatem Filii non agnoviſſe. Sed falſitas ex dictis patet. *S. Polycarpus*, quem pro ſe citant, diſtinguit Deum a Chriſto, non natura, ſed perſona & hypoſtaſi. *S. Juſtinus* in dial. cum Tryph. dicit Filium Patre inferiorem ſolo nomine. Q. Q. ad Græcos & everſ. dogm. Ariſtot. ſunt Libri S. Juſtino ſuppoſititii. *Athenagoras* docet ſubſtantiam Filii in Patre fuiſſe ante ejus hypoſtaſin, non prioritate temporis, ſed ratione Originis: Item dicit Verbum modo prodiiſſe, cum mundus factus eſt, ſed ſine detrimento generationis æternæ, quia in creatione apparuit Dei ſapientia. *S. Iræneus* l. 3. c. 8. dum Patrem ſolum Deum eſſe dicit, Filium non excludit, ſed Demiurgon Gnoſticorum, & Deos gentilium. Siquid in libris Hypothypoſeon *Clementis Alex.* adverſum S. S. Trinitati legitur, ab hæreticis interpolatum fuit, teſte Photio, unde a Gelaſio inter apocrypha rejiciuntur. Et quando l. 5. ſtrom. ſapien-

ſapientiam creatam eſſe dicit, vel nomine ſapientiæ intelligit connexionem creaturarum, vel per ly creatam intelligit genitum. *Tertullianus* non nulla duriora in hoc Myſterio protulit, poteſt tamen adhuc in ſenſu ſano explicari, ſic quando adv. Praxe. c. 6. ait, Deum in creatione mundi *primum protuliſſe ſermonem habentem in ſe individuam rationem & Sophiam, ut per ipſum fierent univerſa*, loquitur de generatione Verbi, quæ in rerum creatione conſiſtit, & metaphorica eſt, ac æternam generationem ſupponit. Item quando dicit fuiſſe tempus quo filius non fuit contra Hermogen. c. 3. loquitur de filio ad extra ſen creaturis, ut neget æternitatem materiæ. Denique contra Prax. c. 9. Filio portionem Patris tribuit, id eſt, derivationem & originem, ita ut Filius ſit a Patre per generationem, & ab eo perſona, non vero natura diſtinguatur. *Origenes* Arianis præluſiſſe videtur, ita cenſet S. Hieronymus ep. ad Avitum. S. Auguſtinus de hær. c. 43. nam Origenes l. 8. cont. Celſum expreſſe ait, Patrem & Filium *duos* eſſe ſubſtantia, *unum* vero *concordia, conſenſu & voluntatis idenditate*. Ita cenſet P. Berti, licet D. Tournely Origenem ab hær. ſi hac adhuc vindicare nitatur. *Euſebium Cæſareenſem* a labe Arianismi liberare quidem volunt Cave, Valeſius & Petitidier; ſed contra certam & communem ſententiam, quæ notam Arianismi in Euſebio probat, tum quia Arianos ſemper apud Imperatores ſtudio & auctoritate juvabat, & nonniſi metu pœnæ Symbolo Nicœno ſubſcripſit: tum quia poſt Nicœnum inito cum Arianis fœdere S. Athanaſium acerrime divexavit, & in hiſtoria ſua hæreſis Arianæ ſubdole non meminit, & Arianos inter fidei Doctores recenſet: tum quia S. Athanaſius l. de decr. Syn. Nic. S. Hieronymus l. 1. apol. c. 25. S. Epiphanius hær. 68. Arianismi Euſebium paſſim accuſant.

Liberius P. an a fide lapſus fuerit.

Schol. 2. *Liberius* Papa primum pro fide Nicœna & S. Athanaſio acerrime pugnavit, pro qua conſtantia Bœroeam in exilium miſſus a. c. 355. ibique per biennium commoratus, tandem ærumnis fra-

ctus voluntati Imperatoris consensit, S. Athanasium damnavit, & inito cum orientalibus Arianis fœdere formulæ Sirmiensi subscripsit. Erravit gravissime Liberius, S. Athanasium deserendo: an vero subscribendo Sirmiensi formulæ a fide lapsus fuerit, dubitatur. Tres autem sunt fidei *Sirmienses formulæ*. Prima contra Photinum edita fuit a. 351. quæ in se quidem Catholica est, ac pro tali habetur a S. Hilario l. de Syn. rejicitur tamen a S. Athanasio ob latentem fraudem Arianam, & omissum vocabulum ὁμοὀύσιον fidei Catholicæ tesseram. Secunda formula edita fuit a. 357. quam S. Hilarius blasphemiam appellat, ubi Filius Patre minor dignitate, honore & majestate declaratur. Tertia edita fuit a. c. 359. ubi Filius dicitur esse Deus de Deo, & similis Patri, sed vox Consubstantialis tanquam Patribus ignota exploditur. Blondellus putat Liberium secundæ formulæ subscripsisse, adeoque a fide lapsum fuisse. Verum cum S. Hilarius fragm. 6. testetur, formulam, cui Liberius subscripsit conditam fuisse a Narcisso, Theodoro, Demophilo &c. qui primam formulam Sirmiensem ediderunt, non vero secundam, utpote quæ teste S. Athanasio l. de Syn. ab Ursacio & Valente condita fuit, Liberius secundæ formulæ Sirmiensi non subscripsit. Valesius & Pagius putant, Liberium tertiæ formulæ Sirmienti subscripsisse. Verum cum S. Hilarius in fragmentis testetur, Liberium probasse fidem, quæ Sirmii tractata, exposita, & suscepta fuit, priusquam ab exilio revocaretur, scilicet ante annum 358. completum, uti etiam colligitur ex ep. Liberii ad oriental. tertia vero formula Sirmiensis condita fuerit a. 359. die 22. Maji, sub consulatu Eusebii & Hypatii, qui in dictum annum 359. incidit: Liberius tertiæ formulæ subscribere non potuit. Unde restat, ut Liberius primæ formulæ Sirmiensi subscripserit, quam ipse Liberius in ep. ad Orient. & S. Hilarius Catholicam appellat, in qua fraus Semiarianorum latebat; Quare Liberius in hæresin formaliter lapsus non fuit. S. Hilarius equidem fragm. 6. Liberio

ter

ter anathema dixit: Sed notant noſtri Maurini, S. Hilarium forte lecta epiſtola Liberii ad orientales raptim eam chartæ mandaſſe, adjecta hac indignantis animi nota: Anathema Liberio: quam ſane ſuppreſſiſſet, ſi opus ſuum abſolviſſet, quod tamen non fecit, ſed fragmenta tantum ſine ordine reliquit, quæ Nicolaus Faber an. 1598. edidit. S. Hieronymus in cat. Script. Eccl. c. 97. Liberium hæreſis accuſat, tum quia formulæ ſuſpectæ ſubſcripſit, & in S. Athanaſium ſententiam dixit, unde viſus eſt hæreticorum partes fovere, quod eſt eſſe hæreticum interpretative, veram tamen fidem profiteri. Denique ſuppoſito etiam, quod ſecunda Sirmienſis formula jam condita, & Liberio ad ſubſcribendum oblata fuiſſet, ei tamen non ſubſcripſit: Unde Demophilus ſufficere credidit, ſi primam Arianos errores tegentem reciperet, quod & fecit: ſed fraude detecta facti pœnitens pro fide Catholica Liberius acerrime ſtetit, & pro illa dure usque ad mortem a Conſtantio Imperatore divexatus fuit.

Hoſius a fide lapſus iterum reſipuit.

Schol. 3. Hoſium Epiſcopum Cordubenſem acerrimum fidei defenſorem Arianis tandem ceſſiſſe & vi tormentorum compulſum ſecundæ formulæ Sirmienſi Arianæ ſubſcripſiſſe apud omnes fere certum eſt, licet Aguirre, de hoc adhuc dubitet. Non tamen in hæreſi usque ad mortem perſtitit Hoſius, ſed eum in communione Eccleſiæ obiiſſe, patet tum ex S. Athanaſio ep. ad Monach. tum ex S. Auguſtino l. 1. cont. Parmen. c. 4.

Auctor Hymni: Te Deum laudamus.

Schol. 4. Hymnus: Te Deum laudamus, in Eccleſia cantari ſolitus S. S. Trinitati & Divinitati Verbi pulchre concinit. De Authore illius diſputant Critici. Abbo Floriacenſis in ſuis epiſtolis MSS. tribuit eum S. Hilario Pictavienſi. In antiquo Breviario Bibliothecæ Vaticanæ legitur ſub nomines: Abundii. In Breviario Caſſinenſi a. 1086. ſcripto, tribuitur Monacho Siſebuto, & in nonnullis Pſalteriis S. Nicetio. S. Dacius Epiſcopus Mediolanenſis in Chronico narrat S. Ambroſium & S. Auguſtinum Canticum hoc alternatim ceci-

nisse in Ceremonia Baptismi S. Augustini: sed authenticam fidem hujus Chronici passim eruditi in dubium vocant. Mabillonius noster missis Mediolanum litteris responsum accepit, hoc Manuscriptum primum ante 600 annos esse exaratum, & titulum, quo Dacio tribuitur, esse recentiorem ipso Manuscripto: Deinde verus Auctor seipsum in præfatione per litteram L designat, id est Landulphus: & in fine legitur: Explicit liber historiarum Landulphi Istoriographi: Denique historiam suam continuat usque ad mortem Gregorii VII. Auctor fuit Schismaticus, & liber scatet notabilibus erroribus. Melius ergo ascribitur soli S. Ambrosio, qui multa stricta oratione composuit, sapit enim stylum Ambrosianum, congruit circumstantiis temporis, in quo fides S. S. Trinitatis contra Arianorum blasphemias defendenda fuit, traditio eum S. Ambrosio vindicat, nec ulla firma ratio suadet, ut simul S. Augustino tribuatur.

§. 146.

Spiritus S. est Deus.

Spiritui Sancto competunt attributa soli Deo propria. 1mo. *Omniscientia* 1. Cor. 2. v. 10. *Spiritus omnia scrutatur etiam profunda Dei.* Ubi ly *scrutatur* accuratissimam Dei cognitionem indicat, uti patet v. 11. *Quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.* 2do. *Immensitas* Sap. 1 v. 7. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum.* 3tio. *Omnipotentia* Ps. 32. v. 6. *Verbo Domini cœli firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* 4to. *Veracitas* & *Sanctitas* perfectissima. Jois. 14. v. 17. 5to. *Vita* 1. Cor. 15. v. 45. *Spiritus vivificus.* Et reliqua cap. præc. recensita, quæ omnia essentialiter, non mere per participationem creatam illi tribuuntur.

§. 147.

§. 147.

Spiritus S. igitur est verus Deus. Nam *Primo* Spiritus S. in S. Scriptura vocatur verus Deus. 1mo. Act. 5. v. 3. & 4. ex quo loco hoc argumentum formatur: Ille cui mentitus est Ananias, est Deus. v. 4. *Non es mentitus hominibus, sed Deo:* Sed Spiritui S. mentitus est, v. 3. *Anania cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui S.* Ergo Spiritus S. est Deus. Non obstat, quod in græco legatur ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, *mentiri sive simulare te Spiritum S.* id est, donis Spiritus S. extraordinariis instructum: Quia verbum ψεύδομαι cum Dativo & Accusativo construitur, uti patet v. 3. & 4. Deinde Ananias non Spiritum S. simulavit, sed partem pecuniæ retinuit, & quoad hoc dicitur esse mentitus Spiritui S. & quidem non solum Apostolis, sed etiam Spiritui S. 2do 1. Cor. 3. v. 16. dicitur: *Nescitis, quoniam templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis.* Unde sic. Cujus templum sunt fideles, ille est Deus: sed Spiritus S. templum sunt fideles, Ergo Spiritus S. est Deus. 3tio Patet ex illis locis, ubi, quod in veteri Testamento de vero Deo dicitur, in Novo Spiritui S. tribuitur. Sic Isa. 6. v. 9. Deus dixit Isaiæ: *Vade & dices populo huic: Audite audientes & nolite intelligere:* Sed hic Deus Act. 25. v. 25. Spiritus sanctus dicitur: *bene locutus est Spiritus sanctus per Isaiam.* Ergo Spiritus S. est verus Deus. Similia habentur Ps. 94. collato cum Hebr. 3.

v. 7. Et Jerem. 31. v. 31. coll. Hebr. 10. v. 15.

2 Similiter Spiritui S. in S. Scriptura tribuuntur opera Dei. Imo *Creatio* Gen. 1. v. 2. *Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas*, ubi Judæi male vertunt der Wind GOttes nam רוּחַ additum אֱלֹהִים ſemper ſignificat Spiritum Dei, uti patet Iſ. 11. v. 2. ubi ipſe R. Simeon dicit intelligi Spiritum Meſſiæ. Deinde dicitur hic Spiritus מְרַחֶפֶת fovens, conſervans univerſam molem, quod non poteſt, niſi Spiritus omnipotens creator: qui etiam cœlos firmaſſe dicitur Pſ. 32. v. 6. 2do. *Conſervatio* Pſ. 103. v. 30. Emittes Spiritum tuum & creabuntur, & renovabis faciem terræ. 3tio. *Operatio miraculorum* Matth. 12. v. 28. *In Spiritu Dei ejicio dæmonia.* 4to. *Peccatorum remiſſio & regeneratio* 1. Cor. 6. v. 11. 5to. *Collatio donorum.* 1. Cor. 12. v. 7.

3. Accedit Traditio primorum ſæculorum: Sæc, 2da. S. Juſtinus apol. 2. Spiritum S. adorandum eſſe dicit. Athenagoras Spiritum S. Deum appellat. Tertullianus cont. Prax. c. 25. Patrem, Filium & Spiritum S. habere unitatem ſubſtantiæ affirmat. Sæc. 3tio. S. Cyprianus ep. ad Jubaj. dicit, quod tres unum ſint.

4. Cum ergo Spiritui S. competant attributa Divina (§. 146.) cum vocetur Deus (n. 1.) cum opera Divina exerceat (n. 2.)

com-

competit ei Essentia Divina, adeoque verus Deus est.

Schol. Jam ab ipso tempore Apostolorum nonnullos errasse circa Spiritum S. errasse testatur S. Ignatius in ep. ad Tralla. de Saducæis idem affirmat S. Epiphanius, de Valentino S. Athanasius or. 3t. Aria. Famosissimus Spiritus S. hostis fuit *Macedonius* Arianus, qui factione Arianorum in sedem Constantinopolitanam intrusus, inde jubente Imperatore Constantio a conciliabulo Constantinopolitano ejectus ob excitatam populi seditionem ratione translationis corporis Constantini M. novam hæresin condidit a. c. 360. qua Spiritus S. Divinitatem esse meram creaturam, & ministrum Dei, dignitate Deo longe inferiorem. Hæc hæresis damnata fuit in Concilio Alexandrino a. 362. duplici Romano sub Damaso P. & Constantinopolitano œcumenico 2do a. 381. 381. Bellum contra Spiritum S. renovarunt Sociniani, quem non natura & substantia Deum agnoscunt, sed tantum virtutem & efficaciam Dei. Dicitur quidem I. Spiritus S. in S. Scriptura donum Dei, virtus Dei, sed personalis & subsistens non vero accidentalis: dicitur postulare pro nobis; quia facit nos postulare. Dicuntur per Verbum omnia facta esse, scilicet illa, quæ facta sunt, non vero illa, quæ facta non sunt, uti Pater, Verbum & Spiritus S. dicitur scrutari profunda Dei, id est omnia cognoscere (§. 146.) II. Nonnulli Veteres Spiritum S. quidem expresse Deum non appellarunt, sed ex prudenti œconomia ne Ariani & Macedoniani magis contra Catholicos cum aperto rei Catholicæ damno furerent, semper tamen dicebant, Spiritum S. esse unam & eandem cum Patre & Filio substantiam, non esse creaturam, quod idem est ac Deum dicere: sicuti etiam Concilium Constantinopolitanum, licet Spiritum S. expresse Deum non vocet, profitetur tamen, eum cum Patre & Filio unam & consubstantialem habere naturam, esse cum Patre & Filio adorandum, & conglorificandum, quod est, Deum esse. III. Christus non potest dici Filius Spiritus S. pro-

Hæresis Macedonii.

pter conceptionem ſuam a Spiritu S. non quoad naturam Divinam, quia Spiritus S. juxta inferius dicenda a Filio procedit, non quoad humanam naturam, quia Spiritus hanc more humano non gignere potuit, ſed tantum modo miraculoſo carnem Chriſti formavit, & Chriſtus ſecundum carnem non eſt ſimilis Spiritui Sancto.

§. 148.

Pater, Filius & Spiritus S. eandem numero Divinam eſſentiam habet.

Pater, Filius & Spiritus S. eandem numero eſſentiam Divinam habent. Hanc eſſentiæ unitatem Græci vocant ὁμοϐσίαν & aſſerit S. Joannes clariſſimis verbis 1. ep. c. 5. v. 7. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum & Spiritus S. & hi tres unum ſunt.* Pro authentia hujus textus ſtant. 1. Optimi codices Manuſcripti, nam Robertus Stephanus ex 17. Codicibus hunc verſum ſolum in quinque deſiderari invenit. Correctorium Bibliorum aſſervatum in Bibliotheca Sorbonica in paucis deeſſe teſtatur. Amelotius notavit, eum legi in Codice Vaticano antiquiſſimo. In melioribus Codicibus reperiri teſtatur Beza & Calvinus. Ipſe Eraſmus fatetur, eum haberi in vetuſtiſſimo Codice Britannico, & Simonius non negat, exſtare in Manuſcripto Sangermanenſi ante 800. annos exarato. Grotius antiquiſſimum Manuſcriptum penes ſe habuit, in quo legebatur & Salmeron Codicem Rhodienſem & Hiſpanienſem citat. Plura vid. apud Calmet diſſ. de tribus teſtibus. 2. Stant pro veritate hujus verſus Patres, inter quos Tertullianus l. adv. Prax. c. 25, & S. Cyprianus l. de unit. Eccl. citant illud: *Tres unum ſunt.*

Euge-

Eugenius Carthaginensis in Prof. fid. a 484. Auctor prologi in epistolas Canonicas, qui a nonnullis S. Hieronymo tribuitur. Victor Uticensis de persec. Wandal. l. 3. Vigilius Tapsensis l. ad Varimadum in Bibliotheca P.P. t. 6. S. Athanasius in expositione symboli edita a Blanchino ex penu Bibliothecæ Veronensis. Cassiodorus in libro complexionum edito a Scipione Maffei, hunc versum tanquam Testimonium Divinum proferunt. Horum testimonia refert Tournely.

3. Authentia hujus versus ex ipsa textus cohæsione demonstratur. Nam postquam S. Joannes v. 6. dixerat, Spiritum S. testari, Evangelium Christi esse verissimum, rationem hujus affert, mirum non esse, quod Spiritus S. hoc testetur siquidem omnes tres in cœlo, Pater, Verbum & Spiritus S. idem testentur, qui tres unum sunt; unum S. Apostolus per immediatam consequentiam argumentatur a quasi compositis ad divisa, & ut hoc magis confirmet, adducit tres alios testes in terra v. 8. scilicet, Spiritum, aquam & sanguinem, quos dicit εἰς τὸ ἕν in unum esse, id est in unum testimonium conspirare. Si ergo v. 7. spurius esset, caderet ratio asserti v. 6. positi, nec versus 8. cum 6. per particulam καὶ, quæ non est particula probandi satis cohæreret, cum econtra optime per eandem cum versu 7. connectatur: Item sine ratione & inconvenienter v. 8. additum foret ἐν τῇ γῇ nisi hoc referatur ad tres testes ἐν τῷ ἐρανῷ, & versus octavus esset inanis repetitio versus sexti, quod dici non potest.

Deinde Pater, Filius & Spiritus S. non possunt habere tres essentias infinitas, nec duo possunt habere essentias infinitas duas, & tertius finitam, quia non datur nisi unica numero essentia infinita (§. 58.) Nec tres illi possunt habere tres essentias finitas, & nullus eorum infinitam, nam sic nec Pater esset Deus, nec Filius, nec Spiritus S. contra demonstrata. (§. 141. 142. 143 - 147.) Nec solus Pater potest habere essentiam infinitam, reliqui finitam, quic sic Filius & Spiritus S. non essent verus Deus contra demonstrata. (§. 142 - 147.) Ergo omnes tres eandem numero Divinam essentiam habent.

Solvuntur objectiones Socinianorum.

Schol. 1. Apollinaristæ & Cononitæ videntur tres in Deo substantias & naturas admisisse. Sociniani cohærenter ad suum systema (§. 144. Schol. 3.) negant unitatem numericam Essentiæ Divinæ in Patre, Filio & Spiritu S. Unde impugnant I. Authentia citati versus Joan. 5. v. 7. quod in multis manuscriptis Græcis & Latinis non legatur: Verum hoc incuria exscriptoris cujusdam facile contingere potuit, qui versum 7timum scribens: Tres sunt, qui testimonium dant, errante oculo transivit ad versum 8tavum, ubi eadem verba repetuntur: uno vero Scriptore errante: alii exscriptores consequenter errarunt, cujus rei exempla proferunt nostri Maurini in not. ad Prol. S. Hieronymi ad ep. Can. Forte etiam Ariani eundem versum expunxerunt, quod vitium in aliis locis illis exprobrat S. Ambrosius l. 3. de Spir. S. c. 10. Quare nonnulli Patres hunc versum Arianis objicere noluerunt vel quia in eorum codicibus non legebatur; vel cum aliunde Arianos confutare possent, de Authentia hujus versus contendere nolebant. II. Dicunt in citato loco solum denotari unitatem consensus voluntatis, vel consensus in testimonio. Verum *Resp.*

cum

cum tres Personæ & testes adducantur, qui dicuntur esse unum, quomodo sola unitas consensus voluntatis cum exclusione unitatis Essentiæ asseritur, maxime, cum unaquæque Persona alibi etiam verus Deus dicatur, & tamen tres Deos sana ratio non admittat? cur Apostolus non dicit, tres in cœlo testes εἰς τὸ ἕν in unum esse, sicuti de tribus in terra testibus v. 8. ait, sed ἕν esse, cum per priorem locutionem unitas consensus clarius exprimi potuisset? cur dicit, quod unum sint, & non, quod unum velint? sane qui consensu junguntur, non unum sunt, sed unum volunt. III. Citant pro se Patres unitatem essentiæ Divinæ in tribus Personis comparantes unitati humanæ naturæ in multis hominibus, quæ numero multiplicatur. *Resp.* illi solum contra Arianos volunt demonstrare, Filium esse ejusdem cum Patre substantiæ non diversæ, sicuti Filius in creatis, circa unitatem vero essentiæ comparationem non instituunt. Alii unitatem Personarum contra Sabellianos solum negant, & nomine substantiæ more Græcorum Personam intelligunt. Certe fidem nostram tenuerunt omnes Patres etiam primorum Sæculorum. Sæculo 2do S. Justinus dial. cum Tryph. Sæculo 3tio Tertullianus unitatem in Trinitate confitetur: & dicit, Patrem Filium & Spiritum S. esse tres *non statu, sed gradu, nec substantia sed forma . . unius autem substantiæ.* Sæculo 4to S. Athanasius l. de Syn. S. & S. Augustinus l. 2. contra Maxim. c. 10. ait: *Simul hi tres unus Deus.*

Schol. 2. Hanc essentiæ Divinæ in Patre, Filio & Spiritu S. numericam unitatem & idenditatem Ecclesia Græca voce ὁμοουσίας expressit. Vocabulum hoc a Nicœnis Patribus inventum non est, sed eo jam ante usi fuerunt Dionysius Alexan. in ep. ad Paulum Samosatenum, Pamphylus M. in apologia, Tertullianus initio libri adv. Prax. significat autem Consubstantialitatem, id est, idenditatem essentiæ & naturæ; unde quando Filius *Vox ὁμοούσια explicatur.*

Patri

Patri ὁμοούσιος seu ὁμούσιος dicitur, sensus est, Filium eandem numero essentiam habere, quam habet Pater, essentiam Filii simul esse essentiam Patris, & utriusque non duas, sed unam numero essentiam esse. Patres quidem Concilii Antiocheni a. 266. Filium Patri ὁμοούσιον esse negarunt, sed eo sensu, quo Paulus Samosatenus Filium Patri ὁμοούσιον dixerat, id est specie tantum non numero. Quare Catholici Semiarianorum ὁμοιουσίαν, seu similitudinem in substantia rejecerunt, quia similitudinem solum in qualitatibus, consensu voluntatis & doctrinæ designant. Nonnulli tamen antiqui Patres præsertim S. Meletius putarunt, etiam per vocem ὁμοιουσίαν Nicenam fides satis exprimi; quia tamen sensum omnino Catholicum huic voci tribuebant, & unitatem numericam essentiæ per illam sufficienter exprimi credebant, & vocem ὁμοούσιον solo pacis amore fileri posse volebant, a fide Catholica non aberrarunt, teste S. Athanasio l. de Syn. licet S. Hilarius l. de Syn. hæresis eos suspicionem incurrisse testetur.

§. 149.

Processio quid. *Processio* est productio seu origo unius ab alio.

quotuplex. *Schol.* Processio in genere significat originem, emanationem, emissionem, productionem unius ab alio, vel juxta S. Irenæum l. 2. adv. hær. c. 28. prolationem, nuncupationem, adapertionem, quæ omnia sunt synonima. Processio alia est *immanens* quæ habet terminum suo principio insitum & immanentem: alia *transiens*, quæ habet terminum a producente distinctum & extra illum positum. Item Processio alia est *perfecta* cujus terminus est subsistens, & ejusdem cum principio producente naturæ & substantiæ: alia est imperfecta, cujus terminus vel non est quid subsistens, vel si est quid subsistens, habet diversam numero

ro a producente naturam. Græci processionem προβολὴν vocant, id est, interprete Tertulliano l. adv. Prax. c. 8. prolationem rei alterius ex altera. Hanc vocem nonnulli Patres orthodoxi uti S. Irenæus l. 2. c. 48. & S. Cyrillus Alex. in hom. Paschæ 12. rejecerunt, quia suspecta erat, & usurpabatur a Valentino ad significandam propagationem seu productionem, quæ fit a pluribus decerpta quadam parte a singulis, & in unum collecta. Nihilominus hæc vox ab aliis Catholicis Doctoribus in sensu Catholico retenta fuit. Ariani etiam simularunt se ex odio Valentini detestari vocabulum προβολὴν, & Orthodoxos erroris Valentini arguebant, quod dicerent Filium a Patre genitum seu prolatum. Verum fucum faciebant; nam ideo solum vocem προβολὴν refugiebant, quia substantialem productionem exprimebat. Praxeani etiam & Sabelliani Processionis seu Prolationis substantialis nomen in Deo rejiciebant, quia distinctionem realem personæ procedentis, & illius, a qua procedit, quam illi negabant, denotat. προβολὴ quid.

§. 150.

Datur in Deo vera & proprie dicta Processio. Hoc *Primo* patet ex S. Scriptura Joan. 8. v. 42. inquit Christus: *Ego ex Patre processi, & veni:* Et Joan. 15. v. 26. de Spiritu S. dicitur: *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.* *Secundo* hoc probant antiqui Patres ex fœcunditate Divina. Sic S. Cyrillus l. Thesaur. ait: *Si Deo ademeris Patrem esse, fœcunditatem a Divinæ natura sustuleris, ita ut perfectus nequaquam sit, cum generandi facultate careat.* Et S. Damasc. l. 1. fid. c. 8. *Nefas est dicere, Deum fœcunditate naturali caruisse.* *Datur in Deo vera processio.*

Tertio

Tertio Sacra Scriptura teſtatur Filium & Spiritum S. eſſe verum Deum (§. 142 - 147.) Sed Filius & Spiritus S. alio procedunt, uti inferius patebit: Ergo datur in Deo vera & proprie dicta Proceſſio (§. 149.)

Sabellianorum hæreſis.

Schol. 1. Sabelliani qui diſtinctionem realem Divinarum Perſonarum negarunt, conſequenter dixerunt, non eſſe in Deo veras ex Divina ſubſtantia Proceſſiones. Probant hoc ex eo, quia omnis Proceſſio involvit aliquam imperfectionem, ſcilicet dependentiam, prioritatem, partitionem ac diviſionem naturæ, potentiam paſſivam, quæ omnia enti a ſe repugnant. Verum hæ imperfectiones a Divinis proceſſionibus longiſſime abſunt: nam dependentia procedentis a producente in Divinis non datur, quia una Perſona ab alia neceſſitate Divinæ Naturæ ab ejus infinita perfectione profluente procedit. In Deo eſt ſola prioritas originis, ſine omni imperfectione: nam non eſt prioritas temporis, quia proceſſiones ſunt æternæ: non prioritas naturæ & cauſalitatis, quia una Perſona non eſt cauſa alterius: non prioritas dignitatis, quia omnes Perſonæ habent unam numero & eandem eſſentiam. Nec in Deo eſt ulla naturæ diviſio, quia eſt ſimpliciſſima eadem in tribus Perſonis, & natura nec producit, nec producitur, ſed ſolum Perſona. In Deo non datur potentia paſſiva, quia nullam perfectionem ſuſcipere poteſt, cum ſit perfectiſſimus. Denique Deus eſt ens a ſe ratione naturæ & eſſentiæ, quæ nec generat, nec generatur: ratione vero Perſonæ eſt quidem a ſe per excluſionem veræ cauſæ ac dependentiæ, per excluſionem tamen originis & proceſſionis Pater eſt quidem a ſe, non vero Filius & Spiritus S.

Proceſſiones Divinæ ſunt veræ actiones.

Schol. 2. Proceſſiones Divinæ ſunt veræ & propriæ dictæ actiones immanentes ac vitales: nam Perſona ſubſiſtens debet produci per veram actionem, quia terminus ſubſtantialis non eſt niſi per ſe primo terminans actionem: ſed proceſſiones Divi-

Divinæ producunt Perſonas ſubſiſtentes, ergo ſunt veræ & propriæ actiones.

§. 151.

Duplex tantum eſt in Deo Proceſſio, quarum una *generatio*, altera *Proceſſio* vel *Spiratio activa* dicitur. Sic S. Scriptura Verbum Divinum vocat Filium Unigenitum Joan. 1. v. 18. *Unigenitus Filius, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarravit:* Spiritus S. nunquam genitus dicitur, ſed ſimpliciter procedens, Joan. 15. v. 26. *Cum venerit Paraclitus . . . Qui a Patre procedit.* 2*do* Tot ſunt proceſſiones in Deo, quot ſunt Perſonæ procedentes (§.149.) Sed duæ tantum ſunt Perſonæ procedentes, nempe Filius & Spiritus S. (§. 142 - 147.) Ergo etiam duæ tantum proceſſiones ad intra. Item in Deo eſt intellectus, & voluntas (§.60.) Ergo etiam intellectio & volitio, hoc eſt duæ proceſſiones ſive origenes a duobus Principiis quanquam per ſolum intellectum inter ſe diſtinctis. *Duplex datur in Deo proceſſio.*

Schol. Valentiniani numerum Proceſſionum in Deo multum auxerunt, nam *Pleroma*, hoc eſt, plenitudinem & complementum Divinitatis inviſibile ex 30 *Æonibus* conſtituerunt ſibi conjugio copulatis, & vel ut Patres, vel ut Matres gignentibus, quos rurſus in quaternationes, octonationes, decades & duodecades diviſerunt, proles vero Æonum diverſæ naturæ a Patre eſſe dixerunt. Inanes fabulæ. *Valentinianorum hæreſis.*

§. 152.

Deus Pater generavit Filium. Teſtatur hoc Primo S. Scriptura Pſ. 2. v. 7. *Dominus dixit* *Deus Pater generavit Filium.*

dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Hæc verba de Chriſto, non vero de Davide agere docent antiqui Rabbini Abenezra, David Kimchi, Saadias Gaon &c. & S. Paulus Act. 13. v. 32. & Hebr. 1. v. 4. hunc Pſalmum Chriſto accommodat, quod ſane non feciſſet, ſi eo tempore de Meſſia communiter intellectus non fuiſſet, ſane prædicata v. 8. 9. 11. 12. nonniſi Chriſto conveniunt. Referuntur quidem citata verba a S. Paulo Act. 13. ad Reſurrectionem; & Hebr. 5. ad Sacerdotium Chriſti, & bene, nam ex hac æterna generatione tanquam fundamento omnis excellentiæ Reſurrectio & Sacerdotium rite deducitur. In Novo Teſtamento, quoties Deus Pater, Patris, & Filius, nomine Filii denotatur, toties aſſeritur propria Filii generatio. *Secundo* Generatio eſt origo viventis a vivente principio conjuncto in ſimilitudinem naturæ ex vi proceſſionis: Sed Pater in Divinis vita Divina eſt præditus, dum tanquam Deus (§. 141.) intelligit & vult: (§. 127.) & eandem vitam largitus eſt Filio Joan. 5. v. 26. idque in ſimilitudinem naturæ (§. 148.) & vi proceſſionis alias enim Patri nomen Patris, & Filio nomen Filii non competeret: Ergo Deus Pater generavit Filium.

In quo principium generationis remotum & proximum conſiſtat.

Schol. 1. Principium quod generationis Filii in Divinis eſſe Perſonam Patris nemo dubitat: cum vero in Perſona Patris inveniatur non tantum relatio ſed etiam natura Divina aliæque perfectiones abſolutæ quæritur in Scholis in quo principium quo remotum & proximum generationis conſiſtat, & conſequenter quomodo Pater Filium generet. Ubi

iterum communiter docent Theologi *principium quo remotum* generationis esse essentiam Divinam Patris, nam in hac radicatur principium formale quo proximum, & mediante hoc generatio Divina activa, & Filius assimilatur Patri in natura: unde essentia Divina non generat quidem ut quod, generat tamen ut quo. Circa *principium formale quo proximum* Durandus putat, illud esse essentiam Divinam quatenus fœcunda & infinita est, non quatenus est intelligens aut volens: Verum in hac sententia ægre salvatur Definitio Concilii Lateranensis c. firmiter dicentis, quod essentia Divina nec producat nec producatur, quia inter essentiam Patris, Filii & Spiritus S. nulla est distinctio, quam tamen admittere deberet Durandus, si essentia Divina generaret essentiam Filii, cum inter generantem & genitum sit distinctio, Ergo essentia Divina non potest esse Principium quo proximum generationis Filii. Quare, dum Patres dicunt, Filium procedere a tota substantia Patris, & dari in Deo naturam generantem, agunt contra Arianos, & volunt totam naturam Divinam Filio communicari, & naturam generantem sumunt pro Persona Patris. S. Bonaventura solam relationem originis pro principio quo proximo generationis Filii assignat. Verum cum Filius genitus non conveniat nec assimiletur Patri generanti in relatione, sed potius in natura, sola relatio principium quo proximum esse nequit. Melius igitur dicitur, *Principium quo proximum* & immediatum generationis Filii esse intellectum prout in obliquo connotat relationem Patris per modum complementi intrinseci. Nam Filius Joan. 1. appellatur Verbum: sed hoc proxime & immediate est ab intellectu, quia est terminus cognitionis Paternæ, per quem, & in quo Pater semetipsum & omnia a se distincta cognoscit: Patres etiam communiter Filium Verbum vocant: Ergo intellectus est principium quo proximum generationis Filii. Deinde principium quo generationis debet esse distinctum a termino producto, & assimilativum; sed solus intellectus non distinguitur a Filio, imo illi cum

Patre communis eſt: nec ſola relatio eſt aſſimilativa, imo per relationem Filius a Patre diſtinguitur: Ergo intellectus ſimul & relatio eſt principium quo proximum generationis, ille in recto, hæc in obliquo importata, nam ſi relatio æque principaliter ac forma importaretur in recto, non eſſet diſtinctio inter principium quo & principium quod.

§. 153.

Pater intelligendo ſeipſum generat Filium

Deus Pater intelligendo & cognoſcendo ſeipſum generat Filium. Nam Joan. 1. Filius dicitur *Verbum:* Sed Verbum eſt terminus cognitionis Paternæ ſeu formalis repræſentatio objectorum, quæ a Deo cognoſcuntur: Ergo Pater intelligendo & cognoſcendo ſeipſum generat Filium. Unde S. Auguſtinus l. 15. de Trin. c. 10: *Formata quippe cogitatio ab ea re quam ſcimus, Verbum eſt, quod in corde dicimus.* Rurſus Filius Dei dicitur Col. 1. v. 15. *Imago Dei inviſibilis.* Ad imaginem vero requiritur, ut perfecte conveniat cum Archetypo, & quidem ut in natura conveniat, ſi ſit imago naturalis; vel in externis lineamentis, ſi ſit imago artificialis; vel in objecti repræſentatione, ſi ſit imago intentionalis; ut producatur ab eo, cujus eſt imago, & ut ſit ſimilis vi proceſſionis formaliter: Sed Filius ratione eſſentiæ eſt imago naturalis Patris, quæ una eſt in Patre & Filio (§. 148.) & Filio communicatur prout relationem connotat; ratione vero Perſonæ eſt imago intentionalis ac Verbum formaliter Patrem repræſentans: Ergo per cognitionem Patris generatur. Quare S. Au-

S. Auguſtinus l. 15. de Trin. c. 14. *Seipſum dicens Pater genuit Verbum per omnia æquale ſibi. Non enim ſeipſum integre perfecteque dixiſſet, ſi aliquid amplius aut minus eſſet in ejus Verbo, quam in ipſo.* Ratio eſt: Deus eſt Spiritus: (§. 47.) Sed Spiritus non poteſt alio modo generare ſibi ſimile niſi intelligendo ſe quomodo format ſui ſibi ideam & imaginem, & quidem ſi ſit Spiritus perfectiſſimus, ſubſiſtentem: quæ eſt ipſe Filius: Ergo Pater intelligendo ſe generat Filium.

Per quem actum intelligendi Filius generetur.

Schol. 1. Quærunt hic Scholæ per quem actum intelligendi Filius generetur, an per illum actum qui eſſentialis dicitur, & communis eſt tribus Perſonis, an vero per intellectionem perſonalem propriam Patri: ſive an intellectio Patris quid ſpeciale habeat, ut Verbum producat, quod non habet intellectio Filii. Communior ſententia tenet, intellectionem hanc non eſſe actum virtualiter adæquate diſtinctum ab intellectione eſſentiali, quia intellectio perſonalis, & eſſentialis habent idem objectum formale, cum Verbum Divinum procedat ex cognitione intuitiva eſſentiæ Divinæ, quæ eſt ipſa intellectio eſſentialis: Conſiſtit ergo dictio in ipſo eſſentiali actu intelligendi, eique ſolum addit relationem Patris, ſive dicentis, quia intelligere non eſt productivum Filii, niſi prout eſt in Patre, alioquin etiam Filius & Spiritus S. producerent Verbum, Ergo ſolum per modum complementi connotat relationem Patris: unde præter ordinem, quem intellectio dicit ad objectum cognitum, intellectio perſonalis ſeu dictio alium ordinem habet ad terminum productum: ſimul enim verſatur circa objectum cognoſcendo, & circa terminum producendo; cognoſcendo enim producit, & producendo cognoſcit. Terminus autem adæquatus generationis Paternæ, eſt ipſa Perſona ſeu Filius: formalis

vero eſt ipſamet eſſentia, quæ communicatur, prout connotat relationem.

Ex quarum rerum cognitione Filius generetur.

Schol. 2. Ulterius quærunt Scholæ, ex quarum rerum cognitione Verbum Divinum procedat. Reſpondent communius, Verbum Divinum formaliter & eſſentialiter procedere ex cognitione eorum, quæ ſunt formaliter & neceſſario in Deo, ſcientiæ Eſſentiæ, Attributorum, Perſonarum Divinarum, & Creaturarum poſſibilium. Nam Verbum Divinum procedit, ex cognitione comprehenſiva Divinæ Eſſentiæ, quod non fieret, niſi per ſe formaliter repræſentaret, quæ ſunt in Deo formaliter. Deinde in inſtanti, quo Pater generat Filium, cognoſcit Divinam Naturam ut fœcundam: Ergo cognoſcit Filium & Spiritum S. qui ſunt termini ſubſiſtentes illius fœcunditatis ad intra. Ex cognitione tamen futurorum contingentium tum abſolutorum, tum conditionatorum Verbum Divinum non procedit per ſe, quia non ſunt abſolute neceſſaria, ſed tantum ex ſuppoſitione Decreti, nec habent neceſſariam connexionem cum Divina Eſſentia: Unde hæc ad productionem Verbi mere concomitanter ſe habent. Ex dictis autem non poteſt inferri, in hac ſententia Verbum ex tribus Perſonis procedere: nam aliud eſt procedere ex cognitione rei alicujus, aliud procedere ex reipſa: prius ſonat, rem eſſe terminum ſeu objectum cognitionis, poſterius rem eſſe principium productionis Verbi. Verbum procedit ex cognitione Verbi & Spiritus S. tanquam ex rebus cognitis, ſeu objecto Paternæ cognitionis, non vero procedit a ſe vel Spiritu S. tanquam a principio, unde ex defectu hujus proceſſionis, Filius nequit dici imago Spiritus S. Et Verbum ratione originis eſt prius Spiritu S. licet ratione repræſentationis terminative ſumptæ poſſit dici poſterius, quia objective procedit ex cognitione Spiritus S. hæc tamen omnia inſtantia originis tantum ſunt pro imperfecto noſtro modo concipiendi, nam ſimul eadem cognitione Verbum cognoſcitur & producitur. Denique quia Verbum ex cognitione creaturarum

poſſibilium procedit, non ſequitur, quod illarum ſit imago: nam Verbum non originatur a creaturis, nec illas imitatur, cum ſcientia Divina, ex qua Verbum procedit, a creaturis non ſit deſumpta: quatenus tamen Verbum Divinum repræſentat creaturas, poteſt dici illarum Verbum.

§. 154.

Proprietates Generationis Filii in Divinis ſunt. 1. Eſt *neceſſaria.* Nam Deus eſt abſolute neceſſarius (§. 43.) Ergo etiam Filius Dei abſolute neceſſarius eſſe debet (§. 142.) Sed Filius generatur a Patre (§. 152.) Ergo etiam generatio abſolute neceſſaria eſſe debet. Unde non ex conſilio & Voluntate Patris Verbum producitur, uti dicebant Ariani, ſed ex ejus ſubſtantia voluntaria quidem propenſione, ſed neceſſaria, non libera. *Generatio hæc eſt neceſſaria.*

2. *Eſt æterna* Mich. 5. v. 2. *Egreſſus ejus ab initio, & a diebus æternitatis.* Ubi מוֹצָאוֹת ſignificat, nativitatem, non vero antiquam familiam, quia additur *ab initio & a diebus* æternitatis, nam vox עוֹלָם adjuncta voci קֶדֶם ſignificat anticipationem omnium temporum Pſ. 90. v. 2. Unde & Rabbini hunc locum de æterna generatione Meſſiæ explicant. Ratio eſt: oppoſitum abſolute neceſſarii nullo modo eſſe poteſt, & hinc quod abſolute neceſſarium eſt, nec principium, nec finem durationis habet: Sed hoc eſt æternum: (§. 45.) Ergo cum generatio Filii Dei ſit abſolute neceſſaria, (n. 1.) erit æterna. Unde etiam generatio hæc ſemper du- *Æterna.*

rat, & ſemper eſt conſummata, ſicuti Deus omnia ſemper ſibi repræſentat, & tamen repræſentatio ejus eſt conſummata, quia eſt actus neceſſarius.

Immanens. 3. Eſt *immanens*, quia terminus productus ſeu Filius eſt in Deo Joan. 10. v. 38. *Pater in me eſt, & ego in Patre.* Ratio eſt: Principium quo proximum generationis Filii eſt intellectus (§. 152. Schol.) Sed Intellectus habet terminum immanentem: Ergo eſt immanens.

Perfectiſſima. 4. Eſt ab omni imperfectione generationis humanæ remotiſſima. Nam 1. non fit per concurſum utriusque ſexus, quia fit per intellectum. (§. 153.) 2. Non fit per mutationem, quia eſt æterna: (§. hoc n. 2.) 3. Non multiplicat numero eſſentiam, quia Pater & Filius habent eandem numero eſſentiam (§. 148.) 4. Eſt abſolute neceſſaria (n. 1.) 5. Non fit in tempore, utpote æterna. (n. 2.) quæ omnia generationi humanæ non competunt.

Solvuntur objectiones. *Schol.* 1. Ex his ſolvi poſſunt variæ hæreticorum cavillationes Sic quando dicunt: I. Pater volens genuit Filium, Ergo Filius non eſſe potuit. *Reſpondetur* Patrem voluntate neceſſaria, non libera Filium genuiſſe. II. Quod genitum eſt, incepit eſſe, ergo & Filius in Divinis. Sed fallit hoc in generatione æterna. III. Quando filius genitus eſt, vel erat? & ſic fruſtra erat genitus: vel non erat: & ſic non eſt æternus, nec Deus. *Reſpondet* S. Baſilius: *Non erat, antequam gigneretur, ſed erat, cum gigneretur:*

Sem-

Semper autem genitus eſt: ſemper igitur fuit. IV. Sic Filius non haberet vim generandi, adeoque non haberet omnem perfectionem, & ſic Deus non eſſet. *Reſp.* cum Filius habeat eſſentiam Divinam eandem cum Patre, æque perfectus eſt ac Pater, nam omnis Divinarum Perſonarum perfectio eſt ab eſſentia, non a Perſonalitate: quod enim Filius intelligendo aliud Verbum non producat, eſt ex infinita naturæ Divinæ perfectione, cujus tota fœcunditas in intelligendo, unius Verbi infiniti productione exhauritur. Illud ſolummodo dici poteſt, quod Filius careat perfectione relativa Patris, quæ Filio plane competere non poteſt: unde minus perfectus dici nequit, quia Filiatio æque ſumme perfecta eſt in Filio, quam Paternitas in Patre propter ſummam Divinarum relationum in Divina eſſentia idenditatem, a qua omnis perfectio in Divinis Perſonis fluit. V. Si Filius ex eſſentia Patris, quæ eadem numero eſt cum eſſentia Filii, genitus eſt, Filius ex ſeipſo genitus eſt. *Reſp.* hoc argumentum ruit, ſi conſideremus, quod Filius non ſit genitus ex eſſentia Patris, quatenus hæc Patri & Filio communis, ſed quatenus Patris hypoſtaſi terminata eſt.

Schol. 2. Pater eſt *Principium* Filii in Divinis, nam mediante generatione rationem Filii in ſe continet, cum ex generatione illa cognoſci poſſit, cur ſit Filius. Unde Filius non eſt quidem a ſeipſo quoad modum habendi eſſentiam Divinam Joan.17. v. 29. habet tamen eſſentiam, quæ eſt a ſe: Joan. 5. v. 26 (§. 142.) & quia non habet eſſentiam numero ab eſſentia Patris diſtinctam, (§. 148.) & quoad ipſam eſſentiam ſuam eſt a ſe, (§.142.) neutiquam a Patre proprie dependens dici poteſt, nam juxta Philoſophos: quidquid eſt dependens, habet eſſentiam numero diſtinctam ab eo, a quo dependet. Græci Patres Patrem interdum cauſam Filii appellant, ſed principium originis intelligebant, quia vox αἰτία latius patet, quam vox cauſa. Pater vero cauſa Filii proprie dici non poteſt, nam cauſa dicitur ens, quod continet in

ſe rationem exiſtentiæ alterius entis eſſentia vel numero ab illo diverſi: Filius Dei autem eandem numero cum Patre eſſentiam habet. Denique Filius, quatenus a Patre tanquam principio ſuo eſt, in operando ad extra ita progreditur, ut nihil a ſe ipſo, omnia a Patre agat, quia Pater intelligens ſe, gignit Verbum, illique ſuam viſionem & actionem hoc ipſo communicat. Joan. 5. v. 19. c. 14. v. 10.

§. 155.

Spiritus S. a Patre & Filio procedit

Spiritus Sanctus a Patre & Filio procedit. Ita teſtatur *Primo* S. Scriptura, ubi Spiritus S. dicitur mitti a Filio: *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.* Sed miſſio ſupponit unam Perſonam ab alia procedere ex ſua definitione, quia Miſſio in Divinis neque per imperium, neque per conſilium, ſed per ſolam originem fieri poteſt, Ergo Spiritus S. a Patre & Filio procedit. Deinde Spiritus S. dicitur a Filio accipere Joan. 16. v. 14. *De meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Unde ſic arguit Joannes Theologus in Concilio Florentino: Spiritus S. a Filio accipit: Sed non aliter una Perſona ab alia in Divinis accipit, quam via originis & proceſſionis: Ergo Spiritus S. etiam a Filio procedit. Item Spiritus S. dicitur *Spiritus Chriſti* ſeu *Filii* Act. 16. v. 7. Gal. 4. v. 6. Sicuti ergo Spiritus S. dicitur Spiritus Patris Matth. 10. v. 20. quia a Patre procedit, ſic dicitur Spiritus Filii, quia a Filio procedit. *Secundo* ita docent Patres Græci & Latini: Tertullia. cont. Prax. c. 4. *Spiritum a Patre per Filium*

dicit

dicit. S. Athanaſius or. 3. contra Aria. ait, *Spiritum a Filio accipere.* S. Hilarius l. 2. de Tri. *Patrem & Filium auctores Spiritus S.* vocat. S. Baſilius l. 3. contra Eunom. Spiritum S. *eſſe a Filio* habere ait. S. Auguſtinus l. 4. de Trin. c. 20. aperte dicit, Spiritum & a Filio procedere. Et S. Anſelmus integrum tractatum de hac materia ſcripſit. *Tertio* hoc definierunt Concilia: Epheſinum act. 13. Chalcedonenſe act. 53. Synodus V. collat. 6. Sexta act. 18. Octava act. ult. Lateranenſe IV. Lugdunenſe & Florentinum. *Quarto* Ratio eſt: Pater, Filius & Spiritus S. eandem numero eſſentiam habent: (§. 148) ſolus autem Pater eam habet ſine principio (§. 154. Schol. 2.) Ergo Spiritus eam ab alio ſibi communicatam habet: Sed non habet eam a ſolo Patre, quia Pater & Filius arctiſſime inter ſe uniti ſunt Joan. 17. v. 10. 11. nec a ſolo Filio propter eandem rationem, & quia nihil a ſe, omnia a Patre agit, Ergo Spiritus S. a Patre & Filio procedit.

Græcorum error de proceſſione Spiritus S.

Schol. 1. Vetus eſt Græcorum adverſus Latinos expoſtulatio de proceſſione Spiritus S. cum Græci eum a ſolo Patre procedere contendant. Bellarminus Auctorem hujus erroris facit Theodoretum, quem tamen alii excuſant. Illud certum eſt, circa annum 640 hunc errorem apud Græcos invaluiſſe: cumque Sæculo 8vo pugna acrius exardeſceret, habitum eſt Concilium Gentiliacenſe prope Lutetiam anno 767 ſub Pipino Francorum Rege, deinde Forojulienſe a. 791 & Francofurdienſe a. 797. Sæculo 9no eadem quæſtio ventilata fuit in Concilio Aquisgranenſi a. 809. & Arelatenſi a. 813. Tandem anno 863. agente Photio Patriarcha Conſtantinopolitano res in Schisma

 erupit,

erupit, & utramque Ecclesiam cœpit dividere. Cœptum Schisma perfecit Michael Cœrularius Patriarcha Constantinopolitanus dicens, Latinos ab Ecclesia esse exclusos, quod Symbolo particulam *Filioque* addere præsumpsissent. Ad conciliandos animos Concilium Barense sub Urbano II. a. 1097. celebratum fuit, in quo S. Anselmus contra Græcos strenue decertavit. In Concilio Lateranensi IV. a. 1215. Constantinopolitanus & Jerosolymitanus Patriarcha cum multis aliis Græcis Præsulibus in concordiam cum Latinis redierunt, & in Concilio Lugdunensi a. 1274. pax cum illis redintegrata fuit, qui etiam Symbolum cum particula *Filioque* inter Missarum solemnia decantarunt. Sed Græcis ad suum errorem redeuntibus a. 1439. celebratum est Concilium Florentinum, cui interfuerunt Eugenius IV. P. Joannes Palæologus Græcorum Imperator, & Patriarcha Constantinopolitanus, qui cum multis Græcis Episcopis Ecclesiæ Latinæ consenserunt, excepto Marco Ephesino, qui ad suos reversus plures quidem in antiquum errorem induxit, statuta tamen Concilii Florentini nulla publica fidei confessione impugnata sunt, unde hic error est personalis, non totius Græcæ Ecclesiæ. Rationes sui erroris Græci petunt. I. a S. Scriptura Joannis 15. v. 26. ubi Spiritus S. dicitur a Patre procedere. *Resp.* Implicite ibi processio a Filio asseritur. Concilia vero antiquiora ideo processionis Spiritus S. a Filio non meminerunt, quia nulla lis de ea mota fuerat. II. Nonnulli Patres dicunt Spiritum S. a Filio tanquam a principio sine principio, quale est Pater, non procedere. Theodoretus vero solum negat Spiritum S. ex Filio extantiam habere in sensu Eunomii, qui hoc modo loquendi Spiritum S. creaturam esse innuebat. Theophylactus, qui Schismatis tempore vixit, attendi non debet.

An particula Filioque Symbolo bene addita fuerit.

Schol. 2. Ex his sequitur particulam *Filioque* merito Symbolo Constantinopolitano additam esse, cum antiquam fidem solum explicet, & nullibi prohibeatur Ecclesiæ, Symbolis pro necessitate temporum aliquid addere, quod fidei non est contrarium.

rium. Quo tempore vero hæc additio facta fuerit, eruditi non conveniunt. Genebrardus Auctorem additionis facit Damaſum P. S. Antoninus Nicolaum I. P. a. 858. Baronius Synodum VII. generalem a. 787. Illud certum eſt, additionem hanc apud Hiſpanos obtinuiſſe Sæculo 6to teſte Concilio Toletano a. 589. celebrato. In Galliis & Germania modo recepta fuit poſt Synodum Aquisgranenſem a. 809. ſed quo tempore univerſalis Eccleſia hanc additionem probaverit, definiri vix poteſt.

Schol. 3. Spiritus S. poteſt dici a Patre per Filium procedere, quatenus Filius eſſentiam Divinam a Patre acceptam communicat Spiritui Sancto, non vero quatenus etiam ipſe Pater immediate ſpirat Spiritum S. Denique Scholæ probabilius docent, Spiritum S. a Filio non diſtinctum iri, ſi ab eo non procederet, quia in proceſſione fundatur diſtinctio.

§. 156.

Pater & Filius mutuo amore ſe proſequendo ſpirant & producunt Spiritum S. Nam Spiritus S. a Scriptura & Patribus vocatur *Amor*. Rom. 5. quia ab amore procedit, & vi proceſſionis formaliter eſt terminus ſubſiſtens ac perſonalis mutui amoris Patris & Filii unde etiam dicitur *Unio*, *Communio*, *Amplexus*, *Oſculum*, *Nexus*. Ratio eſt: Spiritus S. a Patre & Filio procedit, (§. 154.) Sed non procedit per intellectionem, alias foret Filius, (§. 153.) Ergo per volitionem ſeu mutuum Patris & Filii amorem. *Pater & Filius mutuo amore ſpirant Spiritum S.*

Schol. 1. Modus, quo Pater & Filius eſſentiam Divinam per amorem communicant, ſi ad Spiritum S. reſpicias, bene exprimitur per *Proceſſionem* a Patre *Quare Spiritus S. vocetur Spiritus.*

a Patre & Filio: ſi autem ad Patrem & Filium reſpicias, per *Spirationem*, unde etiam Spiritus oris Patris dicitur Pſ. 32. v. 6. Igitur non dicitur *Spiritus* propter immaterialitatem, hæc enim etiam Patri & Filio competit, ſed quia eſt terminus mutui amoris Patris & Filii, cujus amoris proprium eſt, impelli & inclinari in rem amatam, qui impulſus eſt ſubſiſtens & perſonalis in Deo: Spiritus, additur *Sanctus*, quia Sanctitas accommodatur Spiritui S. ſicuti potentia Patri & Sapientia Filio. Vocatur etiam *donum* & quidem Perſonale, quia eſt res alicui ab aliquo data, & ex proprio Charactere ad donandum inclinatio. *Paracletus* vero dicitur, quia gratiam in cordibus noſtris diffundit, quæ nos conſolatur.

Principium quo proximum Proceſſionis Spiritus S.

Schol. 2. Principium quo proximum Proceſſionis Spiritus S. eſt voluntas, prout in obliquo connotat relationem Patris & Filii per modum complementi intrinſeci. (§. 152. Schol.) Volitio autem illa, per quam Spiritus S. a Patre & Filio procedit, ſeu ſpiratio activa conſiſtit formaliter in amore eſſentiali, eique ſolum addit relationem Spiratoris. (§. 153. Schol. 1.) Procedit autem Spiritus S. ex amore eſſentiæ Divinæ, Attributorum, trium Perſonarum per ſe & eſſentialiter; ex amore vero creaturarum futurarum non neceſſario ſed tantum ex hypotheſi Divini decreti procedit. Creaturas vero mere poſſibiles utpote nunquam futuras Deus non amat, quia illis nullum bonum nec exiſtentiam vult, adeoque ex earum amore Spiritus S. nequit procedere. (§. 153. Schol. 2.)

Diſcrimen inter generationem Filii, & Proceſſionem Spiritus S.

Schol. 3. Quærunt etiam Scholæ, quodnam ſit diſcrimen inter generationem Filii, & Proceſſionem Spiritus S. Richardus a S. Victore diſcrimen hoc in eo ponit, quod Filius accipiat a Patre naturam fœcundam ad producendum Spiritum S. Spiritus S. vero naturam exhauſtam fœcunditatis expertem. Sed hoc modo Spiritus S. non eſſet in natura perfecte ſimilis Patri & Filio, nec Filius Patri, quia non haberent naturam illam fœcundam, cum Spiritus S. nullum terminum, nec Filius alium

Filium

Filum producat. Vasquez difcrimen in eo ftatuit, quod Filius fit perfecta imago Patris, Spiritus S. vero per modum imaginis non procedit. Verum hæc fententia non explicat, quid ratio imaginis addat fupra fimilitudinem perfectam in natura, quam etiam habet Spiritus S. Suarez hoc difcrimen affignat, quod verbum procedat per intellectionem actualem, quæ eft ultima differentia naturæ Divinæ, Spiritus S. vero per voluntatem fub ratione amoris actualis, qui amor fupponit Divinam naturam jam conftitutam. Sed hæc fententia laborat in falfo fuppofito, nempe actualem intellectionem effe ultimam differentiam naturæ Divinæ. (§. 41. Schol. 6.) Thomiftæ volunt, ideo proceffionem Filii effe generationem, quia fit per intellectum, cujus proprium eft affimilare fibi terminum, Proceffio vero Spiritus S. fit per voluntatem, quæ ex natura fua non tendit ad fimilitudinem, fed folum ad unionem. Sed ex hoc fequeretur Spiritum S. vi proceffionis non effe formaliter Deum Patri & Filio confubftantialem, quia vi fuæ Proceffionis non procedit ut fimilis in natura Patri & Filio, cum procedat per voluntatem, quæ ex fe ad fimilitudinem non tendit, unde folum Patri & Filio effet confubftantialis identice & fubjective, quia in Deo & a Deo procedit, quod etiam concedent Sociniani. Dicamus ergo cum S. Joanne Damafceno l. 1. de fide c. 8. *Generationem inter & Proceffionem difcrimen intercedere edocti fumus, cæterum quis fit hujus diftinctionis modus, prorfus nefcimus.*

§. 157.

Proprietates Spirationis in Deo funt. 1. Eft *neceffaria*: Nam Deus eft abfolute neceffarius, (§. 43.) Sed Spiritus S. eft verus Deus: (§. 147.) Ergo abfolute neceffarius effe debet. Cum autem effentiam fuam a Patre & Filio habeat per fpirationem (§. 155. Schol. *Spiratio hæc eft neceffaria.*

Schol. 1.) Spiratio ipſa abſolute neceſſaria eſſe debet. (§. 154.) Unde etiam Spiratio ex ipſa Patris Filiique natura fluit.

Æterna. 2. Eſt *æterna.* Nam Spiratio, qua Spiritus S. ſpiratur, eſt abſolute neceſſaria, adeoque æterna: nec principium nec finem durationis habens. (§. 45.) Attamen ne imperfecte adhuc ſpiratus Spiritus S. dicatur, conſummata ſemper eſt.

Immanens. 3. Eſt *immanens.* Quia principium quo proximum Spirationis eſt voluntas (§. 156. Schol. 2.) quæ habet terminum immanentem.

§. 158.

Pater & Filius ſunt unum tantum principium Spiritus S. Pater & Filius ſunt principium, & quidem unum tantum Spiritus S. Ita docet Concilium Lugdunenſe c. *fideli, de ſum. Trinit.* ubi damnantur illi, qui temerario auſu aſſerere præſumpſerint, quod Spiritus S. a Patre & Filio tanquam ex duobus principiis, & non tanquam ex uno procedat. Et in Concilio Florentino definitur, quod Spiritus S. a Patre & Filio tanquam *ab uno Principio & unica ſpiratione* procedat. Idem affirmat S. Baſilius l. 2. cont. Eunom. S. Auguſtinus l. 5. de Trinit. c. 14. & S. Anſelmus l. de proc. Spirit. S. Ratio eſt: quia Pater & Filius rationem Spiritus S. mediante ſpiratione in ſe continent, cum ex ſpiratione cognoſcatur, cur Spiritus S. ſit: (§. 155. 156.) Ergo poſſunt dici Principium Spiritus S. ſed non

non principia, quia eadem numero virtute Spiritum S. necessario & ab æterno in æternum producunt (§. 157.) ex unitate enim numerica influxus, unitas Principii solet æstimari.

Schol. 1. Durandus putavit, Patrem & Filium duo Spiritus S. principia dici posse: sed notant communiter Theologi, hanc opinionem esse erroneam & temerariam. Ut ergo intelligatur, quomodo Pater & Filius inter se realiter distincti possint dici unum principium Spiritus S. notandum, quod hæc nomina substantiva: Principium Spiritus S. & Spirator immediate denotent quoddam quasi individuum, quod est commune Patri & Filio, & nostro modo intelligendi ex essentia & spiratione activa constituitur. Non tamen ideo putandum est, quatuor esse Divinitatis Personas, Patrem, Filium, Spiritum S. & Spiratorem, nam Spirator non est nova persona, sed complectitur duas Personas Patris & Filii quatenus sunt Spiritus S. correlatum. Nec sequitur, Spiritum S. nec a Patre, nec a Filio immediate procedere, sed ab illo Spiratore: quia ipse hic Spirator Patrem & Filium includit. Ut igitur caute in hac materia loquamur, serventur sequentes regulæ. 1. Ut nomina substantiva dicantur pluraliter, requiritur & pluralitas suppositorum seu Personarum, & significati formalis seu essentiæ. 2. Ut nomina adjectiva dicantur pluraliter vel verba, satis est pluralitas suppositorum. Sic bene dicimus: Pater, Filius & Spiritus S. creant mundum: male vero dico: sunt creatores mundi; sed dicendum est, sunt creator mundi, ne pluralitas essentiæ creatoris inferatur. Item male dico: Pater, Filius & Spiritus S. sunt tres Dii, bene vero: sunt Deus. Eodem modo male dico: Pater & Filius sunt Principia Spiritus S. quia licet duæ sint Personæ, significatus tamen formalis principii seu essentia non multiplicatur, sed debeo dicere sunt principium. Hinc quando in Symbolo S. Athanasii dicitur: unus omnipotens, non tres omnipotentes,

Quomodo prædicatio fiat in materia S. S. Trinitatis.

ly omnipotens ſubſtantive ſumitur. Porro cum Pater & Filius abſolute neceſſario Spiritum S. ſpirent, (§. 157.) patet non propter inſufficientiam virtutis in Patre, Filium etiam ad ſpirationem concurrere, ſed quia juxta eſſentiam Divinam non aliter eſt poſſibile: imo ſi Spiritus S. a Filio non procederet, non diſtingueretur ab eo realiter, quia oppoſitio relativa inter ſpirantem & Spiratum ceſſaret: ubi autem in Divinis non obviat relativa oppoſitio, ibi nulla eſt diſtinctio realis. Quando vero nonnulli antiqui dicunt: Patrem & Filium eſſe auctores Spiritus S. ly auctores ſumunt adjective, id eſt, ſpirantes, non vero ſubſtantive, id eſt Spiratores ob rationem jam allatam.

Schol. 2. Licet igitur Spiritus S. ut verus Deus eſt, (§. 147.) habeat eſſentiam, quæ eſt a ſeipſa, cum eadem numero cum Patre eſſentia gaudeat, (§.148.) quoad modum tamen eam habendi non eſt a ſeipſo, ſed Patrem & Filium pro Principio ſuo agnoſcit: nec tamen dependens a Patre & Filio, nec Pater & Filius cauſa Spiritus S. dici poſſunt. (§. 154. Schol. 2.) Et quia Spiritus S. eſt a Patre & Filio: hinc interna ejus proprietas in opera externa ita profluit, ut Spiritus S. a ſe non agat quidquam, ſed a Patre & Filio: uti teſtatur Chriſtus Joan. 16. v. 13. Qua ratione Pater, Filius & Spiritus S. ita agunt, ut Pater per Filium in Spiritu S. agat Rom. 11. v. 36. *Ex ipſo, & per ipſum & in ipſo ſunt omnia.*

§. 159.

Pater eſſentiam Divinam quoad modum etiam habendi habet a ſeipſo.

Deus Pater eſſentiam Divinam quoad modum etiam habendi, habet a ſeipſo. Nam Deus Pater ſæpiſſime in S. Scriptura legitur *Filium generare*, *mittere* (§. 152.) Joan. 7. v. 28. 29. 33. & *mittere Spiritum S.* Joan. 14. v. 26. & per eos *operari* (§. 154. Schol. 2.

§. 158.

§. 158. Schol. 2.) Pſ. 32. v. 6. Nullibi tamen Pater a Filio & Spiritu S. eſſe, mitti, nec hi per illum operari dicuntur: Ergo Pater eſſentiam Divinam, quæ a ſeipſa eſt, habet etiam quoad modum habendi a ſeipſo. Ratio eſt: Pater communicat eſſentiam Divinam Filio & Spiritui S. (§. 153. 155.) Ergo non poteſt illam viciſſim a Filio & Spiritu S. communicatam accipere, quia alias Circulus oriretur. Porro hæc *aſeitas* Patris non confundenda eſt cum aſeitate eſſentiæ Divinæ: Nam cum Pater & Filius & Spiritus S. eandem numero eſſentiam Divinam habeant (§. 148.) & Deus ſit ens a ſe (§. 40.) omnes habent eam eſſentiam, quæ eſt a ſeipſa, ſed ſolus Pater eam habet a ſeipſo. Unde aſeitas Patris, quatenus eſt Pater, non eſſentiam, ſed modum eam habendi reſpicit.

Quomodo Pater ſit principium Divinitatis.

Schol. Ex hoc colligere licet, quomodo Pater principium totius Divinitatis poſſit appellari. Nempe ſi per totam Divinitatem intelligatur eſſentia Divina, ſecundum quam Deus eſt Spiritus a ſe, Pater non poteſt dici principium totius Divinitatis, nam eſſentia Divina non habet ullum ſui principium, alias non eſſet Spiritus a ſe, & quia Pater eſt Spiritus a ſe habens eſſentiam Divinam, nequit fieri, ut idem ſit ſui ipſius principium. Nec Pater poteſt dici principium totius Divinitatis, ſi per Divinitatem intelligantur tres Perſonæ Divinitatis, alias Pater ſui ipſius Principium dicendus eſſet. Dicitur igitur principium totius Divinitatis, quia omnes Deitatis Perſonæ, quæ non ſunt Pater, a Patre procedunt, & Pater earum rationem in ſe continet. Porro Aſeitas Patris, prout Pater eſt, in operibus externis etiam ſe debet exerere ita ut agat a ſe: hinc dicitur Pater agere a ſe per Filium in Spiritu S. qualis modus agendi nulli ex

Divinitate præter Patrem competit 1 Cor. 8. v. 6. Rom. 11. v. 36. & particula diacritica Patri attributa ibi eſt, Ly Ek, licet ſubinde propter Patris cum Filio & Spiritu S. Conſubſtantialitatem cum alia particula, *per*, commutetur.

§. 160.

Ratione ordinis in ſubſiſtendo in Divinitate primus eſt Pater, ſecundus Filius, tertius Spiritus S.

Ratione ordinis in ſubſiſtendo & operando Primus in Divinitate eſt Pater, ſecundus Filius, Tertius Spiritus S. Hic ordo inter Patrem, Filium & Spiritum S. ſæpe diſerte in S. Scriptura retinetur v. g. Matth. 28. *docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus* S. Et S. Juſtinus apol. 2. ait: *JEſum agnoſcimus veri Dei Filium, & loco ſecundo colimus, tertiumque ordine Spiritum Propheticum.* Ratio petitur ex dictis, quia Pater eſſentiam Divinam etiam quoad modum habendi habet a ſe (§. 159.) & Pater agit a ſe (l. c. Schol.) Filius vero eſſentiam Divinam quoad modum habendi habet a Patre communicatam (§. 153.) & omnia a Patre agit, (§. 154. Schol. 2.) Spiritus S. a Patre & Filio eſſentiam communicatam habet (§. 155.) & a Patre & Filio agit (§. 158. Schol. 2.)

§. 161.

In tribus Divinis Perſonis, non datur ordo perfectionis, nec virtu-

In tribus Divinis Perſonis non datur ordo perfectionis, nec virtutis agendi ad extra, nec temporis, nec dignitatis, ſed in omnibus eſſentialibus attributis, vi agendi, duratione & cultu inde reſultante omnes tres Perſonæ omnino æquales ſunt. Nam Filius æque ac

ac Pater & Spiritus S. ſunt verus Deus (§. 141. & ſeq.) adeoque omnium attributorum Divinorum omnes ſunt participes: Ergo ratione perfectionis æquales ſunt. Deinde virtus agendi ad extra ſequitur perfectiones eſſentiales: Sed in his Pater præ Filio & Spiritu S. præcellentiam non habet: Ergo nec ratione virtutis ad extra operandi. Rurſus ſicuti Pater eſt ab æterno, ita etiam Filius & Spiritus S. (§. 142. 146.) Ergo ratione temporis ſunt æquales. Item ſicuti Pater cultu Divino eſt proſequendus. (§. 141.) ita etiam Filius (§. 143.) & Spiritus S. (§.147.) Ergo ratione dignitatis ſunt æquales. Unde Symbolum S. Athanaſii: *In hac Trinitate nihil prius aut poſterius, nihil majus aut minus; ſed totæ tres Perſonæ coæternæ ſibi ſunt & coæquales.* Quippe æqualia dicuntur, quæ eandem habent quantitatem, quæ autem eandem quantitatem habent, ſunt idem: Ergo cum Pater, Filius & Spiritus S. in omnibus eſſentialibus ſint idem (§. 148.) in omnibus perfectionibus eſſentialibus eandem quantitatem ſcilicet infinitam habere debent. Igitur ſolus ordo originis in tribus Divinis Perſonis admitti poteſt.

tis agendi ad extra nec temporis nec dignitatis.

Schol. Cudworthus & Bullus Angli: & Epiſcopius ac Limbrochius Arminiani inæqualitatem inter Perſonas Divinas in perfectionibus eſſentialibus defendunt, quam opinionem alii *ſubordinationem* alii Arianismum mollem appellant Sed hoc modo nec Filius nec Spiritus S. Deus forent, quod eſt contra demonſtrata. (§. 143. 147.)

§. 162.

Pater, Filius & Spiritus S. sunt realiter a se distincti.

Pater Filius & Spiritus S. ſunt realiter a ſe invicem diſtincti. Ita docet *Primo* S. Scriptura N. T. ubi Matth. 3. Marci 1. Luc. 3. Tres Perſonæ in baptiſmo Chriſti fuerunt declaratæ: *Pater & Filius* cæleſti illa voce: *Hic eſt Filius meus dilectus;* & *Spiritus S.* dum ſuper Chriſtum deſcendit corporali ſpecie ſicut columba. Non deſignatur hic per Filium Filius adoptivus, & per Spiritum S. tantum gratiæ plenitudo, uti volunt Sociniani: Nam de Filio naturali agi probat emphaſis textus Græci: ὁ υἱός μȣ ὁ ἀγαπητὸς quod de nullo alio legimus. Item Evangeliſta S. Lucas expreſſe aſſerit c. 3. v. 22. Spiritum S. deſcendiſſe *corporali ſpecie ſicut columba:* Ergo veram Perſonam ſicuti in Filio deſignat. Deinde Matth. 28. v. 19. dicitur: *docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus S.* ubi ſane fruſtra a Chriſto tria diverſa nomina, quorum cuilibet peculiaris ſignificatio ſubeſt, fuiſſent adhibita, fruſtra Articulus Emphaticus τȣ̃ eſſet additus, fruſtra bis repetita eſſet particula copulativa καὶ niſi realis eſſet illorum Trium diſtinctio. Rurſus Jo. 5. v. 7. Tres eſſe in cælo teſtimonium dantes dicuntur, licet hi tres eſſentia unum ſint. (§. 148.)

Secundo ad hanc realem Patris, Filii, & Spiritus S. diſtinctionem indicandam Patres Eccleſiæ ipſa S. Scriptura præeunte Joan. 14. v. 16. dixerunt, quod in Trinitate detur ἄλλος καὶ ἄλλος ὑποςατικὸς, licet non ἄλλο

καὶ ἄλλο ἐσιωδῶς. Hæc quippe ipſorum mens eſt, alium Patrem, alium Spiritum S. eſſe in reſpectu perſonali, non autem aliud eſſentia. Unde S. Auguſt. l. 1. de fide c. 1. *Una eſt Patris & Filii, & Spiritus S. eſſentia, in qua non eſt aliud Pater, aliud Filius, aliud Spiritus S. quamvis perſonaliter ſit alius Pater, alius Filius, alius Spiritus S.* Ratio eſt quia illa vocamus diſtincta, in quorum uno eſt aliquid, quod non eſt in altero: ſed in generante aliquid aliud eſt, quam in generato, quia generans dat vitam generato, generatus accipit (§. 152.) Ergo generans & generatus debent eſſe realiter diſtincti, & conſequenter Pater & Filius in Divinis ſunt realiter diſtincti. Eodem modo cum in ſpirante debeat eſſe aliquid aliud, quam in ſpirato: ſpirans & ſpiratus debent inter ſe realiter diſtingui: adeoque cum Pater & Filius Spiritum S. ſpirent, (§. 155.) Spiritus S. a Patre & Filio realiter diſtinguitur.

Sabellianorum objectiones ſolvuntur.

Schol. 1. Noetus circa annum 245. aſſerebat, Patrem Filium & Spiritum S. non ſolum natura, ſed etiam Perſona unum Deum & ſingularem eſſe, cujus Patronus famoſiſſimus fuit Sabellius, a quo dicti ſunt Sabelliani, quotquot poſt eum realem diſtinctionem Perſonarum in Deo rejecerunt. Opponunt I. illa loca S. Scripturæ, ubi Deus unus dicitur Deut. 6. v. 4. Solus Pater Deus. *Reſp.* In priori loco unitas Dei in natura, non vero unitas Perſonæ deſignatur: in poſteriori idola a ratione veri Dei excluduntur. II. Opponunt illud Joan. 10. v. 30. *Ego & Pater unum ſumus.* Et Joan. 14. v. 9. *Qui me videt, videt & Patrem.* *Reſp.* Prior locus de unitate eſſentiæ; poſterior de effectibus externis miraculoſis intelligitur, in quibus eſt eadem virtus Patris & Filii. III. Opponunt

ponunt diſtinctionem realem Perſonarum in Deo inferre compoſitionem, ens aggregatum per accidens, & majus incrementum ex tribus Perſonis emergens. *Reſp.* Primum non ſequitur, quia nihil eſt in Deo per modum potentiæ, quod perficiatur, nil per modum formæ, quod perficiat. Non ſecundum, quia ad ens aggregatum per accidens requiritur, ut ex pluribus nullam inter ſe connexionem habentibus fiat; Perſonæ vero Divinæ ſummam naturæ unitatem habent: Et quia tres Perſonæ majorem perfectionem non afferunt, quam totam habent ab una & ſingulari eſſentia, majus incrementum non faciunt.

Trinitas quid.

Schol. 2. Realis diſtinctio Perſonarum Divinarum non tollit unitatem eſſentiæ, (§. 148.) Unde Deus recte *Triunius* ſeu *Trinitatis*, ſeu *Trini* nomine deſignatur: male vero diceretur in Divinis eſſe Ternio, Ternitas, Triplicitas, Triformitas, quia hæc nomina trium rerum ſubſtantialiter diſtinctarum numerum & compoſitionem importat: licet poſſit dici Triplex Perſona. Item non poteſt dici, Filius eſſe diverſus, diviſus, alienus diſpar & differens a Patre, quia ſic naturæ diverſitas indicatur: dici tamen poteſt alius, diſtinctus, & quoad relativam proprietatem differre a Patre, quia ſic denotatur Perſonalis ejus diſtinctio. Ly ſolus tantum conjungi poteſt termino Perſonali, quando prædicatum in propoſitione eſt proprium ſoli Perſonæ, quæ eſt ſubjectum: v. g. ſolus Pater generat.

§. 163.

Trinitas in V. T. fuit cognita.

Trinitas in Veteri etiam Teſtamento fuit cognita. Nonnulli hoc probant ex Gen. 1. v. 1. *In Principio creavit Deus cœlum & terram*: ubi אֱלֹהִים in plurali conjungitur cum בָּרָא in ſingulari ad innuendam pluralitatem Divinarum Perſonarum. Verum cum alii interpre-

terpretes cum Bellarmino velint, hanc ſolum eſſe proprietatem linguæ Hebraicæ, nolumus hic ex re incerta argumentum ducere. Unde melius probatur ex Gen. 1. v. 26. *faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Et c. 3. v. 22. *Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt.* Et c. 11. v. 7. *Venite deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum,* Ubi in plurali dicitur: *faciamus, unus ex nobis, deſcendamus*, ad deſignandam Perſonarum pluralitatem, in ſingulari vero: *ad imaginem*, ut denotetur unitas eſſentiæ. Nec eſt cur dicatur ideo hæc in plurali dici, ut Majeſtas Divina indicetur: quia alias etiam Deus in Legis promulgatione Exod. 20. ubi vel maxime majeſtatem ſuam Deus oſtendebat, de ſe in plurali loqui debuiſſet: ſane ſtylus majeſtaticus ne quidem in omnibus locum habere poteſt, uti Gen. 3. v. 22. ubi fit partitio, realem pluralitatem ſupponens. 2*do*. In V. T. Deus a Deo diſtinguitur Gen. 19. v. 24. *Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorram ſulphur & ignem a Domino:* Ubi יְהֹוָה non ſolum repetitur, ſed etiam cum præpoſitione מֵאֵת *a, ex Domino*, ad denotandum Filium Dei, quia nomen יְהֹוָה ſoli Deo tribuitur. 3*tio*. Ex iis locis ubi nomen ſanctus vel Deus ter repetitur Iſ. 6. v. 3. *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum.* Ubi unitas exprimitur in voce יְהֹוָה & Trinitas in trina repetitione, Sanctus. Unde etiam R. Simeon ita explicat: *Sanctus, hic eſt Pater: Sanctus, hic eſt Filius:*

Sanctus, hic est Spiritus S. Et R. Jonathan Filius Uziel: Chaldaice sic habet: *Sanctus Pater, Sanctus Filius, Sanctus Spiritus S.* Quæ testimonia quidem in recentioribus editionibus horum Rabbinorum omissa sunt, ea tamen in antiquis manuscriptis legit Galatinus. Quod vero hac repetitione superlativum juxta phrasin linguæ Hebraicæ non designetur, patet ex v. 8. ubi dicitur, *quem mittam?* en unitas essentiæ: *Et quis ibit nobis?* en Personarum pluralitas. Et Ps. 66. v. 7. dicitur: *Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus.* Ubi *Deus noster* in medio ponitur, quod optime ad Filium Dei propter assumptam humanitatem refertur. Alia testimonia pro Divinitate Filii & Spiritus S. dedimus. (§. 142. 147.)

Quibus revelata fuerit.

Schol. In Veteri Testamento solis Patriarchis, Prophetis & viris Sanctis aperta Mysterii S. S. Trinitatis revelatio concessa fuit, uti innuit Christus Matth. 13. v. 17. *Amen dico vobis, quia multi Prophetæ & justi cupierunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt.* Sane desiderium Incarnationis illis revelatæ Mysterium S. S. Trinitatis supponit. Communi tamen vulgo Judæorum aperta revelatio Mysterii S. S. Trinitatis merito denegata fuit, tum ut Polytheismi occasio tolleretur, tum ut Novo Testamento utpote perfectiori hæc revelatio a Christo facienda reservaretur. Unde vulgus Judæorum imperfectam solum Divinitatis Messiæ notitiam habuit, quem tantum ut regem præpotentem sibi exhibuit: Quia tamen fides in Christum mediatorem omni tempore necessaria erat ad salutem, Judæi justi fidem saltem implicitam in Christum Deum habuerunt. Inter legisperitos vero semper subobscura quædam de S. S. Trinitate Traditio viguit, quia aderat Traditio de Divinitate venturi Messiæ, quæ confusam S. S.

Trini-

Trinitatis notitiam includit: ſane ſi Meſſiam Deum eſſe non agnoſcerent, fruſtra eos Chriſtus ad probandam ſuam Divinitatem ad Scripturas remiſiſſet, ſi eam ex Prophetis diſcere non potuiſſent.

§. 164.

Sanctiſſimæ Trinitatis myſterium hucusque ad S. Scripturæ ductum explicavimus: Quia vero ad ſolvenda varia adverſariorum Sophismata, & vindicandum verum S. Scripturæ ſenſum varii in Eccleſia recepti ſunt termini, reſtat, ut eos ad altiſſimum hoc myſterium in ſequentibus applicemus. Igitur *Deus eſt ſubſtantia, & quidem communicabilis, ſingularis, & completa.* Nam ſubſtantia eſt ens, quod non exiſtit in alio tanquam ſubjecto, ſeu ens per ſe exiſtens: Sed cum Deus ſit ens a ſe, (§. 40.) exiſteret, etſi nullum aliud adeſſet ens, adeoque non eſt in alio tanquam in ſubjecto: Ergo eſt *ſubſtantia.* Deinde ſubſtantia, quæ pluribus poteſt competere, dicitur *communicabilis*: Sed cum Pater æque ac Filius & Spiritus S. ſint verus Deus (§. 141. 143. 147.) Deus eſt ſubſtantia pluribus competens, Ergo *communicabilis.* Rurſus ſubſtantia *ſingularis* dicitur ſubſtantia omnimodo determinata: Cum autem omne ens exiſtens omnimodo determinatum ſit, ſiquidem quidquid de eo cogitari poteſt aut ei competit, aut non, per ipſum principium contradictionis, ſequitur, omnem ſubſtantiam exiſtentem eſſe ſubſtantiam ſingularem, ſed Deus eſt ſubſtantia exiſtens; (§. 41.) Ergo eſt ſubſtan-

Deus eſt ſubſtantia ſingularis completa communicabilis.

tia *singularis*. Denique substantia, quæ ex natura sua non ordinatur ad constituendum cum altero tertium, est *completa*: Sed Deus est substantia, quæ est a se (§. 40.) adeoque ad tertium constituendum ex natura sua non ordinatur: Ergo est substantia *completa*.

Schol. Non est repugnantia secundum diversum respectum, Deum dici substantiam communicabilem, & singularem, seu incommunicabilem. Deus enim dicitur substantia singularis, quatenus omnimodo jam determinatus est, ad quod etiam pertinet, ut sit Pater, Filius & Spiritus S. communicabilis autem substantia dicitur, quatenus ille abstractive ab eo, quod Pater, Filius & Spiritus S. sit, consideratur, sed his tribus essentia Divina communis esse debet.

§. 165.

Deus non est suppositum nec unica Persona.

Deus non est suppositum, nec unica Persona. Nam suppositum est substantia singularis & incommunicabilis: Sed essentia Divina non est incommunicabilis (§. 164.) Ergo non est *suppositum*. Deinde suppositum intellectu præditum dicitur Persona: Sed essentia Divina non est unicum suppositum, Ergo nec unica *Persona*.

Persona quid.

Schol. 1. *Persona* juxta Boetium est naturæ rationalis individua substantia, id est subsistentia; quæ definitio cum nostra quoad rem coincidit, ubi Personam concretive sumimus, quo modo substantiam, quod est ejus materiale, & subsistentiam cum intellectu, quod est ejus formale, includit. *Persona* autem abstractive sumpta, hoc est Personalitas est substantiæ intelligentis subsistentia. *Subsistentia* est modus existendi, quo substantia singularis existit complete & incommunicabiliter. Græci

Subsistentia.

Perso-

Perſonam vocant ὑπόςασιν. Olim inter Græcos & Latinos controverſia fuit de his vocibus, Perſona & ὑπόςασις Latini putantes nomen ὑπόςασις idem ſignificare ac eſſentiam, Græcos tres ὑποςάσεις in Deo admittentes Arianos vocabant: Græci putantes Perſonas ſolum dici πρόσωπα, id eſt, quales perſonas homines in comœdiis exhibent, ac proinde in Divinis unam perſonam ſub varia repræſentatione multorum officia ſuſtinere, Latinos Sabellianos vocabant, de qua re S. Damaſus S. Hieronymum conſuluit, qui voluit taceri tres hypoſtaſes, quia, ait, nomen non bonæ ſuſpicionis eſt, & venenum ſub melle latet. Nunc autem plene nota utriusque nominis ſignificatione utroque indifferenter utitur Eccleſia. ὀσία licet proprie naturam ſeu eſſentiam ſignificet, a nonnullis tamen antiquis S. Gregorio Niſſeno & Epiphanio pro Perſona ſumitur: quod tamen hodie non amplius licet. Similiter nomen φύσις eſſentiam ſignificat, ab antiquis tamen etiam pro Perſona accipiebatur, quod hodie omnino obſolevit. Item ὕπαρξις ſubinde pro natura, ſubinde pro Perſona olim uſurpabatur, & ipſum nomen ſubſtantiæ cum nomine ſubſiſtentiæ confundebatur.

ὀσία. Φυσις. ὕπαρξις.

Schol. 2. Cajetanus quatuor in Deo ſubſiſtentias admittit, tres relativas & unam abſolutam. Verum hæc ſententia non placet, tum quia natura Divina præciſis per mentem relationibus non eſt ultimo completa & incommunicabilis, imo a Patre communicatur Filio & Spiritui S. tum quia ſi talis abſoluta ſubſiſtentia admittatur, admittenda eſſet in Deo Perſona communis & abſoluta, & ſic quatuor in Deo eſſent Perſonæ. Non obeſt, I. quod ſubſiſtentia ſit perfectio ſimpliciter ſimplex, *Reſp.* hoc falſum eſt de ſubſiſtentia abſoluta, quia eſt incompoſſibilis cum alia Dei perfectione, ſcilicet communicabilitate Divinæ naturæ. Non obeſt II. quod Deus præintellectus ſuis relationibus operetur, intelligat, velit, creet, conſervet,

Quot ſint ſubſiſtentiæ in Deo.

ſervet, ſit perfectus, infinitus, ſubſiſtens: *Reſp.* Deus non operatur ad intra vel extra, niſi quatenus ſubſiſtit in tribus Perſonis: eſt perfectus & infinitus perfectione eſſentiæ, non vero perſonali, eſt ſubſiſtens, hoc eſt exiſtens non vero incommunicabiliter.

§. 166.

Pater, Filius & Spiritus S. ſunt tria ſuppoſita.

Pater, Filius & Spiritus S. ſunt tria ſuppoſita. Quippe Deus eſt ſubſtantia, (§. 164.) Sed Pater, Filius, & Spiritus S. ſunt verus Deus: (§. 141. 143. 147.(Ergo Pater, Filius. & Spiritus S. ſunt ſubſtantia. Rurſus omnis ſubſtantia exiſtens eſt ſubſtantia ſingularis, (§. 164.) Sed Pater & Filius & Spiritus S. exiſtunt, ſunt enim verus Deus exiſtens (l. c.) Ergo ſunt ſubſtantia ſingularis. Porro Pater eſt ſubſtantia completa, quia Divinam eſſentiam habet a ſe, (§. 159.) adeoque non producitur ad conſtituendum cum altero tertium; (§. 164.) ſimiliter Filius quidem a Patre generatur, & Spiritus S. a Patre & Filio ſpiratur, ſed non eo fine, ut Filius cum Patre & S. Spiritu, & Spiritus S. cum Patre & Filio totum Deum conſtituant, ſed abſolute neceſſario, (§. 154. 157.) quæ neceſſitas excludit finem: Ergo Filius eſt ſubſtantia completa, ſicuti & Spiritus S. (§. 164.) Denique Pater tanquam generans realiter diſtinguitur a Filio generato, & Filius a Patre tanquam generante, & Pater & Filius tanquam ſpirantes, a Spiritu S. ſpirato, & Spiritus S. a ſpirante Patre Filioque (§. 162.(Ergo Pater non poteſt competere

Filio, nec Spiritui S. nec Filius Patri aut Spiritui S. nec Spiritus S. Patri aut Filio, adeoque Pater æque incommunicabilis eſt reliquis, ac Filius & Spiritus S. (§. 164.) Quare cum Pater ſit ſubſtantia ſingularis, completa & incommunicabilis, ſicut Filius & Spiritus S. hinc Pater eſt ſuppoſitum ſicuti & Filius & Spiritus S: (§. 165.) Ergo Pater & Filius & Spiritus S. tria ſunt ſuppoſita.

Schol. Dum Patrem dicimus eſſe ſubſtantiam, uti & Filium & Spiritum S. facile patet, non tamen tres ſubſtantias a nobis admitti, quemadmodum nec tres Deos admittimus, licet quilibet eorum ſit verus Deus. Eadem enim ſubſtantia Divina, ſed ſub diverſis relationibus, omnibus tribus competit. Et quando Patrem Filio & Spiritui S. incommunicabilem dicimus, non contradicimus ſuperioribus, ubi Patrem cum Filio & Spiritu S. eſſentiam Divinam communicare demonſtravimus: (§. 154. Schol. 2. 157. Schol. 2.) nam diſtinguendum eſt inter communicationem eſſentiæ Divinæ, quam ſupra aſſeruimus, & Paternitatis, quam negamus.

§. 167.

Pater, Filius & Spiritus S. ſunt tres Perſonæ.

Pater, Filius & Spiritus S. ſunt tres Perſonæ. Ita aperte hæc Trinitas Perſonarum in Deo elucet ex ipſa formula Baptismi. Matth. 28. v. 19, ubi Chriſtus baptizare jubet *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S*: Cum ergo certum ſit ex ipſa confeſſione adverſariorum, Patrem in cujus nomine baptizare jubemur eſſe Perſonam, cur idem non dicendum erit de Filio & Spiritu S.? Certe ſi Spiritus S. non eſſet niſi affe-

ctio Patris v. g. Ejus omnisapientia vel omnipotentia, ridicula foret locutio, si juberemur baptizare in nomine Patris & Filii, & omnipotentiæ Patris, siquidem Patre nominato ipsa ejus omnipotentia indicatur. Deinde Deo competit intellectus (§. 60.) adeoque etiam Patri, Filio, & Spiritui S. intellectus debet competere (§. 141. 143. 147.) Cum ergo Pater sit suppositum intelligens, sicuti & Filius Spiritus S. (§. 166.) Pater est Persona sicuti Filius & Spiritus S. (§. 165.) Et quia licet alias personis multiplicatis essentiæ multiplicentur, hic in Divinitate eadem numero essentia manet omnibus tribus Personis communis, (§. 148.) Deus sicuti essentia unus (§. 58.) ita Personis Trinus est.

Solvuntur objectiones.

Schol. 1. Sabelliani & Sociniani, qui Trinitatem negant, varia dubia contra eam movent, quorum fons est, quod Deum modo sumant pro essentia Divina omnes tres Personas complectente, vel abstrahente a relationibus personalibus, modo personaliter pro certa Divinitatis persona. Quare si hæc bene distinguamus, non sequitur I. Contradictio quod sit unus summus Deus, & tamen quælibet Persona Deitatis sit summus Deus. Nam unus summus Deus est in essentia, & trinus in Personis, quia una essentia in tribus Personis subsistit. II. nullus est hic syllogismus: Unus ille Deus est Pater: Sed Filius etiam est unus ille Deus: Ergo Filius est Pater, quia constat ex meris particularibus, quia Deus semper sumitur personaliter. III. male dicitur: Pater est summus Deus, sed etiam Filius & Spiritus S. est summus Ergo tres sunt summi dii: nam essentia Divina in tribus Personis non multiplicatur. IV. non sequitur, quamlibet Personam esse Trinam in Personis, quia quælibet est summus Deus: nam si

Deus ſumatur communiter, eſt trinus in Perſonis: non vero ſi ſumatur ſpecialiter pro hac vel illa Perſona. Eodem modo alia ſophismata ſolvi poſſunt.

Schol. 2. Durandus & Scotus putant, unicam dari in Deo ſubſiſtentiam abſolutam, per quam tres Perſonæ in ſe ſubſiſtant, non vero in alio, quod vero incommunicabiles ſint, hoc putant haberi ab incommunicabilitate relativa. Commnnior eſt ſententia, tres eſſe in Deo ſubſiſtentias relativas. Ita S. Ambroſius in Symb. Apoſt. c. 2. S. Cyrillus Alexandrinus de Trin. l. 3. S. Athanaſius de Deipara. Et ratio eſt, quia in Deo ſunt tres Perſonæ: Ergo tres ſubſiſtentiæ, per quas velut formas Perſonæ conſtituuntur, & a ſe diſtinguuntur. *An dentur in Deo tres ſubſtantiæ relativæ.*

Schol. 3. Perſonæ Divinæ ex eſſentia & relationibus analogice vel quaſi compoſitæ concipiuntur. Unde duo in qualibet perſona attendi debent; 1. eſſentia omnibus tribus Perſonis communis: 2. relatio, cuilibet perſonæ propria, uti in Patre eſſentia Divina & Paternitas, in Filio eſſentia & Filiatio, in Spiritu S. eſſentia & ſpiratio paſſiva. Item perſonæ Divinæ conſtituuntur & a ſe invicem diſtinguuntur proprietatibus non abſotis, ſed relativis, ſcilicet Pater eſt Pater, quatenus generat Filium: Filius eſt Filius, quatenus a Patre generatur: Spiritus S. eſt Spiritus S. quatenus e Patre & Filio ſpiratur. Unde ſit

§. 168.

In Deo ſunt *Relationes reales originis*, eſſentiales, internæ & ſubſiſtentes, & quidem tantum quatuor, ſcilicet: Paternitas, Filiatio, ſpiratio activa, & ſpiratio paſſiva. Nam in Deo ſunt tres Perſonæ (§. 167.) realiter diſtinctæ Pater, Filius & Spiritus S. (§. 162.) ſed hæc ſunt nomina relativa, & Per- *In Deo ſunt Relationes reales.*

Perſonæ non diſtinguuntur per eſſentiam, quæ in omnibus eadem eſt, (§. 148.) Ergo per *relationes reales.* Deinde Relationes ſunt Divinarum Perſonarum conſtitutivæ, (§. 167. Schol 3.) & cum natura Divina realiter identificatæ (§. 53.) Ergo ſunt *eſſentiales* & *ſubſiſtentes* quia hoc exigit ſumma Dei perfectio (§. 40.) Denique duæ tantum ſunt in Deo proceſſiones: (§. 151.) Sed ex duabus his proceſſionibus neceſſario quatuor relationes reſultant, ubi enim ſunt duæ productiones, ibi ſunt duæ relationes Perſonarum producentium, & duæ productarum: ſic in Patre eſt relatio ad Filium nempe Paternitatis; in Filio Filiationis ad Patrem; in Patre & Filio ſpirationis activæ ad Spiritum S. in Spiritu S. ſpirationis paſſivæ ad Patrem & Filium: Ergo *quatuor* tantum ſunt *relationes.*

An relationes in Deo ſint perfectiones.

Schol. Relationes etiam ſecundum eſſe adſpectatæ ſunt veræ & reales perfectiones, ea perfectione, qua Divina eſſentia perfecta eſt, quia Deus non ſolum eſt perfectus, quia Deus eſt, ſed etiam quia Pater eſt. Ita contra multos Thomiſtas probat Tournely: qui etiam contra Durandum oſtendit Spirationem activam non diſtingui realiter a Paternitate & Filiatione, ſed tantum virtualiter, quia inter ſpirationem activam, & Paternitatem ac Filiationem non obviat relativa oppoſitio, Ergo nec realis diſtinctio: Denique Perſona Divina in ratione communi Perſonæ conſiderata conſtituitur per relationem prout eſt forma hypoſtatica v. g. Pater per paternitatem, quia Perſona ſic ſpectata non ſonat quid relativum, ſed tantum naturam rationalem individuam ſubſiſtentem: ſi vero Perſona conſideretur in ratione quaſi ſpecifica talis Perſonæ, conſtituitur per relationem, quateuus reſpicit terminum v. g. Pater per re-

ſpe-

spectum ad Filium, ab hoc enim talis Persona denominatur.

§. 169.

Quæcunque in Deo sunt absoluta, Tribus Divinis Personis sunt communia. Testatur hoc Christus Joan. 16. v. 15. *omnia, quæcunque habet Pater, mea sunt.* Ratio est: Ubi est eadem singularis & numerica essentia, ibi sunt omnes illius essentiæ proprietates essentiales: sed in Tribus Divinis Personis est eadem singularis & numerica essentia: (§. 148.) Ergo sunt in illis omnes illius proprietates. Unde commune Theologorum effatum: *Omnia in Divinis sunt unum & idem, ubi non obviat relationis oppositio.* *Absoluta in Deo sunt communia.*

Schol. 1. Nonnullæ proprietates absolutæ certis Personis speciali quadam ratione tribuuntur, & accomodantur. Hoc ita exponit S. Thomas 1. p. q. 39. a. 8. In consideratione Dei, qua Deus absolute secundum esse suum consideratur Patri æternitas, Filio species, usus vero Spiritui S. In consideratione vero Dei, qua Deus unus consideratur, Patri unitas, Filio æqualitas, Spiritui S. concordia vel connexio. In consideratione vero Dei secundum rationem causalitatis Patri potentia, Filio sapientia, Spiritui S. bonitas attribuitur. In consideratione vero Dei, ut suos respicit effectus, appropriatur Patri a quo, Filio per quem, Spiritui S. in quo. Ex quo sequitur, quod opera externa S. S. Trinitatis sint indivisa. *Nonnullæ proprietates absolutæ certis Personis accommodantur.*

Schol. 2. Datur in Deo absoluta & *communis existentia,* quia necessitas existendi, ab ingenita nobis Dei idea nequit separari. (§. 41. 42.) Præter hanc tamen existentiam absolutam *tres relativas existentias* in Divinis admittere expedit, tum quia cum Pater Filium producit, debet aliqua existen- *An in Deo detur existentia communis & relativa.*

tia produci, nam productio terminatur ad existentiam: tum quia unaquæque Persona ab alia distinguitur, ergo habet existentiam relativam sibi propriam. Thomistæ communius tenent contrarium, & probant I. Quia in Deo est una & simplex natura: Ergo unica existentia: *Resp.* Hæc natura in tribus Personis subsistit realiter a se invicem distinctis, quarum unaquæque propriam habet existentiam. II. Sic eadem res haberet plures existentias. *Resp.* Hoc solummodo fit sub diverso respectu, & pro vario modo existendi: Relationibus, prout ab essentia non distinguuntur, sufficit absoluta Naturæ Divinæ existentia, prout vero sibi opponuntur & distinguuntur, sua cuique existentia est necessaria. III. Non datur in Deo subsistentia communis & absoluta: Ergo nec existentia communis. *Resp.* Subsistentia communis & absoluta est inutilis & periculosa, quia naturam incommunicabilem & quartam personam infert, non vero existentia.

Schol. 3. In sano & Catholico sensu bene dici potest, in Deo esse tres res relativas, tria entia relativa, quia in Deo sunt tres Personæ, quæ habent tres relationes realiter distinctas, quæ sunt reales, adeoque tres res, & tria entia dici possunt. Item dici potest, in Deo esse tres unitates relativas, tres veritates & bonitates relativas, quia tres relationes reales realiter distinctæ faciunt numerum ternarium, ergo possunt dici tres unitates: sunt veræ & perfectæ, ergo possunt dici tres veritates, tres perfectiones, addendo tamen relativæ: melius tamen ob offendiculum ab his locutionibus abstinemus. Non potest autem dici, esse in Deo tria individua, nam plura individua dicuntur ad unam specie naturam, diversam tamen numero, Divina vero natura in Tribus Personis una & eadem est.

§. 170.

Datur in Divinis Circuminsessio

Datur in Divinis Circuminsessio & mutua Divinarum Personarum inexistentia. Nam Joan.

Joan. 14. Chriſtus probat, ſe unum eſſe cum Patre, & eadem facere cum Patre, quia in Patre eſt, v. 11. *Non creditis, quia ego in Patre & Pater in me eſt.* Ratio eſt, quia Tres Divinæ Perſonæ habent unam & eandem numero eſſentiam (§. 148.) Ergo ratione ejusdem mutuo ſibi inexiſtunt, non vero ratione relationum, in quibus opponuntur: Unde Paternitas non eſt formaliter in Filio, nec Filiatio in Patre, ſed cum Paternitas ſit in eſſentia Divina, ſicut & Filiatio, dici poteſt Paternitatem identice & quaſi materialiter eſſe in Filio, & Filiationem in Patre ratione eſſentiæ Divinæ, quæ in utroque una & eadem eſt, & hinc fit, ut quidquid perfectionis habet Paternitas, ſit etiam in Filio, in quo eſt Divina eſſentia, quæ eſt omnis perfectio.

§. 171.

Quia in Deo ſunt plures Perſonæ realiter diſtinctæ, (§. 167.) quæ proprias habent perſonales proprietates (l. c. Schol. 3.) quibus in ſe conſtituuntur, a ſe invicem diſtinguuntur (§. 168.) & a nobis cognoſcuntur, ideo *Notiones* in Divinis rite ponuntur. *Notiones in Divinis recte ponuntur.*

Schol. 1. Notio in myſterio S. S. Trinitatis eſt Character peculiaris, per quem Divinas Perſonas cognoſcimus, & a ſe invicem diſtinguimus. Reipſa notiones Divinæ non differunt a proprietatibus Perſonalibus, ſed tantum penes modum ſignificandi: Proprietas enim perſonalis latius patet, quam notio, quæ non ſemper eſt proprietas perſonalis. Ad veram notionem, ſequentes conditiones requiruntur. 1. Non debet eſſe perfectio communis *Quid ſit notio, & quot ſint.*

Tribus Perſonis, ſed ad originem unius Perſonæ ab alia pertinere, unde attributum abſolutum non dicitur notio. 2. Debet eſſe forma realis, quæ independenter a præciſione mentis noſtræ Perſonis conveniat. 3. Debet eſſe ratio adæquata ejusdem completæ proprietatis perſonalis. 4. Debet perfectionem & dignitatem Perſonæ importare. 5. Proprietas perſonalis per notionem expreſſa, non debet ſignificari per modum viæ & tendentiæ ad aliud, ſed per modum formæ permanentis, unde actus perſonales vel notionales, uti generatio & ſpiratio, non ſunt notiones.

Quot ſint. *Schol.* 2. Non conveniunt Scholæ, quot notiones in Deo ſint admittendæ: Scotus ſex admittit, ſcilicet: Innaſcibilitatem, Paternitatem, Filiationem, Spirationem activam, ſpirationem paſſivam, & inſpirabilitatem in Filio. Alii vero hunc numerum minuunt. Nobis placet cum Tournely quinque notiones in Deo ſtatuere, quæ ſunt: Innaſcibilitas & Paternitas in Patre, Filiatio in Filio, Spiratio activa in Patre & Filio, Spiratio paſſiva in Spiritu S. Hoc modo Perſonæ ſufficienter a ſe invicem diſtinguuntur, per Paternitatem Pater a Filio, per Filiationem Filius a Patre, per Spirationem activam Pater & Filius a Spiritu S. per ſpirationem paſſivam, Spiritus S. a Patre & Filio. Deinde per has notiones certus Perſonarum numerus contra hæreticos ſtatuitur, nam ad hoc ſervit Innaſcibilitas, qua fit, ne plures proceſſiones quam duæ in Deo cogitentur, & ne plures quam tres Perſonæ admittantur, ad hoc enim debet Pater eſſe innaſcibilis, quia Paternitas præciſe hoc non exprimit, cum Pater poſſit eſſe productus, hinc merito etiam innaſcibilitas aſſignatur, quo nomine negationem proceſſionis exprimimus, quæ quoad rem ſignificatam poſitivam perfectionem denotat, licet ex defectu vocum per negationem exprimatur. Inſpirabilitas paſſiva in Filio pro notione non requiritur, cum Spiritus S. utpote infinitus totam vim ſpirandi exhauriat, adeoque alter Spiritus S. dari non poſſit.

§. 172.

Sacra Scriptura docet, dari Miſſionem in Divinis. Joan. 3. v. 16. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret . . . Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum, ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum.* Et c. 6. v. 58. *Sicut miſit me vivens Pater.* Item de Miſſione Spiritus S. dicitur Joan. 14. *Paraclitus autem Spiritus S. quem mittet Pater in nomine meo.* Et c. 15. v. 26. *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre.* *Datur Miſſio in Divinis.*

Schol. Miſſio in genere ſignificat egreſſionem unius ab alio, cum deſtinatione ad certum effectum ſeu locum. Hinc quatuor ad eam requiruntur. 1. Perſona mittens. 2 Perſona miſſa. 3. Terminus ad quem. 4. Egreſſio ejus qui mittitur. Miſſio tripliciter fieri poteſt: vel per imperium, ſicuti Dominus mittit ſervum in villam: vel per conſilium, ſicuti medicus mittit regem ad balnea: vel per originem, ſicuti flos emittitur ab arbore. *Miſſio* Divinarum Perſonarum alia eſt *viſibilis*, quæ fit in effectu aliquo ſenſibiliter apparente & repræſentante Perſonam miſſam, ſive creatura viſibilis in unitatem perſonæ aſſumatur, uti in Incarnatione, ſive in illa ſolum tanquam in ſigno ſanctificationis, quam facit Perſona miſſa, manifeſtetur: uti quando Spiritus S. in ſpecie ignis ſuper Apoſtolos apparuit. Alia eſt *Miſſio inviſibilis*, quæ fit in aliquo effectu ſpirituali & inviſibili, uti in Juſtificatione. In miſſione viſibili mittitur & manifeſtatur una Perſona ſine alia, in inviſibili nunquam una Perſona ſola mittitur, ſed duæ procedentes, & licet Pater non mittatur, quia non habet principium, a quo ſit, venit tamen, & communicat ſe animæ, juxta illud Joan. 14. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Porro hæc miſſio non arguit inferiorita- *Miſſio quid & quotuplex.*

tem in eo, qui mittitur, ſed tantum originem unius Perſonæ ab alia, quæ non ſit ex imperio, ſed ex communicatione ejusdem naturæ. Effectus extra Deum in Miſſione conſiſtit in intima Perſonæ Miſſæ quoad ſubſtantiam præſentia, ex qua certus effectus exurgit, qui Perſonam ſubſtantialiter præſentem conſtitueret, ſi per immenſitatem ſuam præſens non eſſet. Sic quando homo juſtificatur Perſona Spiritus S. fit ipſi intime præſens non ſimpliciter quoad ſubſtantiam, ſed quoad gratiam & Charitatem, ſeu ſpecialem modum quo juſtum afficit, & in eo habitat.

§. 173.

Myſterium S. S. Trinitatis ſola ratione evidenter demonſtrari nequit.

Myſterium S. S. Trinitatis, quod hucusque ex S. Scriptura vocatis ſubinde in ſubſidium principiis rationis derivatum fuit, ſola ratione duce demonſtrari evidenter non poteſt. Ita teſtatur ipſe Chriſtus Matth. 11. v. 27. *Nemo novit Filium, niſi Pater, neque Patrem quis novit, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Et c. 16. poſtquam S. Petrus Chriſtum Filium Dei profeſſus eſt, reſpondit Chriſtus: *Caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt. Secundo* Idem docent Patres, S. Hilarius l. 3. de Trin. ait: *Hæc Philoſophia non ſapit.* S. Auguſtinus l. 15. de Trin. c. 6. *Quæ vivacitas rationis, quæ acies cogitationis oſtendent, quomodo ſit Trinitas? Tertio* Ratio eſt: omnis demonſtratio vel eſt a priori per cauſas, vel a poſteriori per effectus: Sed Trinitatis exiſtentia nequit probari a priori, quia ſui cauſam non habet: neque a poſteriori, quia creaturæ non dependent a Deo quatenus Trinus, ſed quatenus omnipotens eſt, quæ omni-

omnipotentia signum distinctionis inter Personas non infert, Ergo ratione humana evidenter demonstrari nequit.

Schol. 1. Raymundus Lullus & plures alii Trinitatem ex solis rationis principiis derivare conati sunt. Verum hanc sententiam P. Gonet erroris nota inurit. Kekermannus l. 1. syst. Theol. c. 3. Trinitatem ex perfectissimo intellectu & voluntate deducturus ita ratiocinatur. Deus ut perfectissimus intellectus ab æterno seipsum intelligit: & perfectissima voluntate seipsum ab æterno amat: Ergo in intellectu Dei est imago ab æterno genita, quæ est Filius Dei: & impetu voluntatis procedit perfectissimus amor, qui est Spiritus S. adeoque habentur tres Personæ, & una numero Divina essentia, quia plures Deos recta ratio non admittit. Verum juxta hoc argumentum plures, quam Tres Divinitatis Personæ essent statuendæ, nam Filius etiam seipsum cognoscendo, sui iterum sibi formaret imaginem, quæ esset Filius Filii: & Spiritus S. seipsum amando aliam rursus Divinitatis Personam produceret, cum & Filius & Spiritus S. sit verus Deus. Alii a summa Dei beatitudine ad Personarum Trinitatem concludunt hoc modo: Ad perfectam beatitudinem societas plurium requiritur: Sed in Deo utpote agente spirituali nonnisi per Intellectum & voluntatem plures esse possunt, adeoque duæ Personæ procedentes, & Pater, a quo procedant, Ergo Trinitas in Deo esse debet. Sed cum Deus sit ens infinitum, independens & æternum, & solus sibi sufficientissimus ad beatitudinem suam nulla societate indiget, & saltem numerus temarius Personarum non ex societate elicitur. Nicolaus Smiterus pluralitatem Personarum in Deo hoc modo probare conatur: omni existenti competit aliqua productio, activa, passiva vel utraque: Ergo etiam Deo: & quia activa est perfectissima Deo ab æterno competere debuit, quæ cum ad mundum, qui æternus esse non potest, terminari non potuerit, maxime cum hæc productio non sit omnium perfectissima, talis esse

Refutantur adversarii.

debet, ut ſit eadem producentis & producti eſſentia. Porro Trinitatem ita oſtendit: In Deo eſt productio perfectiſſima: Ergo in eo datur producere & produci ſimul. Sed hæc eſt S. S. Trinitas in qua Pater eſt producens ſimpliciter, Spiritus S. productus ſimpliciter, Filius productus & producens ſimul. Ad quartum autem extendi non poteſt, cum productio perfectiſſima ulterius extendi non poſſit. Sed hæc probatio eſt precaria: nam ubi eſt productio, producens & productum realiter inter ſe diſtincta adeſſe debent, non vero requiritur, ut tertium, quod ſimul ſit producens & productum adſit, & ſic duæ tantum Divinitatis Perſonæ eſſent. Deinde ſi Deo productio activa neceſſario competit, non apparet, cur Spiritui S. Qui etiam verus Deus eſt, productio activa non competat, & ſic plures, quam tres Perſonæ forent. Alii Trinitatem ex fœcunditate naturæ Divinæ demonſtrare volunt. Sed Natura Divina etiam competit Spiritui S. qui tamen aliam Perſonam non producit. Denique S. S. Trinitatem aliqui ideo ex ratione humana demonſtrari poſſe ſentiunt, quia in ſcriptis gentilium quædam illius veſtigia ſe inveniſſe credunt. Demus autem in ſcriptis Philoſophorum gentilium, ejusmodi loca, quæ Trinitatem ſapiunt, deprehendi, de quo multi dubitant, non ſequitur, quod ex ratione hauſerint, quin potius ex traditione & converſatione cum Judæis illa edocti fuerint. Nihilominus quibusdam ſimilitudinibus Myſterium S. S. Trinitatis a Patribus illuſtratur, uti exemplo animæ, cujus eſſe, velle & nolle diſtinguuntur, cum tamen una ſit animæ ſubſtantia: exemplo fontis, fluvii & potionis ex una aqua: ſolis & radii, caloris & ſplendoris: trium lucernarum idem cubiculum illuminantium. Verum quantum hæc exempla diſtent a diſtinctione reali Divinarum Perſonarum in unitate ejusdem eſſentiæ nemo non intelligit. Trinitas ergo eſt ſupra, ſed non contra rationem, quia veritatibus rationis abſolute neceſſariis non repugnat. Canon certe ille Logicus: Quæcumque ſunt eadem uni tertio, ſunt

eadem inter ſe, pro univerſali axiomate etiam in Divinis tenente a multis Philoſophis non admittitur, ab aliis vero ſolum intelligitur de tertio communicabili, quo modo Pater & Filius & Spiritus S. ſunt idem in natura Divina illis communi & eadem. Eſt igitur Trinitas in Deo Myſterium, non tamen ideo neganda, quia rationem tranſcendit, cum multa etiam in rerum natura nobis exempla occurrant, quarum exiſtentiam ex ſenſuum teſtimonio novimus, modum earum ignoramus. Credamus ergo, & devotiſſimo cordis affectu S. S. Trinitati cum Eccleſia canamus: Gloria Patri, & Filio & Spiritui S. ſicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

CAPUT III.

DE ANGELIS.

§. 174.

Absolutis, quæ ſpectant ad Proceſſiones in Deo ad intra Divinarum Perſonarum, dicendum eſt de proceſſionibus creaturarum a Deo, quæ transeuntes, & ad extra vocantur. Cumque Fidei noſtræ ſymbolum creaturas in duas claſſes diſtribuat, inviſibiles ſcilicet & viſibiles, ſeu ſpirituales & corporales, pure ſpirituales, quos Angelos S. Scriptura vocat, hic contemplabimur.

Etymon vocis Angeli.

Schol. Vox *Angelus* derivatur a verbo Græco ἀγγέλλω nuntio, mitto, & eſt nomen officii, non natura, ac Nuntium, Miſſum vel Legatum ſignificat. Hebræi etiam proprium nomen Angeli non habent, ſed Angelos vocant communiter מַלְאָכִים a radice Æthiopica לאך legavit. Quare vox Angelus ſignificat. 1. *Legatum quemcunque vulgarem:* ſic Gen. 32. v. 4. 7. Jacob dicitur מַלְאָכִים legatos miſiſſe ad Eſau. Et Luc. 7. v. 18-24. S. Joannes Baptiſta ἀγγέλȣς legatos miſit ad Chriſtum diſcipulos ſuos. 2. Significat *legatum* Dei, ad voluntatem Divinam hominibus nuntiandam miſſum, licet ſit merus homo. Sic ſacerdos & Doctor Eccleſiæ dicitur Angelus Mal. 2. v. 7. 3. Significat ipſum *Filium Dei* Mal. 3. v. 1. Angelus Teſtamenti. Et Apoc. 10. v. 1. qui locus a multis de Chriſto intelligitur. 4. Significat *Spiritum finitum* ab anima hominis diverſum, quo modo

modo Angelum hic contemplamur: qui proinde ita definiri poteſt.

§. 175.

Angelus eſt ſubſtantia ſpiritualis completa regendo vel informando corpori non deſtinata. *Angelus quid.*

§. 176.

Dantur Angeli. Ita docet S. Scriptura Pſ. 103. v. 4. *facit Angelos ſuos Spiritus*, רוחות. Hic vox רוח non poteſt ventum ſignificare, nam S. Paulus hæc verba repetens & vertens dicit angelos πνέυματα λειτεργικὰ *adminiſtratorios ſpiritus, in miniſterium miſſos propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis*, quod de vento dici nequit: Ergo Angeli ſunt ſubſtantia ſpiritualis, & quidem finita & creata, quia ſolus Deus infinitus eſſe poteſt.(§.58.) Deinde per Angelos non poteſt intelligi ipſe Filius Dei, tum quia multorum Angelorum fit mentio, Filius autem Dei unicus eſt, tanquam verus Deus; (§. 145.) tum quia Angeli ad laudandum Deum excitantur Pſ. 148. v. 2, quod de Filio dici non poteſt, utpote qui Hebr. 1. v. 6. potius ab Angelis laudandus eſſe dicitur. Nec poteſt intelligi homo vel anima hominis, quia homines ut diſtincti ab Angelis ad laudem Dei invitantur Pſ. 148. v. 11. 12. 13. Ergo per Angelos in citato loco ſpiritus a Deo diverſi adeoque finiti & creati, & ab anima hominis diſtincti intelliguntur: Ergo Angeli dantur (§. 175.) Alibi etiam paſſim in S. Scriptura Angelorum *Dantur Angeli.*

men-

mentio occurrit, præsertim Matth. 18. v. 10. c. 25. v. 31. &c. Recte igitur definivit Concilium Lateranense c. firmiter de sum. Trin. quod Deus *ab initio temporis utramque creaturam condiderit, scilicet spiritualem & corpoream, hoc est Angelicam & mundanam,* Secundo Accedunt Patres. Auctor de cæl. Hier. c. 14. S. Augustinus, qui in Ps. 103. ait: *Angelos novimus ex fide.*

An ratione naturali Angelorum existentia demonstretur.

Schol. Sadducæi existentiam Angelorum negarunt Act. 23. v. 8. Existentiam Angelorum ratione naturali evidenter demonstrari non posse communiter docent Theologi: nihilominus tamen nonnullis rationibus satis probabilibus suaderi potest, inter quas hæc præferenda videtur: Non est contradictorium existere Spiritus anima hominis nobiliores seu Angelos, quorum vis mentis quoad claritatem & distinctionem repræsentationum vim mentis humanæ superet, ergo quia Deus vult omne bonum (§. 81.) sicuti voluit existentiam animæ humanæ, ita etiam existentiam Angelorum ad manifestandam suam gloriam per omnia genera entium voluit.

§. 177.

Angeli a Deo creati sunt.

Angeli a Deo in tempore creati sunt. Sic Apostolus Angelorum creationem tribuit Deo Patri Hebr. 1. v. 7. uti legenti totum contextum apparet. Et Col. 1. v. 16. dicuntur per Filium Dei omnia creata esse, quæ sunt in cælis & super terram visibilia & invisibilia, sive *Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive potestates*: Qui sunt Angeli. Et Ps. 32. v. 6. Spiritu oris Dei dicitur omnis virtus seu exercitus cælorum factus esse dicitur,

citur, ſub quo cælorum exercitu Angelos etiam comprehendi patet ex 1. Reg. 22. v. 19. & Luc. 2. v. 13. Ergo Angeli a Deo & S. S. Trinitate creati ſunt. Ratio eſt: Ens a ſe nonniſi unicum eſt, ſcilicet ipſe Deus: (§. 58.) Ergo Angeli, qui exiſtunt, (§. 176.) tanquam entia finita, (§. 175.) non poſſunt eſſe entia a ſe, & conſequenter ſunt producti ex nihilo, quia ſunt Spiritus (§. 175.) adeoque entia ſimplicia, quæ nonniſi ex nihilo oriri poſſunt; Ergo a Deo ſunt creati, nam creatio eſt actio ſoli Deo propria (§. 144.) Atque ex hoc fluit Angelos in tempore creatos eſſe, quia creatio ab æterno juxta principia Philoſophica eſſe nequit.

Quando Angeli creati ſint.

Schol. 1. De origine malorum Angelorum multa fabulantur Hebræi, quæ per otium apud D. Calmetum Diſſ. in bonos, maloſque Angelos legi poſſunt. Circa tempus creationis Angelorum Philo & Eucherius in 1. Gen. putant, Angelos creatos eſſe poſt mundum viſibilem conditum: Prudentius in Apotheoſi rem dubiam relinquit: Et S. Auguſtinus aliquando perplexe de hac quæſtione loquitur. Plerique Patres Græci, Origenes, S. Baſilius, S. Gregorius Naz. S. Chryſoſtomus, S. Damaſcenus. Et ex Latinis S. Hilarius, S. Ambroſius, S. Hieronymus, S. Iſidorus & Caſſianus Angelos ante conditum mundum corporeum multo, vel ſaltem aliquo tempore creatos eſſe docent. Verior ſententia tenet, Angelos ſimul cum mundo viſibili creatos eſſe: Nam Gen. 1. dicitur: *In principio*, id eſt, antequam quid aliud creatum fuerit, *creavit Deus cœlum & terram.* Et Exod. 20. v. 11. *Sex diebus fecit Dominus cœlum & terram, & mare, & omnia, quæ in eis ſunt.* Ergo & Angelos, qui aliqua hujus molis parte continentur. Unde ait

ait Concilium Lateranenſe, Deum ſimul ab initio temporis utramque de nihilo condidiſſe creaturam, Angelicam & mundanam, & idem docet S. Epiphanius hær. 65. Hoc tamen nondum eſt de fide, quia locus citatus Geneſis & Exodi poſſunt accipi de principio durationis rerum corporalium, quarum narrationem Moyſes tantum inſtituit, unde etiam creationis Angelorum mentionem non fecit. In Concilio vero Lateranenſi: Ly *initio temporis* primario ſolum denotat, Angelos non eſſe æternos: Et particula *ſimul* innuit, Deum utramque creaturam pariter creaſſe, contra eos, qui negabant, Deum eſſe conditorem ſingularum creaturarum.

Quo die. *Schol.* 2. Angeli primo die creati eſſe videntur, quia Jobi 38. v. 4-7. dicuntur laudaſſe Deum, quando ab illo die quarto ſydera creata ſunt. Item creati ſunt in cœlo Empyreo ſede Beatorum, ex quo Satan cecidiſſe dicitur Luc. 10. & Apoc. 12. Quod tamen iterum non eſſe de fide, notat P. Berti, quia loca S. Scripturæ citata adhuc ſalvantur, ſi dicatur Angelos poſt ſuam creationem modo in cœlo eſſe collocatos.

§. 178.

Angeli ſunt Spiritus. Angeli ſunt ſubſtantiæ ſpirituales & omnis corporis expertes. Hoc innuit S. Scriptura Pſ. 103. Et ad Hebr. 1. v. 14. *Omnes ſunt adminiſtratorii Spiritus.* Et de malis Angelis dicitur Matth. 12. v. 43. *Cum immundus Spiritus exierit ab homine.* Ubi Angeli appellantur ſimpliciter Spiritus, cum tamen ſubſtantia corpore & Spiritu conſtans, non ſimpliciter ſpiritus, ſed habens ſpiritum appelletur. Accedunt Secundo Concilia. Synodus VII. act. 4. ait: *Veneramur imagines Sanctorum & incorporeorum Angelorum.* Concilium Lateranenſe

nense citatum Angelicam creaturam spiritualem ab illa, quæ corpore & anima constat, aperte distinguit. Patres etiam S. Ignatius ep. ad Trall. S. Basilius de Spir. S. c. 1. S. Ambrosius in Ps. S. Gregorius M. l. 4. mor. 19. Angelos incorporeos esse docent.

Schol. Origenes, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Methodius, Cassianus, Gennadius: & ex Protestantibus D. Schubert docent, Angelos æthereis & elementaribus corporibus, nostris longe subtilioribus præditos esse. Sed licet non sit de fide Angelos esse incorporeos, uti ipse S. Thomas l. de malo, quæst. de dæm. a. 1. & Salmanticenses docent, quia S. Scriptura forte eos per Synecdochen, sumendo partem pro toto, Spiritus vocat, & Concilium Lateranense non definivit, spiritualia nullo etiam tenuissimo corpore esse circumscripta: certum tamen esse videtur, temerarium esse, asserere, Angelos habere ejusmodi corpora. Non obstat I. quod in Synodo VII. Act. 5. dicatur, Angelos pingendos esse, quia corporei sunt: *Resp.* Hæc ratio allata fuerat a Joanne Thessalonicensi, quam Synodus non approbavit, imo expresse dixit, Angelos esse incorporeos, & solum statuit, Angelos pingendos esse. II. Manducatio & bibitio Angelorum, cujus subinde in S. Scriptura fit mentio, fuit solum secundum speciem externam in assumptis ex nescio qua materia ab iis corporibus. III. Deus Angelis malis horrorem quendam indidit, quo nonnullas res materiales ut naturæ suæ contrarias refugiant v. g. fumum jecoris piscis cujusdam Tob. 6. v. 8. quod illis se tanquam substantias superiores in pœnam peccati subjectos cognoscant. Delectantur etiam quibusdam odoribus ob cultum sibi a perditis hominibus per illos exhibitum. IV. Angeli non egent corporibus, ut alia corpora moveant, vel mandata Divina ad homines deferant, uti vult D. Schubert, utrumque enim sine corpore præstare possunt, uti ex dicendis patebit.

Solvuntur objectiones.

§. 179.

§. 179.

Angeli sunt incorruptibiles. Angeli ſunt incorruptibiles, immortales & in perpetuum extituri. Ita *Primo* docet S. Scriptura Luc. 10. ubi nobis promittitur vita æterna cum Angelis. Et Matth. 25. diabolo & Angelis ejus aſſignatur ignis æternus: Ergo ſunt immortales & in æternum extituri. *Secundo* Patres aſſerunt, Angelos eſſe immortales. S. Athanaſius l. de com. Eſſent. Divinit. S. Baſilius in Pſ. 44. S. Cyrillus Alex. l. 8. theſauri idemque eſt ſenſus omnium fidelium, quem Sophronius Patriarcha Jeroſolymitanus expreſſit in epiſtola lecta in Synodo VI. act. 11, ubi tam Angelos, quam animas hominum immortales eſſe docet. *Tertio* Ratio eſt: Angelus eſt Spiritus, (*§*. 178.) adeoque ens ſimplex: ſed Ens ſimplex utpote partibus carens juxta principia phyſica interire nequit, ſed tantum a Deo annihilari poteſt: Ergo Angelus eſt immortalis. Sed nec a Deo annihilabitur: Nam bonus Angelus Deum laudare ejusque bonitatem manifeſtare, malus vero Juſtitiam Divinam oſtendere poteſt, Ergo cum gloria Dei ſit æterna oportet, ut Angeli ad gloriam Dei creati, in æternum perdurent.

Ex natura ſua. *Schol.* Vasquez putat, Angelos non ex natura ſua, ſed ex ſolo Dei beneficio eſſe immortales. Verum allatæ rationes probant, eos etiam eſſe immortales ex principiis ſuis intrinſecis, licet non ſint immortales abſolute ratione potentiæ Dei extraordinariæ, qua Deus agit præter exigentiam cauſarum naturalium. Sicuti enim Deus Angelos libere produxit, ita productos libere conſervat, ita ut

ut possit non conservare, qua conservatione cessante in nihilum abirent.

§. 180.

Angeli sunt Spiritus (§. 178.) sed Spiritus est ens intellectu & libera voluntate praeditum: (§. 47. Schol.) hoc est facultate possibilia sibi distincte repraesentandi, & pro arbitrio suo appetendi & aversandi pollens: Ergo Angeli intellectu & voluntate sunt praediti. Et quia ex repraesentationibus distinctis, quae ad intellectum spectant, oritur conscientia sui, Angeli etiam sunt sibi conscii.

Angeli intellectu & voluntate gaudent.

§. 181.

Angeli cognoscunt Deum Jac. 2. v. 19. Matth. 18. v. 10. Unus alterum, utpote inter se colloquentes. Is. 6. v. 3. Homines & eventus mundanos Job. 1. v. 7. Luc. 15. v. 10. Alias res creatas v. g. lapides &c. Matth. 4. v. 3. & seq. Futura necessaria in suis causis.

Quid cognoscant.

Schol. Angeli abstractivam Dei cognitionem habent ex clara rerum naturalium notitia, & quidem longe perfectiorem, quam homines, tum quia intellectus Angelicus quoad vim intelligendi est perfectior, tum quia plures & nobiliores creaturas cognoscunt. Deinde Angeli seipsos cognoscunt sine ulla Idea, quia cum objectum per se est intelligibile & unitum, facultati intellectivae superflua est illius idea; Angelus vero est intelligibilis, & aliunde sibi intime praesens. Unde multi etiam docent, Angelos non indigere ideis ad cognitionem aliorum Angelorum & rerum spiritualium sibi immediate praesentium, quia hoc modo objectum est illis proportionatum. Ad cognoscendos vero

Quomodo cognoscant.

Angelos & res ſpirituales a ſe diſtantes; item ad cognoſcendas alias res corporeas & ſingulares Angeli indigent ideis, quia ſine ideis non ſunt intellectui eorum proportionatæ & præſentes. Ideæ autem hæ probabiliter ſunt innatæ, & ab Auctore Deo ab initio intellectui Angelorum infuſæ, cum illæ neque a rebus materialibus produci poſſint, quæ non poſſunt phyſice agere in Spiritus: nec poſſint tanquam proprietates emanare a ſubſtantia Angelica, quæ ſic non ſemper foret eadem, etſi res materiales a Deo mutarentur, ſiquidem etiam proprietates ejus ſive ideæ emanantes mutari deberent. Porro ex his fluit

§. 182.

Angeli ſunt hominibus perfectiores.

Angeli ſunt hominibus perfectiores. Ita conſtat ex S. Scriptura Pſ. 8. *Minuiſti eum paulo minus ab Angelis.* Unde Apoſtolus Hebr. 1. v. 4. & ſeq. concludit, Chriſtum eſſe Angelis præſtantiorem, quia verus Deus eſt, & ideo verum Deum eſſe, quia eſt Angelis præſtantior, quod argumentum ſane non concluderet, ſi homines Angelos perfectionibus ſuperarent. Et c. 2. v. 7. ait, Filium Dei infra Angelos ſe dejeciſſe, cum humanam naturam aſſumpſit. Hinc S. Auguſtinus l. 11. de Civ. c. 5. ait: *Angelica natura omnia cætera, quæ Deus condidit, naturæ dignitate præcedit.*

Solvuntur objectiones.

Schol. 1. Dignitati Angelicæ naturæ non obſtat I. quod dicantur adminiſtratorii Spiritus in miniſterium miſſi, propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis. *Reſp.* His verbis non dicitur, quod hominibus ſerviant, unde potius pro Spiritibus Deo, a quo mittuntur, ſervientibus habendi ſunt, quod eorum præ hominibus præſtantiam non deſtruit. II. Non obſtat, quod homines cuſtodire dicantur:

tur: Custodia enim hominum etiam Deo tribuitur, sine diminutione infinitae suae perfectionis. Ps. 120. v. 5. Nec III. dici potest, Apostolum in citato loco Hebr. 1. v. 5. loqui de Angelis in statu gloriae constitutis; nam quia Apostolus v. 7. verba Ps. 103. de creatione Angeli agentia adducit, patet, Angelos ex conditione creationis suae esse hominibus praestantiores, & ideo subinde Ps. 96. v. 7. coll. Hebr. 1. v. 6. dii vocantur.

Schol. 2. Angeli excellunt supra hominem 1. in substantia, quia Spiritus est melior corpore. 2. In potentia exequendi. 3. In vi intelligendi, nam intellectus Angelicus superat humanum, tum activitate, siquidem intellectus Angelicus semper est in actu, cum non sit sensibus & materiae alligatus, non attendit tamen semper ad omnia, sed transit ab uno actu ad alium: tum capacitate plura objecta cognoscendi: tum ratione cognoscendi, nam rerum naturalium naturas cognoscit sine discursu, sed cognoscit conclusiones in principiis, causas in effectibus, & effectus in causis: non tamen repugnat, quin Angeli aliquando discurrant, & ex quibusdam signis colligant, quae sibi sunt occulta.

§. 183.

Licet autem intellectus Angelicus humanum multis modis antecedat, non tamen est omniscius, sed limitatus, & Angeli multa ignorant. Et 1. quidem non cognoscunt certo futura contingentia libera: utpote quae scientia soli Deo propria est Is. 41. *Annuntiate, quae ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis vos.* Et Ratio est, quia illa non possunt cognoscere in seipsis, cum non sint ipsis praesentia: nec in suis causis, quae ad utrumlibet sunt indifferentes, & ideo effe- *Angeli multa ignorant.*

ctum non magis exhibent futurum, quam non futurum.

2. Angeli naturaliter ſecreta cordium, & cogitationes occultas ſive humanas ſive Angelicas cognoſcere non poſſunt. Nam hæc notitia iterum ſoli Deo a S. Scriptura tribuitur 1. Reg. 16. *Homo videt ea quæ parent, Deus autem cor intuetur.* Cujus ratio eſt, quia cogitationes ſecretæ neceſſario non ſpectant ad ordinem univerſi, cum non habeant connexionem & dependentiam a cauſis neceſſariis, ſed a cauſa libera ſeu voluntate.

3. Angeli propriis naturæ viribus non poſſunt cognoſcere myſteria gratiæ, ſive futura, ſive facta ſint: Nam 1. Cor. 2. *Quæ Dei ſunt, nemo cognovit, niſi Spiritus Dei.* Ratio eſt, tum quia myſteria gratiæ utpote ordinis ſupernaturalis non ſunt proportionata activitati naturali intellectus Angelici: tum quia illa ex ſola voluntate Dei pendent, quam Angelus ſine revelatione non novit.

Schol. Durandus putavit, Angelos cognoſcere naturaliter ſecretas hominum & Angelorum cogitationes: ſed hæc ſententia eſt hæreſi proxima, quæ enim occulta cordium ſubinde dæmones revelant, ex ſignis externis colligunt, ſicuti etiam prædictiones futurorum contingentium liberorum vel conjecturaliter ſolum ominantur, vel ſi procul diſſita ſint, mox ut evenerunt, antequam rumor ad alia loca perveniat, in alio loco velut futura nuntiant, vel per revelationem bonorum Angelorum a Deo edoctorum didicerunt; plerumque etiam ſunt meræ conjecturæ, & ſæpe falſa vaticinia.

§. 184.

§. 184.

Angeli in cognitione crefcere poffunt. Nam Eph. 3. v. 10. dicitur: *Ut innotefcat Principatibus & Poteftatibus in cæleftibus per Ecclefiam multiformis Sapientia Dei.* Ratio eft: omne ens intelligens, cujus intellectus eft limitatus & non omnifcius, in fua cognitione poteft crefcere, femper enim quædam ignota, ad quorum cognitionem pervenire poteft, illi fuperfunt: Sed Angeli non funt omnifcii (§. 185.) Ergo in cognitione crefcere poffunt. *Poffunt in cognitione crefcere.*

Schol. 1. Angeli in cognitione crefcere poffunt, 1. Per experientiam, dum cognofcunt res extra fe, cum quibus verfantur. (§. 181.) 2. Per difcurfum ex cognitis quibusdam fignis ad cognitionem incognitorum procedendo. (§. 182. Schol. 2.) 3 Per revelationem Divinam immediatam. 4. Per mutuum inter fe commercium: uti ex dicendis patebit. *Quomodo crefcant.*

Schol. 2. Cum Angeli non fint omnifcii, (§. 183.) hinc non omnia fibi diftinctiffime repræfentant: (§. 62.) adeoque multarum rerum repræfentationes confufas tantum & obfcuras habent: & quia ex his error oriri poteft, (§. 61. n. 5.) poffibile eft ut errent: cum vero error non fit neceffarium notionum confufarum confequens, error in Angelis non eft neceffarius. Quare Angeli five boni five mali circa res, quæ naturaliter cognofcunt, quia perfecto modo omnia penetrant: Item Angeli boni circa res fupernaturales & liberas, prout fubfunt Divinæ difpofitioni, non falluntur: nam ante revelationem fibi factam non judicant, rem ita effe abfolute, fed folum ex fignis probabilibus cenfent, ita evenire poffe, quia fciunt per Divinam difpofitionem aliter fieri poffe, & fic non falluntur. Angeli vero mali circa res fupernaturales, & liberas, prout fubfunt Divinæ di- *Errare poffunt.*

ſpoſitioni, plerumque falluntur, quia ex pravitate ſuæ voluntatis ad Divinam ſapientiam nolunt attendere, & ſecundum conjecturas abſolute judicant.

§. 185.

Angeli libera voluntate gaudent. Angeli libera voluntate gaudent. Nam S. Scriptura docet, Angelos meruiſſe gloriam, peccaſſe &c. uti ex decurſu patebit, quæ ſine libertate ſtare non poſſunt. Ratio eſt: Angeli habent perfectam rationem & intelligentiam, (§. 180.) Ergo etiam libertatem, quæ ſpectat ad perfectionem naturæ intellectualis.

Amant ſe. *Schol* 1. Angeli ſeipſos amant amore naturali neceſſario tum quoad ſpeciem, tum quoad exercitium: neceſſario enim ſeipſos cognoſcunt, & non eſt ulla cauſa, cur ex cognitione ſui tanquam boni amor non oriatur; nonnulla tamen etiam bona volunt libere v. g. ſcientiam rerum incognitarum: Deum vero ut auctorem naturæ naturali dilectione plus diligunt, quam ſeipſos, quia tanquam pars univerſi plus diligunt totum, quam partem, ſiquidem toto pereunte etiam pars a toto dependens perire deberet. Unde nec dæmones volunt ſe non eſſe abſolute, ſed tantum in quantum non eſſe ad liberationem a ſuo ſupplicio illis bonum eſt: nec Deum odio habent ut bonum commune, ſed ſolum ut ſuum Judicem.

Immobiliter objecto adhærent *Schol.* 2. Multi Theologi cum Philoſophis docent, connaturale eſſe Angelo, ita immobiliter adhærere objecto, quod ſemel deliberate amplexus eſt, ut ab ejus volitione non amplius recedat, quia Angelus deliberate apprehenſa penetrat, & novas rationes mutandi voluntatem non invenit.

Affectus habent. *Schol.* 3. Cum non omnes obſcuræ & confuſæ repræſentationes ab Angelis abſint, (§.184. Schol. 2.) & inclinatio ad bonum confuſe ut tale cognitum, poſſit

possit vocari appetitus sensitivus (§. 31.) appetitus sensitivus etiam Angelis tribui potest. Et quia affectus sunt vehemens appetitus sensitivus, vel vehemens aversatio sensitiva, (l. c.) quorum ille cum voluptate, hæc cum tædio conjungitur, Angelos affectibus commoveri possibile est, unde Angelis *desiderium*, 1 Petri 1. v. 12. & *gaudium* Luc. 15. v. 10. tribuitur.

§. 186.

Angeli in corpora agere, eaque movere possunt. Hoc docet S. Scriptura: Matth. 8. v. 32. dæmones porcos in mare trusisse dicuntur. Jobi 1. v. 7. Corpus Jobi Satan ulceribus excruciabat. v. 12. Ejus bona igne & vento destruebat. Act. 12. v. 7. Angelus Dei Petrum e carcere educturus latus ejus, ut a somno suscitaretur, percussisse dicitur, græce πατάσσειν, quæ vox non solum ex etymologia sua, cum ex radice inusitata פטש, unde פטיש malleus, descendat; sed etiam Luc. 22. v. 49. 50. *Num in gladio percutiemus*, πατάξομεν, corporalem percussionem significat. Et Matth. 28. v. 2. Angelus bonus lapidem a sepulchro Christi revolvisse narratur. Sed hæc omnia sine actione in corpus fieri non potuerunt, Ergo Angeli in corpora agere, eaque movere possunt.

Angeli in corpora agere possunt.

Schol De modo possibilitatis operationum Angelicarum in corpora Philosophi disputant. D. Schubert, qui subtilia corpora Angelis affingit, facile hoc quidem exponit, cum nemo dubitet, corpus in corpus agere posse. Verum hæc hypothesis & corpora Angelica, non stant cum testimoniis S. Scripturæ & Traditionis. (§. 178.) D. Calmet in diss. de ver. fictisque prodigiis censet, Angelos

Quomodo agant in corpora.

per hoc agere in corpora & illa movere, quod Deus voluerit & ftatuerit, ut ad eorum variam voluntatem variis quoque motionibus corpora agitarentur. Certe anima in corpus fibi unitum, dum vult, agit: fed quomodo? hoc Philofophi necdum detexerunt, arcanum eft, quod nec fyftema influxus phyfici, nec fyftema caufarum occafionalium, nec fyftema Harmoniæ præftabilitæ fufficienter explicat, uti Philofophi obfervant. Unde nec de modo poffibilitatis operationis Angelicæ in corpora multum folliciti fimus; fufficit nobis, quod eam nobis S. Scriptura credendam proponat.

§. 187.

Angeli potentia magna gaudent. Angeli gaudent *potentia*, eaque humana majori. Hinc Pf. 103. v. 20. vocantur גִּבֹּרֵי כֹחַ *potentes virtute.* Et Matth. 12. v. 29. ἰσχυροὶ. Et effectus ftupendi illis tribuuntur 2. Reg. 24. v. 16. & Actor. 12. v. 7. 11. 23. Ratio eft: Qui pollet facultate, poffibilia extra fe exiftentia reddendi, ille gaudet potentia: fed Angelus, agendo in corpora, (§. 186.) hac facultate gaudet: Ergo etiam potentia. Deinde Angeli funt hominibus præftantiores (§. 182.) Ergo potentia humana majori gaudent.

Mirabilia efficere poffunt. *Schol.* Ex hoc fequitur Angelos mirabilia efficere poffe, cum illa, quorum rationem non perfpicimus, Angelis tamen ob perfectiorem intellectum funt cognita, præftare poffint. Inter quæ fuit eductio Habacuc per aerem: & liberatio Petri e carcere firmiffime claufo Act. 12. v. 6. &c.

§. 188.

Angeli hominibus vifibiliter Angeli hominibus *vifibiliter apparere* poffunt. S. Scriptura plena eft apparitionibus

Ange-

Angelorum. Gen. 18. v. 2. Abrahamo, & v. 22. Lotho Angeli apparuerunt. David Angelum occisorem 2. Reg. 24. v. 17. Zacharias nativitatis S. Joannis Luc. 1. v. 11. Beatissima Virgo Nativitatis Christi. Luc. 1. v. 26. Pastores Christi nati. Luc. 2. v. 9. Mulieres Resurrectionis Christi Angelum nuntium videbant. Ratio est: Angeli sunt entia intelligentia, & in corpora agere possunt, (§. 186.) Ergo ex certa materia illis bene nota corpus visibile sibi formare, & in eo hominibus se conspiciendos præbere possunt. *apparere possunt.*

§. 189.

Licet autem magna potentia Angeli polleant, non tamen sunt omnipotentes, quod soli Deo competit: (§. 109.) Unde 1. non possunt aliquid creare: Nam vis creandi supponit omnipotentiam. 2. Pariter cum productio verorum miraculorum sit opus soli Deo proprium, (§. 112.) Angeli vera miracula præstare non possunt. 3. Nec generare possunt Luc. 20. v. 35. cum organis ad generandum necessariis, utpote corpore destituti, careant. (§. 178.) *Non sunt omnipotentes.*

§. 190.

Angeli tamen ex uno loco in alium se transferre possunt: Matth. 8. v. 31. & interdum loco cedere jubentur. Matth. 4. v. 10. Item solida corpora penetrare possunt, sicut Angelus per foras carceris clausas ad S. Petrum venit. Act. 12. v. 6. *Ex uno in alium locum se movere possunt.*

Mortuos suscitare non possunt. Vampirii quid.

Schol. 1. Hominem mortuum ad vitam revocare esse verum miraculum omnes fatentur. Verum cum nostris temporibus Vampiriorum rumor in Hungaria increbuerit, qui dicuntur homines defuncti, aliquando citius aliquando serius e suis sepulchris ad vivos revertentes, iis visibiliter apparentes, januas cum impetu pulsantes, & sanguinem vivis exsugentes, a quo malo vivi liberari non poterant, nisi effossa Vampiriorum corpora vel capite truncarent, vel transfigerent, vel comburerent: unde suboriri posset scrupulus, annon Angeli hos homines ad vitam revocent, adeoque verum miraculum patrent. D. Calmet hanc materiam pertractat, in opusculo de apparitionibus Spirituum edito, ubi varios modos hanc rem explicandi refert. Supposita veritate harum apparitionum putant nonnulli, hos Vampirios vere mortuos non fuisse, sed vivos inhumatos, qui deinde a suo somno extatico excitati modo naturali e suis sepulchris emergunt, & ad vivos revertuntur, qui terrore nimio correpti impedito sanguinis fluxu enecantur. Sed inconceptibile videtur, quomodo in sepulchris suis respirare & vivere potuerint, fluiditas enim sanguinis in eorum corporibus reperta ex medicorum sententia in corporibus etiam mortuis est possibilis. Alii putant animas Vampiriorum ex permissione Dei ad sua corpora denuo inhabitanda redire. Sed probatio hic iterum deficit. Recurrunt alii ad lusum phantasiæ hominum immodico terrore correptorum falso sibi persuadentium se a spectro terreri, & hinc motu sanguinis impedito illum sibi exsugi. Sed cur non aliis phantasticis nisi in Hungaria hæc acciderunt. Potest dici apparitiones illas esse meram illusionem diabolicam, vel dum dæmon, ejusmodi spectra hominibus objicit, vel dum eorum phantasiam turbat, ut ea sibi occurrere imaginentur, unde ob impeditam per subitum terrorem sanguinis circulationem mortem sibi accersunt. Hinc Doctores Sorbonici declararunt, monendos esse homines a Vampiriis infestatos, ut spiritualibus mediis ab Ecclesia approba-

probatis ſe præmuniant, & graviter prohibuit, nequid in mortuorum corpora attentent.

Schol. 2. Angeli ſunt in loco formaliter per operationem virtualiter tranſeuntem: in loco vero violento per paſſionem ex parte eorum ſe tenente. Unde Angelus naturaliter non poteſt eſſe in duobus locis virtuti ſuæ adæquatis, bene vero ſupernaturaliter per replicationem: poteſt tamen naturaliter eſſe ſimul in duobus locis virtuti ſuæ inadæquatis, & plures in eodem loco materialiter ſpectato eſſe poſſunt. Hæc criſi & otio Scholarum Philoſophicarum relinquamus. *Quomodo ſint in loco.*

§. 191.

1. Ingens eſt *Numerus* Angelorum. Apoc. 5. v. 11. Omnes autem in *novem Ordines* diſtribuuntur, quos indicat S. Scriptura: 1*mo*. Seraphim, Iſ. 6. v. 2. 6. 2*do*. Cherubim, Ezech. 10. 3*tio*. Throni, Col. 1. v. 16. 4*to*. Dominationes, Col. 1. v. 16. 5*to*. Principatus, ibid. 6*to*. Poteſtates, ibid. 7*timo*. Virtutes, Rom. 8. v. 38. 8*vo*. Archangeli, 1. Theſſ. 4. v. 15. 9*no*. Angeli, Rom. 8. v. memorantur. *Numerus & Ordo Angelorum.*

2. Hos ordines in *tres Hierarchias* dividit Auctor de cæl. Hierarchia, & cum eo omnes Theologi Catholici. Prima Hierarchia continet Seraphim, Cherubim, Thronos. Secunda, Dominationes, Principatus, Poteſtates. Tertia Virtutes, Archangelos & Angelos. Auctor de cæl. Hier. Virtutes ad ſecundam: Principatus ad tertiam Hierarchiam refert. *Hierarchiæ.*

Schol. 1. Nonnulli Patres, S. Hilarius, Cyrillus Jero, &c. putarunt, eam eſſe rationem multitudinis

nis hominum ad numerum Angelorum, quæ esset unius ad nonaginta novem, ex parabola centesimæ ovis perditæ inventæ Luc. 15. v. 4. Alii statuerunt Angelorum numerum triplo majorem esse numero hominum electorum, tertiam partem Angelorum lapsam esse, ad quam ruinam instaurandam totidem homines assumpti sunt. Verum numerus Angelorum a nobis definiri non potest.

Solvuntur objectiones.

Schol. 2. D. Schubert cum Calvino & Beza Ordines Angelorum & Hierarchias omni fundamento carere, & natura rerum vult repugnare. Nam I. ex Archangelis singularis ordo constituitur, cum tamen duces & principes omnium Angelicorum ordinum sint. Sed licet Angelorum Princeps etiam per vocem Archangeli designari possit, specialem tamen Angelorum ordinem Archangelos constituere Traditio veterum S. Ignatii ep. ad Trall. S. Irenæi l. 2. c. 54. & Auctoris de cœl. Hierar. ac S. Gregorii M. hom. 34. docet. II. Angeli juxta D. Schubert male dicuntur singularem ordinem constituere distinctum a Thronis, qui etiam sunt Angeli. Verum cum Apostolus Angelos a Principatibus & Virtutibus Rom. 8. v. 38. & has a Thronis Col. 1. distinguat, non est frivola hæc distinctio, & clare innuitur nomen Angeli tum esse genericum supremum omnibus Angelis, & specificum seu genus infimum ultimo ordini conveniens. Denique Apostolus Thronos, Principatus & Potestates &c. pro singularibus ordinibus sumit, quia Col. 1. & Rom. 8. numerans plures creaturarum species non minus distinguit inter Dominationes & Principatus, quam inter visibilia & invisibilia. Cæterum notandum est, quod negare divisionem Angelorum in ordines & Hierarchias assignatas sit temerarium, utpote contra communem Theologorum, cui subscribit usus Ecclesiæ.

Proprietates ordinum Angelicorum.

Schol. 3. Proprietates ordinum Angelicorum recensitorum sunt: Seraphim eximia Charitate: Cherubim mira scientia: Throni securissima pace: Dominationes insigni in res creatas potentia: Potestates peculiari in dæmones virtute: Principatus

patus quadam Majeſtate in executione mandatorum Dei: Virtutes miniſterio in patratis miraculis eminent: Archangeli majora: Angeli minima nuntiant. Princeps omnium S. S. Angelorum cenſetur S. Michael, qui in S. Scriptura dicitur Princeps populi Iſraelitici, Cuſtos Eccleſiæ, Victor diaboli, quem ſub titulo Principis omnium Angelorum veneratur Eccleſia.

Schol. 4. An Angeli ſpecie differant, res eſt nobis prorſus incognita, cum nulla occurrat auctoritas ſive S. Scripturæ, ſive Traditionis. Unde diverſimode hic Scholæ ſentiunt. Alii putant omnes Angelos eſſe ejusdem naturæ ſpecificæ, & differre ſolum accidentaliter ratione diverſorum miniſteriorum, uti in republica civili ſunt Principes, Magiſtratus, alii aliis Superiores, & plebeji, omnes in natura ſimiles, gradu diſpares. Alii cum S. Thoma q. 50. a. 2. cenſent, omnes Angelos ſpecie differre. Veroſimilius videtur, Angelos ejusdem ordinis convenire in natura ſpecifica, differre vero ab aliis, maxime ſi ſint diſtinctæ Hierarchiæ: quia hæc diverſitas ſpecifica magis elevat pulchritudinem & decorem univerſi. *An omnes ſpecie differant.*

§. 192.

Angeli habent commercium inter ſe, & inter ſe *loquuntur*. Ita teſtatur S. Scriptura Iſ. 6. v. 2. 3. *Duo Seraphim clamabant alter ad alterum, & dicebant: Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Ratio eſt: Angeli perfectam inter ſe ſocietatem habent, & ſunt præcipui cives cæleſtis Jeruſalem: Item ſervant inter ſe ordinem imperantium & parentium: Sed ad hoc locutio requiritur: Ergo inter ſe loquuntur. *Angeli ſibi colloquuntur.*

Schol. 1. Quomodo Angeli inter ſe loquantur, non convenit inter Theologos. Rabbini nonnulli volebant linguam Hebraicam, quæ brevioribus verbis, *Quomodo.*

bis, quam aliæ linguæ plura exprimit, Angelis in cœlo esse usualem, unde Jochanan filius Zochai, jactitabat se, quod nosset linguam Angelorum bonorum & malorum, quos exorcizabat, & adjurabat. Alius quidam Rabbinus putabat, Angelos loqui, instrumento alarum, verbis Ezech. 1. persuasus: *Audiebam sonum alarum.* Verum hæ fabellæ seipsas refellunt. Alii putant, Angelos loqui sibi invicem per certa signa spiritualia vel corporalia v. g. per certos Characteres cœlo impressos, unde alter alterius conceptus legere possit. Sed sic secreto sibi loqui non possent. Alii putant melius, Angelum alteri Angelo loqui, ordinando conceptum suum per voluntatem ad eum, cui loquitur: Hoc quippe modo illi conceptum suum manifestat, & ille ponitur intra sphæram potentiæ intellectivæ alterius.

Quomodo unus alterum illuminet.

Schol. 2. Angelus superior inferiorem illuminat de rebus naturæ, gratiæ & gloriæ: hæc illuminatio fit per modum artificiosi magisterii, quatenus superior proponit inferiori objectum incognitum modo illi proportionato, ostendendo medium proportionatum, illud cognoscendi.

§. 193.

An Angeli in rectitudine Intellectus & voluntatis creati sint.

Omnes Angeli in primo creationis suæ instanti habitualem *sapientiam intellectus & rectitudinem voluntatis* a Deo acceperunt. Hinc S. Scriptura Ezech. 28. de Lucifero sub figura Regis Tyri dicit: *Perfectus in viis tuis a die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te.* Quod S. S. Ambrosius, Gregorius & Bernardus &c. de donis gratiæ interpretantur. Idem docet S. Basilius in Ps. 32. S. Damascenus l. 2. de fide c. 3. Et S. Hieronymus super Osee ait: *Dæmones in magna pinguedine Spiritus creati sunt.* Ratio

est:

eſt: Deus creavit Angelos, ut Deum colant, & ſuam aliorumque perfectionem promoveant: Sed ad hoc requirebatur habitualis ſapientia & rectitudo voluntatis: Ergo eam in creatione acceperunt. Deinde Angeli ſunt Spiritus adeoque intellectu & voluntate præditi & quidem præſtantiori, quam ſit in homine (*§*. 182.) Ergo ſi homo ex alibi dicendis, etiam Angeli cum habituali ſapientia intellectus & rectitudine voluntatis creati fuerunt.

An in gratia ſanctificante.

Schol. Hugo Victorinus, & Magiſter ſententiarum docent, Angelos in juſtitia quadam naturali creatos fuiſſe ſine ullo gratiæ ſupernaturalis dono. Hæc ſententia non eſt quidem contra fidem Catholicam, uti bene notat P. Berti, interim tamen argumenta modo allata non ſolummodo rectitudinem ſeu ſanctitatem naturalem Angelis in ſui creatione conceſſam probant, ſed illos etiam gratiam ſanctificantem, & conſequenter juſtitiam & ſanctitatem accepiſſe evincunt. Nec obſtat I. quod Jobi 4. in Hebraico legamus: in Angelis ſuis non poſuit lucem: תָּהֳלָה nam retinenda eſt lectio vulgatæ: in Angelis ſuis reperit pravitatem cum תָּהֳלָה etiam ſtultitiam ſignificet. Deinde Chaldæus textus Hebraicum exponit: Prophetis non credet arcana. II. S. Auguſtinus l. 2. de gen. c. 1. Angelicam naturam informiter creatam eſſe, non relate ad gratiam, ſed plenitudinem beatitudinis. Et S. Gregorius l. 32. mor. c. 18. ait, Angelum malum non eſſe creatum cum Charitatis ornamento & ſignaculo: ſcilicet cum Charitate conſummata in patria & permanente. Eodem modo intelligitur canon: viſis litteris cauſ. 16. q. 2. Denique docent Theologi, omnes Angelos ſtatim ab initio accepiſſe gratiam ſanctificantem per propriam diſpoſitionem, quia hoc eſt perfectius.

§. 194.

Angeli aliqui peccarunt.

Angeli ab initio tanta ſapientia & rectitudine ac gratia a Deo ornati erant, ut in officio, quo fungi debebant, conſtantes permanere potuiſſent; (*ʃ*. 193.) non omnes tamen in ſtatu gratiæ permanſerunt, ſed quidem *peccando* inde exciderunt. Num S. Scriptura Judæ 6. teſtatur, quosdam Angelos non retinuiſſe ſuum principatum. Et 2. Petri 2. mentio fit *Angelorum peccantium*. Hi dicuntur Angeli mali lapſi & diaboli. Princeps autem eorum dicitur *Diabolus*. Matth. 25. v. 41. *Draco magnus*, *ſerpens antiquus & Satan*. Apoc. 12. v. 7. 9. & cap. 20. v. 2. Et a Judæis *Beelzebub*, Luc. 11. v. 15. Quod nomen vi originis denotat Dominum muſcarum vel quia idolum Accaron, de quo 4. Reg. 1. figuram muſcæ habuit, teſte S. Nazianzeno cont. Julian. vel ex agro Ekron crederetur muſcas arcere; vel quod Philiſthiim & Phœnices idolum ſuum vocarent Deum cœli, quem Judæi irridendo Deum muſcarum appellabant. Et Iſ. 14. dicitur *Lucifer*.

Quodnam primum eorum peccatum fuerit.

Schol. 1. Quodnam primum Angelorum peccatum fuerit, cum S. Scriptura ſileat, diſputant Theologi, quarum ſententias collegit Petavius de Ang. l. 3. Clemens Alexand. l. 3. ſtrom. cenſet, Angelis mulieribus, quarum pulchritudine capti erant, ſtuprum intuliſſe. Sed hoc ſine corpore, quod Angeli non habent, (§. 178.) fieri nequit. Alii putant, diabolum primis hominibus Divinam imaginem, ad quam conditi erant invidiſſe. Rurſus alii ſtatuunt, Angelos unionem hypoſtaticam homini invidiſſe. Sed invidia ſuperbiæ ſoboles eſt, adeoque eam ante ſe ſupponit. Hugo Victorinus

putat

putat Angelos peccaſſe appetendo abſolutam æqualitatem cum Deo. Sed hanc ut poſſibilem apprehendere non potuerunt, cum bene ſciverint, ſe tanquam entia per participationem & creata non poſſe eſſe entia a Deo independentia & per eſſentiam, ſicuti Deus. Carpovius in Theol. Rev. p. 2. c. 3. putat, ſeductionem protoparentum noſtrorum primum diaboli peccatum fuiſſe, quia Chriſtus Joan. 8. v. 44. ait, diabolum ab initio homicidam & mendacem fuiſſe. Sed cum hæc ſeductio animum a Deo averſum in diabolo jam ſupponat, nam ex hoc illam ſeductionem molitus eſt, primum peccatum eſſe nequit. Probabilius primum Angelorum peccatum fuit ſuperbia conſiſtens in inordinato appetitu ſuæ beatitudinis naturalis, non ordinando illam in finem ſupernaturalem ipſis revelatum. Nam Iſ. 14. de Lucifero dicitur: *detracta eſt ad inferos ſuperbia tua.* Et Ezech. 28. *Elevatum eſt cor tuum in decore tuo: perdidiſti ſapientiam in decore tuo.* Ubi juxta S. Ambroſium in Pſ. 118. S. Auguſtinum l. 12. de Civ. c. 1. & S. Leonem ep. 93. primum diaboli peccatum aſcribitur cumulo perfectionum ejus naturalium. Ex hac porro ſuperbia diaboli invidia erga hominem prodiit.

Ex quo eorum peccatum provenerit.

Schol. 2. Primum Angeli peccatum provenit ex inconſideratione, quatenus nimirum ſine conſideratione legis Divinæ prohibentis amare beatitudinem naturalem, ſine ordine ad Deum ut finem ſupernaturalem in naturali beatitudine inordinate ſibi complacuit. Item Angeli ceciderunt quidem in magno numero, minori tamen eorum, qui ſteterunt. Et quidem Lucifer ex ordine Seraphinorum cecidiſſe videtur, qui nullum Angelum ſe ſuperiorem habuit, quia a Patribus eminentiſſimus, primus & altiſſimus Angelorum dicitur. Angeli cœteri, ſi non ex ſingulis, ſaltem ex pluribus ordinibus illi adhæſerunt, & lapſi ſunt, quia Apoſtolus Eph. 6. dicit, nobis colluctationem eſſe adverſus Principes & Poteſtates. Denique Lucifer aliis Angelis cauſa ruinæ fuit, nam Apoc. 12. Draco dicitur tertiam partem ſecum

 traxiſſe.

traxisse. Et If. 14. dicitur: *Tu populum tuum occidisti.*

§. 195.

Per peccatum statum gloriæ perdiderunt.

Angeli peccantes in pœnam perdiderunt statum gloriæ & visionis Dei obtinendum. Nam Deus Angelis obedientiam sibi præstantibus gloriam & visionem beatificam in præmium promisit, & obedientibus re ipsa præstitit, Matth. 18. v. 10. Ergo Angeli refractarii in pœnam statum gloriæ & visionis beatificæ obtinendum perdiderunt.

§. 196.

Et in infernum sunt detrusi.

Præterea 2. Petri 2. v. 4. *Deus peccantibus Angelis non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in judicium reservari.* Et S. Judas in epistola sua v. 6. ait: *Angelos vero qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei vinculis æternis sub caligine reservavit.* Ex quibus clare patet Angelos peccantes statim post peccatum non solum jus ad gloriam perdidisse, (§. 195.) sed etiam in infernum detrusos fuisse.

Schol. Quæritur hic, quid nomine *tartari* S. Petrus intellexerit. Plerique tartarum interpretantur aerem hunc caliginosum, in quem velut in carcerem detrusi sunt dæmones, & in quo detinentur usque ad extremum judicium. Et Carpovius in Theol. Rev. docet, dæmones modo non sentire pœnam ignis, utpote quæ illis post extremum Judicium sustinenda erit. Verum contra hos sit.

§. 197.

§. 197.

Dæmones ſtatim poſt commiſſum peccatum in ignem infernalem ſunt dejecti, ubi damnationis ſuæ & ignis pœnam etiam ante extremum judicium patiuntur. Nam primo tartarus in citato loco S. Petri infernum damnatorum ſignificat, *ubi umbra mortis*. *& nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat* Job. 10. maxime cum verbum tartarus a ταράττον derivetur: Quem locum aliæ Scripturæ abyſſum vocant, Luc. 8. Rom. 10. Apoc. 9. 11. 17. 20. qui poſtremus locus Apocalypſis quia & catenæ & alligationis meminit, hanc quam probamus tartari ſignificationem non parum confirmat. Abyſſus porro non locum aeris, ſed locum inferorum profundiſſimum denotat. Deinde S. Petrus ait, dæmones eſſe in tartarum detractos *cruciandos*, quod verbum quidem in Græcis codicibus, paucis exceptis non habetur, legitur tamen a S. Auguſtino l. 11. de Civ. c. 33. & S. Fulgentio l. 2. ad Traſim. c. 2. adeoque olim ſane legebatur, & denotat ſpecialem pœnam, qua dæmones in inferno torquentur, maxime cum in inferno ignem eſſe ex paulo poſt dicendis patebit. Certe animæ damnatæ ſtatim pœnam peccatis debitam in inferno patiuntur: Ergo & dæmones.

Et quidem ſtatim poſt peccatum.

Schol. 1. Bellarminus l. 1. de S. S. beatitud. c. 6. notat ſententiam aſſerentem dæmones modo poſt extremum judicium in infernum detrudendos, & igne cruciandos eſſe, ab errore vindicari non poſſe: & P. Berti vocat eam falſiſſimam & erroneam. Nec obeſt I. quod Matth. 8. dæmones Chriſto dicant: *Veniſti ante tempus torquere nos.* Et

Solvuntur objectiones.

Matth. 25. ignis tantum *paratus* esse dicatur diabolo, & 1 Cor. 6. *Angeli judicandi* dicantur. Nam triplex distingui potest Angeli damnatio: Prima, qua ab initio in infernum dejectus est: Secunda, qua per Christum sua potestate in homines spoliatus est Joan. 12. Tertia, qua in extremo judicio ad pœnam ejus essentialem fiet accidentalis accessio, cum ejus malitia toti mundo manifestabitur, & a sanctis hominibus judicabitur, & de tertia hac damnatione loca S. Scripturæ intelliguntur. II. Non obest Auctoritas S. Justini, S. Irenæi, S. Epiphanii, Eusebii & Oecumenii, qui in hac parte deferendi sunt, alii vero Patres loquuntur de pœna accidentali, quæ dæmones in extremo judicio expectat.

Nonnulli sunt dæmones in aere.

Schol. 2. His tamen dictis non obstantibus communis est Theologorum cum S. Augustino l. 11. de Gen. ad litt. c. 26. docente spectare ad fidem Apostolicam, quod multi dæmones in aere, & supra terram vagentur. Innuit hoc Apostolus ad Eph. 2. dicens. *Aliquando ambulastis secundum Sæculum mundi hujus, secundum principem potestatis aeris hujus, Spiritum, qui nunc operatur in filios diffidentiæ* Et Auctor Commentariorum in ep. Eph. inter opera S. Hieronymi ait: *Hæc omnium Doctorum opinio est, quod aer iste plenus est contrariis fortitudinibus.*

Pœnam damni & sensus patiuntur.

Schol. 3. Ex his colligi posset, dæmones & pœnam damni, quæ consistit in jactura boni scilicet gloriæ & visionis beatificæ, (§. 196.) & pœnam sensus, quæ in malis sufferendis consistit, scilicet tormento ignis modo tolerare.

§. 198.

Dæmones vero igne materiali torquentur.

Dæmones & damnati *igne vero & proprie dicto materiali & corporeo* in inferno cruciantur. Nam S. Scriptura ignem in inferno ardere constanter asserit Eccli. 21. v. 10. *Consummatio eorum flamma ignis.* If. 33. v. 14. Quis

Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? Et Matth. 25. v. 41. *discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis ejus.* Cum in his & aliis locis tam clare dicatur ignem esse in inferno, sine omni ratione ad metaphoram detorquetur, maxime cum Patres S. Basilius hom. 1. in Ps. 28. S. Gregorius l. 15. mor. c. 17. & S. Augustinus l. 2. de Civ. c. 10. ignem infernalem corporeum expressis verbis dicant. Sane æquissimum est, ut Spiritus peccans recedens a suo Creatore puniatur per creaturam corpoream, tum ut creatura honorem sui Creatoris ulciscatur, tum ut superbia rebus illa vilioribus & inferioribus subiiciatur.

Schol. 1. Origenes teste S. Hieronymo apol. 2. cont. Ruff. & Theophylactus, in c. 9. S. Marci, ac Catharinus l. de præm. bon. & suppl. mal. volunt ignem infernalem non esse corporeum, nec aliud significare, quam stimulantem peccatorum conscientiam, sicuti etiam vermis Marci 9. oculi & lingua divitis epulonis, Luc. 16. & aquæ nivium in inferno Job 24. metaphorice sumuntur. Verum licet hæc sententia nondum sit expresse contra Fidem, ob defectum apertæ Ecclesiæ definitionis, est tamen omnino temeraria teste Isamberto. Oculi lingua &c. damnatæ epulonis animæ ascriptæ per se metaphoram produnt, quia Spiritui convenire non possunt. Aquas nivium pro torquendis damnatis vere tales in inferno admittit S. Hieronymus in citatum Jobi locum, & vermem in sensu litterali intelligit S. Basilius in Ps. 33. Alii vero per nives culpas præsentis vitæ intelligunt, per vermem angorem conscientiæ damnatorum denotari volunt, de igne vero proprie dicto omnes conveniunt. *An sit hoc de fide.*

Quomodo ignis torquet dæmones. *Schol.* 2. Potiſſima difficultas eſt, quomodo ignis corporeus dæmones & animas damnatas torqueat. Notat hic Alfonſus a Caſtro l. 1. cont. hær. c. 9. Siquis credat ignem inferni eſſe ſimilem huic, aut diſſimilem, quem apud nos hic cernimus, non cenſebitur hæreticus, eoquod lis eſt adhuc ſub judice. Nobis probabilius eſſe videtur eſſe ejusdem naturæ cum noſtro igne elementari, quia abſolute ſine addito in S. Scriptura ignis vocatur: quoad accidentia tamen multum a noſtro differt, tum quia lucem non ſpargit, poſitus eſt in loco infimo, pabulo non eget, eſt inextinguibilis, & agit in Spiritus acerrime eos cruciando. Sed quomodo? Reſpondet Bellarminus l. 2. de Purgat. certum eſſe ex S. Scriptura, ignem vere & realiter cruciare Spiritus, quomodo autem id fiat neque revelatione innoteſcere, nec ratione poſſe inveſtigari. Guillielmus Paris. putat ignem torquere Spiritus, dum eum ut ſibi contrarium & nocivum apprehendunt. Verum hoc modo Spiritus a ſola apprehenſione torquerentur. Suarez vult ignem producere ſupernaturalem qualitatem, quæ Spiritibus dolorem inferat. Sed ipſe fatetur, hanc opinionem non ſatis fundatam eſſe. Putamus Spiritus ab igne infernali torqueri, quatenus illi inſolubiliter alligantur, nam a S. Petro & S. Juda locis citatis alligationis expreſſa mentio occurrit: quæ alligatio ſumme afflictiva eſt, vi hujus enim ita igni conjunguntur, ut locum mutare non poſſint, & de miſerrimo ſtatu ſuo ſemper cogitare debent. Præterea ab igne cruciantur aliquo ſpeciali paſſionis modo, nam Luc. 16. Dives in inferno clamat: *Crucior in hac flamma:* unde non licentiam exeundi, ſed guttam aquæ petiit, in quonam autem hæc paſſio conſiſtat, neſcimus, & cum S. Auguſtino l. 21. de Civ. c. 10. confitemur, Spiritus malignos ab igne corporeo torqueri, quamvis miris & ineffabilibus, veris tamen modis.

An dæmones in aere igne torqueantur. *Schol.* 3. Cajetanus docuit in 2 S. Petri, dæmones, qui ſunt in hoc aere, nondum recepiſſe ultimum eſſentiale ſupplicium, nec complementum infernalis tormenti. Hæc ſententia juxta P. Gonet non eſt

eſt quidem contra fidem Catholicam, cum nec S. Scriptura, nec ullum Concilium hucusque docuerit, omnes dæmones extrema ſupplicia perpeti: non eſt tamen rationi congrua, & contra communem ſenſum Theologorum. Quomodo vero ignis torqueat dæmones in aere vagantes, iterum non conſtat. Putant nonnulli qualitatem doloriferam ab igne impreſſam a Deo conſervari. Alii cenſent, ignem ſupernaturaliter agere in diſtans. Alii docent, dæmones ſecum ignem deferre. Verum quo fundamento nituntur hæ ſententiæ? Res nobis incomperta eſt: ſciunt dæmones in aere ignem ſibi deberi, cruciantur ab eo, quomodo? neſcimus.

§. 199.

Quia in inferno eſt ignis materialis & corporeus, (§. 198.) ſequitur etiam *infernum eſſe locum materialem.* Nam S. Scriptura Pſ. 93. ait: *habitaſſet in inferno anima mea.* Matth. 11. *Et tu Capharnaum usque in infernum deſcendes.* Habitare vero, & deſcendere locum materialem denotant. Et Philip. 2. v. 10. dicitur. *In nomine Jeſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Ubi triplex locus animarum: Cælum, terra, & infernus deſignatur. Hinc S. Auguſtinus l. 2. retract. c. 24. infernum ſub terris: Tertullianus l. de anima c. 31. in foſſa terræ, in ipſis viſceribus: S. Cyrillus Alex. or. de exitu animæ in terrarum opacis eſſe dicit.

Infernus eſt locus materialis.

§. 200.

Æterna ſunt, nullumque finem habitura tum dæmonum, tum aliorum reproborum ſupplicia. Ita S. Scriptura illa nobis deſcribit

Supplicia damnatorum ſunt æterna.

bit Iſ. 66. v. 24. *Ignis eorum non extinguetur.* Matth. 24. v. 46. *Ibunt hi in ſupplicium æternum.* Et 2. Theſſ. 1. v. 9. *Pœnas dabunt in interitu æternas.* Et Apoc. 20. v. 10. *Cruciabuntur die ac nocte in ſæcula ſæculorum.* Certe hic æternitas proprie & non ſolum pro longo tempore ſumitur; quia dicitur in ſæcula ſæculorum; & non ſolum ignis, uti quidam exponunt, ſed etiam ſupplicium æternum dicitur. Matth. 25. Deinde ita explicant omnes Patres, inter quos S. Fulgentius l. de fide c. 43. ait: *Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, iniquos omnes ituros in combuſtionem æternam.* Subſcribunt Concilia: Synodus V. teſte Evagrio: Synodus VI. act. 18. & VII. act. 1. contrarium errorem damnarunt. Lateranenſe IV. c. firmiter, ait, reprobos cum diabolo in *pœnam æternam* ituros. Et Concilium Tridentinum reproborum ſupplicia nullum finem habitura definit ſeſſ. 6. can. 25. Ratio eſt: Qui graviter Deum offendit, ita eſt affectus, ut peccatum ſuum velit eſſe perpetuum, quia in nullo alio bono vult conquieſcere, Ergo meretur ſupplicium æternum, maxime cum infinitam Dei Majeſtatem offendat.

Solvuntur objectiones.

Schol. 1. Origenes docuit, pœnas dæmonum & damnatorum non eſſe æternas, ſed tempus futurum, in quo dæmones pœnitentiam agerent & ſalutem conſequerentur. Videtur illi favere S. Scriptura, quæ credentibus, carnem Filii hominis manducantibus, eleemoſynam dantibus vitam æternam promittit: Item delectationi tranſitoriæ pœnam æqualem intentat Apoc. 18. v. 16. & miſericordiam Dei ſuper omnia commendat, & Deum non

in

in perpetuum irafci afferit Pf. 109. v. 9. Verum vita æterna fupponit obfervationem mandatorum, Matth. 19. v. 17. Æternitas pœnarum fervat proportionem cum mala voluntate, & mifericordia Dei folum locum habet in refipifcentibus, & in hac vita punitis. Quando nonnulli Patres dicunt, pœnas fidelium aliquando finiri, accipiendi funt de fidelibus, qui cum folo peccatorum venialium reatu deceſſerunt, quorum pœnæ in Purgatorio aliquando finem accipient.

Schol. 2. Quæri poteft, cur Deus Angelis peccantibus non pepercerit, qui pepercit homini providens ei Redemptorem. Omiffis aliis rationibus refpondet Eftius in 2. S. Pet. falva judiciorum Dei infcrutabili profunditate, quia humana natura tota corruerat in primo parente, quæ proinde ne tota periret, mifericordia Dei fubvenit. Angelica vero natura non tota cecidit, fed pars aliqua, & quidem multo minor, quam illa, quæ in fua rectitudine perftitit. *Cur Deus Angelis peccantibus non pepercerit.*

§. 201.

Angeli mali dum fibi vident negatum Redemptorem hominibus datum vindicta in Deum, & invidia erga homines accenfi, Dei gloriam obfcurare, & homines, quocunque modo poffunt in temporalem & æternam miferiam detrudere conantur, ut ipfis fimiles fiant 1. Petr. 5. v. 8. variisque in hunc finem infidiis & artibus utuntur. Eph. 6. v. 11. Unde 1. diabolus vult, ut homines peccent. Hinc Chriftus Joan. 8. v. 40. & feqq. ait, Judæos eum occidere ftudentes voluntatem diaboli exequi. Et Ratio eft, quia homo per peccatum fe in hac, & in altera vita miferum reddit, cum Deus facere non poffit, quin omne pecca- *Dæmones homines infeftant.*

tum puniat, (§. 120.) & quidem pœna æterna, si grave sit. (§. 200.)

2. Et quia diabolus vult, ut homines in peccata labantur, vult etiam omne id, per quod homo ad peccatum induci potest, & pro virili ad illud concurrit. Sic promovet in hominibus veritatis ignorantiam. 2. Cor. 4. v. 4. Spargit Zizania falsæ doctrinæ & malorum exemplorum. Matth. 13. v. 25. Impedit Doctores fideles in functionibus suis. 1. Theff. 2. v. 18. rapitque verbum prædicatum ex mentibus hominum. Luc. 8. v. 12. Quoad statum politicum iniqua & perniciosa consilia imperantibus suggerit. 1. Paralip. 22. bella concitare nititur 1. Reg. 22. in statu œconomico damna hominibus, ubi potest, infert. Quæ omnia directe vel indirecte peccandi ansam hominibus præbere possunt.

3. Diabolus malas etiam cogitationes homini suggerere potest, quales suggessit Davidi 1. Paralip. 22. v. 1. Judæ Joan. 13. v. 27. Ananiæ Act. 5. v. 3. Quippe potest motus fluidi nervei in cerebro & sanguinis producere, quibus propter unionem animæ cum corpore cogitationes malæ in anima respondeant.

§. 202.

Dæmon hominum corpora

Præterea dæmon corpora hominum *possidere & obsidere* potest. Probat hoc *Primo* tota Evangelica historia; Matth. 4. v. 24. cura-

curavit Chriſtus dæmoniacos. Matth. 8. v 25. *poſſidere* Marci 5. v. 1. Luc. 8. v. 26. Chriſtus alios *poteſt.* duos dæmoniacos curavit Matth. 9. v. 32. ejecit Chriſtus dæmonium ex homine muto. vide etiam Luc. 4. v. 33. Act. 8. v. 7. Nec eſt cur obſeſſiones illas dæmoniacas pro morbis mere naturalibus ex cauſis naturalibus profectis habeamus, nam dæmones obſidentes compellabant Chriſtum, & veniam, ſues invadendi, petebant Matth. 8. v. 29. quod de morbo dici nequit. Item ſtupendum robur, ipſas catenas rumpendi, in obſeſſis deprehendebatur Luc. 8. v. 29. & diſerte multi dæmones in homine uno fuiſſe dicuntur ibid. v. 30. Imo ægroti ex cauſis naturalibus expreſſe ab obſeſſis diſtinguuntur Act. 5. v. 16. Sane narrationi Evangeliſtarum vis infertur, ſi dicatur, eos ſecundum errorem & præjudicium vulgi ſcripſiſſe, qui pro obſeſſione habuerunt morbos naturales. Nec aſſentiendum eſt Auctori Anonymo, qui putat non a Dæmone, ſed a tertio quodam Spirituum nec bonorum nec malorum genere, homines obſeſſos fuiſſe: nam vox διάβολος expreſſe legitur Act. 10. v. 38. *Secundo* Dogma hæc tenent omnes Patres, quotquot commentaria in Evangelium ſcripſerunt. Provocant etiam antiqui Patres fidei noſtræ hoſtes, ut dæmoniacos coram fideli conſtituant: non enim ſuſtinent Exorciſtarum præſentiam, ipſis fatentibus Chriſtiani nominis obtrectatoribus. Certe tam alte ſederat omnium mentibus hæc ſententia, ut vel ipſi Judæorum Exorciſtæ nomen

men Jeſu Chriſti pro pellendis dæmonibus uſurparent. *Tertio* Ratio probat: Nam diabolus poteſt agere in corpus humanum: (§. 186.) Ergo poteſt turbato fluido nerveo ſeu ſpiritibus vitalibus, motus doloroſos in eo excitare, organa loquelæ ad vociferationes impellere, membra & totum corpus immaniter jactare, magnum robur corpori dare &c. & conſequenter hominum corpora obſidere.

Solvuntur objectiones. *Schol.* Nonnulli diſtinguunt obſeſſionem a poſſeſſione, in illa dæmon in externa corporis, in hac in interiora agit. Liberiora ætatis noſtræ ingenia negant Energumenorum ſeu obſeſſorum a dæmone veritatem, & exempla Evangelica per occultos morbos, & luſum phantaſiæ, ac præjudicia infantiæ exponunt. Unde dicunt, Chriſtum nuspiam Eccleſiæ ſuæ poteſtatem dediſſe dæmones expellendi Exorciſmis ſuis alligatam: Ergo adjurationes illæ ſunt meræ preces cum invocatione Nominis Jeſu, ad ſolatium ferendum ægrotis, & eorum mentem corrigendam, qui putant ſe a dæmone poſſideri. Verum cum Chriſtus aperte dixerit: in nomine meo dæmonia ejicient, certe dedit Eccleſiæ ſuæ poteſtatem, dæmones expellendi, ſed non usque adeo aſſertam, ut effectu ſuo ex occultis Dei judiciis non fruſtretur.

§. 203.

Poteſt ſomnia ſuggerere. Dæmon ſomnia diabolica ſuggerere poteſt: nam mediante fluido nerveo, id eſt, ſpiritibus vitalibus cogitationes in anima excitare poteſt, (§. 201.) Ergo etiam varias imaginationes in dormientium mentibus excitare valet, quæ ſomnia appellamus.

Schol.

Schol. Per ejusmodi ſomnia diabolica multæ ſagarum ſic dictæ transvectiones explicari poſſunt. Quia vero omnis cauſa naturalis non agit abſolute ſecundum modum activitatis, ſed receptivitatis, ideo in corpore humano quædam diſpoſitio adeſſe debet, qua præſente ſuas operationes dæmon felicius exequi poſſit. Hinc illa individua, quæ ſanguinem alunt copioſum, craſſum & tardius circulantem, uti ſenes, aniculæ, melancolici, victu duro & craſſo utentes, ſub cælo frigido degentes magis ſunt diſpoſita ad actiones diaboli recipiendas, & ideo plura audimus de illuſionibus diabolicis in terris ſeptentrionalibus.

§. 204.

Dæmon etiam oracula fundere poteſt. *Oracula fundere poteſt.* Cujus rei exemplum præbet ancilla habens Spiritum Pythonem, quæ magnum lucrum afferebat dominis ſuis vaticinia edens. Act. 16. v. 16. a diabolo etiam vaticinia illa profecta eſſe inde elucet, quod Paulus ex ancilla illa Spiritum ejecerit, quo facto vaticinatio illa una cum lucro dominorum ceſſabat v. 18. 19. Ratio eſt: Dæmon utpote Angelus ex nexu cauſarum naturalium perſpecto ſæpe probabiliter præſcit futura: (§. 181) Item multa nobis ignota cognoſcit: Ergo Pythonibus & Pythoniſſis præparatis (§. 103. Schol.) mediante motu in corpore ſuggerere, vel alio modo ſignificare poteſt, qui deinde hæc aliis reſpondeant. Quando vero dæmon ex cauſis naturalibus non poterat quid certi elicere, reſponſum dubium reddebat.

§. 205.

Item morbis corpus hominis affligere.

Dæmon variis morbis corpus hominis excruciare poteſt. Exemplum nobis præbet Job, cujus corpus putidis ulceribus torquebat, Jobi 1. v. 7. Ratio eſt: dæmon fluidum nerveum præternaturaliter & extraordinarie commovere poteſt, adeoque etiam illius motum ſiſtere, & ſic cœcitatem, aphoniam linguæ, ſurditatem, impotentiam conjugalem &c. producere, quæ fluunt per motum fluidi nervei impeditum. Item fieri etiam poteſt, ut cutis & fibrarum tonum relaxet, unde ſtagnans ſerum & lympha in fœtidiſſimam putrilaginem abire, & ulcera inde oriri debent.

Schol. Eodem modo dæmon morbos aliis inferre poteſt, noxia eorum cibis immiſcendo: poteſt & alios invulnerabiles facere, vel durius corpus interponendo, vel impetum debilitando, item inviſibiles reddere, motum fluidi nervei impediendo.

§. 206.

Agere in aerem & corpora.

Dæmon in aerem, ætherem & ignem, & alia corpora ſolida agere poteſt. Sic Jobi bona igne & vento deſtruebat. Job. 1. v. 12. Sic ſues Geraſenorum in mare trudebat. Matth. 8. v. 31. Sic Chriſtum ſtatuit ſupra pinnaculum templi ductu & raptu phyſico, uti communius ſentiunt Patres. Ratio eſt: dæmon poteſt agere in corpora, ergo etiam in aerem, non ſolum ventos excitando, qui ſunt motus aeris vehementiores, ſed etiam ſtrepitus, ſonos, & fragores, qui ſunt motus

tus tremulus aeris. Et ſimiliter in ætherem & ignem agere valet.

§. 207.

Dæmon in forma aſſumpta viſibili hominibus apparere, & ſpectra formare poteſt. Nam Angeli in forma aſſumpta & corpore hominibus apparere poſſunt, (§. 188.) ſed dæmones ſunt Angeli: Ergo etiam illi ſic apparere poſſunt. Sic diabolus ſub forma viſibili Chriſto Matth. 4. apparuit. Item cum *Spectrum* ſit larva hominis, vel alterius rei externa terroris incutiendi cauſa homini apparens; ex dicta modo ratione patet, quod dæmon ſpectris hominibus illudere poſſit. Unde cum Apoſtoli Chriſtum, quem non cognoſcebant, videntes non ſolum Phantaſma, Matth. 14. v. 26. Sed etiam Spiritum ſub forma corporis humani ad terrendos illos apparentem, videre ſe putarent, Luc. 24. v. 37. Chriſtus hanc eorum opinionem non refutavit, qui ſi erraſſent, non ſine correctione manſiſſent. *Apparere in forma viſibili.*

§. 208.

Magia diabolica, ſeu pactum expreſſum vel tacitum cum dæmone ab homine initum, ut homo opera dæmonis adjutus opera mirabilia ordinem naturæ non excedentia præſtet, non eſt impoſſibilis. Nam diabolus non ſolum poteſt agere in corpora, (§. 186.) ſed etiam ejus potentia tanquam Angeli humana longe major eſt: (§. 187.) Ergo fieri poteſt, *Magia diabolica eſt poſſibilis.*

poteſt, ut ad voluntatem hominis opera mirabilia, licet ſæpe in aliorum hominum pernitiem directa, præſtet, & hinc ipſe homo, ſed dæmonis opera adjutus eadem præſtare videatur: Deinde dæmon in forma viſibili hominibus apparere poteſt: (§. 207.) Ergo nil obſtat, quominus apparens promiſſum dando & accipiendo cum homine expreſſe poſſit paciſci; & hinc Magos, ſagasque dari poſſibile eſt. *Dicis* hoc pactum eſſe impoſſibile, quia homo non eſt Dominus animæ ſuæ, adeoque eam dæmoni addicere nequit: & dæmon non eſt dominus pecorum, plantarum &c. adeoque ea in malum alterius ad voluntatem magi adhibere nequit ſine permiſſione Dei: Quis autem credat, Deum hoc ad ſatisfaciendum pravæ voluntati magi velle permittere, & ſic ruit pactum tanquam de re extra poteſtatem paciſcentium poſita, quod cum dæmon optime cognoſcat, tale pactum inire nequit. *Verum* licet homo non ſit dominus animæ ſuæ, ex malitia tamen poteſt velle eam Deo ſurripere, & ejus uſum dæmoni addicere. Item dæmon ſub conditione, ſi Deus permittat, ad obſequendum magi voluntati quoad patranda illa mira ſe obligare, vel ſaltem, ſe illa patraturum, mentiri poteſt, & ita erit quidem pactum in re nullum, verum tamen quoad ſpeciem. Quare licet dæmon bene ſciat invaliditatem talis pacti, obligationem tamen mentiri poteſt, imo quantum licet voluntati magi obſequitur, ne ille animam ſuam per pœnitentiam ſalvet.

Schol.

Schol. 1. Ardoinus Ubidente Dell' Osa sive R. P. Jordanus Simon contra nonnullos rigidiores censores in libro. Das grose weltbetrügende Nichts, oder die heutige Hexerey und Zauberkunst docte probat, non esse de fide, dari Magiam diabolicam maxime modo in lege Evangelica, eamque salva fide negari posse. Nam 1. in Scriptura nullibi exemplum hominis pactum cum dæmone facientis legimus: imo nec adsunt exempla eorum, qui opera diaboli mirabilia præstiterunt. Mentio quidem fit in S. Scriptura Magorum, sed nullibi legimus, quod ope dæmonis, aut ex pacto cum illo mira patraverint. Prodigia Magorum Ægyptiorum Exod. 7 v. 11. & sqq. nonnulli putant meras fallacias & illusiones per artem ludricam vulgo Taschenspielen fuisse. Alii putant, illos magos per occultam naturalem, & solis Ægyptiis cognitam artem illos angues &c. produxisse. Alii putant ex speciali Dei permissione Magos in hoc casu opera dæmonis adjutos fuisse, & quidem in lege veteri, ubi vis dæmonis necdum ita ligata fuit. Nullibi pactum cum dæmone vel dæmonis auxilium memoratur. Samuel 1. Reg. 28. non arte magica Pythonissæ evocatus fuit, sed imperio Divino præveniente vanas incantationes suscitatus fuit. vid. diss. D. Calmet super hac re. Pœna mortis etiam in Magos constituitur. Exodi 22. &c. & quidem justissima sententia, quia homines Magi dicti opem a diabolo postulant, quod est species idololatriæ, & quia aliis per suas præstigias & illusiones, hoc enim sonat vox Hebraica כשפים, gravissime sæpe nocent. Elymas magus occurrit in Actibus Apostolorum, sed magi nomine Philosophum designari putat Du hamel in edit. Bibl. Lapsus Simonis Magi ex aere ab eruditis Criticis in dubium revocatur: de quo videri potest D. Calmet in diss. de Simone mago 2. Ex Traditione non constat dari Magiam diabolicam: Patres enim inter dogmata fidei existentiam magiæ diabolicæ nunquam numerarunt, neque negantes Magiam inter hæreticos recensuerunt, cum tamen nullo non tempore docti & in-

An detur Magia diabolica.

docti magiam negantes extiterint. S. Dari Magiam in nullo Concilio adhuc definitum fuit: Canon 6tus Concilii Elvirani a nonnullis pro ſuppoſititio habetur. Alii per magiam ibi memoratam idololatriam intelligunt. Concilium Ancyranum eos ſolum damnat, qui Magiæ credunt. Moguntinum damnat ritus ſuperſtitioſos, quibus vulgus credit ex pacto cum dæmone ſe aliquid efficere poſſe. In canone non mirum cauſ. 26. q. 5. dicitur, Magos elementa turbare &c. ſed hoc ex Poeta Lucano deſumptum eſt, quin verum eſſe affirmetur. Canon. Illud. l. c. q. 2. pacta cum dæmone inter præſtigias numerat, quo nomine ſatis indicat eſſe falſa & fictitia. in Canon. per ſortiarias: de frigidis & maleficiatis, mentio quidem occurrit impotentiæ conjugalis per maleficia cauſatæ, quod ſupponitur fieri poſſe, nec nos negamus. In rituali Eccleſiæ præſcribitur quidem Exorciſtæ, ut diabolo imperet, quatenus dicat, an per maleficia in hoc corpore detineatur: Sed hæc obſervatio recentiori manu adjecta fuit, & inſtructiones illæ non faciunt deciſiones fidei & diſciplinæ, imo citata etiam inſtructio in Rituali Veneto a. 1571. omiſſa fuit. 4. Summi Pontifices nunquam ſanxerunt exiſtentiam Magiæ ad fidem pertinere, nec contrarium tenentes & eam negantes damnarunt. Bullæ quidem Pontificiæ damnant Magiam, ſed nulla definit eam revera exiſtere. Certe malitia eorum, qui Magicis ſuperſtitionibus vacant, opem dæmonis implorant, putantes ſe ab eo adjutum iri, damnationem meretur. Certe nullæ preces contra maleficia præſcribuntur. 5. Exiſtentia Magiæ ex aliis veritatibus revelatis non fluit: Non ex illa, quod dæmones exiſtere credamus, uti per ſe patet: Non ex illa, quod dæmon permittente Deo mira patrare, & homini nocere poſſit, nam probandum eſt, Deum poteſtatem hanc pro libitu exercendam dæmoni conceſſiſſe, ex quibus concludit prælaudatus P. Jordanus Simon, exiſtentiam Magiæ diabolicæ ad fidem non pertinere, & exempla Magica, de quibus teſtantur hiſtoriæ, vel ad fabulas, vel ad illuſiones artificioſas amandat.

Schol.

Schol. 2. Laudatus vero Author in citato suo opere ulterius progreditur, & Magiæ diabolicæ possibilitatem etiam impugnat. I. Quia pactum magi cum dæmone est impossibile. Sed ad hoc patet responsio ex hoc paragrapho (§. 208.) II. S. Scriptura & PP. passim testantur, vim dæmonis in Lege Evangelica valde ligatam, imo fere ablatam per Christum fuisse. Sed hoc solum probat, Magiam quidem hodie esse valde raram, & opera magica plerumque esse phantastica & illusoria, quod libenter concedimus: sed non probat, Magiam esse impossibilem, & subinde ex speciali Dei permissione hominem opera dæmonis adjutum mirabilia præstare. III. Antiqui libri pœnitentiales interrogatoria sua quidem ad solos illos dirigunt, qui credunt & confidunt, se ope dæmonis mira efficere & aliis nocere posse; sed quæstionem, an revera hoc præstiterint, Confessariorum judicio relinquunt.

§. 209.

Dæmon nil potest sine permissione Divina.

Licet autem diabolus, quæ hactenus dicta sunt, pro natura sua possit efficere (§. 201. & seq.) tamen quia potentia ejus omnipotentiæ Divinæ subest, & consequenter Deus potentiam diaboli cohibere potest, diabolus non valet quidquam, nisi Deus illi permittat, efficere. Sic non poterat diabolus nisi licentia a Deo data nocere Jobo, nec amplius in inferendis illi malis progredi, quam Deus permiserat Jobi 1. v. 2. & 2. v. 6. Ne porcos quidem Gerasenorum occupare poterant dæmones, nisi venia a Christo impetrata.

Quid dæmon possit.

Schol. Ex dictis quidem constat, quid diabolus agere possit, & subinde Deo permittente agat, non tamen opera diaboli contra veritatem nimium

ſunt extendenda. Sic 1. non omnes malæ cogitationes pro ſuggeſtionibus diabolicis ſunt habendæ, quia etiam homo pro libertate ſua malum amplecti poteſt. 2. Quia morbi ordinarie ex cauſis naturalibus oriuntur, morbus aliquis pro dæmoniaco habendus non eſt, donec hoc certis indiciis conſtet. Criteria vero obſeſſionis diabolicæ eſſe poſſunt: Si homo ſanus & robuſtus ſubito graviſſimis doloribus, mirisque corporis agitationibus torqueatur: Si ſecreta, futura, & in remotiſſimis locis facta revelet, præſertim ſi ſit homo rudis: Si loquatur linguis peregrinis nunquam auditis: Si robore viribus humanis majore polleat: Hæc enim vires humanas ordinarias excedunt. 3. Nec omnia mala & infortunia dæmoni aſcribi poſſunt, utpote quæ ex cauſis naturalibus proficiſci poſſunt. 4. Et quemadmodum non omnibus, quæ de ſpectris narrantur, hiſtoriis fides adhibenda eſt, cum multæ imaginationis operationes præſertim a meticuloſis & Melancholicis, & fraudes malitioſorum hominum pro ſpectris ſint habitæ: ita hiſtoriæ teſtantur multis pro magis habitos fuiſſe, qui nonniſi viribus naturæ reliquis ignotis, utebantur: Unde maxima circumſpectione hic opus eſt. Permittit tamen Deus ſubinde nonnulla opera diabolo, tum ut juſtorum virtus exerceatur & manifeſtetur: tum ut impii atrociſſimo hoc pœnarum genere commoti reſipiſcant. In lege tamen Evangelica diaboli potentiam valde reſtrictam & imminutam fuiſſe omnes experiuntur: Miſſo quippe Meſſia ad deſtruenda opera diaboli 1 Joan. 3. v. 8. & lumine Evangelicæ veritatis hominum mentes illuſtrante, neceſſum fuit, ut minueretur potentia & operatio diaboli principis tenebrarum. Eph. 6. v. 12.

§. 210.

Angeli boni beatitudinem meruerunt. Præter Angelos, qui peccarunt, (§. 194.) alii dantur, qui non peccarunt, dicti Angeli boni, Matth. 18. v. 10. adeoque in ſtatu juſti-

juſtitiæ perſeverantes beatitudinem ſupernaturalem ſibi meruerunt.

Schol. Theologi docent Angelos bonos non meruiſſe beatitudinem per opera bona illam ſubſequentia, ſive per obſequia præviſa in hominum miniſteria ex obedientia ab Angelis exhibenda, uti docuit Magiſter ſententiarum, quia Angelus in ſtatu beatitudinis eſt comprehenſor, ergo non meretur, nam meritum requirit viatorem. Nec meruerunt illam per actus tantum natura & cauſalitate priores, uti voluit S. Bonaventura, ſed per actus etiam duratione præcedentes: quia meruerunt illam per actus regulatos cognitione obſcura fidei, qua Deum ut Authorem ſupernaturalem cognoverunt, qui actus ſola prioritate naturæ beatitudinem ſupernaturalem præcedere non poſſunt, cum cognitio obſcura fidei non poſſit ſimul ſtare cum viſione beatifica. Unde via bonorum & malorum Angelorum triplici inſtanti completa fuit. In primo inſtanti Angeli creati ſunt in gratia operantes tam naturaliter quam ſupernaturaliter, ad quod Deus movebat, non tamen perfecte merebantur ex defectu libertatis quoad ſpecificationem. In 2do inſtanti Angeli boni perfecte liberi in charitate manentes plene meruerunt, mali inordinato affectu peccaverunt. In 3tio ſecuta eſt pœna malorum, & gloria bonorum Angelorum. *Quomodo meruerint.*

§. 211.

Angeli boni gaudent cognitione intuitiva Dei: ſummam capiunt ex Deo voluptatem, & ſummo Deum amore proſequuntur. Nam *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris:* Ergo cum Deus proprie faciem non habeat, (§. 47.) & ſi faciem hominis videamus, non ſymbolica, ſed intuitiva ejus cognitione fruamur, eoipſo Angelis intuitiva Dei cognitio, quæ viſio beatifica dicitur, a Chriſto tribuitur. *Angeli boni intuitive Deum vident.*

tur. Deinde ex cognitione perfectionis oritur voluptas, quæ eo major eſt, quo major eſt perfectio cognita, vel quo certius eſt cognita: Cum igitur Angeli boni Deum intuitive cognoſcant, adeoque perfectiſſime & certiſſime, ſummam ex Deo voluptatem percipiunt. Denique appetitus ad voluptatem ex perfectione entis capiendam, dicitur amor: Ergo cum Angeli boni ex perfectionibus Dei ſummam voluptatem capiant, & perennem appetitum ad eam capiendam gerant, ſummo amore Deum proſequuntur.

Schol. Licet Angeli boni intuitive Deum cognoſcant, non tamen omnia, quæ Deus ſcit, aut vult, aut poteſt, cognoſcunt, quia Deum non comprehendunt.

§. 212.

Non peccant nec peccare poſſunt.

Angeli boni nec peccant, nec peccare poſſunt. Nam S. Scriptura promittit nobis vitam æternam cum Angelis, quæ conſiſtit in pace, juſtitia & gaudio ſancto, quæ omnia non ſtant cum peccato. Ratio eſt: Amoris effectus eſt, ut amans voluntatem ſuam ad voluntatem ejus, quem amat, conformet. Quicunque ergo Deum ardentiſſime & ſemper amat, non poteſt non firmiſſimum & conſtans propoſitum habere, nihil contra voluntatem & legem Dei faciendi, hoc eſt, non peccandi: ſed Angeli hoc propoſitum habent, (§. 211.) Ergo non peccant, nec ſtante hoc propoſito peccare poſſunt.

Origenis error.

Schol. Origenes putavit, poſt certas annorum revolutiones futurum, ut Angeli boni peccarent, & ob

ob peccatum in gehennam mitterentur: dæmones vero pœnitentiam agerent, & ad felicitatem pervenirent. Scotus vero putat Angelum eſſe impeccabilem tantum ex dono & privilegio gratiæ, non vero ex ſtatu ſuæ beatitudinis, quæ opiniones ex dictis refelluntur. Quippe omnis natura, quæ Deus non eſt, conſequenter etiam Angelica de ſe eſt peccabilis, at ratione ſtatus ſuæ beatitudinis verſatur omnis Angelus bonus in ejusmodi circumſtantiis, in quibus peccare nequit: ſunt enim in ſtatu gloriæ æternum duraturo.

§. 213.

1. Angeli boni, quia Deum ſummo amore proſequuntur, (§. 211.) agunt, quæ Deus vult, & eidem placent. Hinc Deum laudant, & perfectiones illius celebrant Pſ. 102. v. 20. Luc. 2. v. 13. Ejusque juſſa exequuntur, Luc. 1. v. 19 26. 27. Chriſtum adorant, Hebr. 1. v. 6. Eique ſervierunt tam in ſtatu exinanitionis Matth. 4. v. 11. quam exaltationis circa reſurrectionem Matth. 28. v, 2. Aſcenſionem Act. 1. v. 10. & ſervituri ſunt in reditu ad judicium extremum. Matth. 25. v. 31. 1. Theſſ. 4. v. 16. ubi fragore tubarum nuntiabunt adventum ejus, latamque ab eo ſententiam exequentur, Matth. 13. v. 41. *Deum laudant.*

2. Pariter cum Angeli, quæ Deus vult, eique placent, agant & velint, Deus autem omnium hominum ſalutem velit, 1. Tim. 2. v. 4. Angeli etiam delectantur Evangelio de Chriſto Redemptore 1. Petr. 1. v. 12. ideoque in nativitate Chriſti Deum laudabant Luc. 2. v. 13. gaudent de pœnitentia & con- *De pœnitentia peccatorum lætantur.*

versione peccatorum, Luc. 15. v. 7. & de Sanctitate vitæ hominum: student promovere veram doctrinam & Religionem, unde annuntiarunt Christi nativitatem Luc. 1. v. 26. Resurrectionem, Matth. 28. v. 2. Et in contemptores Dei justam vindictam exercent. 2. Reg. 24. v. 1. 16. 2. Machab. 3. v. 25.

§. 214.

Homines custodiunt.

Homines viatores a S. S. Angelis quoad corpus & animam custodiuntur. Ita docet S. Scriptura Ps. 33. *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum.* Ps. 90. *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te.* Et Matth. 18. v. 10. *Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis: Dico enim vobis, quia Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris.* Accedunt Patres. Origenes hom. 8. in Gen. S. Basilius hom. 8. in Is. S. Augustinus in Solil. c. 17. ait: *Magna cura & sollicitudine adsunt nobis.* Scilicet hanc custodiam Deus vult, & hæc illi placet, consequenter Angeli eam libenter præstant. (§. 213.)

§. 125.

Singuli homines suum Angelum custodem habent.

Singulis hominibus singuli Angeli custodes boni sunt deputati. Innuit hoc primo S. Scriptura in loco mox citato Matth. 18. v. 10. ubi duo advertenda sunt: primo non dicitur in singulari Angelus, sed Angeli, ut ostendatur, non unum, sed plures pluribus præfici. 2do. non dicitur simpliciter Angeli,

li, ſed Angeli eorum, hoc eſt, Angeli velut proprii, & cuilibet aſcripti. Unde Act. 12. de Angelo cuſtode S. Petri dicitur: *Angelus ejus eſt.* *Secundo* ita docent P. P. S. Hieronymus in 18. Matth. *Magna profecto dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum.* S. Gregorius Niſſ. in vita Moyſis, ait, occultam eſſe traditionem Angelum quendam unicuique in adminiculum vitæ fuiſſe a Deo conſtitutum. Et Euſebius l. 13. de præp. Evang. c. 7. ait. *Angelum unicuique ad cuſtodiam divinitus datum, nos ex Scriptura didicimus*: Ergo ſingulis hominibus ſuus S. Angelus cuſtos adeſt.

Schol. 1. Proteſtantes docent non ſingulis hominibus ſuum ſingularem adeſſe Angelum cuſtodem. Verum notat D. Habert, licet non ita expreſſe habeatur in S. Scriptura, nec ab Eccleſia fuerit definitum, ſingulis hominibus ſingulos Angelos eſſe deputatos; nihilominus hæc ſententia tam communi conſenſu Catholicorum recepta eſt, ut ab ea deflectere nullo modo liceat. Nec obſtat I. quod illos effectus cuſtodiæ Angelicæ Pſ. 90. relatos, v. g. non offendere pedem ad lapidem non omnes experiantur: Nam ibi ſpecialiſſima cuſtodia Angelorum refertur, quæ commune clientum præſidium non tollit. II. 1 Hebr. 14. Angeli dicuntur in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis. Sed hoc non impedit, quominus etiam reprobis ſuus ſit aſſignatus Angelus cuſtos, cujus præcipuum officium eſt, eos ad ſalutem perducere, licet eam ex propria ſua culpa non conſequantur. III. Homines obdurati Jer. 51. v. 9. non omnino deſeruntur, licet perverſa eorum voluntas eos ſpecialiori cura Angelica indignos faciat. IV. Unus Angelus plurium quidem cuſtodiæ, ſed liberaliſſimæ Dei erga homines Chari-

Solvuntur objectiones.

Charitati non sufficit, qui singulis hominibus singulos Angelos deputare voluit.

An omnium ordinum Angeli a Deo mittantur.

Schol. 2. Omnes Angeli cujuscunque Ordinis a Deo mittuntur. Sic unus e Seraphim ad Prophetam Isaiam missus fuit. If. 6. S. Michael omnium Angelorum Princeps missus est Dan. 10. Item singulis nationibus, regnis, Ecclesiis & civitatibus deputatus est Angelus custos: Nam Dan. 10. custos regni Persarum restitit custodi Judæorum, quia necdum de voluntate Dei eis constitit, unde custos Judæorum quærebat promovere eorum liberationem, quam tamen custos Persarum videns peregrinationem Judæorum Persis ad cultum veri Dei agnoscendum esse utilem impedire conabatur. Hinc valde probabile est, Pontifices, Reges aliasque personas publicas præter Angelum ab ortu nativitatis sibi delegatum habere alium ordinis superioris ab eo tempore sibi datum, quo suscipiunt curam communitatis: Item Sacerdotem habere peculiarem Angelum, qui ei sacrificanti assistat, ejusque preces Deo offerat. Et Abulensis in Matth. 15. q. 60. B. Virgini duos Angelos tribuit, unum ut personæ privatæ, alterum ut Matri Dei. Porro idem Angelus unius hominis custodia functus, probabiliter deinde aliorum curam non suscipit, & quando homo ad terminum viæ pervenit, juxta S. Thomam non habet Angelum custodem, sed in cœlo Angelum conregnantem, in inferno Angelum punientem, in Purgatorio consolantem.

Ministeria S. S. Angelorum custodum.

Schol. 3. Ministeria Angelorum S. S. custodum circa suos clientes sunt 1. avertunt ab iis corporis & animæ pericula. 2. Excitant animam ad operandum bonum, & fugiendum malum, illuminando mentem, suadendo voluntati. 3. Dæmones arcent, ne acrius tentent. 4. Orationes clientum Deo offerunt. 5. Ipsi orant pro clientibus. 6. Corrigunt & puniunt pœnis medicinalibus. 7. Suscipiunt animam e corpore egredientem & in cœlum vel purgatorium deferunt. Igitur tanquam vere sancti merito a nobis honorantur, & solenni

festo

festo eorum memoriam celebrat Ecclesia, quæ optime docet eos invocari posse, & fideles hortatur, ut ad impetranda a Deo varia auxilia ad suum Angelum tutelarem confugiant.

An Angelus malus singulis hominibus delegatus.

Schol. 4. Probabile est universis etiam hominibus Angelum malum delegari: nam S. Paulus Eph. 6. monet, esse nobis colluctationem adversus Principes, & Potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum. Et ita docet liber pastoris l. 2. mandato 6. Origenes hom. 10. in Lucam. Tertullianus l. de anima c. 39. S. Greg. Niss. l. 1. de vita Moysis. Hæc autem delegatio non fit a Deo sed a principe dæmoniorum, quia Deus bonus non potest nec per se, nec per alium ad peccatum inducere: *Deus enim intentator malorum est, ipse autem neminem tentat.* Deinde ut Deus electorum suorum virtutem probet, aut reproborum patiatur interitum, sufficit, dæmoni ad nocendum hominibus satis proclivi permittere, illos aggredi, maxime cum unusquisque tentetur a concupiscentia sua abstractus & illectus. Hæc autem Dei permissio optimam servat œconomiam, & impedit, ne hostes pro libitu desæviant: Deus nimirum finit homines tentari, ut humiliores fiant, si vero improbos etiam ad interitum impelli permittat, integerrimum est, rectissimumque ejus judicium.

CAPUT

CAPUT IV.

DE MUNDO VISIBILI, OPERE SEX DIERUM, CREATIONE HOMINIS, ET EJUS LAPSU.

§. 216.

Creaturas pure ſpirituales conſideravimus, reſtat, ut materiales & corporeas, mundum ſcilicet hunc viſibilem, cujus præcipua pars eſt homo, contemplemur.

§. 217.

Deus mundum ex nihilo creavit.

Deus mundum hunc ex nihilo creavit. Ita *primo* teſtatur S. Scriptura. Gen. 1. v. 1. *In principio creavit Deus cœlum, & terram.* Exod. 20. *Sex diebus fecit Dominus cœlum & terram, & mare, & omnia, quæ in eis ſunt.* Et in Symbolo Apoſtolorum: *Credo in Deum, Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ.* Cui congruit Concilium Nicœnum & Conſtantinopolitanum & omnes Patres, ac Concilium Lateranenſe, c. Firmiter de ſumma Trin. *Secundo* Ratio eſt: Creatio eſt productio rei ex nihilo: ſed mundus ex nihilo eſt productus: eſt enim ens finitum & limitatum, conſequenter non eſt a ſe, & ſic rationem exiſtentiæ ſuæ habet in alio, & quidem a mundo hoc diſtincto, ſcilicet Deo, non

non vero aliqua præjacente materia, ne processus in infinitum detur: Ergo ex nihilo a Deo creatus est.

Schol. 1. Vannius, Hobbesius, & Spinoza negant mundum hunc creatum esse. Nam I. vox בָּרָא Gen. 1. non significat, creavit, sed fecit, quo modo etiam legunt veteres codices. Sed vox בָּרָא nonnisi improprie pro ly fecit, usurpatur. II. Sap. 11. dicitur mundus creatus esse ex invisa materia. Sed hæc materia ex nihilo creata fuit. III. Ex nihilo nihil fit naturaliter, bene vero si vires spectemus Creatoris. *Solvuntur objectiones.*

Schol. 2. Sicuti Deus vi omnipotentiæ solo voluntatis suæ actu res extra se existentes reddere potest, (§. 109.) ita in creatione rebus extra se solo voluntatis jussu existentiam largitus est. Quemadmodum autem Deus creat actu voluntatis suæ, sic creat secundum ideas intellectus Divini, & per imperium intellectus; unde intellectus Divinus non minus, quam voluntas Divina ad opus creationis concurrit. (§. 70. Schol. 2.) Proinde cum Deus creando res extra se existere faciat, quod est opus omnipotentiæ; (§. 108.) creatio fit per omnipotentiæ Divinæ exercitium. Et quia omnipotentia est Attributum soli Deo proprium, solus Deus hoc universum creavit, ita tamen ut toti S. S. Trinitati creatio ex æquo competat, sed salvo Personarum in operando ordine, quo Pater per Filium in Spiritu S. operatur (§. 158. Schol. 2.) Hinc fit, ut S. Scriptura tam Deo sine respectu Personarum, quam cuilibet Personæ Divinæ seorsim creationem tribuat. (§. 144. 147.) Tres tamen Divinæ Personæ non possunt dici causæ sociæ creationis: nam causæ sociæ sunt, quæ simul, quælibet vero vi a vi alterius numero diversa, effectum producunt: sed eadem Dei voluntas & intellectus & omnipotentia, per quam mundus creatus est, tribus Divinis Personis communis est. (§. 169.) & quæ- *Deus intelligendo & volendo mundum creavit.*

quælibet Perſona in creatione mundi non agit vi a vi alterius numero diverſa: Ergo non ſunt cauſæ ſociæ.

Schol. 3. Docent Philoſophi contra Suarez nullam creaturam ut inſtrumentum creationis a Deo aſſumi poſſe, quia implicat influxum creatum eſſe creativum, cum influxus creativus totum ens faciat, & omnipotentiam ſupponit, quæ eſt Attributum ſoli Deo proprium, unde ſicuti implicat, creaturam aliquid creare poſſe, ita repugnat, ut ad creandum tanquam inſtrumentum proprium aſſumatur.

§. 218.

Deus libere mundum creavit. Deus libere mundum creavit. Pſ. 134. *Omnia, quæcunque voluit, fecit, in cœlo & in terra.* Pſ. 93. *Deus ultionum libere egit.* Ratio jam data fuit alibi, ſcilicet §. 90.

§. 219.

Et in tempore. Deus mundum in tempore creavit, ita ut olim & ab æterno non extiterit. Nam Gen. 1. v. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram.* Ubi per principium ſimpliciter poſitum, principium omnium rerum extra Deum exiſtentium intelligitur, cum enim in Deo principium non detur, (§. 45.) & tamen Moyſes de principio loquatur, aliud principium intelligi non poteſt. Deinde antequam montes & terra & תֵּבֵל orbis crearetur, Deus fuiſſe Deus dicitur a ſæculo usque in ſæculum. Pſ. 89. v. 2. Ergo olim non fuit mundus, adeoque in tempore creatus eſt. Eodem modo mundo tribuitur initium Matth. 13. v. 35. Joan. 17. v. 5. Hebr. 9. v. 26.

v. 26. Apoc. 13. v. 8. Item Deus dicitur dilexisse Christum, antequam mundus fieret, Joan. 17. v. 24. elegisse fideles ad sanctitatem Eph. 1. v. 4. Quæ omnia de toto universo intelligenda sunt, cum nulla adsit restrictionis ratio. Deinde Moyses aliique sacri Scriptores Chronologiam mundi ab initio usque ad sua tempora texunt, nec aliæ historiæ aliquid de prioribus sæculis Adamo proferunt, quod fide dignum sit, Ergo creatio mundi in tempore facta fuit.

An ab æterno creare potuerit.

Schol. Quærunt Scholæ; An Deus mundum ab æterno creare potuerit. Responderi potest: Mundus præsens ab æterno non potuit creari: Nam cum mundus præsens a Deo in tempore creatus sit, non aliter autem a Deo fieri potuerit, quam ejus essentiæ convenit, essentia ejus initium existendi involvit. Quodsi igitur Deus præsentem mundum voluit creare, non potuit creare, nisi in tempore: nam mundum, cujus essentia initium existendi involvit, creare sine initio existendi, hoc est, ab æterno, est repugnans, adeoque nec objectum Divinæ omnipotentiæ. Scilicet, si Deus mundum creasset ab æterno, non esset præsens, qui in tempore factus est, & hinc fieri non potuit, ut mundus præsens ab æterno crearetur. Verum altera quæstio inde emergit, scilicet: An Deus alium quendam mundum ab æterno creare potuerit: sive an talis mundus, qui nullum habet existendi principium, sit possibilis. Negamus & præter alias rationes a Philosophis expositas, sequentem damus. Si mundus aliquis ab æterno sine initio existentiæ suæ esse posset, temporis cursus æternus velut linea concipi posset ad nostra usque tempora producta, cui tot puncta in fine addi possent, quot puncta temporis fluunt, quæque a parte ante infinita foret. Hoc modo linea hæc semper magis prolongaretur. Sed si ponamus eam a parte ante infinitam

tam esse, sequeretur, eam nunquam decurtandam esse, nec minorem & breviorem fieri posse, quanta & quotcunque demum puncta vel partes a parte post ab ea demerentur, cum semper infinita maneret, quod tamen implicat. Ergo creatura æterna dari non potest. Porro sive creaturam ab æterno possibilem admittamus, sive non; salvum semper manet argumentum pro Divinitate Filii seu Verbi Divini ab ejus æternitate deductum, & ab Apostolo Hebr. 1. v. 4. 8. propositum: Nam Apostolus non loquitur ibi de æternitate simpliciter tantum, sed Filio fixam æternitatem, id est, talem, quæ sine omni successione & variatione statuum est, tribuit, v. 11. 12. At vero licet Deus mundum ab æterno creasset, non tamen æternitas fixa, sed successiva & participata, continuis in illo rerum successionibus evenientibus, illi tribuenda foret.

§. 220.

Historia Creationis ex l. 1. Moysis peti debet.

Historia Creationis mundi ex Moyse petenda est. Moysen omnes reliquos historicos antecessisse probant Clemens Alexandrinus l. 1. strom. S. Cyrillus adv. Julian. & Huetius in demonstr. Evang. prop. 4. Testantur hoc Theodorus, Eupolemus, Artabanus, & ipse Apion Grammaticus l. 4. hist. sane omnes, quos novimus, historici Moysen longo postea tempore fuerunt subsecuti. Herodotus vixit sub Xerse anno 1. Olympiadis 72. Hunc secutus est Thucydides tempore belli Peloponesiaci: Xenophon Olympiade 94. floruit: Berosus Ægyptiorum historicus antiquissimus biennio ante obitum Alexandri natus libros suos Antiocho Deo obtulit, uti probat Vossius l. 1. de hist. Græc. c. 13. Manethos Sebanita

sub

sub Ptolomæo Philadelpho Ægyptiorum tempora digessit usque ad Darium Codomannum, ex quo primum Julius Africanus, deinde Eusebius suas Dynastias exscripserunt. Horum Ægyptiorum scripta ab Annio Viterbiensi edita, spuria esse consentiunt eruditi. Theodotus, qui res Phœnicum scripsit, incertæ est ætatis, in suis tamen libris Judæorum meminit teste Josepho l. 1. cont. Apion: Deinde etiam Poetæ non sunt Moyse antiquiores. Homerum ante primam Olympiadem 130. annis vixisse scribit Suidas ex Porphyrio: Orpheus Linum paulo antecessit, Linus Herculem: Hercules juxta Tatianum unius hominis ætate bellum Trojanum antevertit, cæteri sunt juniores, nullus ante Moysen historias edidit. *Secundo* demonstrat Huetius l. de demonst. Evang. omnem Priscorum doctrinam ex Moyse promanasse. Sanchoniaton de rerum principiis & mundi origine ex Thaauto, id est, Moyse narrationem suam hausit: Homerus multa ex Moyse depromsit: Pythagoricorum, Platonicorum & reliquæ Philosophorum sectæ ex Judæorum, cum quibus illi Philosophi conferebant, doctrina manarunt: *Tertio* veritatem historiæ Mosaicæ probat Styli simplicitas, gravitas, & primigeniæ linguæ phrasis: Scriptoris humilitas, qui genus suum, bona & mala sibi, familiæ, & genti suæ obvenientia, virtutes & vitia sine fuco recenset. Complectitur ejus historia res majorum suorum traditione acceptas & confirmatas; multa peracta coram ingenti mul-

titudine, coram Pharaone & Optimatibus Ægypti: tradit cultum Religionis eastissimum. Unde expensis etiam notis criticis omnem falsi suspicionem historia Moysis effugit.

Solvuntur objectiones. *Schol.* Bolingbroke veritatem narrationis Mosaicæ sequentibus argumentis evertere contendit. I. Quia Moyses eorum, quæ de temporibus ante se acciderunt, nec testis oculatus, nec coævus fuit. Verum illa ex fontibus intemeratæ traditionis haurire optime potuit. II. Narrata a Moyse per testes extraneos & alios historicos Moysi coævos non confirmantur. Sed præterquam quod hoc testimonium non sit necessarium, nullum Scriptorem Moysi vel antiquiorem, vel coævum novimus III. Historia Moysis sibi ipsi contradicit, tum quando dicit unitatem Dei ab Adamo semper creditam fuisse, & tamen tempore Sarug vel Thare Polytheismum invectum esse: tum quia Israelitæ in Ægyto numerosissimi se ab Ægyptiis opprimi passi non fuissent. Verum nulla est contradictio, quod fides in unum Deum apud multos quidem perseveraverit, licet apud alios Polytheismus invaluerit: & quod Israelitæ dura servitute in Ægypto oppressi contra armatos Ægyptios prævalere non potuerint. Vid. Leland de scriptis Deisticis.

§. 221.

Ante hunc mundum nec alii mundi fuerunt, nec modo sunt. Historia creationis Mosaica primum totius universi initium exponit, & nec alii mundi extiterunt aut extant, nec aliquæ mundi partes ante creatam hanc terram fuerunt. Nam Marci 10. v. 6. dicitur Deus *ab initio* creasse masculum & fœminam Luc. 11. v. 50. dicitur sanguis omnium Prophetarum, qui *ab initio mundi* (id est a sanguine Abel

Matth.

Matth. 23. v. 15.) effusus est poscendus a Judæis, Et Act. 17. dicitur Deus *ex uno fecisse omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ.* In his omnibus locis dicitur mundus a Deo creatus, & quidem in singulari: Ergo Moyses de creatione totius universi, non de sola terra loquitur, & nullus alius, præter hunc, mundus datur.

Schol. Anaximander, Democritus, Ophei &c. infinitos mundos extare putarunt: quia ante conditum hunc mundum infinita fluxerunt durationis spatia, in quibus Deum otiosum mansisse credibile non est. Verum cum Deus operando ad intra se intelligat & amet semper, otiosus dici nequit.

§. 222.

Partes mundi successive creatæ sunt.

Partes mundi, non unico momento seu simul tempore, sed successive sex dierum naturalium spatio a Deo productæ fuerunt. Nam verba S. Scripturæ debent sumi juxta primariam suam significationem, quamdiu non sequitur inevitabile absurdum: Sed ex propria vocum acceptione S. Scripturæ, quibus indicantur vespere & mane dies, primus, secundus, tertius &c. nil absurdi sequitur, & ad metaphoram sine sufficienti ratione illa traducuntur, Ergo in proprio sensu de diebus naturalibus accipienda sunt. Deinde Exod. 20. ait Deus: *Sex diebus operaberis, sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram.* Hic in priori propositione sermo est de diebus naturalibus, Ergo etiam in posteriori.

Sententia S. Augustini de diebus Angelicis.

Schol. 1. S. Augustinus de Gen. ad litt. docet simul omnia a Deo producta fuisse, non successive sex dierum naturalium spatio. Quare per dies, quorum meminit S. Scriptura, non intelligit dies naturales, sed Angelicos & intelligibiles, qui distinguuntur non ex parte cognitionum, sed rerum cognitarum; ita ut primum opus Dei ut cognitum ab Angelo sit primus dies: secundum, secundus dies &c. Et quia in Angelo est duplex cognitio, vespertina, qua utpote obscuriori cognoscit Angelus res in seipsis: & matutina & clara, qua cognoscit res in Deo, ideo dies Angelicus componitur ex vespere & mane, & ideo dicitur: factum est vespere & mane dies unus. Hæc sententia salva fide a multis Catholicis adhuc defenditur ex his rationibus. I. Quia Gen. 2. v. 4. Deus dicitur fecisse cœlum & terram in die בְּיוֹם non vero in diebus. Verum יוֹם non semper unicum diem significat, sed sæpe tempus plurium dierum, hebdomadum & mensium, uti Jer. 31. v. 32. ubi Deus fœdus cum Israelitis pepigisse dicitur in die eductionis eorum de Ægypto, quod tamen modo post aliquot menses factum fuit Exod. 12. Hoc loco autem יוֹם de spatio plurium dierum intelligendum esse, patet ex Gen. 1. & Exod. 20. II. Is. 48. v. 13. dicitur: *Deus fecit omnia simul* יַחְדָּו sed יַחַד non semper temporis simultaneitatem, sed subjectorum paritatem significat, uti Ps. 32. v. 15. Is. 40. v. 5. unde sensus est, Deum omnia simul, sed non simul produxisse: vel si de tempore simultaneo sumere velis, Deum non interrupta creationis serie, licet non eodem momento, omnia creasse. Eodem modo explicatur locus Eccli. 18. v. 1. Nec est III. cur putes, per creationem Dei omnium instantaneam majorem potentiam Dei ostendi. Nam cum potentia sit facultas possibilibus conferendi existentiam, (§. 108.) gradus potentiæ non ex tempore, sed ex copia rerum productarum æstimandus est. Unde si Deus in instanti mundum & omnes creaturas produxisset, quas sex diebus produxit, hoc tamen majorem

rem potentiam præciſe non oſtenderet. Potuiſſet quidem in inſtanti omnia producere, ſed maluit ſex dies impendere, tum ut conſtaret, mundum ab æterno non extitiſſe; tum ut attentius opera Dei meditemur; tum ut ſtatum mundi triplicem, creationis ex nihilo, diſtinctionis, & exornationis conſideremus; tum ut ſex dies labori, ſeptimum Divino cultui impendamus.

Quo anni tempore & die mundus creatus ſit.

Schol. 2. Quæritur, quo anni tempore mundus creatus fuerit. Petavius &c. autumnum aſſignant, in quo Judæi annum civilem incipiunt. Antiqui Patres verno tempore, die dominica, 25 Martii in puncto mediæ noctis, & conſequentibus diebus Mundum creatum eſſe docent.

§. 223.

Opera Primi Diei.

Ordo Creationis ex lib. Geneſis eſt. Primo die *creavit Deus cœlum & terram. Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi: Et Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas. Dixitque Deus: Fiat lux. Et facta eſt lux. Et vidit Deus lucem, quod eſſet bona: & diviſit lucem a tenebris. Appellavitque lucem diem, & tenebras noctem: factumque eſt veſpere & mane dies unus.* Gen. I. v. 1 - 5.

Schol. Varia hic diſputant Interpretes, & plerumque pro ſuis quique ſyſtematibus Philoſophicis. Nomine cœli & terræ intelligunt nonnulli tum mobiliorem materiam usque ad ſuperiores mundi limites protenſam, tum partium craſſiorum conglomerationem, ſive liquidarum ſive ſolidarum inter ſe confuſionem, unde *Chaos* dicuntur. Alii intelligunt materiam, ſeu entia ſimplicia, vel elementa, vel particulas ſubtiliſſimas, ex quibus cœlum & terra fieri debebant. Cum vero materia ſeu elementa univerſi in principio producerentur, elementa ſingulorum mundi corporum erant adhuc inter ſe permixta & confuſa informem molem conſtituentia, & hinc terra dicitur

 inanis

inanis & vacua, & materia universi non absimilis pelago in subtilissimas particulas divisa *abyssus* dicitur, vel etiam aquarum copia hoc nomine denotatur. Lux autem primo die creata vel fuit nubes lucida, vel potius materia ignea ab opaca separata. Eodem die cœlum empyreum & Angeli creati fuerunt. Spatium illud temporis, quod Moyses vocat diem, æquale fuit ratione durationis, tempori, quod sol motu suo circa terram impenderet.

§. 224.

Secundi diei. Secundo die *dixit Deus: Fiat Firmamentum in medio aquarum: & dividat aquas ab aquis. Et fecit Deus Firmamentum, divisitque aquas, quæ erant sub firmamento ab his, quæ erant super firmamentum. Et factum est ita. Vocavitque Deus firmamentum, cœlum: & factum est vespere & mane dies secundus.*

Schol. Cum Deus particulas materiæ in motum ageret, ut homogeneæ coirent, & heterogeneæ segregarentur, æther per vastissimum mundi spatium ubique mansit expansus, sicuti eum hodie per universum expansum esse docent recentiores Philosophi, qui proinde juxta illos nomine firmamenti רקיע intelligitur, tum quia dicitur cœlum, & nos hodie illud expansum cœlum sydereum vocamus; tum quia luminaria magna a Deo in firmamento posita Gen. 1. v. 14. in æthere expanso juxta Philosophos moventur. Per aquas superiores supra firmamentum nonnulli nubes: alii materiam lutosam ex terreis & magna copia aquearum particularum mixtam pro materia planetarum intelligunt.

§. 225.

Tertii diei. Tertio die dixit Deus: *Congregentur aquæ, quæ sub cœlo sunt, in locum unum: ut appareat arida.*

arida. Et factum est ita. Et vocavit Deus aridam terram, congregationesque aquarum appellavit Maria. Et vidit Deus, quod esset bonum. Et ait: Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum, cujus semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita. Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodque sementem secundum speciem suam. Et vidit Deus, quod esset bonum. Et factum est vespere & mane dies tertius.

Schol. Tertio die etiam montes, & metalla producta fuerunt: Quia vero productio herbarum, fruticum, & arborum pertinet ad opera tertii diei, ad ea etiam referenda est plantatio Paradisi, qui, contra quam male docuit Origenes, fuit locus visibilis, & corporeus, & non pure metaphorice sic dictus: fuit quippe locus amœnissimus, arboribus frugiferis exornatus uti ex verbo עֵדֶן a radice עָדַן delectavit demonstratur. Ubinam vero situs fuerit, innuit Moyses Gen. 2. v. 8-14. ex plaga, versus orientem eum fuisse dicens, plagam scilicet orientalem respectu ejus loci, ubi Moyses scripsit, scilicet Ægypti seu Arabiæ. Ex fluviis vero a Moyse denominatis non possumus esse de loco Paradisi certi, cum non sit dubium, quin per maximam diluvii inundationem loca marium, fluviorum & stagnorum maximas mutationes passa sit. Nonnulli eum probabiliter in Mesopotamia ponunt propter conjunctionem Eden & Haran Ezech. 27. v. 23. An adhuc extet omnino incertum est. Vid. Huetium de situ Paradisi. *Paradisi locus.*

§. 226.

Quarto die dixit Deus; Fiant luminaria in firmamento cœli, & dividant diem ac noctem, *Quarti diei.*

& sint in signa, & tempora, & *dies & annos: ut luceant in firmamento cæli, & illuminent terram. Et factum est ita. Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare majus, ut præesset diei: & luminare minus, ut præesset nocti: & stellas. Et posuit eas in firmamento cæli, ut lucerent super terram, & præessent diei ac nocti, & dividerent lucem ac tenebras. Et vidit Deus, quod esset bonum. Et factum est vespere & mane dies quartus.* Gen. 1. v. 14-20.

Schol. 1. Per duo luminaria intelliguntur sol & luna, nomine stellarum etiam Planetæ intelliguntur. *Primus* finis creationis Syderum est, ut dividant diem & noctem scilicet artificialem diem, quem sol per moram suam supra horrizontem, sicuti noctem per occultationem infra horrizontem facit. 2*dus* ut faciant tempora & tempestates, veris, æstatis, autumni & hiemis ob motum solis annuum. 3*tius* ut sint signa harum tempestatum, quod etiam stellis fixis competit, ex quarum ortu & occasu cum solis ortu & occasu judicare licet de instantibus varietatibus tempestatum constantium: sicuti etiam nautæ & agricolæ ad hæc signa solent respicere. 4*tus* est, ut faciant dies & annos ex motu solis per eclipticam. 5*tus* est, ut illuminent terram in se opacam & tenebricosam, omnes enim stellæ lumen in terram fundunt, licet non omnes proprium, sed sol & stellæ fixæ proprium, Planetæ alienum a sole acceptum. 6*tus* est ut sol terram calefaciat, ne homines & bruta frigore languescant, & terra fructus suos progerminet. 7*timus* ut Planetæ influxibus suis terram fœcundent.

An dentur Lunicolæ. *Schol.* 2. In Luna & cæteris Planetis degere homines, licet terricolis non omnino similes putat Canzius in Civ. Dei Sect. 2. & Carpovius in Theol. revel. tum quia ita magis amplificatur gloria Dei: tum quia Planetæ possunt habitari. Verum nullibi legimus Planetas hominum habitationi esse destinatos:

natos: & act. 12. dicitur: *Fecit Deus ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ:* Ergo extra hanc terram aliud hominum genus non datur.

§. 227.

Quinto die *dixit Deus: Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile super terram sub firmamento cæli. Creavitque Deus cete grandia, & omnem animam viventem, atque motabilem, quam produxerunt aquæ in species suas, & omne volatile secundum genus suum. Et vidit Deus. quod esset bonum. Benedixitque eis, dicens: Crescite & multiplicamini, & replete aquas maris: avesque multiplicentur super terram. Et factum est vespere & mane dies quintus.* Gen. 1. v. 20 - 23. *Quinti diei.*

§. 228.

1. Sexto die dixit Deus: *Producat terra animam viventem in genere suo, jumenta & reptilia & bestias terræ secundum species suas. Factumque est ita. Et fecit Deus bestias terræ juxta species suas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus, quod esset bonum.* Gen. 1. v. 24. 25. *Sexti diei.*

2. Eodem die creavit Deus hominem ad imaginem suam: *ad imaginem Dei creavit illum; masculum & fœminam creavit eos.* v. 27.

Schol. Hominem esse substantiam ex anima rationali & corpore constantem, notissimum est. Videamus igitur, in quo vita corporis, animæ, & hominis consistat. 1. Corpus nostrum dicitur vive- *Quid sit vita hominis.*

re, quamdiu vis ejus activa ita determinata est, ut ad membra movenda aptum sit. Pereunte hac aptitudine corpus nostrum dicitur mori. Et quia sicuti ex œconomia animali constat, circulus sanguinis in corpore nostro, principium est omnium reliquorum ejus motuum, ideo corporis vita in sanguine esse dicitur, Lev. 17. v. 11. 2. Vita vero animæ, utpote Spiritus, adeoque entis intellectu & voluntate præditi, in vi cogitandi & appetendi posita est dico in vi cogitandi: Cogitationes enim transitoriæ sunt, vis vero cogitandi perdurat, sicuti etiam vita animæ perseverat. 3. Vita hominis, vel totius suppositi ex anima & corpore conflati, consistit in vi harmonica animæ & corporis, ita ut quando motus fit in corpore, similis mutatio in anima contingat. Quod quomodo fiat, an per influxum physicum, an per causas occasionales, seu a Deo, an per harmoniam præstabilitam, Philosophis discutiendum relinquimus. Ex his porro intelligi potest, quo sensu totus homo mori dicatur, licet non totum hominis. Scilicet totus homo moritur, dum cessat harmonia actionum corporis & animæ: non vero moritur totum hominis, quia anima post mortem corporis vivens permanet.

§. 229.

Anima rationalis non est particula Dei. I. Anima hominis rationalis ex essentia Dei facta non est. Nam nulla creatura pro particula essentiæ Divinæ habenda est: Sed anima hominis est creatura: (§. 228.) Ergo non est particula essentiæ Divinæ.

Solvuntur objectiones. *Schol.* Plato & alii Philosophi dicti Emanatiani volunt, animas a Deo effluxisse, & esse particulas Divinæ substantiæ. Nam I. Act. 17. v. 28. dicimur esse *genus Dei*. Sed non ob emanationem ab essentia Divina, sed propter factam ad illam, tanquam causam exemplarem productionem, vel quia in Deo vivimus, movemur, & sumus.

II. Deus

II. Deus animam creavit *inſpirando in faciem* Adæ *ſpiraculum vitæ* Verum per hunc halitum tropice omnipotens Dei operatio deſignatur, per quam Adami anima creata fuit.

§. 230.

Animæ rationales non migrant de uno corpore in aliud. Hinc Eccl. 12. v. 7. dicitur: *Spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* S. Irenæus l. 2. c. 33. hoc probat ex eo, quia ſi anima ab uno corpore in aliud transiret, reminiſceretur eorum, quæ in priori corpore geſſit, quod tamen eſt contra experientiam: dicere enim, quod ſtatim omnium obliviſcatur, omni fundamento caret. Certe ſi anima in pœnam ſuorum ſcelerum commiſſorum in corpus bruti migraret, eorum recordaretur, propter quæ puniretur, ait Tertullianus l. de anima c. 33.

Animæ rationales non migrant de uno corpore in aliud.

Schol. Pythagoras docuit certum numerum animarum ab initio mundi conditum eſſe, quæ ex homine in hominem, & pro vitæ merito vel demerito etiam in bruta & plantas transmigrarent, unde ejus ſequaces dicti ſunt Metempſychoſitæ.

§. 231.

Animæ rationales non propagantur ex ſemine, vel traduce. Solet hoc a nonnullis probari variis S. Scripturæ teſtimoniis, a quibus tamen abſtinemus, quia S. Auguſtinus ſcribens ad S. Hieronymum oſtendit, illa non eſſe omnino invicta. Unde probatur ex Traditione. Sic S. Hieronymus totus eſt, ut noſtram doctrinam confirmet in ep. ad S. Au-

Non propagantur ex ſemine.

S. Augustinum contra Ruffinum. S. Hilarius l. 10. de Trin. ait: *animam esse ex Deo.* carnem vero ex carne. S. Ambrosius l. de Noe ait: non posse hominem animam generare. S. Augustinus licet de animarum propagine dubitaverit, constanter tamen docuit, animam rationalem non fieri ex semine. Ratio est: Anima rationalis est spiritualis, adeoque ens simplex, quod generari & ex semine progari nequit. (§. 47.)

Schol. Antonius Roccus animam humanam & corpoream materiali semine propagari contendit. Alii vero Traduciani vel ex anima Patris aut Matris, vel utriusque animam infantis propagari contendunt. Ad hos accedere videtur Wolffius, qui docet, in animalis maturi semine dari animalcula spermatica animabus fœcundata, quæ in gradu infimo perceptionum subsistunt, donec organa animalis melius elaborentur. Videtur quidem Traducianis favere S. Scriptura, ubi Gen. 12. v. 5. dicitur: *Animæ, quas fecerat Abram in Haram.* Et c. 46. v. 26. dicuntur *animæ egressæ de femore Jacob.* Verum ibi anima per Synecdochen pro toto composito humano sumitur.

§. 232.

Non sunt creatæ extra corpora.

Animæ rationales non sunt creatæ extra corpora, & in illa ob patratum crimen detrusæ. Nam Rom. 9. de Jacob & Esau dicitur: *Cum nondum nati essent, aut aliquid boni egissent*: Ergo ante hominis nativitatem animæ non peccaverunt. Unde S. Scriptura hominibus tantum exprobrat peccata præsentis vitæ: Ergo ante alia vita non fuit. Certe si animæ antequam corpori unirentur, peccassent, status innocentiæ non extitisset.

Schol. Origenes & Priscillianistæ, animas ab initio mundi conditas esse, & deinde in corporeum carcerem ob patratum crimen detrusas fuisse putant. *Solvuntur objectiones.*
I. Quia Sap. 18. v. 19. Salomon dicit, quod *sortitus sit animam bonam, & venerit ad corpus coinquinatum:* Ergo anima ejus ante corpus extitit. Verum planus est sensus Salomonis, scilicet, quod puer fuerit optimæ indolis, & in mortali corpore dono Divinæ Gratiæ caste vixerit.
II. S. Augustinus l. 7. de Gen. ad litt. c. 24. docet, animam ita conditam fuisse, sicuti primitus conditus est dies, & creatam latuisse in operibus Dei, donec eam suo tempore sufflando, id est, inspirando formato ex limo corpori insereret. Hanc sententiam S. Augustinus arbitrio lectorum quidem relinquit, sed Nb. si nulla Scripturarum auctoritas seu veritatis ratio contradicat: eam tamen S. D. non amplectitur, sed l. 12. de Civ. c. 23. docet, Deum animam sufflando indidisse, sive potius sufflando fecisse.

§. 233.

Anima rationalis a Deo creatur, quando ab eo corpori organizato infunditur. Sic Eccl. 12. v. 7. Deus dicitur nobis dedisse Spiritum, seu animam: Sed non dedit antequam corpori infunderetur: (§. 232.) nec anima propagatur per traducem (§. 231.) nec migrat de uno corpore in aliud (§. 230) Ergo a Deo creatur, quando corpori organizato infunditur. Ratio est: Anima rationalis ex mox dicendis est Spiritus, adeoque ens simplex: Sed ens simplex nonnisi per creationem oriri potest: Ergo a Deo creatur. *Anima rationalis a Deo creatur.*

§. 234.

Anima hominis est spiritualis. Hinc l. c. Eccl. dicitur Spiritus. & 1. Cor. 2. v. 11. *Est spiritualis.*

Quis . . . hominum ſcit, quæ ſunt hominis, niſi Spiritus hominis, qui in ipſo eſt? ita & quæ Dei ſunt, nemo cognovit, niſi Spiritus Dei. Hic Spiritus Dei ſumitur proprie pro ſubſtantia ſimplici intellectu & voluntate prædita: Ergo etiam Spiritus hominis. Bene igitur definivit Concilium Lateranenſe: Deum utramque condidiſſe creaturam, *ſpiritualem & corporalem, ac deinde humanam quaſi communem ex corpore & Spiritu conſtantem.* Et SS. PP. toti ſunt, ut probent contra Paganos & Epicureos, animam hominis eſſe proprie dictum Spiritum. Ratio eſt: Anima humana intelligit, & vult, teſte experientia. Sed hoc materiæ competere nequit, non enim ſingulæ materiæ partes vi diſtincte cogitandi gaudere poſſunt, quia alias tot forent in materia cogitationes, quot ſunt ejus partes, cum cogitatio unius partis extra cogitationem alterius foret poſita, quæ ſane in unam & eandem cogitationem coaleſcere non poſſent, eoipſo quod cogitatio unius partis non poſſit fieri cogitatio alterius. Deinde ſi ſingulæ partes materiæ non cogitant, nec tota materia cogitabit. Denique ex certo ſitu & textura partium cogitatio oriri nequit, alias enim in omni nova cogitatione hæc textura varianda foret. Nec juvat dicere, ſitum partium materiæ talem eſſe, ut adinſtar ſpeculi objecta a ſe diſtincta repræſentet: Nam ad cogitationem ſola repræſentatio non ſufficit, ſed ulterius requiritur, ut homo hujus repræſentationis ſibi ſit conſcius, ut eam reproducere, judicare & ratioci-

tiocinari valeat, quæ huic speculo fictitio convenire non possunt, alias enim in uno eodemque cogitandi actu duplex & plane diversa partium structura simul concurrere deberet, una pro ipsa repræsentatione, altera pro hujus repræsentationis conscientia habenda, quod regugnat.

Schol. Democritus, Zeno & Epicurus animam rationalem docuerunt esse quiddam ignitum ex levibus rotundisque corpusculis compositum. Heraclitus vult esse vaporem mobilem, Diogenes aerem, Empedocles substantiam ex singulis elementis compositam. Veteres etiam nonnulli Patres cum Tertulliano animam humanam corpoream esse, subtilis tamen & aereæ materiæ putarunt. Et Cowardus Anglus materialistarum coryphæus docuit, animam esse meram concinnam corporis, speciatim vero cerebri dispositionem, motusque in cerebro agiles, esse cogitationes. Nam I. anima in suis operationibus dependet a corpore: ergo erit corporea. Verum absolute anima ab organis corporeis non dependet, sed tantum pro statu præsentis vitæ, siquidem etiam separata a corpore existere & operari possit. II. Anima etiam in suis operationibus defatigatur, v. g. in intelligendo, uti patet in studentibus: ergo a corpore pendet. Ast anima non defatigatur, sed tantum fluido nerveo exhausto corporis vires deficiunt. *Solvuntur objectiones.*

§. 235.

Anima hominis est immortalis, & nunquam a Deo annihilatur. Nam corpore licet vi externa perempto animam tamen superstitem fore Christus docet Matth. 10. v. 28. Et ita definit Concilium Lateranense. Ratio est: Anima utpote ens simplex non- *Et immortalis.*

nisi

nisi per annihilationem perire potest: (§. 47.) Sed Deus animam non annihilat, quia conservando eam in æternum gloriam suam mundo manifestare vult (§. 105.) Ergo anima rationalis post mortem corporis perdurat, suas post mortem perceptiones continuat, quia essentiam suam in vi percipiendi consistentem, & remoto omni impedimento in actum exeuntem retinet: in statu distinctarum perceptionum versatur utpote sensibus confusionis perceptionum causis, non amplius alligata: sui sibi conscia est, seque eandem esse cognoscit, quæ in vita mortali fuerat: status præteriti memoriam conservat: ab aliis rebus se discernit: uti patet ex historia epulonis Luc. 16. v. 22. & consequenter est immortalis.

Solvuntur objectiones. *Schol.* Materialistæ immortalitatem animæ negant: I. Quia Eccl. 3. v. 18. dicitur, *unus interitus est hominis & jumentorum . . . Sicut moritur homo, sic illa moriuntur.* Sed hæc ratione corporis, non vero ratione animæ dicta sunt. II. Anima cum corpore simul oritur, sensim adolescit, languente corpore languet, vigente viget: Ergo etiam eo moriente moritur. Ast anima nec languet, nec ægritudine premitur, sed corpus, ita tamen ut corpore afflicto, ob unionem animæ cum corpore & harmonicum consensum anima easdem afflictiones patiatur.

§. 236.

Homo constat corpore & anima. Duæ igitur tantum sunt partes hominis essentiales, corpus videlicet & anima rationalis. Quippe S. Scriptura dum primi hominis ortus, (§. 228.) & interitus ejus.

Eccl.

Eccl. 12. v. 7. meminit, duas tantum ejus partes essentiales animam & corpus commemorat, & omnes ejus operationes per duas has partes essentiales explicari possunt: Ergo non est ratio, cur plures partes essentiales illi tribuamus.

Schol. 1. Fanatici tres homini partes essentiales tribuunt, corpus animale, animam, quæ circa artes, scientias, & alia naturalia hujus vitæ versatur, & Spiritum, cujus objectum est Deus, res Divinæ & spirituales. Nam I. Luc. 1. v. 46. anima a Spiritu distinguitur: *Magnificat anima mea Dominum, & exultavit Spiritus meus in Deo salutari meo.* Verum a verbis diversis ad res diversas consequentia non semper in S. Scriptura valet, imo quia in loco citato & anima & Spiritus Deum laudare dicitur, anima & Spiritus pro eadem re sumuntur. II. 1 Thess. 5. v. 23. Apostolus Spiritus animæ & corporis mentionem facit. Sed Spiritus hic dona spiritualia denotat, uti v. 19. *Solvuntur objectiones.*

Schol. 2. Idealistæ hominem sola anima constare, corpora vero mera esse phantasmata docent. Verum cum experientia doceat nos habere ideam substantiæ cujusdam extensæ, quæ est corpus, corpus etiam existere debet: nam idea substantiæ extensæ, quam habemus, nobis illam potius, quam aliud quid repræsentat, hinc proprietatem hanc ab aliqua causa recepit, ne quid sit sine ratione sufficiente. Jam vero hæc causa exemplaris, sive objectum juxta Idealistas non sumus nos ipsi, quippe qui juxta illos solo Spiritu constamus, adeoque objectum ideæ substantiam extensam repræsentantis esse non possumus, unde & ipse Deus utpote etiam inextensus causa exemplaris hujus ideæ esse nequit. Igitur substantia extensa reipsa existens causa seu objectum hujus ideæ esse debet, nihilum enim eam causare nequit. Nec juvat dicere ideam illam esse mere fictitiam, qualis est idea montis aurei: Nam idea corporis non *Idealistæ refutantur.*

dependet a noſtra voluntate, nobis enim etiam nolentibus excitari poteſt: cum econtra idea montis aurei ſolum fiat ab intellectu fingente, & objectum ejus, ſcilicet mons & aurum reipſa, licet ſeparatim, exiſtant, & ſola combinatio a mente fingatur.

§. 237.

Creatio Evæ. Ne ſocia homini deeſſet, cujus auxilio tum in aliis negotiis, tum in prolis generatione uteretur, Deus altum ſoporem viro immiſit, & ex dormientis coſta fœminam illi formavit. Gen. 2. v. 21. 22.

Schol. 1. Cajetanus narrationem de ædificatione mulieris ex una coſtarum viri putavit eſſe Allegoricam & non veram hiſtoriam ſed parabolam: quia alias ſequeretur, Adamum aut fuiſſe monſtrum antequam Eva formata fuit ob coſtam ſuperfluam: aut ea ſublata fuiſſe mutilum & imperfectum. Verum coſta illa non fuit ſuperflua, cum etiam nunc coſtæ impares in homine reperiantur a vertebris ſpinæ pertingentes ad ſternum, & ad Xyphoidem terminatæ, quarum unam pro formanda muliere Deus aſſumpſit, & ne Adam mutilus remaneret, carnem pro ea replevit.

An fœmina ſit verus homo. *Schol.* 2. Nonnulli, neſcio utrum ſerio, an per jocum, fœminas homines eſſe negaverunt. Verum cum Eva recens creata actus intellectus & voluntatis liberæ elicuerit: Gen. 3. v. 1 - 6. Deus illi animam rationalem largitus eſt; & corpus ejus ex coſta viri formavit, quæ cum ſint partes hominis eſſentiales, eam Deus verum hominem creavit. Hinc Salvator noſter ex muliere natus Gal. 4. v. 4. ſæpiſſime in S. Scriptura Filius hominis dicitur. Luc. 22. v. 69.

§. 238.

Quandonam Eva creata ſit. Creavit igitur Deus 1. fœminam poſt virum: (§. 237.) 2. Intra hexameron ſexto die

die Gen. 1. v. 27 - 31. licet ejus creatio describatur Gen. 2. ubi etiam creatio viri describitur, qui tamen sexto die factus fuit: (§. 228.) 3. In Paradiso: Nam Adam antequam obdormisceret, a Deo in Paradisum introductus fuit. Gen. 2. v. 15. Cum igitur fœmina facta sit ex costa viri jam ante existentis, & vir extra, fœmina intra paradisum sit creata: Adami corpus non fuit androgynum, nec fœminæ corpus scapulis viri adhærens factum & commisso peccato inde abscissum fuit.

Schol. Rabbini nonnulli volunt, mulierem simul cum viro productam fuisse membris omnibus perfectam, & latere lateri media una costa conjuncto, a quo deinde separata fuit. Nam I. Gen. 1. v. 22. dicitur, *masculum & fœminam creavit eos.* Verum bene dicitur אתם eos, & non: eum, ut Rabbinorum fabula eludatur. II. Matth. 19. v. 5. dicuntur Adam & Eva duo in carne una: sed non physica corporum agglutinatione, sed unione solum morali. *An corpus Adami Androgynum fuerit.*

§. 239.

Fœmina creata est, ut viro sit adjumento, adeoque propter virum creata est 1. Cor. 11. v. 9. & consequenter in se dignitate viro est inferior. Et hinc si in societate conjugali ab utraque parte æquales rationes militent, uxor marito obedire debet. *Cur Eva creata sit.*

§. 240.

Ut autem sanitas corporis viri & uxoris ejus conservaretur, Deus illis herbas, olera & fructus arborum in cibum concessit Gen. 1. v. 29. *Prohibitio arboris cognitionis boni & mali.*

v. 29. & c. 2. v. 16. una arbore cognitionis boni & mali excepta Gen. 2. v. 17. Et benedictionem, ut multiplicaretur genus humanum, impertitus eſt. Gen. 1. v. 28.

Adami corpus an gigantæum fuerit. *Schol.* Adami corpus neque infantili ætate, neque ſtatura gigantea productum fuit: Nam ex mandato Dei de generis multiplicatione Adamo & Evæ dato, hos non ut infantes, ſed in forma adulta a Deo creatos eſſe apparet: Et Gen. 6. v. 4. legitur, gigantes originem ducere a connubiis filiorum Dei cum filiabus hominum: Ergo ab initio mundi gigantes non fuerunt. Rurſus etiam in ſtatu innocentiæ per copulam conjugalem fuiſſet filiorum propagatio, licet nonnulli antiqui cum S. Damaſceno l. 2. de fide c. 30. contrarium ſenſerint. Deus enim ante peccatum fecit hominem, *maſculum & fœminam fecit eos, & dixit: Creſcite, & multiplicamini.*

§. 241.

Adam omnium hominum primus fuit. Ex dictis ſequitur, quod Adam omnium hominum primus fuerit, a quo omnes gentes per orbem terrarum ſunt propagatæ. Hoc clare innuit S. Scriptura Gen. 2. v. 5. affirmans, quod ante Adamum non eſſet *homo, qui operaretur terram.* Et Sap. 10. v. 1. *Formatus eſt orbis terrarum Pater.* Et Act. 17. v. 26. *Fecit ex uno omne genus hominum inhabitare ſuper univerſam faciem terræ.* Certe ſi ante Adamum homines extitiſſent, non opus fuiſſet, ut ex ejus coſta Deus mulierem formaſſet, & de eorum geſtis aliquid nobis reliquiſſet antiquitas.

Præadamitarum objectiones *Schol* Præadamitæ duce Iſaaco Peïrerio ante Adamum & Evam alios jam homines fuiſſe docuerunt. I. Quia Cain parricida timuit, ne, quis-

quis eum inveniret, occideret: Ergo præter Adamum & Evam alii homines fuerunt, quia hi filium suum non occidissent. At præterquam, quod verba illi verti possint: quidquid me inveniet, me occidet, timuit futuros Adami posteros, adeoque non opus est ad Præadamitas confugere. II. Cain uxorem habuit, Gen. 4. v. 17. Sed non habebat uxorem sororem suam, quod est contra jus naturæ, Ergo aliam ab Adamo non genitam. At uxor ejus sine dubio soror ejus fuit, id quod legi naturæ sub circumstantiis illius temporis non adversabatur. III. Cain extruebat urbem. Gen. 4. v. 17. Si autem non fuissent Præadamitæ, quorum opera Cain usus fuisset? Sed illa urbs non fuit ad formam hodiernam, sed casa una & altera &c. sæpe vel muro circumdatæ, ad quas exstruendas non multorum hominum opera usus fuit. Accedit, quod genere hominum jam multiplicato urbem illam ædificaverit: nam tempus exstructionis dubium est. IV. Rom. 5. v. 14. mentio fit non peccantium ad similitudinem transgressionis Adamiticæ, qui non possunt esse, nisi Præadamitæ. At vero illi sunt posteri Adami, qui non propria voluntate actualiter sicuti Adam, sed originaliter in Adamo peccaverunt. V. Dari antipodes certum est, & a. 1497. Americus Vespucius Americam detexit: sed non videtur, quomodo posteri Adami in oppositam terræ partem, vel in Americam devenerint; Ergo præter posteros Adami alii homines dantur. Verum posteri Adami in oppositum nobis hemisphærium & in Americam delati sunt vi ventorum, cum Tropicos transgredi tentassent, reditum vero non tentarunt, vel quia viam nescierunt, vel quia ad eum tentandum non multum afficiebantur. Primi Americæ incolæ fuerunt Phœnices, uti videtur Huetio, vi ventorum eo appulsi, & quia reditum non tentarunt, usque ad tempora Vesputii incogniti. Veteribus etiam America non omnino incognita fuit, quam nonnulli putant esse insulam Atlanticam a Platone memoratam. Patres antiqui nonnulli de Antipodibus dubitarunt, utpote quorum existentia eo tempore certo demonstrari non potuit.

Solvuntur.

§. 242.

Deus mundum bonum creavit.

Deus sapientissimus omnia facit sapientissime, adeoque quamlibet rem fini suo convenientem (§. 103.) Ergo rem quamlibet creavit fini suo convenienter: hoc est: ita, ut, ad quod a Deo ordinata est, præstaret, vel saltem præstare possit. Quia vero finis ultimus Dei in productione hujus universi est manifestatio Divinarum perfectionum, (§. 105.) ideo totum hoc universum manifestandis & demonstrandis attributis Divinis conveniens a Deo factum est. Et cum illud, quod fini suo est conveniens, bonum dicatur, hinc Deus omnia, scilicet, mundum & partes ejus bona creavit, sicuti Gen. 1. v. 31. dicitur: *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.*

§. 243.

Perfectiorem tamen absolute producere posset.

Licet autem cuncta a Deo producta sint valde bona, non tamen sequitur, quod Deus absolute loquendo perfectiora producere non possit. Nam Eph. 3. Potens est Deus *omnia facere superabundanter, quam petimus aut intelligimus.* Et juxta S. Dionysium l. 8. de Div. Nom. potest Deus infinitas virtutes ab iis, quæ jam conditæ sunt, in infinitum perfectiores producere. Quod tamen intelligendum est juxta absolutam potentiam, non vero hac providentia supposita. Quis enim hoc statuto rerum ordine dubitet, quin providentissima Majestas id effecerit, quod melius erat & rectius. Rursus nullo opere quantumvis

tumvis perfecto ac mirabili infinita exhauriri potest omnipotentia. Denique S. Augustinus l. 2. de Civ. c. 22. hanc rationem profert: Si Deus optima quæque produceret, ut non posset addere meliora, omnia a visibilibus usque ad invisibilia forent æqualia, & nil præter Angelos vel homines procreasset.

§. 244.

His omnibus ita a Deo sapientissime conditis, requievit Deus die septimo a novarum creaturarum creatione, licet non a conservatione, concursu, gubernatione & providentia, de quibus nunc agemus.

§. 245.

Per creationem Deus rebus extra se existentiam largitus est. Ratio vero continuationis existentiæ illarum, nequit esse in ipsis creaturis, alias essent ens a se, quod solum rationem existentiæ suæ in se habet (§. 42.) Ergo eam habent in alio a se diverso: & quia præter creaturas nullum ens, nisi Deus, existit, ratio continuationis existentiæ creaturarum in Deo est, & speciatim quidem in Divina ejus voluntate, qua nimirum Deus vult, ut creaturæ existentiam suam continuent. Proinde actus voluntatis Divinæ, quo craturis datur, ut existentiam suam continuent, dicitur earum *Conservatio*. *Conservatio quid.*

§. 246.

Deus creaturas conſervat. Deus creaturas conſervat, & hæ continua Dei conſervatione indigent. Primum patet ex Act. 17. v. 28. *In ipſo vivimus, & movemur, & ſumus.* Et Ratio eſt, quia per actum voluntatis Divinæ creaturis datur, ut exiſtentiam ſuam continuent: (§. 245.) Sed hæc eſt earum conſervatio: (§. cit.) Ergo Deus eas conſervat. Secundum liquet ex eo, quod creaturæ ex ſeipſis exiſtentiam ſuam continuare non poſſint, ſed ea per ſolam conſervationem Divinam continuanda eſt (§. 245.) Ergo creatura omni temporis momento conſervatione Divina indiget.

Solvuntur objectiones. *Schol.* 1. Contra conſervationem rerum a Deo pugnare videtur I. quod opus artefactum ſine artifice perduret, ergo etiam opus Dei, qui plus poteſt, ſine ejus conſervatione. Verum diſparitas eſt, nam artifex artefactum conſtruens ſolam formam illi inducit, quia materia per rerum naturam jam adeſt: Conſervatio vero Divina in ipſo materiali entis verſatur, quod ſine ea exiſtentiam ſuam continuare nequit. II. Sic non foret inter creationem & conſervationem diſtinctio. At creatio & conſervatio in eo conveniunt, & diſcrepant a ſe invicem, quod per utramque quidem exiſtentia creaturæ detur, ſed creatio rem antea non fuiſſe notet, conſervatio rem antea fuiſſe ſupponat, creatio det exiſtendi initium, conſervatio continuationem.

Schol. 2. Conſervatio non eſt actus mere negativus, quo Deus creaturas non vult deſtruere, ſe poſitivus, quo continuationem exiſtentiæ creaturarum vult. Porro Deus creaturas conſervat propter manifeſtationem perfectionum ſuarum. (§. 105.)

§. 247.

Quemadmodum creaturæ existere cœperunt per actum voluntatis Dei efficacis in creatione, ita per actum ejusdem voluntatis continuatum existentiam continuant in conservatione. Cum igitur cessante causa cesset effectus, sequitur, quod, si voluntas Dei efficax de continuanda creaturæ existentia cessaret, eoipso creatura ita esse desineret, ut nil ejus amplius actu supersit, quod dicitur *annihilatio*, quæ proinde in mera actionis positivæ omissione consistit. *Annihilatio quid.*

§. 248.

Solus Deus creaturam annihilare potest. Nam creatura aliter annihilari non potest, nisi per cessationem actus voluntatis Divinæ efficacis de continuanda creaturæ existentia: Sed hæc a solo Deo pendet, Ergo solus Deus creaturam annihilare potest. *Solus Deus creaturam annihilare potest.*

§. 249.

Creaturæ non tantum sunt, sed etiam mutationes producunt, quarum ratio in illis est, uti experientia in animabus & corporibus probat: Quia igitur mutatio entis, cujus ratio in ipso datur juxta Philosophos dicitur actio, creaturas agere certum est, & quidem non sine conservatione Divina: (§. 246.) ita ut Deus non solum vim agendi in creaturis censervet, sed etiam aliquid rationis actio Dei in se contineat, cur creatu- *Concursus Dei ad actiones creaturarum.*

ra agit, quæ actio Dei dicitur *concursus Dei ad actionem creaturæ.*

§. 250.

Deus ad actiones creaturarum concurrit.

Deus ad omnes actiones creaturarum concurrit: *In ipso enim vivimus, movemur & sumus.* Act. 17. Ratio est: Deus vim agendi creaturarum continuo conservat, easque ad agendum aptas efficit, & cum sit causa prima, a qua omnis causa secunda dependet, aliquid rationis in se continet, cur creaturæ agant, tum vim earum activam conservando, tum eas ad agendum applicando: Ergo ad omnes actiones creaturarum concurrit.

§. 251.

Providentia Dei.

Cura Dei pro rebus creatis dicitur *Providentia Divina*: *Cura* autem est studium perfectioni entis impensum.

§. 252.

Deus Providet creaturis.

Deus providentiam erga creaturas exercet. Sap. 14. v. 3. *Tua autem Pater providentia gubernat* Et Judith. 9. *Tua judicia in tua providentia posuisti.* Ratio est: Deus creaturas in existentia, quam habent (§. 246.) & vim earum activam conservat, (§. 249.) omnesque ad fines constitutos salutares gubernat, (§. 107.) adeoque perfectioni creaturarum studium impendit: Ergo providentiam erga eas exercet, (§. 251.) scilicet conservando, concurrendo, gubernando. Et quia

omnis

omnis creatura etiam abjectiffima confervatione, concurfu & gubernatione Divina fruitur, quia fine ifta non exiftere, (§. 246.) fine hoc non agere, (§. 250.) poffet, & per gubernationem ad fines Divinos actiones dirigantur: (§. 107.) hinc in omnibus rebus Divina Providentia verfatur, ita ut nec abjectiffima excludi ab ea debeant.

Schol. Providentia Dei, quatenus circa omnes creaturas verfatur, dicitur *generalis*, quam Deus confervando, concurrendo & gubernando præftat. Econtrario pro quo ente curam gerendi Deus motivum fortius habet, pro illo dicitur gerere providentiam *fpecialem*. Hanc Deus exercet pro bono promovendo, & pro fidelibus. Item Providentia Dei alia eft *ordinaria*, qua Deus per caufas fecundas, modoque naturali: alia eft *extraordinaria*, qua per miraculum agit. Providentiæ Divinæ tres actus conftitui poffunt: πρόγνωσις qua prævidet, quid ubique optimum futurum fit, quæ ad omnifcientiam ejus fpectat: πρόθεσις qua quod optimum factu prævidit, decernit, quæ ad voluntatem ejus pertinet: & διοίκησις, qua quod decrevit, exequitur, quæ omnipotentiam concernit. Unde per omnifcentiam voluntatem & omnipotentiam Deus providentiam exercet; quibus tamen, quatenus Deus media finibus fubordinavit, fapientia: quatenus hominum felicitati profpexit, bonitas: quatenus virtutem remuneratur, & vitium punit, juftitia, ac aliæ perfectiones Divinæ accedunt. *Providentia quotuplex.*

§. 253.

Specialis Dei erga hominem providentia in ipfa ejus creatione vel maxime enituit; Finem enim illi conftituit, ut Deum coleret, fuamque & aliorum perfectionem promoveret. *Specialem Providentiam Deus erga hominem exercet.*

ret. Hinc non ſolum ſui ipſius, ſcilicet Dei, ideam illi indidit, (§. 41. Schol. 5.) ſed rerum etiam naturalium cognitionem illi conceſſit. Nam ad Adamum recens creatum Deus adduxit animalia, ut nomina illis imponeret, quæ etiam actu impoſuit Gen. 2. v. 18 - 20. naturæ eorum convenientiſſima, uti patet etiam ex nomine, quod Adam fœminæ impoſuit, quodque ejus originem aptiſſime exprimit Gen. 2. v. 23. ſicuti etiam Eva poſt lapſum nomina filiis ſuis certis circumſtantiis convenientia impoſuit.

Unde eum cum habitu certæ loquelæ creavit.

Schol. Ex hoc colliges Deum per ipſam creationem ſimul habitum linguæ & loquelæ, etſi pro diverſitatibus rerum obſervatis ulterius ſucceſſive excolendæ & amplificandæ hominibus conceſſiſſe. Unde falluntur, qui homines ab initio muta animalia fuiſſe, linguam autem paulatim ortam eſſe ex vocibus inarticulatis ſecundum mentis affectum editis arbitrantur: vid. Medit. Carpovii de lingua ejusque perfectione. Quænam autem primæva hominum lingua fuerit inquirit D. Calmet in diſſert. de ling. prim. Pſammetichus Ægypti rex hoc exploraturus duos infantes recens natos paſtori cuidam ab omni hominum conſortio remotos educandos tradidit, ita ut nullum loquentem audirent: qui, dum illis per ætatem loqui licuit, idenditem inclamabant: *Beccos*, quæ vox apud Phryges panem ſignificabat, hinc ille collegit, Phrygiam linguam eſſe primigeniam. Verum Pſammetichus in inveſtiganda primigenia hominis lingua in multis peccavit: tum quia non conſtat, Phryges primigeniam ſuam linguam integram ſemper conſervaſſe: tum quia non conſtitit illi, an apud alias etiam gentes Beccos nullam ſignificationem habuerit; tum quia vox Beccos caſu ſolum ab illis pueris formata fuit ex imitatione ovium balantium Bec, nam græca terminatio os ab Herodoto hoc factum referente adjecta fuit.

Primæva lingua quænam fuerit.

Theo-

Theodoretus q. 60. in Gen. Amira præf. in Gram. Syria. & Myricæus præf. in gram. Chald. Chaldaicæ vel Syriacæ linguæ primas deferunt. Sed hæ linguæ Hebraicæ linguæ dialectus sunt, adeoque eam supponunt. Goropius Becanus linguæ Belgicæ hunc honorem tribuit argumento petito a nominum antiquorum etymologia: Sic Adam deducit ex Belgico hal-dan id est ager invidiæ. Ast hoc argumentum omnino infirmum est, illo enim probaretur nullam fere linguam esse, quæ antiquitatis prærogativam sibi non vindicaret. Arabes, Armeni, Ægyptii, Sinenses & Æthiopes pro sua lingua pugnant, quia in illa nomina primorum parentum suam significationem habent, & hæ regiones ab antiquissimis Patribus frequentatæ fuerunt. Verum vernaculus Armenorum & Arabum sermo surculus est Hebræi idiomatis: Æthiopus & Sinensium sermo primævus nulla ratione vel authoritate nititur. Restat igitur, ut dicamus linguam Adami primævam fuisse Hebraicam: tum quia primorum nominum radices continet, tum nomina antiquis gentium Numinibus imposita in sola lingua Hebraica significationem habent, tum quia est simplex & concisa, & juxta Thomassinum in Glossar. Hebr. Chaldaica, Arabica, Phœnicia, Græca, Latina, Teutonica &c. propagines sunt linguæ Hebraicæ. An vero lingua hæc primitiva ante diluvium nullam mutationem subierit, affirmare non audet D. Calmet. Illud certum videtur, eam post diluvium in posteris Heberis diutius perseverasse, licet subsequentibus temporibus magis adhuc mutata fuerit, adeo ut moderna Hebræorum lingua post varias vices in captivitate Babylonica, & alias Judæorum ruinas a primæva sua origine multum distare videatur. In confusione linguarum Babelica 70 linguas juxta numerum principum familiarum ortas esse censent plerique cum Lactantio & S. Augustino. Verum hæc conjectura non satis firma videtur: Et Annatus cum Genebrardo notat, non omnes omnino omnium nationum linguas turris Babelicæ fabris a Deo inditas fuisse, sed solum matrices, ex quarum corruptione aliæ numero plures coaluerunt: scilicet

ſcilicet ex Hebraica orta eſt Chaldaica, Syriaca, & Arabica: Ex Latina. Italica, Wallachica, Gallica, Hiſpanica. Ex Græca, Dorica, Jonica, Attica, Æolica. Ex Germanica, Helvetica, Saxonica, Anglica, Scotica. Ex Sclavonica, Polonica, Boemica, Moſcovitica. Ex Æthiopica, Abyſſina & Sabæa.

§. 254.

Homo etiam rerum ſupernaturalium notitiam in creatione a Deo accepit.

Homo etiam in ſui creatione rerum ſupernaturalium notitiam a Deo accepit, quia ad finem ſupernaturalem conditus fuit, & de eo poſteros ſuos edocere debebat. Unde etiam Myſterium Trinitatis, & Incarnationis, quatenus ad conſummationem gloriæ referebatur, non vero prout ordinabatur ad redemptionem a peccato, cujus tunc Adamus conſcius non fuit, & juxta multos creatio & ruina Angelorum illi revelata ſunt.

§. 255.

Creatus fuit cum voluntate ſancta.

Homo creatus fuit cum voluntate ſancta & recta. Nam Eccl. 7. v. 30. dicitur: *Deus creavit hominem rectum:* Rectitudo vero conformationem actuum voluntatis cum regula illius involvit. Item Eph. 4. v. 23. monet Apoſtolus: *Renovamini Spiritu mentis veſtræ, & induite novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt, in juſtitia & ſanctitate veritatis.* Qui autem renovatur, ad priorem conditionem regreditur, quæ proinde fuit in juſtitia & ſanctitate. Deinde Tridentinum ſeſſ. 1. c. 1. definit. Primum hominem Adam, cum mandatum Dei in paradiſo fuiſſet tranſ-

greſſus

gressus, statim sanctitatem & justitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse. Ratio est: Deus hominem quoad voluntatem ita creavit, ut illa se inclinaret in id, quod fini Dei & consequenter ejus voluntati conforme erat: (§. 253.) Sed voluntas Dei semper ad bonum tendit: Ergo Deus ita hominem creavit, ut quamdiu in statu concreato persisteret, semper bonum appeteret: Quia vero appetitus boni ab appetitu mali remotus sanctitatem voluntatis constituit, Deus creavit hominem cum voluntate sancta: Et quia Deus hominem ita creavit, ut appeteret, quod juxta finem Divinum illi appetendum erat, adeoque voluntatem suam secundum regulam voluntatis sibi præscriptam dirigeret, Deus cum voluntate recta hominem creavit.

Schol. Ex his patet, hominem creatum fuisse in justitia originali, quæ juxta modo probata involvit etiam gratiam sanctificantem seu gratum facientem, cum qua proinde juxta nos Adamus creatus fuit. Econtra Magister sententiarum, Scotus &c. hoc negant, & docent, justitiam originalem primo parenti in creatione concessam, fuisse tantum habitum quendam, qui inferiorem partem superiori subjiceret, non vero gratiam, quæ filios & amicos Dei efficit, & ad vitam æternam promerendam necessaria est. Hæc sententia, uti notat P. Berti necdum ab Ecclesia damnata est, nam Tridentinum non ait, primum hominem creatum esse in sanctitate & justitia, sed ait, constitutum esse: constitui autem in ea etiam potuit post creationem: Addit Juenin l. 3. diss. 3. jussu Concilii deletam esse vocem, *conditum*, quam Canonis Auctores primo inseruerant. Deinde nomine sanctitatis & justitiæ, non gratiam habitualem, sed rectitudinem originalem in recto dominio rationis nullo reluctante motu concupiscentiæ sitam, non- *Et in justitia originali.*

nonnulli intelligunt. Concilia vero alia, quæ dicunt, naturam humanam, licet in integritate, in qua condita eſt, permaneret, nullo modo ſeipſam Creatore ſuo non adjuvante ſervare, loquuntur de neceſſitate gratiæ actualis ad ſalutem obtinendam.

§. 256.

Inſtructus fuit appetitu ſenſitivo.

Primus homo inſtructus fuit appetitu ſenſitivo; gaudebat enim ſenſibus, Gen. 2. v. 19. & quæ inde pendet imaginatione: & inclinatio vero ad bonum ope ſenſuum & imaginationis confuſe cognitum eſt appetitus ſenſitivus. Quia tamen Deus primum hominem ita creavit, ut non appeteret niſi verum bonum diſtincte cognitum, (§. 255.) appetitus ſenſitivus in illo ſemper ſanctis voluntatis inclinationibus conformis fuit. Item quia ex difformitate appetitus ſenſitivi & rationalis, lucta utriusque oritur, & nulla ejusmodi difformitas in homine recens creato fuit, neque hanc luctam expertus fuit, neque affectus inordinati locum in eo habuerunt, unde nuditatis primos parentes non puduit.

§. 257.

Et habuit ſuper omnia animalia dominium.

Adamus in illo ſtatu habuit ſuper omnia animalia & terreſtria dominium, Gen. 1. v. 28. *Dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & univerſis animantibus, quæ moventur ſuper terram.* v. 29. *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & univerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, ut ſint vobis in eſcam.* Ratio

est: Deus hominem etiam creavit, ut Deum colendo suam & aliorum hominum conservationem & perfectionem quæreret: sed hoc fieri non poterat, nisi facultas de substantia, usu & fructu rerum ad sui & aliorum conservationem & perfectionem necessariarum pro arbitrio, fini tamen dicto convenienter, disponendi, id est dominium illi tribueretur, Ergo hoc dominium Deus illi concessit.

Schol. Homo ob dominium in bestias earum operam ad excolendum paradisum adhibere potuisset, & ad honestam animi recreationem iis usus fuisset: esus tamen carnium in statu innocentiæ non fuisset, quia Deus Gen. 1. v. 29. ad esum fructuum terræ, herbarum & arborum hominem determinavit, & modo post diluvium Gen. 9. v. 3. esum carnium illi concessit, unde etiam in eo statu usus vini non fuisset: Animalia tamen carnivora ibi carnibus usa fuerunt, quia hic esus illis naturalis est. Porro dominium hominis in bestias cum obsequio earum omni feritate seposita conjunctum fuisset, neque homo dominio suo in bestias contra rectam rationem abusus fuisset. *Esus carnium an fuisset in statu innocentiæ.*

§. 258.

Homo in statu innocentiæ erat immortalis, nam mors ex infra dicendis pœna peccati est, hinc in statu innocentiæ contrariæ qualitates in corpore vi quadam supernaturali in debita semper temperie conservatæ fuissent, & calor nativus per fructum arboris vitæ semper restitutus fuisset, nec ullas homo ab extrinseco vel hominibus vel bestiis vitæ insidias & pericula habuisset, & ideo etiam ab omni dolore, ægritudine & tristitia immunis fuisset. *Homo in statu innocentiæ erat immortalis.*

§. 259.

Quæ immortalitas erat gratiæ beneficium.

Immortalitas tamen primi hominis non fuit proprietas naturæ, ſed gratiæ beneficium: Quippe hæc propoſitio Baji damnata eſt: *Immortalitas primi hominis non fuit gratiæ beneficium, ſed naturæ conditio.* Et S. Auguſtinus l. 6. de Gen. c. 20. Illud quippe & mortale ſecundum aliam, & immortale ſecundum aliam cauſam dici poterat: id eſt mortale, quia poterat mori, immortale, quia poterat non mori. Aliud enim eſt non poſſe non mori, ſicut quasdam creaturas creavit Deus: aliud eſt poſſe non mori, ſecundum quem modum primus creatus eſt homo immortalis, quod ei præſtabatur de ligno vitæ, non de conſtitutione naturæ . . . Mortalis ergo erat conditione corporis animalis, immortalis autem beneficio conditoris. Homo vero in ſtatu innocentiæ immortalis non perpetuo manſiſſet in terra, ſed tandem ſine morte translatus fuiſſet in cœlum.

Elevatus eſt ad finem ſupernaturalem, ſtatus tamen naturæ puræ eſt poſſibilis.

Schol. Ex dictis colligitur, Deum hominem ad finem & beatitudinem ſupernaturalem elevaſſe, primis enim parentibus ſimul cum natura adoptionis gratiam conceſſit; (§. 254. 255.) adeoque certum eſt de fide, quod ſtatus naturæ puræ, in quo homo ſine gratia & peccato, nihilominus tamen foret morti obnoxius cæterisque miſeriis, quæ humanam naturam conſequuntur, nunquam extiterit. Verum quæritur ulterius, an hic ſtatus naturæ puræ non ſit poſſibilis. Lutherus in 3 Gen. juſtitiam originalem homini tam naturalem eſſe contendit, quam naturale eſt oculo, ut lumen videat. Bajus vero & Janſenius probare volunt, ſtatum naturæ puræ pugnare cum juſtitia, bonitate &

provi-

providentia Divina, ita ut homo ante peccatum non potuerit produci sine gratia sanctificante, & immortalitatis dono, sed gratia sit naturalis conditio, non vero Dei beneficium. Hæc sententia damnata fuit a S. Pio V. Gregorio XIII. & Urbano VIII. uti patet ex prop. 26. 55. 78. 79. Baji damnatis, & magis constabit ex alibi dicendis de gratia. Denique Norisius, Lovanienses, Contenson &c. naturæ rationalis integritatem & justitiam originalem gratiæ quidem ascribunt, putant tamen spectata decentia oportuisse, ut creatura rationalis hac gratia fulciretur, adeoque statum naturæ puræ esse impossibilem. Hæc sententia necdum ab Ecclesia quidem damnata est, in communem tamen Theologorum etiam propendent præfati Pontifices, cum quibus & nos dicimus, statum naturæ puræ esse possibilem. Nam 1. non repugnat ex parte hominis, tum quia illi gratia & justitia originalis titulo creationis & naturæ non est debita, cum sit ordinis supernaturalis, & alias gratia non foret gratia: tum quia natura hominis ex se capax est doloris & tristitiæ, æque ac gaudii & voluptatis. 2. Non repugnat ex parte Divinæ justitiæ, bonitatis & providentiæ, quia Deus sine omni injuria & læsione suæ justitiæ & bonitatis potest id omne creaturæ rationali denegare, quod est gratuitum, quod pendet ex mero suo beneplacito, & quod nemini debet, qualis est illa justitia originalis supra conditionem & exigentiam naturæ creatæ. 3. S. Augustinus l. 3. de libero arbitr. ut evertat duo Manichæorum principia ex eorum hypothesi, licet falsa, argumentatur, & probat Deum esse laudandum, nec admittendum aliud rerum principium, licet ignorantia & concupiscentia essent hominis primordia naturalia, & ait: *Si ergo altera anima talis esse cœpit non solum ante peccatum, sed ante omnem vitam suam, qualis alia post vitam culpabilem facta est, non parvum bonum habet, unde Conditori suo gratias agat... non solum, quod anima est, quæ natura jam omne corpus præcedit, sed etiam quod facultatem habet, ut adjuvante Creatore seipsam excolat, & pio studio possit omnes acquirere, & cape-*

re virtutes, per quas & a difficultate cruciante, & ab ignorantia excæcante liberetur. Quodsi ita est, non erit nascentibus animis ignorantia & difficultas supplicium peccati, sed proficiendi admonitio & perfectionis exordium. Supponit hic S. Doctor statum naturæ puræ possibilem, nec hanc sententiam suam unquam retractavit, nam l. 1. retract. c. 9. & l. de don. persev. c. 11. ait: *Etiamsi verum esset, quod dicunt Pelagiani, ignorantiam & difficultatem, sine quibus nullus homo nascitur, primordia, non supplicia esse naturæ, vincerentur tamen Manichæi, qui volunt duas, boni scilicet & mali coæternas esse naturas, nempe quia Deus non esset culpandus, sed laudandus.* Non obstat I. quod S. Augustinus pluribus in locis ostendat contra Pelagianos miserias hujus vitæ cum peccato originali ita necessario connecti, ut Deus foret injustus & impotens, si hominem sine prævio peccato his miseriis obnoxium crearet, uti l. 1. oper. imperf. Et ideo etiam ex solis his miseriis existentiam peccati originalis colligit. l. 2. oper. imp. Nam Resp. in his locis S. Augustinus loquitur de præsenti statu naturæ, & supposita creatione primi hominis in justitia originali, a qua per peccatum in has miserias incidit, non vero loquitur de statu naturæ puræ possibili; agit enim contra Pelagianos non ex hypothesi tantum possibili, sed statu præsenti, & ex miseriis hujus vitæ suspicando, non vero decretorie sine revelatione peccatum originale colligi docet. II. Non obstat, quod homo sine gratia non possit pertingere ad finem suum ultimum scilicet visionem beatificam, quam appetit, nec possit Deum super omnia diligere, adeoque repugnet, ut Deus illum in statu naturæ puræ creet. Nam in statu naturæ puræ intuitiva Dei visio, quam homo sola fide supposita appetitu elicito appetit, sed visio Dei abstractiva foret finis ejus ultimus, & ille Deum non amore supernaturali, sed naturali solum sine gratia supernaturali diligeret, & cum voluntate media, quæ nec bona nec mala foret supernaturali bonitate, produceret, & bonitatem naturalem a Deo creatore acciperet, ac remissionem

nem peccati vel per condonationem extrinſecam, vel per infuſionem qualitatis naturalis conſequeretur. Non obſtat III. quod homo in ſtatu naturæ puræ foret obnoxius concupiſcentiæ, cum qua, quia eſt defectus moralis, malum morale repugnans rectæ rationi, & obex ſapientiæ, a Deo creari nequit. Nam Reſp. concupiſcentia quatenus eſt malum morale, ſeu privatio perfectionis debitæ actui libero, quæ ad culpam imputatur, non eſt a Deo, ſed tantum ratione entitatis, prout eſt inclinatio naturæ ſentientis in bonum ſenſibile: hæc autem per ſe non eſt obex ſapientiæ, quia ſolum fertur in bonum ſenſibile, ſed per accidens, quia plerumque mentem, quæ in bonum ſpirituale fertur, ad ſenſibilia inflectit. Non obſtat IV. quod homo innocens non poſſit a Deo creari doloribus & morti obnoxius: Nam mors & dolores ex nativa hominis conſtitutione oriuntur, ſicuti bruta ſine omni eorum culpa doloribus ſubjacent, hic dolor etiam utilis foret, & hominem admonet unitatis, quam inter corpus ſuum & animam ſervare debet.

§. 260.

Præcepit illi Deus ne de fructu vetito comederet.

Deus hominem creavit, ut Creatorem ſuum coleret, ſuamque & aliorum perfectionem promoveret, & obſequenti vitam ac beatitudinem æternam, ac transgreſſori voluntatis ſuæ æternæ mortis pœnam conſtituit. Ut autem homo ſemper memor eſſet debitæ Deo obedientiæ, ſignum aliquod externum, quod patefacturum erat, an homo conſtanter voluntati Divinæ obſecuturus ſit, Deus illi propoſuit. Hoc erat arbor ſcientiæ boni & mali in medio Paradiſi plantata, a cujus fructu ſub pœna mortis abſtinere debebat. Porro Deus Adamum conſtituit caput non ſolum naturale, ſed etiam morale

omnium hominum quantum ad conſervationem & amiſſionem juſtitiæ originalis, ita ut voluntas ipſius in ratione capitis eſſet voluntas omnium ejus poſterorum, ad quod ex parte Dei neceſſarium erat decretum, ex parte vero Adami requirebatur, ut hoc decretum illi manifeſtaretur. Hoc decretum Adæ manifeſtatum vocant nonnulli pactum inter Deum & Adamum, quod Deus ſine omni injuſtitia facere potuit, tum quia eſt ſupremus omnium Dominus: tum quia erat pro bono noſtro, ſiquidem Adamo Deo obſequente in re tam facili, & beatiſſimo illo ſtatu, omnia bona juſtitiæ originalis ad nos etiam devoluta fuiſſent, ſane ſi hæc conditio hodie nobis proponeretur, nemo eam recuſaret.

§. 261.

Hoc præceptum ſuadente diabolo homo transgreſſus eſt.

Hoc Dei mandatum ſuadente diabolo Eva prima transgreſſa fuit, qui diabolus vero ac naturali ſerpente ad eam alloquendam uſus fuit. Suaſorem primi illius peccati diabolum fuiſſe, de fide eſt, & patet ex S. Scriptura Sap. 2. v. 24. *Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum.* Et Jobi 8. v. 44. de diabolo dicitur: *Ille homicida erat ab initio.* Et Apoc. 12. v. 9. diabolus appellatur ſerpens antiquus. Quod vero naturali ſerpente ad alloquendam mulierem diabolus uſus fuerit, eſt communis Theologorum, & conſtat ex Gen. 3. v. 1. *Sed & ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ.* Ubi Hebraicum נָחָשׁ genus

genus reptilium significat, uti liquet ex Exod. 4. v. 3. Deinde huic voci præfigitur littera paragogica ה, quæ hic neque pronomen, neque articulum, neque interrogationem significat, & consequenter significationem propriam ac litteralem. Item in eodem versu comparatur serpens cum cæteris animantibus terræ: Ergo etiam ipse pro terreno animali assignatur.

Schol. Ophitæ, quibus Marcionis & Manichæi asseclæ accedunt, dicunt, serpentem Evam tentantem fuisse Spiritum Deo meliorem, cui gratias agunt, quod per ipsum hominibus cibus, per cibum visus, per visum mulieris cognitio, per hanc nuptiæ, per istas innumera bona mundo accesserint. Econtra Resp. Abenezra vult, diabolum nullatenus Evam aggressum esse, sed colubrum naturali facultate loquentem. Carpovius seductorem Evæ diabolum in forma seu assumpto corpore serpentis apparentem fuisse censet. Cajetanus cum Origene putat, nomine serpentis designari appetitum sensitivum interius stimulantem, aut diaboli suggestionem nullo visibili corpore assumpto peractam. Hæ sententiæ ex dictis refelluntur. Nec obstat I. quod serpens dicatur callidior cunctis animantibus terræ, Gen. 3. v. 1. Quod irrationali animali non convenit. Nam respondet S. Augustinus de Gen. ad litt. l. 11. *Non tam ex se is callidior erat, quam ex ipso diabolo, qui serpente, ut suæ pravitatis instrumento utebatur.* Non obstat II. quod mulier ad colloquium serpentis non cohorruerit. Nam forte ab initio serpentis colloquium exhorruit, ac sensim metum depulit: vel putavit, vi quadam supernaturali serpentem facultate loquendi instructum fuisse: imo metus omnis aberat, quia ante peccatum, cuncta ad nutum hominis serviebant. Nec obstat III. quod Deus serpenti, & non diabolo maledixerit, ergo serpens seductor fuit. Nam maledictio illa figurato sensu ad serpentem, proprio ad diabolum

Quis fuerit serpens.

ſpectat, qui infra beſtiarum ſortem redactus ſuper pectus ſuum graditur, & terram comedit: cum enim præ ſuperbia intumeſcit, ad terram usque deprimitur. Et forte non nova pœna decernitur, ſed antiqua renovatur: Deus enim ſerpenti loquitur, & per eum diabolo in eo latenti: Hinc quædam dicit, quæ proprie ſerpenti conveniunt, quale eſt illud: *Super pectus tuum gradieris:* quædam, quæ proprie diabolo competunt, quale eſt illud: *Inimicitias ponam &c.* ita du Hamel in Bibl.

§. 262.

Comedendo de fructu vetito.

Cum ad comeſtionem vetitam voluntatem Evæ inclinare vellet diabolus, memor, nonniſi per boni repræſentationem voluntatem hominis flecti poſſe, eſum illum cum magna utilitate conjunctum eſſe illi perſuadebat: Gen. 3. v. 4. negabat ſcilicet, ob eum homines morituros eſſe, quin potius oculos eorum apertum iri, & illos ſicut deos cognoſcentes bonum & malum futuros aſſeverabat. Eva diaboli verbis fidem tribuens, & aſpiciens fructum, quod ſit bonus, delectata inſigni perfectione, quam per comeſtionem ejus obtinere ſperabat, de illo comedebat; Gen. 3. v. 6. & ſimili colloquio comeſtionem Adamo perſuaſit, qui proinde etiam comedit. Proinde homo legem Divinam transgrediendo peccavit.

Quodnam primum peccatum Adami fuerit.

Schol. Quæritur in Scholis, quodnam primum Adami peccatum fuerit. Recentior quidam Auctor dicit, Evam abſente Adamo, concubuiſſe cum ſerpente, hocque actu commiſſo ſerpentem Evam docuiſſe, libidini ita ulterius cum Adamo indulgere. Sed effrons hujus mendacii abſurditas ſeipſam refutat. Scotus in 2. d. 21. contendit, primum

primum Adæ peccatum fuisse inordinatum uxoris amorem, non quidem concupiscentiæ carnalis, sed amicitiæ & benevolentiæ conjugalis: unde ne uxorem contristaret, parvi pendit mandatum Dei, & de fructu vetito comedit. Communior est sententia, primum Adami peccatum fuisse superbiam, quod tamen duplicem adhuc malitiæ speciem sibi conjunctam habuit, scilicet inobedientiæ & gulæ. Superbiam assignat Ecclesiastes c. 10. *Initium omnis peccati superbia.* Et Tob. 4. *in ipsa initium sumpsit omnis perditio.* Hinc tentator diabolus dixit: *Eritis sicuti dii*, quæ excellentia est objectum superbiæ. Certe in statu innocentiæ omnia erant perfecte coordinata, ita ut corpus animæ, appetitus sensitivus rationi, pars inferior superiori subjiceretur. Quare omnes animi motus a ratione superiori inchoari debebant, & consequenter primum Adæ peccatum tale objectum habere debuit, ad quod ratio superior per se afficeretur: sed ratio superior secundum se non afficitur ad sensibilia, quod est munus appetitus sensitivi, sed ad spiritualia, in quibus excellentia rationalis creaturæ consistit: Ergo primum Adæ peccatum fuit circa objectum spirituale, & inordinatus appetitus similitudinis cum Deo seu superbia. Hæc conjunctam sibi habuit inobedientiam & gulam, uti patet Gen. 3. *Quia audisti vocem uxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi, ne comederes, maledicta terra in opere tuo.* Quippe Adam primo propriam excellentiam ut finem inordinate appetiit, & sic superbivit: deinde voluit id, quod sibi proponebatur ut medium ad habendam talem excellentiam, nimirum non subjici Divino præcepto de non comedendo fructu vetito; & sic fuit inobediens. Denique hoc præceptum violavit comedendo prohibitum fructum, & sic in gula peccavit. An vero contra fidem peccaverit, non satis constat: affirmat Tertullianus l. 2. cont. Marc. c. 2. Negat S. Augustinus l. 11. de Gen. quia Adam non fuit seductus, ac proinde falsum non credidit, sed inordinato amore propriæ excellentiæ jam excœcatus, & blanditiis uxoris delinitus non satis attendit ad

Dei comminationem. Porro peccatum primorum parentum fuit graviſſimum, non quidem ex objecto, ſed ex circumſtantiis, tum ex fine, obedientia ſcilicet Deo præſtanda & ſupremo ejus dominio agnoſcendo, tum ex ſanctitate peccantium, & perfectione ſtatus: tum ob pleniſſimam libertatem, ſine concupiſcentiæ & infirmitatis pondere: tum ob facilitatem illud obſervandi: tum ex gravi nocumento in totum genus humanum exinde redundante. Qualis vero & cujus ſpeciei fructus & arbor vetita fuerit, incertum eſt.

§. 263.

Peccatum originale quid.

Cum Adamus eſſet caput morale omnium hominum, & voluntates noſtræ includerentur in ejus voluntate quoad conſervationem & amiſſionem juſtitiæ originalis: (§. 260.) Peccatum Adami omnibus ejus poſteris fuit voluntarium originaliter, quatenus ex Adami capitis eorum voluntate fluxit, adeoque bene dicitur *peccatum originale*, quod ſcilicet naſcendo ex Adamo contrahimus.

§. 264.

Peccatum hoc in poſteros Adæ traducitur.

Peccatum hoc originale in poſteros Adæ traducitur. Ita fides docet primo ex S. Scriptura Job. 14. v. 4. *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? nonne tu, qui ſolus es?* ubi Lutherus male vertit: Wer will einen reinen finden bey denen, da keiner rein iſt, nam Sermonem eſſe de immundo *ex* immundo oſtendit vox Hebraica מִטָּמֵא imo de prima hominis conceptione hunc textum clare intellexerunt ſeptuaginta: τὶς γὰρ καθαρὸς ἔσαι ἀπὸ ῥύπȣ: ἀλλ' ȣ̓δεὶς ἐὰν καὶ μία

μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτȣ̃. Quis mundus a sorde? sed nullus, nec infans unius diei. Ergo homo concipitur in peccato originali Certe non loquitur sacer textus de immunditia naturali, quia loquitur de tali immunditia, quam solus Deus tollere potest. Verba illa: *conceptum semine* non habentur quidem in Hebraico & Græco explicite, habentur tamen implicite nam το מ *ex* immundo, & το *infans unius diei* juxta LXX. satis indicant, quod de conceptione hominis sermo sit. Illa vero verba: *nonne tu, qui solus es?* pro quibus in Hebraico legitur; *non unus*, Ecclesia optime per interrogationem explicat: Annon unus? nempe Deus. Alter locus S. Scripturæ habetur Ps. 50. v. 7. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* Loquitur hic David de vera conceptione & quod eum mater sua foverit in peccato, nam יָחַם significat in Piel, *coivit*, seu *concepit*, uti etiam vertit Syriaca, Arabica, & Æthiopica, & R. Manasses, Ben Israel, & R. Haccadosch dicunt, quod peccatum ab origine dominetur homini. Dein non loquitur David de peccatis actualibus; nam licet dicatur in plurali, *in iniquitatibus*, pluralis tamen non ponitur in Hebraico: nec loquitur de peccato matris suæ, tum quia copula conjugalis non est peccatum, tum quia David suam non alienam culpam accusat, & peccatum originale quoad culpam quidem, non vero quoad fomitem peccati relictum illi remissum fuit. Rursus confirmat nostrum dogma Aposto-

poſtolus Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt.* Sed hoc peccatum non eſt actuale perſonale, cujus infantes licet morti obnoxii non ſunt capaces: Ergo originale, quod propagatione, non vero imitatione tranſit in infantes, qui ob defectum uſus rationis peccatum Adami imitari non poſſunt. Nec per peccatum effectum peccati ſcilicet mortem, vel pronitatem ad malum intelligit Apoſtolus, alias hic abſonus ſenſus verborum ejus foret: & *per mortem mors*; nec pronitas ad malum eſt cauſa mortis: Denique 2. Cor. 5. dicitur: *Si unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt:* Ergo etiam infantes: non peccato actuali perſonali, adeoque originali. Unde Eph. 2. *Eramus natura*, id eſt a nativitate & origine, *filii iræ.* *Secundo* conſtat ex Traditione. Sæculo imo S. Ignatius ep. ad Trall. peccatum originale vocat *impietatem & prævaricationem antiquam.* Sæculo 2do. S. Juſtinus in dial. cont. Tryph. ait, humanum genus per Adam in mortem, ſeductionemque ſerpentis concidiſſe. Sæc. 3tio. Tertullianus l. de anim. c. 40. ait, *omnis anima eousque in Adam cenſetur . . . tamdiu immunda, donec in Chriſto recenſeatur.* Sæc. 4to. S. Hieronymus in c. 4. Jonæ. *Nullus absque peccato, nec ſi unius quidem diei fuerit vita ejus.* S. Chryſoſtomus hom. 5. in ep. Rom. *Cum dixerit tibi Judæus, quomodo unius virtute mundus ſalvatus eſt? poſſis & dicere: quomodo & uno inobediente Adam mundus damnatus*

tus est? Testimonia horum & aliorum Patrum refert S. Augustinus l. 1. cont. Jul. c. 3. & 4. Et l. 3. de pecc. mer. c. 6. & concludit: *Non aliud, ex quo Christi Ecclesia constituta est, Divinarum Scripturarum tractatores, & Christianarum disputationum Scriptores senserunt, non aliud a majoribus acceperunt, non aliud posteris tradiderunt. Tertio* subscribunt Concilia. Palæstinum, cujus meminit S. Augustinus ep. 106. Milevitanum a. 416. Arausicanum a. 529. can. 2. Toletanum VI. a. 636. Florentinum & Tridentinum sess. 5. can. 2. *Quarto* accedunt rationes Theologicæ, tum quia Christus omnes etiam parvulos redemit: Redemptio autem supponit captivitatem & damnationem, damnatio peccatum, quod in parvulis nonnisi originale esse potest: tum quia homo nascitur obnoxius variis ærumnis & miseriis: Sed his natura nostra, antequam laberetur, obnoxia non fuit, quia Deus creavit hominem inexterminabilem ἐπ' ἀφθαρσίᾳ in incorruptione, Ergo lapsus præcessit, & ideo peccatum originale cum pœna in posteros Adami traducitur.

Solvuntur objectiones Pelagii.

Schol. Dari peccatum originale in posteris Adæ negavit Pelagius & ejus discipuli Julianus & Cœlestius, contendentes, Adamum sibi soli peccasse, non vero posteris, nisi pravum exemplum illis dando, adeoque tantum exemplo. Unde docent posteros Adæ nec culpam nec pœnam ab eo contrahere, sed mortem & alias hujus vitæ miserias esse defectus naturales, & concupiscentiam esse bonum naturæ, quæ omnia Adam expertus fuisset, etsi non peccasset. Proinde volunt, Baptismum non esse necessarium parvulis ad remissionem alicujus peccati, sed tantum, ut fiant filii adoptio-

adoptionis, & habeant jus ad regnum cœleste, ut ita sine Baptismo forent quidem beati, & haberent vitam æternam, non tamen regnum cœleste. Tandem vero argumentis Catholicorum convicti, agnoverunt, Adamum, si non peccasset, non fuisse morti obnoxium, & ejus posteros contraxisse ab eo necessitatem corporalis mortis, non vero peccatum, quod est mors animæ. Priorem errorem etiam secuti sunt Albigenses & Anabaptistæ: Posteriorem Zwinglius, Faber, Erasmus, & Sociniani. Rationes petunt I. ex S. Scriptura ubi dicitur, quod filius non portabit iniquitatem patris Ezech. 18. Sed sermo est de peccato personali Patris proximi, non vero de originali primi parentis, & v. 26. nemo dicitur mori nisi per peccatum actuale, quod iterum de judæis circumcisis & ab originali mundatis dicitur: & v. 30. Deus solum protestatur, quod supposita deletione peccati originalis, Deus nolit judicare Judæos, nisi juxta opera sua. Rursus quando Apostolus Rom. 5. multos mortuos in Adamo dicit, omnes intelligit, uti v. 12. *in quo omnes peccaverunt:* Et quando ait, gratiam Christi in plures abundasse, quam delictum Adæ v. 15. plures πολλȣς sumit pro multis, in quos Christi gratia magis abundavit tollens non solum originale, sed etiam alia peccata actualia v. 19. etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, id est, in infantes, qui actuali peccato, & voluntate propria non peccaverunt, mors regnasse dicitur, infantes autem considerati tanquam quid unum cum Adamo veluti capite morali generis humani legis capaces sunt. II. Citant pro suo errore S. Chrysostomum qui hom. 11. in 1 Cor. docet hominem non perire propter peccatum Adami, sed propter propria peccata. Et hom. 10. in c. 5. Rom. ait, ex illius inobedientia alium fieri peccatorem, quam poterit habere consequentiam ? invenietur quippe nihil debere pœnarum, ut qui reus non sit, nisi ex seipso factus sit peccator. Et hom. 24. in ep. Eph. dicit, quod primum peccatum solum corpus corrumpit. Et hom. 39. in 1 Cor. negat omnes mori

mori in Adam morte peccati. Verum in hom. 17. loquitur de baptizato, quem dicit non perire propter originale illi dimissum, sed propter personalia post Baptismum commissa. hom. 10. respondet ad hanc objectionem Judæorum; inobedientia unius multi constituuntur peccatores, quæ consequentia? & eam solvit: sicuti ab uno Adamo peccante reatus derivatur in multos, scilicet originalis, quia mors ceu pœna transit in multos: ita ab uno Christo justitia in multos derivatur. hom. 24. loquitur iterum de originali jam dimisso, ex quo sola necessitas moriendi remanet. hom. 39. negat omnes in Adam mori morte irreparabili, uti ex exemplis ab eo allatis patet. Optatus Milev. negat peccatum actuale Adami in Seth transiisse. III. dicunt, Adam egisse pœnitentiam, antequam ei proles nasceretur, ergo tunc non habebat peccatum in posteros transfundendum. Verum illa pœnitentia fuit Adami tanquam hominis privati, & de peccato, prout illi personale fuit, non prout erat peccatum capitis, cum jam tunc a dignitate capitis peccando excidisset.

§. 265.

Peccatum originale non est substantia animæ.

Peccatum originale non est ipsa substantia animæ rationalis ex peccato Adæ corrupta. Ita fides docet, nam Deus, qui creat animam rationalem, nequit esse auctor peccati originalis, quod tamen foret, si peccatum hoc esset substantia animæ. Deinde per Baptismum deletur originale, & homo regeneratus eadem persona, ac idem individuum est, ac homo originali adhuc infectus: Ergo non deletur substantia animæ, & consequenter originale non est substantia animæ.

Solvuntur objectiones Illyrici.

Schol. Matthias Illyricus Lutheranus docet peccatum originale esse ipsam animam rationalem ex peccato corruptam: I. quia Adam peccando Di-

vinam

vinam imaginem in anima perdidit, quæ in vi intelligendi & volendi adeoque in ſubſtantia animæ conſiſtit. Verum Adam Divinam imaginem ſolum perdidit, quantum ad Characteres & ornamenta gratiarum, non vero quantum ad naturam intellectivam. II. Peccatum originale Gen. 8. v. 21. vocatur figmentum cordis malum. Rom. 6. v. 6. vetus homo, quæ ſubſtantiam denotant. Sed hæc dicuntur metonymice ſumendo effectum ſeu deſideria carnis peccati originalis, pro ipſa cauſa ſeu ipſo originali.

§. 266.

Nec concupiſcentia.

Concupiſcentia non eſt formale peccati originalis. Ita de fide docet S. Scriptura, Rom. 8. *Nihil damnationis eſt iis, qui ſunt in Chriſto Jeſu.* Ergo concupiſcentia in renatis manens non erit formale peccati originalis. Nec dicas, quod concupiſcentia remanens ideo non ſit culpa damnatione digna, quia ejus reatum pœnæ Deus in Baptiſmo dimiſit. Nam Deus non dimittit pœnam, niſi culpa dimiſſa: ſane ſi culpa adhuc adeſt, manet aliquid damnatione dignum, & renati per Baptiſmum, fiunt juſti, amici, & Filii Dei, cum quo non ſtat reatus culpæ. Unde Tridentinum ſeſſ. 5. can. 5. anathema dicit illi, qui aſſerit, per Baptiſmum non tolli totum id, quod veram & propriam rationem peccati habet.

Solvuntur objectiones Lutheri.

Schol. 1. Lutherani docent, peccatum originale non eſſe tantum defectum juſtitiæ originalis, ſed etiam concupiſcentiam pravam, hoc eſt habitualem totius naturæ diſpoſitionem ad omne malum; & licet interveniente peccatorum remiſſione nobis non imputetur, eſt tamen in ſe malum morale, impu-

imputabile & damnabile. Imputabilia etiam & damnabilia sunt omnia desideria ex hoc habitu orta, licet non accedat noster consensus; hinc quamdiu hac concupiscentia laboramus peccato sumus obnoxii. Probant hoc I. quia Apostolus vocat concupiscentiam peccatum. Sed hoc ideo solum, quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. II. Concupiscentia ante Baptismum est voluntaria. Verum sola voluntate capitis. III. Concupiscentia opponitur legi. Ast solum causaliter inclinando ad ejus transgressionem, quae inclinatio non est a Deo, & odio ab eo habetur tanquam inductiva ad peccatum.

Schol. 2. Quaerunt Scholae, in quo sita sit peccati originalis essentia. Catharinus vult esse ipsum actuale peccatum Adami, & unum in omnibus ejus posteris non intrinsece eis inhaerens, sed eos extrinsece peccatores denominans. Verum hoc videtur non satis cohaerere cum doctrina Tridentini, quod docet, peccatum Adami transfundi in ejus posteros, illis inesse, & unicuique proprium esse. Durandus censet, illud consistere in reatu poenae: Sed reatus hic culpam supponit. Ariminensis putat, consistere in morbida qualitate transfusa ab Adamo in posteros. Ast nulla causa hujus qualitatis hoc modo assignari potest, nec apparet, quomodo a corpore in animam transeat. Nonnulli Thomistae contendunt, consistere in habitu inclinante hominem in bonum commutabile tanquam ultimum finem. Sed quis hunc habitum producit, qui potius est effectus peccati originalis. Verior sententia nobis videtur, essentiam seu formale constitutivum peccati originalis consistere in privatione justitiae originalis nobis voluntaria voluntate capitis. Nam originale a S. Scriptura, Patribus & Concilio Arausicano can. 2. & Tridentino sess. 5. can. 2. mors animae & inimicitia Dei appellatur: ergo consistit in privatione illius doni, quo spiritualiter vivimus & amici Dei efficimur: sed hoc est gratia sanctificans, quae est primus effectus justitiae originalis, ergo in ejus privatione sita est peccati originalis essentia. Deinde pecca-

In quo consistat essentia peccati originalis.

tum habituale personale consistit in privatione gratiæ sanctificantis, prout est voluntaria voluntate propria personæ: Ergo & originale in privatione ejusdem gratiæ prout voluntaria voluntate capitis. Concupiscentia igitur potest dici quasi materiale, qualiter effectus ad suam causam solet comparari ut materiale ad formale. Non obstat huic sententiæ S. Thomas, quando privationem justitiæ originalis vocat pœnam peccati, & originale ægritudinem. Nam ibi hanc privationem spectat physice pro subtractione auxilii justitiam originalem conservantis, non vero moraliter prout est carentia formæ debitæ, & est voluntaria vi actualis peccati Adami: Vocat etiam ægritudinem, si spectetur secundum materiale, sive concupiscentiam, seu proclivitatem ad malum. Deinde per Baptismum redditur justitia originalis quoad primarium solum effectum scilicet gratiam sanctificantem & dona eam subsequentia.

Quomodo traducatur originale. *Schol.* 3. Traductio peccati originalis fit per hoc, quod anima connaturaliter uniatur corpori ex semine corrupto descendenti, quæ corruptio consistit in privatione illius vigoris, quem semen habuisset ad propagandam justitiam originalem, si Adam non peccasset. Quippe semen primi parentis prout instructum illo vigore erat quasi instrumentum ad propagandam justitiam originalem: Ergo destitutum hoc vigore erit quasi instrumentum ad propagandam carentiam justitiæ originalis. Porro si Adamo non peccante Eva, vel aliquis ex posteris Adami peccasset: posteri non contraxissent peccatum originale, quia solus Adam caput morale totius generis humani constitutus fuit.

§. 267.

Omnes homines originale contrahunt. Omnes omnino homines ex Adam seminaliter propagati, secluso speciali privilegio, contrahunt peccatum originale. Quippe Rom. 5. dicitur: *In quo omnes peccaverunt.* Patet

Patet hoc etiam ex argumentis §. 264. allatis.

Schol. 1. Dictum est 1. omnes ex Adam seminaliter propagati, ut excipiatur Christus, qui non ex virili semine, sed mystico spiramine conceptus fuit. Dictum est 2. Secluso speciali privilegio, quia de Beatissima Virgine mox agemus. 3. Communius docent Theologi, eum, qui ex humana carne miraculose formaretur, non contrahere originale peccatum, quia non descenderet ab Adam per seminalem propagationem. Unde Tridentinum sess. 6. c. 3. dicit: Nisi homines ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti. Talis tamen homo baptizari deberet, non ut mundaretur ab originali, sed ut acciperet gratiam sanctificantem, fieret membrum Christi, & consequenter hoc modo jus ad regnum cœlorum. *Excepta Beatissima Virgine Maria.*

Schol. 2. Beatissimam Virginem Mariam sine labe originali non esse conceptam a. 1387. docuit Joannes de Montesono Doctor Theologus ordinis Prædicatorum. Sed ejus sententiam Universitas Parisiensis damnavit, cujus judicium Petrus de Ordeomonte Episcopus Parisiensis confirmavit. Ad Clementem VII. appellavit de Montesono, sed causa se casurum prospiciens judicium declinare maluit, & Avenione elapsus, a suis etiam desertus fuit, qui publice palinodiam cantarunt. Circa annum 1431. tempore Concilii Basileensis de immaculata Conceptione Theologi acerrime digladiabantur, & Patres Concilii de hac re mature acturi Joanni de Turrecremata mandarunt, ut suam pro veritate sententiam declararet. Paruit Synodo Turrecremata: sed cum Eugenius Concilium Ferrariam transtulisset, Turrecremata majorem Patrum sententiam secutus Basilea abiit, ii tamen, qui pervicaciter Basileæ remanserant sess. 36. a. 1439. decreverunt, sententiam stantem pro immaculata Conceptione B. V. esse piam, consonam cultui Ecclesiastico, Fidei Catholicæ, rectæ rationi, & S. Scripturæ, & *Quæ sine labe originali concepta fuit.*

ab omnibus Catholicis tenendam, nec licere contrarium prædicare vel docere. Hoc decretum editum fuit, quando hoc Concilium non amplius erat legitimum, unde Sixtus IV. nulla facta hujus decreti mentione a. 1476. Constitutionem edidit, in qua Indulgentias iis concessit, qui in Festo Conceptionis B. Virginis Missam & officium a se approbatum recitarent, aut iis interessent. Alteram rursus edidit a. 1483. in qua eos damnat, qui ausint affirmare, eum lethaliter peccare, qui hoc Festum celebraret; aut hæreticum esse, qui propugnaret B. Virginem ab originali immunem fuisse. Uti patet ex Extrav. com. de Rel. & Ven. S. S. Huic Constitutioni forte ansam dedit disputatio a Vincentio de Brandelis O. P. P. Ferrariæ habita, in qua immaculatæ Conceptioni B. V. contradixit. Decretum Concilii Basileensis amplexa est quædam Synodus Avenionensis a. 1457. & Universitas Parisiensis. Trithemius etiam a. 1494. in Comment. de laudibus S. Annæ immaculatam Conceptionem B. Virginis propugnavit, cujus opinionem Universitas Parisiensis, Coloniensis, Ordo Carmelitarum, Minorum, plures Cardinales Archi- & Episcopi defenderunt: Imo Universitas Parisiensis a. 1497. decretum edidit, ne quis deinceps Doctoris gradum consequeretur, qui huic sententiæ non faveret, & edito juramento se non astringeret, se eam strenue propugnaturum, & sic contrariam sententiam falsam impiam & erroneam esse censuit. Tandem tempore Concilii Tridentini tractatus de Turrecremata hucusque delitescens editus fuit, & licet Patres Tridentini Immaculatæ Conceptioni faverent, noluerunt tamen contrariæ opinioni præjudicium afferre, sed in decreto de peccato originali observandas esse constitutiones Xysti P. IV. sub pœnis in eis contentis edixerunt. Recrudescente vero eadem hac controversia S. Pius V. a. 1570. constitutionem edidit, ubi graves in eum pœnas statuit, qui vel in Concionibus vel publicis conventibus alterutram opinionem auderet attingere: viris tamen doctis de hac re in publicis disputationibus absente scandalo disputandi licentiam dedit, absque eo

tamen, ne quis in hac re ab Apoſtolica ſede necdum definita alterutram ſententiam auderet notare velut erroneam. Omnia hæc confirmavit Paulus V. a. 1616. & a. 1617. vetuit, ne quis deinceps in Concionibus, Lectionibus & Theſibus aut aliis actis affirmare auderet, Beatiſſimam Virginem in originali conceptam eſſe, quin tamen contrariæ opinioni præjudicium inferre velit. Gregorius XV. a. 1622. conſtituit 1. eum, qui in actis publicis ſuſtinet immaculatam Conceptionem, contrariam ſententiam impugnare non debere, ſed de ea ſilere. 2. Ut, novis exortis opinionibus in Chriſtiano populo, quod in privatis conventibus propugnata fuiſſet opinio immaculatæ Conceptioni adverſa, ne in privatis quidem actibus liceret eam defendere exceptis Fratribus O. P. P. 3. Ut in officio Eccleſiaſtico Conceptionis B. V. nemo ſive privatim ſive publice alio quam Conceptionis titulo ſine addito uteretur. Tandem Alexander VII. a. 1661. graves pœnas in eum ſtatuit, qui ſententiam, cultum, Feſtum Conceptionis in dubium vocare auderet, aut quovis prætextu obterere: vetat tamen dicere, contrarium tenentes hæreſis crimen, vel peccatum mortale incurrere, neque hanc controverſiam vult decidere, ſicuti etiam Hiſpaniarum Reges Philippus III. apud Paulum V. & Philippus IV. apud Gregorium XV. pro definienda hac controverſia nihil obtinere potuerunt. Ex his patet, nondum eſſe de fide Beatiſſimam Virginem non contraxiſſe peccatum originale: licet enim Eccleſia celebret Feſtum Conceptionis B. V. hoc tamen non celebrat qua immaculatæ, ſed qua gaudioſæ, quia tunc primum pignus redemptionis accepimus. Unde Gregorius XV. præcepit, ut in Miſſa & officio non dicatur, Conceptio immaculata, ſed ſimpliciter, Conceptio: & in conſtitutionibus Pontificum verba: Immaculata, Intemerata referuntur ad Beatiſſimam Virginem: imo cum verba Clementis XI. ut Feſtum Conceptionis B. M. V. immaculatæ de præcepto obſervetur: in quadam Italiæ urbe ita imprimerentur: ut Feſtum immaculatæ Conceptionis &c. idem Clemens 1709. ordinario

dinario loci præcepit, ut severe eum reprehenderet, qui verba adulterari præsumpsit, & illam editionem supprimeret. Deinde licet sub titulo immaculatæ Conceptionis B. V. festum celebraretur, non sequitur, quod ipsum mysterium tanquam de fide certum Ecclesia statuat: potest enim Ecclesia Conceptionem immaculatam religiose ac pie colere & colendam proponere ex sola certitudine morali, & prudenti judicio, quod tali cultu digna sit, quin res ipsa tanquam de fide certa statuatur. Nihilominus est sententia moraliter certa, Catholicæ plebis, & omnium Catholicarum Academiarum communis, & sedis Apostolicæ argumentis apertis innixa, Beatissimam Virginem Mariam nunquam contraxisse peccatum originale, cujus hanc rationem profert Scotus: Beatissimam Virginem sine originali peccato conceptam fuisse, potuit Deus facere, & hoc redundat in honorem Filii, ac cedit in majorem Matris Dei perfectionem, nec ratio, nec S. Scripturæ vel Ecclesiæ authoritas obstat, adeoque voluit Deus, ergo fecit. Deinde Beatissimam Virginem etsi nunquam peccati mancipium fuerit, Jesus Christus redemit: Perfectus autem Redemptor fuit, cujus partes erant, aliquem perfecte redimere, id est, ab omni pœna: Cum vero carere Dei gratia vel momento temporis, sit gravissima pœna, decebat, ut esset aliqua creatura, nec sane alia, quam sanctissima Dei Mater, quæ nequidem puncto temporis esset Deo invisa, sed per Christi merita quolibet momento ab omni culpa & odio Dei libera, adeoque sine originali concepta, quod postulabant tria Christi attributa perfectissimi Pacatoris, Mediatoris, & Benefactoris. Non obstat I. quod ad Rom. 5. omnes in Adam peccasse dicantur: nam solum sequitur, omnes peccasse quoad debitum, non vero quoad actualem incurrentiam, adeoque omnes in sensu accommodo, non absoluto. Eodem modo Christus pro omnibus mortuus est, non quod omnes essent peccatores actu, sed debito & exigentia. Non obstat II. quod Beatissima Virgo prodierit ex semine corrupto, nam corruptum solum fuit, si spectemus conceptionem materialem,

non vero si formalem & gratiam attendamus. Non obstat III. quod sic Beatissima Virgo redempta non fuisset: Redempta enim fuit non redemptione liberativa, sed præservativa: Redemptio quippe non semper actualem captivitatem supponit, sed sufficit debitum eam incurrendi.

Schol. 3. Quærunt ulterius Scholæ, an Beatissima Virgo habuerit debitum proximum contrahendi peccatum originale. Respondetur communius affirmative, tum quia alias non fuisset proprie a Christo redempta, utpote non comprehensa sub objecto redemptionis, scilicet sub peccato Adami, quatenus est peccatum naturæ: tum, quia si Adamus non peccasset, Beatissima Virgo habuisset jus accipiendi justitiam originalem: Ergo quia Adamus peccavit, illa habuit debitum contrahendi originale, eoipso, quod descenderit a semine corrupto destituto vigore justitiæ originalis propagativo: Certe eoipso quod Beatissima Virgo ex speciali privilegio ab originali præservata fuerit, supponitur eam sub lege comprehensam fuisse. Nec obstat I. pro Beatissima Virgine legem illam latam non fuisse: nam pro ea quidem lata non fuit quoad executionem, bene vero quoad obligationem. Non obstat II. quod debitum proximum sit saltem umbra peccati, quæ matrem Dei non decet. Nam est umbra peccati inficientis naturam non personam, nec est coactio ad peccatum contrahendum, sed tantum ad ejus debitum. Unde etiam Beatissima Virgo nunquam fuit sine gratia quoad personam, sed solum quoad naturam, quæ tamen denominatio fuit mere extrinseca. Non obstat III. quod B. V. non habuerit fomitem: Ergo nec debitum proximum, quod vilius est. Verum hoc falsum est; fomes enim inclinat ad peccatum, ita ut simul supposito inhæreat intrinsece: debitum vero proximum solum extrinsece denominat.

Quæ tamen debitum proximum illud contrahendi habuit.

Schol. 4. Ordinis militaris S. Georgii equites juramento se obstringunt, sese vitam & sanguinem pro defensione Immaculatæ sine labe originali Con-

Licet votum sanguinarium

pro tuenda Immaculata Conceptione B. V.

Conceptionis B. V. profusuros. Contra hoc juramentum & votum sanguinarium pugnat Muratorius, seu Lamindus Pritannus, de ingen. moderat. in Relig. neg. l. 2. c. 6. vocatque illud pervicaciam. Verum hoc juramentum & votum sanguinarium esse licitum, patet 1. Ex eo, quia sedes Apostolica hunc Ordinem Equitum hoc juramento se obligantium approbavit. 2. Certa est Romanorum Pontificum & Ecclesiæ propensio in sententiam, Beatissimam Virginem esse sine labe originali conceptam, unde hæc sententia est magis probabilis, magis pia, & moraliter certa: Ergo licet pro ea defendenda mortem oppetere. Quippe pro exercenda virtute licet mori: Sed qui prudenter existimat, sibi certam esse hanc veritatem de immaculata Conceptione B. V. exercet virtutem, dum judicio moraliter certo, & veritati ad majorem Dei gloriam pertinenti assentitur, ergo licet non teneatur pro ea mori, potest tamen se juramento obligare, ut pro ejus defensione moriatur, quia hoc modo juramentum est de re licita, & majori bono virtutis. 3. Ecclesia laudat illos sanctos, qui a Tyrannis occisi fuerunt, quia omittere nolebant actum alicujus virtutis, a quo tamen cessare poterant, uti Virgines, qui maluerunt mori, quam nubere: cum igitur sententia de immaculata Conceptione sit magis pia, quam contraria, licet eam pro vitanda morte quis sequi possit, licitum est juramentum, pro ejus defensione sanguinem profundendi. Notat tamen Benedictus XIV. in opere de Canoniz. hominem pro hac sententia morientem non fore Martyrem, quia moritur pro veritate nondum ab Ecclesia de fide definita, adeoque deest causa ad Martyrium requisita. Hinc Theophilo Raynaudo talem verum Martyrem esse asserenti silentium a sede Apostolica fuit impositum. Hoc idem, scilicet talem Martyrem non fore, evincit Muratorius suis rationibus.

§. 268.

§. 268.

Natura humana per peccatum Adæ justitia originali, gratia sanctificante, virtutibus & donis supernaturalibus spoliata fuit. Patet ex Concilio Arausicano can. 2. & Tridentino sess. 5. can. 1. anathema illis decernente, qui dixerint, primum hominem per peccatum non amisisse sanctitatem, & justitiam, in qua conditus fuerat: sed Adami peccatum in posteros ejus & totam naturam humanam traducitur: (§. 264.) Ergo illa justitia originali &c. per illud spoliata fuit. Hinc Rom. 3. v. 23. dicuntur omnes peccasse & carere gloria Dei. Per idem peccatum natura humana vulnerata fuit in potentiis naturalibus; & quidem vulnere ignorantiæ, quo hebetatur ratio ad cognoscendum verum: vulnere malitiæ, quo retardatur voluntas a prosecutione boni honesti: vulnere concupiscentiæ, quo appetitus concupiscibilis immoderate fertur in bonum delectabile rationi contrarium: vulnere infirmitatis, quo irascibilis torpet ad prosecutionem boni ardui. Ita P.P. colligunt ex parabola hominis descendentis a Jerusalem in Jericho. Luc. 10.

Per peccatum Adam justitiam originalem perdidit.

§. 269.

Mors corporis, Ignorantia, Concupiscentia, pudor nuditatis, morbi & reliquæ hujus vitæ miseriæ sunt consequentiæ & pœnæ lapsus humani & peccati originalis. De Morte 1. patet Gen. 2. v. 17. ubi Deus Adamum

Pœnæ peccati originalis.

mum ita allocutus eſt: *In quacunque die commederis ex eo, morte morieris.* Hebr. מוֹת תָּמוּת moriendo morieris. Targum: eris reus mortis: Symachus, mortalis eris. Quod autem hoc de morte corporis intelligatur patet ex illo: *Terra es, & in terram ibis.* Nec poteſt dici cum Socino, Gen 3. v. 17. declarari ſolum, mortem non eſſe pœnam peccati, ſed terminum, ad quem pœna duratura eſt: vel intentari mortem tantum violentam ſeu immaturam. Nam ex dictis liquet, quod de morte proprie dicta, & non violenta loquatur.

2. Ignorantia eſt pœna peccati, nam hanc ſanat gratia Chriſti per mentis illuminationem, ergo eſt vulnus & pœna peccati. Item Adamus ante lapſum animantibus nomina propria ſine difficultate impoſuit, quod nos nonniſi poſt laborioſa ſtudia poſſumus.

3. Concupiſcentia eſt pœna peccati: Sic Apoſtolus Rom. 7. v. 23. gemit: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis.* Jac. 1. v. 14. *Unusquisque tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus & illectus: deinde concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum.* Cum ergo concupiſcentia pugnet cum bono, cum ad peccatum inclinet, malum, adeoque pœna peccati eſt.

4. Pudor nuditatis eſt pœna peccati: Nam Gen. 2. v. 25. Adam & Eva nudi non erubeſcebant: poſt peccatum vero aperti ſunt

oculi eorum, scilicet, ut turpis nuditatis pudore afficerentur, & ideo ad eam tegendam ex foliis ficus consuerunt sibi perizomata חֲגֹרֹת lumbaria, subligacula. Gen. 3. v. 7.

5. Morbi & reliquæ hujus vitæ miseriæ sunt pœna peccati, illis enim homo in statu innocentiæ subjectus non fuisset.

Schol. Pelagiani negant mortem, ignorantiam, Concupiscentiam, & pudorem nuditatis esse pœnam peccati, quibus subscribunt Sociniani I. quia mors homini naturalis est. Verum immortalitatem homini concessam ex gratia fuisse in statu innocentiæ §. 259. diximus. II. Ignorantia in Adamo non fuit ante lapsum, sed seductus fuit, postquam per superbiam jam peccaverat. III. In statu innocentiæ Concupiscentia & libido ita voluntati subdita fuisset, ut nunquam posset sollicitare nolentem, ita ut sine omni noxia cupiditate illa homo uteretur, sicuti manibus & pedibus. IV. Concupiscentia non est naturalis appetitus, sed addit inordinationem, qua rationem antevertit, eique repugnat. *Solvuntur objectiones.*

§. 270.

Omnibus hominibus moriendum est. Ps. 88. *Quis est homo, qui vivet, & non videbit mortem?* Hebr. 11. *Statutum est omnibus hominibus semel mori.* Hæc verba in generali sensu accipere nihil prohibet, Ergo de omnibus sunt accipienda. Deinde sententia mortis lata est in omnes Adæ posteros: Ergo in omnibus executioni mandabitur. Utrumque affirmat Apostolus 1. Cor. 15. v. 22. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & omnes in Christo vivificabuntur.* Accedit S. Thomas, qui in *Omnibus moriendum est.*

c. 15.

c. 15. ep. Cor. 1. lect. 8. ait: *Licet hæc littera, ſcilicet, omnes moriemur, non ſit contra fidem, tamen Eccleſia magis acceptat primam, ſcilicet, quod omnes moriemur, ſive reſurgemus.*

An aliqui non ſint morituri.

Schol. Cajetanus docet, non omnes omnino homines morituros, & morte mediante ad beatitudinem perventuros. I. Quia Henoch translatus eſt, ne videret mortem Hebr. 11. quod idem de Elia certum eſt. Verum translatus eſt Henoch, ne videret eo tempore mortem, quo alii videre ſolent, non vero ut penitus evaderet. Nam conſtans eſt omnium fidelium ſenſus, quod Henoch & Elias crudelitatis Antichriſti ſævitiam in ſua adhuc mortali carne ſint paſſuri. II. Num. 16. Dathan & Abiron dicuntur vivi in infernum deſcendiſſe. Et Apoc. 19. de Antichriſto, & ejus pſeudo-propheta dicitur quod vivi miſſi ſint in ſtagnum ignis. Sed Dathan & Abiron vivi ad gehennam non pervenerunt, quia terra ſe occludente ſuffocati ſunt: Et Antichriſtum D. Jeſus Chriſtus interficiet Spiritu oris ſui. III. 1 Cor. 15. ℣. 51. ubi nos legimus: omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur: Græci codices habent: non omnes quidem dormiemus, omnes tamen immutabimur. Conſentiunt verſiones Syriaca & Arabica, & videtur hæc lectio vulgatæ præferenda: tum quia Apoſtolus in toto hoc capite de reſurrectione bonorum tractat, non vero de illa malorum, quod tamen foret, ſi legeremus: omnes reſurgemus: tum quia Apoſtolus agens de reprobis nunquam utitur verbo in prima perſona, ſed in tertia, unde dixiſſet; omnes quidem reſurgent, ſed non omnes immutabuntur. Verum lectio vulgatæ cum pluribus Codicibus græcis retinenda eſt, & juxta citatam etiam lectionem ſenſus eſt: non omnes dormiemus, id eſt, non diu mortis ſomno tenebimur, illi ſcilicet, qui vivent in adventu Domini: non autem dicitur: non omnes moriemur, ita ſcilicet, ut nonnulli brevi iterum reſurgant. Deinde Apoſtolus non raro de bonis æque ac malis in prima perſona diſſerit, uti Rom. 14.

Omnes

Omnes stabimus ante tribunal Dei. IV. 1 Theff. 4. postquam dixit Apostolus: *mortui qui in Christo sunt resurgent primi:* deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis. Ubi innuit, eos qui adveniente Christo in extremo judicio vivent, mortuis resurgentibus consociandos, & in regnum Christi transferendos esse. Sed respondet S. Augustinus l. 20. de Civ. c. 20. quod rapiendi cum Christo in aera in ipso raptu, vel ante raptum per ignem conflagrationis morituri sint. V. In symbolo profitemur venturum Judicem vivorum & mortuorum. Ast per vivos intelliguntur ii, qui nunc vivunt, & imposterum vivent, vel ii, qui vivent judicii signis jam apparentibus & deinde morientur.

§. 271.

Peccati originalis pœna post mortem præcipua est pœna damni seu privatio vitæ æternæ, sive visionis beatificæ. Ita Tridentinum innuit sess. 5. can. 4. 5. Et Innocentius III. in c. Majores, de Bapt. definit. Pœna originalis peccati est carentia visionis Dei. Ratio est: Natura humana per peccatum Adæ privatur justitia originali & gratia sanctificante (§. 268.) Ergo etiam visione intuitiva, quia hæc tanquam actus vitalis supernaturalis essentialiter præsupponit gratiam tanquam principium radicale vitæ supernaturalis, sicut operatio vitalis naturalis animam. *Pœna peccati originalis post mortem.*

Schol. Ex his certum est de fide, etiam infantes cum solo originali morientes in cælum venire non posse, & pati pœnam damni. Sed quæritur in Scholis, utrum etiam aliquam pœnam sensus in inferno sustineant. P. Berti cum S. Augustino serm. 14. de verb. Apost. c. 3. putat, eos plecti aliqua etiam pœna sensus, licet in comparatione adultorum mitissima: *An infantes pro peccato originali pœnam sensus patiantur.*

tiſſima: tum quia in S. Scriptura abſolute dicitur, collocandos in extremo judicio ad ſiniſtram ituros in ignem æternum: tum quia parvuli puniuntur pœna damni, quæ gravior eſt: Ergo etiam pœna ſenſus. Alii cum S. Thoma q 5. de malo, a. 2. docent, parvulos cum ſolo originali decedentes non pati pœnam ſenſus; tum quia pœna ſenſus ſolum reſpondet peccatis actualibus: Apoc. 18. *Quantum glorificavit ſe, & in delitiis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Item Matth 25. Marci 9. tum quia Innocentius in c. majores de Bapt. ait: *Pœna originalis peccati eſt carentia viſionis Dei: actualis vero pœna peccati eſt gehennæ perpetuæ cruciatus.* Et S. Greg. Naz. or. 20. ait, hos parvulos ſupplicio non affici: tum quia pœna ſenſus non eſt proportionata & debita culpæ originali, utpote quæ non eſt per voluntatem perſonæ, ſed naturæ, & in qua non eſt converſio ad bonum commutabile, ſed ſola averſio a Deo, ſeu privatio juſtitiæ originalis. Docent ulterius hi auctores, hos parvulos nullum dolorem & triſtitiam percipere ex privatione viſionis beatificæ, quia non cognoſcunt beatitudinem ſupernaturalem, & ad illam non ſunt proportionati: Non tamen erunt beati beatitudine naturali, quæ nequit ſtare cum averſione a Deo, ut Auctore naturæ, a quo tamen, ſicuti Adam, per peccatum originale ſunt averſi. Nobis probabilius videtur, eos triſtari ob amiſſam beatitudinem, quia non eſt veroſimile, eos ignorare, ſe propter peccatum excludi a cælo, quia ratio naturalis dictat, eum, qui punitur, conſcium debere eſſe peccati, alioquin videretur ei pœna injuſta. Quantum ad pœnam ſenſus, nihil de ea definiri poteſt, quia Deus circa hoc voluntatem ſuam nec in S. Scriptura, nec in Traditione nobis revelavit: Hinc cavendum eſt, ne concionatores opiniones Scholæ ceu fidei dogmata proponant: Experientia enim conſtat, fideles ægre audire, parvulos ſine Baptiſmo mitti in ignem æternum, & propter tales ſermones ſcandala oriri in Eccleſia. Poteſt tamen quis data occaſione prudenter uti hac opinione, ſcilicet pœna ſenſus puniri hos parvulos contra matres, quæ

ex negligentia, vel alio modo in utero suffocant, vel præmature effundunt. Altera vero benigna Thomistarum sententia uti quis posset, ut leniat dolorem illarum matrum, quæ acerbius lugent, liberos suos sine Baptismo absque sua culpa decessisse.

§. 272.

Adamus ob patratum a se crimen pœnitentiam egit, & salutem æternam consecutus est. Docet hoc S. Scriptura Sap. 10. v. 1. & 2. *Hæc illum, qui primus formatus est a Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit, & eduxit illum a delicto suo, & dedit illi virtutem, continendi omnia.* Ita etiam tradunt PP. S. Irenæus l. 3. contra hæreses, c. 34. pluribus argumentis Tatianum refutans. Eundem Tatiani errorem damnat Tertullianus l. 2. contr. Marcio. & Origenes hom. 35. in Matth. Item S. Athanasius l. de pass. & Cruce Dom. S. Augustinus ep. ad Evod. & alii communiter. Rationes has profert S. Irenæus, quia Deus non maledixit Adamo & Evæ, sicut serpenti, sed eis salutis spem dedit facta promissione Christi Redemptoris, per quem mulier Deiparæ typus serpentis caput conterere debebat. Deinde quia asperis perizomatis primi parentes se induerunt, ulterius, quia alias bonus Pastor ovem centesimam perditam non invenisset. Denique quia gloriari posset diabolus, se a Christo devictum non fuisse, si primi parentes ab ejus captivitate non essent liberati. Quare etiam multi cum S. Cypriano tr. de resurr. Christi. Origene in Matth. & S. Epi-

Adamus de peccato suo pœnitens æternam salutem obtinuit.

Epiphanio &c. tradunt, Adamum ibi sepultum fuisse, ubi Christus crucifixus est.

Solvuntur objectiones. *Schol.* Tatianus a. 172. & post eum Encratitæ Adamum salutem æternam consecutum esse negarunt I. quia illud sap. 10. dedit illi virtutem continendi omnia, nullum certum sensum facit, cum præter Christum nullus hac virtute sit præditus. Item in multis Codicibus legitur: & eduxit illum de limo terræ, non vero: de delicto suo. Verum lectio vulgatæ juxta plures Codices græcos & latinos retinenda est. Illud vero: dedit illi virtutem continendi omnia, non omnipotentiam, sed dominium rerum terrenarum demonstrat, nam in Græco legitur: κρωτῆσαι πάνταν dominari omnibus. II. 1. Cor. 15. v. 22. Apostolus novum Adam veteri opponit: sicuti ergo in novo omnis salus, ita in vetere omnis damnatio. Sed ibi Apostolus de morte & resurrectione corporum agit. III. Rupertus de salute Adæ dubitat; & S. Bernardus l. de modo beate vivendi, ait: Adam in infernum cecidit, quia inobediens fuit, & Gelasius P. librum de pœnitentia Adæ inter apocrypha recenset. Verum Rupertum, qui floruit sæculo 12mo. nonnulli excusant quasi non suam sed aliorum sententiam retulerit. Interim quia aperte dicit: *Salvatio ejus & a multis libere negatur, & a nullo satis firmiter defenditur*: excusari potest ex eo, quo non satis illi constaret de auctoritate libri sapientiæ, de qua olim dubitabatur. Liber de modo bene vivendi non est S. Bernardi, & illud: in infernum cecidit, ad reatum inferni referri potest. Gelasius denique certum librum, non vero ipsam Adami pœnitentiam reprobavit.

CAPUT

CAPUT V.
DE INCARNATIONE VERBI DIVINI.

§. 273.

Cum homo a lapſu ſuo reſurgere, & condignam Deo offenſo pro peccato ſuo ſatisfactionem propriis viribus præſtare non poſſet, ſic Deus dilexit mundum, ut unigenitum Filium ſuum daret propitiationem pro peccatis noſtris. Qui exinanivit ſemetipſum formam ſervi accipiens in ſimilitudinem hominum factus per Incarnationem, quæ eſt unio perſonalis ſeu hypoſtatica naturæ Divinæ ac humanæ in una Verbi Divini Perſona, ex qua unus eſt Chriſtus. *Incarnatio quid.*

§. 274.

Incarnari Filium Dei ſeu Verbum Divinum poſſibile eſſe, patet ex dictis S. Gabrielis hoc myſterium B. Virgini annuntiantis Luc. I. v. 37. *Non erit impoſſibile apud Deum omne Verbum.* Imo nulla hujus implicantia oſtendi poteſt, uti mox patebit. *Eſt poſſibilis.*

Schol. Gentilibus Crux Chriſti ſtultitia, Judæis ſcandalum viſa fuit. Deiſtis & Socinianis Incarnatio impoſſibilis videtur ex ſequentibus motivis. I. Si Verbum Divinum incarnaretur ob novam denominationem intrinſecam ex unione cum humanitate ſupervenientem, non ſolum in humanitate, ſed etiam *Solvuntur objectiones Judæorum.*

in Verbo Divino mutatio fieret, quod implicat. Verum cum verbum Divinum uniatur humanitati, tanquam terminus eam perficiens, nullam in Verbo mutationem ponit, & nova denominatio, quam Verbum accipit, non supponit novam formam intrinsece ab eo receptam, sed tantum terminationem a Persona nobiliori, quæ humanitatem perficit. Hinc Divinitas & Humanitas non sunt proprie partes suppositi, Christi, quia non se mutuo complent, sed sola humanitas perficitur. II. Si Verbum incarnaretur, etiam Pater & Spiritus S. incarnati dici possent, tum quia habent unam & indivisam naturam, tum quia opera S. S. Trinitatis ad extra sunt indivisa, & ad tres Personas pertinent. Sed cum unio in Incarnatione non sit facta in natura Divina, sed in Persona, in qua ob mutuam oppositionem tres Personæ sunt distinctæ: Pater & Spiritus S. incarnati dici non possunt. Deinde Incarnatio, quatenus est naturæ humanæ productio & conservatio, est a tota S. S. Trinitate efficienter: quatenus vero est formalis unio cum aliqua Persona, formaliter est solius Verbi, quod solum naturam humanam per suam propriam subsistentiam terminavit. III. Humana natura propria subsistentia spoliari nequit, tum quia subsistentia a substantia non distinguitur: tum quia alias natura humana Christi non esset tota & completa: tum quia implicat, Christum existere existentia aliena, & intelligere intellectione aliena. Ergo nec ejus humana natura subsistere potest subsistentia aliena. Ast subsistentia a substantia saltem tanquam modus naturam ultimo terminans, & alteri supposito incommunicabilem reddens distinguitur: res vero sine suo modo integra subsistere potest. Hinc natura humana in Christo non est quidem completa & integra integritate personæ, quæ per Personam Verbi modo nobiliori suppletur & fit perfectior, est tamen integra integritate naturæ. Denique quia existentia est id, per quod res est extra nihil & fit apta ad agendum & patiendum, nequit aliquid existere existentia aliena: At propria subsistentia non est id, per quod necessario natura fiat singularis Persona, unde illa carere potest, si in

in unitatem ſuppoſiti Divini aſſumatur, a quo perficitur & ſuppletur. Sic etiam intellectio eſt actio vitalis, quæ neceſſario a principio proprio interno profluere debet: ſubſiſtentia vero eſt merus naturæ terminus & complementum, quod ſuppleri poteſt. IV. Non eſt proportio inter naturam humanam & Divinam: At ſolum quoad entitatem, non vero quoad unionem.

§. 275.

Incarnatio etiam eſt conveniens Deo, homini, totique univerſo, & Verbo Divino magis, quam Patri & Spiritui ſancto: Et 1. quidem Deo, cui tanquam bono infinito maxime convenit, ut ſe diffundat modo præſtantiſſimo: (§. 115.) ſed hic modus eſt per Incarnationem: Ergo convenit Deo. Deinde Deus vult manifeſtare ſuas perfectiones: (§. 105.) Sed has in Incarnatione quam maxime manifeſtat: Omnipotentiam, dum duas naturas tam diſtantes intime conjungit ſine ulla permixtione, ſervatis cuique ſuis proprietatibus. Sapientiam, dum juſtitia Divina cum miſericordia reconciliatur, & peccatum, quo dæmon ad perdendum hominem uſus eſt, fit occaſio, qua Deus ad ſalvandum hominem utitur. Bonitatem & miſericordiam, qua Deus ſic dilexit mundum, ut Filium ſuum Unigenitum daret. Juſtitiam, quæ tam ſeveras de Chriſto pœnas pro noſtris peccatis repetiit. *Eſt conveniens Deo.*

2. Incarnatio conveniens fuit homini totique univerſo ob innumera beneficia ex ea orta, quæ ſunt gratia ſanctificans, pecca- *Homini.*

 torum

torum remiſſio, gloriæ adeptio, Doctrina cæleſtis, Liberatio a ſervitute dœmonis, virtutum omnium exemplum, naturæ noſtræ exaltatio, ejusdem reparatio, & facilis ad Deum acceſſus.

3. Congruum magis fuit, Verbum Divinum incarnari, tum ne appellatio Filii in aliam Perſonam S.S. Trinitatis transiret: ita Gennadius de Dogm. Eccl. c. 2. tum quia conveniebat hominem per Verbum reparari, a quo conditus fuerat: ita S. Leo ſerm. 12. de paſſ.

§. 276.

Poſſibilitas Incarnationis ratione naturali evidenter demonſtrari nequit.

Licet autem Myſterium Incarnationis poſſibile eſſe negative demonſtrari poſſit, eoipſo quod a contrariis argumentis ejus impoſſibilitas vindicetur: (§. 274. Schol.) ſola tamen ratione naturali ante revelationem evidenter demonſtrari nequit. Hinc Col. 1. v. 26. Incarnatio dicitur Myſterium *quod abſconditum fuit a ſæculis & generationibus, nunc autem manifeſtatum eſt Sanctis ejus, quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ Sacramenti hujus in gentibus, quod eſt Chriſtus.* Et Matth. 16. v. 17. Chriſtus S. Petro ſe Deum profitenti ait: *Caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt.* Ita etiam præter alios Patres docet S. Auguſtinus de hoc Myſterio ep. 137. ita loquens: *Si ratio hic quæritur, non erit mirabile: ſi exemplum poſcitur, non erit ſingulare. Demus Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur, inveſtigare non poſſe.*

Ratio

Ratio eſt: Myſterium Incarnationis nequit demonſtrari a priori per ſui cauſam, nam cauſa ejus efficiens eſt Divina voluntas, cujus nulla ratio a priori reddi poteſt: cauſa formalis eſt ipſa unio Perſonalis Verbi cum humanitate, de qua quæritur demonſtratio. Nec poteſt evidenter demonſtrari a poſteriori per effectus naturales, nam nulli habent neceſſariam cum hoc Myſterio connexionem.

Schol. Nihil evincunt rationes contra hanc communem ſententiam Theologorum afferri ſolitæ. Nam I. Myſterium quidem Incarnationis eſt evidenter credibile, quia evidentia credibilitatis petitur a teſtimoniis extrinſecis omnino evidentibus; nec tamen demonſtratur evidenter poſſibile, quia poſſibilitas petitur ab intrinſecis rei principiis non repugnantibus, quod in hoc Myſterio ſolo naturæ lumine ob obſcuritatem non innoteſcit. II. Homo naturaliter cognoſcit, Deum omnia poſſe, ergo etiam poſſe conjungere humanam & Divinam naturam in una Perſona Verbi: Sed ſolo naturæ lumine hoc non innoteſcit, cum natura a ſubſiſtentia realiter abſolute non diſtinguatur, adeoque ſequeretur naturam ſeipſa ſpoliari, cum modus ſeu ſubſiſtentia naturaliter ab ea abeſſe non poſſit. III. Patres poſſibilitatem Incarnationis probant variis exemplis rerum naturalium non efficaciter ſed pro rudibus. Sic exemplum rami trunco inſerti denotat unitatem quantitatis, non vero ſuppoſiti: ignis eſt in ferro tantum localiter: cogitatio in voce velut ſigno: anima ordinata eſt ad componendum cum corpore unum hominem, natura vero humana & Divina ad unionem per ſe non ſunt ordinatæ. *Solvuntur objectiones.*

§. 277.

Quia igitur Myſterium Incarnationis ex ſola revelatione cognoſci poteſt, hinc etiam Ange- *Angeli ex revelatione hoc My-*

sterium di-dicerunt. Angeli boni hoc mysterium ex revelatione Divina didicerunt. Sic Hebr. 1. v. 6. ait Apostolus: *Cum introducit Primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei.* Item S. Gabriel illud beatissimæ Virgini Luc. 1. v. 31. nuntiavit; & Jesum recenter natum festis plausibus Angeli celebrarunt. Luc. 2. v. 10.

An dæmones cognoverint. *Schol.* Dœmones aliquando dubii & anxii fuisse videntur circa Christi Divinitatem: nam Matth. 4. v. 3. dæmon sollicite omnes vias scrutatur, ut Christum Deum agnoscat. Aliquando tamen Christi Divinitatem prædicarunt, uti Marci 1. v. 24. sive deinde conjecturaliter, sive certo cognoverint. Eam tamen ex miraculis Christi facile agnoscere potuissent, nisi a Deo impediti fuissent.

§. 278.

Adamo revelata est Incarnatio. Adamo etiam mysterium Incarnationis revelatum fuit, quando illi Messias promissus fuit. Gen. 3. v. 15. *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum & semen illius, ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus.* Alloquitur hic Deus serpentem, vel potius diabolum seductorem, & dicit: inimicitias ponam inter te, & mulierem, scilicet B. V. Mariam, & semen tuum, scilicet alios diabolos principi diabolorum subjectos, vel Antichristum & semen mulieris, nempe Christum, & ipsa per Christum conteret caput tuum: ubi LXX. legunt ἀυτὸς, ipse scilicet Christus conteret caput tuum, utpote, qui propria virtute diabolum vicit, & si hic insidiatus fuerit calcaneo ejus, nempe

pe fini vitæ faciendo, ut Chriſtus a Judæis occideretur. Melius tamen retinetur vox, *Ipſa*, nam ly הוא ſine punctis legi poteſt הוּא & הִוא ipſum, ipſa: imo Bellarminus teſtatur l. 2. de verbo Dei, c. 12. ſe vidiſſe Exemplar Hebraicum, ubi legitur הִיא. Deinde ita legit Eccleſia primitiva, Joſephus l. 1. ant. c. 3. Verſio Arabica S. Chryſoſtomus hom. 17. in Gen. S. S. Ambroſius, Auguſtinus &c. & D. Calmet citat exemplar græcum, ubi legitur: ἄυτή σȣ τηρήσει κεφαλην. Ipſa conteret caput tuum.

Schol. Carpovius & cæteri Proteſtantes contendunt in citato mox textu legendum eſſe, *Ipſe* 1. quia verbum יָשׁוּפ conteret & ſuffixum תְשׁוּפֶנּוּ calcaneo ejus, ſunt generis maſculini. Verum notandum eſt, quod tam in verbo, quam in ſuffixo ſit enallage, ſicuti c. 2. v. 23. יִקָּרֵא אִשָּׁה vocabitur virago, ubi verbum eſt generis maſculini. Et Exodi 2. v. 17. וַיְגָרְשׁוּם & ejecerunt eas. Ubi ſuffixum eſt generis maſculini. Apposuit autem Moyſes ad ly *Ipſa* verbum maſculinum, ut oſtenderet, Deiparam non ſua, ſed virtute Chriſti ſuperaturam ſerpentem. 2. Per Ly אִשָּׁה mulierem, intelligitur fæmina in communi, vel Eva. Sed quia hæc vox contrahitur per articulum ha הַ nequit ſignificare fæminam in communi, quæ nequit eſſe mater feminis ſingularis. Nec intelligitur Eva, quia ejus filii potius dicendi eſſent ſemen viri, Meſſias autem dicitur ſemen mulieris utpote ex Virgine ſine ſemine virili naſciturus. Cæterum ſive legamus Ipſa vel Ipſe vel Ipſum, ſemper verum manet, promitti hic Meſſiam, qui caput ſerpentis moraliter contrivit adimendo illi poteſtatem dominativam in homines, & omnino illum conteret Apoc. 20. v. 9.

§. 279.

Promissio futuri Messiæ Abrahæ facta fuit. Promissio & revelatio futuri Messiæ Abrahamo itidem facta fuit, Gen. 22. v. 18. *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ:* ubi quidem in Hebraico habetur sic: הִתְבָּרְכוּ in hithpael, *benedicent sibi ipsis in semine tuo:* Genesis tamen 18. v. 18. legitur. נִבְרְכוּ benedicentur, in Niphal. Loquitur hic Deus de aliquo ex posteris Abrahæ, in quo omnes gentes benedicentur: Sed hic est Messias, qui solus hanc benedictionem impertiri potest: Ergo loquitur de Messia. Sicuti etiam hanc promissionem Abrahæ factam testatur B. Virgo Maria. Luc. 1. v. 55. Zacharias Luc. 1. v. 73. & S. Petrus Act. 3. v. 25. 26.

§. 280.

Item Jacobo Gen. 49. Clarissima rursus revelatio Messiæ facta est Jacobo Gen. 49. v. 10. *Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Promittitur hic 1. Messias nam hic שִׁילֹה vel derivatur a שָׁלַח missus, vel a שָׁלָה pacificus fuit: vel a relativo שׁ & pronomine לוֹ, cui repositum est: vel a שִׁיל secundina, cui infans involvitur, & sic semper Messiam significat, & ita hoc vaticinium intellexerunt Targum Onkelos, Talmud Babylonicum, Targum Jonathan: & R. Hakkados in I. galerazeia ait nomen Messiæ fore יֵשׁוּעַ Salvator; a gentibus vero conversis vocandum esse Jesu, quod probat ex tribus

bus primis litteris יָבֹא שִׁילֹה וְלוֹ : יֵשׁוּ. His accedunt Rabbini recentiores R.R. Salomon Kimchi, Bechai. 2*do*. Meſſias novum regnum fundaturus promittitur, quia dicitur. *Ipſe erit expectatio gentium.* Hebr. וְלוֹ יִקְּהַת עַמִּים & illi obedientia, aggregatio populorum. Hoc regnum erit ſpirituale, quod in tribus conſiſtit, ſcilicet, ut Meſſias conterat caput ſerpentis: Gen. 3. v. 15. nosque a ſervitute in libertatem filiorum Dei vindicet: Deinde ut per fœdus novum, veteri antiquato, nos ad perfectiorem obedientiam Deo præſtandam adducat Jer. 31. v. 31. Tandem ut nos ad æternum in cælis regnum perducat. Quodſi Meſſias nonniſi terrenum regnum fundaturus eſſet, potius Salvator corporum, quam animarum foret. 3*tio*. Promittitur hic Judæ regia ſeu principalis poteſtas tam diu duratura, donec Meſſias venerit, nam ly שֵׁבֶט regiam ſeu principalem poteſtatem denotare, patet ex addita voce מְחֹקֵק mechokek & ex obedientia gentium. Eodem modo exponunt LXX. Syriaca, & Samaritana verſio, Targum Jonathan, Jeroſolymitanum & Onkelos. Item Rabbini antiqui, Kimchi, Jarchi, Aben Ezra, & R. Jitzchak quærit, quare Jacob non expreſſerit Melachim, reges; & reſpondet: quia notum illi erat, eos non ſemper reges habituros: eam ob cauſam non fecit regis mentionem, ſed tantum Schebet, quæ vox ſummam poteſtatem legislativam ſignificat, & convenit etiam Mechokekim. Unde Me-

chokek in participio Piel, significat dictatorem legum, non vero simplicem Rabbinum einen Meister, uti male vertit Lutherus: nam LXX. legunt ἡγέμενος; Samaritana versio, *dux*: Arabica, *Legislator*.

Quid nomine Judæ in Vaticinio Jacob intelligatur.

Schol. Nomine Judæ in hoc Vaticinio Jacobi non videtur intelligi sola hujus nominis tribus, sed tota natio Judæorum, cum aliqua tamen singulari Tribus Judæ prærogativa: Nam diu ante Adventum Messiæ sceptrum in tribu Juda, & quidem in Sedecia defecit tempore captivitatis Babylonicæ, semper tamen aliquis Judæus a tempore etiam solutæ captivitatis Ægyptiacæ genti suæ præfuit, semper Judæi suis legibus vivebant, etiam in ipsa captivitate Babylonica. Putat quidem Baronius sceptrum a Zorobabele resuscitatum ad Machabæos pervenisse, qui vel paterno genere ad tribum Judam spectabant, quia 1 Mach. 5. v. 63. dicuntur viri Juda: vel materno genere ex tribu Juda erant, cum tribus Juda & Levi connubia inter se inirent, uti patet in Aaron, qui duxit filiam Aminadab. Verum Machabæi ex tribu Juda non erant, quia Mathatias dicitur filius Joannis filii Simeonis, qui Sacerdos fuit ex filiis Jojarib ex familia Aaron 1 Mach. 2. v. 54. dicuntur autem viri Juda, a Juda Machabæo duce suo. Quod vero Machabæi uxores ex tribu Juda acceperint, nullibi constat. Nec dici potest, Machabæos solum usum fructum sceptri habuisse, remanente jure apud tribum Juda: enimvero hoc modo etiam Judæi moderni dicere possent, sceptrum apud eos necdum defecisse ob prætensum jus ad illud. Nec denique juvat dicere, saltem magnum Synedrion ex solis judicibus e tribu Juda selectis constans usque ad Messiam perdurasse: tum quia non certo constat supremam fuisse Synedrii in judiciis ferendis auctoritatem: tum quia incertum est, Sanedrin usque ad Herodem perdurasse, vel saltem Machabæis subditum non fuisse. Tota igitur natio Judaica in Vaticinio Jacob & per sceptrum, non regia, sed quælibet suprema

ma poteftas intelligitur uti Jer. 23. v. 6. cum fpeciali tamen tribus Judæ prærogativa, quæ in eo confiftit, quod fuerit regno deftinata: quod poft captivitatem Babylonicam toti genti nomen dederit, quod de ea Meffias nafciturus effet; quod aliis prælata fuerit. Non obftat fententiæ huic I. quod Jacob illa verba ad Judam fpecialiter direxerit: Nam hoc factum fuit ob fpeciales prærogativas tribui Judæ conceffas. II. Dux de femore Judæ non dicitur defuturus, tum quia jure hæreditario regnum ad tribum Juda fpectabat, tum quod Judas toti genti nomen dedit, in qua usque ad Herodem fuprema poteftas permanfit. III. Ex illo Vaticinio diferte non probatur, Meffias ex tribu Juda nafciturus: ut tamen probaretur, fufficit, quod Tribus Juda fpeciales prærogativas acceperit, inter quas eft ortus Meffiæ ex illa.

§. 281.

Præter plura alia vaticinia de Chrifto venturo in veteri Teftamento contenta, quæ doctiffime explicat Huetius, in l. de dem. Evang. celebre eft illud Dan. 9. v. 24. & feq. *Tu ergo animadverte fermonem, & intellige vifionem. Septuaginta hebdomades abbreviatæ funt fuper populum tuum, & fuper urbem fanctam tuam, ut confumetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur juftitia fempiterna, & impleatur vifio & Prophetia, & ungatur fanctus fanctorum. Scito ergo & animadverte: Ab exitu fermonis, ut iterum ædificetur Jerufalem usque ad Chriftum ducem hebdomades feptem, & hebdomades fexaginta duæ erunt, & rurfum ædificabitur platea & muri in anguftia temporum. Et poft hebdomades fexaginta duas occidetur Chriftus, & non erit ejus populus, qui eum negaturus eft. Et* *Et Danieli c. 9.*

Civi-

Civitatem & Sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, & in medio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium, & erit in Templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio. Hic sermo est de Messia, & de tempore, quo occidetur: tum quia clare nominatur Messias sine addito, & vocatur Sanctus Sanctorum, delens iniquitatem, & adducens justitiam sempiternam, Auctor novi fœderis, qui sunt Characteres veri Messiæ. Unde etiam clare dicitur, post has 69. hebdomadas occidetur Messias: & R. Simeon filius Johai, in l. Mechkar Hassadoth narrat, Hoseyam flendo dixisse: Væ illis impiis. Deus mittet filium sanctum suum, & carne humana se induet. Væ illis, qui propter pravas suas actiones rebelles erunt huic Messiæ, & ingenti iracundia perciti ipsum occident.

Solvuntur objectiones Judæorum.

Schol. 1. R. Salomon vult, quod in hoc Danielis Vaticinio, Daniel Judæis aliquid triste intra spatium 490 annorum a prima templi destructione sub Nabuchodonosor, usque ad secundam ejus eversionem sub Tito prædicat, cum hoc tamen discrimine, quod post primam calamitatem Judæi respiraverint, cum econtra secunda tribulatio diuturna sit futura propter populi peccata, quæ tamen tandem a Messia solvetur, sed tempus solutionis hic non assignatur. Unde hebdomades illas in tres partes dividit: prima septem hebdomades continet, post quas veniet primus Christus, scilicet Cyrus: secunda continet 62 hebdomadas, post quas veniet Christus secundus, scilicet Rex Agrippa: qui tertio in una hebdomada residua in ultimo excidio Jerosolymitano peribit, quæ tribulatio

usque

usque ad Meſſiam durabit. Verum fruſtra fingitur illa tribulatio & duplex Chriſtus. Sane Cyrus nequit eſſe Chriſtus a Daniele promiſſus, quia Cyrus mortuus eſt, antequam 69 hebdomadæ inchoarentur, quæ incipiendæ ſunt ab edicto, de reædificanda urbe Jeruſalem Dan. 9. quæ modo ſub Artaxerſe ædificari cepit. Unde nec Nehemias, nec Joſedec, nec Zorobabel ille Chriſtus eſſe poteſt, utpote qui ad finem harum hebdomadarum vitam non produxerunt. Multominus Agrippa poteſt dici ſecundus Chriſtus, utpote qui non fuit dux totius gentis Judaicæ, ſed in ſola Traconitide regnavit, & falſo fingitur, eum in excidio Jeroſolymitano occiſum fuiſſe. Nihilominus Judæi contendunt, hoc Danielis Vaticinium non ſpectare ad Meſſiam, ſed I. ad templum ungendum & perficiendum, tum quia non legitur: Sanctus Sanctorum, ſed ſanctitas ſanctitatum: tum quia Daniel tantum pro reſtitutione Jeruſalem & templi oravit. Verum ſi textum ſine punctis legamus, ſonat, Sanctus Sanctorum: & ita legunt LXX. & ipſi Rabbini cum R. Ozia in Sederolam. Et patet ex contextu. Dein falſum eſt poſt 70 hebdomadas Templum unctum eſſe, cum tunc per Titum deſtructum fuerit. Item Daniel plus accepit, quam petierit, licet etiam in oratione ſua v. 17. Meſſiæ meminerit, dicens: oſtende faciem tuam. II. Judæi per Chriſtum ducem intelligunt Cyrum, qui Iſ. 45. v. 1. dicitur Meſſias, ad quem usque numerando ab excidio primi Templi 7 hebdomades ſcilicet 49 anni fluxerunt. Poſt hunc finitis reliquis 62 hebdomadibus occidetur Chriſtus ſecundus, vel Hircanus, vel Agrippa vel ultimus ſummus ſacerdos. Verum Cyrus nonniſi improprie Meſſias vocatur, ſicuti & cæteri: & hebdomades non ab excidio urbis, ſed ab edicto de reædificanda urbe numerandos eſſe Daniel ait. III. Volunt Judæi in hoc Vaticinio ſolum innui captivitatem Babylonicam 70 annis duraturam, ab excidio Urbis & Templi usque ad eorum reſtaurationem, & poſt 62 hebdomadas, ſeu 420 annos in patria tranſactos novam captivitatem futuram, quæ poſt 70 hebdoma-

das

das decenniorum, vel Jubilæorum, vel ſæculorum a Meſſia ſolvetur. Sed hæc explicatio eſt contra S. Textum dicentem, intra 70 hebdomadas iniquitatem eſſe delendam, & venturum ac occidendum Sanctum Sanctorum. Deinde teſte Joſepho l. 7. de Bello c. 18. a rege David usque ad Titum Jeruſalem evertentem fluxerunt a. 1179. a quibus ſi ſubtrahas 470 annos a Davide usque ad ultimum annum Sedeciæ, manent anni 709. non vero 420. uti volunt Judæi. Denique hebdomades decenniorum &c. plane ſunt contra uſum S. Scripturæ, quæ nonniſi habdomades dierum Dan. 10. v. 3. & annorum Lev. 25. v. 8. & hic numerat.

Exordium 70 hebdomadarum ſententia Morshami.

Schol. 2. Circa exordium 70 hebdomadarum Danielis variæ ſunt veterum ſententiæ, quæ modo exoleverunt, & apud D. Calmet in diſſ. de 70 ſeptim. Dan. videri poſſunt. Famoſiores hodiernæ ſunt ſequentes. Prima eſt Marshami, qui 7 primas hebdomadas, ſcilicet 49 annos incipit ab anno primo Darii Medi usque ad annum primum Cyri. Deinde 62 ſeptimanas ſeu 434 annos numerat ab inito per Cyrum regno usque ad annum primum Antiochi Epiphanis: ab hoc incipit ultima ſeptimana, ſeu ſeptem anni, quo tempore in profanatione Templi Chriſtus occiſus dicitur, ſacerdotes deleti ſunt, hoſtia defecit, ſacra ab Antiocho per tres annos profanata, donec Templum a Juda Machabæo fuit expurgatum, 1 Mach. 1. & ita unctus Sanctus Sanctorum. Hæc ſententia eſt contra mentem & explicationem Eccleſiæ, quia Vaticinium Danielis non Meſſiam ſpectare contendit: imo multa falſa ſupponit: ſcilicet, duos a Daniele diſtingui Chriſtos: Cyrum eſſe Chriſtum: Sacerdotium tempore Antiochi pollutum a Daniele deſignari: priores 7 hebdomadas a poſterioribus 62 divelli poſſe: Exitum ſermonis non eſſe ſumendum ab edicto reædificandæ Jeruſalem: 70 hebdomadis dimidiam addendam eſſe &c.

Schol. 3. P. Harduinus initium hebdomadarum ducit ab oraculo Jeremiæ c. 25. v. 11. quo 70 annorum captivitatem, & reditum Iſraelitis prædixit. Septem igitur hebdomadæ deſinunt in annum primum Cyri, quo Joſue ſummus ſacerdos inunctus fuit. A primo anno Cyri incipiunt reliquae 62 hebdomadæ, quas excepit Judas Machabæus alter unctus; & Onias ſummus Sacerdos Sanctus Sanctorum Antiochiæ occiſus, qui fuit figura Jeſu Chriſti, ſicuti etiam profanatio templi ſub Antiocho fuit figura captæ Jeruſalem a Romanis. Hoc ſyſtema a P. Lamy quidem traductum fuit tanquam contra communem ſenſum Eccleſiæ pugnaret; ſicuti illud Marshami: ab ejus tamen cenſura egregie ſe purgavit, ipſe P. Harduinus. Nihilominus P. Lamy hoc ſyſtema licet ab Eccleſia non rejectum docte refutat, & quia in multis cum Marshamo convenit, ex dictis Schol. præc. refellitur, maxime cum nec Judæ Machabæo, nec Oniæ characteres Meſſiæ a Daniele aſſignati etiam ut figuræ competunt, & Onias ante expiatum templum occiſus fuerit. *Harduini.*

Schol. 4. P. Berti & P. Graveſon initium hebdomadarum referunt ad annum ſeptimum Artaxerſis Longimani. Verior ſententia illa nobis videtur, quæ initium hebdomadarum ducit ab anno regni Artaxerſis Longimani vigeſimo. Quippe hebdomadæ Danielis, quæ ſunt annorum, & dant 490 annos, ſupputandæ ſunt ab edicto Regis Perſarum de urbe Jeroſolyma ædificanda Dan. 9. & in morte Chriſti deſinunt, quæ conſignari debet anno 486 ab exordio illarum hebdomadarum concurrente cum dimidio hebdomadæ ſeptuageſimæ. Quatuor autem edicta Regum Perſarum pro Judæis colligimus ex S. Scriptura. Primum datum eſt a Cyro anno regni ſui primo. 1 Esd. 6. v. 3. Sed ab hoc edicto nequit ſumi hebdomadarum initium, quia in illo non fuit data licentia reædificandi Jeruſalem, ſed tantum Templum. 1 Esdr. 1. v. 1. 2. 3. Nec officit, quod Iſ. 45. de Cyro dicatur: *Ipſe ædificabit civitatem meam:* nam ibi vel ſub nomine Cyri Chriſtus intelligitur: vel nomine *P. Berti.*

mine civitatis non ſtructura materialis, ſed civilis, id eſt, coadunatio populorum denotatur; vel parva tuguriola, non vero muri, turres & propugnacula deſignantur. Secundum edictum datum eſt a Dario Hyſtaſpe, anno ſecundo regni ſui, in quo prius Decretum Cyri confirmatur. 1 Esd. 6. Verum ab hoc etiam edicto initium hebdomadarum ſumi nequit, quia ſicut illud Cyri licentiam ædificandæ urbis non concedit. Tertium edictum datum eſt ab Artaxerſe Longimano anno regni ſui ſeptimo. 1 Esd. 7. v. 7. Sed hoc etiam edictum non dat licentiam reædificandæ urbis, ſed tantum Templi, & liberi Religionis exercitii, 1 Esd. 6. v. 15. & toto capite ſeptimo: Et Nehemias 2. Esd. 1. v. 3. & c. 2. v. 13. narrat, Artaxerſem anno regni ſui 20mo a Judæis e patria ſua redeuntibus audiviſſe, muros Jeruſalem everſos adhuc ſub ruina jacere, & portas igne eſſe combuſtas. Quartum edictum datum eſt ab eodem Artaxerſe Longimano anno regni ſui vigeſimo. 2 Esd. 2. v. 1. Et ab hoc edicto 70 hebdomades inchoandæ ſunt, quia hoc edictum eſt de reædificanda Jeruſalem, 2 Esd. 2. & ab illo anno usque ad Chriſtum occiſum illæ 70 hebdomadæ impletæ ſunt. Nam Artaxerſes Longimanus ad regnum pervenit anno Periodi Julianæ 4241. anno 4to Olympiadis 76, uti conſtat ex Euſebio in Chronico, ubi ſcribit, Themiſtoclem e Græcia profugum ad Perſas confugiſſe anno 4to, Olympiades 76tæ: Thucydides vero auctor coævus l. 1. ait: Themiſtoclem confugiſſe ad Artaxerſem regem, qui nuper regnare cœperat: adeoque annus regni Artaxerſis 20mus incidit in annum Per. Jul. 4260. mundi annum 3550. Cumque ejus decretum in menſe Niſan exierit, ſpatio 7 hebdomadarum, id eſt, 49 annorum ob hoſtes undique impendentes civitas quoad muros, fora &c. perfecte reſtituta fuit. Sequuntur deinde 62 hebdomadæ ſeu 434 anni, quæ cum prioribus 49 dant 483 annos, quos ſi addas anno mundi 3550. habebis annum mundi 4033. æræ Chriſtianæ 30mum, quo Chriſtus baptizatus fuit. Hinc a primo Paſchate a Chriſto

poſt

post suum Baptismum celebrato incipit annus primus hebdomadis septuagesimæ, cujus anno 4to Christus in cruce immolatus fuit. Post finitas 70 hebdomadas dissipatum est sanctuarium, civitas destructa, & tota gens dispersa. Utimur autem hic annis solaribus, tum quia anni lunares apud Judæos in usu non erant, sed tantum menses lunares: tum quia Judæi, ut annum lunarem solari æquarent, quolibet octennio tres menses intercalare solebant. Nostræ sententiæ non obstat, quod Artaxerses a. 4241. regnum non inierit, cum tunc Xerses adhuc regnaverit; utpote qui 20 annis regnavit, & regnare cepit a. P. J. 4229. adeoque a. P. J. 4241. solummodo 12 annis regnaverat. Nam dicimus a Xerse anno regni sui 12mo Artaxersem filium suum more Persarum in imperii consortium adscitum fuisse.

§. 282.

Denique celebris de Messia venturo est Prophetia Aggæi, qui c. 2. v. 7. & 10. prædicit, gloriam secundi templi fore ampliorem quam templi Salomonici, quia ad secundum venturus esset Messias: *Et veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria: dicit Dominus exercituum.* Et, *Magna est gloria domus istius novissimæ, plusquam primæ.* Hic sermo est de Messia, qui solus est desideratus cunctis gentibus; solus perfectam pacem inter Deum & hominem dare potest: v. 10. & a quo solo major gloria Templi secundi desumi potest. Unde etiam ita sentit R. Akibha, & R. Isaac in munim. fid. c. 34. Deinde Messias dicitur venturus in hoc Templum secundum, quia v. 8. dicitur: *Implebo domum hanc istam* אֶת הַבַּיִת הַזֶּה *Propl. Agga... Messia...*

Ergo de Templo ſecundo in individuo loquitur.

Solvuntur objectiones. *Schol.* Judæi dicunt I. in Hebræo legi: וּבָאוּ חֶמְדַּת כָּל־הַגּוֹיִם venient deſiderium cunctæ gentes, id eſt, venient in deſiderio omnes gentes, vel venient deſideria cunctarum gentium, legendo חֲמֻדֹת maxime, quia LXX. legunt: καὶ ἥξει τὰ ἐκλεκτὰ πάντων τῶν ἐθνῶν veniet electa omnium gentium: ſcilicet, dona aurea & argentea. Hinc major gloria Templi ſecundi non ad Meſſiam, ſed ad auguſtiorem ſtructuram, ornatum, & munera oblata refertur. Sed *Contra eſt:* quia in verbo בָּאוּ eſt enallage numeri Hebræis uſitatus, quando verbum duobus ſubſtantivis, quorum unum alterum regit, additum cum poſteriori convenit, quod cum priori convenire debebat, uti Gen. 4. v. 10. *Vox ſanguinum fratris tui clamant ad me.* Deinde כָּל־הַגּוֹיִם nequit eſſe in nominativo, omnes gentes, cum חֶמְדַּת deſiderium ſit in regimine ob mutatum ה in ת, unde ly in deſiderio verti non poteſt. Lectio LXX. verum ſenſum habet, ſi omnium gentium deſideria ad Meſſiam aſpiratura, & in eo implenda eſſe dicantur, ob quem ſolum major erit gloria Templi ſecundi, non vero ob aurum & argentum, ex quo veram gloriam Deus non æſtimat: Certe nequidem probari poteſt, in ſecundo Templo plus auri & argenti fuiſſe, quam in primo. Dicunt Judæi II. Non hic intelligi Templum ſecundum, ſed tertium a Meſſia ædificandum, nam textus ita interpungi debet: *Magna erit gloria domus iſtius*, ſcilicet ſecundæ, *& magna erit gloria noviſſimæ*, ſcilicet tertiæ, *plusquam primæ.* Accentus enim mutari poſſunt, imo hic debent, quia ה noviſſimæ domui præfixum tertium Templum indicat, quod Ezechiel c. 40. delineat. Sed *Contra eſt:* quia textus Hebraicus non habet fictam illam interpunctionem, ſed contrariam: nam הַזֶּה iſtius, non habet accentum Sakeph com-

comma cum puncto, ſed accentum continuativum Mahpach: deinde non repetitur in textu: *& magna erit gloria*, nec repeti debet, quia כְּבוֹד gloria, eſt in regimine, adeoque הָאַחֲרוֹן noviſſimæ eſt in genitivo, & ad eundem ſenſum pertinet: Hinc accentus mutari non poſſunt, & ה præfixum indicat, hoc ſecundum Templum fore illuſtriſſimum, quod quidem Ezechiel c. 40. delineavit, qui tamen plura addidit, quæ non ad templum tertium a Meſſia ædificandum, ſed ad antitypum ſcilicet Eccleſiam Chriſti Allegorice deſcriptam pertinent.

§. 283.

Prophetiæ hæ (§. 280. 281. 282.) explicatæ impletæ fuerunt, adeoque Promiſſus Meſſias jam diu advenit. Nam *Primo* Vaticinium Jacobi gen. 49. (§. 280.) jam dudum impletum eſt: Siquidem poteſtas regia Schebet, & dignitas Mechokekim jam dudum eſt ablata a tribu & natione Judaica, quia a multis jam ſæculis Judæi nec Regem habent, nec Legislatorem; jam enim ante Chriſtum natum Herodes Aſcalonita Cæſareis copiis auctus expugnata Jeroſolyma, & occiſo Antigono regiam poteſtatem vi invaſit, & omnes Synedrii Judices, in quibus adhuc aliqua poteſtas legislativa vigebat, occidit, præter unum Babam, a quo Judaicas conſuetudines diſceret: ab hoc uno vero novi judices fieri non poterant, cum juxta Sanhedrin ad novum judicem conſtituendum ad minimum tres requirerentur. Conati ſunt quidem Judæi Sanhedrin reſtituere; ſed non potuerunt: imo 40. annis ante Templi & urbis

Meſſias Promiſſus jam venit.

urbis excidium omnis etiam umbra Synedrii extincta fuit, uti in Talmud latius habetur, nam in I. Sanedrin Jerosolymitano R. Rahamon dixisse fertur: *Væ nobis, quia recessit Sceptrum de Juda: & nondum venit filius David*, id est, Messias. Ergo ipsi Judæi veteres tempore Christi agnoverunt, & moderni etiam manibus palpant, Sceptrum, Synedrium, omnemque potestatem legislativam a Juda esse ablatam: consequenter promissus Messias jam advenit. (§. 280.)

Secundo 70. hebdomadæ Danielis seu 490. anni (§. 281.) jam effluxerunt, sive a primo excidio templi, (§. cit. Schol. 1, 2. 3.) sive ab anno Artaxersis 7timo. aut 20mo. earum initium ducatur, uti patet; (§. 281. cum Scholiis) Ergo promissus ibi Messias jam advenit. Deinde juxta hanc Prophetiam post mortem Messiæ *deficiet hostia, & sacrificium*, quod defacto Judæi nullum habent: Item *civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo*, quod sub Tito factum esse fatentur ipsi Judæi: Item *finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio*. Dan. 9. quæ omnia facta esse manibus palpant Judæi: Ergo Messias advenit. Denique Judæi nunquam tam diuturna captivitate puniti sunt, quam modo, uti patet inductione: nam servitus sub Chusan duravit 8. annis: Jud. 3. v. 8. Sub Eglon 18. annis: sub Jabin 20. annis: sub Madianitis 7. annis: captivitas vero Babylonica duravit 70. annis: Jam vero per 1700. annos exules a terra sua, vagi, sine

Prophetis & miraculis, ſine ſacrificio, ſine Rege, ſine ſolatio, absque eo, quod Deus eorum preces exaudiat, omnium ludibrium circumerrant, certo indicio, eos ob graviſſimum ſcelus rejecti & occiſi Meſſiæ ſevere adeo puniri.

Tertio Tempus adventus Meſſiæ ab Aggæo Propheta præfixum (§. 282.) jam effluxit: nam Templum ſecundum a Tito jam pridem everſum fuit, nec unquam reædificari potuit, imo ſi reædificaretur, non foret Templum ſecundum, ſed tertium, cum tamen Propheta de ſecundo loquatur: (§. 282. Schol.) uti etiam patet ex v. 7. ubi dicitur: *Adhuc unum modicum . . & veniet deſiderium gentium*: ſi autem non loqueretur de ſecundo, ſed de tertio Templo, quod Judæi ante finem mundi expectant, non eſſet tempus modicum: Ergo promiſſus hic Meſſias jam advenit. (§. 282.)

Schol. Judaismus hodiernus contra adventum Meſſiæ potiſſimum pugnat, cujus hoc eſt ſyſtema. 1. Æterna ſalus & peccatorum remiſſio nonniſi Legis veteris obſervantia obtineri poteſt. 2. Meſſias promiſſus cum non ſit neceſſarius ad liberationem ſpiritualem a peccato, erit Rex terrenus, qui populis omnibus devictis collecturus eſt omnes tribus Iſrael, & eas reducturus in Palæſtinam, illisque & omnibus gentibus imperaturus. Unde 3. quia Judæi adhuc in ſuis calamitatibus gemunt, Meſſias nondum advenit: & ideo 4. Jeſus Nazarenus non eſt Meſſias, & S. S. Scriptura Novi Teſtamenti non eſt a Deo inſpirata. Inſurgunt igitur contra adventum Meſſiæ I. quia non probatur ex Vaticinio Jacobi Gen. 49. nam illius ſenſus eſt: non recedet a Judæis afflictio ſeu Virga, hoc

Judaismi moderni ſyſtema.

Solvuntur objectiones.

hoc enim significat Schebet, donec veniat Messias: vel, non recedet tribus de Juda, Schebet enim etiam tribum denotat Gen. 49. v. 28. donec veniat Messias: vel, non recedet scriba seu Rabbinus, hunc quippe innuit vox מְחֹקֵק, de Juda, donec veniat Messias. Verum hæ omnes interpretationes falsæ sunt, nam Schebet virgam dominationis, & Mechokek legislatorem significat ex dictis: (§. 280.) Schebet vero in Vaticinio hoc pro tribu sumi nequit, quia alias in statu constructo, & ly Juda in genitivo esse deberet, cum tamen ly Juda sit in ablativo, uti ex præfixo mem patet. II. Dicunt, sensum Prophetiæ esse: non auferetur sceptrum de Juda in æternum, postquam venerit Messias: nam ly עַד־כִּי legi potest separatim, & sub עַד poni potest Atnach: & sic עַד significat in æternum, & כִּי significabit, *quia*, vel *postquam:* Verum hæc lectio omnino falsa est, nam sub præcedente רַגְלָיו de femore ejus, ponitur atnach seu duo puncta, adeoque ly עַד nequit spectare ad illum sensum, nec significare in æternum: accentus vero Jethif sub ly עַד non sejungit, sed explet sæpe orationem. III. Dicunt, Schilo potest intelligi de urbe Silo, quæ dum desinet esse sedes arcæ, tribus Juda regiam potestatem accipiet. Vel Schilo significat Moysen Legislatorem: vel Saulem unctum in regem, quando S. oleum in Silo asservabatur: vel Davidem & Jeroboam, qui in Silo uncti fuerunt: vel Reges exteros missos ad plectenda scelera Judæorum, quales fuerunt, Nabuchodonosor, Herodes, Pompejus, Vespasianus: vel denique Schilo Cyrum significat. Sed Schilo non potest denotare urbem Silo, quia nomen hujus urbis non scribitur שִׁילֹה sed: שִׁילוֹ, & pugnat contra textum, assignare initium sceptri, cum S. Textus finem prænuntiet. Nec potest significare Moysen nec Saulem, ante quos non fuit sceptrum in tribu Juda, & in David modo incepit, a Jeroboam vero non ablatum sed imminutum fuit: nec reges illos exteros,

ros, qui nec de femore Judæ, nec expectatio gentium fuerunt. IV. Dicunt, ſceptrum necdum a Juda ablatum eſſe, quia adhuc Judæus in Aſia in urbe Bagdad regnat. Sed hunc fabuloſum eſſe ipſum Talmud Jeroſolymitanum teſtatur.

§. 284.

Deus in veteri Lege Prophetis adventum Meſſiæ futurum non ſolum revelavit, ſed illos Characteres etiam aſſignavit, quibus Meſſiæ nativitas, ſtatus & conditio, Doctrina & opera, mors & reſurrectio conſignarentur. Quantum ad Nativitatem Meſſiæ, Prophetæ notant I. ejus Tempus, ſcilicet, quod futura ſit ſceptro a Juda ablato, intra 70. hebdomadas & ſtante adhuc Templo ſecundo, uti patet ex §. §. 280. 281. 282.

Characteres Meſſiæ.

Nativitas ejus.

II. Ratione loci Meſſias Bethlehemi naſciturus dicitur Mich. 5. v. 2. *Et tu Bethlehem Ephrata: parvulus es in millibus Juda: Ex te enim mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus ejus ab initio, a diebus æternitatis.* Hanc Prophetiam de Meſſia ipſi Rabbini, Jonathan, Salomon & Iſaac, & Principes Sacerdotum ac ſcribæ ab Herode interrogati Matth. 2. v. 5. explicant adeoque de Zorobabel ex Bethlehem non oriundo intelligi nequit.

III. Meſſias ex tribu Juda & familia David oriturus prædicitur Iſ. 11. v. 1. *Egredietur Virga de radice Jeſſe.* Ubi ſermonem eſſe de Meſſia fatentur ipſi Rabbini, nec cum Grotio de Ezechia explicari poteſt, dicitur

 enim,

enim, *veniet*, quod ficuti & fubfequentia Ezechiæ tum temporis jam nato convenire nequit.

IV. Meffias ex Virgine nafciturus prædicitur, If. 7. v. 14. *Ecce Virgo concipiet & pariet Filium & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Hæc Prophetia fpectat ad Meffiam, non vero ad filium Ifaiæ figuram Meffiæ, uti Grotius putat cum nonnullis Catholicis, qui eam litteraliter de filio Ifaiæ, myftice de Chrifto exponunt: quod tamen videtur effe contra S. Matthæum c. 1. v. 23. eam de folo Chrifto exponentem. Certe characteres ibi expreffi nec Ezechiæ, nec filio Ifaiæ competunt: non Ezechiæ, qui eo tempore jam natus fuerat, & 9. circiter annos attigerat: non filio Ifaiæ, qui nec Emanuel dictus eft, nec fuit Deus fortis, Pater futuri fæculi, nec natus eft ex Virgine. *Non obftat*, quod Meffiæ adventus longo tempore poft futurus in fignum liberationis a duobus Regibus Rafin & Phacee dari non potuerit. Nam duo tunc timebat Achaz: primo ne fi Jerufalem in poteftatem hoftium veniret, tota pofteritas Davidis & tribu Juda periret: Secundo an Judæi a furore duorum horum Regum liberandi forent: Igitur Ifaias ex eo, quod Meffias ex ftirpe David, & quidem ex Virgine nafciturus effet, fpem certam facit, nec ftirpem David, nec totam gentem effe extinguendam. Hoc modo etiam antequam Meffias fcientia experimentali non vero ob præteritam ignorantiam novit reprobare malum & eligere bonum, revera illi duo reges e Judæa fugati funt.

V. Cir-

V. Circumſtantiæ etiam Nativitatis Meſſiæ prædicuntur, uti ejus Præcurſor Mal. 3. v. 1. Ejus nomen Jeſu. Habac. 3. v. 8. in toto enim illo cantico ſemper ad Meſſiam reſpicitur. Nova ſtella in ejus Nativitate oritura Num. 24. v. 17. uti Onkelos cum aliis Rabbinis exponit. Item infantes circa Meſſiæ Nativitatem miſere trucidandos prædicit Jeremias c. 31. v. 15. Et fugam in Ægyptum Oſee c. 11. v. 1. ubi textus loquitur quidem in ſenſu hiſtorico de Iſraele, ſed in ſenſu allegorico a Spiritu S. intento de Chriſto.

§. 285.

Status item & conditio Meſſiæ a Prophetis indicantur. Dicitur Filius Dei Pſ. 2. v. 7. Deus Pſ. 44. v. 7. Propheta Deut. 18. v. 15. Sacerdos Pſ. 109. v. 4. Princeps & Rex. Iſ. 9. v. 6. *Status ejus & conditio.*

§. 286.

Quantum ad doctrinam & opera Meſſiæ, Ille annum placabilem promulgabit, & ſalutarem Evangelii doctrinam afferet Iſ. 61. v. 1. *ad medendum contritis corde* & publicandam libertatem captivis & redemptionem. Plura vero a Meſſia patranda miracula Iſaias c. 35. v. 4. affirmat: *Tunc aperientur oculi cœcorum, & aures ſurdorum patebunt.* *Doctrina ejus.*

§. 287.

Quantum ad mortem & reſurrectionem Meſſiæ, Judæ proditionem & pretium 30. dena- *Mors & Reſurrectio.*

denariorum prædixit Zacharias c. 11. v. 13. flagellationem Messiæ prædixit David Ps. 128. v. 3. Vestimentorum divisionem Ps. 22. v. 19. Manuum & pedum perforationem v. 18. ubi in Hebraico textu recentiori legitur. כָּאֲרִי יָדַי וְרַגְלָי sicut Leo manus & pedes mei. At vero in Hebræo antiquo legebatur כָּאֲרוּ foderunt, uti patet ex versione LXX. Syriaca, Arabica & Æthiopica, & R. Chaym in Masora testatur, se ita in textu legisse. Sepultura Messiæ prædicitur Is. 11. v. 10. Resurrectio Ps. 3. v. 6. Osee 6. v. 2. Ascensio in cœlum Ps. 67. v. 19. Missio Spiritus S. Joel. 2. v. 28. vid. Huetium de dem. Ev.

§. 288.

Jesus Nazarenus est verus Messias.

Hi omnes Characteres conveniunt Jesu Nazareno, adeoque ille est verus Messias Prophetarum ore promissus. I. Jesus venit sceptro a Judæis ablato, natus est enim sub Herode alienigena rege Matth. 2. occisus est septimanis Danielis expletis: (§. 281. Schol. 4.) venit Templo secundo adhuc stante Luc. 2. v. 27. & 46. Joan. 2. v. 14. II. Natus est in Bethlehem Matth. 2. v. 1. Ex tribu Juda & familia David Matth. 1. Ex virgine, Matth. 1. v. 25. habuit Præcursorem S. Joannem Baptistam Matth. 3. v. 1. Joan. 1. v. 19. Nomen Jesu illi inditum fuit. Luc. 1. Stella in ejus Nativitate orta fuit Matth. 2. Infantes eo nato trucidati sunt: Matth. 2. v. 18. fugit in Ægyptum Matth. 2. v. 15. III. Jesus est Filius Dei. Matth. 3.

v. 17. (§. 142. 143.) eſt Propheta Luc. 14. v. 19. & 19. v. 41. eſt Sacerdos Hebr. 7. v. 11. & Rex ab ipſis Magis vocatur Matth. 2. IV. Prædicavit ſalutarem doctrinam, quam plurimis miraculis confirmavit, uti patet ex tota narratione Evangelica. V. 30. argenteis a Juda venditus fuit Matth. 26. v. 15. Veſtimenta ejus diviſa ſunt inter hoſtes, Joan. 19. v. 23. flagellatus eſt, Matth. 26. manus ejus & pedes ac latus perforata ſunt: Joan. 19. v. 34. Sepultus eſt. Matth. 27. v. 60. Reſurrexit, Luc. 24. v. 46. Marci 16. Aſcendit in cælum, Act. 1. v. 12. Matth. 28. v. 19. Miſit Spiritum S. Act. 2. v. 1. Ergo eſt verus Meſſias. Certe narratio Evangelica etiam apud gentiles hic omnem fidem ſaltem hiſtoricam meretur: nuda eſt, ſimplex, ſine fuco & inito ſimul conſilio a viris omni humana induſtria & ope deſtitutis conſcripta, qui hiſtoriam ſcribunt hominis, ut putabatur, ab infima plebe oriundi, hiſtoriam omnium oculis expoſitam, quæ publice in conſpectu Judæorum & gentilium contigit, & doctrinam multis miraculis, ſeu operibus vires naturæ longe excedentibus confirmatam, quæ in teſtimonium falſi a Deo fieri non poſſunt, nec magicis artibus adſcribi debent, cum ſibi ſemper conſtantia fuerint, & Chriſtus ipſos dæmones ab obſeſſis expulerit, quibus omnes tot Martyres proprio ſanguine ſubſcripſerunt, ita ut ſpectatis etiam notis criticis Evangeliſtæ falſi ſuſpicionem movere non poſſint, maxime cum turpiſſimam mortem

tem Christo illatam candide referant, quod certe non fecissent, si per fabellas Christi gloriam augere studuissent.

Solvuntur objectiones. Schol. Jesum Nazarenum promissum esse Messiam negant Judaei I. quia Messias debet esse Rex potens Ps. 2. v. 8. & bellator Ps. 44. v. 6. & venire ad Palatium suum Mal. 4. ubi loco: veniet ad Templum, hebraicus habet, ad palatium הֵיכָל: quae certe non conveniunt Jesu Nazareno. Verum Messias Christus gentes regno suo spirituali dominatione per fidem subjecit, & dicitur bellator, quia de infidelitate, daemone & morte triumphavit, & quod Malachias per הֵיכָל Templum intellexerit, patet ex eo, quia de Sacerdotibus & sacrificio loquitur. II. Messias dicitur venturus in novissimis diebus, id est, in fine mundi: mons domus Domini exaltandus, pax futura, & omnis residuus in Sion Sanctus vocabitur. Is. 2. v. 2. Item in adventu Messiae lux lunae erit sicut lux solis, & lux solis septuplo major. Is. 30. v. 26. Item Juda dicitur salvandus per Messiam, congregandi in terram suam Judaei, & omnis pavor & timor tollendus Jer. 23. demum Ezech. 38 & 39. Messias dicitur debellaturus Gog & Magog: Quae omnia a Jesu Nazareno praestita non fuerunt. Ast per novissimos dies non finis mundi, sed finis veteris Testamenti; per montem Domini extollendum Ecclesiae exaltatio, & pax spiritualis intelligitur, & omnis residuus in Sion, id est, scriptus in libro vitae sanctus erit. Lux solis septuplo major futura magnitudinem gloriae & laetitiae, quam Messiae adventus attulit Ecclesiae, denotat. Per Christum Judas salvatus est a captivitate diaboli, collecti populi de omnibus terris in Ecclesiam, qui diabolum non amplius timent. Gratis autem fingitur, Messiam debellaturum esse Gog, & Magog, & Ezechielem loqui de Messia, nam verba ejus ad illos reges referenda sunt, qui post captivitatem Babylonicam Judaeos novis calamitatibus oppresserunt:

vel per Gog intelligitur Antichristus aut ejus bellidux a Messia in secundo adventu debellandus: vel per Gog intelligitur Alexander M. aut Antiochus Epiphanes, uti putat Pererius: vel per Gog intelligitur Cambyses, aut si historia Judith post reditum a captivitate contigit, Holofernes, uti vult D. Calmet in dissert. de Gog & Magog. III. Fatentur quidem Judæi tempus adventus Messiæ a Prophetis prædictum forte effluxisse, obstare autem peccata populi Judaici, quominus venerit. Sed Vaticinia Prophetarum de tempore venturi Messiæ sunt absoluta, non vero conditionata, si peccata populi non obstent; nam Messias venit ad delenda peccata omnium gentium, quæ si obstarent, nunquam veniret.

§. 289.

Cum tempus adesset, ut unigenitus Dei Filius humanum genus redimeret, factum est ex Divino decreto, ut homo fieret. *Missus* proinde est *Angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilææ, cui nomen Nazaret, had Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph de domo David, & nomen Virginis Maria*, quam cum gratia plenam & benedictam in mulieribus salutasset, obstupescentem confirmavit dicens: *Ecce concipies in utero & paries Filium, & vocabis nomen ejus Jesum. Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis. Dixit autem Maria, quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? & respondens Angelus dixit ei: Spiritus S. superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, ideoque & quod nascetur ex te Sanctum vocabitur Filius Dei.* *Annuntiatio & Incarnatio Filii Dei.*

Dei. Quod cum confirmaſſet exemplo Eliſabeth ſenis concipientis, & ex eo, quod non ſit impoſſibile apud Deum omne verbum, reſpondit Maria: *Ecce ancilla Domini fiat mihi ſecundum verbum tuum.* Luc. 1. Et ſtatim Beatiſſima Virgo Maria Jeſum Chriſtum Filium Dei incarnatum in utero concepit, cujus Perſonam, officium & ſtatus nunc contemplabimur.

§. 290.

Ex Virgine conceptus & natus eſt.

Perſona Chriſti & ratione Divinæ humanæque naturæ, & ratione unionis, quæ inter utramque naturam intercedit, conſequentiumque illius conſideranda eſt. At conſideratio Divinæ naturæ Chriſti, quia eſt ſecunda Deitatis, perſona in capite de S.S. Trinitate expoſita fuit, ſuperſunt igitur reliqua hoc loco explicanda. Et quidem Chriſtus non per propagationem naturalem, ſed ex Virgine homo factus fuit. Ita futurum prædixit Iſaias c. 7. v. 14. *Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emanuel.* Ubi vox עַלְמָה alma ſignificat illibatam & caſtiſſimam puellam, quæ ideo vocatur עלמה abſcondita a radice עלם abſcondit, quia virgines a conſpectu virorum abſconditæ ſervabantur. 2. Mach. 3. v. 19. & 2. Reg. 13. v. 2. deinde עלמה etiam in aliis locis S. Scripturæ ſignificat virginem incorruptam. Gen. 14. v. 16. & Exod. 2. v. 8. Ubi Rebecca & Soror Moyſis viris adhuc incognitæ עלמה vocantur: cum econtra בְּתוּלָה mulierem

lierem innuptam ſignificet, ſive adoleſcentula ſit virgo, ſive ætate provecta aut juvenis vidua, uti conſtat Joel 1. v. 8. Hinc ly alma ſignificat etiam virginem in lingua Punica, & ita vertunt LXX. Chaldaica, Syriaca & Arabica. Concordat novum Teſtamentum, nam Matth. 1. v. 18. dicitur: *Cum eſſet deſponſata mater Jeſu Maria Joſeph, antequam convenirent, inventa eſt in utero habens de Spiritu S.* & v. 20. *Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu S. eſt.* Id quod S Evangeliſta confirmat citato loco Iſaiæ Prophetæ. Imo ipſi B. Virgini anxie quærenti reſpondit Angelus Luc. 1. *Spiritus S. ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.* Ratio eſt, quia Chriſtus Theanthropos pro nobis ſatisfacere debuit, adeoque ſine omni peccato eſſe oportuit: ſed ſi per propagationem naturalem ex concubitu & ſemine virili propagatus eſſet, originale peccatum vel ſaltem debitum ad illud contraxiſſet, (§. 264. 267. Schol. 3.) Ergo per propagationem naturalem ex ſemine virili homo factus non fuit, & quia ex homine homo fieri voluit, ex virgine humanam naturam aſſumpſit.

Schol. Ebion, Cerinthus, & Carpocrates Chriſtum purum hominem more cæterorum ex commercio viri cum muliere ortum eſſe docuerunt. Qui tamen ex dictis refutantur.

§. 291.

Conceptio igitur Chriſti non fuit naturalis ſed miraculoſa: Nam conceptio Chriſti fuit a Virgine; ſed hæc naturaliter concipe- *Conceptio ejus miraculoſa fuit.*

re

re non poteſt, niſi a mare per ſeminis immiſſionem in concubitu, quo facto tollitur ipſa Virginitas: Ergo cum Chriſtus a Virgine ſine ſemine virili ex obumbratione Spiritus S. conceptus fuerit, (§. 290.) conceptio ejus naturalis non fuit, adeoque fuit eventus ſupernaturalis, & conſequenter miraculoſa. (§. 112.)

Quomodo facta ſit. *Schol.* De modo Conceptionis Chriſti docent plures, eam ex maſſa ſanguinea B. Virginis factam eſſe, utpote quam Spiritus S. a reliquo B. Virginis ſanguine ſeparavit, & exinde corpus Chriſti formavit. Recentiores Philoſophi cohærenter ſuis principiis Phyſiologicis contendunt, conceptionem Chriſti factam eſſe per impraegnationem ovuli in ovario B. V. Mariæ non ex ſemine virili, ſed miraculoſam, ita ut ſtamen ſeu lineamenta corporis humani in ovulo Mariæ latens, quod alias per virilem auram ſeminalem expanditur, & in motum vitalem agitur, per operationem immediatam Deus motu vitali donaverit: vel, ſicuti alii volunt, ita, ut in ovulo Mariæ ſtamen corporis Chriſti Deus creaverit. Quia porro Conceptio Chriſti ſine omni concubitu facta fuit; (§. 290.) hinc ſine omni voluptate carnali B. Virgo Chriſtum concepit: & conceptione miraculoſe facta nutritio corporis Chriſti in utero materno naturaliter fieri potuit, cum corpus B. Virginis aptum eſſet ad nutritionem ei modo ordinario præſtandam.

§. 292.

Corpus Chriſti ſucceſſive productum non fuit. Corpus autem Chriſti non paulatim ac ſucceſſive, ut ſolent alia vulgarium hominum corpora, ſed ſtatim ac in inſtanti conceptum & perfectum fuit. Ita communis eſt Theologorum, cum S. Gregorio M. l. 18. mor. c. 52.

c. 52. *Angelo nuntiante & Spiritu S. advenien-te, mox Verbum in utero, mox intra uterum Verbum caro.*

§. 2 .

Et animam rationalem habuit.

Præter corpus Christus etiam anima rationali instructus fuit a corpore essentialiter distincta. Ita Christus ipse Joan. 10. v. 17. ait: *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam.* Item Christus affectiones animæ humanæ detractis imperfectionibus habuit, uti Tristitiæ Matth. 26. v. 38. desiderii Luc. 22. v. 15. Doloris Hebr. 4. v. 15. Ratio est, quia Christus fuit homo perfectus: sed homo perfectus habet animam rationalem: Ergo etiam Christus.

Apollinaristarum hæresis.

Schol. Apollinaristæ ab Apollinari Laodiceno sic vocati animam humanam Christo denegarunt, putantes Divinitatem in locum humanæ animæ successisse, ita ut Christus corpus humanum habuerit, cui loco animæ Verbum Divinum fuit. Hic error damnatus est in Concilio Alexandrino, cui præerat S. Athanasius: in Synodo œcumenico II. & in Synodo Romana, ubi anathema dicitur iis, qui in Christo vice animæ rationalis Verbum fuisse dicunt. Ex quibus patet, Christi animam a Deo in ipso conceptionis Mariæ momento creatam fuisse, & quidem sine omni peccato originali, quia nulli corpori ex semine corrupto descendenti, sed a Spiritu S. formato unita fuit (§. 266. Schol. 3.)

§. 294.

Humanitas Christi est opus S. S. Trinitatis.

Productio humanitatis Christi efficienter est a tota S.S. Trinitate. Sacra enim Scriptura omnibus tribus Personis eam tribuit: de Patre dicitur, quod *miserit filium suum*

natum ex muliere. Gal. 4. v. 4. Ipſe Filius productionem humanitatis ſuæ ſibi tribuit, dum Joan. 16. v. 28. ait, ſe in mundum veniſſe, ut voluntatem Dei perficeret. Spiritui S. per quandam appropriationem ob ſanctificationem noſtram per Incarnationem perfectam tribuitur Matth. 1. v. 18. *Inventa eſt Maria in utero habens de Spiritu S.* Ratio eſt, quia opera ad extra ſunt totius S. S. Trinitatis: ſed Incarnatio eſt opus ad extra: Ergo eſt totius S.S. Trinitatis.

Schol. Licet productio humanitatis Chriſti competat Spiritui S. appropriative, non tamen pater Chriſti qua hominis dici poteſt, qui non dedit illi vitam ad eſſentiæ ſuæ ſimilitudinem ex ſubſtantia ſua: ſed formando carnem Chriſti ex puriſſimo ſanguine Beatiſſimæ Virginis. (§. 291. Schol.)

§. 295.

Nativitas Chriſti ex Virgine.

Poſtquam corpus Chriſti in utero materno novem menſibus delituerat, ex Mariæ utero egreſſum eſt, ita, ut in hoc partu Beatiſſima Virgo inviolata Virgo clauſo utero & inviolato virginitatis ſigillo permanſerit. Ita omnes Catholici docent & credunt juxta vaticinium Iſaiæ c. 7. v. 14. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium.* Accedit communis Patrum traditio: S. Auguſtinus ep. 137. ait: *Ipſa virtus per inviolatæ matris virginea viſcera membra infantis eduxit, quæ poſtea per clauſa oſtia membra juvenis introduxit.* Similia habent S. Leo Serm. 1. de Nat. S. Ambroſius ep. ad Sirici: S. Hieronymus in c. 44. Ezech. &c.

Schol.

Schol. 1. Carpovius vult, Chriſtum more aliorum infantum aperto matris utero natum eſſe, tum quia S. Scriptura nihil extraordinarium de modo Nativitatis Chriſti memorat, ſed utitur voce τίκτειν, quæ vulgarem partum ſignificat: tum quia legi purificationis Maria ſubjecta fuit Luc. 2. v. 23. tum quia apertio uteri non abſtulit illi virginitatem formalem, quæ in abſtinentia a concubitu conſiſtit, ſed tantum materialem, quæ in apertione uteri ſita eſt. Sed S. Scriptura loco citato Iſaiæ 7. expreſſe etiam de partu miraculoſo ex Virgine futuro loquitur. Unde purificationis legi Beatiſſima Virgo ſubdita non fuit, utpote, quæ ex hac Nativitate nullum ſanguinis fluxum nec ulla menſtrua patiebatur, ſed ex ſola humilitate legi illi ſe ſubjecit ad ſcandalum vitandum, & ut Chriſtus omnem legem impleret. Virginitas vero non ſolum formalis, ſed etiam materialis in textu Iſaiæ & communi Patrum traditione innuitur. Proinde etiam errat idem Carpovius, dum Chriſtum non ſine doloribus a Beatiſſima Virgine natum eſſe exiſtimat, utpote qui partum hunc miraculoſum non comitabantur, cum naturalis cauſa eorum ſcilicet concuſſio corporis vehementior ad expellendum fœtum defuerit. An vero cum ſecundinis Chriſtus natus ſit, res necdum explorata eſt, quam nec nos dirimere volumus. *Solvuntur objectiones.*

Schol. 2. Quoto anno orbis conditi Chriſtus natus fuerit non conveniunt Chronologi, neque nobis animus eſt, litem hanc dirimere: Illud communiter notant, Æram noſtram vulgarem ſolido quadriennio poſt Chriſti nativitatem incipere. Non ſolum autem de anno, ſed etiam de menſe & die menſis Nativitatis Dominicæ litem nobis plures intentant. Nonnulli apud Clementem Alex. diem 20 Maji: Basnagius diem 25 ejusdem menſis: alii diem 19 Aprilis aſſignant: S. Epiphanius hær. 51. diem 6 Januarii ſtatuit: Novatores Romanæ Eccleſiæ traditionem 8 Kal. Jan. ſeu 25 Decembris feſtum Nativitatis Domini celebrantis carpunt: Thomaſſinus & Serry licet diem 25 Dec. admittant, cenſent tamen hoc ex Conceptione ejus *Quo anno orbis conditi & quo die Christus natus ſit.*

25 Martii facta probari non posse. Interim nos subscribimus communi Traditioni, quod Christus Dominus 8 Kal. Jan. seu 25 Decembris natus fuerit. Ita testatur Auctor Constit. Apost. l. 5. c. 13. ubi ait: *Dies festos custodite fratres, inprimis Natalem, qui celebratur a vobis die 25 decimi mensis.* Manuscriptum vetustissimum a Coteierio laudatum ait: *Annuntiatio facta est die Martii 25 Nativitas vero die 25 Decembris.* Idem tradit Chronicon Alexand. Kalendarium pervetustum a Bucherio editum: & omnia Martyrologia Ecclesiæ occidentalis. Accedit Traditio Patrum: nam S. Hieronymus com. in Ezech. diem Epiphaniæ a die natali aperte distinguit: item S. Augustinus in Ps. 132. & S. Chrysostomus hom. in Nat. Dom. ait, sententiam nostram occidentem incolentibus jam a superioribus temporibus notam esse. Non obstat I. quod olim lite jam mota Natalis Domini 6. Jan. celebratus fuerit. Nam complures etiam orientales eum distinguebant, uti Theodorus studita Catech. 32. S. Gregorius Naz. or. 39. alii vero duas apparitiones simul celebrabant. II. Non obstat, quod ea nocte, qua Christus natus est, pastores vigilabant super gregem suum, quod non videtur factum hyeme in Decembri. Nam in Palæstina hyems non admodum rigida est, & noctu accenso igne pastores facile vigilare poterant. Nec obstat III. Christum licet 25 Martii conceptum non necessario per novem menses usque ad 25 Decembris in utero matris permansisse. Nam ordinarium tempus 9 mensium in partu Christi impletum fuisse, innuit S. Lucas c. 2. v. 6. *impleti sunt dies, ut pareret.* Certe præmaturus fœtus vel serotinus imperfectionem naturæ infert. Vid. Honoratum a S. Maria in animadv.

De bove & asino præsepi alligato.

Schol. 3. Pia est fidelium traditio, bovem & asinum præsepi alligatum fuisse, in quo Christus natus positus fuit, quæ fundatur tum in illo Is. 1. v. 3. *Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui:* tum in illo Habucuc 3. v. 2. *In medio duorum animalium cognosceris.* Quæ verba de

bove & aſino præſepi alligato explicat S. Hieronymus ep. 86. ad Euſtoch. S. Paulinus ep. 11. & S. Gregorius Naz. or. 38. & ipſa Eccleſia in officio Nativitatis Domini.

Schol. 4. Pia etiam opinio fert, domum Nazarethanam, in qua Verbum caro factum eſt, Apoſtolos in Sacellum convertiſſe, in eoque Altare erexiſſe, donec S. Helena Sæculo 4to magnificam Eccleſiam ſuper illam erexit. Sed anno 1291. occupata terra ſancta a Seraſio Ægypti Sultano, S. S. Angeli ſublatam in aera S. domum in Dalmatiam detulerunt, & ſuper collem prope littus maris Adriatici depoſuerunt. Anno 1294. Angeli hoc ſacellum rurſus in agrum Picenum detulerunt, quæ ibi in ſylva cujusdam piæ matronæ nomine Lauretæ conſtitit. Rurſus poſt 8 menſes a. 1295. extra ſylvam ſuper collem ab Angelis translatum fuit, cumque pugna inter duos fratres collis poſſeſſores exorta eſſet, poſt quatuor menſes a. 1295. translata fuit, ubi modo conquieſcit, & urbs Lauretum ædificata fuit. Translationem hanc refert Angelita, & eam cum antiqua traditione conſentire aſſerunt Paulus Rinaldutius & Franciſcus cives Recinatenſes, qui jurato edixerunt, ſe ab avis multoties audiviſſe, quomodo S. domus ipſis aliisque inſpicientibus tranarit usque Lauretum: probant eam Bollandiſtæ ad diem 25 Martii. Natalis Alexander in hiſt. Eccl. Sæc. 13. Theophilus Raynaudus tom. 8. ſacer horror, quo ingredientes concutiuntur, dimenſio accurate reſpondens ſpatio Nazarethano, ubi olim fuerat, & multa miracula a Turſellino collecta. Hæc domus vero non ſunt integræ ædes Nazarethanæ, ſed tantum illud domus conclave, ubi Beatiſſima Virgo ſalutata ab Angelo fuit, & Verbum caro factum eſt.

Translatio S. domus Nazarethanæ.

§. 296.

Beatiſſima Virgo Maria non ſolum in partu, ſed etiam poſt partum inviolata ſemper Virgo

Beatiſſima Maria

Virgo post partum. Virgo permansit. Ita Catholici credunt & docent ex Traditione, cujus testes sunt Origenes, qui contrariam opinionem vocat magnam insaniam. S. Ambrosius, Sacrilegium: Gennadius blasphemiam. S. Basilius in S. Christi generat. ait: *Christi amantes audire non sustinent, quod Deipara desierit aliquando esse Virgo.* S. Epiphanius hær. 78. scribit: eos pro hæreticis haberi, qui dicerent, Mariam post editum Christum cum Josepho cousuetudinem habuisse. S. Hieronymus cont. Helvidium expresse probat, Mariam semper Virginem permansisse. S. Augustinus tr. 10. in Joan. agit: *Num Maria iterum peperit? absit.* Et Concilium Chalcedonense in alloc. ad Mariam dicit, Virginitatem ejus sacratam esse etiam post partum, uterumque ejus fuisse integritate obsignatum.

Solvuntur objectiones Helvidii. *Schol.* Helvidius Beatissimam Virginem post Christum natum cum S. Josepho congressam, & filios ex eo suscepisse docet I. quia Matth. 1. v. 18. dicitur: *antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu S.* Ergo postea convenerunt. Verum S. Scriptura ostendere vult, quod postea factum non sit: sicuti quando dico: Helvidius antequam pœniteret, mortuus est, non sequitur, quod postea pœnituerit. II. Christus dicitur *Filius Mariæ primogenitus.* At solum ostenditur, quod antea filios non habuerit, non vero, quod eos postea genuerit. III. Mentio fit fratrum Christi Matth. 13. v. 55. Sed nomine fratrum consanguinei more scripturistico designantur.

§. 297.

Christus ex semine Christus ex semine Abraham & David ortus fuit. Nam Beatissima Virgo Maria ex semi-

ſemine Abraham & David orta fuit, uti patet ex genealogia Chriſti Matth. 1. & Luc. 3. Ergo etiam Chriſtus Mariæ Filius ex eadem familia ortus fuit. *David ortus fuit.*

Schol. 1. Circa Genealogiam Chriſti ab Evangeliſta recenſitam varia dubia moventur; & primo quæritur, cur S. Matthæus v. 8. tres Reges Ochoziam, Joam, & Amaſiam omiſerit, qui tamen 4 Reg. 8. & 2 Paralip. 22. ponuntur. Muſculus hoc factum putat per incuriam interpretis, qui a Joram lectione delapſus eſt ad Hoſiam, vel pro Ochoſia legit Hoſiam, & ab eo prolapſus eſt ad Joathan. Verum cum in omnibus editionibus hi Reges deſint, & S. Matthæus ipſe dicat, quatuordecim tantum generationes ſe referre, incuriæ interpretis hæc omiſſio tribui non poteſt. Abulenſis hanc rationem aſſignat, quia S. Matthæus voluit ponere tres diſtinctiones, & in qualibet quatuordecim generationes, ſeu voluit facere Theſſeradecades propter myſterium numerorum, tum ut deſignaret tria tempora, ab Abraham usque ad David; a David usque ad transmigrationem Babylonis, & a reditu ex Babylone usque ad Chriſtum: tum ut in Theſſeradecadibus per decem ſignificaretur Lex vetus propter decalogum, per quatuor Lex nova propter quatuor Evangelia, per tres vero S. S. Trinitas. Intentio hæc S. Matthæi videtur colligi ex ſequentibus, ubi expreſſe colligit tres quaterdenas generationes. Verum hæc ratio nimis myſtica eſt, nec in numeris tantum myſterium inveniri putat P. Contzen, ut eorum cauſa Genealogia interrumpatur. S. Hieronymus putat, hos reges omiſſos eſſe ob peccata eorum. Aſt ex eadem ratione etiam Salomon, Roboam, Joram, Achaz, Manaſſes, Amon & Jechonias omitti debuiſſent. Ex quibus patet veram rationem hujus omiſſionis nos latere; videtur tamen hæc eſſe, quod hi reges ipſius Religionis perſecutores ex domo Idololatriæ & ſanguine Achab anathemati devota 4 Reg. 8. proxime orti fuerint. Certe hi Re- *Genealogia Chriſti expenditur.* *Cur S. Matthæus tres Reges omiſerit.*

ges ipſam veram Religionem perſecuti ſunt, uti patet de Ochozia, qui etiam Joachaz dictus eſt 2 Par. 22. de Joa 2 Par. 24. v. 21. De Amaſia, 2 Par. 25. v. 16. Merito igitur in Genealogia Meſſiæ non ponuntur, qui eum ex animis ſubditorum delere conati ſunt.

Quomodo v. 11. Matth. 1. cum illo 1 Par. 3. v. 15. concilietur.

Schol. 2. Ulterius quæritur, quomodo v. 11. *Joſias autem genuit Jechoniam:* cum illo 1 Par. 3. v. 15. concilietur, ubi dicitur: *Filii autem Joſiæ fuerunt, primogenitus Johanam, ſecundus Joakim, tertius Sedecias, quartus Sellum: v.* 16. *de Joakim natus eſt Jechonias & Sedecias.* Hic Joakim non vero Joſias pater Jechoniæ dicitur, & ſine Joakim unus in tertia Theſſeradecade S. Matthæi deeſt. Variant hic iterum Interpretes, nonnulli putant in Genealogia S. Matthæi Davidem bis legendum eſſe, ita ut ſit finis primæ & initium ſecundæ Theſſeradecadis: itemque Joſiam eſſe finem ſecundæ & initium tertiæ Theſſeradecadis: quod ſi fiat, & Chriſtus non numeretur, nulla deerit generatio. Sed hæc explicatio minus commode S. Matthæum exponit. Dici poteſt, Jechoniam, de quo Matth. 1. v. 12. *Jechonias autem genuit Salathiel;* alium eſſe a Jechonia filio Joſiæ, de quo v. 11. hic enim vocabatur Joakim & Jechonias vel corrupte Jeconias, fuitque pater Jechoniæ, de quo v. 12. qui proprie dictus eſt Joachim & Jechonias. Unde hic ex 1 Par. 3. ſupplenda eſt una generatio, & ante verſum 12mum addendum: Jeconias autem genuit Jechoniam, & ſic unus, qui in tertia Theſſeradecade deeſſe videtur, ſuppletur. Nam ſub nomine Jechoniæ filii Joſiæ intelligi Joakim, de quo 1 Par. 3. patet ex S. Ambroſio l. 3. in Lucam. S. Epiphanio l. 1. de hæreſ. S. Auguſtino l. 2. de conſ. Evang. & omnibus recentioribus interpretibus; Et ulterius hoc probat magna nominum affinitas cum varie nominetur Jechonias, maxime, quando a Græcis hoc nomen vertitur. Sic 1 Par. 3. v. 17. vocatur Jechoniah. 4 Reg. 24. v. 8. ἰωαχεὶν Ezech. 1. v. 2. Jojahin. Deinde multa vetuſtiſſima manuſcripta exemplaria hoc loco v. 11. loco Jechonias legunt Joakin:

Joakin: uti vetuſtum exemplar in Collegio Lincolnienſi Oxonii: aliud in Bibliotheca Bodlejana: Item Novum Teſtamentum, quod olim fuit F. Froy Franciſcani, poſtea Thomæ Clementis, & nuper Thomæ Monfortii: Item Biblia Græca V. & N. T. Franciſci Junii. In omnibus his Codicibus legitur: *ἰωακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεχονίαν.* Unde totus locus ita reſtituendus eſt: Joſias autem genuit Joakim, & fratres ejus in transmigratione Babylonis; Joakim autem genuit Jechoniam. ita D. Calmet.

Schol. 3. Putat D. Calmet v. 12. ubi dicitur: *Salathiel autem genuit Zorobabel*, omiſſum eſſe Phadajam, qui 1. Par. 3. v. 19. pater Zorobabelis dicitur. Verum notant alii, Zorobabelem 1. Par. 3. alium eſſe ab hoc Zorobabel, nam hujus filius eſt Abiud, illius vero in Paralipomenis filii ſunt, Meſullam & Ananias. Porro progenies primæ & ſecundæ Theſſeradecadis S. Matthæus deſumpſit ex libris Geneſis, Ruth, Regum & Paralipomenon: tertiæ vero ex Genealogiis ſingularum familiarum, quæ in loco publico aſſervabantur, 1. Par. 9. tum propter officia, tum propter connubia, tum propter hæreditates, tum propter Principatus. *Difficultas v. 12. ſolvitur.*

Schol. 4. S. Matthæus Genealogiam S. Joſephi potius, quam B. V. Mariæ recenſet, quia alienum fuit a moribus Hebræorum, ut mulierum Genealogia retexeretur, uti patet ex aſſiduis S. Scripturæ teſtimoniis: & quia lege cautum fuit, ne puellæ ex aliis tribubus viros accerſerent, & ſi fieri poſſet, viris ejusdem familiæ nuberent; oſtenſa Genealogia Joſephi ex David Beatiſſimæ Virginis & Chriſti ex familia David progenies ſatis oſtendebatur. *Cur S. Matthæus Genealogiam S. Joſephi texat.*

Schol. 5. Ulterius quæritur, quomodo S. Matthæus, qui Joſeph filium Jacob eſſe dicit, cum S. Luca concilietur, qui Joſeph filium Heli eſſe ſtatuit. Varias denuo vias ingrediuntur Interpretes. Nonnulli binomios eſſe Chriſti progenitores affirmant, *Quomodo S. Matthæus cum S. Luca in Genea-*

logia concilietur. unde apud duos Evangeliſtas eſt tantum nominum, non vero Perſonarum diſtinctio. Sed hæc ſententia nulla ratione probatur, maxime cum a Nathan usque ad Adamum nomina vulgaria S. Lucas poſuerit. S. Auguſtinus l. 2. de conſenſ. Evang. c. 13. putat, Joſeph fuiſſe filium naturalem Jacob, & adoptivum Heli, quam tamen opinionem retractat l. 1. Retract. c. 7. S. Hilarius in Matth. 1. cenſet, S. Matthæum enarraſſe generationem Chriſti regiam ex regibus: S. Lucam vero ſacerdotalem ex ſacerdotibus. Sed hæc ſententia non videtur ſatisfacere, quia S. Lucas nil de Aarone & filiis ejus, & aliis notis Sacerdotibus memorat. Grotius cum multis Recentioribus, quibus favet D. Calmet in diſſ. de Geneal. Chriſti, putant, S. Lucam genus Jeſu Chriſti texere per matrem ejus, cujus Genealogiam refert, cujus maritus erat Joſeph, qui filius Heli, id eſt, Joachim patris Beatiſſimæ Virginis dicitur, quia erat gener ejus. S. Matthæum vero texere Genealogiam Chriſti per Joſeph patrem ejus putatitium. Sed huic ſententiæ deeſt ſuffragium Patrum, & juxta eam non videtur Beatiſſima virgo genus ſuum ex Salomone ducere, & ſic Jeſus Filius Salomonis dici non poſſet, nec illi ullum jus hæreditarium fuiſſet, in promiſſiones poſteritati Salomonis factas 2. Reg. 12. v. 25. quod tamen Calmetus ſalvare conatur. Cornelius a Lapide putat, S. Matthæum texere Genealogiam Beatiſſimæ Virginis ejusque Filii Chriſti per matrem B. V. ſcilicet S. Annam, quæ fuit ſoror Jacob & Filia Mathan, nupſitque Heli, ſive Joachim, ex quo genuit Beatiſſimam Virginem. S. Lucam vero Genealogiam texere per patrem Beatiſſimæ Virginis, id eſt, Heli ſive Joachim. Sed hæc opinio iterum eſt contra antiquam traditionem, qua docemur, moris non fuiſſe, mulierum Genealogiam texere, & qua conſtat, Heli ſine liberis deceſſiſſe. S. Joannes Damaſcenus l. 4. de fide c. 15. hunc Genealogiæ ordinem conſtituit. Levi a David per Nathan oriundus filios genuit Melchi, & Pantherem: Panther genuit Barpantherem, unde prodiit Joachim pater Beatiſſimæ Virginis. Rurſus Mathan filius David per Salomonem

monem genuit Jacob patrem Josephi: defuncto Mathan, Melchi frater Pantheris uxorem Mathani duxit, unde natus est Heli, qui cum Jacob unam matrem agnoscebat: cum vero Heli sine liberis decederet, Jacob ducta uxore Heli Josephum genuit, qui filius naturalis Jacobi, legalis Heli fuit. Verum notat D. Calmet, hanc Genealogiam cum Evangelio non satis cohærere. Tradunt quidem Origenes l. 1. cont. Celsum c. 25. & Judæi in Talmud Babylonico, ac in vita Jesu Christi a Judæis edita, & Toldos Jesu dicta, patrem Jesu Pantherem dictum esse, sed hoc alii veteres nobis non tradiderunt, nisi forte dicere libeat, nomina Pantheris & Barpantheris cognomina fuisse Mathan & Levi. Pro conciliando igitur S. Matthæo cum S. Luca teneri potest sententia Africani & communior recentiorum, Joseph fuisse filium naturalem Jacob, & legalem Heli: quippe Heli sine liberis decessit, cujus proinde viduam uxorem ex Legis præcepto Deut. 25. v. 5. sibi vindicante Jacob, natus est ex illo conjugio Joseph, filius Jacob secundum naturam, & Heli secundum Legem.

An Cainam a S. Luca additus fuerit.

Schol. 6. In Genealogia Christi a Luca c. 3. recensita inter progenitores Christi legitur etiam Cainam, qui tamen non reperitur in codicibus Hebraicis Gen. 10. unde putant nonnulli eum non a S. Luca, sed ab aliena manu textui assutum fuisse. Verum a S. Luca esse relatum patet tum ex eo, quod S. Lucas sequatur versionem græcam, in qua Cainam legitur apud LXX. in editione Romana, Sixtina, MS. Alexandrino, Oxoniensi, editione Complutensi & Aldina. Deinde Cainan a S. Luca relatum agnoscit S. Ambrosius, S. Beda, & S. Hieronymus, qui quæst. in Gen. censet, S. Lucam ideo recensuisse Cainam, quia gentibus scribens non debebat aliquid contrarium scribere illi Scripturæ, quæ erat in gentibus divulgata. Tandem vulgata nostra, licet ejus Authentiæ non officiant leviora ejus generis menda, sine gravissima tamen ratione erroris hic argui non debet, maxime cum viri docti jussu

juſſu Romani Pontificis ejus correctioni inſudantes, Cainam ob antiquorum Codicum concordantiam in Evangelio S. Lucæ reliquerint. Philo quidem, Julius Africanus, S. Irenæus & S. Epiphanius Chronotaxin LXX. ſequentes Cainam omittunt; ſed illi non verſionem LXX. ſed aliam Græcam & Patres verſionem S. Luciani Martyris ſecuti ſunt. Euſebius l. 9. præp. Evang. c. 21. ex Demetrio in ſupputatione priſcorum annorum etiam annos Cainam includit, & ſequitur Origenem, qui in verſione LXX, appoſuit etiam verſionem Theodotionis 1. Paralip, 1. in nonnullis quidem Codicibus græcis Cainam non legitur, ſed illi vel ſunt verſio græca communis, vel interpolata. Porro LXX. Cainam ex libris genealogicis addere potuerunt, quia etiam Paraphraſtas egerunt.

Parentes Beatiſſimæ Virginis.

Schol. 7. Traditio communis habet, parentes Beatiſſimæ Virginis Mariæ dictos eſſe Joachim & Annam. S. Joachim hoc nomine laudatur a S. Epiphanio hær. 78. & S. Damaſceno l. 4. fid. Orth. c. 15. a Martyrologio Romano 13. Kal. April. & a Menologio Græcorum die 9. Sept. iidem hi Patres & Martyrologia laudant S. Annam ſub nomine matris Beatiſſimæ Virginis. Et Juſtinianus I. Imperator a. 550. templum in honorem S. Annæ, & aliud ſæculo 8vo. Juſtinianus II. Conſtantinopoli erexit, uti ex optimis monumentis probat Bailletus. De S.S. Joachim & Anna tanquam parentibus B. V. etiam Jacobus Epiſcopus Edeſſenus S. Damaſceno coævus honorifice loquitur: Et S. Leo III. ſæculo 8vo in Baſilica S. Pauli hiſtoriam S.S. Joachim & Annæ depingi juſſit. Ait quidem S. Auguſtinus l. 23. cont. Fauſtum c. 9. *Quod de generatione Mariæ Fauſtus poſuit, quod Patrem habuerit ex tribu Levi ſacerdotem quendam nomine Joakin, quia canonicum non eſt, non me conſtringit.* Et S. Petrus Damiani ſerm. 3. de Nat. Virg. in eos invehit, qui ſtudio ſuperfluæ curioſitatis hæc nomina inquirunt. Sed notandum, quendam Manichæum nomine Seleucum, ut refelleret caput 1mum S. Matthæi, vulgaſſe apocrypham

Scripturam, de generatione Virginis ex tribu Levi, non vero ex tribu Juda. Ideo negat S. Augustinus patrem virginis fuisse quendam Joakimum ex tribu Levi, non vero Joachim ex tribu Juda. Ad eadem apocrypha scripta Seleuci, & Gnosticorum de stirpe Mariæ respexit B. Petrus Damiani.

§. 298.

Christus verus homo factus est.

Christus verus homo factus est. Christus enim dicitur natus ex Virgine Luc. 1. v. 35. passus, mortuus: accepisse corpus Matth. 26. v. 26. habuisse caput Matth. 27. v. 29. manus, pedes Luc. 24. v. 39. latus, Joan. 20. v. 25. pectus, c. 13. v. 23. carnem, ossa; Luc. 24. v. 39. crescebat, Luc. 2. v. 40. esuriebat, Matth. 4. v. 2. sitiebat, Joan. 19. v. 28. edebat, & bibebat, Luc. 14. v. 1. dormiebat, Matth. 8. v. 24. lachrymabatur, Luc. 19. v. 41. Sudorem emittebat, Luc. 22. v. 44. Sanguinem in venis & arteriis gerebat. Joannis 19. v. 34. & quia circumcisus fuit Luc. 2. v. 21. virile corpus habebat. Quia igitur eadem criteria in nostro corpore humano virili deprehendimus, Christus verum corpus virile habuit.

Deinde Christus habuit veram animam rationalem nostræ similem, instructa enim erat facultate cognoscitiva inferiore, scilicet; sensu, dum videbat, Joan 1. v. 38. audiebat, Luc. 13. v. 1. 2. Phantasia, dum cogitationum communionem inter se habentium reproducta una altera etiam reproducebatur, cujus exemplum videmus Luc. 13. v. 1 - 4. 3. Memoria seu facultate ideas reproductas

reco-

recognoſcendi pro iisdem, quas ante habuit, dum alibi dicta in aliis occaſionibus repetiit. Item anima Chriſti habuit facultatem cognoſcitivam ſuperiorem ſcilicet intellectum, Luc. 2. v. 46. 47. ubi in Templo ſedens in medio Doctorum ſatis oſtendebat, ſe facultate diſtincte ſibi aliquid repræſentandi eſſe præditum: Item habebat rationem, ſeu facultatem nexum veritatum perſpiciendi, uti patet ex variis ejus diſputationibus Matth. 22. v. 19. &c. Rurſus quoad voluntatem anima Chriſti habuit facultatem appetitivam inferiorem: ſicuti enim Chriſtus eſuriendo & ſitiendo appetitum habuit ſenſitivum, ita, quia affectus ſunt appetitus ſenſitivus vel averſatio ſenſitiva vehementior, Chriſtus non fuit ſine affectibus: ſic et miſericordiam Matth. 9. v. 36. triſtitiam Joan. 11. v. 33. lætitiam Luc. 10. v. 21. deſiderium, Luc. 22. v. 15. amorem, Joan. 11. v. 5. indignationem Joan. 11. v. 33. S. Scriptura tribuit. Præterea dum Chriſtus bonum & malum diſtincte cognovit, appetitum & averſationem rationalem habuit, quando ſalutem hominum voluit, Ioan. 17. v. 24. Igitur veram animam rationalem quoad facultates naturales noſtræ ſimilem Chriſtus habuit, uti ex principiis Pſychologicis apparet. Denique anima rationalis corpori unita fuit, uti ex omnibus actionibus Chriſti conſtat, in quibus motu in corpore facto, ſimilis in anima contingebat, juxta illa, quæ in Pſychologia Philoſophi explicant, Ergo ex corpore & anima conſtat, &

ita

ita verus homo fuit. Hinc merito ejus Genealogiam refert S. Matthæus c. 1. merito vocatur *Filius hominis* Matth. 17. v. 21. vocatur *Filius David*. Matth. 1. v. 1. vocatur *Homo*. 1. Tim. 2. v. 5. *Et fructus ventris Virginis*. Luc. 1. v. 32.

Schol. Simon magus, & ejus diſcipuli, docuerunt, Chriſtum veram & ſolidam carnem ex Beatiſſima Virgine non aſſumpſiſſe nec vere paſſum fuiſſe; ſed juxta Baſilidem Simon Cyrenæus, cui Judæi crucem Chriſti impoſuerunt, a Jeſu in ſuam formam commutatus eſt, & Jeſus viciſſim ejus formam induit, & ita Simon in figura Jeſu paſſus fuit. Valentinus item docebat, Chriſtum in ſubſtantia corporis noſtri non fuiſſe, ſed ſpirituale quoddam corpus de cœlo deferentem, quaſi aquam per canalem, ita per Mariam Virginem transmeaſſe. Hi hæretici vocantur Phantaſiaſtæ, quorum impietatem ſecuti ſunt Heracleonitæ, Cerdoniani, Marcionitæ, Manichæi & hodierni Anabaptiſtæ. Denique Apelliani veram quidem & ſolidam, non tamen ex Beatiſſima Virgine natam & ſumptam, ſed ex elementis coagmentatam carnem Chriſtum aſſumpſiſſe dixerunt. I. quia Philipp. 2. v. 7. Chriſtus dicitur factus in ſimilitudinem hominum; & Rom. 8. v. 3. Miſit Deus Filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati. Sed ly in ſimilitudinem hominum, non ad carnis ſubſtantiam, ſed vulgarem de Chriſto exiſtimationem, quaſi eſſet merus homo refertur, quia ejus converſatio ab illa communi ceterorum hominum non differebat. Deinde Chriſtus dicitur factus in ſimilitudinem carnis peccati, quia non ex traduce mortalitatis in Mariam per maſculum venerat, hinc quia mortuus eſt, & mors eſt pœna peccati, non habuit carnem peccatricem, ſed tantum ſimilitudinem gerentem peccati. II. S. Matthæus dicit Chriſtum natum non ex, ſed in Maria: & ipſe Chriſtus profitetur, ſe neque matrem neque fratres habere, Matth. 12. v. 48. Et Joan. 2. v. 4. dicebat

Phantaſiaſtæ.

bat ad matrem: *Quid mihi & tibi est mulier*, ac vix unquam Beatissimam Virginem matrem vocat. Verum particula in & ex promiscue sæpe sumuntur. Item non negat se habere matrem, & fratres, id est, consanguineos, sed tantum vult corrigere falsam Judæorum opinionem putantium, eum more communi ex matre genitum esse, & docet matrem & fratres spirituales legem Dei observantes carnalibus esse præferendos. Tandem dicit, nihil sibi & matri in patratione miraculorum esse, quia virtutem ea patrandi non a matre per temporalem, sed a Patre per æternam generationem accepit. Noluit vero Beatissimam Virginem matrem vocare, ne aliquibus errandi occasionem præberet, sufficienter tamen ejus maternitatem declaravit, vocando se Filium hominis: unde etiam S. Joannes Beatissimam Virginem expresse *matrem Christi* appellat.

§. 299.

An Christus ante Incarnationem in Maria corpus aliud habuerit.

Christus ante suam in Maria Incarnationem corpus hypostatice cum Divinitate unitum non gessit. Nam Luc. 1. dicitur: *Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei.* Ratio est: si Christus ante suam in Maria Incarnationem gessit corpus hypostatice secum unitum, in Incarnatione illud aut deposuit, aut retinuit. Si deposuit, ubi mansit? si retinuit, non unum, sed duo corpora Christo tribuenda sunt.

Barclajus &c.

Schol. 1. Barclajus in Theol. vere Christ. Poiretus in œconom. Div. l. 3. & Petersenius, in myster. primogeniti omnium creatur. Christo corpus cœleste ante Incarnationem ex Maria, ante sæcula, vel ab æterno tribuunt, quod corpus est quid medium inter creatum & increatum. I. Enim dicitur Primogenitus omnium creaturarum: hoc vero de Divinitate dicitur. II. Hebr. 13. v. 8. dicitur Jesus

ſus Chriſtus heri & hodie. Sed hoc indicat, Chriſtum in V. & N. T. eſſe fundamentum ſalutis noſtræ, uti ex ſequentibus colligitur.

Schol. 2. Humanitas Chriſti eſt vera creatura, utpote per operationem Dei immediatam quoad animam ex nihilo producta: & quia humanitas Chriſti eandem ſpecie cum noſtra eſſentiam habet, modus enim productionis ejus ſpeciem non mutat, humanitas Chriſti eſt nobis conſubſtantialis.

§. 300.

Chriſtus aſſumpſit imperfectiones humanas naturales. Hinc dormiviſſe, eſuriiſſe, lachrymaſſe, affectibus commotus fuiſſe legitur: (§. 298.) Ratio eſt: Chriſtus verus homo fuit: (l. c.) ita ut humanitas ejus fuerit noſtræ omnino ſimilis & conſubſtantialis: ſed imperfectiones humanæ naturales, ſunt conſequens conſtitutionis eſſentiæ humanæ: Ergo illas aſſumpſit. *Chriſtus imperfectiones humanas naturales aſſumpſit.*

Schol. 1. Chriſtum doloribus obnoxium non fuiſſe negarunt Valentiniani, & Eutychiani dicti Incorrupticolæ ex Acephalorum grege, id eſt, eorum, qui fuerunt ſine capite, ex quo a Petro Moggo Epiſcopo Alexandrino receſſerunt eo prætextu, quod Concilio Chalcedonenſi anathema palam dicere diſſimularet. Hanc hæreſin multum adjuvit Juſtinianus Imperator ab uxore ſua Eutychianis ſavente deceptus, qui cum in Orthodoxos ſtrenue ſibi adverſantes excandeſceret, & jam exilii pœnam in eos decreturus eſſet, repentina morte ſublatus fuit. Favere illis videtur S. Hilarius l. 10. de Trinit. ubi fuſe probat; Chriſtum non habuiſſe doloris ſenſum. *Quamvis*, inquit, *ictus incideret, aut vulnus deſcenderet ... afferrent quidem hæc impetum paſſionis, non tamen dolorem paſſionis inferrent.* Et hoc explicat exemplis aquæ, ignis, & aeris, quæ ſi verberentur, *Incorrupticolæ.*

perforentur, aut dividantur, minime sentiunt. A pluribus saeculis de mente S. Hilarii disputatur a Catholicis. Erroris eum accusarunt Claudianus Mamertus l. 2. de statu animae c. 9. Baronius ad annum 563. n. 4. Illum econtra vindicant Lanfrancus contra Berengarium, Magister sententiarum in 3. sent. S. Bonaventura in 3. d. 16. q. 5. S. Thomas 3. p. & omnes passim Theologi. Alii putant, S. Hilarium incidisse quidem in hunc errorem, sed revocasse; uti Guillelmus Parisiensis teste S. Bonaventura, l. c. & Petavius l. de Trin. c. 5. Nam S. Hilarius sententiam Catholicam expresse docet in Ps. 53. *Esurivit*, inquit, *sitivit, dormivit, lassatus fuit, mæstus fuit, & flevit, & passus, & mortuus est.* In Ps. 44. *In eum omnia, quæ nostræ necessitatis sunt, irruerunt; sed ab eo naturæ suæ virtute suscepta sunt, dum mortem nostram potens non mori, etiam timorem in se morti ingruentem non renuit.* Et in Ps. 68. *Percussus est Dominus peccata nostra suscipiens, & pro nobis dolens.* Et l. 10. de Trin. n. 47. scribit, *pro nobis dolet*, n. 55. *flevit & doluit*, n. 67. *Passus quidem est unigenitus Deus, quæ homines pati possunt.* Ex his colligimus S. Hilarium nunquam in errorem incidisse, sed secum conciliari posse, unde in loco primo citato solum vult, quod non doluerit Christus, ictuum tela non senserit ex conditione & necessitate naturæ per peccatum corruptæ, & dolores ab eo removet, quales nos experimur, qui sunt a peccato, rationem perturbantes & ineluctabiles. Item Clemens Alexand. l. 6. stromatum ait: *Ipse autem . . . passionis erat expers, ut quem nullus subiret motus affectionis, neque voluptas, nec dolor.* Verum Tournely putat, S. Clementem paulo liberius extra metas strictioris Theologiæ processisse.

An Christus ex necessitate naturæ doloribus obnoxius fuerit.

Schol. 2. Salvo fidei dogmate modo exposito lis est inter Scholas, an Christus doloribus obnoxius fuerit, ex sola sua voluntate, an ex necessitate naturæ simul & libera voluntate. Putant nonnulli Christum non ex necessitate naturæ, sed ex sola libera voluntate doloribus & aliis infirmitatibus

bus obnoxium fuisse, quia necessitas subjacendi humanis infirmitatibus est ex peccato, quod in Christo non fuit. Alii censent, Christum non tantum ex sua voluntate, sed etiam ex necessitate naturæ, quam assumpsit, doloribus subditum fuisse, quia carnem nostræ per omnia similem absque peccato, adeoque doloribus & aliis infirmitatibus subditam assumpsit. Et patet etiam ex ep. Hebr. 4. v. 15. ubi dicitur tentatus per omnia. Idem probat ratio ex legibus unionis corporis & animæ ducta, qua fit, ut ex certis animæ cogitationibus resultet certa in corpore fluidi nervei & sanguinis commotio, & ex motu corporis certa in anima sensatio, adeoque dolores & cæteræ infirmitates naturalem carnis conditionem consequuntur. In multis tamen infirmitates illæ, quas nos patimur, ab illis Christi differunt. Et quidem 1. Necessitate, quia illas Christus ad libitum excutere potuit. Oblatus enim est, quia ipse voluit. Is. 53. v. 7. Deinde 2. differunt causa, quia necessitas subjacendi naturæ infirmitatibus non fuit in Christo, sicut in nobis, ex peccato, cujus pœnæ sunt. 3. Differunt effectibus, qui humanæ infirmitates plerumque nobis dominantur, rationis usum præveniunt, eam perturbant, & ad impatientiam nos provocant: At in Christo ordinatæ erant, placidæ, & ad nutum ab eo regebantur.

§. 301.

Christus non assumpsit imperfectiones humanas morales, adeoque nullum unquam in eo peccatum fuit. Ita testatur S. Scriptura. 1. Joan. 3. v. 5. *Peccatum in eo non est.* Et Christus ipse Joan. 8. v. 46. *Quis ex vobis arguet me de peccato.* 2. Cor. 5. v. 21. *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit:* id est, hostiam pro peccato. Et 1. Pet. 2. *Qui peccatum non fecit.* Ratio est: Imperfe- *Christus non assumpsit imperfectiones morales nec peccavit.*

ctio moralis infert repugnantiam adversus legem. Sed hanc Christus non habuit, utpote ab Adami semine corrupto non propagatus (§. 291.) Ergo imperfectiones morales & peccatum non habuit.

Schol. 1. Calvinus l. 2. Inst. c. 16. Christo peccatum imputare non erubuit, & illa verba Christi in cruce. *Deus, Deus meus, ut quid me dereliquisti*, fuisse verba animi impatientis & desperantis ait. Sicuti & illa verba: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste*, impatientiam denotare videntur. Sed prima verba sunt hominis non desperantis, sed acerbissimum suum dolorem indicantis, & derelictionem illam, qua in parte inferiore & sensitiva omni sensibili solatio carebat, demonstrantis. Deinde Christus non absolute postulavit, ut calix ab eo transiret, sed instinctu naturali mortem refugit, ut se verum hominem probaret, Divinæ tamen voluntati perfectissime conformis fuit.

Nec peccare potuit. *Schol.* 2. Quærunt hic Scholæ, an Christus absolute peccare non potuerit, & unde ejus impeccabilitas provenerit. Respondemus, impeccantiam Christi ex vi unionis hypostaticæ profluxisse, unde in eo peccatum absolute esse non potuit. Ita docent S. S. P. P. S. Dionysius Alex. ep. ad Paulum Samosatenum: *Nemo est, qui peccare non possit, nisi unus Christus.* S. Ambrosius apol. 2. de David, c. 9. S. Augustinus in Ench. c. 36. Ratio est: Qui natura Deus est, & una cum Verbo Persona, vi unionis hypostaticæ peccati capax non est: Sed Christus natura sua Deus est, & una cum Verbo Persona, ergo peccati capax non est. Porro quomodo cum hac impeccabilitate steterit in Christo libertas maxime circa mandatum moriendi illi impositum implendum, est quæstio admodum intricata, & vix a nobis extricabilis. Dicimus impeccabilitatem Christi cum ejus libertate conciliari per hoc, quod licet Christus non potuerit velle non mori in sensu composito, id est, conjungere negationem mortis cum præcepto obli-

obligante; bene tamen in ſenſu diviſo, id eſt, velle negationem mortis ut abſtractam a præcepto: ſic enim vere potuit velle mori etiam ſuppoſito præcepto, & tamen non potuit velle transgredi hoc præceptum: nam potuit velle negationem mortis ut abſtrahentem a tali præcepto, & non potuit velle negationem mortis ut conjungendam cum præcepto, adeoque liber fuit. Alii putant mandatum moriendi abſolutum & a libero Chriſti conſenſu omnino independens non fuiſſe, ſed conditionatum, ſi nempe Chriſtus illud acceptare vellet, quod reipſa volens & lubens acceptavit.

§. 302.

Infirmitates humanas perſonales v. g. lepram, cœcitatem &c. Chriſtus non aſſumpſit. Nam infirmitates humanæ perſonales ſunt pœnæ peccato: (§. 269.) Sed Chriſtus ſine ullo peccato fuit: (§. 301.) Ergo nec pœnæ peccati in eo locus fuit. *Chriſtus infirmitates humanas perſonales non aſſumpſit.*

Schol. An Chriſtus forma decorus fuerit, certo definiri nequit: nihil enim certi nobis de hoc conſtat in S. Scriptura, quæ dum ſpecioſum nobis exhibet, de animæ pulchritudine explicari poteſt, dum vero deformem deſcribit, de ejus paſſione loquitur. Similiter S. S. Patres diverſimode hic ſentiunt. Vide diſſert. D. Calmet. *An forma decorus fuerit.*

§. 303.

Anima Chriſti ab ipſo ſtatim conceptionis inſtanti perfectiſſima rerum omnium humana ſcientia donata fuit. Ita docet S. Scriptura Iſ. 11. v. 2. *Requieſcet ſuper eum Spiritus Domini. Spiritus ſapientiæ & intellectus, Spiritus ſcientiæ & pietatis.* Id quod probavit etiam *Anima Chriſti perfectiſſimam ſcientiam habuit.*

eventus, dum summum suum intellectum adhuc duodennis ostendit sedens in medio Doctorum. & dum spinosissimas quæstiones sibi propositas sapientissime solvisse in Evangelio legitur. 2do ita docent P.P. S. Justinus q. 58. S. Basilius ep. 141. S. Cyrillus l. 3. cont Nest. ait: *Credimus enim ex ipso ventre atque utero Virgineo ipsum Emmanuel, cum Deus esset, hominem prodiisse plenum procul dubio sapientia & gratia, quæ illi naturaliter inerat.* 3tio. Rationes affert S. Fulgentius tum ex unione hypostatica, tum ex eo, quod Christus Patris, quam nil latere potest, sapientia existat.

Schol. Gnostici & Valentiniani teste S. Irenæo l. 1. c. 17. Christum sub ferula præceptoris Alphabetum didicisse asserebant. Ariani & Nestoriani, qui Christum purum hominem esse dicebant, omnem illi in primo instanti conceptionis scientiam denegabant. Inter Eutychianos etiam emersit secta Themistiana, a Themistio diacono, & Severiana a Severo: a doctrina vero secta Corrupticolarum & Agnoitarum, ob ignorantiam, cui Christum obnoxium fuisse dicebant, dicta. Et Grotius in c. 13. S. Marci docet, Christo nonnisi post resurrectionem omnem scientiam concessam fuisse. Probare hoc volunt I. quia Luc. 2. dicitur Jesus profecisse sapientia & ætate. Sed hoc intelligitur non de sapientia increata & Divina, sed solum de experimentali, quando scilicet eas in anima humanas doloris & tristitiæ affectiones expertus est, quas licet antea novisset, non tamen senserat, vel profecit non quoad se, sed quoad nos, quibus proficere videbatur. II. Leontius de Christo ait: Et ipse aliqua ignoravit, & Scriptura de eo dicit: proficiebat ætate & sapientia. Verum Leontium hic metas excessisse notant Theologi.

§. 304.

§. 304.

Anima Christi ab ipso Conceptionis instanti beatifica & intuitiva Dei visione donata fuit, non tamen Deum proprie comprehendit. Quod anima Christi beatifica visione donata fuerit, ad fidem quidem non pertinet, eruitur tamen ex S. Scriptura, & est communis Theologorum, ut qui hoc negaret, temeritatis notam non effugeret. Quippe Joan. 1. v. 18. dicitur: *Deum nemo vidit unquam, Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Ubi de Christo non solum, ut Deo, sed ut homine sermo est. Hinc Eusebius l. 10. Demonst. Evang. c. 21. Sic Christum loquentem inducit: *Cum enim adhuc intra cellam gestantis me in utero laterem, se tamen Deum meum videbam* & S. Leo ep. 25. *Simplex & incommutabilis natura Deitatis. Sic naturam assumptam beatificans, ut glorificata in glorificante permaneat.* *Christus beatifica visione fruebatur.*

Non tamen Deum proprie comprehendit, licet enim totum, quod Dei est, ac modo perfectissimo creatæ capacitati accommodato cognoverit, non tamen modo infinito, quo Deus cognosci potest, eum cognovit, cum infinitæ cognitionis anima creata incapax existat. Deinde hæc propositio Augustini de Roma damnata fuit in Concilio Basileensi sess. 22. *Anima Christi Deum videt tam clare & intense, quam Deus videt seipsum.* Et S. Fulgentius ait: *Possumus plane dicere, animam Christi habere plenam notitiam Deitatis, nescio tamen, utrum debeamus dicere, quod anima Christi* *Non tamen Deum comprehendit.*

sti sic suam Deitatem noverit, quemadmodum seipsa Divinitas novit.

Quomodo visio beatificæ stet cum dolore.

Schol. Maxima difficultas est, quomodo visio beatifica cum perpessione dolorum in Christo conciliari possit. Dici potest beatitudinem solius animæ, cum doloribus stare posse, quia voluptas ex visione Dei, dolor ex vulnerato corpore oritur. Vel unio animæ cum Verbo summam voluptatem, unio vero animæ cum corpore ex læsione ejus ob leges unionis summum dolorem protulit. Vel Christus cohibuit in superiori animæ parte gaudium ex visione beatifica promanans, ne in inferiorem partem diffflueret, ut ita per dolores opus nostræ salutis perficeret, sicuti cohibuit, ne gloria animæ in corpus redundaret. Verbo: Mysterium est. Porro Christus per scientiam beatificam cognovit, quæ beati in cœlo vident, & videre possunt. Per scientiam infusam cognovit omnia objecta naturalia & libera per proprias earum ideas, supernaturalia vero per ideas inditas. Denique per scientiam experimentalem illa omnia cognovit, quæ per varias operationes vel mentis, vel sensuum externorum successive intellexit, aut in se expertus fuit.

§. 305.

Gratia & dona Christi.

In Christo fuit gratia unionis seu substantialis, per quam humanitas Christi substantialiter sancta fuit, uti ex sequentibus magis patebit. 2*do*. Gratia capitis, uti pariter inferius apparebit. 3*tio*. Gratia habitualis & sanctitas adventitia perficiens animam ad operationes supernaturales Joan. 1. *plenus gratiæ & veritatis*. Cujus ratio est, quia gratia habitualis est necessaria ad operationes supernaturales modo connaturali eliciendas: Et hæc gratia dicitur naturalis, si spectetur humanitas

manitas in ſenſu compoſito unionis: nec tamen ſequitur, Chriſtum eſſe ſanctum tantum per participationem, nam effectus hujus gratiæ ſolum eſt, reddere ſubjectum gratum Deo, & juvare ad operationes ſupernaturales modo magis connaturali exercendas.

4*to*. In Chriſto fuit gratia actualis non quidem excitans, ſed operans & cooperans, nam gratia excitans ſolum datur, ut ſopitos ad bonum excitet, qua utique Chriſtus ad bonum ſemper paratus non indiguit: Gratia vero operans & cooperans eſt ipſa Dei nobiscum operantis actio, ſeu concurſus, qui ad omnem actionem creatam eſt neceſſarius.

5*to*. In Chriſto fuerunt gratiæ gratis datæ, Fides, Sermo ſapientiæ, ſcientiæ, fides, gratia ſanitatum, operatio virtutum, prophetia, diſcretio ſpirituum, genera linguarum, interpretatio ſermonum 1. Cor. 12. v. 7. Uti videri poteſt in tota hiſtoria Evangelica.

6*to*. In Chriſto fuerunt omnes virtutes morales infuſæ, quæ ordinantur ad bonum, quod modificatur per Legem Divinam, non vero per rationem humanam & cauſantur per operationem Divinam; hæ enim virtutes cum gratia habituali ſimul infunduntur, & animam inclinant ad eorum actus facilius eliciendos. Item fuerunt in eo omnes virtutes acquiſitæ, quæ ordinantur ad bonum modificatum ſecundum regulam humanæ ra-

tionis, & possunt causari per actus humanos, quorum principium est Ratio, nam Christus has exercebat, sicuti alii homines: fuerunt tamen hæ virtutes in Christo seclusis imperfectionibus, quæ vel peccatum supponunt; vel statui beatitudinis repugnant: Unde in Christo non fuit Fides, & Spes, quæ visioni beatificæ omnia clare videnti & possidenti repugnant; nec continentia, quantum ad resistentiam pravis motibus, qui in Christo non fuerunt.

7timo. Fuerunt in Christo dona Spiritus S. teste Isaia c. 11. v. 2. *Requiescet super eum Spiritus Domini: Spiritus sapientiæ & Intellectus: Spiritus Consilii & Fortitudinis: Spiritus scientiæ & Pietatis: & replebit eum Spiritus Timoris Domini.* Hic tamen timor mere filialis & castus, non verò servilis ex metu gehennæ: Item Consilium sine aliqua dubitatione sanum & rectum de agendis judicium fuit.

§. 306.

Duæ in Christo sunt naturæ.

At vero Christus per hucusque demonstrata non solum humanam naturam, sed etiam juxta alibi dicta, quia Patri suo est ὁμοέσιος Divinam habet: (§. 142. 143. 144.) adeoque duæ sunt in Christo distinctæ, inconfusæ, & impermixtæ naturæ Divina scilicet & humana. Ita docet S. Scriptura, tum quando duas in Christo naturas expresse distinguit: Joan. 1. v. 14. *Verbum caro factum est:* non utique conversione Divinitatis

tis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum, & Philipp. 2. v. 6. *Forma Dei* & servi non confusa & permixta, sed distincta in Christo asseritur, tum quando duas voluntates in Christo distinguit: Luc. 22. v. 42. tum quando contraria Christo tribuit, ut quod e cælo descenderit, & in terra versetur, & tamen simul sit in cælo. Joan. 3. v. 15. 2*do*. Ita docent P. P. quorum testimonia in Concilio Chalcedonensi act. 2. probata fuerunt. S. Hilarius l. 9. de Trin. S. Gregorius Naz. or. de Nat. *duplex erat in eo natura*. S. Ambrosius l. 2. de fide. *Servemus distinctionem Divinitatis & carnis*. S. Chrysostomus hom. de Ascens. *Sociavit utramque naturam*. S. Augustinus ep. ad Volus. *Copulans utramque naturam*. S. Cyrillus de Incarnat. c. *Non ignorantes differentiam naturarum sed eas inconfuse inter se servantes*. 3*tio*. Constat ex definitionibus Conciliorum, Constantinopolitani sub Flaviano a. 448. Alterius sub Anatolio a 450. & denique Chalcedonensis. 4*to*. Unio naturarum non poterit fieri in Christo ex duabus naturis permixtis aut permutatis, quia Divinitas utpote immutabilis in aliam naturam, & humanitas in Divinitatem converti nequit, a qua infinite distat: Nec unio facta est ex duobus in unum coalescentibus, quia hoc modo fieret vel ex pluribus partibus quantitativis, vel ex materia & forma, quorum neutrum Deo enti simplicissimo convenit. Deinde Christus Deus (§. 242.) & homo est: (§. 298.) Ergo essentiam Divinam & humanam habet.

Cum-

Cumque Christus ficut ut Deus, ita & ut homo agat, actio autem principium activum & vim fupponat, duplex in Christo principium activum feu vis, fcilicet Divinum & humanum effe debet, adeoque duplex natura, Divina & humana, nam natura juxta Philofophos eft effentia entis cum principio ejus activo.

Eutychetis hærefis & fyftema.

Schol. Eutyches Archimandrita celeberrimi monafterii Conftantinopolitani circa a. 448. unam in Chrifto poft incarnationem naturam ftatuit, putans aliter contra Neftorium defendi non poffe, effe unum Chriftum. Delatus proinde ad S. Flavianum Epifcopum Conftantinopolitanum in coacta ab illo a. 448. Synodo damnatus fuit. Hac de re conqueftus apud S. Leonem I. Papam a S. Flaviano de impietate Eutychetis rite inftructum, ab eo pariter damnatus fuit. Eutyches igitur ad Imperatorem Theodofium appellans obtinuit Synodum Ephefinam indici, in quo latrocinio contranitentibus Papæ legatis ab Epifcopis fibi faventibus Eutyches abfolutus fuit, damnato Theodoreto, Iba, & ipfo S. Flaviano, qui appellationem interponens pluribus vulneribus trucidatus fuit. Tandem Theodofio mortuo fub Marciano Imperatore a. 451. in Concilio Chalcedonenfi 630. Epifcoporum Eutyches damnatus fuit. Syftema hærefis Eutychianæ hoc eft. 1. Ante factam unionem Chriftus habuit naturam vere Divinam ex fubftantia Patris ab æterno. 2. Deinde in tempore in utero matris formata eft humana natura a Divina quidem diftincta, noftræ tamen non confubftantialis. 3. Accedente porro unione humana natura ita abforpta eft, ut una natura fieret, quæ dici poffet aut Divinitas incarnata, aut caro deificata. 4. Ex quo fecuta eft confufio proprietatum, ita ut ipfa Divinitas facta fit paffibilis & mortalis; caro vero omnifcia, omnipotens &c. Probant hoc I. ex S. Scriptura, ubi Joan. 1. v. 14. dicitur: *Verbum caro factum eft:* Ergo Verbum in

in carnem versum fuit, ficuti virga Moysis in serpentem Exod. 4. v. 2. Uxor Lot in statuam salis Gen. 19. Aqua in vinum in Cana Galilææ; Panis in corpus Christi in S. S. Eucharistia. Ast Verbum caro factum est, non conversione Divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum. Certe virga Moysis, uxor Lot, & aqua sunt res mutationi obnoxiæ, adeoque in serpentes, statuam salis, & vinum converti potuerunt: Verbum autem Divinum non est quid mutabile. Conversionem panis probant verba: Hoc est corpus meum, quia panis est res mutabilis, unde non dicit Christus: Corpus meum factum est panis, nec Evangelista: Caro est Verbum: sed Verbum caro factum est. II. Putant sibi Eutychiani favere Patres, qui loquentes de Incarnatione utuntur voce mixtionis, uti S. Irenæus l. 2. c. 21. Tertullianus in apologet. c. 21. &c. Imo Julius Papa in ep. ad Dionysium Corinthium ait: *Necesse est, eos, cum duas naturas dicunt, unam naturam adorare, alteram non adorare.* Et S. Gregorius Thaumaturgus in expos. fid. ait: *In Christo non sunt duæ Personæ, neque duæ naturæ.* Verum Patres utuntur nomine mixtionis ad significandam hypostaticam utriusque naturæ in Christo unionem, non ad significandam utriusque naturæ confusionem. S. Julio epistola illa ab Eutychianis fuit supposita, & nomen naturæ pro Persona usurpari potest. Denique illa expositio fidei non est opus S. Gregorii Thaumaturgi, sed alicujus hæretici, uti notat Leontius adversus Apollinaristas Patrum depravatores.

§. 307.

Una tantum est in Christo persona.

Licet autem duæ sint in Christo naturæ, una tamen tantum est in eo Persona. Hoc testatur S. Scriptura, quæ Joan. 1. v. 3. dicit de verbo, quod *erat a principio apud Deum*: Et v. 14. *Verbum caro factum est:* Ergo Persona Christi est eadem & una Persona

ſona cum Perſona verbi, quod erat a principio. Item una & eadem Chriſti Perſona in S. Scriptura ſimul homo & Deus dicitur: ſic ad Philipp. 2. v. 6. unus & idem Chriſtus dicitur eſſe *in forma Dei*, & *in forma ſervi*: unus & idem Filius Dei *factus ex muliere*. Ergo non duæ, ſed una eſt in Chriſto Perſona. 2*dò*. Hanc veritatem profitentur antiqua fidei ſymbola & Concilia. In Symbolo Apoſtolorum profitemur Jeſum Chriſtum Filium Dei natum ex Maria Virgine: Et Concilium Epheſinum, Chalcedonenſe & Synodus V. definiunt unum eſſe Chriſtum, eundem ſimul Deum & hominem. 3*tio*. Patres unam tantum in Chriſto Perſonam agnoſcunt. S. Ignatius ep. ad Eph. S. Irenæus l. 3. c. 16. S. Athanaſius l. de Incarn. S. Ambroſius de Incarn. c. 5. *Non enim alter ex Patre, alter ex Virgine, ſed idem aliter ex Patre, aliter ex Virgine.* S. Auguſtinus l. de corrept. & grat. c. 11. *Ipſe & Verbum, quod ſine initio eſt, una Perſona eſt.* 4*to*. Ratio eſt: Humana Chriſti natura ideo producta eſt, ut cum Divina Filii Dei natura totum Θεάνθρωπον conſtitueret, quod pro nobis Deo ſatisfaceret, adeoque non quidem in eſſendo, ſed in ſubſiſtendo incompleta fuit, alioquin totum cum altera natura non conſtituere potuiſſet, quia ex duabus naturis in ſubſiſtendo completis nonniſi totum per accidens conſurgit: conſequenter humana Chriſti natura utpote in ſubſiſtendo incompleta, non eſt ſuppoſitum & caret propria ſubſiſtentia: ſed quod non eſt ſuppoſitum, non

non eſt Perſona: Ergo humana Chriſti natura non eſt Perſona, & perſonalitas Chriſto, ut homini non competit. Porro quia quoad humanitatem Chriſtus non eſt perſona, quoad Divinitatem vero eſt Filius Dei, & ſecunda S. S. Trinitatis perſona (§. 141.) ſubſiſtentia ſua & perſonalitate gaudens, hinc Chriſtus eſt & Deus, & homo in una perſona, & humanitas in perſona verbi ſubſiſtit.

Neſtorii hæreſis & ejus ſyſtema.

Schol. 1. Neſtorius ex monacho Eccleſiæ Antiochenæ ſacerdos, ac deinde Conſtantinopolitanus Epiſcopus circa annum 427 duas in Chriſto perſonas ſtatuebat. Rumore ſuæ hæreſis ad Cœleſtinum Papam delato is per litteras Neſtorium ad reſipiſcendum hortatus eſt, intentans illi poſt decem dies communionis Eccleſiaſticæ privationem. His ſpretis Neſtorius etiam S. Cyrillum Alexandrinum adverſus ſe pugnantem velut hæreticum Apollinariſtam traduxit. Interim Neſtorii impietate commoti plures probi ab ejus communione ſeſe ſegregarunt, a quibus ille ad Concilium generale provocans adverſarios ſuos vinctos præfecto urbis flagris cœdendos tradidit. Denique annuente Cœleſtino P. celebrata eſt Synodus univerſalis Epheſina a. 431. ubi Neſtorius vocatus nec comparens Eccleſiaſticis infulis privatus, exul & profugus inter blasphemas voces, animam efflavit. Syſtema hæreſis Neſtorianæ hoc eſt: 1. Beatiſſima Virgo non Θεότοτος Deipara, ſed Chriſtipara eſt. Unde 2. Chriſtus non verus & conſubſtantialiter Deus, ſed tantum per gratiam, adoptionem, aſſiſtentiam, aut inhabitantem tanquam in templo Divinitatem eſt; & 3. Moralis eſt, non phyſica & hypoſtatica in Chriſto unio Divinitatis cum humanitate: & 4. Non una in Chriſto eſt perſona, ſed duæ, non unus, ſed duo Chriſti, adeoque Verbum humanitatem ſibi uniendo perfectum natura & perſona hominem aſſumpſit,

psit, qui primum in utero Beatissimae Virginis formatus, & deinde ad unionem cum Verbo assumptus fuit. Putat suffragari sibi I. S. Scripturam, quae humanitatem Christi exhibet ut templum Joan. 2. v. 9. Tabernaculum Hebr. 9. v. 11. Indumentum. Philipp. 2. v. 7. quae non habent cum inhabitante & induto unionem hypostaticam. Verum humanitas Christi his rebus comparatur, quia per mortem dissolvenda erat, & quia sub ea Divina Majestas latebat, non vero ut denegetur inter Divinam & humanam naturam unio hypostatica. II. Citat pro se P. P. quorum nonnulli vocant Christum *hominem Deiferum*, uti S. Basilius serm. de Spir. S. Alii *hominem Deificatum* & *Dominicum*, uti S. Athanasius in expos. fid. Alii dicunt, hominem fuisse a Verbo assumptum uti S. Augustinus l. 11. de Civ. c. 2. Alii humanitatem Christi vocant *Divinitatis instrumentum*, uti S. Damascenus l. 3 de fide. Alii humanam naturam vocant *templum Divinitatis*. Ast Christus dicitur homo Deifer & Deificatus ob unionem hypostaticam, homo, id est, humana natura assumpta est in unitatem Personae. Humanitas est instrumentum Divinitatis conjunctum, non separatum, & Templum per unionem hypostaticam. III. Specialiter opponunt S. Chrysostomum, qui hom 3. in c. 1. Hebr. ait: *Hic & Judaeos & Pauli Samosateni asseclas, & Arianos, Marcellumque & Sabellium ferit & Marcionem. Quomodo? Judaeos quidem, ostendens duas Personas, & Deum & hominem.* Sed hic S. Chrysostomus loquitur de duabus Personis S. S. Trinitatis, Patre scilicet & Filio, nam exponit illa verba. Propterea unxit te Deus, Deus tuus, quae hom. 5. de incompreh. Dei nat. de Patre & Filio in S. S. Trinitate exponit. Certe haec verba aliquando pro se protulissent Nestoriani, si sibi favissent. Vid. dissert. P. Daniel S. J. l. 3. p. 569. IV. dicunt: Natura humana in Christo habet existentiam, ergo etiam subsistentiam propriam. Verum ab existentia non valet conclusio ad subsistentiam, nam existentia est status entis, quo ad agendum & patiendum aptum est: subsistentia vero

vero eſt modus exiſtendi incommunicabiliter, qui a nobiliori Perſona ſeu ſubſiſtentia Divina ſuppleri poteſt.

Schol. 2. Albertinus Calviniſta, & David de Rodone in l. de ſuppoſito, Neſtorium ab omni errore abſolvunt, & Concilium Epheſinum multis probris laceſſunt. Verum cum notiſſima eſſet Neſtorii impietas: cum diligenti examine ſcripta Neſtorii diſcuſſa fuerint: cum Neſtorius ad Concilium vocatus venire contumaciter noluerit, & aliis etiam Synodis particularibus contra ſe congregatis non obediverit, juſte ab Epheſina Synodo depoſitus & damnatus fuit. vid. acta Conc. Epheſ. in collect. Conc. Admiſit quidem Neſtorius unam in Chriſto Perſonam, ſed unitate morali, affectus, voluntatis & concordiæ, non vero unitate perſonali. *Concilium Epheſinum juſte damnavit Neſtorium.*

Schol. 3. Nullus Neſtorium magis exagitavit, quam S. Cyrillus Epiſcopus Alexandrinus, qui anno 419. coacta Synodo Alexandriæ duodecim capitula ſeu Anathematiſmos contrarios blasphemiis Neſtorianis edidit, quibus tamen Neſtorius duodecim alios oppoſuit, ubi erroris Apollinaris & Arii S. Cyrillum inſimulavit. At S. Cyrillus editis vindiciis omnem a ſe erroris ſuſpicionem amovit, ita ut etiam Joannes Antiochenus cum cæteris orientalibus tandem Epheſinæ Synodo acceſſerint, & Theodoretus inita cum S. Cyrillo concordia Neſtorium damnaverit. Verum non defuerunt, qui conati ſunt non ita pridem ſtylum in S. Cyrillum acuere, contendentes, Synodum Epheſinam immerito ejus ſcripta approbaſſe. Hanc ſententiam gravi cenſura notavit Harlæus Archiepiſcopus Pariſienſis, a. 1693. Certe duodecim S. Cyrilli capitula, approbavit Synodus Alexandrina, Concilium Epheſinum Act. 1. Concilium Chalcedonenſe act. 5. Synodus V. generalis c. 13. Et Cæleſtinus Papa ejus doctrinam laudat. Facundus quidem narrat l. 2. c. 4. Gennadium Conſtantinopolitanum virum ſanctum damnaſſe capitula S. Cyrilli, ſed hoc vel falſum eſt, vel factum fuit, quia *S. Cyrillus Alex. ab omni labe hæreſis immunis eſt.*

Gennadius falsis rumoribus de S. Cyrillo sparsis deceptus fuit, quod idem Isidoro Pelusiotæ contigit. Ex prudenti vero œconomia S. Cyrillus, de suis capitulis siluit, nunquam tamen ea revocavit. Dicit quidem S. Cyrillus subinde unam esse in Christo naturam, sed intelligit verbi Divini essentiam, & duas post unionem naturas sola quidem ratione divisas, non vero sola ratione distinctas admittit.

Tria capitula merito damnata sunt.

Schol. 4. Origenistæ, ut Synodum Chalcedonensem deprimerent, a. 543. Justinianum Imperatorem moverunt, ut suo edicto famosa tria Capitula damnaret, quæ sunt, 1. scripta Theodoreti contra duodecim Anathemathismos S. Cyrilli. 2. Ibæ Episcopi Edesseni epistola ad Marim Persam. 3. Theodori Mopsuesteni scripta, quæ Judaicæ nugæ & maledicta appellantur. Justiniani edictum Orientales receperunt, occidentales rejecerunt, putantes per damnationem horum trium Capitulorum tolli auctoritatem Synodi Chalcedonensis, quæ Theodoretum & Ibam absolvit, & erroris non coarguit. Vigilius Papa, ut utrisque satisfaceret, judicatum edidit, in quo tria Capitula damnavit salva Synodo Chalcedonensi. Sed huic judicato alii maxime Facundus Hermianensis se opposuit. Interim Justinianus Imperator contra nitente Vigilio Papa instigante Theodoro Cappadoce a. 546. Synodo indicta, novo edicto tria capitula damnavit. Videns vero nihil firmari posse sine auctoritate Romani Pontificis, tandem annuente Vigilio Synodum V. generalem obtinuit, cui tamen ob parvum numerum Episcoporum occidentalium Vigilius non interfuit. In hac tria capitula damnata fuerunt, & eandem Synodum Vigilius a. 554. aliique deinde Romani Pontifices confirmarunt. Hoc vero non obstante Venetiarum & Istriæ Episcopi celebrata Synodo a. 557. facto schismate, tria capitula citra labefactationem Concilii Chalcedonensis damnari non potuisse dixerunt: licet postea re mature discussa tandem damnationem illam etiam receperint. Merito igitur tria hæc capitula tanquam Nestoriana a V. Synodo generali

rali damnata fuerunt: unde juxta P. Gravefon in hift. Eccleſ. contrarium aſſerentes hodie ſunt temerarii, ſuperbi & inobedientes. Et P. Berti obſervat, hanc de tribus Capitulis quæſtionem, non eſſe quidem de Catholico dogmate, quatenus abſolute non tractat de fide Incarnationis; eſſe tamen de facto dogmatico circa libros hæreſi ſcantentes, & perſonas hæreticas, in quo etiam ſedis Apoſtolicæ judicium eſt inconcuſſum. (§. 28.) Certum quippe eſt, Synodum V. poſt accuratum trium Capitulorum diſcuſſionem illa can. 12. 13. & 14. damnaſſe, quod Vigilius P. a. 553. Pelagius II. ep. ad Eliam & S. Gregorius M. l. 2. ep. 36. confirmavit. Certe Theodorus Mopſueſtenus a S. Cyrillo ep. ad Lambon. vocatur pater Neſtorii, & nomen ejus ex diptychis Mopſueſtenis expunctum fuit. Theodoretus impugnavit anathematiſmos S. Cyrilli, & Neſtorium inique damnatum eſſe aſſeruit in ep. ad Andream. Ibas Patres Epheſinos a S. Cyrillo veneno obcæcante deceptos eſſe dixit, & ejus epiſtola ſcatet hæreſi Neſtoriana: Ergo tria capitula juſte damnata fuerunt. Theodoretus quidem in Concilio Chalcedonenſi abſolutus, ſuæque ſedi reſtitutus fuit: & Ibas lecta ejus epiſtola ad Marim in hoc Concilio orthodoxus declaratus & ſuæ ſedi reſtitutus eſt. Verum in Synodo V. nihil contra Theodoreti perſonam actum fuit, ſed tantum contra ejus ſcripta, quæ ipſe jam antea implicite damnavit, dicens anathema Neſtorio in Concilio Chalcedonenſi. Ibas vero abſolutus fuit, quia probari non poterat, epiſtolam ad Marim ipſius eſſe, unde pariter in Synodo V. nil contra ejus perſonam actum fuit, & Ibas ipſe illam epiſtolam in Concilio Chalcedonenſi implicite damnavit.

Joannes Antiochenus Neſtorii errori non adhæſit.

Schol. 5. Joannes Antiochenus Epiſcopus multa egerat in gratiam Neſtorii, & in ſuo Epheſino Conciliabulo S. Cyrillum Alex. & Mnemonem Antiochenum excommunicavit. Unde Neſtorianæ hæreſis ſuſpicionem incurrit apud Patres Epheſinos. Verum Joannem cum ſuis orientalibus tantum perſonæ non vero erroribus Neſtorii

adhæsisse patet, tum quia ante Concilium eum hortabatur, ut vocem & sensum Deiparæ admittat. Item in suo Conciliabulo ne verbum quidem extat de approbata Nestorii doctrina. Et Denique post initam inter Ecclesias pacem in ep. ad Sixtum Nestorii doctrinam cum auctore suo publice damnavit. Quia tamen Joannes Nestorii personæ plus æquo favit, erroris ejusdem suspectus fuit, & errore facti deceptus cum suis S. Cyrillum, putans eum errorem Apollinaris docere, & Concilium Ephesinum, putans non esse legitimum, oppugnavit.

§. 308.

In Christo datur unio personalis.

Quia igitur humanitas Christi caret propria subsistentia, & cum subsistentia Verbi unam Personam constituit; (§. 307.) ideo recte humanitas Christi in Persona Verbi subsistere dicitur, & in Christo datur unio personalis. Quippe unio est status plurium, quo ad unum constituendum concurrunt: sed Divinitatis & Humanitatis, quæ sunt plura, talis status est, ut ad constituendum unum Theandropum concurrant: Ergo Divinitatis & humanitatis in Christo est unio, quæ quia ad unitatem personæ ex duabus naturis constantis, producendam tendit, vocatur personalis seu hypostatica. Unde unio hypostatica est status Divinitatis & humanitatis, quo ad unam Dei hominis personam constituendam concurrunt.

Christus an sit compositus.

Schol. Christus non est compositus ea ratione & compositione, quæ fit ex partibus incompletis proprie dictis, quia quælibet natura in Christo perfecta est & in essendo completa, non vero pars incompleta, quæ cum altera faciat totum, cum

cum utraque natura post unionem inconfusa & impermixta permaneat: unde nonnisi abusive a nonnullis veteribus partes appellantur. Potest tamen Christus dici compositus ea compositione, quæ est distinctorum unio: Quo modo Veteres Christum compositum dicebant, ut ostenderent, duas inconfusas in Christo naturas esse. Licet porro in sano sensu dici possit, Christum esse duas naturas, quia tamen juxta Wicleffum hoc idem significabat, ac unumquamque naturam esse totum Christum, merito hæc propositio a Concilio Constantiensi damnata fuit. Item Christus potest dici esse ex duabus naturis: At propter fraudes Eutychianorum docentium, Christum ante unionem, non vero post eam ex duabus naturis esse, hæc propositio aliquando suspecta fuit. Item Christus potest dici esse ex tribus substantiis, scilicet, Divinitate, corpore & anima: hunc tamen loquendi modum tanquam minus caute dictum a Synodo Toletana, improbavit Benedictus II. P. quod cum intellexissent Hispani, mentem suam in alia Synodo explicarunt, contendentes utrumque dici posse; melius tamen dici tres substantias ad eludendas Arianorum & Apollinaristarum fraudes. Unionis Personalis extrema sunt Persona Divina assumens, & natura assumpta.

§. 309.

Unio personalis in Christo est 1. realis, nam Christus verus Deus & verus homo in una persona est, (§. 307.) adeoque unio naturarum personalis prædicatur de Christo secundum rei veritatem: Ergo est realis. *Unio hypostatica est realis.*

2. Habet initium, Humanitas enim Christi in tempore a Deo producta fuit, (§. 289.) nec fuit ab æterno; & hinc status ejus, quo cum Divinitate ad constituendum totum *Habet initium.*

Theanthropon concurrit, non eſt ab æterno, ſed cepit in tempore. Hinc

Non eſt abſolute neceſſaria. 3. Non eſt abſolute neceſſaria, eoipſo quod non ſit ab æterno. (§. 45.) licet poſito decreto hypothetice neceſſaria fuerit.

Eſt indiſſolubilis. 4. Eſt indiſſolubilis & ſemper durabit, quia Luc. 1. v. 33. dicitur: *Regni ejus non erit finis:* & Joan. 12. v. 34. *Chriſtus manet in æternum:* & Concilium Chalcedonenſe definit, utramque naturam in eandem perſonam concurriſſe indiviſibiliter & inſeparabiliter.

Schol. Marcellus Ancyranus docuit, Chriſtum poſt ultimum judicii diem depoſito ſervatoris officio, corpus & animam depoſiturum, quibus in nihilum redactis regnum hucusque occupatum dimittet, & Patri ſuo reſignabit. Sed ſic regnum Chriſti non foret æternum, quod pugnat expreſſe cum citato textu S. Lucæ.

§. 310.

In triduo mortis Chriſti Verbum cum corpore & anima unitum permanſit. Igitur in triduo mortis Chriſti Verbum ſemper cum anima & corpore ſeparatis unitum permanſit. Docet hoc dogma Symbolum Apoſtolorum, ubi Chriſtus dicitur *mortuus, ſepultus, & ad inferos deſcendiſſe.* Jacuit autem in ſepulchro Chriſtus quantum ad corpus, anima vero ad inferos deſcendit: ſed qui Chriſtum nominat, dicit Divinitatem cum humanitate, vel tota ſimul, vel ejus partibus conjunctam. 2*do.* docent hoc Patres; S. Athanaſ. de ſalut. Chriſti adventu: S. Gregorius Niſſ. de reſurr. S. Auguſtinus ep. 187. S. Leo ſerm. 17. de Paſſ.

S. Damascenus l. 3. de fide c. 27. ait: *Quamvis Christus ut homo mortem obierit, sanctaque ipsius anima ab immaculato corpore distracta sit, Divinitas tamen a neutro, hoc est nec ab anima, nec a corpore quoquomodo sejuncta est.* Unde tritum illud: *Quod verbum semel admisit, nunquam dimisit.*

An sanguis triduo passionis effusus Divinitati unitus manserit.

Schol. 1. Anno 1462. sub Pio II. gravis controversia orta est inter Dominicanos & Franciscanos. Franciscani negabant, sanguinem Christi triduo mortis effusum Divinitati unitum permansisse; Dominicani affirmabant. Per tres dies præsente ipso Papa quæstio hæc disputata fuit, nec quidquam Papa definivit, sed biennio post Cal. Augusti constitutionem edidit, & litigantibus silentium imposuit, sub pœna excommunicationis prohibens, ne partes aliqua erroris vel alterius censuræ nota sese mutuo configerent, donec a S. Sede res definiretur. Sed adhuc sub judice lis est. Unde perperam nonnulli sententiam negantem, ut temerariam falsam & erroneam, & a Sede Apostolica damnatam traducunt, uti notat Collius in dissert. Sententiæ affirmanti & nos subscribimus, tum quia S. Scriptura sæpe testatur, nos pretioso Christi sanguine redemptos esse, quæ virtus non erat, nisi ex unione cum Verbo: tum quia Patres testantur, in triduo mortis Christi Divinitatem cum corpore & anima separatis conjunctam permansisse, ergo etiam cum sanguine effuso, maxime, quia sanguinem ex aperto Christi latere effluentem salutarem, & vivificum appellant: tum quia quod Verbum semel admisit, nunquam dimisit, cum igitur sanguis sit pars vitæ necessaria in corpore, etiam effusus Divinitati unitus permansit: tum quia huic sententiæ aperte favent Pius II. Clemens VI. Paulus II. etsi nihil definiverint. Non obstat I. quod in illo triduo totum, quod Christus est, integrum non permanserit, quia Christus ob separationem animæ a corpore verus homo non fuit. Nam licet in passione compositum ex cor-

pore & anima diſſolutum fuerit, utrique tamen Divinitas conjuncta permanſit, quia reaſſumenda erant in reſurrectione, ergo etiam ſanguini effuſo in reſurrectione reaſſumendo. Non obſtat II. quod ſic poſſet dici Deus effuſus, ſicuti dicitur natus, mortuus: Nam communicatio cadit in totum, nec ab aliqua ſolum parte, ſed a tota humana natura ſumitur; ſanguis autem eſt tantum pars corporis humani, nec totum corpus, nec tota natura humana. Denique notat P. Gonet etiam pituitam, choleram, melancolicam, ſpiritus vitales & animales, dentes, ungues & capillos verbum aſſumpſiſſe, quia ſpectant ad integritatem & perfectionem naturæ humanæ: non vero aſſumpſit lachrymas, ſudorem, ſalivam, nec alias corporis ſecretiones, quia non ſpectant ad integritatem corporis humani.

An particulæ ſanguinis in nonnullis Eccleſiis aſſervatæ ſint verus Chriſti ſanguis.

Schol. 2. Sanguinem Chriſti, qui Mantuæ in monaſterio Weingartenſi, in S. Sindone Taurini, in Sudario Veronicæ, in S. Spina Sacelli regii Pariſienſis, & in ferro S. Lanceæ Romæ aliisque paſſionis inſtrumentis aſſervatur & cernitur, eſſe verum Chriſti ſanguinem, non vero ſanguinem alicujus imaginis, quæ Beryti a Judæis crucifixa copioſum cruorem emiſit, multi hiſtorici probant apud P. Honoratum a S. Maria in animadv. ad reg. & uſ. Crit. eorum ſententiæ parum faventem. Platina in vita Leonis III. refert, eum Mantuam profectum eſſe ad viſendum Chriſti ſanguinem, qui tunc ob aſſidua miracula in magna veneratione erat, neque examinata eum approbaſſe. De S. S. Sanguine Mantuano deſumptus eſt S. S. Sanguis Weingartenſis, quem approbavit Innocentius VII. in Bulla: Splendor paternæ. De S. Sindone teſtatur Julius II. eſſe reliquias S. Sanguinis fuſi, & de Spinea corona, Lancea & Sudario alii Scriptores. Item patet ex Bulla Pii II. ad Abbatem S. Mariæ Xantonenſis diœceſis, ubi Papa ait: non repugnare, aſſerere, Redemptorem noſtrum de ſanguine in cruce effuſo ob ipſius paſſionis memoriam partem aliquam in terris reliquiſſe. Accedit S. Thomas, qui quodlibet: 5. a 5.

a 5. ait: *Sanguis autem Christi, qui in quibusdam Ecclesiis ostenditur, dicitur ex quadam imagine Christi miraculose fluxisse, vel etiam ex corpore Christi.* Certe necesse non est omnem sanguinem naturalem a Christo in passione effusum, ab eo resurgente reassumptum fuisse: cum enim tota quantitas sanguinis, quem Christus fudit, non esset necessaria ad integritatem & perfectionem humanæ naturæ, in resurrectione tota resumenda non fuit, sed modica portio in terris ad consolationem fidelium relinqui potuit. Sed modo quæritur an hæ particulæ sanguinis adhuc hypostatice Verbo uniantur. Sententia negativa videtur esse probabilior; tum, quia hic S. S. Sanguis in terris remanens non habet amplius ordinem ad humanitatem Christi, ut sit pars ejus: tum quia reliquæ partes materiæ, quæ aliquando in Christo Verbo unitæ fuerunt, & postea per continuam transpirationem resolutæ & deperditæ non manent Verbo unitæ: tum quia alias sequeretur aliquam naturam hypostatice Verbo unitam esse adhuc in terris, & alibi, quam in cœlo & S. S. Eucharistia, quod non est concedendum. Non obstat I. illud: quod Verbum semel admisit, nunquam dimisit: quod solum intelligitur de partibus integris, non vero de earum particulis ad integritatem corporis non necessariis. Nec obest II. quod Clemens VI. in Extrav. Unigenitus, dicat: *non guttam sanguinis modicam, quæ propter unionem ad Verbum ad redemptionem totius generis humani sufficiebat, sed velut quoddam profluvium noscitur effudisse* Nam Clemens loquitur de gutta sanguinis, quando erat in corpore Christi, cum alio sanguine pars integralis, & de guttis effusis reassumendis in resurrectione, non vero de particulis sanguinis in terris ad consolationem fidelium relictis.

An hypostatice Verbo uniatur.

§. 311.

Unio personalis supponit unitionem personalem, quæ est actus, quo Divina natura

Unitio personalis in ipso

conceptionis instanti facta est. ra & humana ad unam Theantropi Personam constituendam concurrerunt. Hæc unitio hypostatica seu personalis humanitatis Christi cum Divinitate in ipso momento conceptionis Christi facta fuit. Nam Luc. 1. dicitur: *Ecce concipies & paries Filium, & vocabis nomen ejus Jesum; hic erit magnus & Filius Altissimi vocabitur.* Et: *Quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Hic Angelus productionem humanæ Christi naturæ immediate cum obumbratione virtutis Altissimi conjungit, & exinde infert, quod sanctus Mariæ filius, Dei filius futurus sit: Ergo unitio personalis in ipso momento conceptionis Christi facta fuit. Et quia anima Christi in ipso productionis corporis momento producta fuit: (§. 293. Schol.) eodem etiam momento anima cum Divinitate unita fuit: & quidem statim postquam Beatissima Virgo Maria consentiebat dicens: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*, (§. 289.) quippe tum ante alloquium Angeli, tum durante illo v. 31. & 35. semper de conceptione Christi, ut re futura, non ut præterita vel præsente sacer textus loquitur. 2*do* ita docent Patres S. Athanasius l. 1. de Incarn. *Conjunctio ex utero facta est.* S. Augustinus Ench. c. 36. *Ex quo homo esse cœpit, non aliud cœpit esse homo, quam Dei Filius.* S. Cyrillus ep. 2. ad Nest. *Verbum in ipso utero carni unitum.* Theodoretus dial. 2. *ne punctum quidem temporis interjectum fuit inter assumptionem carnis & unionem.*

Schol.

Schol. Origenes docuit, prius tempore animam Christi creatam esse, quæ bonis suis operibus deinde meruerit hypostaticam cum Verbo Divino unionem. Nestorius vero voluit, Christum prius extitisse hominem perfectum tum essentia tum persona, antequam a Verbo assumeretur. Qui ex dictis refutantur.

§. 312.

Beatissima V. Maria recte dicitur Deipara.

Unitio Divinitatis & humanitatis in Christo in ipso momento conceptionis facta est: (§. 311.) unde Beatissima Virgo Maria non solum Christotocos, sed etiam Deotocos, id est, Deipara recte appellatur. Nam Gal. 4. v. 4. dicitur Deus misisse Filium suum *factum ex muliere, factum sub lege.* Ex quo ita: Recte vocatur Deipara, quæ concepit, peperit & genuit Verbum Unigenitum Dei Filium: sed B. V. Maria concepit, peperit & genuit Unigenitum Dei Filium: Ergo recte dicitur Deipara. 2*do.* Antiqui Patres B. V. Mariam expresse Deiparam vocant. S. Dionysius Alex. ep. ad Paulum Samos. S. Gregorius Naz. or. 51. *Si quis sanctam Mariam Deiparam non credit, extra Divinitatem est:* & S. Cyrillus l. de recta fide laudat etiam testimonia Attici, Antiochi, Amphilochii, Chrysostomi. &c.

Solvuntur objectiones Nestorii.

Schol. Nestorius negavit Beatissimam Virginem esse Deiparam, sed solum Christiparam appellari voluit: I. quia hæc vox non habetur in S. Scriptura, & Patres Chalcedonenses eam symbolo addere noluerunt. Ast sensus hujus vocis saltem in S. Scriptura habetur, & symbolo addita non fuit ob hæresin Eutychianam. II. Beatissima Virgo non genuit Divinitatem, nec Christo est consubstantia-

ſtantialis, & humana tantum ſubſtantia ex ea generata fuit: Ergo nequit dici Deipara. Sed ut Beatiſſima Virgo dicatur Deipara, ſufficit, quod genuerit Chriſtum, qui ob ſubſtantialem utriusque naturæ unionem eſt verus homo, & verus Deus. Eſt proinde Filio ſuo conſubſtantialis ſecundum humanam naturam, & genuit non Divinam ſubſtantiam, ſed Divinam Perſonam ſecundum carnem. III. S. Anna nequit dici Avia Dei, ut Romæ definitum eſt in damnatione libri Thomæ a S. Cyrillo de laudibus S. Annæ. Verum S. Anna in ſano ſenſu Salvatoris noſtri Avia dici poteſt, in quantum Chriſtus ex Filia S. Annæ genitus fuit. Liber autem Thomæ proſcriptus fuit, quia dixit, S. Annam eſſe ſocrum Spiritus S. & concurriſſe ad unionem hypoſtaticam.

§. 313.

Unio hypoſtatica quid ſit.

Unio hypoſtatica in Chriſto nec eſt naturalis, quia non habet rationem ſui ſufficientem in viribus naturæ. Nec ſolius rationis, quia duæ naturæ in Chriſto non ſola ratione, ſed reipſa inter ſe diſtinguuntur. Nec eſt mere moralis in conſenſu cogitationum & voluntatis conſiſtens, quia hæc unionem diverſarum naturarum in una hypoſtaſi non infert.

Schol. 1. Unitio & unio hypoſtatica in Chriſto eſt myſterium incomprehenſibile: illuſtrari tamen aliquo modo poteſt exemplo unionis animæ cum corpore: ſicut enim ex hac unione reſultat una natura totalis per ſe ſubſiſtens & alteri incommunicabilis, ita ex unione Verbi cum humanitate reſultat non quidem una natura totalis, in quo comparatio deficit, ſed unum totum duplici natura conſtans, ſcilicet unus Chriſtus, cujus natura humana ita in Verbo ſubſiſtens & completa eſt, ut non poſſit alteri communicari. 2. Sicut ex unione

ne corporis & animæ ita unum ſuppoſitum reſultat, ut homo dicatur talis, qui eſt unum ſubjectum denominationis & principium quod omnium actionum & paſſionum: ita ex unione utriusque naturæ in Chriſto una exurgit Perſona, quæ eſt principium quod, & ſubjectum denominationis omnium Chriſti actionum & paſſionum. 3. Sicuti anima in homine eſt principium ſuperius & dirigens omnes ejus actiones: ita natura Divina conjunctam ſibi humanitatem in uno Chriſti ſuppoſito regit, & ſpecialem in eam dominatum exercet, unde fluit valor infinitus actionum Chriſti, tum propter Perſonam, quæ eſt illarum principium quod, tum propter Divinam naturam, quæ eſt illarum moderatrix, unde vocantur operationes Theandricæ. 4. Denique ſicuti anima cum corpore unitur ſine medio ſuperaddito, per hoc præciſe quod ſit actus & forma compoſiti humani, ita unio hypoſtatica non eſt quid a Verbo & humanitate diſtinctum, ſed Verbum Divinum humanitati ſine medio ſuperaddito copulatur, quia per ſuam ſubſiſtentiam & perſonalitatem infinitam terminat & perficit humanitatem creatam naturæ humanæ ſubſiſtentiam excludendo. Hinc pro natura extremorum unio hypoſtatica eſt partim creata partim increata: dici etiam poteſt naturalis, prout naturale opponitur ficto, vel quatenus in ipſo conceptionis inſtanti facta fuit, vel quatenus natura hominis, non vero ejus perſona aſſumpta fuit: non vero poteſt dici naturalis, quaſi eſſet debita naturæ humanæ, vel neceſſaria & non libera vel a natura humana exigeretur.

Schol. 2. Movent hic varias difficultates ſcholaſtici, ſed ſine magna utilitate. Potiores eorum ſententias indicaſſe ſufficiat. 1. docent ſubſiſtentiam creatam non poſſe aſſumere naturam nec ſe perfectiorem nec ſibi æqualem, quia eam perficere nequit: poteſt tamen ex concurſu Dei extraordinario inferiorem naturam aſſumere, quam aſſumendo perfectiorem reddat. 2. docent, quod eſſentia Divina præciſa a ſuis relationibus immediate & per ſe non poſſit humanæ naturæ conjungi, quia impoſſibile

Variæ ſententiæ ſcholaſticæ de unione hypoſtatica.

ſibile eſt, ut ex unione naturæ Divinæ cum humana tertia natura reſultet, cum totum per ſe ex duobus entibus completis exurgere non poſſit: Ex hypotheſi tamen impoſſibili, quod unica foret in Deo abſoluta ſubſiſtentia & Perſonalitas, non eſſet impoſſibile, humanam naturam a Divina aſſumi, quia in hac hypotheſi unica foret in Deo perſona, quæ ſicut modo perſona verbi humanam naturam terminare poſſet. 3. Non videtur impoſſibile, aut plures Perſonas Divinas eandem, vel plures naturas ſimul aſſumere, vel unam Perſonam pluribus naturis conjungi, hoc enim non repugnat nec ex parte Divinarum Perſonarum, quæ infinitam habent ad terminandum virtutem, ſicuti defacto tres Divinæ Perſonæ eandem numero Divinam eſſentiam terminant: nec ex parte naturæ aſſumptæ, quæ ex potentia obedientiali plures ſubſiſtentias ſupernaturaliter recipere poteſt. 4. Verbum Divinum perſonam hominis aſſumere non potuit, quia implicat perſonam cum altera perſona hypoſtatice uniri, cum perſona ex ſe ſubſiſtat, compleatur, & ultimo terminetur. 5. Verbum Divinum naturam ſingularem aſſumpſit, non vero univerſalem ab omnibus Individuis abſtractam, quæ non eſt quid reale, ſed per ſolam mentem exiſtit: nec tamen aſſumendo naturam ſingularem & Individuam perſonam humanam aſſumpſiſſe dici poteſt, quia ſingularitas naturæ ſumitur ex eo, quod non ſit univerſalis, quodcunque tandem ſit principium individuationis: ſubſiſtens vero dicitur ex eo, quod ſubſiſtat per ſe tota & perfecta, nec ſit alteri communicabilis: Chriſtus vero naturam ſingularem in ipſo conceptionis momento nondum per ſe ſubſiſtentem nec perfecte completam aſſumpſit, adeoque nec perſonam. 6. Verbum Divinum naturam Angelicam aſſumere potuiſſet, in quo nulla eſt repugnantia, non vero naturam irrationalem, quæ quæſtio inſulſa eſt. 7. Verbum Divinum carnem aſſumpſit anima mediante, adeo, ut prius quaſi natura aſſumpta ſit anima quam caro: Ita ſentiunt Patres S. Gregorius Naz. or. 35. S. Hilarius de Trin. c. 13. & ratio eſt, quia ſubſtantia corporea nonni-

fi animæ interventu gratiæ & fanctitatis capax eft.

§. 314.

Ex unione hypoftatica naturæ Divinæ cum humana utraque natura femper operatur cum altera conjunctim, & humana femper ad nutum Divinitatis, (§. 313. Schol. 1.) non tamen quælibet operatio eft utriusque naturæ proprietas & effectus. Hinc duplex admittenda eft in Chrifto voluntas & operatio Divina & humana. Patet hoc 1*mo*. ex verbis Chrifti Matth. 26. v. 39. *Verumtamen non ficut ego volo, fed ficut tu.* Joan. 6. v. 38. *Defcendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, fed voluntatem ejus, qui mifit me.* Sed hæc Chrifti voluntas humana fuit, non Divina, nam ficuti una eft in tribus Divinis Perfonis effentia, ita una eft voluntas. Imo & humana illa Chrifti voluntas, licet inclinatione naturali mortem refugeret, perfecte tamen Divinæ Patris fui voluntati fubdita fuit. Ita citatos textus explicant S. Gregorius Niff. l. contra Apollina. S. Athanafius l. de Incarn, & S. Ambrofius l. 10. in Lucam. Idem patet ex factis Chrifti: fic Joan. 1. v. 43. voluit in craftinum exire in Galilæam: fed non voluit quatenus Deus, quia Divinitate ibi & ubique erat: ergo quatenus homo, adeoque humana etiam in eo voluntas fuit. Conftat etiam ex actionibus & paffionibus Chrifti humanis: dicitur enim triftatus effe, lachrymas fudiffe, efuriiffe, fitiiffe, quæ fine humana voluntate explicari non poffunt. Merito proinde hanc veritatem definivit Synodus

Duplex in Chrifto voluntas & operatio.

nodus VI. act. 18. prædicans *duas naturales voluntates in Christo, & duas naturales operationes, indivise, inconvertibiliter, inseparabiliter inconfuse secundum S.S. Patrum doctrinam.* 2do Ratio est: In Christo est duplex perfecta & distincta natura, Divina & humana: (§. 306.) & quælibet habet suas inconfusas proprietates, Ergo etiam est duplex voluntas & operatio, alias Christi Humanitas perfecta non esset, si propria careret voluntate & operatione. (§. 298.)

Monothelitarum hæresis.

Schol. 1. Unam in Christo voluntatem docuerunt Monothelitæ sæculo septimo, scilicet Cyrus Episcopus Alexandrinus, Macarius Episcopus Antiochenus, Sergius Episcopus Constantinopolitanus, & ejus successores Pyrrhus & Paulus. Cyro fortiter repugnavit S. Sophronius adhuc monachus, tum promotus ad sedem Jerosolymitanam coacta Synodo nascentem hæresin proscripsit. Sergius callide scripsit ad Honorium Papam, ut duarum voluntatum perinde ac unius professione abstinendum esse decerneret, maxime cum antiqui Patres hanc quæstionem silentio compressissent, & duarum voluntatum prædicatio contrarietatem in Christo invehere videretur. Honorius minus caute assensit Sergio, & paulo post defunctus successorem habuit Severinum. Sergius litteris Honorii acceptis cum Cyro & Theodoro Heraclium Imperatorem jam titubantem facile in præceps impulit, suisque consiliis effecit, ut Ectesim ederet, hoc est fidei expositionem statuens, ne quis unam aut duas in Christo voluntates nominaret, cum jam in multorum animis opinio unius voluntatis esset disseminata. Quare Joannes IV. Severini successor Ectesim merito proscripsit. Constantinus Heraclii filius decreto Joannis adhæsit: sed Constans ejus in imperio successor agente Pyrrho Ectesin famoso suo Typo confirmavit. Martinus vero I. coacta Synodo Lateranensi ros Episcopo-

coporum tum Heraclii Ectefim; tum Conftantis Typum & primarios hæreticorum duces damnavit. Hinc commotus Conftans Martinum Conftantinopolim accerfit, ubi crudeliter exceptus, ignominiofe per urbem traductus ærumnis confectus Cherfonæ exul gloriofus Martyr occumbit; fed non fine Divina in perfecutorem ultione, nam Conftans Imperator occiditur, eique Conftantinus Pogonatus, id eft, barbatus religiofus Princeps fuccedit, quo favente Synodus VI. generalis Conftantinopoli a. 680. celebrata eft præfidentibus Legatis S. Agathonis Papæ, & anathema dictum eft Theodoro Pharanitæ, Cyro, Sergio, &, uti nonnulli volunt, etiam Honorio P. &c. & duplex in Chrifto voluntas & operatio afferta fuit. Non una fuit circa unam in Chrifto voluntatem & operationem fententia. Monothelitæ, qui cum Eutychianis unam tantum in Chrifto naturam admittebant; dicebant, quod unica fit in Chrifto voluntas hypoftatica feu perfonalis, qua hoc vel illud, hoc vel ifto modo volebat, ita ut omnino abforpta fuerit a Divinitate humana voluntas & operatio, ficuti poft unionem abforpta eft in Chrifto humana natura. Alii dicebant, ex duplici Chrifti voluntate Divina & humana unam compofitam fieri, quæ vocatur Deivirilis feu Theandrica. Alii unam voluntatem in Chrifto ftatuebant, quia voluntas humana mere paffive fe habebat, nempe ut inftrumentum, quo Divinitas utebatur, unde actio humanitatis non erat, fed paffio. Alii unam voluntatem gnomonicam in Chrifto effe dicebant, qua Chriftus more ceterorum hominum debuit rationes ponderare, quibus ad hoc potius, quam illud agendum determinaretur. Rationes petunt I. ex P.P. nam S. Dionyfius Areopagita ep. ad Cajum ait: Deo viro facto unam quandam Theandricam operationem expreffit in vita. Verum præterquam, quod textus S. Dionyfii corruptus videatur, qui non legit *unam*, fed novam, uti obfervat Martinus I. in Conc. Lateran. dicitur una Theandrica operatio, five propter unitatem fuppofiti agentis: five quia verbum Divina non egit fine humanitate, nec humana fine ductu & influ-

xu Divinitatis: ſive intelliguntur operationes, quæ utriusque naturæ influxum poſtulant. II. S. Cyrillus Alex. l. 4. in Joan. ait: fuiſſe in Chriſto *unam quandam operationem per ambas naturas.* Et S. Athanaſius or. 4. cont. Arian. ait: *humanitatem Chriſti fuiſſe inſtrumentum Divinitatis.* Et de ſalut. Chriſti adv. Chriſtum fuiſſe *ſine carnalibus voluntatibus & cogitationibus humanis, quia ſolius Divinitatis voluntas in eo fuit* Et S. Gregorius Niſſ. contra Euno. ait: *propria eſt carnis perpeſſio, Dei autem operatio.* Et S. Gregorius Naz. or. 36. *Voluntas non fuit Deo contraria, quia tota deificata fuit.* Verum unam operationem ratione Perſonæ agentis, & ratione intimæ conjunctionis utriusque naturæ admittit. S. Athanaſius voluntates carnales, & cogitationes perverſas ſolum a Chriſto excludit, non vero humanas: & dicit voluntatem Chriſti ſolius fuiſſe Divinitatis, non quantum ad naturam, ſed directionem, quia Divinitas omnes actiones humanas ſingulariter regebat. S. Gregorius Niſſ. ſolum vult, quod in negotio Redemptionis Dei operatio potiſſimam partem habeat. S. Gregorius Naz. aperte eſt pro nobis, nam ſi eſt in Chriſto voluntas Deo non contraria & ideo deificata, erit humana voluntas. III. In Chriſto eſt unica perſona, Ergo unica operatio, nam actiones ſunt ſuppoſitorum. At ex hoc ſolum ſequitur, unam eſſe perſonam operantem, ſed non unam operationem perſonæ, ſubſiſtentia enim eſt modus exiſtendi, non vero principium quo elicitivum operationum, quod eſt natura: Perſonalitas tamen neceſſaria eſt non quidem ut principium activum, ſed tanquam conditio, ut totum ſeu ſuppoſitum. quod appellatur principium quod operationis, operetur; hinc actiones ſunt ſuppoſitorum non elicitive, ſed denominative, quia ſuppoſito tribuuntur, & a his denominatur agens. IV. Si duæ voluntates admittantur in Chriſto, erunt ſibi contrariæ: per Divinam enim mortem elegit, quam per humanam refugiebat. Sed humana voluntas in Chriſto Divinæ ſemper conformis fuit: & quidem pars inferior ſeu ſenſitiva voluntatis humanæ motum ſibi ab Auctore naturæ impreſ-

ſum

ſum fugiendo mortem ſequebatur, & ſic Deo conformis fuit: pars vero ſuperior mortem a Deo imperatam acceptavit, & ſic nec Deo contraria fuit. V. Denique Catholici admittunt triplex operationum genus in Chriſto: aliæ ſunt ſolius humanitatis propriæ, uti manducare: aliæ ſolius Divinitatis, uti peccata remittere: aliæ utriusque naturæ concurſum poſtulant, uti tactu corporali morbos ſanare: hæ operationes tertii generis proprie vocantur Theandricæ: aliæ vero primi & ſecundi generis licet ſint tantum proprietates & effectus humanæ vel Divinæ naturæ, a qua tanquam principio quo procedunt, quia tamen unum eſt ſuppoſitum agens, & Verbum Divinum Divina non agit ſine humanitate, nec humana ſine ductu & influxu Divinitatis ob unionem hypoſtaticam, omnes Chriſti operationes Theandricæ vocantur, licet non ſit una operatio. Hinc humanitas in Chriſto eſt quidem inſtrumentum Divinitatis, ſed conjunctum & activum, non vero ſeparatum, & mere paſſivum.

Schol. 2. Magdeburgenſes, & nonnulli Galli contendunt, Honorium Papam errori Monothelitarum adhæſiſſe. Sed pro Honorio Apologiam jam olim ſcripſit Joannes IV. Papa in epiſtola ad Conſtantinum Imp. ubi ait: *Hinc ergo duæ hæ contrariæ voluntates mentis & carnis, quas Apoſtolus docet, in noſtro nequaquam Salvatore fuerunt.* Et Honorius ipſe ep. 1. ad Sergium ait: *Unde & unam voluntatem fatemur D. N. I. C. quia profecto a Divinitate aſſumpta eſt noſtra natura, non culpa.* Ait deinde abſtinendum eſſe a vocabulo unius aut geminæ operationis: *Ne parvuli aut duarum operationum vocabulo offenſi Neſtorianos ſectantes nos veſana ſapere arbitrentur: aut certe ſi rurſus unam operationem D. N. J. C. fatendam eſſe cenſuerimus, ſtultam Eutychianiſtarum attonitis auribus dementiam fateri putemur.* Cum ergo Honorius in Chriſto ſolum neget voluntatem carnis cum ratione pugnantem: & prohibeat geminas operationes in ſenſu Neſtorii a duabus perſonis elicitas; aut unam operationem in ſenſu

Honorius P. non adhæſit Monothelismo.

Eutychetis ab una natura prodeuntem: Cum profiteatur unum esse operantem ratione hypostasis, sed operari in duabus naturis, & ipsas duas naturas in unitate personæ operari sibi propria in ep. 2. nequit dici Monothelismo adhæsisse. Dicit quidem Honorius unam voluntatem Christi, sed per exclusionem duplicis humanæ voluntatis Spiritus & carnis Spiritui repugnantis; dicit Christum Divina operatum media humanitate, sed huic non tribuit solam passionem uti Monothelitæ, & operationem humanitatis non excludit. Hinc quoad verba quidem Honorii epistolæ cum confessione Macarii & epistolis Sergii conveniunt, non vero quoad sensum & intentionem, quia hi Monothelitæ negabant humanitatem esse instrumentum activum, & geminam vel unam operationem silentio premebant, ut facilius suam hæresin diffunderent: & quia Sergius virus suum sub verbis Catholicis in suis epistolis occultavit, mirum non est, quod Honorius illud non advertens ejus doctrinam approbaverit.

An Honorius a VI. Synodo excommunicatus sit.

Schol. 3. Potissimum argumentum, quo adversarii nostri probant, Honorium Papam Monothelitam fuisse, petitur ab anathemate a Synodo VI. act. 13. in eum & doctrinam ejus contorto his verbis: *Cum his simul projici a S. Dei Catholica Ecclesia, simulque anathematizari prævidimus & Honorium, qui fuerat Papa antiquæ Romæ, eoquod invenimus per scripta, quæ ab eo facta sunt ad Sergium, quia in omnibus ejus mentem secutus est, & impia dogmata confirmavit.* Ad hoc respondet Baronius, Acta Synodi VI. depravata fuisse; & damnationem Honorii a Theodoro Monothelita esse additam: tum quia S. Agatho in ep. ad Constantinum ait, nullum prædecessorum suorum a fide aberrasse: tum quia prima sedes a nemine judicatur: tum quia Legati sedis Apostolicæ Honorii inter Sanctos Pontifices reconditi damnationi non tam facile consensissent: tum quia ante Synodum VI. tria Concilia Romæ, & tria in Africa celebrata in causa Monothelitarum Honorii non meminerunt: tum quia Theophanes

phanes Scriptor Græcus damnationis Honorii non meminit. Alii cum Anastasio respondent, Synodum VI. solum receptam esse usque ad prolationem canonum. Turrecremata putat Concilium deceptum esse errore facti, quod de Honorii epistola judicaverit juxta exemplar in græcam linguam a Monothelitis translatum, licet Catholico prorsus sensu Honorius scripserit. Natalis Alex. & Petrus de Marca putant, Honorium a Synodo VI. non esse damnatum ut hæreticum, sed velut reum nimiæ facilitatis & dissimulationis, quia fidem præbens Sergio & vocabulum geminæ operationis prohibens, causam, etsi ignarus, dedit Monothelitis, hæresin suam audacius promovendi. Alii denique putant Honorium damnatum ex supposito, quod hæreticus fuerit, licet revera in hæresin non sit prolapsus.

§. 315.

In Christo admitti debet communicatio idiomatum in concreto.

Cum in Christo sit duarum naturarum hypostatica unio, sequitur in eo locum esse communicationi idiomatum, quæ est mutua & reciproca nominum, proprietatum & attributorum utriusque naturæ in Christo prædicatio & communio in concreto ratione unius Christi Personæ. Cum enim unica sit in duabus distinctis naturis Christi persona, necessario sequitur, de uno Christo propter diversas naturas, proprietates utriusque naturæ in concreto prædicari posse. Pro qua Communicatione sequentes regulas tradunt Theologi.

Regulæ pro communicatione Idiomatum in concreto.

1. Nomina concreta substantiva, quæ ipsam substantiam ejusque subjectum exprimunt & naturam ipsam sive Divinam sive humanam significant earumque proprietates de

de Christo prædicari possunt. Sic bene dico: Deus est homo: homo est Deus: Deus est mortalis: homo est immortalis. Nam sensus est: Christus, qui verus Deus est, est quoque verus homo & mortalis: Christus, qui verus homo est, est quoque verus Deus, & immortalis. Excipitur tamen 1. ne nomina substantiva suppositum creatum inferant: unde male dicitur: homo factus est Deus. bene vero dicitur: Deus factus est homo. Nam in priori propositione sensus foret: humana persona factus est Deus, quod Nestorianum est; in posteriori vero sensus est: Persona Divina facta est homo, quod verum est. 2. Nulla debet fieri reduplicatio: unde falsum est: Christus quatenus Deus homo est, nam ly *quatenus* naturam, non personam afficit. 3. Propositio licet aliunde vera non debet favere hæresi, unde hæc propositio: Christus est creatura: rejicitur; sed dici debet: Christus ratione humanitatis est creatura.

2. Concreta adjectiva substantialia, quæ substantiam designant, non possunt prædicari de Christo: sic non possum dicere: Christus est homo deificatus, quia videtur formam scilicet naturam Divinam accidentaliter subjecto inesse, sive naturam Divinam Christum sibi unitam habere unione tantum morali. Possunt vero concreta adjectiva, quæ significant proprietates Divinæ vel humanæ naturæ, de Christo prædicari: vere enim dico: Christus est æternus, est temporalis:

Nam

Nam hæc prædicata in recto significant suppositum, quod horum attributorum ob unionem hypostaticam utriusque naturæ est unum subjectum.

3. Nomina abstracta Divinæ naturæ de Christo identice dici possunt: sic Persona verbi potest identice dici Divinitas: non vero nomina abstracta naturæ humanæ: sic nequit dici: Verbum est humanitas, nam Persona Verbi identice est idem cum natura Divina, non vero cum natura humana.

4. Nomina abstracta unius naturæ non possunt prædicari de altera: sic non possum dicere: Divinitas est humanitas, nisi abstracta pro concretis sumantur.

5. Proprietates utriusque naturæ in Christo, nec de se invicem, nec de naturis in abstracto dici possunt ob distinctionem: sic male dico: Divinitas est passibilis.

An Christus possit dici creatura.

Schol. Juxta n. 1. hujus §. licet male sonet dicere, Christus est creatura, & ideo ob reverentiam Christi, ab hac loquendi ratione abstinendum sit; non tamen est contra fidem dicere: Christus ratione assumptæ humanæ naturæ est creatura. Nam ratione hujus dicitur *factus esse ex semine David.* Rom. 1. v. 3. factus ex muliere Gal. 4. v. 4. factum vero esse, est esse creaturam. Hinc S. Hilarius l. 12. de Trin. c. 45. Christum ratione humanitatis vocat creaturam. Et S. Hieronymus in 2 Eph. ait: *Nos libere proclamamus, non esse periculum, eum dicere creaturam, quem vermem & hominem, & crucifixum & maledictionem, tota spei nostræ fiducia profitemur.* Ratio est, quia vox creatura primario ad ipsam naturam, non ad personam refertur, creatura enim secundum essen-

tiam, & proprietatem naturæ, non vero ſecundum modum ſubſiſtendi dicitur.

§. 316.

Hæc propoſitio: Unus e Trinitate paſſus eſt: eſt Catholica.

Ex prima regula (§. 315. n. 1.) fluit, quod hæc propoſitio: *Unus e Trinitate paſſus eſt*, ſit Catholica & Orthodoxa. Ita definivit Joannes II. P. ep. 2. decernens Chriſtum eſſe & recte dici unum de Trinitate. Eandem Synodus V. can. 10. his verbis conſecravit: *Si quis non confitetur D. N. I. C. unum de S. Trinitate, anathema ſit.* Et Synodus VI. act. 4. approbavit epiſtolam Agathonis P. in qua Chriſtus dicitur una de tribus Perſonis S. Trinitatis. 2*do.* S. Proclus in ep. ad Armenos ait: Unum de Trinitate incarnatum. S. Fulgentius l. de Incarn. c. 10. ait: *Una ex Trinitate Perſona Chriſtus . . . carne conceptus & natus eſt.* Et Facundus Hermianenſis de tribus capitulis ait: *Non eſt, quod de verbo reprehendamur, dicentes: Unus de Trinitate paſſus eſt.* 3*tio.* Ratio eſt: In hac propoſitione ly *unus* nequit ſignificare unam ſubſtantiam, non enim idem valet, ac unus de tribus Diis, cum in Trinitate ſit unus tantum Deus, (§. 148.) adeoque ſignificat unam Perſonam: ſed de illa dici poteſt, quod ſit paſſa: (§ 315. n. 1.) Ergo dicta propoſitio eſt Catholica.

Petri Fullonis hæreſis.

Schol. Circa annum 463. Petrus Fullo ſeu Cnaphæus invadens ſedem Antiochenam Deum in Divinitate paſſum eſſe aſſerebat: & Triſagio: Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis: addidit: Qui crucifixus es pro nobis. Ejectus proinde

de e sede Antiochena & a Simplicio P. damnatus ad monachos Acæmetas se contulit, & a Basilisco Tyranno sedi restitutus sub Felice III. P. iterum damnatus fuit. Sub Imperatore Justino nonnulli monachi Schytæ duce Joanne Maxentio etiam confessioni fidei addendum esse putabant, unum ex Trinitate esse crucifixum, acerrime de hoc cum Victore Diacono disputantes, & ad Romanum Pontificem recurrentes; cum vero jussi essent, expectare, moræ impatientes varias turbas excitarunt, at ab Hormisda Papa rejecti sunt, eoquod Eutychiani essent. Rursus vero alii Schythæ monachi, qui cum Nestorianis negabant, Christum dici posse unam ex Trinitate personam anno 533. a Joanne II. communione privati sunt. Ex his colligi videtur, hanc propositionem: Unus e Trinitate passus est, non esse Catholicam: tum quia damnata est a Concilio Chalcedonensi teste Dioscoro in suggestione ad Hormisdam, & a Felice III. contra Petrum Fullonem: tum quia additamentum illud: Qui crucifixus es pro nobis, ad Trisagium rejectum fuit: tum quia Henotico seu professioni fidei Zenonis Imperatoris, ubi dicitur: Trinitas mansit Trinitas incarnato uno de S. Trinitate Deo Verbo, orientales Episcopi subscribere noluerunt. Verum Concilium Chalcedonense dictam propositionem non damnavit, sed ideo solum definitionibus suis eam inserere noluit, ne ea Eutychiani abuterentur: & Dioscorus solum narrat, quod eam Eutychiani tantum proposuerint. Denique Trisagium omnes Veteres de Deo trino, non de solo Filio intellexerunt: unde Felix III. damnavit Felicem, qui illo additamento innuere volebat, Deum in Divinitate passum esse. Quodsi vero illud additamentum ad unam Personam S. S. Trinitatis referatur, Veteres omnes eam admittebant, uti probat Valesius in notis ad Evagrium. Patres denique reprobarunt Zenonis Henoticon, quia Semieutychianis favebat, & tres tantum Synodos omissa Chalcedonensi observari volebat: Et quia ad Imperatorem non spectabat, definire res fidei. An

vero Zeno hæreticus fuerit, critici non conveniunt.

§. 317.

Christus non est tantum Filius Dei adoptivus.

Ex regula secunda (§. 315. n. 2.) etiam colligimus, Christum non posse dici Filium Dei tantum adoptivum. Nam in S. Scriptura Christus vocatur *Filius Dei unicus* Luc. 1. v. 38. *Unigenitus* Joan. 1. v. 18. *Proprius* Rom. 8. *Dilectus* Matth. 3. Ergo non est tantum Filius adoptivus. 2do. Ex P. P. S. Hilarius l. 6. de Trinit. ait: *Filius suus est, non adoptio ejus est.* Et S. Augustinus tr. 7. in Joan. *Est filius Dei unicus non adoptatus.* Deinde contraria sententia damnata fuit a Concilio Forojuliensi a. 791. Ratisbonensi & Romano a. 792. & Francofurdiensi a. 794. 3tio. Ratio est: Adoptio cadit in personam extraneam, quæ non ex natura & origine, sed ex gratia vocatur ad hæreditatem: sed nulla est in Christo extranea persona, cum tantum una, eaque Divina sit in Christo persona, quæ ex natura sua habet jus ad paternam hæreditatem: Ergo Christus non est filius tantum adoptivus.

Error Felicis & Elipandi.

Schol. 1. Felix Episcopus Urgellitanus consultus circa annum 783. ab Elipando Toletano Episcopo, quid de humanitate Christi sentiret, respondit: Christum, quatenus homo est, appellandum esse Filium Dei non naturalem sed adoptivum. Dubitatur vero, an Felix & Elipandus asserendo Filium Dei adoptivum, negaverint cum Nestorio hypostaticam unionem, & Filium Virginis a Filio Dei distinxerint; an vero eandem Personam Filium Dei naturalem ratione Divinæ naturæ, adoptivum vero ratione humanæ naturæ appellaverint.

Probabilius videtur, duos hos præsules Nestoriani erroris reos fuisse: tum quia in libro sacrosyllabico Paulini dicuntur novi hostes, & veternosa fœce perfidiæ polluti: tum quia in epistola Synodica Concilii Francofurdiensis eorum hæresis in Nestorio damnata dicitur, & illi redarguuntur, quod Nestorio anathema dicere noluerint: tum quia Agobardus in l. cont. Felicem testatur, se ejus Schedulam reperisse, ubi asserit, Dei Filium nullatenus dici debere passum aut crucifixum, sed hominem tantum ab eo assumptum, adeoque cum Nestorianis (§. 307.) jam refutati sunt.

Schol. 2. Durandus in 3. d. 4. putat, Christum ut hominem posse dici filium Dei adoptivum. Idem sentit Scotus, qui tamen monet, ob hæreticorum fraudes, ab his loquendi formulis abstinendum esse, eorum tamen sententiam contra fidem Catholicam non esse censent viri docti cum P. Berti. Nihilominus dicendum est, Christum nequidem sub expressa humanitatis restrictione dici debere Filium Dei adoptivum: nam in S. Scriptura Christus etiam secundum humanitatem vocatur *Filius Dei* Luc. 1. v. 35. *Unigenitus:* Joan. 1. v. 18. *proprius:* Rom. 8. ubi de Christo ut homine sermo est, nam secundum humanitatem natus est, regnum Patris obtinuit, & in mortem traditus fuit. Ratio est: quia sicut naturalis filiatio non convenit naturæ, sed Personæ, quæ nascitur, sic etiam adoptio: sed humanitas Christi non habet hypostasin diversam a Dei Verbo, seu a Filio Dei naturali, nequit ergo illi competere adoptio seu filiatio, quæ non sit propria & naturalis. Non obstat I. quod S. Hilarius l. 2. de Trinit. dicat: *Potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoptatur.* Et S. Cyrillus dial. 3. & S. Athan. in disput. cont. Arian. & Missa Toletana vocet Christum adoptatum. Nam illi per ly adoptari denotant assumptionem humanæ naturæ. Non obstat II. quod in Christo sit causa formalis adoptionis, scilicet humanitas & gratia habitualis. Nam ratio formalis filiationis est persona, non natu-

Christus nequidem secundum humanam naturam Filius adoptivus dici potest.

natura: & gratia habitualis in homine est fundamentum adoptionis, non vero in homine Christo, in quo ex unione hypostatica gratia habitualis derivatur. Non obstat III. quod Christus quatenus homo ex substantia Dei per veram generationem non prodierit: ergo est tantum filius adoptivus. Nam sufficit, quod Christus quatenus homo saltem prout substantialiter unitur hypostatice cum Deo, una sit cum Deo persona, & consequenter filius naturalis. Non obstat IV. quod Christus ut homo non possit dici Deus, ergo Filius Dei adoptivus. Nam licet Christus ut homo indefinite non possit dici Deus, quia sic homo solam humanam naturam denotat: potest tamen dici Deus, si sumatur ut hic homo singularis Deo hypostatice conjunctus, quia sic tam natura, quam persona illi hypostatice unita designatur.

§. 318.

Christus secundum humanitatem non est ubique.

Ex regula quinta (§. 315.) fluit, assumptam a Christo humanitatem non esse ubique. Patet hoc 1mo. ex S. Scriptura, quæ Joan. 12. dicit, Christum alicubi non fuisse: *non eram ibi:* certe non secundum Divinitatem, secundum quam ubique est: Ergo secundum humanitatem. Neque dicas, non fuisse quidem ibi localiter, fuisse tamen modo Divino, quia Verbum ibi erat. Nam licet Deus non sit in mundo localiter, nemo tamen audet dicere, eum non esse in mundo: Ergo nec S. Scriptura de Christo hoc dicere posset. Putat quidem Carpovius, Christum, quoad actum naturæ scilicet visibilis, loquentis, tangibilis &c. secundum humanitatem non esse ubique; esse tamen ubique quoad operationem in omnes creaturas, cum tanquam instrumentum verbo conjunctum

omnia

omnia conſervet. Verum ex quonam capite probari poteſt, quod humanitati Chriſti hæc operatio ubique competat, cum certum ſit, duas naturas eſſe in Chriſto inconfuſas, & proprietates earum eſſe diſtinctas; (§. 306.) & conſequenter operationem conſervativam & influxum cauſæ primæ velut proprietatem naturæ Divinæ diſtingui a proprietatibus humanæ naturæ, nec illi communicari. Hallucinatur Carpovius in eo, quod illa, quæ competunt Chriſto in concreto ſeu perſonaliter, humanitati Chriſti abſtracte conſideratæ tribuat. Deinde Joan. 17. v. 11. ait Chriſtus: *Jam non ſum in mundo: relinquo mundum.* Certe ſi humanitas Chriſti eſt ubique, quomodo Chriſtus natus, mortuus eſt? reſurrexit & in cælum aſcendit? 2*do.* Ita docent Patres. S. Greg. Naz. ep. ad Cledon. S. Chryſoſt. hom. de Laz. & S. Auguſtinus ep. ad Dardan. n. 10. *Secundum hanc formam non eſt putandus ubique diffuſus. Cavendum enim eſt, ne ita Divinitatem aſtruamus hominis, ut veritatem auferamus corporis: non eſt enim conſequens, ut quod in Deo eſt, ita ſit ubique, ut Deus.* 3*tio.* In Chriſto ſunt duæ diſtinctæ naturæ (§. 306.) quæ de ſe invicem nequeunt prædicari (§. 315. n. 5.) Ergo etiam diſtinctæ proprietates, quæ de ſe invicem prædicari non poſſunt, & conſequenter ubiquitas, quæ eſt proprietas Divinæ naturæ, de humanitate dici nequit.

Schol. Lutherani communicationem idiomatum etiam in abſtracto & ratione naturæ admittunt, putantes, aliquas naturæ Divinæ proprietates uti ubiquitatem, omnipotentiam & omniſcientiam in na- *Solvuntur objectiones Lutheranorum.*

tu-

turam humanam esse transfusas. Quod probant I. quia Christus ut homo *sedet ad dexteram Patris*, Matth. 26. *est in gloria Patris*, Philipp. 2. *omnis potestas illi data est in cœlo & in terra.* Matth. ult. Est in medio duorum vel trium in nomine suo congregatorum, Matth. 10. habitat in eo *omnis plenitudo Divinitatis corporaliter* Et ascendit super omnes cœlos, ut impleret omnia. Sed in omnibus his locis falluntnos Lutherani, dum, quæ Christo in concreto personaliter tribuit S. Scriptura, illi humanitati Christi in abstracto consideratæ tribuunt. Sic Christus ratione suppositi & Personæ sedet ad dexteram Dei, non præcise ratione naturæ humanæ: humanitas Christi est in gloria Patris in supposito: omnis potestas ei data est in supposito: Christus in medio illorum est auxilio gratiæ, protectione & auctoritate. In Christo habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter, id est vere & realiter, non tantum figurate, & omnia implet gloria sua. Dicunt II. Verbum Divinum est ubique: Sed Christus est Verbum Divinum: ergo est ubique. Sed Syllogismus habet quatuor terminos: Christus quippe est Verbum Divinum non spectatum sine humanitate, sed duplici natura constans humana & Divina. III. dicunt: Verbum & humanitas intime uniuntur: Sed Verbum est ubique, ergo etiam humanitas Christi, alias enim Verbum alicubi esset, ubi homo non est. Verum quæ intime uniuntur, sine se invicem esse non possunt, si adæquate uniantur, ita, ut unum altero latius non pateat, secus si latius pateat: Divinitas porro latius patet, quam humanitas. Item nullibi est Verbum, quin sit homo, quia nusquam ab humanitate separatur: sed non sequitur ibi esse hominem, ubi est Verbum, quia Verbum non ubique localiter includit humanitatem, quam non assumpsit per localem coexistentiam, sed per unionem hypostaticam, unde hæc propositio: Verbum alicubi non est homo: duplici sensu intelligi potest: 1. Verbum alicubi deseruit humanitatem: qui sensus falsus est: 2. Verbum alicubi est, ubi non est caro Verbi, & hic sensus verus est.

§. 319.

Ex communicatione idiomatum in Christo etiam sequitur, quod Humanitas Christi hypostatice Verbo unita unica adoratione cum Divinitate Verbi colenda sit. Nam 1*mo*. Hebr. 1. v. 5. Apostolus illa verba Ps. 96. *Et adorent eum omnes Angeli Dei*, Christo adaptat. Unde etiam Magi Christum adoraverunt. Matth. 2. v. 11. & cæcus natus a Christo sanatus procidens *adoravit eum*. Et Christum a mortuis resurgentem Apostoli adoraverunt Matth. 28. v. 17. 2*do*. S. Athanasius ep. ad Adelphium ait: *Rerum creatarum Dominum carnem factum, Dei Verbum adoramus*. Et S. Ambrosius in Ps. 98. *Per terram intelligitur Christi caro, quam hodie in Mysteriis adoramus*. Et Concilium Lateranense sub Martino I. definit can 9. *Si quis non una adoratione Deum Verbum incarnatum cum ejus carne non adorat, juxta quod sanctæ Dei Ecclesiæ ab initio traditum est, talis anathema sit.* 3*tio*. Ratio est. Humanitas Christi in Verbo subsistens inducit communicationem idiomatum, & mutuam proprietatum utriusque naturæ in Christo prædicationem in concreto ratione unius Christi Personæ (§. 315.) Sed proprietatibus naturæ Divinæ cultus adorationis debetur: Ergo etiam Humanitati Christi Verbo unitæ.

Humanitas Christi unita Verbo adoranda est.

Schol. Sociniani, Grotius & Simonius volunt, Magorum adorationem non fuisse cultum latreuticum sed mere politicum. Verum latreuticum fuisse, Magosque Christum non pro mero homine habuisse, satis ex eo elucet, quod stultus conatus

natus fuiſſet, regis peregrini cauſâ tam longum iter ſuſcipere: unde S. Matthæus per vocem προςκυνεῖν, qua veneratio regum Perſarum ſumma, totoque in terram proſtrato corpore ſignificanda oſtenditur, hunc cultum denotavit. Quando vero dicimus, Chriſtum quatenus hominem ſimul cum Verbo eodem adorationis cultu proſequendum eſſe, lÿ quatenus non cadit ſuper humanitatem a Verbo ſejunctam; omnes enim norunt; humanitatem nude ſpectatam adorari non debere; ſed ſuper humanitatem hypoſtatice Verbo unitam, quæ unio eſt cauſa adorationis S. Humanitati Chriſti debitæ.

§. 320.

Incarnatio non fuit abſolute neceſſaria.

Porro ex hypotheſi lapſus humani generis in peccatum Incarnationem neceſſitate abſoluta non fuiſſe neceſſariam, certum eſt 1*mo*. ex S. Scriptura, quæ opus Redemptionis noſtræ plane gratuitum, & merum beneficium eſſe aſſerit, Rom. 3. v. 24. Tit. 3. v. 5. Ergo Deus ad illud non neceſſitatur. Accedit ratio: Quia opera externa, quale eſt Incarnatio, Deo ſunt libera: Item homo libere peccavit, & Deus nobis ad gloriam ſuam non indiget: Ergo Incarnatio non fuit abſolute neceſſaria, & Deus hominem ſine ulla imperfectione in maſſa damnationis relinquere potuiſſet: Nihilominus congruum fuit, ut ſuppoſito hominis lapſu Incarnatio fieret: tum ut opus, quod Deus formaverat, & diaboli invidia confractum fuerat, per Divinam miſericordiam reformaretur: tum ut Divinæ perfectiones, in Incarnatione & Unione hypoſtatica magis manifeſtarentur.

Schol.

Schol. 1. Raymundus Lullus, de quo Vasquez in præsenti disputatione q. 1. a. 2. docuit, ex hypothesi creationis mundi necessariam fuisse simpliciter Incarnationem Verbi tanquam opus perfectissimum, & absolutissimum mundi ornamentum. Hæc sententia est contra communem fere Theologorum, tum quia Incarnatio nihil commune habet cum visibili hac rerum universitate, tum quia mundus sine incarnatione subsistere potuisset, sicuti revera per quatuor annorum millia substitit, quin aliqua perfectione sibi debita caruerit. Wiclefus in Trialogo longius progressus docuit, Deum absoluta necessitate compulsum fuisse non tantum ad Incarnationem Verbi, & ad hominem a perditione redimendum, sed etiam ad creationem universi, & eorum, quæ in illo continentur. Probat hoc I. quia Deus habet infinitam inclinationem ad Incarnationem tanquam bonam, Ergo ad oppositum non amplius liber est, quia infinita inclinatio ad rem tollit libertatem ad oppositum. Verum inclinatio hæc Dei est tantum entitative & subjective infinita, non vero objective & appretiative, quasi illud objectum aut in se quoad entitatem sit infinitum, aut alteri cuilibet objecto sit a Deo necessario præferendum: Et quia nec judicium intellectus dictat, objectum illud habere bonitatem omnibus aliis absolute præferendam, hinc Deus etiam non vult Incarnationem, eam necessario omnibus objectis præferendo, & sic illa inclinatio non lædit libertatem Dei ad volendam, vel non volendam Incarnationem. II. S. Anselmus in l. Cur Deus homo: probat necessitatem Incarnationis ex eo, quia supposito lapsu hominis inconveniens fuisset, Deum non incarnari, & hominem redimere, adeoque impossibile etiam fuit, nam inconveniens Deo est impossibile, & sic Incarnatio fuit absolute necessaria. Verum cum non positive vel contrarie sit Deo inconveniens, lapsum hominem non reparare, sed tantum negative, quatenus Deus omitteret id facere, quod est quidem conveniens, sed ad quod faciendum nulla necessitatis lege tenetur, non sequitur Incarnationem esse absolute necessariam.

An ex hypothesi creationis mundi Incarnatio necessaria.

riam. Idem S. Anſelmus ibidem docet, Incarnationem eſſe neceſſariam ſolum ex hypotheſi, quod Deus voluerit vacuas Angelorum lapſorum ſedes ab hominibus impleri, non vero neceſſitate abſoluta.

An Deus potuerit hominem ſine Incarnatione ſalvare.

Schol. 2. Controvertitur hic in Scholis ſalva fide, an ſi Deus voluit hominem ſalvum facere, potuerit illæſis juſtitiæ ſuæ legibus plenam & condignam pro ipſius offenſa ſatisfactionem non repetere, adeoque non incarnari, & omnem culpam & pœnam illi gratis relaxare. Controverſia hæc dirimi poteſt ope diſtinctionis dicendo primo, Deum ex hypotheſi, quod lapſum hominem ſalvum facere voluerit, potuiſſe abſoluta & extraordinaria ſua potentia absque Incarnatione & ſuæ juſtitiæ ſatisfacere, & hominem ſervare. Quia inexhauſta eſt Divina potentia, cui limites ponere non debemus licet, modum ignoremus, quo fieri poſſit. Ita etiam ſentiunt Patres. S. Athanaſius or. 2. contra Aria. ait: *Etiam ſine ullo ejus adventu poterat Deus tantummodo dicere atque ita ſolvere maledictionem.* S. Auguſtinus l. 13. de Trin. c. 10. S. Greg. Naz. or. 9. &c. Secundo ex potentia tamen ordinaria & legibus Divinæ juſtitiæ, ita neceſſaria fuit incarnatio Verbi, ac ſatisfactio Deo per Ipſum perſolvenda, ut ſine illa homo lapſus reparari non potuiſſet: Nam de potentia ordinaria Deus ex immotis juſtitiæ ſuæ legibus peccatum impunitum relinquere nequit, tum quia ex natura ſanctus & juſtus eſt: tum quia peccatum ſumme odit. Unde S. Irenæus l. 3. c. 18. inquit: *Niſi homo conjunctus fuiſſet Deo, non potuiſſet particeps fieri incorruptibilitatis.* Et S. Auguſtinus idem docet ſerm. 174. & S. Anſelmus ex dictis Scholio præcedenti hoc probat ex eo, quod hoc Deo inconveniens adeoque impoſſibile foret, quod argumentum ſolum probat pro potentia Dei ordinaria, nec infert abſolutam neceſſitatem Incarnationis pro potentia extraordinaria, uti ibidem dictum fuit.

§. 321.

§. 321.

Motivum Incarnationis Verbi Divini fuit humani generis redemptio. Ita S. Scriptura, Luc. 19. v. 10. *Venit Filius hominis quærere, & salvum facere, quod perierat.* Gal. 4. v. 4. *Misit Deus Filium suum . . . ut eos, qui sub lege erant redimeret.* 1. Tim. 1. v. 15. *Peccatores salvos facere. Ut destrueret opera diaboli.* 1. Joan. 3. v. 8. *ut tollat peccata mundi.* *Motivum Incarnationis est redemptio humani generis.*

Schol. Pelagiani negarunt, Christum ideo venisse, ut homines a labe originali mundaret, quam rejiciebant, & Abaelardus negat, Christum venisse, ut hominem a captivitate diaboli liberaret. Sed his ex dictis refutatis, quærunt Scholæ, an vi præsentis decreti & rerum ordinis, redemptio humani generis a peccato, ita sit motivum adæquatum Incarnationis, ut si Adam non peccasset, nec homo a peccato redimendus foret, Christus non venisset. Respondemus negative, tum quia Luc. 5. dicitur: *Non egent, qui sani sunt, medico, sed qui male habent: non veni vocare justos sed peccatores.* Et in symbolo Nicœno profitemur: Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis: & Incarnatus est: tum quia ita sentiunt Patres: S. Athanasius or. 3. cont. Arian. *Quod autem Filius Dei homo factus est, nunquam accidisset, nisi hominum necessitas causam præbuisset:* S. Augustinus serm. 8. de verb. Dom. si homo non peccasset, Filius hominis non venisset. Christus igitur dicitur Primogenitus omnis creaturæ Rom. 8. v. 29. ratione Divinitatis, non vero ratione humanitatis nisi honore & dignitate. Tituli Doctoris, Legislatoris &c. in Christo titulo Redemptoris subordinantur, quo sublato non extarent. Adamo etiam potuit revelari Incarnationis mysterium sine præscientia sui peccati, cujus finis fuit, potest enim alicui revelari effectus, non revelata causa. Deus item sine unione hypostatica modo perfectissimo se communicasset ex parte sui, *An Adamo non peccante Christus venisset.*

ex parte vero termini communicasset se modo perfectissimo saltem apposite ad finem sibi præfixum. Denique docent hic Theologi principalem causam fuisse originale peccatum, unde solis peccatis actualibus existentibus Christus vi præsentis decreti non venisset.

§. 322.

Christus unionem hypostaticam per opera tempore priora non meruit.

Neque humanitas, neque anima Christi defacto meruit unionem hypostaticam per opera prioritate temporis eam antecedentia. Ita definivit Concilium Ephesinum I. can. 13. & Constant. I. can. 1. Ratio est, quia nec humanitas, nec anima Christi ante unionem hypostaticam extitit (§. 311.) Ergo hanc per opera tempore præcedentia mereri non potuit.

Nec per opera natura priora aut subsequentia.

Schol. Christus per nullam operationem natura priorem unionem hypostaticam promeruit, nam hæc uni Divinæ clementiæ, & nulli merito tribuitur Joan. 3. v. 16. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret.* Nec eam per merita illam subsequentia promeruit, etiam ut prævisa, quia unio hypostatica est principium meriti, ergo sub meritum cadere nequit: imo actus meritorius unionis hypostaticæ eam jam supponit, nam ut actus sit meritorius unionis hypostaticæ, debet esse infiniti valoris, quod ipsum habet ex unione hypostatica. Ex eadem ratione nec S. S. Patres veteris Testamenti meruerunt substantiam Incarnationis de condigno: bene tamen de congruo meruerunt aliquas Incarnationis circumstantias: sic Abraham prompta sua obedientia meruit, ut ex semine suo Messias nasceretur Gen. 22. v. 18. *benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.* Item Daniel suis votis & desideriis meruit abbreviari tempus adventus Messiæ c. 9. v. 24. Denique Beatissima Virgo Maria non meruit de condigno, ut fieret mater, Dei, quia opera

An P. P. V. L. Incarnationem meruerint.

An Beatissima Virgo.

opera ejus non fuerunt pretii & valoris ſimpliciter infiniti, nec conſequenter ejusdem ordinis cum unione hypoſtatica, maxime cum nulla Dei promiſſio interceſſerit, nec ad dignitatem illam aſpiraret Virgo humillima, quæ Angelo hoc Myſterium nuntiante turbata fuit. Meruit tamen de congruo, quia fuit maxima amica Dei, & probabile eſt, illam oraſſe Deum, ut Filium ſuum in mundum pro redemptione generis humani mitteret, & quidem ferventius, quam alii V. L. Patres. Congruum ergo fuit, ut propter ejus preces mitteretur Filius Dei, & illam ſuam matrem efficeret. Unde Sancti Patres communiter dicunt, Beatiſſimam Virginem ob ſanctitatem ſuam meruiſſe, concipere Regem cœlorum & Dominum.

§. 323.

Omne genus actionum, ad quod perficiendum Christus in mundum miſſus eſt, dicitur officium ejus; & ideo Redemptio generis humani, & quidquid ad eam pertinet eſt officium Chriſti. Porro ad redemptionem generis humani ſpectabat 1. ut Chriſtus Deo plenam pro hominibus ſatisfactionem præſtaret. 2. ut voluntatem Dei hominibus annuntiaret, iisque viam ſalutis monſtraret. 3. ut fideles ſuos regat, protegat & ſalvet. Hinc triplex Chriſti officium emergit, ſcilicet Sacerdotale, Propheticum & Regium. Et ideo Iſ. 33. v. 22. dicitur *Judex noſter, legislator noſter, Rex noſter, qui ſalvabit nos.* *Officium Chriſti quotuplex.*

§. 324.

Primo igitur Chriſtus pro nobis vere & proprie juſtitiæ Divinæ ſatisfecit. Ita 1*mo.* docet S. Scriptura, quæ teſtatur, quod *Chriſtus vere pro nobis ſatisfecit.*

 Chri-

Chriſtus proprio ſanguine ſuo nos redemerit Eph. 1. v. 7. *In quo habemus redemptionem* λύτρωσιν *per ſanguinem ejus, remiſſionem peccatorum.* Matth. 20. v. 28. *Filius hominis venit dare animam ſuam redemptionem pro multis.* Λυτρον, quod pretium pro redemptione captivi ſolutum ſignificat: ſed qui verum pretium pro redemptione noſtra ſolvit, vere pro nobis ſatisfecit, non ſolo conſilio & exemplo: Ergo Chriſtus vere pro nobis ſatisfecit. Dicunt Sociniani λυτρον improprie ſumi pro liberatione ſine dato pretio, ſicuti Deus dicitur populum liberaſſe, ſine pretio. Verum qualis conſequentia? ſubinde λυτρον ſignificat ſatisfactionem improprie: Ergo ſemper certe dare animam hoc pretium ſufficienter indicat. Rurſus in S. Scriptura Chriſtus dicitur pro nobis, ſeu loco noſtri per veram ſubſtitutionem paſſus & mortuus eſſe Rom. 5. v. 8. *Chriſtus pro nobis mortuus eſt.* 1. Pet. 3. v. 18. *Juſtus pro injuſtis:* Ergo vere pro nobis ſatisfecit. Dicunt Sociniani, particulam ὑπὲρ tantum cauſam finalem mortis Chriſti denotare, ſcilicet ut nos a peccato retineret, & ejus odium nobis inſpiraret. Verum vim ſatisfactoriam mortis Chriſti clare oſtendunt verba ſequentia: *Ut nos juſtificaret & Deo reconciliaret.* Rom. 5. v. 10. 3*tio.* Chriſtus in morte perferenda peccatorum noſtrorum pœnas ſolvit, nam ex confeſſione ipſius Socini. Iſ. 53. v. 4. de Chriſto dicitur: *Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit.* Ubi Syriaca legit: vere paſſiones noſtras ipſe pertulit,

& dolores noſtros ipſe paſſus eſt. Et Græca: Ipſe peccata noſtra portat, & pro nobis dolet. Unde ly נָשָׂא non ſignificat tantum abſtulit, ſed etiam, pœnam luit. Nec obſtat S. Matthæus, qui c. 8. v. 17. hunc locum interpretatur de morbis corporis a Chriſto ſanatis, nam morbi illi erant plerumque pœnæ peccatorum, unde recte dicit, ideo Chriſtum ſanaſſe ægrotos, ut oſtenderet, ſe eſſe, qui peccatorum noſtrorum pœnas ſuſtuliſſet, & caſtigatione ſua pacem nobis reſtituiſſet. Sane Chriſtum peccatorum noſtrorum pœnas in ſe tranſtuliſſe patet ex Iſ. 53. v. 5. *Ipſe vulneratus eſt, propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra, Hebraice* מֵעֲוֹנֹתֵינוּ *ab iniquitatibus noſtris. Diſciplina* מוּסַר *Caſtigatio, pacis noſtræ ſuper eum, & livore ejus ſanati ſumus.* Ergo pœnas peccatorum noſtrorum luit, & proprie pro iis ſatisfecit. 4*to*. Chriſtus morte ſua ſacrificium expiatorium obtulit, quo oblato & accepto Deus peccata noſtra remittere, nosque impunitos dimittere poterat, nam dicitur ſacerdos noſter, qui ſanguine ſuo ingreſſus in Sanctum Sanctorum æternam redemptionem invenit Hebr. 9. v. 11. 12. Hac quippe compellatione & deſcriptione S. Scriptura docet, Chriſtum rem iſtam vere & realiter præſtitiſſe, cujus aliquod ſignum figurativum editum eſt in Sacerdote Vet. Teſtamenti. Huc pertinet comparatio Chriſti cum Pontifice maximo, Hebr. 9. v. 6. & clariſſimum teſtimonium, omnia ſacra Levitica

fuisse umbram futurorum. Hebr. 10. v. 1. Rem vero istam, cujus signum a Pontifice edebatur, quoties in Sanctum Sanctorum ingrediebatur, fuisse expiationem, aut sacrificium pro peccatis hominum in remissionem offerendum, Moyses Lev. 16. v. 14. docet. Ergo morte Christi ita expiata sunt peccata nostra, ut Deus, moriente Christo, verissimum sacrificium & satisfactionem pro illis acceperit.

Satisfactio quid. *Schol.* 1. Satisfactio apud Scriptores juris Naturae significat redditionem rei aequipollentis pro re ablata, ut damnum resarciatur. Unde satisfactio pro peccato est redditio voluntaria honoris & reverentiae aequivalentis ex propriis & alias indebitis ad compensandam injuriam Deo per peccatum illatam.

Socini haeresis & systema. *Schol.* 2. Socinus novum Religionis systema in Polonia procudit, quod satisfactionem Christi potissimum excludit, cum pro toto Religionis fundamento hoc principium ponat, solo pietatis & bonorum operum studio Deum placari, & vitam aeternam impetrari posse. Systema ejus hoc est. 1. Deus pro infinita sua bonitate decrevit, omnibus resipiscentibus, & pie in hoc mundo viventibus omnia peccata condonare, & illos ad immortalem vitam transferre, dummodo in bono usque ad finem perseveraverint. 2. Ut hanc voluntatem Deus mundo patefaceret, misit Jesum Christum in mundum, qui hanc Dei bonitatem nobis non solum annuntiavit, sed & miraculis confirmavit, & occasione hujus annuntiationis mortem crucis Deo mandante subiit. 3. Ut vero praedicationem Christi esse certam cognosceremus, Deus Christum nobis velut vitae exemplar proposuit, tertia die a mortuis excitavit, & in coelum transtulit. 4. Igitur justificamur, seu peccata nobis remittuntur, id est, pro justis declaramur, per hoc, quod promissionibus Christi confidamus,

mus, & mandata ejus servemus. Res autem a Christo promissæ sunt vita æterna, & Spiritus S. quarum rerum fide homo movetur, ut mandatis Dei obediat, unde habet liberum arbitrium. 5. Sed quia homo mandatis Dei non obtemperaret, si natura illius per peccatum originale corrupta foret, ideo peccatum originale non datur, & homo in eodem statu nascitur, in quo Adam creatus fuit. 6. Cum vero S. Scriptura sæpius dicat, Christum ad salvandum nos venisse: Socinus hoc vult intelligi, Christum nos salvasse, quatenus & promissiones vitæ æternæ, & Dei mandata nobis revelavit: & ideo 7. Deus & potuit, & voluit peccata condonare sine ulla interveniente vera satisfactione, imo impossibile fuit, ut alienam satisfactionem acciperet. 8. Quare Christus non satisfaciendo, sed docendo & doctrinam suam morte & sanguine confirmando nos redemit. Hoc vero redemptionis genus cum non sit supra vires meri hominis, hinc 9. Christus non est essentialis & æternus Deus, sed merus homo, & solum dicitur Unigenitus Dei Filius, quia inter homines nullum patrem habuit, sine concursu maris conceptus, a Patre sanctificatus, in mundum missus, a mortuis resuscitatus, & in cœlum exaltatus fuit. Hinc non datur Verbi Divini Incarnatio: Et quia 10. Spiritus S. a Christo, qui non est verus Deus, mitti dicitur, ideo Spiritus S. non est verus Deus, & sic. 11. Corruit magnum Sacrosanctæ & Individuæ Trinitatis mysterium, & præter Patrem D. N. J. C. nemo est verus & essentialis Deus. 12. Quia tamen Christus in S. Scriptura sæpe dicitur Rex, Dominus & Judex noster, licet sit merus homo, eam tamen a Deo potestatem accepit, ut Ecclesiam regere, & vitam æternam fidelibus largiri possit, & ideo merito ab omnibus adorari & religiose coli debet. Insurgunt ergo contra veram Christi satisfactionem. I. Quia in S. Scriptura dicitur, nobis Deus gratis peccata dimittere. Verum remissio hæc licet sit gratuita respectu nostri, jure tamen fit respectu Christi. II. Christus non potuit pro nobis satisfacere, quia injustum est, innocentem

plecti pro reo Deut. 24. v. 16. Et Christus pro seipso debuit Legi obedientiam. Verum injustum non est, innocentem plecti pro reo, quando innocens, qui habet perfectum dominium vitæ suæ, se sponsorem pro reo constituit, quia tunc reatus pœnæ in eum conjectus censetur. Deinde Christus homo factus Patri quidem obedientiam debuit, sed liberam, quia libere homo factus est. III. Christus non sustinuit pœnam æternam, quam nos sustinere debebamus: ergo non vere satisfecit. Sed licet pœna a Christo tolerata non fuerit æterna quoad durationem, fuit tamen quoad pretium & valorem æquivalentem. IV. Sic Christus utpote Deus sibi ipsi satisfecisset. Verum cum Christus, nec sit simplex Deus, nec simplex homo, sed Deus homo, non satisfecit sibimetipsi ut homini & mediatori inter Deum & hominem, sub illo enim respectu Deo satisfecit, licet dici possit sibi satisfecisse ut Deo.

§. 325.

Satisfactio Christi fuit necessaria.

Satisfactio Christi ad reparandum hominem lapsum fuit necessaria. Nam 1*mo*. Deus tam in Veteri, quam in Novo Testamento mortis pœnam sæpius interminatus est. Gen. 2. v. 17. *In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Ezech. 18. v. 2. *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.* Rom. 1. v. 18. *Revelatur ira Dei de cœlo super omnem impietatem & injustitiam hominum:* Ergo cum Deus nec mentiri possit, nec mutari, necesse fuit comminationem illam exequi, & vel hominem moriendo huic edicto satisfacere, vel in Christum hominem vadem & sponsorem pœnam transferre. 2*do*. Apostolus in epistola ad Hebræos sæpe inculcat, sacrificia legalia reatum, peccata tollere non potuisse,

sed

ſed nobilius ſacrificium Chriſti neceſſarium fuiſſe. Hebr. 10. v. 4. *Impoſſibile eſt, ſanguine taurorum & hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundum dixit: Hoſtiam & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi.* Quæ verba clare innuunt, neceſſe fuiſſe, nos ſanguine Chriſti mundari. Unde Hebr.9.v.22. dicitur: *Neceſſe eſt ergo exemplaria quidem cæleſtium his mundari: ipſa autem cæleſtia melioribus hoſtiis, quam iſta.* 3*tio.* Suffragatur ipſa Chriſti precatio, qua Matth. 26. v. 39. oravit, ut ſi poſſibile eſſet transiret a ſe calix paſſionis: Qui cum teſte eventu eum non tranſiit, ſub conditione reparandi hominis lapſi neceſſe fuit, ut Chriſtus eum biberet, 4*to.* Ratio accedit: nam veriſimile non videtur, Deum ſapientiſſimum voluiſſe proprium ſuum Filium tam acerbæ & ignominioſæ morti ſubjici, ſi neceſſaria non fuiſſet ſatisfactio per hominem Deum oblata, & ſi faciliori via opus Redemptionis humanæ peragi potuiſſet.

Schol. Catholici omnes ſummo conſenſu docent, neceſſe fuiſſe, ut Chriſtus pro nobis ſatisfaceret: ſed diſſentiunt, qua neceſſitate Chriſtus ductus fuerit, ut pro nobis ſatisfaceret. Alii enim duntaxat aſſignant neceſſitatem congruentiæ, alii neceſſitatem hypotheticam ſuppoſita Divina voluntate exigendi condignam ſatisfactionem, alii neceſſitatem tantum decreti ac voluntatis Dei; alii dicunt, de potentia ordinaria Dei non vero de extraordinaria ſatisfactionem Chriſti fuiſſe neceſſariam, quam ſententiam & nos (§. 320. Schol. 2.) amplexi ſumus. Suppoſito ergo quod ſatisfactio Chriſti fuerit neceſſaria, quæritur adhuc in Scholis, an ita fuerit neceſſaria, ut purus homo nec pro *Qua neceſſitate.*

pro suo nec pro alieno peccato mortali aut veniali Deo condigne satisfacere potuisset. Scotus & Suarez affirmant, nos negamus. Nam imprimis homo purus non potest pro suo vel alieno peccato mortali debitum solvere, cum nihil nec naturale nec supernaturale habeat, quod titulo justitiæ, Religionis & gratitudinis in Deum Auctorem referre non teneatur, & quod iræ Divinæ placandæ idoneum esse possit; adeoque solutio non fit ex bonis indebitis. Deinde purus homo inimicitiam per peccatum cum Deo contractam dispellere nequit, quia satisfactio hominis nequit esse tanti valoris, quanti demeriti fuit offensa, quæ saltem objective & extrinsece ex infinita Dei Majestate infinita est. Nec homo purus reatum pœnæ per peccatum contractum sufficienter expiare potest, ob disproportionem inter offensam Dei, & pœnam temporalem, ac æternam. Ex his autem rationibus etiam probatur, hominem purum pro peccato veniali satisfacere condigne non posse, cum satisfactio ab eo præstita nec ex bonis propriis, nec æquivalentibus fieri possit. Nec obstat I. quod homo eliciens actum Charitatis reddat Deo totum, quod ipsi abstulit, nempe rationem ultimi finis. Nam hæc redditio non fit ex bonis propriis, nec est tanti meriti in ordine satisfactionis, quanti demeriti est offensa in ratione offensæ, quæ infinita est, cum tamen satisfactionis valor ex persona satisfaciente æstimandus, finitus sit. Non obest II. quod homo per contritionem possit mereri vitam æternam: Ergo & condigne satisfacere. Nam in merito tantum attenditur proportio rei ad rem, & actus meritorii ad præmium, & intervenit liberalis Dei acceptatio, & promissio, se daturum ex misericordia actibus charitatis vitam æternam: in satisfactione vero spectatur proportio personæ offensæ cum persona satisfaciente, quæ non est inter Deum & hominem, & nihil in ea gratis remittitur, sed totum debitum ex stricta justitia solvitur. Non obstat III. quod possit aliquis satispati pro peccato mortali: Ergo & satisfacere. Nam transmisso antecedente, quod abso-

absolute negari potest: disparitas est, quod plus requiratur ad satisfaciendum, quam ad satispatiendum, scilicet præter adæquationem pœnæ cum peccato, adæquatio operis satisfactorii per condignitatem in eodem ordine, quod operi satisfactorio puri hominis relate ad offensam Divinam nequit competere. Nec obstat IV. quod si homo pro veniali non posset satisfacere condigne, hoc non differret a mortali, posset excludi a vita æterna, nec pro eo satispati posset. Nam differt veniale a mortali adhuc in eo, quod homo in veniali possit saltem suo merito aliquid obtinere, cui annexa est peccati venia scilicet gratiam per actum Charitatis. Deinde ob veniale a vita æterna quis excludi posset, si ratio haberetur strictissimæ Dei justitiæ, quæ plenam satisfactionem exigere potest; secus si spectetur natura gratiæ justificantis, & debitum ipsi connaturale: cum enim homo justus Deo gratus sit, & gratiam mereri possit, cui ex condigno annexa est vita æterna, meretur, ut veniale ipsi condonetur. Denique cur satispati possit, non tamen satisfacere, ex dictis patet.

§. 326.

Satisfactio Christi non tantum æquivalens fuit, sed etiam superabundans. Nam Rom. 5. v. 20. *Ubi abundavit delictum, superabundavit gratia.* Hinc S. Cyrillus Catech. 13. ait: *Non tantum nos peccavimus, quantum ille juste egit.* Et S. Chrysostomus hom. 10. in ep. Rom. *Multo plura his, quæ debebamus, rependit Christus, atque adeo tanto plura, quanto mare immensum ad pusillam aquæ guttam collatum esse possit.* Ratio est, quia dignitas Personæ Christi satisfacientis auget valorem satisfactionis: Ergo cum dignitas Personæ Christi sit infinita, valor satisfactionis ejus infinitus, adeo-

Satisfactio Christi æquivalens & superabundans fuit.

adeoque ſuperabundans fuit, nam plus eſt Deum humiliari, quam hominem contra Deum ſe erigere.

Et quidem ex ſe.

Schol. 1. De fide eſt, ſatisfactionem Chriſti pro peccatis noſtris ſufficientem & ſuperabundantem fuiſſe, ſi abſtrahatur a modo ſufficientiæ & ſuperabundantiæ: ſed controvertitur in Scholis, an hanc condignitatem & ſuperabundantiam ex ſe ab intrinſeco, an vero ex ſola Dei acceptantis liberalitate habuerit. Scotiſtæ negant, nos affirmamus ab intrinſeco condignam fuiſſe: quod probamus tum a dignitate Perſonæ ſatisfacientis Chriſti, qui perfecte juſtus & Sanctus fuit. Luc. 1. v. 35. tum a dignitate ſacrificii Chriſti, quod nil habuiſſet ſupra ſacrificia legalia, ſi ex ſe condignum & perfectum non fuiſſet, cum etiam illa ex acceptatione Dei valerent ad purganda peccata: tum ex gravitate pœnæ Chriſto impoſitæ, quæ exhaurit omne debitum per peccatum contractum: tum ex approbatione ſupremi Judicis, qui ſolemniter declaravit, Chriſtum eſſe, Filium ſuum dilectum, in quo ſibi complacuit, & in ſignum perfectiſſimæ ſatisfactionis ſibi præſtitæ eum a mortuis ſuſcitavit. Non obſtat I. Quod Chriſtus oraverit, ut nobis delictorum venia daretur: ſolum enim orandi exemplum nobis dedit, imo ipſa oratio Chriſti humiliantis ſe pars ſatisfactionis fuit. Non obeſt II. quod Chriſtus ut homo ſatisfecerit, quæ ſatisfactio non adæquat gravitatem peccati mortalis tanquam injuriæ Deo illatæ, nec tantum Deo placet, quantum ei mortale pugnans contra Divinam bonitatem diſplicet. Nam Chriſtus nec ut homo tantum, nec ut Deus tantum, ſed ut Deus homo ſatisfecit, humanitate eliciente ſubſtantiam actionis, & Perſonalitate Verbi valorem ſatisfactorium infinitum in eam influente. Deinde mortale ſolum moraliter ſecundum prudentum æſtimationem eſt deſtructivum Divinæ bonitatis, non vero realiter & phyſice, quod tamen requireretur, ut tantum odio haberetur, quantum Divina bonitas diligitur, quæ non

non solum moraliter, sed etiam physice & moraliter infinita est.

Schol. 2. Iidem Scotistæ negant satisfactionem Christi esse valoris simpliciter infiniti in genere moris. Sed nos hoc iterum affirmamus, tum quia satisfactio Christi gaudet vi satisfactoria sufficiente pro peccatis infinitis: Ergo debet esse valoris simpliciter infiniti, sicut causa effectiva infinitorum effectuum debet esse infinita: tum quia dignitas Personæ Christi satisfacientis est simpliciter infinita: Ergo & valor ejus satisfactorius, nam honor pro offensa exhibitus eo major est, quo major est dignitas honorantis. Non obstat I. Quod Persona Verbi non sit pars satisfactionis Christi, utpote quæ non potuit se demittere. Nam saltem Persona hypostatice naturæ humanæ unita se satisfactioni subjicere potuit. Non obest II. quod Creatio mundi non contrahat ex persona operante infinitum valorem: Ergo nec actiones satisfactoriæ Christi. Nam creatio mundi non quidem in ordine satisfactionis infinitum valorem contrahunt, bene tamen in ordine beneficii, & ratione principii & modi agendi. Non obstat III. quod hoc modo Christus per unicam actionem satisfecisset sufficienter pro redemptione generis humani, & sic reliquæ actiones fuissent superfluæ, cum tamen passioni & morti Christi tribuatur nostra redemptio. Nam Christus sufficienter quidem per unicum actum satisfecisset quoad quantitatem pretii, non vero quoad ostensionem sui amoris, quo redemptionem nostram sua morte complere voluit. Non obstat IV. quod sic omnes Christi actiones forent in merito æquales: sunt etenim ratione valoris personalis, non vero in ratione valoris objectivi ab objecto & circumstantiis actionis, qui pro majore vel minore dignitate objecti major vel minor esse potest. Denique ad compensandum meritum infinitum Christi præmium syncategorematice infinitum increatum sufficit.

Et infiniti valoris.

Schol 3. Satisfactio Christi fuit ex vera justitia, & quidem rigorosa & ad strictos juris apices. Ita con-

Et ex vera justitia

adstrictos juris apices.

contra Lugo patet 1. ex ep. Rom. 3. v. 25. *Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem justitiæ suæ.* Consentiunt P.P. S. Augustinus l. 13. de Trin. c. 13. *Ut non potentia diabolus, sed justitia vinceretur.* S. Leo Serm. 12. de Pass. S. Gregorius l. 17. mor. c. 30. Certe omnes conditiones rigorosæ justitiæ sunt in satisfactione Christi. Est voluntaria Is. 53. *Oblatus est, quia ipse voluit.* Est æquivalens & superabundans. (Schol. præc. 1.) fuit ex bonis propriis Christi scilicet speciali Christo dominio subditis, nam satisfactio Christi spectata ratione valoris Personam Divinam tanquam partem includit, quæ nemini subjacet prout valorem in actiones satisfactorias influit. Fuit ex bonis alias indebitis, tum quia actiones illæ speciali ejus dominio suberant: tum quia plus obtulit, quam necesse erat ad delenda nostra delicta. Fuit ad alterum, quia Christus Deus homo non satisfecit sibi ut homini, sed ut Deo (§. 327. Schol.2.) Fuit plena, & nulla pars debiti gratis remissa fuit. Non obstat I. Quod non detur vera justitia hominis ad Deum, sicuti nec Filii ad Patrem. Nam datur saltem vera justitia Dei hominis ad Deum, & filii habentis bona propria ad Patrem. Non obstat II. quod principium elicitivum satisfactionis fuit humana natura, quæ tota erat sub dominio S. S. Trinitatis, sicuti etiam entitas physica actionum humanarum ad satisfactionem necessaria, unio hypostatica & ipsa voluntas humana ejus dominio suberant: Ergo satisfactio Christi non fuit ex bonis ejus propriis. Nam humana natura est principium satisfactionis physice quoad entitatem spectatæ, non vero moraliter quoad valorem & pretium: Entitas autem physica actionum, & unio hypostatica sunt tantum conditio præsupposita, non vero forma valorem & pretium influens, sed Persona, a qua etiam est valor actuum voluntatis humanorum Christi. Non obstat III. quod Christus actiones suas creatas Deo titulo gratitudinis, obedientiæ &c. debuerit: Ergo non satisfecit ex bonis indebitis. Actiones enim has

ſolum quoad entitatem phyſicam ſpectatas Deo debebat, non ratione pretii & valoris a Perſona Verbi nulli ſubjecta orti.

§. 327.

Satisfactio Chriſti eſt univerſalis.

Satisfactio Chriſti eſt univerſalis, & Chriſtus ita mortuus eſt pro omnibus omnino hominibus, ut vera & ſincera voluntate mortem oppetierit, eamque Patri obtulerit pro omnium redemptione & ſalute æterna, antecedenter quidem & ſufficienter pro reprobis, conſequenter & efficaciter pro prædeſtinatis. Patet hoc 1*mo*. ex S. Scriptura 1. Tim. 2. *Dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* 1. Tim. 4. *Qui eſt Salvator omnium hominum, maxime fidelium.* Quæ reſtrictio notat, eſſe etiam Salvatorem infidelium. Et 1. Cor. 8. Apoſtolus docet, Chriſtum mortuum eſſe pro iis etiam, qui pravo aliorum exemplo pereunt. 2*do*. Concilium Arelatenſe a. 475. anathema dicit illi, qui dixerit, quod Chriſtus non pro omnibus mortuus ſit. Idem definit Concilium Cariſiacum a. 849. & Tridentinum ſeſſ. 6. c. 3. ac Innocentius X. a. 1653. damnavit hanc Janſenii propoſitionem. *Semipelagianum eſt dicere, Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe.* Accedit præter alios Patres S. Auguſtinus, qui tr. 4. in Joan. ait: *Crucifixerunt Salvatorem ſuum, & fecerunt damnatorem ſuum.* Et S. Proſper inter opiniones ſemipelagianorum refert, quod Chriſtus non pro omnium redemptione & ſalute paſſus ſit.

Solvuntur objectiones. *Schol.* Calvinus docet, Chriſtum non omnes homines, ſed ſolos electos redemiſſe. Et Janſenius vult, Chriſtum non ea intentione pro omnibus mortuum eſſe, ut illis gratias ſufficientes mereretur. Nam I. Joan. 10. Chriſtus dicit, ſe tantum poſuiſſe animam ſuam pro ovibus ſuis. Verum hic ſolum pro electis Chriſtus dicitur mortuus, quantum ad efficacem meritorum ſuorum applicationem & aſſecutionem vitæ æternæ, non quantum ad ſufficientem oblationem mortis Chriſti pro omnibus. II. Chriſtus pro ſolis prædeſtinatis oravit Joan. 16. v. 9. *pro iis, quos dediſti mihi.* Ergo pro iis tantum mortuus eſt. Sed licet Chriſtus in illa ſpeciali oratione pro ſolis prædeſtinatis oraverit, alibi tamen pro omnibus oravit, uti v. 21. & in Cruce pro perſecutoribus ſuis. III. S. Auguſtinus l. 21. de Civ. c. 24. & alibi mortem Chriſti ad ſolos prædeſtinatos refert, quantum ad efficaciam, non quantum ad ſufficientiam. Eodem modo intelligendus eſt S. Thomas 3. p. q. 21. a. 4. ad 2. Rurſus IV. Concilium Valentinum III. can. 4. definit, Chriſtum pro impiis ante ipſum defunctis non eſſe mortuum: ſed loquitur de damnatis reduplicative in ſtatu damnationis ſpectatis, ut e damnatione liberentur. V. Redemptio reproborum non fuit fruſtranea, utpote per quam præparata ſunt illis media ad ſalutem ſufficientia. Et reprobi quidem ipſi ſuas pœnas ſolvunt, non ex eo, quod Chriſtus pro iis non ſatisfecerit, ſed quia ſatisfactionem ejus acceptare noluerunt.

§. 328.

Chriſtus ut homo Deus ſatisfecit. Chriſtus ſatisfecit quatenus homo Deus, ita, ut ad ſatisfactionem Chriſti utraque quidem natura Chriſti indiviſe concurrerit, ſed humana materiam ſatisfactionis præbendo: Divina valorem & pretium infinitum impertiendo. (§. 326. Schol. 1. & 3.

§. 329.

§. 329.

Christus vere meruit.

Christus satisfactionem Deo pro nobis præstans vere meruit per eas actiones, per quas Deo pro nobis satisfecit. Colligitur hoc ex omnibus rationibus (§. 324.) pro probanda vera Christi satisfactione allatis. His accedit, quod nulla conditio ad meritum requisita in Christo defuerit. Nam Christus I. fuit viator Luc. 24. v. 26. fuit II. sanctus. Luc. 1. v. 35. opera digna & præstantia exercuit 1. Cor. 6. v. 20. III. fuit liber. Is. 53. v. 7. IV. habuit promissionem remunerationis. Is. 53. v. 10.

Et quidem a primo conceptionis instanti.

Schol. Communis etiam est Theologorum sententia, Christum a primo Conceptionis instanti usque ad extremum vitæ mortalis Spiritum meruisse: nam Hebr. 10. v. 5 dicitur: *Ingrediens in mundum dicit . 9. tunc dixi: Ecce venio, ut faciam Deus voluntatem tuam . . in qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel.* Et certe in primo conceptionis instanti Filius Dei exinanivit semetipsum formam servi accipiens, quæ exinanitio utique meritoria fuit. Modo vero in cœlo Christus non meretur, sed meritum suum in morte consummatum Deo offert, nobisque applicat. Porro Christus meruit per omnes actus amoris Dei, quos ex scientia infusa eliciebat, & per omnes actus virtutum moralium, quia liberi & Deo grati fuerunt. Meruit autem sibi gloriam corporis, nominis exaltationem, gentium cultum & adorationem, Ecclesiæ suæ splendorem, diffusionem & firmitatem, non tamen gratiam & gloriam, qua a primo conceptionis instanti anima ejus ornata fuit, nec unionem hypostaticam. (§. 322.) Item Christus nobis omnia illa gratiæ cælestis dona, quæ justificationem nostram antecedunt vel sequuntur, meruit. Gratia tamen primo Parenti

noſtro & Angelis in creatione conceſſa non fuit ex meritis Chriſti, qui Adamo non peccante non veniſſet.

§. 330.

Chriſtus eſt verus Sacerdos.

Chriſtus ad ſatisfaciendum pro nobis profuſo ſuo ſanguine ſeipſum Patri in ara crucis obtulit, Ergo cruentum Deo ſacrificium immolavit. Eph. 5. v. 2. *Tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis.* Deinde Preces populi Deo obtulit, & pro eo interceſſit: *Semper vivens ad interpellandum pro nobis.* Hebr. 7. v. 24. Rurſus deputatus ad hoc fuit a Patre: *Non ſemetipſum clarificavit, ut Pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum: Filius meus es tu.* Denique Divina populo tradidit. 2. Petri 1. v. 4. *Per quem maxima & pretioſa promiſſa donavit.* Ergo Chriſtus verus Sacerdos novæ Legis fuit.

Secundum ordinem Melchiſedech.

Schol. Chriſtus eſt ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech. Pſ. 109. v. 4. Et Hebr. 5. v. 6. Similitudo vero Sacerdotii Chriſti, cum illo Melchiſedech eſt tum in eo, quod Melchiſedech idem ſonet, ac Rex juſtitiæ, pacis: tum quia Melchiſedech dicitur eſſe ſine patre & matre: & Chriſtus in generatione temporali fuit ſine patre, in æterna ſine matre: tum quia Chriſtus in ultima cœna obtulit ſacrificium in pane & vino. De quo alibi. Item Chriſtus non eſt ſacerdos ratione Divinitatis, nam ſacerdos ſuperiorem agnoſcit: omnis Pontifex ex hominibus aſſumitur: ſed ratione Humanitatis ſubſiſtentis ſubſiſtentia Divina, a qua Chriſti ſacrificium ſuum valorem accepit. Denique Chriſtus non habuit in ſacerdotio ſuo ſucceſſores, utpote qui ſempiternum ſibi habet ſacerdotium Hebr. 7. Conſtituit tamen mini-

ministr s, per quos tanquam per instrumenta ipse semper vivens operatur.

§. 331.

Cum Christus sit sacerdos secundum ordinem Melchisedech: (§. 330. Schol.) & quidem ratione humanitatis subsistentis subsistentia Verbi, sequitur ipsum Melchisedech non fuisse Angelum, nec virtutem quandam cœlestem, nec Spiritum Sanctum, nec ipsum Filium Dei. Nam Melchisedech fuit verus homo, quippe Gen. 14. v. 18. dicitur *Rex Salem, & Sacerdos altissimi*; Et Hebr 7. v. 6. dicitur *genitus ex hominibus*, ita tamen, ut ejus Genealogia in Hebræorum libris non recenseatur: *Cujus generatio non annumeratur in eis*, ἐξ αὐτῶν. Deinde nomen Melchisedech non est appellativum, sed proprium, nam littera י in Hebræo מלכיצדק, cum non sit nota pronominis vel regiminis, est nota nominis proprii. Nec est Filius Dei, quia Hebr. 7. dicitur *assimilatus Filio Dei* ἀφωμοιωμένος, quod typum cum significato ostendit: Ergo nec Angelus, nec Spiritus S. nec Filius Dei est. *Melchisedech non est Angelus nec Filius Dei.*

Schol. 1. Melchisedechiani hæretici teste S. Epiphanio l. 2. hær. 4. docebant, Melchisedech esse præclaram quandam virtutem Christo superiorem, quæ ad benedicendum Abraham de cælo descendit. Hierax voluit, Melchisedech esse Spiritum S. Origenes, esse Angelum. Cunæus vero, Melchisedech non esse nomen proprium, sed appellativum censuit, quod significat Filium Dei, tum quia illud S. Paulus interpretatur Rex justitiæ: tum quia dicitur fuisse sine patre & matre: tum quia dicitur Sacerdos in æternum: tum quia di- *Solvuntur objectiones Melchisedechianorum.*

 citur

citur esse dignior Abrahamo: tum quia de eo esse grandem sermonem, & ininterpretabilem ad dicendum, testatur Apostolus Hebr. 7. Verum in his omnibus Apostolus solum ostendit, Melchisedech esse figuram Sacerdotis Christi, quia gerebat typum Sacerdotii nostri omnium præstantissimi.

Quis fuerit Melchisedech. *Schol.* 2. Quis fuerit Melchisedech, incertum est: non videtur fuisse Sem filius Noe, utpote qui non fuit Rex & Sacerdos, cum non fuerit primogenitus Noe, uti probant interpretes, & solum primo loco inter filios Noe ponatur, quia de eo Hebræi orti sunt: adeoque ad eum jus Sacerdotii non spectabat. Chananæum tamen fuisse censet S. Hieronymus ep. ad Evangel. & S. Epiphanius hær. 67. Et colligitur ex eo, quod fuerit Rex Salem, vel ut alii dicunt, Jerusalem, quæ est in Chanaan.

§. 332.

Christus est verus Mediator. Christus offerendo semetipsum pro nobis verus mediator inter Deum & hominem fuit. Ita 1. Tim. 2. ait Apostolus: *Unus mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Certe Christus omnia officia perfecti Mediatoris præstitit: Fuit enim interpres Dei apud homines Joan. 1. v. 18. Consiliarius If. 9. Advocatus apud Patrem. 1. Joan. 2. v. 1. Sponsorem se obtulit, & plene satisfecit. (§. 324.)

Quatenus homo Deus. 2. Christus autem non fuit Mediator secundum humanam naturam, prout intelligitur a Deo præcisa, quia hoc modo non potuit condignam & infinitam satisfactionem præstare: (§. 328.) nec secundum Divinam natu-

naturam, quia hæc non potuit obire munera Mediatoris v. g. ſacrificare (§ 330. Schol.) nec ſecundum utramque naturam ratione principii formalis, quia natura Divina non poteſt ſatisfaciendo ſubjici: ſed quatenus homo Deus. 1. Tim. 2. *homo Chriſtus Jeſus*, ita, ut per naturam humanam Verbo ſubſiſtentem omnibus officiis Mediatoris perfunctus ſit, & ad ſatisfactionem utraque natura Chriſti indiviſe concurrerit, humana ſubjectum, ſeu materiam ſatisfactionis præbuit, Divina valorem & pretium infinitum impertivit.

Schol. 1. Calvinus docuit, Chriſtum eſſe mediatorem ſecundum utramque naturam ratione principii formalis, ita ut ſecundum utramque naturam perfunctus ſit mediatoris officio. Oſiander ſoli naturæ Divinæ officium mediatoris tribuit. Stancarus ſoli naturæ humanæ. Nam I. Joan. 8. Chriſtus ut Mediator dicit: *Ego pono animam meam.* Sed hoc dicit ut Deus, qui ſolus eſt Dominus vitæ & mortis. Verum nemo non videt, quod ly ponere animam ad humanitatem ſpectet, Deus enim non moritur. II. Renovare corda, & dare Spiritum S. officium mediatoris eſt, quod utique ad ſolum Deum ſpectat. Sed dare Spiritum S. meritorie eſt proprium mediatoris, dare vero efficienter, & ut Auctor doni, opus Dei eſt, apud quem mediator intercedit. *Solvuntur objectiones Oſiandri.*

Schol. 2. Chriſtus homo in decurſu vitæ ſuæ mortalis oravit Joan. 17. &c. quia voluntas Chriſti humana ex ſeipſa ſatis potens & efficax non erat, ut quæcunque vellet, poſſet adimplere, unde neceſſe fuit ad Divinam recurrere virtutem, ut quæ volebat obtineret: oravit igitur, tum ut ſe verum hominem oſtenderet, tum ut officium Mediatoris impleret: tum ut orandi formam & exemplum nobis præberet. Duplex autem fuit Chri- *Cur Chriſtus oraverit.*

sti oratio, una efficax & absoluta ex voluntate efficaci procedens, quæ semper impletur: Altera inefficax & conditionata ex voluntate inefficaci. (§. 83. Schol. & §. 85.) Christus autem in cœlis modo pro nobis orat, vel sola humanitatis & meritorum suorum repræsentatione Divinam clementiam pro salute nostra exorando, vel etiam expressa ratione, & aperta significatione desiderii animæ suæ beatæ.

§. 333.

Christus est Propheta & Doctor.

Quidquid Christus homines docendi caussa egit, spectat ad officium ejus Propheticum. Christus porro verus Propheta & Doctor fuit. Hanc veritatem testantur vaticinia veteris Testamenti, quæ Messiam magnum fore Prophetam & Doctorem prædicunt. Deut. 18. v. 18. If. 50. v. 4. Deinde constat ex historia vitæ Christi ab Evangelistis descripta, & ex Testimonio, quod de seipso Christus perhibebat Joan. 18. v. 37. *Ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati.* Tot vero muneris ejus Prophetici extabant monumenta, ut Judæi ipsi faterentur, eum esse Prophetam illum, qui venturus esset in mundum. Matth. 21. v. 11. Luc. 24. v. 19. Joan. 3. v. 2. & 4. v. 14. Deinde etiam multa futura Christus prædixit, uti passionem, mortem & resurrectionem suam Matth. 20. v. 18. fugam discipulorum & abnegationem Petri. Matth. 26. v. 31. 34. &c. Ergo verus Doctor & Propheta fuit: & quidem maximus, quia Deus homo fuit.

Schol.

Schol. Christus trigesimo ætatis suæ anno munere Propheticò fungi incepit. Luc. 3. v. 23. & ad hoc officium solemniter etiam, ut ita dicam, a Patre inauguratus fuit, quando a S. Joanne baptizatus est, ubi vox Patris intonuit: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Matth. 3. v. 17. Quod confirmatum fuit in monte Thabor corpore Christi clarificato, ubi præsentibus Moyse & Elia coram Petro, Jacobo & Joanne eadem vox e lucida nube audita fuit, cum addito, *ipsum audite.* Matth. 17. v. 5. Ex eo autem quod Luc. 7. v. 28. Christus testetur, quod nullus major Propheta sit Joanne Baptista, non sequitur, quod Christus suæ dignitati derogaverit: nam solum vult, inter natos mulierum per modum conceptionis naturalis majorem Prophetam non surrexisse, ubi Christus de Virgine miraculose natus comprehendi nequit. S. Joannes Baptista vero dicitur reliquis Prophetis major, quod Messiam prophetatum præsentem etiam viderit & demonstraverit. *Quando inceperit Christus officium Doctoris.*

§. 334.

Cum ad officium Christi Propheticum pertineat, quidquid causa docendi homines peragendum erat (§. 333) ideo Christus ea tradidit, quæ ad salutem nobis erant scitu & creditu necessaria: sic Evangelium regni Dei prædicasse Matth. 4. v. 23. & pacem cum Deo annuntiasse dicitur Act. 10. v. 36. Doctrinam suam etiam solide demonstravit. Hinc ne illa dubia foret, id præcipue agebat, ut homines convinceret, se esse Messiam Patribus promissum, & Prophetam a Deo ad homines missum. His Divinitatis ejus argumentis plena sunt omnia, quæ de rebus a Christo gestis Evangelistæ narrarunt. Hunc in finem non solum utebatur *Officii Prophetici munera.*

oraculis V. T. quæ veritatem doctrinæ, & Divinitatem Personæ testabantur, sed etiam miraculis, quæ sicuti scripta sunt, ut credamus ipsum esse Christum. Joan. 20. v. 31. ita etiam hunc in finem edebantur. Hinc etiam Propheta verbis & operibus potens dicitur Luc. 24. v. 19. Et multi miraculis ejus convincebantur, quod Divinus Propheta & Messias esset, Luc. 7. v. 16. Joan. 3. v. 2. Quin & ipse ad miracula sua populum remittebat, ut intelligeret, & crederet, se a Deo missum esse. Joan. 10. v. 37.

An Epistola Christi ad Abgarum genuina.

Schol. Sancti Patres, præcipue S. Augustinus & S. Thomas diserte docent, Christum nihil omnino scripsisse. Refert quidem Eusebius l. 1. Hist. c. 13. Epistolam Jesu Christi ad Abgarum regem Edessenorum missam. Verum illam spuriam & supposititiam esse probat tum silentium Evangelistarum & reliquorum Patrum Veterum: tum quia in ea citantur verba illa saltem quoad sensum: *Beati, qui non viderunt, & crediderunt.* Ex Evangelio S. Joannis longe post scripto: tum quia Christus in illa epistola modo post suum in cœlum ascensum Abgaro sanitatem per S. Thaddæum reddendam scribit, quod erat contra morem Christi: tum quia in tota historia, S. Thaddæi profectio, adventus Edessam &c. multis fabulis constant, uti notat Nat. Alexander tom. 1. hist. Eccles. tum quia alias hæc epistola inter Canonicos relata fuisset.

§. 335.

Christus officio Doctoris etiam per

Christus officio Doctoris non tantum immediate, sed etiam mediate fungebatur. Nam colligebat sibi selectum discipulorum numerum, qui perpetui vitæ comites, & sermonum

num auditores ita instituebantur, ut alios etiam docere possent. Hos Christus in terris adhuc degens ad prædicandum Evangelium emittebat: Matth. 10. v. 5. Luc. 10. v. 1. Mandavit etiam illis, ut post ascensionem suam ad omnes gentes pergerent, illas Evangelium docerent, & baptizarent Matth. 28. v. 19. Quod munus, ut implerent, Spiritum S. cum donis suis illis dedit. Act. 2. v. 1. Horum opera alii rursus instituti sunt, ita, ut Evangelii præcones mundo nunquam desint. *Apostolos &c. fungitur.*

§. 336.

Christus non solum sacerdos & Propheta, sed etiam summus Rex est, non solum ut Deus, sed etiam ut homo vi unionis hypostaticæ. Sic Ps. 2. v. 6. dicitur: *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus.* Sed non est constitutus rex ut Deus, quem titulum ex natura Divina habet: Ergo ut homo. Hinc Luc. 1. *Dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum.* Et sicut Magi Matth. 2. v. 2. & Joan. 1. v. 45. & populus regiam ejus potestatem agnoscebant. Joan. 6. v. 15, ita nec Christus improbabat sententiam Joan. 1. v. 50. licet regis terreni gloriam refugeret Joan. 6. v. 15. Summum autem regem Christum esse confirmat S. Scriptura Apoc. 1. v. 5. ubi dicitur *Princeps regum terræ.* & c. 19. v. 16. *Rex regum & Dominus dominantium.* Ratio est *Christus est Rex.*

eſt: Rex eſt, qui ſupremo entium intelligentium dominio gaudet: ſed Chriſtus illo gaudet, nam Angeli boni miniſtrabant illi. Matth. 2. v. 11. mali ad ejus imperium corpora obſeſſa relinquere debuerunt Marc. 9. v. 25. & ſi Angeli hominibus præſtantiores (§. 182.) Chriſti imperium in ſe agnoverunt, quanto magis ei ſubfuerunt homines; Ergo eſt verus Rex.

Quotuplex ejus regnum. *Schol.* Chriſtus quatenus Rex ſummus eſt, rationales tantum creaturas regit; quatenus vero ſupremus eſt omnium Dominus, non tantum rationales ſed omnes creaturæ liberrimo ejus arbitrio & illimitatæ poteſtati ſubſunt, ſub quo reſpectu omnia etiam bruta pedibus ejus ſubjecta ſunt Pſ. 8. v. 6. & ſicuti vento & mari Matth. 8. v. 26. ſic omnibus etiam reliquis irrationalibus & inanimatis rebus, uti aquæ Joan. 2. v. 9. Morbis & ipſi morti. Luc. 7. v. 11. potentiſſime dominatur. Triplex autem regnum Chriſti diſtingui poteſt, ſcilicet regnum potentiæ, in quo creaturæ rationales ut tales: regnum gratiæ, in quo credentes, ut tales: & regnum gloriæ, in quo creaturæ rationales, ut operum ſuorum mercedem conſecutæ illi ſubſunt.

§. 337.

Chriſtus eſt caput Eccleſiæ. Cum Chriſtus ſit ſummus Rex & habeat regnum gratiæ, potentiæ & gloriæ (§. 336. cum Schol.) eſt caput Eccleſiæ, hominum, & Angelorum. Et 1. quidem Eccleſiæ Eph. 1. v. 22. *Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius.* Ratio eſt, quia Chriſtus habet dotes ad caput morale neceſſarias, nam donis gratiæ aliis ſupereminet *plenus gratiæ & veritatis.* Joan. 1. Cum membris

bris suis fidelibus conjungitur, & est exemplar omnium prædestinatorum. Rom. 8. v. 29. Et denique in membra sua interiorem gratiæ subministrationem influit. Eph. 4. v. 15.

2. Est caput hominum tum ratione corporum, quatenus aliquem influxum ex corpore Christi percipiunt, ut sint arma justitiæ Deo. Rom. 6. v. 13, & ut aliquando post mortem reviviscant. Rom. 7. v. 11. tum ratione finis & beatitudinis supernaturalis, ad quam ordinati sumus, & ratione mediorum, quæ nobis sanguine suo acquisivit. *Hominum.*

3. Est caput Angelorum, non solum ut Deus, sed etiam ut homo, tum præeminentia, *caput omnis principatus & potestatis.* Col. 2. v. 10. tum auctoritate & potestate: *In nomine Jesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum.* Philip. 2. v. 9. Et: *Subjectis sibi Angelis, & Potestatibus, & Virtutibus.* 1. Pet. 3. v. 22. tum multiplicis gratiæ largitione, nam Eph. 3. cum S. Paulus dixisset, datam sibi gratiam in gentibus evangelizare divitias Christi, subdit: *Ut innotescat Principatibus & Potestatibus in cælestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei.* Ergo Principatibus gratia hæc a Christo concessa fuit, ut plura gratiæ mysteria cognoscerent, quæ antea valde obscure cognoscebant. Ratio est: Angeli & homines unum corpus Ecclesiæ constituunt, quatenus omnes ordinantur ad unum finem seu visionem beatificam, sed Christus est corporis hujus caput; (n. 1.) Ergo etiam Angelorum. *Angelorum.*

Schol.

An Christus caput hæreticorum.

Schol. Christus est actu caput fidelium in mortali existentium saltem secundum quid, quia actu influxum Christi capitis participant, habent enim fidem ex meritis Christi, & actu pertinent ad Ecclesiam: (§. 24.) quia tamen in mortali existentes Christo non perfecte uniuntur, nec perfecte ab illo vitam spiritualem participant, sunt membra Christi tantum secundum quid, & imperfecte. Hæreticorum vero etiam occultorum Christus non est actu caput, quia nil ad vitam spiritualem pertinens in eos influit, cum initium vitæ spiritualis fides sit. Deinde Christus ut homo ita est caput Angelorum, ut ipsis tamen gratiam & gloriam essentialem non meruerit, sed tantum accidentalem. Nam Luc. 2. Angelus ad pastores ait: *natus est vobis hodie Salvator.* Ubi S. Bernardus hom. 3. super Missus ait: *Nobis, inquam, non Angelis quoque, qui cum magnum haberent, parvulum non requirebant.* Certe Christus pro Angelis non fuit mortuus, & Angeli ante merita Christi per passionem consummata glorificati sunt, ergo non per merita Christi.

Et Angelis meruerit gloriam.

§. 338.

Christus est Legislator.

Officium regium Christi exigebat, ut salutaribus legibus suos gubernaret, imo ad hoc officium omnes actiones pertinent, quibus opus est ad Ecclesiam plantandam, conservandam, amplificandam, defendendam. Hinc Christus est Legislator noster. Nam Joan. 14. ait Christus. *Si diligitis me, mandata mea servate.* Multa autem præter fidem Christus de moribus sanxit, sic Legem naturalem in Decalogo contentam ad Christianos quam maxime pertinere declaravit: Matth. 5. *Non veni legem solvere, sed adimplere.* Deinde eandem legem in cordibus hominum obliteratam explanavit, & perfecit.

Deni-

Denique leges tulit de Baptismo, S. S. Eucharistia, Matrimonio & aliis Sacramentis. Unde Tridentinum sess. 6. can. 21. definit: *Si quis dixerit, Christum Jesum a Deo hominibus datum fuisse, ut redemptorem, cui fidant, non etiam ut Legislatorem, cui obediant, anathema sit.*

§. 339.

Regum etiam est, judicium agere; quia ergo Christus est verus Rex, (§. 336.) est Judex vivorum & mortuorum. Sic Joan. 5. v. 22. *Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio.* Et. v. 27. *Potestatem dedit ei, judicium facere, quia Filius hominis est.* Id est, quia homo factus est, & eatenus est hominum Salvator, Pastor, Rex & Legislator. Salvatoris enim est, obtemperantes sibi in gloriam adducere, inobedientes excludere: Pastoris est, oves ab hædis segregare: Regis, rationem a subditis exigere, Legislatoris, transgressores pœna, obedientes præmio afficere. *Christus est Judex vivorum & mortuorum.*

Schol. Regnum Christi spirituale esse, cujus finis est futura vita, ex dictis constat. An vero Christus etiam jus regium temporale habuerit, dispu- tant Theologi. Multi negant, quia S. Scriptura Christo solum regnum spirituale tribuit, maxime cum Christus ipse Pilato confessus sit, regnum suum non esse de hoc mundo Joan. 18. v. 36. Item S. Ambrosius l. 3. in Lucam ait: *Regnum suum non erat de hoc sæculo.* S. Hieronymus in c. 22. Jerem. *non erat terrenum.* Et quia nec erat Rex Judæorum, nec aliarum gentium, nec hæreditaria successione, nec electione populi, nec jure belli, nec jure Patris, a quo tantum regnum spi- *An Christus regnum temporale habuerit.*

rituale

rituale accepit. Alii econtra volunt, Christum habuisse jus regium temporale & potestatem in totum universum excellenti quodam modo, tum quia se tanquam regem a solvendo censu immunem declaravit Matth. 17. v. 24. & Apoc. 1. v. 5. dicitur *Princeps regum terræ;* tum quia si non fuisset Rex temporalis ut homo, in iis, quæ non spectant ad regnum spirituale, homines illi obedientiam denegare potuissent, quod absonum est. Notant tamen hi Theologi, quod Christus ab exercitio hujus juris abstinuerit, & nullum temporale regnum administraverit, tum quia hoc decuit Christum, qui propter altiores fines ut Sanctificator & Redemptor &c. venerat: tum quia hoc exercitium non bene convenisset cum exemplis patientiæ, Paupertatis, humilitatis, obedientiæ. Unde habuit solum potestatem generalem non præjudicantem particulari potestati regum temporalium, nec usui eorum circa eorum regnum, cum Christi potestas altioris & universalioris ordinis jurisdictionem regum temporalium non destruat, sed magis firmet & stabiliat.

§. 340.

Status exinanitionis Christi.

Ut vero hæc officia Christus impleret, *Exinanivit semetipsum formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.* Philipp. 2. v. 8. Actus primus hujus exinanitionis fuit conceptio ejus in Beatissima Virgine Maria (§. 290. & sqq.) Alter actus fuit Nativitas ejus in stabulo (§. 295.) Tertius Actus fuit ejus Circumcisio Luc. 2. ubi illi nomen Jesu suavissimum impositum fuit. Quartus Præsentatio ejus in Templo. Luc. 2. v. 22. Quintus Fuga in Ægyptum. Matth. 2. v. 13. Sextus Subjectio erga parentes. Luc. 2. v. 51. Septimus Conversatio ejus privata usque ad annum trigesimum.

Octa-

Octavus varia incommoda tempore prædicationis. Nonus acerbissima ejus passio & humiliatio usque ad ignominiosam mortem crucis. In his tamen omnibus radii Divinitatis ejus semper emicabant, uti patet ex tota narratione Evangelica.

Schol. Christus crucifixus est 8 Kal. Aprilis, ita tradunt Tertullianus contr. Judæ. c. 8. Canon Paschalis S. Hypoliti M. S. Augustinus l. 18. de Civ. c. 54. Ven. Beda de Rat. temp. c. 28. Vetustissima Martyrologia. Vid. Acta Bollandi t. 3. Mart. Hora Crucifixionis Christi a S. Marco assignatur c. 15. v. 25. hora tertia: a S. Joanne vero c. 19. v. 14. hora quasi sexta. Pro conciliandis autem his Evangelistis Petavius vult apud S. Joannem in autographo legi: hora quasi tertia. S. Augustinus censet, Christum crucifixum esse hora tertia lingua Judæorum, quando clamabant: Crucifige, Crucifige: hora vero sexta manibus eorum. Baronius putat, hora tertia Christum condemnatum, sexta crucifixum, nona mortuum esse. Tenebræ vero in morte Christi non tantum super solam Judæam, sed super universum orbem expansæ fuerunt, de quibus vide dissertationem D. Calmet. *Tempus Crucifixionis Christi.*

§. 341.

Christo in cruce mortuo Anima ejus vere ad inferos descendit; id est, ad inferiores ac profundiores terræ partes, ut Sanctos V. T. ibi detentos liberaret. Nam 1. Petri 3. v. 9. dicitur: *His, qui in carcere erant, Spiritibus veniens prædicavit.* Et S. Paulus Eph. 4. v. 9. *Quod autem ascendit, quid est? nisi quia & descendit primum ad inferiores partes terræ.* Et Ps. 15. *Non derelinques animam meam in inferno* שְׁאוֹל, *nec dabis Sanctum tuum videre corrup-* *Anima Christi vere ad inferos descendit.*

tionem שַׁחַת. Quod S. Petrus Act. 2. v. 27. Chriſto adaptat, ubi cum S. Petrus v. 24. *Quem Deus ſuſcitavit*, reſurrectionem: & per illud: Non dabis &c. incorruptionem: & per: Non derelinques &c. deſcenſum ad inferos, *ſolutis inferni doloribus*, aperte diſtinguat, de ſola reſurrectione & incorruptione intelligi nequit, ſed de deſcenſu ad inferos, quo nomine non venit ſepulchrum, quia non anima, ſed corpus jacet in ſepulchro. 2*do*. Patet ex Symbolo Apoſtolorum, ubi eſt hic articulus: *Deſcendit ad inferos*, qui licet in Symbolo Nicæno & Conſtantinopolitano non exprimatur, ab iis tamen non excluditur. 3*tio*. ita docent Patres. S. Ignatius ep. ad Trall. *Deſcendit ad infernum ſolus, egreſſus autem cum multitudine*. S. Cyrillus Jeroſ. catech. 4. *Deſcendit ad inferos, ut & illinc juſtos liberaret*. S. Hier. in c. 4. Eph. *Inferiora terræ infernus accipitur, ad quem Dominus noſter ſalvator deſcendit*. Porro nomine inferni non intelligitur ſepulchrum Chriſti, nam in Symbolo deſcenſus ad inferos a ſepultura diſtinguitur. Nec Incarnatio vel exinanitio ejus, quia pro hac ſpecialis eſt articulus: *Qui conceptus eſt de Spiritu S. natus ex Maria Virgine*. Nec intelliguntur dolores damnatorum a Chriſto perpeſſi, quos Chriſtus ſolvit, & quibus illum teneri, impoſſibile fuit. Act. 2. v. 24. nec ad ſatisfaciendum pro nobis requirebatur, utpote pro quo una ſanguinis gutta ſuffecerat. Nec intelligitur infernus damnatorum, ſed limbus qui Luc. 16. ſinus Abrahæ vocatur, quo ani-

animam Christi localiter descendisse, dogma est fidei, ait Nat. Alex. Theol. Dogm. & Mor. l. 1. Scripturæ sacræ testimoniis jam citatis, & unanimi Patrum consensu firmatum: uti præter allegatos docent S. Hilarius in Ps. 138. S. Augustinus ep. 164. c. 5. S. Leo ep. ad Turib. S. Gregorius l. 12. Moral. c. 7.

Schol. Calvinistæ descensum animæ Christi ad inferos varie interpretantur. Nonnulli eum a sepultura non distinguunt. Alii volunt esse cruciatus inferni & damnatorum a Christo pro nobis in cruce passos. Lutherani aliqui volunt esse summam Christi exinanitionem & humiliationem tum corporis in sepulchro detenti, tum animæ tam acerba patientis. Alii vero asserunt, Christi animam in locum damnatorum descendisse, ut ibi Triumphum suum ostenderet. Sed hi ex dictis refutantur. *Calvinistarum & Lutheranorum opinio.*

§. 342.

Opere redemptionis per mortem Christi absoluto nulla amplius aderat exinanitionis causa: unde mox sequebatur Exaltatio Christi. Hujus 1mus Actus fuit Resurrectio a mortuis, cujus historiam & testimonia legimus. Matth. 28. Marci 16. Luc. 24. Joan. 20. Act. 2. v. 32. 2dus Ascensio in cælum. Marci 16. v. 19. Act. 1. v. 9. 3tius Sessio Christi ad dexteram Patris. Eph. 1. v. 20. Rom. 8. v. 34. *Exaltatio Christi.*

Schol. Deistæ in Resurrectionem Christi arma convertunt; ut ipsius historiæ factum suspectum & dubium reddant. Woolston de mirac. Christi opponit I. Si Christus post resurrectionem non visus *Solvuntur objectiones contra Resurrectio-*

nem Chriſti.

eſt Sacerdotibus & Phariſæis, neque in locis publicis apparuit, nec in conſpectu plurium hominum, amicorum & inimicorum e ſepulchro egreſſus eſt, ſequitur eum plane non reſurrexiſſe. Verum Chriſtus a mortuis reſurgens non hoſtibus ſuis neceſſario & congruenter apparuit, ſed iis ſolum, qui hanc reſurrectionem ſuam certiſſime probare poterant, ſcilicet diſcipulis ſuis. Nam hi deſtinati erant, ad eam prædicandam, cujus proinde omnimodam certitudinem habere debebant. Huic procurandæ ſufficiebat apparitio Chriſti vivi, norant enim, quod Jeſus fuerit vir ſanctiſſimus a præſtigiis ad fallendum alienus. Econtra Judæi evidentiſſima Chriſti miracula ſpernebant, quæ diabolicis artibus aſcribebant, quibus proinde etiam reſurrectionem Chriſti tribuiſſent. Deinde Judæi veritatem reſurrectionis Chriſti aperte cognoſcere poterant: cuſtodiebant enim ſepulchrum per milites Romanos, ſignabant lapidem, adeo ut nec vi nec fraude quidquam tentari poſſet: verum his omnibus non obſtantibus Chriſtus reſurrexit, corpus ejus in ſepulchro non apparuit, ex ipſis igitur factis ſuis eum vere reſurrexiſſe concludere debebant. Proinde ipſæ circumſtantiæ reſurrectionis Chriſti tales erant, ut non ſolum ex teſtimonio Apoſtolorum, ſed etiam ex ratiocinatione ex illis circumſtantiis ducta, poſteri de reſurrectione ejus convincerentur. II. Objicit Edelmannus in confeſſ. fid. Corpus Chriſti in ſepulchro reconditum terræ motu illo tempore orto in viſceribus terræ abſorptum eſſe. Verum ſi ullum adfuiſſet hujus ſciſſuræ veſtigium, Judæi ſepulchrum apertum & vacuum coram intuentes, id ſine dubio diſcipulis Chriſti objeciſſent: qua exceptione utique, ſi poſſibilis fuiſſet, Apoſtolorum prædicationem magis ſuſpectam reddidiſſent. Deinde adverſarii fatentur, hunc terræ motum Chriſti corpus abſorbentem eoipſo tempore factum eſſe, quo Chriſtus ſe reſurrecturum prædixerat. Itaque & hanc telluris concuſſionem Chriſtum prævidiſſe, & Deum permiſiſſe aut omnia ita diſpoſuiſſe oportet, ut præfinito tempore evenirent. Si autem

Chri-

Christus prævidit, certe non fuit impostor, nec falsa esse potuit ejus resurrectionis prædictio. Si secus, & tamen Deus permisisset, aut effecisset, ut terra hoc tempore mota corpus Christi absconderet, Deus ipse hunc errorem, scilicet Christum resurrexisse, sua mirabili providentia promovisset. Apparitiones Christi post suam resurrectionem in Evangelio relatæ, quibus fidem prudens negare non potest, corpus ejus a terra absorptum non esse aperte probant, cum econtra sine omni ratione temere dicatur ab adversario, terræ motu intimis ejus visceribus illud immersum fuisse, utpote cujus asserti nulla firma argumenta ab illo afferuntur.

CAPUT VI.

DE GRATIA CHRISTI.

§. 343.

Gratiæ definitio. Fructus Incarnationis ſunt dona Gratiarum ex illo Myſterio emanantium. Eſt autem Gratia Chriſti donum Dei gratuitum ſupernaturale homini lapſo conceſſum per merita Chriſti Domini, in ordine ad ſalutem æternam.

Explicatio. *Schol.* 1. Gratia dicitur ex eo, quod gratis detur. Triplici vero modo ſumi poteſt. 1. Late pro dono naturali gratis conceſſo, qualis eſt creatio vel conſervatio, quam non meruimus. 2. Strictius pro dono ſupernaturali ad ſalutem æternam ordinato independenter a meritis Chriſti conceſſo, qualis fuit gratia Angelorum & primi parentis in ſtatu innocentiæ. (§. 329. Schol.) 3. Strictiſſime, quam modo definivimus. Et hæc dicitur 1. donum gratuitum, ut oſtendatur gratis dari. Dicitur 2. ſupernaturale, ut diſtinguatur a donis naturalibus creatione, conſervatione, ſanitate &c. Gratia vero eſt donum ſupernaturale non ſolum improprie, quaſi aliquam tantum, non vero omnem creatam naturam ſuperet, uti videre intuitive ſubſtantiam ſpiritualem eſt quidem ſupra conditionem hominis mortalis, non tamen Angeli; ſed proprie, ita ut excedat omnem naturam creatam & creabilem. Et quidem gratia non eſt tantum donum ſupernaturale quoad modum, quaſi eſſet donum naturale collatum modo ſupernaturali, uti ſuſcitatio Lazari, quæ ſecundum entitatem, ſcilicet vitam redditam eſt quid

natu-

naturale, licet modus eam reddendi fuerit omnino supernaturalis: sed supernaturale quoad modum simul & entitatem, ita, ut non solum conferatur modo supernaturali vires naturæ excedente, sed etiam sit donum elevans & ordinans creaturam ad Deum, non prout est Auctor naturæ, hoc est, quatenus relucet in operibus suis seu creaturis, & per eas tantum abstractive est cognoscendus: sed prout est Auctor gloriæ in se spectatus, & per visionem intuitivam possidendus. Dicitur 3. homini lapso concessum, ut ostendatur, gratiam esse maxime gratuitam, siquidem donum inimico datum magis est gratuitum, quam si non inimico detur. Dicitur 4. meritis Christi, ut distinguatur gratia hujus status a gratia Angelorum & status innocentiæ. Dicitur 5. in ordine ad salutem seu vitam æternam, quia gratia est semen gloriæ, quatenus hominem ad illam elevat, movet ac disponit.

Schol. 2. Gratia Christi generatim dividitur in *exteriorem*, qualis est Incarnatio & Evangelii prædicatio: & *interiorem* v. g. fidem, gratiam sanctificantem. De interiori hic agimus, quæ rursus dividitur in gratiam *gratis datam*, & gratiam *gratum facientem*. Gratia gratum faciens est duplex, *habitualis* & *actualis*. Habitualis duplex est, una formaliter sanctificans seu justificans, qua homo fit justus formaliter, altera complete sanctificans, uti virtutes infusæ. *Gratia actualis* est, quæ concurrit efficienter ad justificationem, quatenus per eam Deus movet ad vitam pie instituendam & opera bona, quibus vel disponimur ad gratiam habitualem, vel eam conservamus, vel ejus augmentum meremur. Gratia actualis alia est *operans, præveniens, seu excitans*, quæ facit, ut homo bene velit, & applicat intellectum & voluntatem ad agendum, ut homo in bono torpens excitetur: alia est *adjuvans, cooperans seu concomitans*, quæ est auxilium supernaturale seu actualis Dei influxus, quo cum intellectu & voluntate ad agendum applicatis producit actionem, & quo voluntas libere consentit gratiæ excitanti. Unde *Divisio gratiæ.*

gratia adjuvans realiter diſtinguitur a gratia excitante, nam excitans ſubinde prævenit omnem noſtram deliberationem & conſenſum prioritate temporis aut naturæ, adjuvans vero liberum voluntatis conſenſum ſecum habet, prout eſt a Deo influente & efficiente illum conſenſum: hanc gratiam nonnulli etiam vocant ſubſequentem: D. Habert vero de grat. Chriſt. *ſubſequentem* vocat auxilium Dei ſupernaturale, quo firmatur voluntas in bono propoſito, & adjuvatur, ut illud ad executionem perducat. Sic Deus illuminando intellectum & movendo voluntatem inſpirat affectum jejunandi: En gratia præveniens, excitans & operans: voluntas libere conſentit inſpirationi Divinæ, & cum actuali Dei influxu proponit jejunare: En gratia adjuvans, cooperans & concomitans: ſed uberiori indiget auxilio, ut actu jejunet, quia in executione major eſt difficultas, quam ſi homo ſuperaverit, erit gratia ſubſequens. Hæc diviſio gratiæ in operantem & cooperantem proprie quidem tribuitur gratiæ actuali: adaptatur tamen etiam a S. Thoma gratiæ habituali, quæ quatenus hominem juſtificat, & animam Deo gratam reddit, dicitur operans, quia hunc effectum formaliter præſtat: quatenus vero in genere cauſæ efficientis eſt principium operandi & dignificandi opera meritoria, poteſt dici gratia cooperans, quia hunc effectum non ſola, ſed cum libero arbitrio efficit. Denique gratia actualis ſive excitans ſive adjuvans ſive ſubſequens ſubdividitur in *ſufficientem* & *efficacem*, de his omnibus modo pluribus agendum eſt.

§. 344.

Dantur novem gratiæ gratis datæ.

Dantur *gratiæ gratis datæ*, quæ per ſe & primo ordinantur ad ſalutem aliorum, & ſunt dona ſupernaturalia indebita ad ſalutem aliorum primo deſtinata. Dicuntur autem gratis datæ, quia alio nomine proprio carent: dicun-

dicuntur datæ ad salutem aliorum ratione finis immediati, licet ille, qui eas habet, iis ad propriam salutem uti possit & debeat. Novem Gratias gratis datas enumerat S. Apostolus 1. Cor. 12. *Divisiones gratiarum sunt: Alii per Spiritum datur sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ, secundum eundem Spiritum; alii fides in eodem Spiritu, alii gratia sanitatum, alii operatio virtutum, alii Prophetia, alii discretio Spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.* Ratio est: quia gratiæ gratis datæ dantur homini, ut aliorum saluti consulat; hoc autem fieri nequit, nisi res Divinas perfecte cognoscat, ut alios instruere possit, ad quod requiritur, ut bene teneat principia rerum Divinarum, quod fit per *Fidem*: ut eliciat conclusiones ex his altissimis principiis, & media congruenter ordinet ad finem, quod fit per *Sapientiam*: ut ope rerum humanarum explicet Divinas, quod fit per *Scientiam*. 2. requiritur, ut ea, quæ novit, convenienter auditoribus proponat, ad quod necesse est, ut illo idiomate loquatur, quod ab audientibus intelligatur, quod præstat *Interpretatio sermonum, & donum linguarum*. 3. Requiritur, ut ea, quæ profert, confirmare possit: quod fit, si morbos miraculose curet: unde *gratia sanitatum*: vel prodigia patret, unde *operatio virtutum*: vel si futura prædicat, unde *Prophetia*: vel corda scrutetur, unde *discretio Spirituum*.

An plures gratiæ gratis datæ.

Schol. 1. Bellarminus & Suarez putant, S. Apostolum famosiores tantum gratias gratis datas recensuisse, unde Suarez illis adjungit Characterem Sacerdotalem: Jurisdictionem in foro interno: & assistentiam Spiritus S. datam Ecclesiæ ac summo Pontifici. Sed hæc non spectant ad gratias gratis datas, sed ad ministrationem & operationem, quæ in eo a gratiis gratis datis distinguuntur, quod hæ tantum importent actum manifestativum fidei, ministratio auctoritatem exercendi actum in ordine ad alios involvat, operatio autem sit ministerii executio. Aliquæ ex his gratiis gratis datis sunt in homine per modum habitus, uti Fides, Sapientia & Scientia, interpretatio sermonum, & donum linguarum, quibus homo ad arbitrium suum uti potest: aliæ sunt per modum motionis actualis, quæ producto effectu statim desinunt, uti gratia sanitatum, operatio virtutum, donum Prophetiæ & discretio spirituum. In Christo vero propter unionem hypostaticam omnes fuerunt per modum habitus. Fides vero sumpta pro gratia gratis data denotat specialem illustrationem, per quam quis redditur idoneus ad proponenda mysteria fidei. Eodem modo Sapientia & Scientia, quatenus reddunt hominem facile mobilem a Spiritu S. sunt dona S. Spiritus: quatenus vero reddunt idoneum ad alios instruendos, sunt gratiæ gratis datæ. Gratia sanitatum & operatio virtutum differunt in eo, quod in gratia sanitatum reluceat præcipue Dei benignitas erga miseriam hominis, quæ per modum beneficii allicit ad fidem: in operatione virtutum relucet Omnipotentia, quæ per modum prodigii ad fidem provocat.

Differentia inter gratias gratis datas & gratum facientem.

Schol. 2. Gratia gratum faciens & gratis data inter se differunt 1. ex fine, quia gratia gratum faciens per se primo refertur ad propriam sanctificationem, gratis data ad alienam. 2. Gratia gratum faciens, prout est formaliter gratia sanctificans, est propria tantum justorum: gratis data in injusto & peccatore reperiri potest. 3. Gratum faciens est altioris ordinis & perfectionis, quam gratis

data;

data; quia illa per ſe nos Deo conjungit; hæc ſolum interventu gratiæ gratum facientis.

§. 345.

Gratia actualis ad fidem & ejus initium neceſſaria eſt.

Sine ſpeciali gratiæ actualis interioris auxilio nec fides ſupernaturalis, nec ejus initium haberi poteſt. Nam 1*mo*. Joan. 6. v. 29. dicitur: *Hoc eſt opus Dei, ut credatis in eum, quem miſit ille.* 1. Cor. 7. v. 25. *Miſericordiam conſecutus a Domino, ut ſim fidelis*, ubi obſervat S. Auguſtinus l. de præd. S.S. c. 3. *Fideli ergo datur quidem, ſed data eſt etiam, ut eſſet fidelis.* Eph. 2. v. 8. *Gratia ſalvati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt.* Nec dicas, hæc intelligi de gratia externa revelationis, & prædicationis Evangelii. Nam Eph. 1. *Apoſtolus orat, ut Deus det illis Spiritum Sapientiæ & revelationis in agnitione ejus, illuminatos oculos cordis eorum, ut ſciant, quæ ſit ſpes vocationis ejus.* Et Act. 16. *Deus aperuit cor Lydiæ, intendere his, quæ a Paulo dicebantur.* Item gratia interior fidei ad credendum neceſſaria diſtinguitur expreſſe a gratia externa prædicationis 1. Theſſ. 1. *Evangelium noſtrum non fuit in ſermone tantum, ſed in virtute & Spiritu S.* quo movente Theſſalonicenſes fidem ſuſceperant. Nam 1. Cor. 4. v. 7. *Quid habes, quod non accepiſti? Quo teſtimonio*, ait S. Auguſtinus de præd. S.S. c. 3. *Ipſe convictus ſum, cum ſimiliter errarem, putans fidem, qua in Deum credimus, non eſſe donum Dei, ſed a nobis eſſe in nobis.* Hinc 1. Cor. 3. v. 5. *Non ſumus ſufficientes, aliquid cogitare ex nobis, quaſi ex nobis*

bis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Ex quo ita arguit S. Augustinus de præd. c. 2. *Credere nihil aliud est, quam cum assensione cogitare: Ergo si non sumus idonei aliquid cogitare ex nobis &c. profecto non sumus idonei credere aliquid quasi ex nobismetipsis, quod sine cogitatione non possumus, sed sufficientia nostra, qua credere incipiamus, ex Deo est.* 2*do.* Patet ex Patribus, quos citat S. Augustinus l. de don. persev. c. 19. S. Cypriano l. 3. ad Quirin. S. Ambrosio de fug. sæc. S. Gregorio Naz. Serm. 44. & subdit: *Isti tales, tantique Doctores dicentes . . . Nec ipsum cor nostrum & cogitationes nostras in potestate nostra esse, & totum dantes Deo atque ab ipso nos accipere confitentes . . ut id, quod bonum est, nobis quoque videatur bonum, & velimus illud.* Patres Græcos citat Hallerius in Theol. Græc. vindic. circa universſ. mat. grat. unde immerito Græcorum fidem suspectam reddit Jansenius, & S. Augustinum aliqua innovasse calumniatur Launojus. 3*tio.* Ita definiunt Concilia: Arausicanum II. can. 5. *Si quis sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsumque credulitatis affectum . . non per gratiæ donum, id est, per inspirationem Spiritus S. corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, sed naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus adversarius probatur.* Similia habet can. 7. Et Tridentinum sess. 6. can. 3. *Si quis dixerit, hominem sine inspiratione S. Spiritus, atque ejus auxilio credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia*

gratia conferatur : anathema sit. 4to. Ratio est: Intellectus & voluntas nequit ferri in objectum supernaturale, nisi adjuvetur gratiæ supernaturalis auxilio, quia hoc illi non est proportionatum, (§. 343. Schol 1.) sed objectum fidei est supernaturale, Ergo in illud sine gratia interiori ferri non potest.

Schol. 1. Pelagius natione Scotus, professione monachus a. 403. novam de gratia hæresin invexit, cujus systema hoc fuit. 1. Dicebat, homini naturaliter insitam esse potentiam appetendi, quod bonum, & aversandi, quod malum esse judicatur, quæ potentia est liberum arbitrium, quod ad declinandam invidiam nomine gratiæ compellavit, quia a Deo homini donatum est. 2. Voluit, hominem solius arbitrii viribus bonum facere, & malum fugere posse, si modo rectam habeat Legis Divinæ cognitionem, quam licet ex lumine naturæ acquirere possit, perfectius tamen haurit ex Divinis litteris. Cum vero hæc externa Legis Divinæ manifestatio sit plane immeritum Dei beneficium, & S. Scriptura doceat, bona opera ex adjutorio gratiæ fieri, dicebat 3. hanc gratiam ad bene operandum esse tantum externam Legis scriptæ informationem: 4. gratiam autem voluit dari etiam internam secundum merita, scilicet boni cupiditatem, fidem & orationem, quæ tamen gratia illuminationis interna se tantum tenet ex parte objecti melius & clarius propositi, non vero ex parte causæ seu intellectus ad credendum Divinitus excitati. Quare 5. homo eum perfectionis gradum attingere potest, ut omnino peccare desinat: quod cum stare non possit cum mala hominis inclinatione: 6. negavit peccatum originale, ex quo prava illa inclinatio sequitur: 7. negato vero originali docuit, parvulos non nasci filios iræ & mortis, adeoque non egere Baptismo, ad regenerationem & vitam æternam, sed tantum ad regnum cœlorum, ut ex statu bono in meliorem transferantur: & ideo 8. parvuli etiam

Pelagii hæresis & systema.

etiam non baptizati salvari possunt, & 9. peccatum Adami super nos solum venit sola facti ejus imitatione, & 10. mors non est pœna peccati. Errores Pelagii proscripti sunt in Concilio Carthaginensi a. 412. in ejus discipulo Cœlestio: deinde ab ipso Pelagio damnati sunt in Synodo Diospolitana, quam S. Hieronymus miserrimam appellat, quia delusa est subdola Pelagii professione, quà confessus est absolutam gratiæ necessitatem, sed per eam intellexit, creationem, conservationem, Evangelii prædicationem, & juxta S. Augustinum interiores mentis illustrationes. Cum vero rursus hæresin suam disseminaret, iterum damnata est in Concilio Carthaginensi a. 416. & eodem anno in Concilio Milevitano, & a. 417. in alio Concilio Carthaginensi, cui 214. Episcopi interfuerunt: & demum a summis Pontificibus S. Innocentio I. & Zosimo. Discipuli ejus famosiores fuerunt Cœlestius ejusdem professionis, & Julianus Episcopus Capuanus, velut alii volunt Eclanensis.

Semipelagianorum hæresis & systema. *Schol.* 2. Cum S. Augustinus Pelagianos acerrime insectaretur, nonnulli ejus scriptis commoti sunt maxime monachi Adrumentini in Africa, quasi liberum arbitrium per gratiam destrui doceret: sed S. Augustinus editis libris de gratia, & libero arbitrio, & de correptione & gratia, quos misit ad Valentinum Adrumentini Monasterii præfectum, eos facile placavit. Longe difficilius fuit compescere monachos Massilienses in Gallia, qui a posteriori libro S. Augustini de correpť. & grat. scandalum passi novum bellum instaurarunt, eo periculosius, quod essent viri pietate & doctrina insignes. Hi cum Catholicis confitebantur peccatum originale, & necessitatem gratiæ non solum ad pie operandum, sed etiam ad credendum: Verum interioris gratiæ præventionem & necessitatem ad initium fidei negarunt, unde dicti sunt Semipelagiani. Eorum systema hoc est. 1. Deus omnium hominum serio vult salutem, & Christus omnes redemit, fidemque & gratiam ad salutem necessariam omnibus præparavit. 2. Nihilominus tamen

tamen aliquos tantum prædestinavit ad fidem, perseverantiam & salutem. 3. Prædestinationis hujus causa est prævisio, quod quidam lumine naturæ, & libero arbitrio ac gratia bene usuri essent: & cum premerentur exemplo parvulorum, quorum aliqui sine proprio merito prædestinantur ad Baptismum & salutem, dicebant 4. Deum uti scientia futurorum conditionatorum, & illos prædestinare ad salutem, quos in annis adultioribus bonos futuros prænosset. Hinc 5. negabant necessitatem gratiæ ad initium salutis, in eo situm, quod homo sine gratia pium affectum credulitatis haberet, & sine ea peteret, & desideraret salutem; nam juxta illos hæc non sunt opera salutis, sicuti petere medicum, & credere medico non sunt opera sanitatis. 6. Circa perseverantiam docebant, ad eam non requiri gratiam, quia perseverantia in eo consistit, quod quis cooperanti Deo suum consensum constanter præbeat. Semipelagiani damnati sunt in Concilio Arausicano II. a. 539. sub Felice IV.

Schol. 3. Pelagius igitur negat, gratiam interiorem esse necessariam ad credendum, & putat, sufficere gratiam externam, scilicet prædicationem Evangelii. Semipelagiani vero volunt, initium fidei, scilicet pium credulitatis affectum esse a nobis. Probant hoc I. quia solo lumine naturæ cognoscimus mysteria fidei esse fide digna, ob evidentia motiva credibilitatis. Verum hæc est fides mere humana innixa soli evidentiæ signorum, non vero motivo supernaturali Divinæ revelationis. II. Dæmones, gentiles, hæretici credunt sine gratiæ interioris auxilio etiam mysteria supernaturalia. Sed dæmones non credunt ex motivo revelationis Divinæ, sed evidentia signorum convicti. Gentiles credunt ob demonstrationem, hæretici solum fide humana & naturali, non supernaturali credunt, non enim credunt firmiter, quia non habent veram Ecclesiam, (§. 20. Schol. 1.) quæ illis articulos ut revelatos proponat. III. Juxta S. Augustinum de don. pers. c. 14. inest infidelibus quædam naturalis creden- *Solvuntur objectiones.*

di

di facultas, si fides eis congrue proponatur. Ast S. D. solum vult, quod quædam signa magis congruant his, quam aliis, non autem dicit hoc sufficere ad fidem amplectendam, sed ad hoc gratiam internam requirit, citans illud Prophetæ: *Dabo eis cor, cognoscendi me.* IV. Actus fidei potest fieri propter vanam gloriam, ad quem gratia non requiritur. Sed actus fidei ob vanam gloriam, quatenus est supernaturalis in esse physico est a gratia, non quatenus est malus, & in esse morali. V. Tenemur ad actum fidei: Ergo debet esse in nostra potestate. Ast solum cum Divino auxilio, quod nulli deest.

An homo lapsus veritates naturales sine gratia cognoscere possit.

Schol. 4. Quærunt hic Scholæ, an homo lapsus veritates naturales sine gratia actuali cognoscere possit. Respondemus primo, quod possit cognoscere aliquas veritates naturales speculativas sine gratia speciali naturæ superaddita. Nam S. Scriptura docet existentiam Dei, quæ est veritas speculativa, ex creaturis cognosci posse. Sap. 13. v. 5. Rom. 1. v. 20. (§. 41. Schol. 5.) Deinde intellectus cum solo concursu Dei generali habet efficaciam naturalem respectu alicujus operationis sibi propriæ, alias foret potentia imperfecta: Sed cognitio veritatis speculativæ est operatio intellectui propria, ergo sine speciali gratia eam cognoscere potest. Secundo potest etiam sine gratia superaddita cognoscere aliquas veritates naturales practicas, quia Rom. 1. v. 21. gentes dicuntur inexcusabiles, quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, & ratio est, quia verum etiam practicum est objectum connaturale humanæ cognitionis. Tertio non potest tamen sine gratia speciali potentia morali cognoscere omnes veritates naturales collective vel distributive sumptas: quod patet tum ex maxima veritatum moralium & naturalium multitudine: tum ex brevitate vitæ & angustia mentis humanæ capacitate: tum ex infirmitate corporis, & vitæ humanæ necessitatibus, cibo, somno, pravis cupiditatibus, quæ magnam vitæ partem secum abripiunt, tum ex ipsa rerum natura-

turalium conditione, quarum natura in obscuro latet. Non obstat, quod Vasquez objicit I. nos juxta Apostolum non posse aliquid cogitare a nobis, quia ibi sermo est de eo, quod spectat ad vitam æternam & finem supernaturalem. Nec obstat II. quod intellectus noster per peccatum valde vulneratus fuerit: nam hoc vulnus solum est quoad amissionem cognitionis rerum supernaturalium, non vero naturalium & moralium, & intellectus quidem vulneratus est, ita, ut non possit cognoscere omnia objecta naturalia & moralia sine gratia, bene tamen aliqua, licet non cum ea facilitate & sine erroris formidine, cum qua & sine qua ante peccatum cognovisset. Non obstat III. quod a Deo petamus cognitionem rerum naturalium maxime moralium. Petimus enim propter impedimenta removenda, & fructum ad salutem utilem consequendum, non propter improportionem veritatum illarum ad intellectum.

§. 346.

Homo sine speciali gratiæ interioris auxilio non solum non credere, (§. 345) sed nullum bonum opus morale supernaturale pertinens ad salutem velle aut perficere potest. Ita docet 1*mo*. S. Scriptura, quæ summam hominis lapsi ad bonum supernaturale impotentiam ostendit, dum nos cæcos & *ipsas tenebras*. Eph. 5. v. 8. *Animales*, qui non percipiunt ea, quæ sunt Spiritus. 1. Cor. 2. v. 14. appellat. Imo omnis bona voluntas nostra & actio Deo ascribitur. Joan. 6. v. 44. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Et c. 15. *Sicut palmes non potest facere fructum a semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me man-*

Homo sine gratia bonum morale supernaturale nec velle nec perficere potest.

ſeritis . . . quia ſine me nihil poteſtis facere. Et ad Philipp. 2. v. 13. *Deus eſt, qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate.* Unde S. Auguſtinus l. de grat. & lib. arbit. c. 17. *Sine ullo vel operante, ut velimus, vel cooperante, cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus.* 2do. ita definit Concilium Dioſpolitanum, quod hunc Pelagii articulum damnavit: *Gratia Dei atque adjutorium non ad ſingulos actus datur, ſed de libero eſt arbitrio, vel in lege atque doctrina.* Concilium Milevitanum c. 4. *Quisquis dixerit, gratiam Dei per I. C. D. N. propter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipſam nobis revelatur & aperitur intelligentia mandatorum . . non autem per illam nobis præſtari, ut, quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema ſit.* Concilium Arauſicanum II. idem definit can. 3. 4. 5. 6. 7. & can. 9. ait: *Divini eſt muneris, cum & recte cogitamus, & pedes noſtros a falſitate, & injuſtitia continemus. Quoties enim bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur.*

Solvuntur objectiones. Schol. 1. Objiciunt Pelagiani I. varia loca S. Scripturæ, ubi dicitur homo *Deum quærere.* Pſ. 9. v. 11. *præparare cor,* Prov. 16. v. 1. *ſe convertere,* Zach. 1. v 3. *petere, & pulſare,* Luc. 11. Quæ omnia ſunt bona opera ſine gratia facta. Verum in his omnibus tantum liberum noſtrum arbitrium, & libera gratiæ cooperatio commendatur, non vero excluditur gratiæ prævenientis neceſſitas. II. afferunt exempla Zachæi, Latronis in cruce, Cornelii Centurionis, qui propter præcedentia merita naturalia gratiam ſunt conſecuti: imo S. Paulus, 1. Tim. 1. fatetur, ſe miſericordiam conſecutum

tum esse, quia ignorans hæc omnia fecit. Sed Zachæi & boni Latronis animam gratia præparaverat: Cornelius antea habuit fidem implicitam, quæ ut fieret explicita, Petrus ad eum missus est. Sensus Apostoli est: ideo misericordiam consecutus sum, quia magna erat mea miseria, quod tanta mala facerem per ignorantiam & incredulitatem, unde illa fuit congruum Divinæ misericordiæ plane gratuitæ objectum. III. objiciunt S. Justinum, qui apol. 2. docet, eos qui ante Christum ratione & verbo vixerunt, fuisse Christianos. Et S. Irenæus l. 4. c. 37. ait bonum opus in nobis esse. Et Clemens Alex. l. 1. strom. Græcos per Philosophiam justificatos esse asserit. Verum S. Justinus tantum vult esse quasi Christianos, unum Deum agnoscentes. S. Irenæus solum contra Marcionitas probat, dari in nobis liberum arbitrium, & gratiam non excludit, sicut nec excludit S. Clemens, qui l. 2. strom. illi omnia tribuit. IV. dicunt non stare cum necessitate gratiæ humani arbitrij libertatem, sed S. Augustinus l. de lib. arbit. respondet, gratiam stabilire liberum arbitrium, quia sanat voluntatem, qua justitia libere diligitur, & cum potestas datur, necessitas non imponitur.

§. 347.

Homo tamen sine gratia fidei aliqua opera moraliter bona facere potest.

Potest tamen homo sine gratia Fidei aliqua opera moraliter bona ordinis naturalis facere, & ideo non omnia infidelium opera sunt peccata. Nam 1*mo.* S. Scriptura laudat nonnulla infidelium opera, & illa præmio affecta refert, uti misericordiam obstetricum Ægyptiarum Exod. 1. v. 15. Et Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, facere* dicuntur. Quod de gentibus adhuc incredulis intelligit Tertullianus l. de cor. mil. c. 6. S. Ambrosius ep. ad Ire-

næ. S. Hieronymus in c. 24. Iſ. & ipſe S. Auguſtinus l. de Spir. & lit. c. 27. Ubi ait: *Quædam tamen facta vel legimus, vel audimus, quæ ſecundum juſtitiæ regulam non ſolum vituperare non poſſumus, verum etiam merito recteque laudamus: quanquam ſi diſcutiantur, quo fine fiant, vix inveniuntur, quæ juſtitiæ debitam laudem defenſionemque mereantur.* Hic S. Auguſtinus in infidelibus quædam bona opera non ſolum ex objecto, ſed etiam ex fine bona agnoſcit, ait enim, *vix inveniri*; Ergo ſaltem aliqua inveniuntur. Sententiam ſuam probat S. D. *quia non usque adeo in anima humana imago Dei terrenorum defectuum labe detrita eſt, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanſerint, unde merito dici poſſit, etiam in ipſa impietate vitæ ſuæ facere aliqua legis vel ſapere.* 2*do*. patet ex damnatione hujus propoſitionis 25. Baji a S. Pio V. facta: *Omnia infidelium opera peccata ſunt, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia.* Hæc propoſitio non ideo tantum eſt damnata, quia actus etiam indeliberatos peccati arguit, cum hic error in prop. 50. ſeparatim damnetur: nec ideo, quia Bajus ad opus moraliter bonum gratiam ſanctificantem inhærentem videtur requirere; nam Bajus non videtur gratiam ſanctificantem ab actuali diſtinguere prop. 42. Nec ſolum intendit S. Pius damnare, quod omnia opera infidelium ſint peccata, non vero, quod infidelis in omni opere ſuo peccet, ſaltem peccato omiſſionis non referendo illud ad ultimum finem, quod vitium eſt operantis, non operis: hoc enim effugium præ-

clusit Alexander VIII. damnans hanc propositionem. *Necesse est infidelem in omni opere peccare.* 3*tio.* Ratio est: Inclinatio naturalis ad bonum rationis, non est omnino a malitia destructa: Ergo infideles possunt facere bonum naturale. Deinde infidelis ex naturali pietate honorans parentes non meretur pœnam, Ergo non peccat. Denique si peccaret, melius esset abstinere a cultu parentum non urgente præcepto, ut non peccaret: quod absurdum est.

Schol. 1. Michael Bajus a. 1513. Melini in Belgio natus, Lovanii a. 1550. Doctor creatus, ad Concilium Tridentinum a. 1563. missus multa erronee scripsit. Unde S. Pius V. a. 1567. in Bulla: *Ex omnibus* 78. propositiones damnavit tacito tamen Baji nomine, tum ne exacerbaretur, & ejus famæ consuleretur: tum quia non omnes propositiones illius fuerunt. Eodem anno Morillonius Bullam hanc legit coram stricta facultate Theologica Lovaniensi, quæ Bullæ obedientiam spopondit. Ipse Bajus a. 1569. Papæ scripsit, & conquestus est, quod nullum Bullæ transumptum reperire potuerit, & simul Apologiam misit, in qua exponit, plures propositiones damnatas sibi falso ascribi, & reliquas ad mentem S. Augustini esse veras. Rem discussit Papa, & Bajo rescripsit: obediendum esse, illique & ceteris illarum propositionum defensoribus perpetuum silentium indixit, & Bajus etiam eas ejuravit. Anno. 1579. cum nonnulli has propositiones propugnare pergerent, Gregorius XIII. in Constitutione: *Provisioni nostræ,* Bullam S. Pii V. confirmavit, & misso Cardinali Toleto Bulla a tota facultate Lovaniensi & ipso Bajo recepta fuit, qui denique anno 1589. obiit. Systema Baji circa necessitatem gratiæ & fidei ad opus morale bonum his ejus propositionibus continetur. I. Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli Rom. gentes, quæ legem non ha- *Baji systema.*

bent &c. intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus. 2. Liberum arbitrium fine gratiæ Dei adjutorio nonnisi ad peccandum valet. 3. Pelagianus eft error, dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum. 4. omne, quod agit peccator, vel fervus peccati, peccatum eft. 5. Cum Pelagio fentit, qui boni aliquid naturalis, hoc eft, quod ex naturæ folis viribus ortum ducit, agnofcit. 6. omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiofa eft cupiditas, qua mundus diligitur, aut laudabilis illa Charitas, qua per Spiritum S. in corde diffufa, Deus amatur. 7. diftinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur, ut Auctor naturæ: & gratuiti, quo Deus amatur, ut beatificator, vana eft & commentitia, & illudendis S. S. litteris, & plurimis veterum teftimoniis excogitata. 8. Illa Doctorum diftinctio, Divinæ legis mandata bifariam impleri: altero modo, quantum ad præceptorum operum fubftantiam tantum, altero, quantum ad certum quendam modum, videlicet, fecundum quem valeant operantem perducere ad regnum æternum, hoc eft, ad modum meritorium, commentitia eft, & explodenda. 9. Illa quoque diftinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, quia vel ex objecto & omnibus circumftantiis rectum eft, quod moraliter bonum appellare confueverunt; vel quia eft meritorium regni æterni, eoquod fit a vivo Chrifti membro per Spiritum Charitatis, rejicienda eft.

Solvuntur objectiones. Schol. 2. Ex his patet, quod Bajus doceat, fine fide fupernaturali non dari opera moraliter bona, fed omnes infidelium actiones effe vera peccata, quod idem docet Janfenius & Quesnellius. Probant hoc I. quia Rom 14. v. ult. *Quod non eft ex fide, peccatum eft.* Et Hebr. 11. v. 6. *Sine fide impoffibile eft placere Deo.* Et Tit. 1, v. 15. *Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil eft mundum, fed inquinatæ funt eorum & mens & confcientia.* Sed in primo textu nomine fidei intelligitur confcientia, vel fi cum S. Auguftino fidem Theologicam intelligas, ly non ex fide fumitur con-

contrarie, id est, quod est contra fidem. Sine fide impossibile est placere Deo in ordine ad salutem æternam, non vero ad honestatem moralem operis, quod Deo placet, licet operans illi displiceat. Ad Tit. 1. Apostolus arguit superstitionem Judæorum, qui putabant, aliquos cibos ex se esse immundos, a quibus abstinendo peccabant propter superstitionem, comedendo peccabant, propter conscientiam erroneam, & sic nil ipsis mundum erat. II. 1. Cor. 10. v. 31. Jubemur omnia in *Dei gloriam*. & 1. Cor. 16. v. 14. omnia *ex Charitate* facere, quod quia infideles non faciunt, eorum opera sunt peccata. Verum hoc præcepto solum tenemur omnia nostra in Deum referre solum implicite & mediate, tanquam in Auctorem totius boni & naturæ, non vero semper actu explicito, formali & reflexo. Vel tenemur ita referre, ut nil faciamus, quod repugnet gloriæ Dei, non vero semper positive, explicite ex motivo Charitatis proprie dictæ. Unde actio, quæ non fit ex Charitate, non refertur quidem ad ultimum finem modo meritorio vitæ æternæ, nequit tamen dici, nullo modo referri. III. S. Augustinus l. 4. contr. Jul. c. 3. fuse probat, nullum opus sine fide esse bonum: omnia infidelium opera esse peccata, & Philosophorum virtutes vitia: fieri ex perverso fine, quia finis ultimus hominis infidelis est malus, cum sit aversus a Deo, & conversus ad bonum commutabile ut ultimum finem. Sed S. D ibi disputat contra Julianum docentem opera ex pravo fine facta esse virtutes veras, qui in infidelibus processerunt ex bona eorum natura, & per quas perfecte justi fiebant, æternamque damnationem effugiebant, licet regnum Dei non consequerentur. Contra hunc ergo probat S. Augustinus, gentiles raro habuisse veras virtutes ob malum finem, eorum opera non esse complete bona conducentia ad vitam æternam, esse plerumque peccata propter malum finem, vel esse peccata in sensu lato, quatenus illis deest aliqua perfectio, eo quod non prosint ad salutem: sine fide per dilectionem operante non haberi veram justitiam perfectam: &

finem ultimum hominis infidelis ut determinatum ad bonum apparens esse malum, non vero spectatum in communi, & ideo quia ex fine determinato ad bonum apparens non agit semper infidelis, ideo opus moraliter bonum ob ejus honestatem agere potest.

§. 348.

Peccator etiam bonum opus moraliter perficere potest.

Peccator etiam sine gratia habituali sanctificante bonum aliquod opus morale ordinis non tantum naturalis, sed etiam supernaturalis scilicet per gratiam actualem (§. 346.) perficere potest; adeoque non omnia peccatorum opera sunt peccata. Hoc patet 1*mo*. ex S. Scriptura, quæ peccatores hortatur ad pœnitentiam Ezech. 18. v. 30. Et Luc. 18. v. 13. Publicanus laudatur ob humilitatem suam & dolorem, tanquam opera ad justificationem suam disponentia. Certe hæc opera, uti actus fidei, spei, timoris, doloris &c. quæ ad justificationem disponunt, & consequenter eam præcedunt, non sunt peccata. Ergo sunt bona non tantum bonitate morali naturali, sed etiam supernaturali, tum quia sunt dispositiones ad formam supernaturalem, scilicet gratiam sanctificantem, tum quia ex principio supernaturali seu gratiæ actualis auxilio procedunt. (§. 343. Schol. 1. & §. 346.) 2*do*. constat ex definitione Concilii Constantiensis quod sess. 15. hunc articulum Hus & Wiclefi damnavit: *Ex principiis fidei est per se notum, quod quidquid homo in mortali peccato fecerit, peccat mortaliter.* Et Tridentinum sess. 6. can. 7. definit: *Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante justificationem fiunt,*

fiunt, quacunque ratione facta sint, vera esse peccata, anathema sit. Item S. Pius V. & Gregorius XIII. damnaverunt propositionem 4. & 6. (§. 347. Schol. 1.) Et Clemens XI. has Quesnellii propositiones damnavit: 40. *Non sunt nisi duo amores, unde volitiones & actiones nostræ nascantur, amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur, & amor nostri, quo nosmetipsos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum est, non refert, & propter hoc ipsum fit malus.* Et 44. *Amore Dei in corde peccatorum non amplius regnante, necesse est, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque ejus actiones corrumpat.* Reliquæ propositiones a 45. usque ad 59. sunt ejusdem furfuris. 3*tio.* Ratio est: Principium malum non inficit actionem agentis, nisi ex illo agat, sicut principium bonum eam non cohonestat, nisi agat ex illo: sed peccator non semper agit ex principio malo cupiditatis, sicut justus non semper agit ex principio bono Charitatis, v. g. dum peccat venialiter: Ergo non semper peccat. Quare licet non detur medium inter charitatem & cupiditatem respectu personæ, quia homo vel justus est, vel peccator; datur tamen medium respectu actionis illius, quatenus procedit a bono principio naturæ, quod nec Charitas est, nec cupiditas.

Schol. 1. Wiclefus, Hus, Lutherani, Calvinistæ, Bajus docent, opera omnia peccatorum esse peccata, I. quia Prov. 15. v. 8. dicuntur *victimæ impiorum abominabiles Domino.* & Matth. 7. v. 18. *Non potest arbor mala bonos fructus facere.* Et Joan. 9. v. 31. *Deus peccatores non audit.* Sed vi- *Solvuntur objectiones.*

ctimae illae ideo sunt abominabiles, quia ex hypocrisi, adeoque ex malo fine ab impiis offeruntur. Arbor mala quatenus mala, & ex malitia agens non potest bonos fructus facere, bene vero agens quatenus bona est, ex principiis fidei seu rectae rationis. Illa verba: Deus peccatores non audit, sunt coeci nati, & solum innuunt, quod Deus non audiat peccatores, ut miracula faciat pro confirmanda falsa eorum doctrina. II. Peccator semper agit ex cupiditate, quia non agit ex Charitate, inter quam & illam non datur medium. Sed homo vel agit ex cupiditate, vel Charitate saltem improprie sumpta pro bona voluntate, seu aliquo honesti amore, non vero semper ex Charitate Theologica. Deinde inter vitiosam cupiditatem & Charitatem non datur quidem medium quoad subjectum & habitum, bene vero quoad actum scilicet amor honesti. III. Ad opus bonum morale requiritur, ut sit conforme regulis morum, rectae rationi, & bonum ex objecto, fine & circumstantiis: Sed opera peccatorum non sunt bona ex fine, quia illa ordinant ad bonum privatum ut ultimum finem, ergo sunt peccata. Verum peccatores solum in peccatis mortalibus in bono privato ceu ultimo fine sistunt, actus vero alii honesti saltem implicite ad ultimum finem referuntur, nec in bono privato sistunt. IV. Citant S. Augustinum, qui l. de lib. arbit. c. 15. negat, sine Charitate aliquid bene fieri posse. Et l. 19. de Civ. c. 15. ait: *Virtutes, dum propter se appetuntur, superba vitia sunt.* Sed primo loco agit de bonitate supernaturali meritoria vitae aeternae. In altero disputat contra Stoicos ultimum finem in virtute collocantes, & vult affectum virtutis, quo tanquam ultimus finis appetitur, esse actum superbiae.

Solvuntur objectiones contra Bullam S. Pii.

Schol. 2. Fautores Baji contra Bullam S. Pii V. sequentibus argumentis insurgunt. I. Dicunt: non est data de consilio Cardinalium; nec Papa loquitur ut caput Ecclesiae: nec est Romae promulgata: nec in Gallia fuit recepta. Verum cum S. Pius V. rem maturo examine discusserit, non

est

est dubium, quin Consilium Cardinalium adhibuerit. Item cum dicat: in hoc loco constituti, & omnibus prohibeat, illas propositiones defendere, loquitur ut caput Ecclesiæ. Deinde Bulla illa ad sedandas turbas ab initio quidem Romæ promulgata non fuit, eam tamen deinde Gregorius XIII. & Urbanus VIII. sufficienter promulgarunt. Denique D. Tournely probat, Bullas illas quantum ad Doctrinam in Gallia receptas esse, licet non quoad formam, & certas clausulas moribus Gallicanis repugnantes. II. Dicunt, S. Pius V. dicit, nonnullas propositiones aliquo pacto sustineri posse in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento. Verum hic interpunctio bene notanda est, & comma est ponendum post ly posse, ita ut sensus sit, nonnullas propositiones aliquo modo sustineri posse, esse tamen damnatas in sensu ab assertoribus intento: quod magis est conforme menti Pontificis, uti probat D. Tournely. Imo licet demus, comma ponendum esse post ly intento, ita ut sensus sit, eas sustineri posse in sensu ab Auctoribus intento, jure tamen damnantur ob alium pravum sensum, quem habent, nam duplex propositionis sensus esse potest, verus & falsus. III. Dicunt juxta Bellarminum & alios graves Theologos quasdam illarum propositionum esse damnatas tantum ob acerbitatem Censuræ a Bajo appositæ. Sed vel etiam ex hac causa damnationem merebantur.

An homo sine gratia opus moraliter bonum perficere possit.

Schol. 3. Gregorius Ariminensis, & Vasquez licet ad actus moraliter bonos ex fine, objecto & circumstantiis influxum fidei & Charitatis non requirant: docent tamen, ad bene operandum moraliter necessariam esse quandam gratiam actualem & auxiliantem, quæ juxta Vasquez sit ordinis naturalis, licet per Christum nobis concessa. Nos dicimus primo, hominem in statu naturæ innocentis & integræ potuisse quodlibet bonum ordinis naturalis operari sine auxilio speciali gratiæ: ita docet S. Thomas 1. 2. q. 109. a. 2. cujus ratio est, quia facultas libera, & non impedita ferri potest in quodlibet objectum sibi proprium & proportio-

portionatum cum concursu Dei generali: Sed in statu naturæ innocentis & integræ virtus hominis erat libera, & non impedita: Ergo ferri poterat cum concursu generali in bonum ordinis naturalis tanquam objectum sibi proportionatum. Secundo homo lapsus cum solo concursu Dei generali sine speciali auxilio gratiæ potest facere aliquod opus bonum morale ordinis naturalis, quando nulla gravis urget tentatio. Nam S. Augustinus l. de Spiritu & litt. c. 28. ait: *Ipsi homines erant, & vis illa naturæ inerat eis, qua legitimam aliquid anima rationalis & sentit, & facit, etsi non esset illa pietas, quæ transfert in vitam æternam.* Et S. Thomas 1. 2. q. 109. a. 2. expresse docet, hominem in statu naturæ corruptæ per virtutem naturæ suæ posse aliquod bonum particulare agere. Deinde hæc propositio 27 Baji damnata est: *Liberum arbitrium sine adjutorio Dei nonnisi ad peccandum valet:* Ergo liberum arbitrium sine speciali adjutorio Dei aliquod bonum morale opus perficere potest. Item damnata est hæc propositio Baji 36. *Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, quod ex naturæ solis viribus ortum ducat, agnoscit.* Denique hoc probant rationes (§. 345. Schol. 4. & §. 348.) allatæ. Tertio Homo lapsus non potest quodlibet bonum morale ordinis naturalis etiam quoad substantiam operari sine speciali gratiæ auxilio, quia liberum arbitrium per peccatum multum infirmatum tot, & tam difficilibus naturæ præceptis observandis non par est, præsertim cum tot graves undequaque tentationes premant, quibus superandis natura sola non sufficit. Non obstat I. quod Concilium Milevitanum & Arausicanum dicat, hominem de suo nil habere nisi mendacium & peccatum. Nam hæc Concilia loquuntur de bono supernaturali contra Pelagium. Non obstat II. quod S. Thomas q. 24. de verit. a. 14. dicat, nullum opus bonum fieri posse sine gratia Dei. Nam intelligit concursum generalem, quem gratiam vocat, quia huic potius, quam alteri individuo datur. Non obstat III. quod pro singulis actibus bonis Dei gratiam postulemus, & pro iis bene peractis Deo

gratias

gratias agamus. Nam postulamus gratiam, ut opera moraliter bona ad æternam salutem conducant, & pro hac gratia grates rependimus; vel petimus motionem Providentiæ ordinariæ uni præ altero gratis ex speciali providentia ad bene agendum dandam. Non obstat IV. quod omnem bonam actionem præcedat bona cogitatio, & quod illa disponat ad justificationem, adeoque non fiat sine speciali gratia. Nam bona illa cogitatio non conducens ad salutem sine gratia speciali haberi potest ex solo concursu Dei generali, qui tamen, prout huic potius quam alteri conceditur, etiam aliquo modo specialis gratia dici potest: opera vero moraliter bona ex gratia facta conducunt ad justificationem, non vero facta sine gratia.

Schol. 4. Scotus & Molina docent, hominem lapsum posse viribus naturæ sine gratia diligere Deum super omnia amore naturali affective efficaci, licet non meritorio vitæ æternæ. Notandum autem contra Bajum & Jansenium, amorem Dei alium esse naturalem, quo Deus, per lumen naturæ cognitus ut auctor bonorum naturalium amatur; alium supernaturalem, quo Deus per fidem cognitus, ut auctor gratiæ & gloriæ diligitur. Amor Dei naturalis alius est effectivus, qui conjunctam habet omnium vel aliquorum Dei mandatorum executionem, si omnium, dicitur effectivus simpliciter; si aliquorum tantum, secundum quid: alius est amor affectivus seu propositum amandi Deum: qui rursus vel est affectivus simpliciter, quo voluntas statuit Deum amare absolute super omnia, & potius mori, quam Deum offendere; vel est conditionatus seu simplex velleitas & complacentia, qua voluntas Deum vellet amare, si voluptatibus renuntiandum non foret. Denique amor Dei vel est perfectus inferens media ad placendum Deo, & dicitur efficax, vel quoad affectum tantum, vel quoad affectum & effectum: vel est imperfectus & inefficax seu sola complacentia de Dei bonitate, non removens impedimenta peccatorum. His positis dicimus

An homo sine gratia possit Deum amare super omnia amore naturali.

Primo,

Primo, homo lapſus ſine ſpeciali auxilio gratiæ Deum ut auctorem naturæ amore imperfecto diligere poteſt. Nam Deus naturaliter ſine ſpeciali gratia ut ſummum bonum cognoſci poteſt. (§. 345. Schol. 4.) Ergo etiam amari amore imperfecto, cum homo propriis viribus bonum morale naturalis ordinis facere poſſit. (Schol. præc.) dicitur autem hic amor imperfectus, quia erga Deum Auctorem naturæ bene afficitur, & aliquid boni moralis operatur, quia Deo auctori naturæ acceptum eſt, nondum tamen eſt amor Dei ſuper omnia, non quidem poſitive Deo aliquid præferendo, ſed negative vel potius abſtractive, quia amor hic non fit per comparationem Dei ad creaturas, ſed abſtrahit ab illa, nec includit formale propoſitum Deo placendi in omnibus, licet hoc poſitive non excludat. *Secundo*, non poteſt tamen homo lapſus ſine ſpeciali auxilio gratiæ Deum ut auctorem naturæ amare ſuper omnia amore effectivo aut affectivo ſimpliciter. Ratio eſt tum ex Concilio Arauſicano II. can. 25. ſtatuente: *Hoc prædicare debemus & credere, quod per peccatum primi hominis inclinatum & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus poſtea aut diligere Deum, ſicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum eſſe poſſit, niſi eum gratia miſericordiæ Divinæ prævenerit.* His verbis Synodus impotentiam hominis lapſi ad diligendum Deum ſuper omnia repetit non tantum ex ſupernaturalitate actus, ſed etiam ex infirmitate liberi arbitrii per peccatum contracta: Ergo illa etiam ad amorem Dei naturalem ſuper omnia extenditur, unde additur: *Sicut oportuit*: tum quia S. Thomas q. 109. a. 3. ait: *Homo in ſtatu naturæ corruptæ ad diligendum Deum naturaliter ſuper omnia indiget auxilio gratiæ naturam ſanantis*: tum quia amor Dei effectivus importat obſervationem omnium Dei mandatorum, quæ ex dicendis non habetur ſine ſpeciali gratia: amor vero affectivus ſimpliciter includit efficax propoſitum vitandi omnia peccata, implendi totam legem, omnes tentationes ſuperandi, & in omnibus Deo placendi; quod propoſitum homo ſine ſpeciali

gratia

gratia concipere nequit, quia est maxime difficile, quia nequit hoc efficaciter velle, cum non possit exequi: quia omnem affectum inordinatum a se nequit excludere, & quia hic actus maxime perfectus est. Notat autem hic D. Tournely, impotentiam hominis lapsi ad diligendum Deum super omnia propriis viribus non esse tantum moralem ortam ex difficultate, sed etiam physicam quantum ad substantiam operis, ortam ex infirmitate liberi arbitrii per peccatum contractam, quia Deus, ut Auctor naturæ super omnia diligendus, non est objectum proportionatum naturæ infirmæ hominis, nisi remote, quatenus homo per gratiam hoc præstare potest. Rursus gratia ad hunc amorem requisita per se ratione objecti directi est ordinis naturalis, quia hic amor entitative est naturalis: per accidens vero ratione elevationis ad statum supernaturalem, est supernaturalis, quia tollit aversionem a Deo, & corruptionem peccati, quæ tamen gratia non se habet ut principium elicitivum, & sic non impedit, quominus actus sit mere naturalis, utpote cujus principium elicitivum & objectum directum est quid naturale. Denique in statu naturæ puræ homo potuisset Deum ut Auctorem naturæ diligere super omnia cum solo concursu generali. Non obstat I. S. Thomas, qui 1. 2. q. 109. ait: *Natura diligit Deum super omnia, prout est principium & finis naturalis boni.* Et 1. p. q. 60. a. 5. ad 5. amorem Dei in dæmonibus admittit. Nam S. D. loquitur de natura sana, & in dæmonibus amorem Dei innatum aut elicitum necessarium admittit, quo quis se amando, amat sui conservatorem, non vero amorem liberum & amicabilem. Non obstat II quod homo lapsus viribus naturæ possit amare bonum particulare v. g. patriam, ita ut etiam vitam pro ea profundat. Nam siquidem hoc non ex motivo vanæ gloriæ factum sit, speciali Dei auxilio opus fuit. Deinde ut quis pro una virtute moriatur, non requiritur, ut erga omnes bene affectus sit, quod tamen requiritur ad amorem Dei super omnia.

An homo sine gratia possit omnia præcepta legis naturæ servare.

Schol. 5. Scotus & Abulensis putant, hominem in statu naturæ lapsæ sine speciali gratiæ auxilio posse omnia præcepta legis naturæ sub mortali obligantia quoad substantiam observare, licet non quoad modum, ita ut conducant ad salutem. Verum licet homo in statu naturæ innocentis & integræ potuisset omnia & singula legis naturalis præcepta quantum ad substantiam observare sine speciali gratia, quia hæc observatio viribus naturæ sanæ & integræ nullis impedimentis occurrentibus, nec tentationibus urgentibus est proportionata: non potest tamen hoc etiam potentia physica in statu naturæ lapsæ. Nam 1. S. Scriptura impotentiam & infirmitatem naturæ lapsæ ad observanda omnia mandata testatur Rom. 7. v. 8. scio, *quia non habitat in me bonum.* Et v. 28. *video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me sub lege peccati. Infelix ego homo! quis me liberabit a corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum.* Rursus S. Scriptura testatur, legem non solum scriptam, sed etiam naturalem peccatum non arcere, sed potius augere sine gratia, Quia lex facit quidem scire peccatum, non tamen cavere. 1 Cor. 15. v. 57. *Virtus peccati lex, Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Jesum Christum.* Item S. Scriptura ostendit, nonnulla esse mandata supra humanas vires, quæ sine gratia impleri non possunt. Sap. 8. v. 21. *Scivi, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det; & hoc ipsum erat Sapientiæ, scire, cujus esset hoc donum.* Item S. Scriptura testatur, integram observationem legis esse signum perfectæ Charitatis, quæ sine gratia haberi nequit. (Schol. præc.) Joan. 14. v. 21. *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me.* Ubi sermonem etiam esse de lege morali naturali patet, quia Joan. 13. mandatur dilectio proximi, quæ signum certissimum est dilectionis Dei, & virtute totam legem naturalem continet, Rom. 13. v. 8. *Qui diligit proximum: legem implevit.* 2. Cœlestinus P. in ep. ad Episc. Galliæ c. 10. damnat Pelagianos dicentes, quod gratia non ad absolute, sed facile servanda mandata

data detur. Et in ep. Synod. Concilii Carthaginensis ad Innocentium I. dicuntur damnati fuisse Pelagiani, quod talem a Deo conditam naturam dicerent, quæ per propriam voluntatem legem Dei posset implere sive naturaliter in corde conscriptam, sive in litteris datam. 3. S. Augustinus in Ps. 118. ait: *Mandatis ejus rectis atque arduis humana non contemperatur infirmitas, nisi præveniens ejus adjuvet charitas.* Et serm. 148. de temp. c. 5. *hæc decem præcepta nemo implet viribus suis, nisi adjutus gratia Dei.* Hic loquitur S. D. de præceptis naturalibus quoad substantiam, nam impotentiam repetit ab infirmitate naturæ, non vero a supernaturalitate. 4. Ratio est, quia homo non potest ex se præstare opus præstantissimum, quale est observatio totius legis. Igitur impotentia hæc physica est, & oritur ex imminutione virium liberi arbitrii, similis illi, quam patitur homo ex gravi morbo convalescens, qui aliquem motum, non vero omnem habere potest. Porro in statu naturæ puræ homo totam legem aliquo tempore non vero longiori implere potuisset. Gratia vero ordinis naturalis ad observandam totam legem ratione objecti quidem sufficit, ratione tamen elevationis & status naturæ lapsæ supernaturalis esse debet. (Schol. præc.) licet autem gratia sanctificans ad observanda legis naturalis præcepta absolute non sit necessaria, sed sufficiat gratia actualis; de lege tamen communi est necessaria, quia sine illa cor inconstans a Deo nimis aversum est. Non obstat I. quod Deut. 30. v. 11. Mandatum datum a Deo non dicatur esse supra nos. Et Eccli. 15. v. 16. *Si volueris mandata servare, conservabunt te.* & Rom. 2. *Gentes naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.* Et Philipp. 3. v. 6. fatetur Apostolus, se sine gratia *sine querela conversatum esse.* Nam in Deuteronomio mandatum dicitur non esse supra Judæos quoad cognitionem, non vero quoad executionem. Ecclesiasticus solum liberum arbitrium demonstrat, gratiam non excludit. Gentes naturaliter aliqua legis faciunt, non vero omnia. Et S. Apostolus solum vult, se exterius sine querela conversatum

esse abstinendo a manifestis criminibus. Non obstat II. quod S. Chrysostomus hom. 5. in ep. Rom. dicat, gentiles omnia legis præstitisse. Loquitur enim de omnibus gentilibus, a quibus, non vero a singulis lex naturæ observata fuit, ita ut unus hoc, alter aliud præceptum naturæ impleverit. Non obstat III. quod sic homini lapso quædam præcepta essent impossibilia, & Deus illa non posset præcipere, sicut cœco nequit præcipere, ut videat. Nam per gratiam, quæ nulli deest, nulla præcepta sunt observatu impossibilia. Cœcus vero est impotens ad videndum, nec illi offertur ad hoc miraculum, sicuti homini lapso gratia.

§. 349.

Homo justus nequit per totam vitam cum auxiliis ordinariis vitare omnia venialia.

Homo etiam justus non potest toto vitæ suæ tempore cum auxiliis gratiæ ordinariis vitare omnia peccata venialia. Nam 1*mo.* S. Scriptura innuit, etiam justum, qui tamen habet auxilia ordinaria multoties peccare. Prov. 24. v. 16. *Septies cadet justus* 2. Paralip. 6. v. 36. *Non est homo, qui non peccet* Joan. 1. v. 8. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Quare 2*do.* Concilium Milevitanum can. 6. statuit: *Placuit, quod ait S. Joannes: si dixerimus &c. quisquis sic accipiendum putaverit, ut dicat, propter humilitatem oportere dici, nos habere peccatum, non quia vere ita est, anathema sit.* Et Tridentinum sess. 6. can. 23. definit: *Si quis hominem semel justificatum dixerit . . . posse in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beatissima Virgine tenet Ecclesia, anathema sit.* Hinc S. Augustinus l. de

nat.

nat. & grat. c. 36. ait : *Si omnes illos Sanctos & Sanctas, cum hic viverent, congregare possemus, & interrogare, utrum essent sine peccato . . nonne una voce clamassent : Si dixerimus, quia peccatum non habemus. &c.* 3tio. Ratio petitur ex infirmitate naturæ, qua fit, ut non possit homo semper vigili animo esse, ut omnes obrepentes tentationes superet, concupiscentiæ motus compescat, & omnes peccandi occasiones declinet. Licet enim nullum sit singulare peccatum, cui vitando justus pares vires non habeat, si tamen eorum multitudo, varietas, frequentia & vis tentationum spectetur, necesse est hominem brevi defatigatum fatiscere ac superari.

2. Ex privilegio tamen speciali, & auxiliis extraordinariis potest homo per totam vitam omnia venialia vitare: ita enim docet Tridentinum mox laudatum: & S. Augustinus l. de pecc. mer. c. 6. ait: *Si a me quæratur, utrum homo sine peccato possit esse in hac vita, confitebor posse per Dei gratiam, & liberum ejus arbitrium.* Et Ratio est, quia ad vitandum omne veniale requiritur, ut homo diligentissime invigilet actibus suis, nec obrepere sinat vel minimum concupiscentiæ motum, quod potest auxiliis extraordinariis adjutus.

3. Hoc Privilegium habuit Beatissima Virgo Maria, quæ ab omni peccato etiam veniali semper immunis fuit. Nam Tridentinum dicit, hanc esse de Beatissima Virgine Ecclesiæ sententiam. Et S. Augustinus l. de

nat. & grat. c. 36. *Excepta S. Virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullam prorſus, cum de peccatis agitur, haberi volo quæſtionem.* Et S. Bernardus ep. 174. *Nemini alteri, quam Beatiſſimæ Virgini in natis mulierum creditur eſſe donatum, immunem eſſe ab omni peccato.*

An omnia venialia deliberata quis vitare poſſit, & quamdiu.

Schol. 1. An homo ſine ſpeciali privilegio poſſit vitare ſaltem venialia perfecte deliberata, non conveniunt Theologi: illud certum eſt, viros ſanctos rarius in illa incidere. Deinde homo juſtus cum auxiliis communibus gratiæ ſanctificanti annexis aliquo ſaltem tempore poteſt eſſe ſine veniali, v. g. tres vel quatuor horas, vel per integrum diem, plus vel minus juxta fervorem Charitatis. Item Tridentinum (n. 1.) per totam vitam videtur etiam intellexiſſe notabilem ejus partem, ſive diu, unde P. Billuart cenſet eſſe de fide, quod juſtus etiam diu non poſſit vitare omnia venialia ſine ſpeciali privilegio. Denique probabilius eſt, nulli alteri Sanctorum præter Beatiſſimam Virginem conceſſum fuiſſe privilegium nunquam peccandi venialiter, quia S. Scriptura (n. 1.) loquitur univerſaliter, & ſine auctoritate Conciliorum & Patrum exceptio facienda non eſt.

Solvuntur objectiones.

Schol. 2. Pelagiani docebant, hominem per omnem vitam ſuam omnia peccata ſine gratia vitare poſſe. (§. 345. Schol. 1.) Rationes eorum ſunt I. quia 1. Joan. 3. dicitur: *Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit.* Et Matth. 5. *Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* Verum S. Auguſtinus S. Joannem explicat de illo, qui natus eſt ex Deo generatione conſummata & perfecta in patria: Chriſtus vero proponit perfectionem cæleſtis Patris ſui non ut aſſequendam, ſed pro modulo noſtro imitandam. II. Si juſtus non poteſt vitare omnia venialia, Deus, qui ea vitare præcipit, juberet quid impoſſibile: Sed Deus non jubet, ut omnia collective venialia vitentur, ſed ſingula ſolum, & in particulari, nullum autem

tem est, quod justus declinare non possit, si velit, & quia non semper vult, ideo peccat: Unde in homine justo non est determinata necessitas ad hoc vel illud veniale, sed vaga, indeterminata & generalis, & justus non est liber ad omnia collective venialia vitanda, licet liber sit ad quodlibet declinandum: quippe omnia vitare plus habet difficultatis quam singula seorsim: nec valet hic argumentum a sensu distributivo ad collectivum, quia in collectione est specialis difficultas in singulis non reperta. III. Si homo omnia venialia vitare nequit, posset velle non vitare omnia, quia hoc foret necessarium. Respondetur: homo non potest velle non vitare omnia venialia, quia non vitare velle omnia venialia est violare aliquod præceptum determinatum, nam quando id, quod est necessarium, aliunde malum est, v. g. homicidium casuale, non licet illud velle, quia aliquis non excusatur nisi ratione impotentiæ: possum autem non velle, & sic prout stat sub velle, stat sub potentia.

Schol. 3. Homo lapsus, & in peccato mortali existens, non potest sine gratia speciali diu vitare omnia peccata mortalia. Ita communius docent Theologi contra Scotum & Durandum: tum quia homo ex viribus naturæ non potest diu implere totam legem naturalem: (§. 348. Schol 5.) tum quia homo nequit Deum diligere super omnia amore effectivo sine gratia, (§. 348. Schol. 4.) Ergo nec vitare omnia mortalia sine speciali gratia: alias enim Deum effective super omnia diligeret. Deinde homo graves tentationes sine gratia speciali vincere nequit saltem potentia morali, uti communis est Theologorum, licet D. Habert illi tribuat adhuc potentiam physicam, cum qua graves tentationes vincere sine gratia possit, quamvis nunquam sine gratia victurus sit, quia cum potentia physica conjuncta est impotentia moralis. Nam Ps. 17. *In te eripiar a tentatione.* Et Matth. 6. jubemur petere auxilium a Deo contra tentationes: *Et ne nos inducas in tentationem.* In quem locum S. Augustinus l. de don. pers. c. 23. ait: *Si hæc ab ipso quidem poscit Ecclesia, sed a seipsa sibi*

An homo sine gratia mortalia vitare & tentationes vincere possit.

sibi dari putat, non veras, sed perfunctorias orationes habet. Item Concilium Diospolitanum hunc Pelagii errorem damnat: *Victoria nostra non est ex Dei adjutorio.* Et Innocentius I. in ep. ad Conc. Carth. ait: *Necesse est, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur.* Denique leviores aliquas tentationes quantum ad substantiam operis moralis, ordinis naturalis homo sine speciali gratia vincere potest, quia sine hac opus aliquod moraliter bonum, cum nulla gravis urget tentatio, potest perficere. (§. 348. Schol. 3.) cui accedit damnatio hujus propositionis Bajanæ 29. *Non soli fures ii sunt & latrones, qui Christum viam & ostium veritatis & vitæ negant, sed etiam quicunque aliunde, quam per ipsum in viam justitiæ, hoc est, aliquam justitiam conscendi posse docent, aut ulli tentationi sine gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea non superetur.* Non obstat I. quod detur præceptum absolute non peccandi. Quia hoc supponit auxilium gratiæ. Non obstat II. quod S. Thomas in 2. d. 28. docet, hominem vitare posse omnia mortalia sine gratia. Nam hanc sententiam S. Thomas in sua summa retractavit.

§. 350.

Homo sine gratia a peccato resurgere nequit.

Homo a peccato sine gratia resurgere non potest. Nam Gal. 2. dicitur: *Si per legem justitia: Ergo Christus gratis, id est, sine causa mortuus est.* Eodem modo, si homo habet naturam, per quam justificari potest: Ergo Christus sine causa mortuus est. Accedit Concilium Arausicanum can. 19. *Cum humana natura sine Dei gratia salutem non possit custodire, quam accepit, quomodo sine Dei gratia poterit reparare, quod perdidit.* Ratio est, quia homo non potest sine gratia liberari a malis & detrimentis per peccatum contractis, nam macu-

macula non reparatur nisi per gratiam: ordo rationis per peccatum corruptus non potest reparari, nisi Deo voluntatem hominis ad se trahente: & pœnæ æternæ reatus nonnisi a Deo remitti potest, qui Judex est & offensus. Notandum tamen, esse aliquam imperfectam resurrectionem, ad quam licet non requiratur gratia habitualis, requiritur tamen gratia actualis, quia homo ante remissionem peccati dolet. Unde damnata est hæc propositio 64. Baji: *Illa distinctio duplicis vivificationis, alterius, qua vivificatur peccator, dum ei pœnitentia & vitæ novæ propositum & inchoatio per Dei gratiam inspiratur: alterius, qua vivificatur, qui vere justificatur, & & palmes vivus in Christo efficitur, commentitia est, & Scripturis minime congruens.*

An sine gratia possit se homo disponere ad gratiam.

Schol. 1. Molina in Concordia disput. 10. docet bene utenti facultate naturali Deum nunquam denegare gratiam, non quidem ex merito operis naturalis, sed ex pacto inter Deum & Christum inito, ut facienti quod est in se ex viribus naturæ infallibiliter detur gratia. Nos cum Thomistis statuimus, quod homo lapsus nihil prorsus facere possit, quod ipsum quovis modo ad gratiam sive actualem sive habitualem disponat, nisi auxilio gratiæ actualis præveniatur. Hoc indicat 1. S. Scriptura Prov. 8. *præparatur voluntas a Domino.* Quod passim urget S. Augustinus contra Pelagianos. 2do. Concilium Arausicanum II. can. 4. ait: *Si quis, ut a peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit, non autem, ut etiam purgari velimus, per Spiritus S. infusionem & operationem nos fieri confitetur, resistit ipsi Spiritui S. dicenti per Salomonem. Prov.* 8. *Præparatur voluntas &c.* Et Tridentinum sess. 6. c. 5. ait: *Justificationis exordium in adultis a Dei per Jesum Christum præveniente gratia sumendum esse.*

3tio. S. Augustinus hoc idem probat, tum ex eo, quod in negotio salutis dignationi gratiæ nihil sit subtrahendum: tum quia Ecclesia orat, ut ex nolentibus volentes fiant: tum quia minima præparatio ad gratiam est bona cogitatio, quam homo habere nequit sine gratia præveniente. S. Thomas alias rationes addit, tum quia finis dispositionis ad gratiam est supernaturalis, nam finis proximus est ipsa gratia, remotus vero Deus. Tum quia actus mere naturales non habent proportionem cum gratia supernaturali, adeoque non possunt esse dispositio ad illam: tum quia S. Scriptura expresse testatur, nos egere auxilio gratiæ, ut ad Deum convertamur. Thren. 4. *Converte nos Domine ad te.*

Quomodo intelligatur illud: facienti quod est in se, Deus non denegat gratiam.

Schol. 2. Hinc Vulgatum illud axioma: *facienti quod est in se Deus non denegat gratiam*, non habet 1. hunc sensum, quod operi moraliter bono solis naturæ viribus elicito debeatur gratia tanquam merito, quod in variis Conciliis damnatur. 2. Non est hic sensus, quod facienti quod est in se ex viribus naturæ Deus non deneget gratiam ex pacto inter Deum & Christum inito, ut bene utenti facultate naturali Deus infallibiliter conferat gratiam, nam præter dicta (Schol. præc.) bonum illud opus, cui hoc pactum annexum est, non est observantia totius legis, quæ non datur sine gratia; (§. 348. Schol. 5.) nec observantia aliquorum præceptorum, alias multis infidelibus aliqua præcepta legis naturæ observantibus (§. 347.) gratia data fuisset. Deinde hoc pactum destrueret naturam gratiæ, quæ non omnino gratis daretur: Et hoc pactum nec in S. Scriptura, nec in Conciliis, nec Patribus fundamentum habet, nam locus ex S. Augustino l. 19. de civ. c. 13. citatus a P. Valentia in congregatione coram Clemente VIII. habita, scilicet: *Deus . . . dedit hominibus quædam bona huic vitæ congrua . . . eo pacto æquissimo, ut quicunque mortalis talibus bonis recte usus fuerit, accipiat ampliora atque meliora, & ipsam immortalitatis pacem:* non fideli-

deliter allegatus fuit, ut statim observavit P. Lemos, quippe S. Augustinus dixit: *scilicet*, non vero *&*, *ipsam immortalitatis pacem*, ubi clare innuit, quod homo bene utens naturalibus ex gratia, accipiat meliora, *scilicet* ipsam gloriam, cum certum sit, usui naturalium sine gratia non dari gloriam. Denique Clerus Gallicanus a. 1700. statuit: *Pactum autem, quod inter Deum & Christum asseritur, commentum est temerarium, erroneum, nec solum tacente, sed etiam adversante Scriptura & S. S. Patrum traditione prolatum.* 3. Sensus non est, quod facienti quod est in se viribus naturae Deus conferat gratiam ex mera misericordia non respiciendo ad opera: nam implicat, quod Deus det gratiam, quia homo facit, quod est in se, & simul non respiciat ad opera. Et Concilium Arausicanum II. can. 6. damnat eum, qui dixerit, sine gratia Dei credentibus, volentibus & desiderantibus misericordiam conferri. 4. Non est sensus, quod facienti quod est in se viribus naturae negative, hoc est, non ponenti obicem gratiae, Deus infallibiliter det gratiam: nam non ponere obicem supponit observantiam totius legis naturae, quae non est sine gratia: (§. 348. Schol. 5.) & non ponere obicem non juvat ad consequendam gratiam infallibiliter: alias gratia esset ex meritis: Sensus ergo axiomatis est, uti explicat S. Thomas in c. 10. ad Rom. lect. 3. facienti quod est in se ex gratia, Deus gratiam ulteriorem non denegat. Nec obstat, quod S. Thomas q. 24. de verit. a. I. ad 2. dicat, quod possit homo se ad gratiam habendam praeparare, quae ei a Deo non denegabitur, si fecerit, quod in se est. Nam loquitur eodem modo de faciente quod est in se per gratiam praevenientem.

§. 351.

Justus etiam sine speciali Divinae gratiae auxilio in accepta justitia usque ad vitae finem perseverare non potest. Nam 1*mo*. Christus *Justus sine speciali gratia in bono usque*

ad finem vitæ perſeverare nequit. ſtus Patrem orat, ut ſuos ſibi ſervet Apoſtolos. Joan. 17 v. 11. Et Philipp. 1. v. 6. dicitur: *Confidens hoc ipſum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Chriſti Jeſu.* 2do. Concilium Arauſicanum II. can. 10. ait: *Adjutorium Dei etiam renatis ac Sanctis, ſemper eſt implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono poſſint opere perdurare.* Et Tridentinum ſeſſ. 6. can. 21. *Si quis dixerit, juſtificatum vel ſine ſpeciali auxilio Dei in accepta juſtitia perſeverare poſſe, vel cum eo non poſſe, anathema ſit.* Et can. 26. hanc gratiam *magnum perſeverantiæ donum* appellat. Hoc idem probat S. Auguſtinus toto libro de dono perſeverantiæ, & præcipue ex eo, quia *Eccleſia orat, ut credentes perſeverent; Deus ergo donat perſeverantiam usque in finem.* 3tio. Ratio eſt; quia conjunctio gratiæ cum morte eſt proprius & ſpecialis effectus prædeſtinationis, Ergo eſt per ſpeciale auxilium.

Imo nec parvulis hoc donum deeſt. *Schol.* 1. Etiam parvulis, qui ſuſcepto Baptismo moriuntur, datur ſpeciale donum Perſeverantiæ, ſicut & adultis, qui poſt acceptam gratiam ſtatim moriuntur, & oppoſitum aſſerere juxta P. Gonet parum tutum eſt, tum quia Sap. 4. v. 11. dicitur: *Properavit educere illum, de medio iniquitatum;* tum quia juxta S. Cyprianum l. de mortalit. & S. Auguſtinum de prædeſt. S. S. c. 14. mors, qua ſubtrahuntur homines periculis peccati, eſt ſingulare gratiæ beneficium, a quo nec infantes excipiuntur, qui periculum lubricæ ætatis evadunt. Hoc donum perſeverantiæ conſiſtit formaliter in conjunctione gratiæ cum fine vitæ ex efficaci gloriæ intentione imperata, quam conjunctionem Deus variis modis ſingulari providentia procurat; quibusdam acce-

accelerando mortem, ne in peccatum labantur: aliis prorogando vitam, ut resipiscant: aliis subtrahendo pericula & tentationes, aut eas temperando, quæ omnia spectant ad auxilia extrinseca. Aliis in periculis vires augendo, ut vincant, & insuperabiliter in bono perseverent, quod spectat ad auxilia intrinseca.

Schol. 2. Semipelagiani finalem perseverantiam a libero arbitrio esse contendebant, scilicet activam perseverantiam seu continuationem in statu gratiæ finalis junctam cum actibus virtutis: passivam tamen perseverantiam seu unionem mortis cum gratia donum Dei esse non diffitebantur. Nam I. gratia habitualis homini datur, ut in bono se conservare possit, ad quod sufficit, peccatum vitare, quod potest per liberum arbitrium sine gratia. Respondeo, potest hoc, si præceptum sit facile, & nulla gravis urgeat tentatio, secus si urgeat, quod in perseverando contingit. II. Homo cum virtute perseverantiæ infusa perseverare potest, ergo non eget speciali gratia. Resp. posse quidem potentia antecedente, non vero consequente. Non quæritur, an ad posse perseverare requiratur specialis gratia, sed an ad perseverandum actu requiratur. III. Juxta Tridentinum Sess. 6. c. 11. Deus semel justificatum non deserit, nisi prius ab eo deseratur: Ergo justo non deserenti Deum, non est opus speciali auxilio ad perseverandum, utpote qui Deum non deserit. Resp. justum non deseri a Deo per subtractionem gratiæ efficacis, nisi prius ab eo gratiæ sufficienti resistente deseratur. *Solvuntur objectiones*

Schol. 3. Homini justificato præter gratiam habitualem & virtutes illi annexas ad singulos pietatis actus necessaria est generalis Dei motio ut Auctoris supernaturalis, sicuti ad actus naturales riquiritur motio generalis Dei ut Auctoris naturalis; & quidem hæc motio sufficit ad aliquos actus eliciendos, sicuti natura etiam corrupta cum solo Dei concursu generali aliquod bonum opus moraliter ordinis naturalis elicere po- *An Justus sine speciali gratia diu perseverare possit.*

poteft: (§. 348. Schol. 3.) Ut vero homo juftus diu in bono perfeveret, requiritur gratia fpecialis fuperaddita, quia ob infectionem carnis, & ignorantiam intellectus difficillimum eft homini jufto inter tot & continuas tentationes diu in bono fupernaturali perfeverare. Hinc Concilium Araufficanum II. (§. 351.) vult implorandum Divinum auxilium, ut ad bonum finem quis pervenire, & in bono poffit opere perdurare: ubi pro utraque perfeverantia finali & diuturna fpecialem gratiam requirit: & Tridentinum (§. cit.) indefinite ftatuit, juftificatum fine auxilio Dei fpeciali perfeverare non poffe. Non obftat I. quod ad diu fervanda præcepta naturalia, & vincendas tentationes fufficiat minima Charitas. Refp. fufficit quidem in actu primo per modum habitus, quo quis utitur, cum vult: non vero fufficit in actu fecundo, ut femper velit. Non obftat II. quod homo juftus fit homo fanus. Refp. enim, hominem juftum per gratiam non ita adæquate fanari, ut in eo non remaneat corruptio carnis & ignorantia intellectus, & confequenter difficultas ad diu in bono perfeverandum per fpecialem gratiam fuperanda.

§. 352.

Gratia fufficiens quid.

Gratia actualis, cujus neceffitatem hactenus confideravimus, dividitur in fufficientem & efficacem, (§. 343. Schol. 2.) Quare de gratia fufficiente nunc agendum eft, quæ juxta mentem Ecclefiæ eft illa gratia, quæ expeditam, proportionatam & relativam ad præfentes fubiecti circumftantias confert voluntati ad opus bonum potentiam, ac vires pares fuperandæ oppofitæ concupifcentiæ. Nam 1mo. damnata eft hæc prima Janfenii propofitio: *Aliqua Dei præcepta hominibus juftis volentibus & conantibus fecundum præ-*

præsentes, quas habent, vires, sunt impossibilia, deest enim gratia, qua possibilia fiant. Ex quo sic: Ecclesia illam in gratia sufficiente agnoscit ad opus bonum potentiam, quam negat in hac propositione damnata Jansenius: sed hic non negat in gratia sua parva, quam sufficientem vocat, absolutam ad bonum potentiam, sed tantum relativam ad præsentes justorum vires, *secundum præsentes, quas habent, vires*: Ergo Ecclesia non tantum absolutam, sed & relativam agnoscit in gratia sufficiente ad opus bonum potentiam. 2*do*. Si gratia sufficiens non daret hanc potentiam relativam, mandata Dei hominibus nec utilia esse, nec imponi possent; quid enim prodest lex, si destituta fuerit gratia proportionata ad præsentes subjecti circumstantias? ita argumentatur S. Augustinus de grat. & lib. arbit. c. 6. & 18. Deinde Mandata Dei sunt justis possibilia: sed si gratia sufficiens non dat vires relative pares tentationi superandæ & præceptis observandis, nequit intelligi quomodo mandata Dei sint justis possibilia: Ergo gratia sufficiens dat has vires. Denique multis continuo pulsamur tentationibus, quibus fortes in fide resistere tenemur: sed nisi nos Deus adjuvet gratia, quæ pares vincendis relative tentationibus vires conferat, iis resistere non valemus, sed necessario cedimus: Ergo gratia sufficiens has vires confert. Hinc 1. Cor. 10. v. 13. dicitur: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.*

Janſeniſmus ejusque ſyſtema.

Schol. 1. Janſenius a. 1585. in territorio Laerdamenſi natus famoſum opus, Auguſtinus inſcriptum compoſuit, in quo 20 annis laboravit, & poſtquam Epiſcopus Iprenſis a. 1635. conſecratus fuerat, complevit, quod poſt ejus an. 1638. obitum editum fuit, in quo tamen ſe & ſua ſcripta Romanæ ſedis judicio ſubjecit. Mox ut lucem aſpexit Janſenii liber, prohibitus fuit ab Urbano VIII. in Bulla: *In eminenti*, quæ tamen obſtantibus Janſeniſtis in Belgio ſolenniter promulgata non fuit, usque ad annum 1648. Et a. 1653. Innocentius X. conſtitutionem edidit: *Cum occaſione* in qua quinque propoſitiones ſequentes ex libro Janſenii excerptas damnavit. I. *Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus & conantibus ſecundum præſentes, quas habent, vires, ſunt impoſſibilia, deeſt etiam gratia, qua poſſibilia fiant.* II. *Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur.* III. *Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione.* IV. *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant hæretici, quod vellent, eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere vel obtemperare.* V. *Semipelagianum eſt dicere, Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe aut ſanguinem fudiſſe.* Prima propoſitio ut temeraria, blasphema, impia & hæretica damnata fuit: Secunda & tertia ut hæretica; Quarta ut falſa & hæretica. Quinta ut falſa, temeraria, ſcandaloſa, & intellecta eo ſenſu, quod Chriſtus pro ſalute tantum prædeſtinatorum mortuus ſit, impia, blasphema, contumelioſa, Divinæ pietati derogans & hæretica. Hæc Conſtitutio in Gallia recepta fuit, quam ut eluderent Janſeniſtæ, excogitarunt famoſam diſtinctionem juris & facti, (§.28. Schol.) quam eliſit Alexander VII. a. 1665. in nova Conſtitutione. *Regiminis Apoſtolici*, dum fidei formulam ab omnibus ſubſcribendam: *Ego N. conſtitutioni Apoſtolicæ Innocentii X. &c.* propoſuit, cui tamen Janſeniſtæ rigidiores ſine limitatio-

tatione subscribere recusant, molliores vero putant, se sine exceptione subscribere posse, quia hæc subscriptio est signum interni assensus respectu dogmatis, & signum reverentiæ externæ respectu facti. (§. 28. Schol.) Cum vero nonnulli Episcopi Belgici nonnullas additiones formulæ illi fecissent, eas Innocentius XII. a. 1694. improbavit, & jussit formulæ subscribi & damnari propositiones Jansenii in sensu obvio, quem formulæ & propositionum verba præseferunt. Cumque hæc verba: *in sensu obvio*, Jansenistæ ita exponerent, quasi Papa tantum vellet, ut propositiones in seipsis damnarentur in sensu obvio verborum sine respectu ad sensum Jansenii, idem Pontifex in Brevi a. 1696. dato declaravit, nomine prætensorum Jansenistarum non fictos, sed veros & declaratos intelligi. Anno 1702. confictus fuit famosus casus conscientiæ, in quo quidam Clericus inducitur, cui absolutio denegata fuit, quia declaraverat, se revera quinque propositiones absolute damnare & formulæ Alexandri VII. subscripsisse, nihilominus quantum ad quæstionem facti, an libro Jansenii sint attribuendæ, se putare, sufficere religiosum silentium. Hic casus propositus fuit 40 Doctoribus Parisiensibus, qui responderunt: hujus Ecclesiastici viri sententiam nec novam esse nec singularem, nec ab Ecclesia damnatam, nec talem, ut possit illi confessarius Sacramentalem absolutionem denegare, etsi pœnitens suam sententiam retractare nolit. Hanc responsionem proscripsit Clemens XI. Cardinalis Noallius, & plures Galliæ Episcopi, ac omnes Doctores uno excepto subscriptionem suam revocarunt. Tandem Clemens XI. in Bulla: *Vineam Domini Sabaoth*, confirmatis prædecessorum suorum constitutionibus decrevit, obedientiæ, quæ præinsertis constitutionibus debetur, obsequioso illo silentio minime satisfieri. Systema Jansenii in sequentibus consistit: 1. Distinctio inter statum innocentiæ, & naturæ lapsæ in eo consistit, quod in statu naturæ innocentis non essent nisi gratiæ sufficientes pendentes a voluntate Adami, cum econ-

tra in ſtatu naturæ lapſæ tantum dentur gratiæ efficaces humanæ voluntati abſolute dominantes. Janſ. de grat. primi hom. c. 14. 2. Unde gratia efficax ex nulla alia cauſa eſt neceſſaria pro hoc præſenti ſtatu, quam quia natura noſtra infirma & per peccatum corrupta eſt. 3. Hæc gratia juxta Janſenium eſt delectatio ſpiritualis, ſeu motus indeliberatus delectationis cœleſtis, quæ nos movet ad bonum: ſicuti cupiditas eſt motus indeliberatus delectationis terrenæ, quæ nos movet ad malum. Janſ. l. 4. de grat. Chriſti c. 1. 4. Si delectatio cœleſtis ſit aliquo gradu ſuperior, delectatione terrena, gratia ſit victrix, & nos ad bonum neceſſario rapit: quodſi vero terrena delectatio ſit ſuperior, cupiditas fit victrix, & nos neceſſario rapit ad malum, ſicuti majus pondus in bilance elevat minus; tum quia neceſſe eſt, ut ſecundum id, quod magis delectat, operemur; tum quia hæc delectatio relative victrix ſive gratiæ ſive cupiditatis diametraliter opponitur indifferentiæ agendi vel non agendi. Neque hoc tollit libertatem juxta Janſenium, juxta quem indifferentia agendi, vel non agendi non eſt eſſentialis libertati, & libertas eſt voluntas, quæ eoipſo, quod vult, libera eſt, ita ut ſola coactio, non vero neceſſitas ſaltem mutabilis repugnet libertati: dico mutabilis: nam Janſenius duplicem neceſſitatem diſtinguit: unam fixam & immutabilem, quæ in nullis circumſtantiis vinci poteſt, qualis eſt neceſſitas, qua Deus ſeipſum diligit, & qua Beati Deum amant: & hæc neceſſitas repugnat libertati non quidem eſſentiali, ſed libertati ſtatus viatoris: Altera eſt neceſſitas mutabilis, tranſitoria, relativa, quæ ſtantibus præſentibus circumſtantiis relative ad vim oppoſitam ſuperiorem vinci non poteſt, licet abſolute & in aliis circumſtantiis vinci poſſit: ſic a terrena delectatione ſuperante cœleſtem movemur ad malum neceſſitate mutabili & relativa, quia licet ſtante hac ſuperioritate delectatio terrena vinci non poſſit a gratia, poteſt tamen abſolute vinci, ſi delectatio cœleſtis evadat ſuperior: hæc neceſſitas mutabilis juxta Janſenium non

non officit libertati hominis in hac vita, quæ proinde libertas tota consistit in vertibilitate de una ad alteram necessitatem, prout delectatio cœlestis & terrena in vincendo alternant. Et hæc est basis totius hæresis Jansenianæ. Ex qua fluit, 5. Fuisse in Deo voluntatem antecedentem salvandi omnes homines tantum pro statu innocentiæ, vi cujus voluntatis Adam recepit gratias sufficientes: pro statu vero naturæ lapsæ, tantum datur voluntas consequens salvandi omnes, & voluntas antecedens nunc est sterilis erga homines lapsos, nec ex illa obvenit homini ulla gratia nequidem mors Christi, unde Christus pro omnibus non est mortuus. 6. Ut vero Jansenius Catholicis fucum faciat, & gratias sufficientes non omnino rejicere videatur, dicit dari in hoc statu naturæ lapsæ parvas gratias, quæ hominem utcunque moveant ad bonum, quæ desideria imperfecta in eo excitent, & quibus homo resistit.

Schol. 2. Quesnellus a. 1634. Parisiis natus, factus Pater Congregationis Oratorii, scripsit a. 1681. Reflexiones morales super Novum Testamentum, in quibus cum multi errores in Bajo & Jansenio damnati reperirentur, Clemens XI. a. 1708. sub anathemate hunc librum prohibuit: quod cum nonnulli iniquius ferrent, libro Quesnelli accurate examinato Clemens XI. a. 1713. librum & 101 propositiones excerptas damnavit in celebri constitutione: *Unigenitus*, cui multi Galli se opponentes cum 4 Episcopis ad futurum generale Concilium appellarunt dicti ideo Appellantes. Nihilominus in Concilio Ebredunensi Constitutio acceptata fuit a. 1727. cui anno sequenti etiam Cardinalis Noailles accessit. Appellantes pro confirmatione suæ pertinaciæ miraculum ad sepulchrum Diaconi Paris in appellatione mortui, & in cœmiterio S. Medardi sepulti commenti sunt, quo puellam ejus intercessione visum & usum crurum recepisse jactitabant, quod tamen ab Archiepiscopo Parisiensi rigido examini subjectum falsum esse, deprehensum fuit. *Quesnelli errores.*

Schol. 3. Ex ſyſtemate Janſenii patet, quid ille nomine gratiæ ſufficientis intelligat, ſcilicet parvam illam gratiam (Schol. 1.) deſcriptam: negat vero gratiam ſufficientem, quæ voluntati expeditam, proportionatam & relativam ad præſentes ſubjecti circumſtantias, ac vires pares ſuperandæ oppoſitæ concupiſcentiæ præſtat. Nam I. Rom. 7. v. 19. Apoſtolus ait: *Non quod volo bonum, hoc facio, ſed quod nolo malum, hoc ago.* Et Joann. 13. *non potes me ſequi modo:* Ergo gratia ſufficiens pares ad operandum vires non præſtat. Reſp. Apoſtolus loquitur de motibus concupiſcentiæ indeliberatis, quos in ſe excitari dolebat. De altero reſpondebimus inferius. II. S. Auguſtinus de grat. & lib. arbit. c. 17. ait: *Qui vult facere Dei mandatum, & non poteſt, jam quidem habet voluntatem bonam, ſed adhuc parvam & invalidam, poterit autem, cum magnam habuerit & robuſtam.* Et l. de nat. & grat. c. 66. admittit neceſſitatem peccandi. Reſp. S. Auguſtinus nomine parvæ gratiæ intelligit ſufficientem, quam efficaci opponit. Et agnoſcit neceſſitatem peccandi ſine gratia, non vero cum gratia, qua poſita datur quidem ob infirmitatem noſtram vaga & indeterminata neceſſitas, non vero determinata, hic & nunc actualis. III. Parva illa gratia Janſenii confert voluntati potentiam relativam, ad præſentem concupiſcentiam debellandam, licet illa potentia non ſit completa, nec juncta cum actu niſi accedente auxilio Dei efficaci. Reſp. fucum hic faciunt Janſeniſtæ, qui nolunt agnoſcere ſed ſubterfugere gratiam relative ſufficientem. IV. Gratia quæ pares vires ad debellandam ſuperiorem concupiſcentiam præſtet, ſola ſufficit ſine novo Dei auxilio: Ergo ultra ſufficientem non requiritur gratia efficax. Reſp. gratia relative ſufficiens non eget novo auxilio, ut quis vere poſſit vincere oppoſitam ſuperiorem concupiſcentiam, eget tamen, ut eam actu vincat & ſuperet.

§. 353.

§. 353.

Licet autem gratia sufficiens conferat voluntati expeditam, proportionatam, & relativam ad præsentes subjecti circumstantias potentiam, (§. 352.) ei tamen resisti potest hoc sensu, quod illo privetur effectu, quem relative ad actualem oppositam concupiscentiam ex ordinatione & voluntate Dei hic & nunc habere potest. Nam 1*mo*. illa sola gratia est vere sufficiens, quæ relativam ad præsentes circumstantias confert ad opus bonum potentiam, (§. 352.) Ergo non aliter huic gratiæ resistitur, quam quod eo frustretur effectu, quem relative ad oppositam actualem concupiscentiam habere potest. 2*do*. ut voluntas dicatur proprie gratiæ resistere, liberum ei esse debet, ulteriorem effectum assequi vel impedire: Sed hoc non fit in systemate Jansenii, nam parva illa gratia, si cupiditas fuerit superior, opus perficere nequit ob debilitatem virium, & si delectatio cælestis fuerit superior, parva illa gratia effectum impedire nequit, Ergo cum illa parva gratia interiori gratiæ resisti nequit, quod tamen in propositione secunda Jansenii damnatur. *Gratiæ interiori resisti potest.*

§. 354.

Admittenda est in statu naturæ lapsæ gratia vere ac proprie sufficiens. Ita docet 1*mo*. S. Scriptura. Prov. 1. v. 24. *Vocavi, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret.* Hæc vocatio fuit vere sufficiens, *Datur gratia vere sufficiens.*

tum quia Deus jubet converſionem v. 23. *Convertimini ad correptionem meam* : tum quia promittit huic converſioni Spiritum S. tum quia extendit manum utique ad ſerio juvandum : tum quia minatur pœnam æternam non cooperantibus. v. 26. Deinde Iſ. 5. v. 4. dicitur : *Quid eſt, quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei ? an quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruſcas ?* Hic domus Iſrael ſub nomine vineæ habuit gratias vere & pure ſufficientes ratione tot mediorum, quæ dedit ei Deus v. 2. ut afferret fructum, quem prudenter non expectaſſet, ſi quid ad fructificandum neceſſarium defuiſſet, unde etiam provocat ad teſtimonium propriæ eorum conſcientiæ v. 3. *Habitatores Jeruſalem & viri Juda, judicate inter me & vineam meam*: Ergo habuerunt gratiam vere ſufficientem, imo etiam pure ſufficientem, quia culpa voluntatis eorum effectu caruit. *Dicunt* quidem Calviniſtæ, hanc eſſe meram parabolam, & ſermonem eſſe non de beneficiis, ſed ſuppliciis a vinea promeritis, ita ut ſenſus ſit: plantavi vineam, quid jam faciendum, niſi ut puniam ſterilem ? Verum parabolam hanc de Judæis explicat ipſe Deus v. 7. & Chriſtus Matth. 21. & ſermonem eſſe de beneficiis patet ex contextu, hinc loquitur in præterito & non feci עָשִׂיתִי ei ? ac modo v. 5. ad ſupplicia deflectit. *Dicunt* 2. Janſeniſtæ, Deum tantum loqui de gratiis externis. Sed cum loquatur de omnibus mediis ad converſionem neceſſariis, etiam gratias internas intelligit. Rurſus Matth. 23. v. 37. *Quoties*

ties volui congregare filios tuos, & noluisti? certe hic affectus Christi sterilis non fuit sine gratia interna illustrante mentem & movente voluntatem. Act. 7. S. Stephanus ait, Judæos Spiritui S. resistere. 1. Thess. 5. *Nolite Spiritum extinguere.* 2. Con. 6. v. 1. hortatur eos Apostolus, ne in vacuum gratiam Dei recipiant. Apoc. 3. *Ego sto ad ostium, & pulso, si quis mihi aperuerit, intrabo ad illum:* Ergo plures gratiæ desunt, illi resistunt, eam extinguunt, & in vacuum recipiunt, quod non tenet de gratia efficaci, adeoque de sufficiente, & quidem interna, quæ per Spiritum S. clare significatur. 2*do.* ita definiunt Concilia. Arausicanum II. can. 25. *Secundum Fidem Catholicam credimus, quod accepta per Baptismum gratia omnes baptizati Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem animæ pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.* Et Tridentinum sess. 6. cap. 11. ait: *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere, quod non possis, & adjuvat, ut possis.* Igitur de fide est, mandata Dei esse justis possibilia, qui tamen illa non semper implent, consequenter datur eis gratia, qua possibilia fiant, quia viribus naturæ non sunt possibilia: Sed hæc gratia non est efficax, quia illa non semper implent: Ergo sufficiens. 3tio. patet ex Patribus tum græcis, quos Jansenius nobis concedit: tum Latinis & maxime S. Augustino, quem Jansenius totum sibi vindicare vult. Hic l. de nat. & grat. c. 43. docet, Deum non præcipere impossi-

possibilia: Ergo supponit gratiam, qua possibilia fiant, & quia ea homines non semper observant, supponit gratiam sufficientem. Deinde in l. de grat. c. 47. ait: *Si consenserit nobis Pelagius non solum possibilitatem in homine, etiamsi nec velit, nec agat bene, sed ipsam quoque voluntatem & actionem . . . Divinitus adjuvari . . . nihil de adjutorio gratiæ Dei, quantum arbitror, inter nos controversiæ relinquetur.* Ergo S. D. agnoscit gratiam possibilitatis seu sufficientem distinctam a gratia actionis, seu efficaci. Et l. 83. quæst. q. 68. ait: *Ad illam cœnam . . . nec omnes, qui vocati sunt, venire non voluerunt, neque illi, qui venerunt, venire possent, nisi vocarentur. Itaque nec illi debent sibi tribuere, qui venerunt, quia vocati venerunt; nec illi, qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantum sibi, quoniam ut venirent, vocati erant in libera voluntate.* Et l. de nat. & grat. c. 67. excusantes se peccatores refellit, *quia Deus multis modis aversum vocat, docet credentem, consolatur sperantem, diligenter adhortatur, conantem adjuvat, exaudit deprecantem, & peccator volentem sanare contemnit.* Ergo datur gratia vere sufficiens. Hæc enim 4to. est donum supernaturale mentem illuminans & voluntatem movens & tribuens expeditam & relativam ad opus bonum potentiam &c. (§. 352.) Sed talis juxta modo dicta datur, Ergo datur sufficiens.

Solvuntur objectiones Jansenistarum.

Schol. Jansenius negat in statu naturæ lapsæ dari gratiam vere & proprie sufficientem (§. 352. Schol. 1.) nam gratia illa parva, quam admittit, insu-

insufficiens est, & impar ad majorem actualem concupiscentiam vincendam. Probat hoc I. ex S. Scriptura, quæ non aliam gratiam nisi efficacem agnoscit Joan. 10. v. 27. *Oves meæ vocem meam audiunt . . , non rapiet eas quisquam de manu mea* Rom. 9. *Voluntati ejus quis resistet?* Resp. loquitur quidem sæpe S. Scriptura de gratia efficaci, sed sufficientem non excludit, quam alibi commemorat. II. S. Augustinus pluribus in locis requirit gratiam efficacem, ut homo possit & velle & operari bonum: uti l. de prædest. S. S. c. 8. ait: eos qui non credunt *foris tantum audire non intus.* Item illam tantum gratiam agnoscit, quam negavit Pelagius, quæ est gratia efficax. Et l. de corrept. & grat. statuit discrimen inter gratiam status innocentiæ & naturæ lapsæ in eo, quod gratia sufficiens sit propria statui innocentiæ, efficax statui naturæ lapsæ. Resp. S. Augustinus vult eos, qui non credunt foris tantum audire, quantum ad effectum, quia non magis credunt, quam si foris tantum audirent, non vero quod non habeant gratiam internam sufficientem. Pelagius non solum gratiam efficacem, sed etiam sufficientem negavit, & utramque S. Augustinus defendit. Item S. Augustinus discrimen inter gratiam utriusque status in eo statuit, quod in statu naturæ lapsæ homo ad perseverandum egeat gratia speciali sanante & roborante suam infirmitatem: Adam vero in statu innocentiæ tantum eguerit gratia secundum communem cursum applicante & movente. III. Nullæ preces Ecclesiæ gratiam sufficientem a Deo postulant, ergo non datur. Resp. Ecclesia omnem gratiam ad salutem necessariam a Deo postulat, cum ergo secundum prudentem Dei œconomiam etiam sufficiens sit utilis & necessaria, eam etiam a Deo postulat, quam licet Deus omnibus det, eam tamen ab eo petere justum est. IV. Gratia sufficiens juxta Thomistas etiam effectum habet: Ergo omnis gratia interna est efficax. Resp. Gratia sufficiens dum intellectum illuminat & voluntatem movet, ille illuminatur, hæc movetur, ergo effectum habet: quia tamen principalem effectum,

ſcilicet converſionem, ad quam diſponit & potentiam confert, non obtinet, non dicitur ſimpliciter efficax, ſed inefficax, quia hunc principalem effectum non conſequitur. V. Illa tantum gratia eſt ſufficiens, præter quam nulla alia requiritur: Sed talis non eſt illa, quæ vulgo ſufficiens dicitur, cum præter illam novum auxilium ad agendum requiratur: Ergo non eſt ſufficiens. Reſp. Gratia ſufficiens in ſenſu grammaticali eſt illa, præter quam nulla alia requiritur, non vero in ſenſu Theologico (§. 352.) explicato.

§. 355.

Omnibus Juſtis datur gratia ſufficiens.

Juſtis omnibus urgente præcepto datur a Deo gratia vere ſufficiens, per quam relative ad actualem & præſentem concupiſcentiam poſſunt aut tentationes ſuperare, aut mandata hic & nunc obſervare. Probatur hoc 1*mo*. ex S. Scriptura 1. Cor. 10. v. 13. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione proventum, ut poſſitis ſuſtinere.* Loquitur hic Apoſtolus de juſtis, uti patet ex v. 12. *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat, ne cadat.* Porro tentarentur juſti ſupra id, quod poſſunt, niſi haberent gratiam ſufficientem (§. 352.) Janſenius quidem hunc locum de ſolis prædeſtinatis exponit, qui nunquam finaliter tentationi ſuccumbunt. Sed falſo, nam dicitur: *cum tentatione*, non vero: *ex tentatione*, uti legit verſio montenſis: dicitur: *ut poſſitis ſuſtinere*: dicitur: *faciet proventum*, non vero victoriam: non additur conditio: ſi prædeſtinati eſtis: Unde ſenſus eſt: in tentatione ipſe roborabit vos gratiæ ſuæ ſuffi-

cienti auxilio, quo possitis eam sustinere. Patet igitur textum ad prædestinatos quantum ad finalem perseverantiam a Jansenio & Estio male restringi, tum quia nullum in eo perseverantiæ finalis vestigium apparet: tum quia ad omnes fideles Corinthios illa verba diriguntur, qui non omnes erant prædestinati: tum quia Tridentinum sess. 24. can. 9. hunc textum ad omnes continentiæ voto obstrictos extendit, quorum tamen aliqui tentationi succumbunt. 2*do*. probatur ex Conciliis: Milevitanum can. 3. statuit: *Placuit, ut quicunque dixerit, gratiam Dei, in qua justificamur per I. C. D. N. ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt, non etiam ad adjutorium, ut non committantur, anathema sit.* Ergo datur justis gratia, qua adjuventur ad peccatum non committendum, quæ erit sufficiens, cum justi nihilominus subinde labantur. Confirmat hoc Tridentinum sess. 6. cap. 11. dicens: *Nemo temeraria illa & a Patribus prohibita sub anathemate voce uti (debet) Dei præcepta homini justificato ad observandum esse impossibilia: nam Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere, quod possis, & petere, quod non possis, & adjuvat ut possis: cujus mandata gravia non sunt, cujus onus suave est: Deus namque sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab iis prius deseratur.* Ergo Concilium docet, Deum adjuvare justos, ut possint, quod fit per gratiam sufficientem. Item Deus justos non deserit; desereret autem, nisi daret gratiam sufficientem. Certe hic non damnatur error Luthe-

ranorum & Calviniſtarum docentium, ideo mandata Dei eſſe juſtis impoſſibilia, quia omnia eorum opera ob pravam concupiſcentiam ſunt peccata, uti explicat Concilium Janſenius: ſed damnat errorem eorum, qui volunt mandata Dei ex defectu gratiæ eſſe juſtis impoſſibilia, quod docet Janſenius. Quippe Concilium damnat errorem jam a Patribus, ſcilicet Concilii Milevitani & Arauſicani II. proſcriptum: ſed Patres non proſcripſerunt hunc Lutheri & Calvini errorem ſibi adhuc eo tempore incognitum: Ergo damnat ſententiam, quam Janſenius poſtea propugnavit poſt Lutherum, ſcilicet homini juſto aliquando deeſſe gratiam, qua mandata Dei poſſibilia fiant. Deinde Concilium ſeſſ. 5. & 6. can. 25. Lutheri ſententiam damnat: Ergo can. 11. & 18. damnat errorem Janſenii: quod clare oſtendunt rationes, quibus Concilium can. 11. confirmat doctrinam Catholicam: 1. quia Deus jubendo monet, quod poſſis . . & adjuvat ut poſſis. 2. quia mandata ejus gravia non ſunt. 3. Quia ſua gratia ſemel juſtificatos non deſerit, quæ contra errorem Janſenii directe pugnant. Nec juvat cum Janſeniſtis dicere, Deum gratia habituali non deſerere juſtum, niſi prius per peccatum mortale ab eo deſeratur: Nam Concilium docet, Deum non deſerere juſtum ea gratia, qua poſſit peccatum vitare, præceptum implere, & in bono usque in finem perſeverare. cap. 13. *In Dei enim auxilio firmiſſimam ſpem collocare & reponere omnes debent: Deus enim, niſi ipſi illius*

illius gratiæ desuerint, sicut cœpit opus bonum ita perficiet, operans velle & perficere. Ubi certe de gratia actuali sermo est. Et cap. 16. *Cum Christus Jesus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, & comitatur & subsequitur, nihil ipsis justificatis amplius deesse credendum est, quominus plene illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta, Divinæ Legi, pro hujus vitæ statu satisfecisse censeantur.* 3*tio.* probatur ex S. Augustino, qui l. de corrept. & grat. c. 7. ait: *Homo in eo, quod audieras ac tenueras, in eo perseverares, si velles, nullo autem modo dici potest, id, quod non audieras, crederes, si velles.* Ecce gratiam sufficientem justo collatam; nam qui dicitur aliquid facturus, si vellet, debet habere expeditam ad id facultatem. Deinde S. Augustinus multis in locis docet, mandata Dei non esse homini impossibilia: Ergo admittit gratiam sufficientem in justis ad ea observanda. Ex his sequitur 4*to.* hanc primam Jansenii propositionem: *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus, secundum præsentes, quas habent vires, sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant:* Constitutionibus summorum Pontificum Innocentii X. & Alexandri VII. merito esse damnatam ut temerariam, quia est contraria communi Catholicorum sententiæ: ut blasphemam, quia derogat justitiæ Dei, & fidelitati in promissis: ut hæreticam, quia pugnat contra Verbum Dei, & definitionem Ecclesiæ. Ratio

eſt 5*to.* Juſti tenentur & poſſunt obſervare mandata Dei: ſed hoc poſſunt ſolum per gratiam ſufficientem (§. 348. juncto §. 352.) Ergo datur illis gratia ſufficiens.

Solvuntur objectiones. *Schol.* Janſenius negat juſtis urgente præcepto conferri a Deo gratiam vere ſufficientem, per quam relative ad præſentem concupiſcentiam tentationes ſuperare & mandata obſervare poſſint. I. Quia homo ſine gratia efficaci nil boni ad ſalutem pertinens præſtare poteſt. Joan. 6. v. 43. *Nemo venit ad me, niſi Pater ... traxerit eum.* Reſp. S. Scriptura ſæpe loquitur de gratia præveniente ad ſingulos bonos actus neceſſaria, trahere enim indicat, quod gratia voluntatem, non voluntas gratiam præveniat. II. Concilia & Patres de ſola gratia efficaci juſtis conceſſa loquuntur, quia ſtatuunt ſine gratia nihil boni fieri poſſe. (§. 346.) Reſp. Concilia & Patres ſolum contra Pelagianos neceſſitatem gratiæ in genere aſtruunt, & volunt eſſe efficacem cum agimus, ſed ſufficientem non excludunt. III. S. Auguſtinus l. de grat. Chriſti c. 11. a Pelagio poſcit, ut eam ex fide Catholica gratiam fateatur, qua bonum non tantum ſuadetur, ſed etiam perſuadetur. Et l. de don. perſev. c. 22. docet Deum a juſto non prædeſtinato *ſubtrahere obediendi vires*, & conſequenter gratiam ſufficientem, quod tamen ob populi ſcandalum non vult aperte dici. Et de correp. & grat. c. 8. dicit Deum, quibusdam juſtis *perſeverantiam in bono non dare.* Et de perſ. juſtit. c. 8. ait: juſtum ex præſenti gratia aliquando *non poſſe certa aliqua mandata obſervare:* Et quidem hoc ex pœna peccati originalis. Reſp. in primo loco S. Auguſtinus probat, gratiam internam eſſe neceſſariam, quæ ſubinde eſt efficax, ſubinde ſufficiens. In ſecundo loco omnino illa propoſitionem reprobat & in reſponſione ad 12 ait: *vires itaque obedientiæ non ideo cuiquam ſubtraxit, quia eum non prædeſtinavit: ſed ideo non prædeſtinavit, quia receſſurum ab ipſa obedientia eſſe prævidit.* In tertio loco agit de actuali perſeverantia, non de potentia perſe-

perseverandi. In quarto loco vult justum potentia proxima quædam mandata observare non posse sine gratia efficaci, bene tamen remota, quatenus orare potest, ut uberiorem gratiam accipiat. IV. S. Petrus fuit justus eo tempore, quo Christum negavit: sed tunc defuit illi gratia sufficiens, nam Christus ipse Joan. 13. v. 36. dixit: *non potes me sequi modo, sequeris autem postea.* Resp. S. Petrus, quando Christum negavit, ab interna justitia jam defecit. Deinde S. Petrus non habuit quidem tunc gratiam efficacem, habuit tamen sufficientem. Verba Christi solum innuunt, S. Petrum tunc non moriturum esse, cum necdum haberet mandatum moriendi.

§. 356.

Gratia sufficiens omnibus conceditur vel in præparatione, vel in executione. Ita 1mo. docet S. Scriptura. Ezech. 33. v. 10. *Nolo mortem impii, sed ut convertatur.* 1. Tim. 2. v. 4. *Deus vult omnes homines salvos fieri.* (§. 87.) Ergo media ad salutem necessaria & gratiam sufficientem illis confert, vel saltem præparat. 2*do*. Concilium Valentinum III. can. 2. ait: malos non ideo perire, quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt. Et Tridentinum dicit, *Deum nos adjuvare, ut possimus.* 3*tio*. Innocentius I. in ep. ad Conc. Cartha. ait: *Quotidiana præstat homini remedia.* Et S. Augustinus l. 3. de lib. arbit. c. 22. *Accepit autem homo, ut pie & diligenter quærat, si velit.* 4*to*. Ratio est: Deus serio vult omnium hominum salutem: (§. 87.) Sed hæc non est possibilis sine gratia saltem sufficiente: (§. 346.) Ergo omnibus eam vel confert vel saltem præparat.

Gratia sufficiens omnibus vel præparatur vel datur.

Schol.

Solvuntur objectiones *Schol.* 1. Lutherus & Calvinus docent, iis omnibus deesse auxilium sufficiens, qui non sunt prædestinati. I. Quia S. Augustinus ep. 207. ait: *scimus gratiam non omnibus hominibus dari.* Et l. de corrept. & grat. c. 11. *nunc quibus deest tale adjutorium, pœna peccati est.* Resp. S. D. loquitur de gratia efficaci & justificationis, non vero de gratia sufficiente. II. Si S. Augustinus voluisset admittere gratiam sufficientem in omnibus, potuisset ex hoc capite facile refutare monachos Adrumetinos conquerentes se injuste corripi, quod id non facerent, ad quod gratiam non haberent: quod tamen non facit, sed causam negatæ gratiæ rejicit in peccatum originale. Resp. S. D. probat etiam eos injuste conqueri, quia acceperunt gratiam sufficientem, per quam efficacem impetrare poterant: *orent*, ait, *ut, quod nondum habent, accipiant.* originale autem tantum radicale motivum rejectionis est in iis, quibus remissum est: (§. 102. Schol. 4.) & ibi loquitur S. D. de infidelibus.

An infidelibus dentur gratiæ sufficientes. *Schol.* 2. Quærunt hic Scholæ, salva fide, nam juxta D. Tournely, hoc unum est de fide, justis non deesse gratiam, qua mandata Dei illis possibilia fiant, an etiam infidelibus dentur gratiæ sufficientes. Verosimilius est, etiam infidelibus dari quasdam gratias sufficientes vere & proprie dictas, quibus mediate & fidem & salutem obtinere possint, & non tantum has gratias illis præparari, uti vult P. Gonet. Probatur hoc 1. Rom. 1. v. 20. ubi gentes dicuntur ex rebus creatis potuisse Deum cognoscere, glorificare, & ad ejus cultum & amorem excitari, ita ut inexcusabiles sint, quia cum cognovissent eum, non sicut Deum glorificaverunt. Sed excusari possent, si omni gratia interna destituti fuissent, cum gratia externa sine interna nihil ad motum veræ pietatis conferat (§. 346.) Ergo hac non destituti fuerunt. 2. S. Augustinus in Ps. 57. ait: *In ipsis cordibus nostris veritas scripsit: Quod tibi non vis fieri, ne facias alteri . . . Sed ne homines sibi aliquid defuisse quererentur, scriptum est & in tabulis, quod*

in cordibus non legebant. Et S. Prosper de voc. gent. c. 14. *Adhibita semper est universis hominibus quædam supernæ mensura doctrinæ, quæ etsi parcioris occultiorisque gratiæ fuit, sufficit tamen, sicut Dominus judicavit, quibusdam ad remedium, omnibus ad testimonium.* Et Orosius in apol. de arbit. libertate. *Mea semper hæc est fidelis & indubitata sententia, Deum adjutorium suum... universis in hoc mundo gentibus propter longanimem sui æternamque clementiam subministrare.* 3. Deus vult serio omnes salvos fieri, (§. 87.). Ergo etiam media & gratiam sufficientem ad hoc illis confert, Non obstat I. quod fides sit prima omnium gratiarum: Ergo cum infideles non habeant fidem, nec habent gratiam sufficientem. Resp. Fides inchoata & imperfecta, scilicet cognitio Dei, est prima gratia, non vero fides perfecta & explicita in Christum, quæ quidem est prima gratia, qua juste vivitur, & ad gratiam sanctificantem homo proxime disponitur, non vero est prima gratia absolute, quo remote disponitur. Fides autem inchoata juxta S. Augustinum de prædest. c. 8. quibusdam non datur quoad actum, quia non omnes credunt, datur tamen quoad posse saltem remotum. II. Sic non daretur ignorantia invincibilis fidei, & Ecclesia frustra oraret pro infidelibus, ut Deus eos ad fidem adducat. Resp. Ignorantia Evangelicæ fidei in infideli talis est, ut moraliter vinci non possit ex certa & deliberata intentione, quia medium ad eam vitandam confuse solum illi proponitur, licet absolute vinci possit, adeoque est invincibilis. Orat autem Ecclesia pro infidelibus, ut Deus præter illas gratias, quibus mediate ad fidem pervenire possunt, hoc est, majora gratiæ auxilia impetrare, iisque mediantibus fidem obtinere, det illis gratiam, ut ad fidem immediate perveniant, quæ gratia fidei *non est omnium.* 2 Thess. 3. v. 2. III. Gratia sufficiens est illuminatio mentis & excitatio voluntatis, quam Deus in nobis operatur: sed infideles hanc non sentiunt: Ergo non habent imo juxta S. Augustinum serm. 154. gratia Christi infidelibus non datur. Resp. Infideles illam inspiratio-

nem non sentiunt, id est, non reflectunt, nec a Deo esse intelligunt, licet sentiant. Item non habent gratiam Christi resurrectionis gloriosæ justorum, habent tamen gratiam Christi, qua remote ad eum converti possunt. IV. Act. 14. v. 15. Deus dicitur in præteritis generationibus dimisisse omnes gentes ingredi vias suas. Et c. 16. v. 6. Paulus & Timotheus prohibentur a Spiritu S. loqui Verbum Dei in Asia: ergo gratia sufficiens illis concessa non fuit. Resp. Ex primo solum colligitur, illis gentibus tam copiosam gratiam concessam non esse, qualis aliis obtigit, non vero nullam. Eodem modo Asiaticis tunc quidem gratia fidei data non fuit, sed nullam collatam esse, plane non sequitur.

An excœcatis detur gratia sufficiens.

Schol. 3. Excœcati etiam & obdurati non privantur omni auxilio gratiæ sufficientis. Ita contra P. Gonet docentem, illud tantum excœcatis exhiberi, colligimus ex testimoniis S. Scripturæ (Schol. præc.) citatis: quibus accedit S. Augustinus in Ps. 6. scribens: *Ea est cœcitas mentis, in eam quisquis datus fuerit, ab interiori Dei luce secluditur, sed nondum penitus, cum in hac vita est:* Quo etiam referri possunt generalia S. Augustini placita: scilicet, mandata Dei non esse impossibilia: neminem in eo peccare, quod cavere nequit: illos a peccato excusari non posse, qui obtendunt, se gratiam non accepisse: quæ omnia non tenerent, si excœcati carerent omni auxilio gratiæ sufficientis. Non obstat I. quod Joan. 12. v. 39. dicatur: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excœcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanem eos.* Et alibi cor Pharaonis induratum fuisse dicitur. Ergo induratis non datur gratia sufficiens. Resp. Judæi excœcati non poterant credere impotentia consequente & voluntaria, quia nolebant, vel in sensu composito excœcationis, non vero impotentia antecedente involuntaria, & in sensu diviso. Item Deus non induravit Pharaonem positive impertiendo malitiam, sed negative non imper-

pertiendo misericordiam & gratiam efficacem ob peccata, quibus gratiæ sibi datæ resistit. II. S. Augustinus in ep. ad Rom. ait: Pharaoni non imputari, *quod non obtemperaret, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat.* Et ep. 194. ait: Deum indurare *non impertiendo misericordiam.* Et l. de nat. & grat. c. 22. *Nec cogitat prævaricatorem legis, quem digne lux deserat veritatis, qua desertus utique sit cœcus.* Resp. S. D. in primo loco vult inobedientiam Pharaoni imputari non tantum ratione sui, sed etiam ratione causæ scilicet prioris infidelitatis. In altero loco loquitur de gratia efficaci. In tertio de impotentia consequente, & voluntaria, non de antecedente. III. 2 Machab. 9. v. 3. Antiochus *oravit Dominum. a quo non esset misericordiam consecuturus.* Et Hebr. 12. v. 17. *Esau non invenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lachrymis inquisisset eam.* Et Eccl. 7. v. 14. *nemo potest corrigere, quem Deus despexerit.* Resp. Antiochus pro doloris solatio, non pro peccati remedio orabat. Et Esau deflebat ablata sibi primogenita non peccata. Et illud: nemo potest corrigere, denotat, quod difficile sit corrigere: vel melius: nemo potest corrigere defectum physicum curvitatis, nam in Hebræo sequitur אֲשֶׁר עִוְּתוֹ quod curvavit, depravavit, significat.

Schol. 4. Deus etiam omnibus infantibus media ad salutem necessaria præparavit, ac de illis applicandis sufficienter, quantum ex se providit. Est contra Vasquez in 1 S. Th. d. 96. c. 2. qui putat, Deum infantibus in utero matris, vel jam natis & sine culpa parentum sine Baptismo morientibus de applicatione medii ad salutem sufficientis non providisse. Probatur autem 1. ex eo, quod Deus vere & sincere velit omnes homines salvos fieri: (§. 87.) Ergo etiam infantes. Sed otiosa & sterilis non est hæc Dei voluntas: (l. c.) Ergo Deus vi illius etiam parvulis præparavit media salutis necessaria, & de iis applicandis sufficienter, quantum est ex se, providit, alias vix defenditur, quod Deus velit omnes salvos fieri.

An Deus omnibus infantibus det media ad salutem necessaria.

2. S. Profper. l. 2. de vocat. gent. c. 20. ait: *Non irreligiofe arbitror credi, neque inconvenienter intelligi, quod ifti paucorum dierum homines, ad illam pertineant gratiæ partem, quæ femper univerfis eft impenfa nationibus.* Non obftat I. quod S. Auguftinus de don. perfev. c. 12. dicat, Baptismum fubinde Deo nolente, parvulis non dari. Refp. Deum nolle voluntate confequente, quia ut Provifor univerfalis non tenetur perturbare ordinem naturalem caufarum fecundarum, vult tamen voluntate antecedente. II. Deus cum naturæ curfum inftituit, in quo prævidit futurum, ut infans moriatur, priusquam Baptismus illi conferri poffit: Ergo non providit de mediis fufficientibus. Refp. Deus directa voluntate eum naturæ ordinem non inftituit, ut infans ante Baptismum moriatur, fed velut Provifor univerfalis noftro concipiendi modo prius certum ordinem caufarum fecundarum inftituit, antequam de remedio falutis infantium quidquam decrevit: fi in hoc curfu infans ita conftituatur, ut vi naturæ mori debeat, in voluntatem Dei directam non recidit, quod falutis remedio actu privetur, fed tantum in voluntatem ejus permiffivam, & caufas fecundas, quarum curfum perturbare non tenetur.

Difcrimen inter Janfeniftas & Thomiftas.

Schol. 5. Janfeniftæ nobis plerumque objiciunt, tenere fe fententiam Thomiftarum in materia gratiæ fufficientis. Ut igitur ab eorum calumnia Thomiftas vindicemus, difcrimen inter eos & hos affignandum eft. Et 1. quidem Janfeniftæ negant pro hoc ftatu in Deo voluntatem antecedentem finceram & activam falvandi omnes: Thomiftæ admittunt. 2. Janfeniftæ pro hoc ftatu agnofcunt folam gratiam efficacem: Thomiftæ defendunt etiam gratiam fufficientem. 3. Janfenius neceffitatem gratiæ folum repetit ab infirmitate naturæ lapfæ: Thomiftæ ex dignitate caufæ primæ, & fubordinatione & indeterminatione caufæ fecundæ. 4. Janfeniftæ fub gratia efficaci non agnofcunt expeditam & relativam potentiam ad oppofitum: Thomiftæ agnofcunt. 5. Janfeniftæ docent, folam gratiam efficacem dare verum & com-

pletum

pletum posse: Thomistæ docent, gratiam efficacem supponere completum posse relative ad actualem concupiscentiam vincendam per gratiam sufficientem collatum, quod posse gratia efficax tantum applicat ad actum. 6. Jansenistæ reponunt libertatem essentialem in sola immunitate a coactione, & libertatem viæ necessariam ad merendum & demerendum in immunitate a necessitate invariabili: Thomistæ in immunitate a necessitate variabili & invariabili. 7. Jansenistæ non admittunt in homine lapso veram & activam potentiam agendi, vel non agendi pro nutu, sed meram flexibilitatem ab una necessitate ad aliam sub gratia & cupiditate alternatim dominante: Thomistæ activam & relativam potentiam ad quodlibet sub utraque defendunt. Non obstat I. quod gratia Thomistica non habeat ex parte principii omnia requisita, ut actus ponatur, quia deest illi præmotio physica ad agendum vel orandum requisita, quæ præmotio non est in nostra potestate. Resp. Præmotio & gratia efficax non est in nostra potestate tanquam effectus, qui illi subsit: bene vero ut causa, quæ illi præsto adsit: Deus enim paratus est, omnibus dare gratiam efficacem, nec eam nisi propter culpam hominis gratiæ sufficienti resistentis defectiva sua voluntate, subtrahit: quæ gratia sufficiens non est ex se sterilis, cui Deus pro libitu subtrahit influxum necessarium ad eam in actum reducendam, ita ut semper effectu frustretur: sed est principium boni operis virtute illud continens, ad quod defacto perveniret, nisi virtutis ejus cursum homo sua defectiva libertate sisteret. II. Gratia sufficiente Thomistica nemo unquam utitur, ergo est inutilis. Resp. Gratia sufficiente Thomistica, prout spectatur ut pure sufficiens, nemo utitur, quia sub hac ratione connotat permissionem Dei, ut homo ei resistat: secus vero si spectetur, prout dat facultatem boni, sub qua ratione multi ea bene utuntur, & bene agunt, licet, quod ea bene utantur, sit effectus gratiæ efficacis. Sane virtus fructificandi non est frustranea in plantis, licet ob alia accidentia non sem-

per fructum ferant. III. Gratia Thomistica sufficiens est nociva, quia hominem pejorem facit, si enim ea careret, non peccaret, sed quia habet, peccat. Resp. Habens gratiam sufficientem peccat non ex defectu gratiæ, sed suæ pravæ voluntatis. IV. Gratia sufficiens sufficit ad agendum: Ergo non requiritur efficax. Resp. Sufficit ad agendum in actu primo, non vero in actu secundo.

§. 337.

Gratia dividitur in operantem & cooperantem &c. Hucusque de gratia sufficiente egimus: antequam vero de gratia efficaci tractemus, Divisio gratiæ actualis in operantem, prævenientem seu excitantem, & cooperantem, adjuvantem, concomitantem & subsequentem (§. 343. Schol. 2.) confirmanda est. Et quidem gratia operans colligitur Philipp. 2. *Deus est, qui operatur in nobis velle & perficere.* Gratia cooperans ex 1. Cor. 15. *Non ego, sed gratia Dei mecum.* Utramque insinuat Concilium Arausicanum II. can. 9. *Quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum, ut operemur, operatur.* Et S. Augustinus l. de grat. & lib. arbit. c. 17. ait: *Cooperando in nobis Deus perficit, quod operando incepit, quia ipse, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* Gratia præveniens indicatur Ps. 58. *Misericordia ejus præveniet me.* Gratia excitans Apoc. 3. *sto ad ostium, & pulso.* Gratia subsequens Ps. 21. *Misericordia ejus subsequetur me.* Gratia adjuvans Ps. 69. *Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina.* Accedit S. Augustinus in Ench. c. 32. & l. 2. de pec-

peccat. mer. c. 18. Et ipsa Ecclesia, quæ Deum modo orat, ut excitet fidelium voluntates, modo ut actiones eorum, quas aspirando prævenit, adjuvando prosequatur. Et Tridentinum sess. 6. cap. 5. ait: *Disponuntur ad justitiam, dum excitati Divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes. libere moventur in Deum.*

Schol. Gratia actualis dicitur operans, quatenus intellectum & voluntatem ad agendum applicat: Cooperans vero in quantum cum illis potentiis ad agendum applicatis producit actionem. (§. 343. Schol. 2.) Nam gratia dicitur operans respectu illius effectus, in quo mens nostra est mota, & non movens: cooperans vero respectu illius, in quo mens nostra & movet, & movetur juxta S. Thomam art. 2. Sed respectu illius effectus, qui est applicare voluntatem ad agendum, voluntas est mota & non movens, cum ad illam voluntas mere passive se habeat, recipiendo Divinam motionem: respectu vero alterius se habet ut movens & mota, cum operationem & consensum voluntatis non solus Deus, sed etiam voluntas efficiat. Ergo &c. *Gratia operans & cooperans quid.*

§. 358.

Gratia efficax est, quæ certam & infallibilem habet cum effectu seu bono opere connexionem, seu quæ certo & infallibili influxu consensum voluntatis semper exprimit. *Gratia efficax quid.*

§. 359.

Datur in statu naturæ lapsæ Gratia efficax. Ita patet 1mo. ex S. Scriptura Ezech. 36. v. 27. *Auferam cor lapideum de carne ve-* *Datur gratia efficax.*

 stra,

ſtra, & dabo vobis cor carneum, & Spiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam, ut in præceptis meis ambuletis. Joan. 6. v. 37. *Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet.* Philipp. 2. v. 13. *Deus operatur in nobis & velle & perficere.* 2*do.* accedunt Patres: Tertullianus de anim. c. 21. *Erit vis Divinæ gratiæ potentior utique natura, habens in nobis ſubjacentem ſibi liberam arbitrii poteſtatem.* Et S. Auguſtinus l. de præd. S. S. c. 8. *Hæc itaque gratia, quæ occulte humanis cordibus Divina largitate tribuitur, a nullo duro corde reſpuitur, ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur.* 3*tio.* homo ad poſſe operari eget gratia ſufficiente: (§. 354.) Ergo, ut actu operetur, eget gratia efficaci, quia non minus ad poſſe, quam ad operari in ordine ſupernaturali maxime, proportionatus non eſt.

§. 360.

Efficacia gratiæ non repetitur ex delectatione neceſſitante.

Efficacia gratiæ non debet repeti ex delectatione ſuperiori ſeu per gradus relative victrice neceſſitante. Probatur 1*mo.* ex S. Scriptura, quæ liberum hominis arbitrium ubique aſtruit, maxime Eccli. c. 15. & 31. uti alibi probabitur, per gratiam autem efficacem hoc tolleretur, uti ex alibi dicendis conſtabit. 2*do.* S. Auguſtinus de Spiritu & litt. c. 31. ait: *Cum poteſtas datur, non neceſſitas utique imponitur.* Et c. 34. *Agit Deus, ut velimus & credamus . . . ſed conſentire vel diſſentire propriæ voluntatis eſt.* 3*tio.* Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. can. 4. definit: *Si quis dixe-*

dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti . . neque posse dissentire, si velit: sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passive se habere anathema sit. Hic Concilium duos errores damnat, primum Lutheri, quo prius docuerat, liberum arbitrium ad motiones gratiæ passive velut instrumentum inanime se habere, & declarat, ipsum agere, & gratiæ cooperari assentiendo. Secundum, quo Lutherus cum Calvino ac deinceps Jansenius asseruit liberum arbitrium sic motum necessario, quamvis non coacte, gratiæ assentiri & cooperari, & definit, posse dissentire, quod denotat libertatem a necessitate. Concilii definitionem confirmarunt Innocentius X. & Alexander VII. hanc propositionem Jansenii damnantes. *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.* Qui enim docet gratiam seu delectationem cælestem victricem necessitatem inferre, is docet, ad meritum & demeritum sufficere libertatem a coactione: Sed hoc docet Jansenius: (§. 352. Schol. 1.) plura alibi.

Schol. 1. Jansenius efficaciam gratiæ reponit in delectatione victrice indeliberata & necessitante, ubi quoad rem sentit cum Calvino. (§. 352. Schol. 1.) probat hoc I. quia S. Augustinus l. 3. de peccat. mer. c. 19. Christi gratiam vocat cœlestem & *victricem delectationem.* Et in ep. Gal. ait, *quod amplius nos delectat, secundum id operemur, necesse est.* Resp. S. D. non ait, tali delectatione voluntatem necessario ad consensum pertrahi, cum ibi hortetur ad *Solvuntur objectiones.*

ad refrænandam illicitam delectationem, & agnoscat, voluntatem ei aliquando resistere, dicens c. 14. Aliquando ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrænat. Et in altero loco loquitur de delectatione deliberata subsequente liberam voluntatis electionem, ita ut sensus sit: necesse est, ut operemur id, quod magis deliberate amamus, & quod practice nobis magis placet: quæ necessitas non est absoluta, sed hypothetica: non antecedens, sed consequens nostram libertatem. II. S. Augustinus l. 1. ad Simplic. c. 2. ait: *Voluntas ipsa, nisi aliquid occurrerit, quod delectet atque invitet animum, moveri nullo modo potest: hoc autem ut occurrat, non est in hominis potestate.* Resp. S. D. hic loquitur de delectatione indeliberata, quam producit gratia, per quam fit, ut voluntas in actu posita possit se libere movere in ulteriorem actum deliberatum, mediante tamen ulteriori gratia voluntatem ad id movente: adeoque non agit de delectatione necessitante.

In quo consistat efficacia gratiæ Molinæ sententia.

Schol. 2. Celebris hic in Scholis ventilatur quæstio, in quonam efficacia Gratiæ consistat. P. Ludovicus Molina reponit efficaciam gratiæ in consensu voluntatis, ita ut non gratia voluntatem, sed voluntas gratiam determinet, efficiatque per consensum, ut gratia sit efficax, per dissensum vero, ut sit inefficax, & mere sufficiens. Hanc suam sententiam esse novam & Patribus incognitam ultro fatetur Molina q. 23. a. 4. disp. 1. putatque ad conciliandam libertatem hominis cum gratia, esse aptissimam. Verum hic modus conciliandi S. Augustino & cognitus, & ab eo rejectus fuit, uti patet ex l. de grat. Christi c. 47. ubi expendens, quod Pelagius scripserat, posse velle, & posse agere esse a Deo, qui naturam contulit: velle autem, & agere esse a nobis & ex libero arbitrio, subjungit: *Si consenserit nobis Pelagius, ipsam etiam voluntatem & actionem divinitus adjuvari, & sic adjuvari, ut sine illo adjutorio nihil bene velimus & agamus . . . nihil de adjutorio gratiæ Dei, quantum arbitror, inter nos controversiæ relinquetur.*

Ex

Ex quibus verbis colligitur quidem, Molinam non esse Pelagianum & hæreticum in mente S. Augustini, qui Pelagium absolvit, modo saltem admittat, id quod revera admittit Molina, nos actu nec bene velle, nec bene agere absque auxilio sine quo, seu gratia sufficiente. Sed S. D. hunc modum conciliandæ gratiæ cum libero arbitrio nunquam admisit, utpote S. Scripturæ minus conformem. Nova hæc Molinæ doctrina plurium animos statim offendit, ac primo proscripta in Academia Lovaniensi, & Duacensi, tandem ad sedem Apostolicam delata est. Hinc celebratæ sunt famosæ Congregationes *de Auxiliis* sub Clemente VIII. & Paulo V. quarum acta a diversis edita fuerunt, judicium tamen Papæ hactenus non exiit, ac proinde hæc sententia ab Ecclesia expresse damnata dici nequit. Nihilominus hæc sententia a pluribus Theologis rejicitur 1. quia S. Scriptura tribuit gratiæ efficaciam antecedenter ad consensum voluntatis Philipp. 2. *Deus operatur in nobis & velle & perficere.* Non ait Apostolus operatur in nobis posse velle, quod est proprium gratiæ sufficientis, sed ipsum velle, id est, ipsum consensum efficaciter operatur. 1 Cor. 4. *Quis enim te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Sed si gratia solum dat posse, voluntas vero consensum, per quem gratia fit efficax, qui consentit, habet, quo se discernat a non consentiente simili gratia adjuto, nempe per consensum, quem dedit, habet aliquid, quod non accepit, unde gloriari potest. (§. 73. Schol. 2.) Item Rom. 5. *Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei.* Ex quo infert S. Augustinus l. ad Simplic. q. 2. *Non igitur ideo dictum putandum est, quia sine ejus adjutorio non possumus adipisci, quod volumus, sed ideo potius, quia nisi ejus vocatione volumus.* 2. Molina ipse fatetur, sententiam suam esse novam & Patribus incognitam; Ergo vel ex hoc capite deserenda est, juxta principia in diss. proem. statuta. 3. In sententia Molinæ gratia efficax ab humano arbitrio dependeret, & ab eo esset impedibilis, & sic esset efficax, & non

esset (§. 92. Schol. 3.) rueret certitudo Divinae scientiae & praedestinationis (§. 72. Schol. 4. & 73. Schol. 2.) Et denique Pelagius non solum refutatur a S. Augustino, quod reponeret posse in natura, adeoque negaverit gratiam sufficientem internam, in quo differt sententia Molinae ab haeresi Pelagii, sed quod dixerit, praeter gratiam sufficientem liberum arbitrium alio auxilio non indigere, ut bonum supernaturale velit & perficiat cum concursu Dei generali.

Congruistarum sententia. *Schol.* 3. P. Suarez sententiam Molinae temperavit, & docuit, gratiam efficacem consistere in congruitate & attemperatione illius cum libero arbitrio, in talibus circumstantiis posito, in quibus Deus per scientiam mediam (§. 73. Schol. 1.) praevidit, hominem gratiae consensurum, si illi in istis circumstantiis conferatur. Unde docet 1. Deus alios prae aliis velle efficaciter vocare: (§. 94.) Sed ne bona illa voluntas libertati noceat, volt 2. Deum per scientiam mediam explorare, quid voluntas humana esset actura, si in his vel illis circumstantiis daretur gratia, & cum praevidit eam sub hac conditione consensuram, tum demum decernere gratiam, quae ideo dicitur congrua, quia a Deo exit tempore opportuno, & in talibus circumstantiis voluntatem praevenit, ut quamvis ex entitate sua sit solum sufficiens, prout tamen a Deo dirigitur per scientiam mediam, infallibiliter habitura sit effectum. Hinc fit, ut efficacia gratiae a consensu voluntatis quidem petatur ita ut sit efficax, quia voluntas consentit, nec tamen sit, ut qui consentit, possit se discernere ab alio, qui non consentit, non enim propriae voluntatis est, quod prae alio gratiae consenserit, sed singularis Dei beneficii quod gratia opportuniori tempore eum praevenerit. Hanc sententiam defendunt Patres S. J. ex decreto Praepositi Generalis Aquaviva, qui a. 1613. cavit, ne in societate propugnaretur sententia P. Molinae sine hoc temperamento. Haec sententia multis iterum non placet 1. quia S. Scriptura efficaciam gratiae repetit ex absoluto Dei dominio in voluntates humanas,

manas, docetque Deum pro libitu eas immutare, etiam in circumstantiis minus congruis: Ezech. 11. *auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum.* Non expectat hic Deus congruas dispositiones, nec captat tempus opportunius, sed potenter efficit ut operetur. Sic cor Assueri in mansuetudinem Esth. 15. Latronis in cruce in pœnitens in circumstantiis minime congruis convertit. Quid congruum in circumstantiis, in quibus efficaciter vocati sunt Jacobus & Joannes reficientes retia, Matthæus sedens in telonio, Saulus spirans cœdis & minarum. Certe Deus diceretur valde improprie dare velle & perficere: Philipp. 2. dare Spiritum bonum, auferre cor lapideum, si alium trahit in suam sententiam explorando ejus animi propensionem, & captando locum & tempus opportunum, & in his circumstantiis eum ponendo, in quibus ille consentiet. 2. Hæc sententia nititur scientia media, quam multi rejiciunt: (§. 73. Schol. 2.) Item prædestinatio penderet a meritis prævisis, quod iterum plures negant: (§. 99. Schol. 2.) imo etiam prædestinatio ad gratiam præsupponeret si non merita, saltem dispositiones & prævisum consensum voluntatis, si gratia concederetur, & sic efficacia gratiæ esset ex consensu præviso, quod modo (Schol. præc.) rejectum fuit. Item hic modus captandi occasiones ad alliciendas voluntates liberas, est Deo indignus, & solis creaturis competit, quia Deus immediate dominatur voluntatibus nostris, & dat illis non solum esse liberum, sed etiam velle & operari liberum. Denique hæc sententia denegat Deo imperium in voluntates humanas, & liberum arbitrium ita independens, & dominam suorum actuum, ut Deus ipse, ne eam juribus concessis spoliet, & nullam necessitatem illi inferat, teneatur se ad ejus nutum fingere, & observare, quæ foret ejus propensio in prævisis circumstantiis, ut ab illa obtineat, quod intendit. Dicunt quidem Congruistæ I. Luc. 10. fieri mentionem gratiæ congruæ, ubi eadem gratia in Corozaitis non habuit effectum, quem tamen in Tyriis, si data fuisset, habuisset: Ergo efficacia

cacia est a congruis dispositionibus subjecti. Sed alii Resp. hoc: gratiam in Tyriis non ratione sui habuisse, sed ratione alterius, scilicet auxilii efficacis adjuncti. II. Citant S. Augustinum qui l. 1. ad Simplic. c. 2. ait: ex multis uno modo vocatis eos solos sequi vocationem, qui ei capiendæ idonei reperiuntur. Resp. S. D. non loquitur de idoneitate, quæ in libero arbitrio, sed in gratia concessa scilicet efficaci consistit. III. Auxilium quodcunque est ab homine frustrabile, quia illi dissentire potest. Ergo non est ex se efficax. Resp. Est solum in sensu diviso frustrabile, non vero in sensu composito. Vid. (§. 92. Schol. 3.)

An gratia sit efficax ab intrinseco.

Schol. 4. Multi Theologi cum Thomistis docent, gratiam efficacem esse talem ex omnipotentissima Dei voluntate, & supremo dominio in nostras voluntates, adeoque est per se efficax ex natura sua, ab intrinseco, non tantum infallibilitate scientiæ sed etiam causalitatis, ita ut infallibiliter consensum voluntatis inferat. Nam 1. ita docet S. Scriptura, uti ex dictis patet, cum neque ex consensu voluntatis: (Schol. 2.) neque ex congruitate, (Schol. 3.) sit efficax. 2. Ita docet S. Augustinus qui l. 1. de pecc. mer. c 9. vocat gratiam efficacem Spiritus S. occultissimam gratiam l. de grat. Christi c. 24. internam potestatem. l. 4. contra Jul. c. 8. omnipotentissimam voluntatem. l. de corrept. & grat. inclinandorum cordium omnipotentissimam potestatem. Et S. Th. q. 6. de malo ait: *Deus movet voluntatem immutabiliter propter efficaciam virtutis moventis, quæ deficere non potest.* 3. Gratia habet suam efficaciam a decreto Divino: Sed decretum Dei est ab intrinseco efficax: (§. 92. Schol. 3.) Ergo & gratia. Item Prædestinatio est certa certitudine causalitatis: (§. 99. Schol. 2.) Ergo & gratia tanquam præstantissimum medium ad gloriam est certa certitudine causalitatis respective ad consensum liberum.

Schol. 5. Qui admittunt gratiam per ſe efficacem, ejus efficaciam diverſimode explicant. Thomaſſinus efficaciam gratiæ reponit in multitudine & coacervatione auxiliorum, quæ ſimul ſumpta contumacem animum frangunt, & eo ducunt, quo voluntas Dei vocat. Sed hæc ſententia non ſolvit nodum difficultatis, nam adhuc quæritur, undenam hæc auxilia ſint efficacia. Alii efficaciam gratiæ repetunt ex motione morali, quæ voluntatem alliciendo infallibiliter movet. Verum auxilium morale nonniſi objective movet, alliciendo & in ratione cauſæ finalis: Ergo licet hoc ponatur, voluntas tamen adhuc manet indeterminata, ut illi conſentiat, niſi per aliud quid determinetur.

Unde intrinſeca gratiæ efficacia, an a coacervatione auxiliorum.

Schol. 6. Patres Auguſtiniani & cum eis D. Habert efficaciam gratiæ reponunt in delectatione victrice non neceſſitante, ſed moraliter determinante. Hanc ſententiam ita explicat D. Habert 1. Delectatio Spiritus duplex eſt, alia præveniens, ſeu complacentia in bono ab intellectu cognito & voluntati propoſito, qua illa ſuaviter illecta excitatur, & pondere amoris inclinatur ad bonum illud proſequendum. Alia eſt conſequens, quæ eſt quies in bono obtento & poſſeſſo, diciturque fruitio, & in eo a delectatione præveniente differt, quod hæc præcedat omnem motum liberi arbitrii, & illud excitet tum ad conſenſum, tum ad actum: illa vero ſit fructus bonorum operum. Certum porro eſt, nec in delectatione conſequente, nec in delectatione & ſuavitate ex delectatione Spiritus in corpus derivata efficaciam gratiæ conſiſtere, utpote quæ ſunt gratiæ efficacis effectus. 2. Delectatio præveniens eſt cauſa omnium actuum humanorum, tum quia juxta S. Auguſtinum l. 14. de Civ. c. 7. & S. Thomam 1. 2. q. 28. a. 6. ad 2. omnis actio procedit ex amore: tum quia voluntas nec velle nec amare poteſt bonum, niſi illi placeat: tum quia finis bonitate ſua primario voluntatem movet motu complacentiæ & delectationis, ſecundario vero motu vel timoris, ne auferatur bonum, vel triſtitiæ & doloris, ſi eo prive-

An a delectatione victrice moraliter determinante. Syſtema Scholæ Auguſtinianæ.

privetur: tum quia omnis homo femper agit ex amore & complacentia ultimi finis feu beatitudinis in communi fpectatæ. Hinc 3. velle, amare, & delectari funt verba Synonima, & omnis voluntatis motus, five ex odio, five ex timore &c. agat, eft volitio feu complacentia in bono vel vero vel apparente, & repugnat voluntatem velle vel amare bonum, nifi illi placeat & fuaviter moveat: ne vero malum fub falfa boni fpecie decipiat, vel verum bonum non alliciat, hoc Dei gratia eft, quam petit Ecclefia: Da populis tuis, id amare, quod præcipis. 4. Rurfus certum eft, internam mentis illuftrationem non fufficere, ut quis velle & operari poffit, in ordine ad vitam æternam, fed requiri infuper fupernaturalem voluntatis motionem, (§. 345. 346.) quæ folet vocari volitio, complacentia, amor, delectatio, fuavitas, pia affectio. 5. Ex quibus concludit D. Habert, efficaciam gratiæ confiftere in præveniente delectatione, eaque victrice & moraliter determinante, ita ut in gratia efficaci fit aliquid phyficum, aliquid morale, nam ipfa motio eft entitas phyfica Divinitus immiffa, quæ tamen non phyfice determinat, uti volunt Thomiftæ, fed moraliter, ita ut ejus caufalitas fit moralis, quia gratia interior delectando feu alliciendo operatur, ficuti innatus vitæ amor determinat ad mortem fugiendam, unde non tantum movet objective veluti doctrina auditores, uti Pelagius voluit. Probat hoc I. tum ex S. Scriptura, tum ex S. Auguftino, qui multoties dicit, delectatione voluntatem moveri. Sed alii Refp. S. Auguftinum de eo loqui, quod fæpe contingit, nam S. Scriptura etiam timorem delectationi oppofitum ceu efficacem ad falutem commendat Prov. 1. *Timor Domini expellit peccatum.* Item Jer. 32. v. 40. & Matth. 10. v. 28. Et Trident. Seff. 6. c. 6. inter difpofitiones ad juftificationem recenfet juftitiæ Divinæ timorem. Et Seff. 14. c. 4. docet, attritionem ex metu gehennæ effe donum Dei & Spiritus S. impulfum. Et S. Auguftinus docet, hominem non femper operari ex majori, qua prævenitur, delectatione l. 8. conf. c. 8. *non facie-*

faciebam, quod incomparabili affectu mihi amplius placebat. Si tamen delectatio sumatur in sensu latiori pro inclinatione voluntatis in bonum, eam quidem semper gratia operatur per se efficax, cujus proprius effectus est, applicare voluntatem ad bonum, adeoque efficere, ut voluntati id proponatur, quod est magis conveniens; sed hoc modo non est id, in quo consistat efficacia gratiæ, quia non est id, per quod gratia infallibiliter & defectibiliter obtinet suum effectum, cum per timorem & amorem boni creati etiam potentia consequente vinci & destrui possit. Imo hæc sententia videtur convenire cum sententia congruistarum, cum per consensum voluntatis delectatio victrix evaderet. II. Omnes actiones humanæ sunt ab amore boni tanquam a causa & principio, amor vero semper delectationem includit: Ergo delectatio est unicum principium nostrarum actionum. Resp. Omnes actiones sunt ab amore deliberato consequente liberam voluntatis electionem, quia quidquid homo facit, facit quia vult, & quia ipsi placet, & quod placet delectat: non vero omnes actiones seu motus indeliberati sunt ab amore ceu unico principio: amor enim multiformis est, aliquando delectationis, aliquando timoris vel tristitiæ sensum adjunctum habet. III. Dœmon per concupiscentiam moraliter determinat suaviter alliciendo ad malum: Ergo & Deus determinat moraliter ad bonum per gratiam suaviter trahentem. Resp. Disparitas est, quod homo lapsus & infirmus sit alioquin ad malum pronus, non vero ita in bonum, ubi fortiori motione eget.

An per præmotionem physicam. Thomistarum sententia.

Schol. 7. Thomistæ sicuti in Philosophia docent, ad actus naturales non sufficere Dei concursum, ut vere dicatur primus omnium rerum motor, sed requiri præmotionem physicam, per quam causa secunda necdum ad operandum determinatur: ita ad actus supernaturales necessaria est præmotio physica supernaturalis, per quam creatura ad agendum, id est, intelligendum & volendum actum supernaturalem determinatur, in qua efficacia gra-

tiæ consistit. Quid autem sit hæc promotio physica, non eodem modo explicant: alii putant esse nudam applicationem causæ secundæ ad agendum: alii in decreto Dei extrinseco: alii in qualitate transeunter impressa & superaddita voluntati sive in motione virtuosa, qua ejus impotentia & indifferentia ad eliciendum actum supernaturalem tollitur & physice prædeterminatur, constituunt. Hoc probant 1. quia per gratiam efficacem voluntas in actus supernaturales influit physice, siquidem per illam constituatur ut principium actuale physicum, sicuti per habitum supernaturalem, & gratiam sufficientem constituitur principium habituale physicum: Ergo in hac præmotione physica supernaturali consistit efficacia gratiæ. 2. Motio, qua Deus influit in operationes creatas naturales est physica, uti probant Thomistæ in Philosophia, tum ex S. Thoma, qui q. 3. de pot. a. 4. ad 3. ait: *Operatio naturæ est etiam operatio virtutis Dei, sicuti operatio instrumenti est per virtutem principalis agentis.* Adeoque operatio Dei est in causam, & non solum in effectum. Et 1. p. q. 103. a. 5. in O ait: Deum applicare & movere ad actionem: tum quia sine hac præmotione non salvatur dependentia causæ secundæ a prima, si nihil a prima accipiat, sed seipsam determinet & moveat, & si Deus ex parte principii agendi seu determinationis ad agendum, & sic prævie non concurrat: Ergo etiam illa motio physica erit, qua influit in actiones supernaturales, quia quoad has creatura æque dependet a Deo, ut Authore gratiæ, ac quoad naturales dependet a Deo ut authore naturæ: consequenter est præmotio supernaturalis. Nec obstat I. quod gratia physice efficax sit suppositio antecedens inimpedibilis, & sic tollat libertatem. *Respondent* enim Thomistæ, gratiam efficacem relinquere indifferentiam objectivam judicii, & præmovere, ut actio creaturæ sit libera (§.92.Schol.3.) II. si gratia est physice efficax, tollitur utilitas & necessitas orationis. *Resp.* negando, quia Deus plerumque decrevit, gratiam efficacem non dare, nisi præsuppofita oratione. III. In hac sententia tolle-

tollerentur auxilia moralia & sufficientia. *Resp.* hæc dari ad posse operari, & dat homini facultatem bene agendi, ultra quam ut bene agat, & bene utatur facultate agendi, requiritur altera validior & efficax.

Schol. 8. Augustiniani docent, Angelos & Adamum in statu innocentiæ gratia per se efficaci ad perseverandum non eguisse, sed sola gratia indifferente & versatili a nutu liberi arbitrii pendente, quam sententiam Janseniftæ libenter amplectuntur. Potissimum eorum fundamentum petitur ex S. Augustino, qui in libro de corrept. & grat. c. 10. 11. 12. ut responderet monachis Adrumetinis, quærentibus, cur Adam fuerit inexcusabilis & merito corripiendus ob peccatum, cum tamen sine sua culpa gratiam perseverantiæ non habuerit: respondet, eum esse inexcusab lem, quia licet non habuerit auxilium efficax ad perseverandum, quale nunc datur prædestinatis, habuit tamen auxilium sufficiens ejus voluntati permissum, cum quo perseverare posset, si vellet, sicuti boni Angeli cum illo per liberum arbitrium perseverarunt. Ideo autem auxilio efficaci non indiguit, quia ejus natura erat sana & integra, cum econtra nostra sit infirma & vulnerata, adeoque potentiori auxilio juvanda. Hinc c. 12. duo adjutoria distinguit: aliud est *adjutorium sine quo* aliquid non fit: aliud *adjutorium quo* aliquid fit. Primo homini datum est adjutorium perseverantiæ, non *quo* fieret, ut perseveraret; sed *sine quo* per liberum arbitrium perseverare non posset: Nunc vero Sanctis in regnum Dei prædestinatis non tantum tale adjutorium perseverantiæ datur, sed tale, ut eis ipsa perseverantia donetur. Hinc nata est famosa distinctio *Adjutorii sine quo*, quod Adamo in statu innocentiæ, & Angelis suffecit, & *adjutorii quo*, quod in statu naturæ lapsæ est necessarium. Verum his non obstantibus alii plures & nos cum illis putamus, Adamo in statu innocentiæ & Angelis etiam juxta S. Augustinum gratiam per se efficacem ad perseverandum fuisse necessariam. 1. quia S. Augustinus l. 12. de Civ. c. 9.

An Adam in statu innocentiæ ad perseverandum gratia efficaci eguerit.

c. 9. ait: *Si Angeli seipsos non potuerunt facere meliores . . . profecto & bonam voluntatem, qua meliores essent, nisi operante adjutorio Creatoris habere non potuerunt.* Ubi S D. non de prima, sed secunda voluntate libera & meritoria agit. Ergo egebant gratia efficaci. Et in Ench. c. 106. ait: *Homo in paradiso . . . ut ab eo teneretur via justitiæ, parum erat velle, nisi illum, qui eum fecerat, adjuvaret.* Ergo præter gratiam sufficientem, quam Adam in justitia habebat, ut eam teneret, & in ea perseveraret, requirebatur gratia per se efficax: maxime quia c. 107. dicit: *Factus est homo rectus, ut & manere in ea rectitudine posset non sine adjutorio Divino.* Et c. 106. *Justitiæ retinendæ non sufficiebat liberum arbitrium, nisi participatione immutabilis boni Divinum adjutorium præberetur.* Et S. Thomas 1. 2. q. 109. a. 3. ait: *Homo in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ superadditæ naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter super omnia, licet indigeret auxilio Dei ad hoc eum moventis: sed in statu naturæ corruptæ indiget homo etiam ad hoc auxilio gratiæ naturam sanantis.* 2do. si gratia per se efficax non esset necessaria in statu innocentiæ, esset ideo, quia S. Augustinus hanc necessitatem repetit ex sola infirmitate naturæ lapsæ: sed hoc est falsum, quia eam etiam petit ab omnipotentia Dei, & dependentia creaturæ a Deo l. 1. cont. duas ep. Pelag. c. 20. *Deus occultissima & efficacissima potestate cor regis convertit.* Ergo S. Augustinus censet, gratiam in omni statu esse per se efficacem. Non obstat 1. quod S. Augustinus l. de corrept. & grat. c. 12. dicat, Adamum habuisse solum adjutorium sine quo, prædestinatos vero in hoc statu habere adjutorium quo perseverant. Et: Adamum habuisse gratiam minorem, sed lætiorem, gratiam vero Christi esse tristiorem sed potentiorem. *Resp.* Certum est, Adamum non habuisse adjutorium, quo perseveraret, alias perseverasset, de hoc non quæritur, sed an hoc adjutorio ad perseverandum eguerit. Deinde gratia Christi ordinatur ad difficiliores effectus, scilicet ad sananda vulnera naturæ, & rebellem con-

concupiscentiam vincendam, quam gratia Adami, in quo innocens natura sana erat, & ideo hæc fuit minor, sed lætior; Illa tristior est, sed potentior. II. S. Augustinus l. c. docet, Deum suam gratiam dimisisse libero Adami arbitrio. *Resp.* S. D. hic non excludit gratiam efficacem, sed tantum assignat causam immediatam perseverantiæ, scilicet liberum arbitrium, salvo jure causæ Primæ: vel vult Adamum non eguisse gratia efficaci sanativa, qualis in statu naturæ lapsæ requiritur. III. S. D. docet l. c. Sanctos Angelos stetisse per idem liberum arbitrium. Et in fine c. 12, ait, Adamo, si perseverare voluisset, defuturum auxilium quo Deus operaretur, ut vellet. *Resp.* Angeli steterunt per idem liberum arbitrium identitate virium ex gratia sanctifi ante & virtutibus infusis, & quoad actum primum: non vero identitate adjutorii seu quoad actum secundum, ad quem gratia efficax requirebatur. Et in altero loco loquitur de gratia efficaci sanante, de qua potissimum quærit. IV. S. Augustinus l. c. necessitatem gratiæ efficacis petit ex infirmitate naturæ lapsæ: Ergo non ex necessitate præmotionis physicæ. *Resp.* S. D. loquitur de necessitate auxilii sanantis, non vero simpliciter moventis & applicantis: nam alibi agens de motione Dei l. 1. cont. duas ep. Pel. c. 20. ejus necessitatem repetit ex summa dependentia creaturæ a Deo.

§. 361.

Explicatis iis, quæ ad naturam, necessitatem (§. 345. & seq.) & divisionem gratiæ actualis spectant: (§. 352 - 360.) nunc ad gratiam habitualem convertimur. Est autem Gratia habitualis seu sanctificans supernaturale Dei donum animæ intrinsecus inhærens per modum habitus, quo homo formaliter redditur sanctus, justus, Deo gratus, filius Dei adoptivus & hæres vitæ æternæ. *Gratia habitualis quid.*

Varia ejus nomina.

Schol. Gratia habitualis variis nominibus exprimitur. 1. Dicitur *habitualis*, quia per modum habitus animæ permanenter inhæret, cum econtra gratia actualis sit actus scilicet illuminatio intellectus & motio voluntatis transiens. Dicitur 2. *Sanctificans*, quia effectus ejus formalis est, subjectum sanctum efficere. Dicitur 3. *Justificans*, quia formaliter expellit peccatum, & inclinat ad omne opus bonum: justum enim illum dicimus, qui habitualiter dispositus est ad legem implendam. Dicitur 3. *Adoptio*, quia effectus ejus formalis est, facere filios Dei adoptivos Rom. 8. unde etiam vocatur semen Dei 1 Joan. 3. v. 9. quatenus per illam nascuntur filii Dei & consortes Divinæ illius naturæ. Dicitur 4. Pignus hæreditatis Eph. 1. v. 14. quia est titulus jus tribuens ad gloriam cœlestem Rom. 8. v. 17. Donum autem hoc triplex est: scilicet ipsa gratia sanctificans, virtutes infusæ, & Dona Spiritus Sancti.

§. 362.

Datur gratia sanctificans.

Datur igitur gratia sanctificans. Nam Rom. 5. v. 1. dicitur: *Justificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum.* Et 1. Cor. 6. v. 11. *Abluti estis . . . Sanctificati estis . . . Justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.* Sed hæc Sanctificatio & Justificatio non fit nisi per gratiam sanctificantem, quæ juxta Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 7. est unica & formalis causa justificationis: Ergo datur gratia sanctificans.

§. 363.

Gratia sanctificans est

De fide est, gratiam sanctificantem esse quid creatum animæ intrinsece inhærens. Pro-

Probatur hoc 1*mo.* ex S. Scriptura, ubi Deus dicit, se in justis per gratiam manere & habitare Joan. 14. v. 23. *Ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus.* 1. Cor. 3. *Spiritus Dei habitat in vobis.* Verba: venire, manere, habitare notant præsentiam Spiritus S. per gratiam intrinsece inhærentem. Item Deus dicitur nos sanctificare per modum *regenerationis* 1. Petri 1. v. 3. per modum *creationis* Eph. 4. v. 24. terminus aut regenerationis & creationis est quid permanens. Item gratia sanctificans dicitur in nobis diffundi per Spiritum S. Rom. 5. v. 5. dicitur *semen Dei.* 1. Joan. 3. v. 9. *Signaculum Spiritus* Eph. 4. v. 30 Unde merito Tridentinum sess. 6. can. 11. definit: *Si quis dixerit, homines justificari vel sola imputatione Justitiæ Christi, vel sola remissione peccatorum exclusa gratia & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum S. diffundatur, atque illis inhæreat: aut etiam gratiam, qua justificamur, esse tantum favorem Dei: anathema sit.* 2*do.* Probatur ex P.P. qui dicunt, gratiam sanctificantem ita esse in homine justo, sicuti ars est in artifice, sanitas in corpore, verbum in mente, uti S. Basilius l. de Spir. S. c. 26. Item dicunt esse animæ sanitatem, vigorem, novam nativitatem, quæ omnia quid animæ intrinsecum & permanens significant. 3*tio.* Ratio est: quia per justificationem homo non solum desinit esse peccator, sed etiam fit bonus & justus, quod non fit per solam remissionem peccatorum, sicuti non fit albus per solam expulsionem nigredinis; nec per

quid animæ intrinsece inhærens,

ſolam denominationem extrinſecam, ſeu imputationem juſtitiæ alienæ, quia *juſtum, & fortem & bonum omnino virum ob opera laudamus* ait Ariſtoteles 1. Eth. 12.

Lutheri hæreſis & ſyſtema. *Schol.* 1. Lutherus, cujus hæreſis potiſſimum circa gratiam juſtificantem & ipſam Juſtificationem verſatur, a. 1483. Islebiæ natus, in Schola Magdeburgenſi & Iſenaci primis litteris imbutus, in Erfordienſi Academia a. 1505. Magiſter Philoſophiæ creatus, Religionem S. Auguſtini ingreſſus, Sacerdos a. 1507. factus fuit. Anno ſequenti Wittenbergæ Philoſophiam publice docuit, ac Roma, quo a. 1510. in cauſa ſui Ordinis miſſus fuerat, reverſus, Doctor & Profeſſor Theologiæ a. 1512. creatus, contra Indulgentias, Purgatorium & Pœnitentias occaſione Indulgentiarum promulgationis R. R. P. P. Dominicanis conceſſæ hæreticis Theſibus pugnavit, cujus doctrinam Leo X. a. 1520. damnavit, & Lutherum refractarium ejusque ſectatores excommunicavit; quem etiam a. 1521. Imperator Carolus V. in comitiis Wormatienſibus proſcripſit, contra cujus tamen decreta Lutherani ſemper proteſtati ſunt, dicti ideo Proteſtantes. Anno 1530. Confeſſio Auguſtana a Melanchtone compoſita fuit, cui anno 1537. Articuli Smalcaldici additi fuerunt, & a. 1580. Liber Concordiæ prodiit. Ex his libris ſymbolicis patet, hoc eſſe Lutheranorum ſyſtema. 1. Illa tenenda ſunt, quæ de S. S. Trinitate & Chriſto antiqua Eccleſia in ſymbolo Apoſtolico, Nicœno & Athanaſiano definit. 2. Scriptura Veteris & Novi Teſtamenti unicum eſt principium & norma fidei, quæ cum ſit clara, Traditio, canones Conciliorum, ſententiæ Patrum, Auctoritas & Primatus Romani Pontificis ſeu Papæ rejicienda ſunt. 3. Ex S. Scriptura diſcimus Adamum peccaſſe, ejusque peccatum in poſteros ejus propagari, quod peccatum originale in poſteris Adæ non tantum eſt defectus imaginis Divinæ, ſed prava concupiſcentia. 4. Quia vero Deus ſerio vult omnium ſalutem, noluit

huma-

humanum genus in peccato perire, sed 5. Christum Redemptorem misit, qui pro humano genere non solum satisfecit, sed illi etiam justitiam comparavit. Unde 6. Divina Christi natura humanitatem secum personaliter univit, & cum ea omnem Majestatem suam vere communicavit. 7. Porro per satisfactionem & justitiam Christi hominibus imputatam iis peccata remittuntur & illi justificantur. 8. Imputatur autem hæc Christi satisfactio & justitia homini, & ille justificatur per solam fidem, non vero ex propriis & meritis. Cumque 9. nullæ sint in homine vires credendi in Christum aut ad Deum se convertendi, non habet homo aliquid liberi arbitrii in rebus spiritualibus ad salutem spectantibus, sed Spiritus S. homines illuminat, regenerat, & sanctificat. 10. Et hoc Spiritus S. efficit per verbum suum in S. Scriptura: 11. Per hoc quippe movemur, ad Deum convertimur & pœnitentiam agimus, quæ in fide in Christum consistit, & seriam contritionem includit. 12. Contritio autem verbo Legis Veteris ob minas ibi contentas, & fides verbo Novæ Legis vel Evangelii excitatur, quod Evangelium est doctrina de gratuita peccatorum remissione per Christum. 13. Intuitu hujus fidei prævisæ Deus nonnullos prædestinavit, alios vere intuitu incredulitatis finalis reprobavit. 14. Ut vero fides in nobis per verbum Dei facilius excitetur, Christus duo Sacramenta instituit, scilicet Baptismum & S. Cœnam, quibus quidem inest vis regenerandi & sanctificandi, non vero gratiam ex opere operato conferendi. 15. In S. Cœna Corpus & Sanguis Christi vere quidem sunt præsentia, & cum pane & vino simul distribuuntur, sed externa illa Symbola non transsubstantiantur. Hoc systema varie explicant Lutherani, nos expositionem D. Schubert in sequentibus dabimus. Calvinus cum Luthero circa justificationem convenit, exceptis iis, quæ ad prædestinationem & S. Cœnam spectant. (§. 102. Schol. 1.)

Doctrina Lutheranorum circa gratiam Justificantem.

Schol. 2. Ex systemate Lutheranorum (Schol. praec. n. 7.) sequitur, homines justos fieri per solam externam justitiae Christi imputationem sine ulla gratia intrinsece animae inhaerente, quod ita explicat D. Schubert Theol. Pol. p. 2. c. 2. Sect. 3. §. 60. Concedit ille in homine justificato fieri mutationem, qua dominium peccati successive supprimitur, pristina impietas pellitur, & concupiscentiis carnis resistitur: Haec enim est *regeneratio*, quae in adultis *Conversio* vocatur, sine qua nemo justificari potest. Concedit etiam hominem justificatum ad studium pietatis transire, & aliquam inhaerentem justitiam studio bonorum operum sibi acquirere, hoc enim est *sanctificatio*, fructus justificationis. Sed denique docet Justificationem, si pro actu sumatur, esse sententiam Dei tanquam judicis, qua hominem pro justo declarat, & a peccatorum poena absolvit, ad quod requiritur, ut justitia Christi homini propriam justitiam non habenti imputetur: peccata illi remittantur, non imputando illa ad poenam, & ideo satisfactio Christi illi imputetur, quia Deus peccata sine satisfactione remittere nequit. Si vero Justificatio pro statu sumatur, est felicissima illa hominis relatio ad Deum, quae huic actioni forensi, scilicet ut a Deo pro justo habeatur, & peccata illi non amplius imputentur, respondet. Licet igitur gratia regenerans & sanctificans modo explicato juxta D. Schubert sit aliquid homini internum, gratia tamen justificans est mera peccatorum non imputatio & declaratio pro justo, & merus amor & favor Dei, quo indignos complectitur. Haec explicatio in multis peccat. 1. Distinguit inter gratiam regenerantem, Justificantem & sanctificantem, cum ad Rom. 8. v. 29. & 30. pro eadem gratia sumantur, item ad Tit. 3. v. 5. 6. 7. adeoque si gratia sanctificans sit quid internum, etiam justificans erit, maxime cum utraque eosdem effectus habeat. (§. 361. Schol.) 2. Vult justificationem esse actum forensem & judicialem, quo quis pro justo declaratur sine actu physico, quo quis interne justus efficitur, aut justitia habituali & inhaerente

hærente donatur: contra quod pugnant testimonia S. Scripturæ (§. 363.) allata, quæ præter sententiam Dei absolutoriam asserunt quid animæ inhærens infundi. Reliqua suis locis refutabuntur. Non obstat I. quod odium Dei non ponat quid intrinsecum in homine, quem Deus odit, sed tantum facit, quod sit objectum illi displicens: Ergo nec amor Dei. *Resp.* Disparitas est, quod homo ex propriis habeat, unde sit objectum odii Dei, nempe peccatum, non vero unde sit objectum amoris supernaturalis Dei. II. Dilectio Dei non facit, sed supponit bonitatem in homine, nam Is. 45. dicitur: Ex quo honorabilis factus es., Ego dilexi te. *Resp.* Ly *ex* non causam sed tantum effectum dilectionis significat. III. Vox δικαίωσις Justificatio in S. Scriptura excusationem vel sententiam absolutoriam judicis significat Gen. 44. v. 16. &c. *Resp.* Quando S. Apostolus utitur voce δικαιȣν idem indicat, quod Hebraicum הצדיק in hiphil fecit justum: maxime cum dicat, justificari nos per gratiam.

Quid sit donum inhærens gratiæ sanctificantis.

Schol. 3. Quæritur hic in Scholis Catholicis, quidnam sit hoc donum gratiæ sanctificantis animæ intrinsece inhærens. Thomistæ volunt esse physicam & formalem participationem Divinæ naturæ seu prædicati alicujus physici, quatenus in homine justo est radix virtutum & operationum supernaturalium & visionis ac amoris Dei ut auctoris supernaturalis. Alii Theologi secuti recentiorem Philosophiam cum D. Wiber in Phil. Antiperipat. docent, quod Gratia habitualis sit qualitas a Deo animæ impressa & modificatio in anima justi permanens per modum habitus, quæ perfectam Dei ut Triunius imaginem exhibeat: tum quia S. S. P. P. testantur, animam per gratiam habitualem Deiformem fieri, quod non fit nisi per hanc imaginem Dei, quæ utique perfectior esse debet illa, quam homo in creatione accepit, cum status ille, in quo anima per Justificationem ponitur, sit longe perfectior illo, in quo per creationem posita fuit: tum quia gratia habitualis de-

bet per se animam Deo gratam & amicam reddere, adeoque quid Divinum esse debet, non quidem aliquid essentiæ Divinæ, sed imago perfecta, ut ita verum fit: *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Hunc sumus Filii Dei referentes in animabus nostris perfectam imaginem Patris nostri: sumus Templum Dei, quod per imaginem suam tota S. S. Trinitas inhabitat. Ex quo etiam patet, quod gratia sit qualitas, cum sit forma respectiva, qua anima talis scilicet Deiformis denominatur: Item est qualitas inhærens & permanens, quia hæc imago tamdiu in anima conservatur, quamdiu Deum non cogimus, ut eam per peccatum mortale tollat: infunditur etiam tropice loquendo, nam propria infusio tribui solum potest liquoribus materialibus, quia intime ab anima recipitur: augeri & intendi potest, cum imago hæc etsi perfecta pulchrius & pulchrius in infinitum exprimi possit, quia nunquam in pulchritudine sua ita perfici potest, ut simillima sit quoad modum sub prototypo. Ita argumentatur D. Wiber, cujus sententia nihil plane contra Fidem Catholicam habet ut inferius patebit, & quam proinde etiam Scholæ crisi relinquimus.

§. 364.

An gratia sanctificans permanenter inhæreat.

Gratia sanctificans non solum est quid intrinsece (§. 363.) sed etiam permanenter animæ inhærens. Hoc docet 1*mo*. S. Scriptura Joan. 14. v. 17. *Apud vos manebit* (Spiritus S.) *& in vobis erit.* 1. Joan. 4. v. 16. *Qui manet in Charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* 2*do*. Innocentius III. c. *Majores* de Baptismo assentitur sententiæ Theologorum dicentium, in Baptismo parvulorum dimitti peccata & virtutes infundi habentibus illas quoad habitum non quoad usum. Et Concilium

cilium Viennense Clem. de sum. Trin. postquam retulit sententiam eorum, qui dicunt, parvulis in Baptismo virtutes ac gratiam informantem infundi, hanc opinionem tanquam dictis Sanctorum & Theologorum magis consonam & concordem approbando eligit. Et Tridentinum sess. 5. in decreto de pecc. orig. sub anathemate absolute definit, quod parvuli veraciter baptizentur, & quod *novum induentes hominem, innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti sunt;* quæ omnia non fiunt sine gratia sanctificante, Ergo hæc illis quoad habitum infunditur, cum omnis actus sint incapaces. 3*tio.* Parvuli adulti facti per gratiam baptismalem non aliter sunt justi, quam alii adulti per Sacramentum pœnitentiæ Deo reconciliati: Ergo etiam in parvulis gratia sanctificans est quid permanens.

An hoc sit de fide.

Schol. 1. Ante Concilium Tridentinum non fuit ut dogma fidei receptum, gratiam sanctificantem esse aliquid permanens, maxime quoad infantes baptizatos, quibus plane inutilis videbatur gratia habitualis, quam in usum reducere non possunt, sicuti possunt adulti Post Concilium Tridentinum adhuc varie sentiunt Theologi. Canus de locis Theologicis l. 7. c. 2. putat, hoc sine ingenti temeritate negari non posse, sed vult, non esse contra fidem. Alii docent, elici ex verbis Concilii tanquam conclusionem Theologicam, ac proinde oppositam sententiam esse erroneam, sed negant esse expresse definitam, & fide Divina credendam. Bellarminus l. 1. de gratia, Suarez & alii putant, hanc veritatem esse definitam de fide a Concilio Tridentino contra quosdam, qui putabant, gratiam sanctificantem esse actum charitatis physice transeuntem, & tantum virtualiter aut moraliter perseverantem.

An gratia sanctificans sit accidens absolutum.

Schol. 2. Recentiores Philosophi non admittunt accidentia absoluta realiter absolute, sed tantum realiter modaliter a substantia distincta, & ideo consequenter docent, gratiam habitualem non esse accidens absolutum, quod probant 1. ex S. Scriptura, quae justorum animas propter gratiam sanctificantem vocat templa Dei 2 Cor. 6. v. 16. & dicit: ad eum veniemus &c. Tota igitur S. S. Trinitas per gratiam hanc animas justorum speciali modo inhabitat: si vero haec gratia foret absolutum accidens, non S. S. Trinitas, quae certe sub nomine accidentis absoluti entis adeo imperfecti intelligi nequit, sed ens aliquod in fundamentali perfectione entis imperfectius omni substantia vilissima, animas justorum inhabitaret, quod dici nequit. 2. Forma sanctificans animam est positiva, & ingens perfectio animae: sed perfectio positiva entis est aliquid entis, contingens ipsam substantiam entis: Ergo forma sanctificans animam justi debet esse aliquid animae contingens ipsam substantiam animae seu modificatio animae, & sic nequit esse ens ab anima realiter absolute distinctum, alias enim anima per meram illius imputationem sanctificaretur, & nulla fieret vera in anima mutatio. 3. S. S. P. P. docent animam per gratiam sanctificantem fieri Deiformem: sed si gratia est accidens absolutum, per gratiam anima justi non esset Deiformis, quia hoc accidens absolutum non habet aliquam formam Dei, alias esset ens deificatum, seu subjectum habens formam Deitatis, adeoque Deus: Ergo non est accidens absolutum. 4. Praedicatum perfectissimum & imperfectissimum non potest per essentialem identitatem in uno ente conjungi: sed praedicatum accidentis absoluti est imperfectissimum, & praedicatum formae deiformem facientis perfectissimum, ergo in gratia sanctificante conjungi non possunt, maxime quia supernaturalitas foret praedicatum essentiale hujus accidentis absoluti, quod nulli creaturae competit. Ita D. Wiber. Haec sententia videtur nonnullis esse contra fidem. Verum abstrahendo hic a veritate hujus sententiae, de qua disputationem Philosophis

phis relinquimus, qui magno plausu eam defendunt, illud certum est, eam contra Fidei nostræ dogmata non pugnare, nec ab ullo Concilio vel Ecclesia hucusque damnatam esse, uti testatur Dominicus Soto, qui l. 2. de grat. c. 18. & c. 8. ait: Concilium consulto abstinuisse a vocabulo habitus, ut rem expresse non definiret. Item Canus de loc. Theol. l. 7. c. 2. Ruardus Taperus a. 7. de lib. arbitr. Bannez 2. 2. q. 23. Medina in 1. 2. q. 100. a. 2. &c. Non obstat I. quod sit contra communem Theologorum, quorum novem citat P. Amicus, qui dicunt, esse sententiam temerariam & errori proximam. *Resp.* Pro hac sententia stant omnes Theologi, qui recentiorem modum Philosophandi sequuntur, ergo non est contra communem Theologorum, nam Theologi a P. Amico citati, illam solum sententiam perstringunt, quæ asserit, gratiam habitualem non esse formam animæ permanenter inhærentem, quod hæc sententia non dicit. Non obstat II. Gratia habitualis juxta hanc sententiam nec est substantia, nec quantitas, nec qualitas, nec relatio &c. Quid ergo est? *Resp.* Est qualitas non absoluta, sed respectiva, sine modus, non realiter absolute, sed realiter modaliter a substantia animæ distinctus, non transiens, sed permanens. Non obstat III. Tridentinum Sess. 6. can. 44. damnat eos, qui in justificatione excludunt gratiam animæ inhærentem: sed gratia respectiva excludit gratiam animæ inhærentem a Spiritu S. & cæteris distinctam, ergo damnat gratiam respectivam. *Resp.* Tridentinum non damnat eos, qui dicunt, gratiam animæ vere inhærere & ab ea realiter modaliter distingui, qualis est gratia respectiva, sed hæreticos, qui dicunt, gratiam habitualem esse merum favorem Dei extrinsecum (§. 363. Schol. 2.) quod hæc sententia non admittit (l. c. Schol. 3.) Unde fallit syllogismus allatus, qui in minori addit: a Spiritu S. & cæteris distinctam, quod non erat in majori. IV. Tridentinum definit illam gratiam, quam asseruit Concilium Viennense: sed hæc erat gratia absoluta: Ergo eam definit. *Resp.* Negando minorem, nam Concilium Viennense solum

lum, asseruit, gratiam esse formam animæ inhærentem, infusam & permanentem: an sit qualitas absoluta, de hoc non fuit mota quæstio. Eodem modo intelligitur Catechismus Romanus. Non obstat V. quod sententia de accidentibus absolutis ut principiis fidei contraria rejecta fuerit ab Academia Lovaniensi a. 1662. & Parisiensi a. 1624. & 1705. *Resp.* Hæ Censuræ sunt privatæ, quæ neque in Gallia, neque in Belgio hodiedum obtinent.

An gratia sanctificans a Charitate realiter distinguatur.

Schol. 3. Quærunt ulterius Scholæ, an gratia sanctificans ab habitu Charitatis realiter distinguatur. Affirmant Thomistæ: alii probabilius negant. 1. Quia gratia sanctificans & habitus Charitatis eosdem effectus habent, nam gratia sanctificans filios Dei efficit, similiter Charitas 1 Joan. 4. v. 7. Gratia nos Deo gratos reddit: Item Charitas Joan. 14. v. 21. Gratia vitam spiritualem confert: Item Charitas 1 Joan. 3. v. 14. Gratia nos Deo conjungit: Item Charitas 1 Joan. 4. v. 6. Gratia est radix omnium bonorum operum. Item Charitas 1. Cor. 13. Gratia est semen vitæ æternæ: Item Charitas Jac. 1. v. 12. Deinde 2. causa formalis, qua justificamur, est gratia sanctificans: sed hæc etiam est Charitas habitualis, nam Tridentinum Sess. 6. c. 7. ait, nos justitia donari per Charitatem, quæ diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur. Gratia tamen sanctificans & Charitas habitualis virtualiter distinguuntur, quia licet sint unum & idem, ita tamen sunt, ut exequantur diversa officia tum naturæ, tum potentiæ: nam gratia sanctificans est simul & principium essendi, & operandi supernaturaliter. Non obstat I. quod S. Scriptura & Concilia gratiam a virtutibus, & consequenter etiam a Charitate distinguant. *Resp.* Distinguunt ab aliis virtutibus v. g. fide, spe &c. non vero a Charitate, & subinde eandem rem scilicet gratiam & Charitatem ob distinctionem virtualem duobus vocabulis exprimunt. Non obstat II. quod gratia sit principium essendi, & Charitas operandi supernaturaliter. *Resp.* Gratia est principium essen-

essendi accidentale, sicut & Charitas principium operandi: una autem entitas virtute distincta potest esse principium essendi & operandi, præsertim quando principium essendi per se ordinatur ad operandum. Non obstat III. quod effectus formales gratiæ & Charitatis a se separari possint, potest enim quis esse gratus Deo per gratiam, quin eum diligat per Charitatem. *Resp.* Effectus formalis Charitatis habitualis non est, ut Deum actu diligamus, sed ut propensi simus ad eum amandum, quod fit per gratiam. Non obstat IV. quod Charitas diffundatur per gratiam, adeoque ab ea distinguitur. *Resp.* Diffunditur per gratiam formaliter, sicuti robur per fortitudinem, non vero efficienter, nisi sit Charitas actualis, quæ supponit habitualem seu gratiam sanctificantem.

§. 365.

Gratia habitualis & sanctificans constituit hominem in esse Divino, (§. 361. 363. Schol. 3.) cum vero modus operandi sequatur modum essendi, operationes Divinas gratiam sanctificantem consequi necesse est. Porro sicuti natura hominis ita est principium operationum sibi convenientium, scilicet rationalium, ut eas exercere non possit, nisi per potentias sibi congenitas nempe intellectum & voluntatem: sic gratia sanctificans velut nova hominis natura comites habet virtutes infusas, per quas veluti per supernaturales potentias supernaturaliter operatur: sunt quidem & ipsæ singularia Dei dona, & gratiæ habituales, quia permanenter inhærent, & integraliter justificationem perficiunt: sed insuper sortiuntur nomen virtutis, quia ad bene operandum proxime disponunt.

Virtutes infusæ quid.

ponunt. Est autem virtus infusa habitus entitative supernaturalis, qui fertur in objectum lumine & motivo supernaturali, tenditque in Deum possidendum, ut est in se, & a solo Deo est producibilis. Unde differt a virtute acquisita, quia diverso motivo in objectum tendit, nam v. g. temperantia acquisita refrænat voluptatem carnalem, quia dedecet naturam rationalem: infusa vero, quia indigna est Filio Dei adoptivo, membro Christi, & retardat anhelantem ad Divinum consortium.

Divisio virtutum infusarum.

Schol. Virtutes infusæ dividuntur in virtutes *Theologicas*, quæ habent Deum pro objecto materiali primario, & aliquod ejus attributum pro formali, suntque tres, scilicet Fides, qua Deum credimus & cætera, quæ nobis revelavit, quia verax est, nec falli, nec fallere potest. Spes, qua confidimus, nos Deum tanquam ultimum nostrum finem & beatitudinem consecuturos, tentationesque superaturos, quia est omnipotens, & infinite misericors. Charitas, qua Deum super omnia diligimus, & proximum sicut nosmetipsos propter Deum, quia Deus summe bonus est, de quibus in cap. de virtut. Theol. Et in virtutes *morales*, quæ versantur circa bonum creatum ex motivo supernaturali, quæ generatim in quatuor virtutes *cardinales* dividuntur, scilicet: Prudentiam, Justitiam, Fortitudinem, & Temperantiam, de quibus in cap. de Virt. Card.

§. 366.

Virtutes Theologicæ cum gratia sanctifi-

Omnes tres virtutes Theologicæ, Fides, Spes & Charitas homini una cum gratia sanctificante infunduntur. Ita docent omnes Catholici, & multi Theologi uti Vega l. 7. c. 24.

c. 24. in Conc. Trident. & Suarez l. 3. de grat. c. 8. docent, hoc esse dogma Fidei in Tridentino definitum. Unde probatur 1mo. ex S. Scriptura Rom. 5. v. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis.* Ergo & fides simul & spes, nam Charitas nequit esse sine prælucente cognitione Fidei, & sine spe Charitas non tendit in amplexus sponsi dilecti. Hinc Apostolus 1. Cor. 13. concludit. *Nunc autem manent, fides, spes, charitas tria hæc.* In quibus autem manent? non in infidelibus, neque in peccatoribus, qui charitate carent: Ergo in justis. 2do. Tridentinum sess. 6. cap. 7. ait: *Hanc dispositionem justificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum.* Quæ autem sunt illa dona, nisi fides, spes & charitas? unde sequitur: *In justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur, fidem, spem & charitatem.* 3tio. Ratio est: Gratia sanctificans est quædam natura supernaturalis, si ita loqui fas sit, seu Divinus perfectionis gradus, quæ ordinatur ad operationes supernaturales: Ergo debentur illi virtutes infusæ tanquam potentiæ similiter supernaturales.

cante infunduntur.

Schol. Cum Concilium Tridentinum nihil expresse statuat circa virtutes morales, disputant Theologi, utrum revera in justificatione infundantur. Nihilominus communior & probabilior est sententia affirmans S. Thomæ 1. 2. q. 63. a. 3. quam etiam sequitur Catechismus Romanus, qui inter esse-

An reliquæ virtutes morales cum gratia infundantur.

effectus Baptismi numerat *nobilissimum omnium virtutum comitatum, quæ in anima simul cum gratia infunduntur.* Favet etiam S. Augustinus, qui in Ps. 83 sic de virtutibus Cardinalibus loquitur: *Illæ virtutes nunc in valle plorationis per gratiam Dei donantur nobis.* Et ratio est, quia gratia sanctificans est principium radicale & remotum omnium bonorum, & reddit hominem paratum ad implendam totam Legem: Ergo illi respondere debent habitus omnium virtutum tanquam potentiæ supernaturales, & principia proxima actuum supernaturalium. Non obstat I. quod peccatores accepta per Sacramentum pœnitentiæ gratia sanctificante circa virtutes easdem, quas ante, difficultates patiantur. *Resp.* Has oriri ab impedimentis externis seu vitiosis habitibus ante contractos, qui per virtutes infusas non tolluntur, sicuti per acquisitas, quæ illis sunt contrariæ: non vero oriuntur ex voluntate male erga Deum affecta & erga objecta virtutum moralium. II. Sancti juxta Ven. Bedam humiliantur de virtutibus, quas non habent. *Resp.* Non habent quoad actum propter difficultates, ob quas subinde venialiter peccant: habent tamen quoad habitum.

§. 367.

Dona Spiritus S. quid. Ut habitus virtutum infusarum in actum prorumpant, necessaria est Spiritus S. motio, quia homo habitibus infusis uti non potest, sine supernaturali illustratione & cogitatione, & sine pia voluntatis affectione, quæ sunt motiones Spiritus S. ordinariæ, & ad humanum agendi modum attemperatæ. Si vero hæ motiones excedant communem agendi rationem, & ad actus heroicos tendant, vocantur *dona Spiritus S.* Est igitur *donum Spiritus S.* habitus supernaturalis, quo homo disponitur ad accipiendas extraordinarias

narias Spiritus S. motiones ad propriam salutem.

§. 368.

Dantur dona Spiritus S. Nam homines subinde extraordinarie a Spiritu S. moventur, quarum motionum plura exempla prostant, tum in S. Scriptura, tum in traditione Ecclesiastica. Samson instinctu Divino columnas cænaculi conçussit. Jud. 16. Salomon mirum judicium tulit. 3. Reg. 3. Eleazarus elephanti se supposuit 1. Mach. 6. Simeon venit in templum Luc. 2. S. Apollonia sponte in rogum insiliit. Ex S. Diony. Alex. apud Eus. l. 6. hist. c. 4. Rationem affert S. Thomas 1. 2. q. 68. a. 4. *Quia sicut vires appetitivæ natæ sunt moveri per imperium rationis, ita omnes vires humanæ natæ sunt moveri per instinctum Dei sicut a quadam superiori potentia.* *Dantur dona Spiritus S.*

2. Septem sunt dona Spiritus S. quæ recensentur Is. 11. his verbis: *Requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilii & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini.* Idem patet ex P. P. S. Ambrosio l. 5. de Spir. S. c. 2. S. Hieronymo in c. 11. Is. S. Augustino l. 2. de doctr. Christ. c. 7. S. Gregorio l. 1. mor. c. 28. & consensu totius Ecclesiæ, quam immerito irridet Calvinus, quia in Hebr. Pietas & Timor idem, scilicet reverentiam significant, in quo certe oculatior non fuit LXX. Inter- *Septem sunt dona Spiritus S.*

pretibus & S. Hieronymo, cum timor & metum & reverentiam ſignificet. Probat etiam ratio: nam tot ſunt dona, quot ſunt virtutes, quia dona idem habent cum virtutibus objectum materiale, & tantum ad actus ſublimiores circa illud eliciendos diſponunt (§. 367.) ſed præter virtutes Theologicas ſeptem aliæ ſunt virtutes, quatuor intellectuales, Intelligentia, Sapientia, Scientia & Prudentia, & tres in voluntate, nimirum Juſtitia, Fortitudo & temperantia: Ergo totidem ſunt admittenda dona virtutes perficientia.

Explicantur. *Schol.* 1. Ex hoc fluit donum Sapientiæ, Intelligentiæ, Scientiæ & prudentiæ ſeu Conſilii perficere rationem: Pietatem vero, Fortitudinem & Timorem perficere voluntatem. Per virtutem intelligentiæ homo judicat, aſſentiendum eſſe Deo revelanti: per *donum Intellectus* etiam idiota ex inſtinctu Spiritus S. fidei myſteria ea claritate percipit, & tam firmiter illis aſſentitur, ut ſibi videatur hactenus non crediſſe, ſicut oportet. Per virtutem Sapientiæ ratio Dei gratia adjuta de rebus Divinis tanquam de altiſſimis cauſis & ex iis de creatis, ordinando media ad finem ſupernaturalem recte judicat: Per *donum Sapientiæ* juſtus aliquando non rationis, ſed Spiritus S. inſtinctu movetur ad ſublimiorem rerum cœleſtium contemplationem. Virtus ſcientiæ ad hoc diſponit, ut ratio de temporalibus recte judicet, illa nimirum non eſſe appetenda, niſi quatenus ad ſalutem æternam conducunt: Per *donum Scientiæ* juſtus ulterius judicat, illa eſſe abjicienda velut impedimenta ſalutis, & cognitis vitæ neceſſitatibus ex eo profluit donum lachrymarum. Virtus Prudentiæ in dubiis conſulit ſecundum rectam rationem. *Donum Conſilii* talia ſubinde Conſilia inſpirat, quæ communem agendi rationem & humanam prudentiam longe ſuperant. Virtus Ju-

ſtitiæ hominem dirigit ad ſuum cuique reddendum. Per *donum Pietatis* juſtus a Spiritu S. movetur ad extraordinariam reverentiam Deo, rebus & perſonis ſacris ac pauperibus, ac omnibus exhibendam ultra id, quod juſtitia, religio & miſericordia præſcribunt. Virtus Fortitudinis juſtum in periculis juxta communes prudentiæ leges firmat contra inordinatos timoris & audaciæ motus. Per *donum Fortitudinis* diſponitur ad actus heroicos inſtinctu Divino eliciendos. Per virtutem Temperantiæ juſtus moderate utitur rebus delectabilibus. Per *donum Timoris* reverentialis erga Deum omnes delectationes ſtudio vitæ auſterioris abjicit.

Schol. 2. Communior eſt in Scholis S. Thomæ ſententia, omnia dona unà cum gratia ſanctificante homini infundi. Nam in juſtificatione homo in ſeritur Chriſto tanquam membrum capiti Rom. 8. v. 9. *Si quis Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus.* Ergo juſtus debet diſponi ad recipiendas omnes motiones Spiritus S. diſponitur autem ad ordinarias per habitus virtutum, ad extraordinarias vero per dona: (§. 367.) Ergo ſicuti in juſtificatione cum gratia ſanctificante infunduntur habitus virtutum, ita & habitus donorum. Unde etiam juxta eundem S. Thomam 1. 2, q. 6. a. 8. dona ſunt habitus a virtutibus diſtincti, quia altiori & nobiliori modo verſantur circa materiam virtutum, quam ipſæ virtutes. Quare ſi dona conferantur cum virtutibus Theologicis, ſunt illis inferiora, quia per virtutes Theologicas anima Deo conjungitur, per dona vero ſolum diſponitur ad ſuſcipiendam Spiritus S. motionem. Si vero dona conferantur cum aliis virtutibus ſive intellectualibus ſive moralibus, ſunt præſtantiora, quia diſponunt ad motionem extraordinariam Spiritus S. quæ ſuperior eſt motione rationis, ad quam diſponunt virtutes morales.

An dona cum gratia infunduntur.

§. 369.

Fructus Spiritus S. qui.

Actus virtutum & donorum ſunt Fructus Spiritus S. Sunt autem *Fructus Spiritus S.* actus boni & laudabiles ex habitibus virtutum intenti & comparati, quorum duodecim enumerat Apoſtolus Gal. 5. ſcilicet: Charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas.

Schol. Charitas, Caſtitas & reliquæ virtutes, quas hic recenſet Apoſtolus, non ſumuntur pro habitibus, ſed pro actibus. Vocantur autem fructus, ut intelligamus, in his actibus ſecundum ſe ſpectatis nullum ineſſe laborem, uti putant homines carnales, ſed meram delectationem & pacem. Vocantur fructus Spiritus S. quia licet juſti ad illos actus vitaliter & libere concurrant, Spiritus tamen Sanctus illorum Auctor eſt. Deinde non omnes fructus in his allegatis recenſentur, ſed nobiliores tantum, omnes enim actus cujuslibet habitus infuſi, ſive ſit virtus, ſive donum eſt, fructus Spiritus.

§. 370.

Beatitudines.

Actus donorum vocantur Beatitudines. (§. 369.) Eſt autem *Beatitudo* donum inſigne, in cujus poſſeſſione animus quieſcit vel plene & perfecte, ſi beatitudo ſit perfecta, uti viſio Dei intuitiva, vel imperfecte, ſi beatitudo ſolum ſit inchoata, quæ in vita exurgit ex actibus præſtantioribus donorum: Operatio enim præſtantior magis perficit & delectat. Octo ejusmodi beatitudines numerantur Matth. 5. ſcilicet, *Paupertas Spiritus* contra inordinatum amorem divitiarum, quæ

eſt

est specialis fructus timoris Domini. *Mansuetudo* ad iram domandam, quæ generatur a dono pietatis. *Luctus & fletus* contra vanas delectationes conveniens dono scientiæ. *Patientia in persecutionibus* contra favores hominum, omnibus donis respondens. Quatuor hæ beatitudines spectant ad tollendam falsam beatitudinem. Quatuor reliquæ beatitudines ad æternam beatitudinem disponunt; *per famem & sitim justitiæ*, quæ respondent dono Fortitudinis: per opera *Misericordiæ*, quæ est effectus doni Consilii: per *Munditiam cordis* respondentem dono intellectus: per *Pacem & Concordiam*, quæ tribuitur dono Sapientiæ. S. Lucas solum quatuor beatitudines removentes falsam beatitudinem enumerat, quas Christus descendens de monte rudi populo proponebat; octo vero S. Matthæus, quas Christus in monte discipulos jam perfectiores edocebat.

§. 371.

Duo sunt præcipui Gratiæ sanctificantis effectus: nimirum Justificatio impii, & meritum justi. Est autem *Justificatio* transmutatio de statu injustitiæ & peccati ad statum justitiæ & gratiæ. *Justificare* vero est, aliquem vere justum, rectum, sanctum, interius & exterius bene ordinatum erga Deum, seipsum & proximum efficere. *Justificatio quid.*

Schol. Justificatio dicitur a justitia, quæ si passive sumatur, importat motum ad justitiam. Porro justitia dupliciter spectari potest: 1. Prout dicit *Explicatur.*

rectum ordinem in ipso actu hominis respective ad alium suum cuique tribuendo. Hoc modo est virtus specialis, quam hic non consideramus. 2. Prout dicit rectitudinem ordinis in interioris hominis dispositione, qua homo Deo, & vires inferiores rectæ rationi in eo subjiciuntur. Proprie ille tantum justificatur, qui ex injusto seu peccatore fit justus: quanquam improprie etiam ille dicatur justificari, qui ex justo fit magis justus.

§. 372.

In Justificatione vere delentur peccata.

In Justificatione peccatoris non solum teguntur seu non imputantur peccata, sed vere remittuntur, delentur, & auferuntur. Ita fides docet, & probatur 1*mo*. ex S. Scriptura Ps. 50. v. 2. *dele iniquitatem meam:* ubi verbum מְחֵה significat delere, abstergere, & juxta ipsum Lutherum vertilgen. Item v. 4. dicitur: *Amplius lava me ab iniquitate mea.* Ubi Hebraicus legit: multiplica lavare me הֶרֶבה כַּבְּסֵנִי non vero, uti Lutherus vertit: Wasche mich wohl. Sed lotio significat absterſionem peccati, & multiplicatio lotionis clare ostendit, eam non consistere in non imputatione extrinseca, quæ certe multiplicatione non eget. Effectus hujus lotionis refertur v. 9. *Asperges me hyssopo & mundabor; lavabis me, & super nivem dealbabor.* Dealbatio autem notat effectum positivum, & non pure negativum, seu non imputationem extrinsecam. Id quod clarius patet v. 12. *Cor mundum crea in me Deus, & Spiritum rectum innova in visceribus meis.* Ubi David petit munditiam cordis, & intrinsecam Spiritus

tus sui innovationem, בְּקִרְבִּי in visceribus meis, quæ verba Lutherus iterum male omisit, & pro נָכוֹן rectum, male vertit: ein gewissen Geist, per quem fidem intelligit, uti ex ejus glossa patet: David certe hic fidem non petit, quam non amiserat. Addit v. 13. *Spiritum sanctum tuum ne auferas a me,* nimirum gratiam sanctificantem, per quam Spiritus S. in anima habitat. Et v. 14. *Spiritu principali confirma me.* Quod autem confirmatur, intrinsece roboratur. *Nec dicas*: verba, dele, lava &c. esse metaphoras, quæ v. 11. explicantur per non imputationem extrinsecam: *Averte faciem tuam a peccatis meis*: peccatum enim factum infectum fieri nequit. Nam *contra* est, illæ metaphoræ verum sensum exprimunt, & per *το* avertere faciem Justificatio inadæquata exprimitur, unde additur: *Et omnes iniquitates meas dele*: peccatum vero factum eo solum tempore, quo factum est, & nondum retractatum, infectum esse nequit, interim tamen factum deleri potest: similes loquendi formulas reperies. Is. 43. Oseæ 14. Mich 7. Item in N. T. 1. Joan. 1. v. 7. dicitur: *Sanguis Filii ejus emundat vos ab omni peccato.* 1. Cor. 6. v. 11. *Abluti estis, sanctificati estis, justificati estis.* Certe mundari, ablui, sanctificari non significat solam non imputationem extrinsecam, nam ille non dicitur ablui, cujus sordes solum teguntur. 2*do*. probatur ex patribus, quos longa serie refert Bellarminus l. 2. de Justif. c. 8. nobis sufficiat S. Augustinus, qui in Ps. 31. Conc. 2. ait: *Nec in-*

telligamus peccata cooperta esse, quasi ibi sint, & vivant . . . Deus ergo tegat vulnera: non tu: nam si tu tegere volueris erubescens, medicus non curabit. Medicus tegat & curet, emplastro enim tegit, sub tegmine medici sanatur vulnus, sub tegmine vulnerati celatur vulnus. Ergo Deus tegit vulnera, ut tegendo sanet, sicut medicus, qui emplastro tegit vulnus & sanat. Hinc merito Tridentinum sess. 5. can. 5. definit: *Si quis per Jesu Christi gratiam, quæ in Baptismo confertur, reatum peccati originalis remitti negat; aut etiam asserit, non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi, aut non imputari, anathema sit.* 3*tio.* Ratio est: Si in justificatione impii peccata remaneant & solum tegantur, homo simul justus ob justificationem, & injustus propter residua peccata esset, item Christus non esset Agnus tollens peccata mundi, nec nos liberasset a servitute peccati: nec sanctos faceret, nec posset nos declarare vere liberos a peccato, utpote in quibus peccatum adhuc esset.

Solvuntur objectiones Lutheranorum.

Schol. Juxta systema Lutheranorum (§. 363. Schol. 1. n. 7.) in Justificatione peccatoris peccata non vere delentur, & auferuntur, sed integra in eo remanent, & solum teguntur, ac non imputantur. Nam I. Ps. 31. dicitur: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & tecta sunt peccata.* Et v. 4. *Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea.* Ubi Lutherus vertit, dann da ichs wolt verschweigen, verschmachten meine Gebein, cui in margine hanc glossam assuit: dann da ich nicht wolt bekennen, daß eitel Sünd mit mir wäre, hatte mein Gewissen keine Ruhe. *Resp.* Peccata teguntur non hominibus, sed Deo, quod vero Deo tegitur, hoc

Deo non patet, & quod Deo non patet, Deus non videt, quod autem non videt, non amplius est. Quod vero tecta sint peccata, liquet, quia talis dicitur beatus, & in cujus Spiritu non est dolus. Lutherus hunc locum dupliciter falsificavit. 1. Dum vertit: in des (Herrns) Geist kein falsch ist, cum tamen ly ejus לא cadat super hominem אדם antea nominatum, & ly ו continuet sermonem de beatitudine hominis. 2. In versu 3. addit particulam oppositionis, dann, & relativam in voce: ichs, & vocem, wolt contra textum Hebraicum כִּי הֶחֱרַשְׁתִּי בָּלוּ עֲצָמָי. II. Ps. 31. v. 2. dicitur: *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.* Ubi justificatio adæquate definitur per non imputationem peccati, tum quia per hanc homo fit beatus; tum quia hanc definitionem S. Paulus ipse assignat Rom. 4. v. 6. *Resp.* Datur ibi definitio adæquata justificationis negativæ, positivæ vero datur solum implicite, quatenus peccata mortalia non remittuntur, nisi per gratiam sanctificantem, qua secuta homo beatus est. S. Paulus ex remissione peccatorum infert justificationem positivam cum illa remissione connexam, nam dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert justitiam sine operibus, id est, ex gratia; quod probat, quia remissio peccatorum fit ex gratia: si autem accepto fert justitiam, ergo eam Deus vere dat, & non solum imputat. Quæ omnia confirmat textus Hebraicus, ubi habetur verbum נָשָׂא remisit, delevit, abstulit iniquitates: & verbum כָּסָא texit, intrinsece texit: & יַחְשֹׁב imputabit, quod intelligitur de imputatione ad pœnam. III. Juxta S. Paulum justificatio fit per hoc, quod induamus Dominum Jesum Christum Rom. 13. Indumentum vero non tollit, sed tegit solum maculas. *Resp.* S. Paulus ipse explicat, quid sit induere Jesum Christum, scilicet interius mutari ad statum innocentiæ a statu peccati, deponendo veterem hominem, & omnem affectum peccandi, & novam vitam inchoando: quod quidem Lutherani exponunt de sanctificatione,

tione, quam a juſtificatione diſtinguunt, ſed immerito uti patet (§. 363. Schol. 2. & §. 371.) cum definitio juſtificationis etiam ſanctificationi conveniat. IV. Nemo eſt ſine peccato: & S. Ambroſius l. 2. de Jacob, juſtificationem exemplo Jacob ſeſe veſtimentis Eſau & pellibus hædinis tegendis explicat. *Reſp.* Nemo eſt ſine peccato veniali, (§. 349.) bene vero ſine mortali. S. Ambroſius vero comparationem in eo inſtituit, quod ſicut Jacob aliena veſte indutus inceſſit, ita Chriſtus factus in ſimilitudinem carnis peccati vere languores noſtros tulerit.

§. 373.

Juſtificatio non fit per meram imputationem juſtitiæ Chriſti.

Quia in juſtificatione peccata non ſolum teguntur, (§. 372.) hinc remiſſio peccatorum, quæ eſt juſtificatio peccatoris, non fit per imputationem extrinſecam juſtitiæ Chriſti, ſed per veram & intrinſecam juſtitiam, ſeu gratiæ habitualis infuſionem. Catholica hæc veritas probatur 1*mo.* mox citatis (§. 372.) S. Scripturæ teſtimoniis, in quibus homo dicitur purgari, lavari &c. Purgatus vero & ſanctificatus nemo dicitur niſi per aliquod intrinſecum, quo talis denominetur. Unde Rom. 5. v. 5. Charitas Dei dicitur diffuſa in cordibus noſtris: & v. 19. *Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita per obedientiam unius juſti conſtituuntur multi.* Ergo juſtitia noſtra eſt interna, ſicut peccatum noſtrum eſt internum. Merito igitur Tridentinum ſeſſ. 6. can. 10. definit: *Si quis dixerit, homines ſine Chriſti juſtitia, per quam nobis meruit, juſtificari; aut per eam ipſam formaliter juſtos eſſe, anathema ſit.* Et can. 11. *Si quis dixerit, homines*

mines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola remissione peccatorum, exclusa gratia . . . quæ illis inhæreat, anathema sit. 2do. Justificatio est effectus dilectionis Dei. Sed hæc non tantum est affectiva, sed effectiva efficiens objectum dilectum intrinsece gratum & justum. Item Justitia Christi est causa efficiens nostræ Justificationis: Ergo non est causa ejus formalis.

Schol. 1. Lutherani juxta systema suum (§. 363. Schol. 1. n. 7.) volunt veram & propriam remissionem peccatorum in justificatione fieri per eorum non imputationem, unde formaliter justificatur homo per imputationem justitiæ & satisfactionis Christi. Quippe Deus neminem justificare potest, nisi aliqua in eo sit justitia: quia vero homo propriam justitiam non habet, alienam habere debet, quæ per imputationem sua fiat: hinc Christus non solum pro peccatis nostris satisfecit, & per hoc meritum passivum remissionem peccatorum & absolutionem a pœnis nobis promeruit; sed etiam vicariam officiorum nostrorum adimpletionem præstitit, & per hoc meritum activum, quod etiam Justitia activa & vicaria vocatur, declarationem pro justis, & hæredibus vitæ æternæ nobis promeruit, cujus proinde justitiæ & satisfactionis imputatione homo ita justificatur, ut hæc imputatio sit fundamentum declarationis hominis pro justo, in qua etiam formaliter justificatio consistit. Quippe varii actus justificationem ingrediuntur inter se tamen connexi: formales seu ratio formalis justificationis sunt declaratio pro justo & remissio peccatorum, hi enim justificationem in esse suo constituunt: fundamentales actus sunt imputatio justitiæ & satisfactionis Christi. Si vero omne id, quod justificationem ingreditur, & ab ea separari nequit, formam ejus vocare velimus, etiam imputatio meriti Christi ad eam pertinet. Ita D. Schubert. Rationes Lutheranorum sunt I. Ps. 142. dicitur: *Non*

Solvuntur objectiones Lutheranorum.

Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Ergo non datur justitia homini intrinseca, alias homo in conspectu Dei justificaretur. Unde v. 1. S. David petit: *Exaudi me in tua*, Nb. non in mea *justitia*. *Resp.* Deus videt illam justitiam hominis intrinsecam non ex viribus naturæ sed gratiæ comparatam. Eodem modo justitia nostra, non nostra, sed Dei dicitur, id est, viribus gratiæ acquisita. Vel David comparat justitiam suam cum illa Dei, relate ad quam nihil est omnis creata perfectio. Vel vult neminem ita esse justum, ut ab afflictionibus omnibus liberari debeat. II. Rom. 5. dicitur: *Per unius obedientiam justi constituuntur multi.* Et 1 Cor. 1. v. 30. Christus dicitur factus *justitia & sanctificatio nostra.* Et 1 Cor. 10. reprehendit Apostolus eos, qui propriam justitiam volunt statuere: *Ignorantes justitiam Dei, & suam volentes statuere, justitiæ Dei non subjecti. Resp.* S. Apostolus intelligendus est in sensu causali, non formali. Scilicet Christus est causa efficiens & meritoria nostræ justificationis, quo sensu dicitur Sapientia, Resurrectio & vita nostra. Et in altero loco reprehendit Pharisæos, qui præsumebant, se posse viribus naturæ legem implere, & justificari sine gratia. III. Judex ignoscens reo non ideo justitiam illi infundit: Ergo nec Deus ignoscens peccatori. *Resp.* Disparitas est, quod justificatio externa & forensis non est connexa cum amicitia, sicuti justificatio peccatoris cum amicitia Dei: ad quam cum natura non habeat proportionem, intrinsece per gratiam elevari debet.

An homo absolute per favorem Dei extrinsecum justificari possit.

Schol. 2. Scotus putat de absoluta Dei potentia justificationem impii fieri posse per solum favorem Dei extrinsecum. Negativa sententia est probabilior, quia Deus absolute nequit remittere offensam sine intrinseca mutatione peccatoris, nam offensam remittere nequit, nisi fiat illi pacatus, ad quod requiritur, ut Deus illum amet: amor autem Dei est effectivus, efficiens illum bonum & gratum, quem diligit, cum sit omnis bonitatis causa. Ex supposito vero, quod Deus moveret peccatorem ad actus Charitatis & contritionis

per

per auxilium actuale, non infundendo gratiam habitualem, posset quidem peccator absolute per hos actus justificari inchoate & imperfecte, quia Deo super omnia dilecto uniretur, non tamen complete & perfecte, quia præcipuus effectus Divinæ dilectionis, scilicet gratia sanctificans, per quam Deus homini fit pacatus, non tribueretur. Non obstat I. quod privatio gratiæ per contritionem desinat esse voluntaria. *Resp.* Definit quidem quoad præsentem dispositionem, non vero quoad præcedentem, ex qua macula relinquitur per gratiam delenda. Non obstat II. quod remissio peccatorum tribuatur Charitati. Luc. 7. Et homo Deum diligens sit justus. *Resp.* Tribuitur dilectioni non præcise ratione sui, sed ratione gratiæ connexæ. Et diligens Deum est justus justitia implente præsens officium, non vero delente perfecte peccatum præteritum.

Schol. 3. Scotistæ etiam docent, de potentia Dei absoluta peccatum actuale & habituale cum gratia in eodem subjecto simul esse posse. Negativa sententia est communior, quia absolute non potest stare justitia cum injustitia: iniquitas cum sanctitate: rectitudo cum recessu a rectitudine. Non obstat I. quod gratia & peccatum actuale privative non opponantur, quia actus & habitus non opponuntur, imo actus v. g. temperantiæ stare potest cum habitu intemperantiæ. *Resp.* Licet in ratione habitus & actus non opponantur, habent tamen alias rationes privative oppositas, scilicet sanctitatem & iniquitatem &c. II. Peccatum non expellit gratiam physice, sed tantum demeritorie, nec Deus necessitatur gratiam auferre a peccatore. *Resp.* Non expellit quidem per formam physice in gratiam agentem, expellit tamen ex natura sua introducendo dispositiones cum gratia imcompossibiles. Item Deus quidem absolute non necessitatur auferre gratiam; bene vero si hominem in mortale labi permittat.

An peccatum mortale simul cum gratia consistere possit.

§. 374.

§. 374.

Ad justificationem in parvulis non requiritur dispositio.

1. Ad justificationem in parvulis nulla requiritur dispositio. Ita constat ex universali Ecclesiæ traditione, quæ parvulos, quamvis rationis impotes, hactenus baptizavit in remissionem peccati originalis. Unde Tridentinum sess. 7. can. 13. dicit anathema iis, qui docuerint, parvulos, cum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos. Enimvero si inobedientia primi hominis potuit illis nocere, obedientia secundi hominis, qui factus est nobis justitia a Deo, illis proderit.

Bene vero in adultis.

2. Ex parte hominis adulti sui compotis juxta communem providentiæ cursum prævia dispositio requiritur. Nam S. Scriptura spem veniæ non præbet, nisi peccatoribus dispositis. Ezech. 18. *Si . . impius egerit pœnitentiam . . vita vivet.* Act. 2. S. Petrus Judæis prædicatione sua conterritis, ait: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum.* Act. 8. Philippus Eunucho Baptismum petenti respondet: *Si credis ex toto corde, licet.* Tritum etiam est illud S. Augustini serm. 15. de verb. Ap. *Qui fecit te sine te, non justificat te sine te.* Et Tridentinum sess. 6. cap. 6. *Disponuntur autem adulti, ad ipsam justitiam, dum excitati Divina gratia atque adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum.* Ratio est, quia forma perfecta non inducitur nisi in subjectum dispositum: Sed gratia est forma, Ergo requirit subjectum dispositum.

3. Di-

3. Dispositiones autem in adultis ad justificationem prærequisitæ sunt 1. *Fides*, qua credimus, vera esse illa, quæ Divinitus revelata sunt, præsertim a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu: nam sine fide nemo Deo placere potest. 2. *Timor*, quo peccatorum nostrorum consideratione utiliter concutimur. Prov. 14. *Timor Domini fons vitæ.* 3. *Spes*, per quam ad considerandam Dei misericordiam animum convertentes speramus, Deum propter Christum nobis propitium fore. Rom. 8. *Spe salvi facti sumus.* 4. *Inchoata Dei dilectio*, ut totius justitiæ fontis Eccli. 2. *Diligite illum, & illuminabuntur corda vestra.* Ex hoc enim, quod Deus misericors peccatori pœnam timenti offert veniam, non solum spes excitatur, sed etiam tantæ bonitatis amor. 5. *Peccati detestatio*, quæ ex fide, timore, spe, & inchoata dilectione oritur, ex quibus odio movetur in peccatum. 6. *Propositum* inchoandi novam vitam & mandata observandi. Vid. Trid. sess. 6. c. 6.

Schol. 1. D. Schubert cum Lutheranis non negat hominem justificandum prius credere, peccata agnoscere, dolere, iram Dei pertimescere, misericordiam Divinam desiderare, bene de Deo sperare, peccatum detestari novumque propositum &c. capere debere, quia hæc omnia opus conversionis & regenerationis, sine qua non datur justificatio, ingrediuntur: nec negat his sanctis motionibus Spiritus S. hominem disponi ad studium pietatis & habitum pie & sancte vivendi. Sed quia juxta illum justificatio est remissio peccatorum, & declaratio hominis pro justo, *Lutheranorum sententia.*

dispositiones hæ neque hominem ad justificationem recipiendam aptum reddunt, neque apud Deum sunt causa impulsiva nos justificandi, præparant nos tantum ad fidem recipiendam, qua sola justificationem consequimur. Hæc jam in antecedentibus (§. 372. 373.) partim in sequentibus refutantur.

Unde effective procedat ultima dispositio ad gratiam.

Schol. 2. Quærunt hic Scholæ, a quonam principio actus Contritionis & Charitatis, qui ultimo ad gratiam disponunt, procedant. P. Contenson putat, eos esse ab auxilio actuali transeunter communicato, quia gratia habitualis necessario supponit dispositiones jam effectas & productas, cum non recipiatur nisi in subjecto disposito. P. Gonet vult, eas esse effective ab ipsa gratia habituali, quia actus Charitatis & contritionis sunt actus vitales vita supernaturali, quæ est a gratia habituali. P. Goudin docet, actum conversionis ultimo disponentem ad gratiam habitualem effective procedere a virtute infusa Charitatis & pœnitentiæ non communicata per modum habitus, sed per modum auxilii seu motionis, ita ut disponat ad gratiam, & ad ipsas virtutes infusas per modum habitus consequendas. Sed hæc controversia magis est subtilis, quam utilis.

An justificatio fiat successive.

Schol. 3. Justificatio impii, si sumatur pro infusione gratiæ & remissione peccatorum, fit in instanti. Si vero sumatur pro dispositionibus, quibus peccator præparatur, licet possit fieri in instanti, ordinarie tamen fit successive, quia illæ dispositiones ordinarie tempore præcedunt gratiæ infusionem. Deinde si Justificatio spectetur ex parte modi agendi, creatio est majus opus, quam Justificatio: si vero spectetur ex parte rei productæ, justificatio est majus opus creatione ob bonum æternum in spe, ad quod terminatur; non tamen est quid majus glorificatione, ob bonum æternum in re. Denique justificatio impii potest quidem dici mirabilis, non tamen miraculosa, quia non fit præter communem Providentiæ Divinæ cursum, secus esset, si præter hunc cursum Deus

subito

ſubito movet ad perfectam juſtificationem, uti S. Paulum movit.

§. 375.

Inter alias diſpoſitiones ad juſtificationem requiſitas prima eſt Fides, (§. 374. n. 3.) quo nomine Catholici non intelligunt fiduciam, qua credimus & confidimus peccata nobis propter Chriſtum eſſe remiſſa: Sed qua credimus omnibus veritatibus nobis a Deo revelatis propter ejus Auctoritatem & veracitatem. Ita 1*mo.* intelligit Fidem S. Scriptura 1. Cor. 13. v. 13. ubi fidem a ſpe & fiducia expreſſe diſtinguit: *Nunc autem manent, fides, ſpes, charitas, tria hæc.* Ubi certe cum D. Schubert nequit intelligi fides miraculoſa, cujus jam Apoſtolus v. 2. meminit, & inter chariſmata eum recenſet: v. 13. vero agit de virtute fidei, quam a ſpe & fiducia, quæ eſt ſpes certa, diſtinguit: *tria hæc:* & fidem & ſpem charitati poſtponit: *major autem horum eſt Charitas.* Imo Eph. 3. v. 12. fiducia dicitur eſſe effectus fidei: *In quo habemus fiduciam & acceſſum in confidentia per fidem ejus* δια της πίςεως ubi το *per* in ſenſu obvio aliquam cauſam denotat, non vero, quid fides involvat, uti male exponit D. Schubert, putans S. Paulum loqui de fide, ſeu fiduciali apprehenſione Chriſti. Certe loquitur ibi Apoſtolus de fide, quæ eſt actus intellectus, non vero voluntatis: profitetur enim myſterium vocationis gentium ſibi a Deo revelatum, ejusque prædicationem ſibi concreditam eſſe: Rogat Deum ut Epheſii

Fides ad juſtificationem requiſita non eſt fiducia.

ſii corroborentur in fide & rerum Divinarum Scientia. v. 17. *Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris, in Charitate radicati & fundati*, v. 18. *ut poſſitis comprehendere . . quæ ſit latitudo &c.* Rurſus fides, qua ſalvamur, dicitur aſſenſus Joan. 20. v. 31. *Hæc ſcripta ſunt, ut credatis, & ut credentes vitam habeatis in nomine ipſius.* Et multoties S. Scriptura fidem per ly credere exponit. Ludit hic iterum in verbis D. Schubert, dum diſtinguit inter ly credere, & in Chriſtum credere, quod juxta ipſum ſignificat, in Chriſto fiduciam ſuam collocare. Nam nullo S. Scripturæ exemplo hanc explicationem probat, quando enim S. Scriptura monet, ut Chriſtum induamus, ei adhæreamus &c. vult, ut Chriſti virtutes in moribus noſtris exprimamus. 2*do*. Eccleſia in baptizandis ſemper eam fidem requiſivit, qua articulos in ſymbolo contentos firmiter crederent, non vero eam, qua crederent peccata ſibi eſſe remiſſa, nam credimus quidem in ſymbolo remiſſionem peccatorum, ſed credimus per hoc, in Eccleſia eſſe poteſtatem remittendi peccata per Sacramenta. Item S. S. Patres fuſe refert Bellarminus l. 1. de Juſtif. c. 9. Merito proinde definit Tridentinum ſeſſ. 6. can. 12. *Si quis dixerit, fidem juſtificantem nihil eſſe aliud, quam fiduciam Divinæ miſericordiæ peccata remittentis propter Chriſtum, vel eam fiduciam ſolam eſſe, qua juſtificamur, anathema ſit.* 3*tio*. Fides qua credo, remiſſa mihi eſſe peccata, eſt impoſſibilis: tum quia nullibi revelatum eſt, mihi remiſſa eſſe peccata, neque

que in revelatione & promiſſione generali, Joan. 3. *Qui credit in Filium, juſtificabitur*; nam hic non dicitur: qui credit, ſibi eſſe remiſſa peccata: neque in primo inſtanti exiſtentiæ fidei homo certus eſt, ſibi remiſſa eſſe peccata, cum nemo certa fide ſciat ex revelatione, ſe etiam in primo inſtanti credere, ſicut oportet: tum quia hæc fides confidentialis non ut cauſa præcedit, ſed tantum ſequitur juſtificationem, in qua peccata remittuntur, alioquin hæc fides falſa foret: ſupponit ergo juſtificationem in ſtatu, uti ipſe D. Schubert fatetur, qui ad juſtificationem eam fidem requirit, qua hic & nunc credo peccata mihi remitti: ſed hæc etiam fides eſt poſterior juſtificatione, nam remiſſio præſens eſt objectum hujus fidei, actus autem non facit ſed ſupponit ſuum objectum, conſequenter hæc fides tanquam medium juſtificationis illa eſſet prior, & tamen ſimul poſterior, quod implicat.

Schol. Lutherani hunc ordinem ſalutis ponunt juxta Carpovium Theol. Rev. tom. 2do. 1. Deus omnes homines ad ſalutem *vocat* ſerio & ſufficienter invitando eos ad ſalutem per Chriſtum partam amplectendam vel directe Evangelium claris verbis proponendo, vel indirecte ad illud quærendum ducendo: Evangelium autem motiva ad bonum faciendum, & malum vitandum ſuppeditat, ex quibus novæ vires a Deo Evangelii Auctore ad bonum homini conferuntur: quæ eſt gratia vocans vel præveniens. 2. Deus hominem *illuminat* informando & convincendo eum de veritatibus ſalutaribus & legalibus V. T. & Evangelicis novæ Legis per Verbum S. Scripturæ vel lectum, vel auditum, vel meditatum, quæ eſt gratia illuminans. 3. Illuminatio de veritatibus lega- *Ordo ſalutis juxta Lutheranos.*

legalibus seu legalibus *Contritionem* generat, peccata enim sua & eorum poenas homo ex lege cognoscit, ex qua cognitione tristitiam de illis concipit, poenitet, metu poenae promeritae concutitur, pudorem ob peccata haurit, illa efficaciter cum proposito fugiendi odit, in quibus Contritio consistit, quam Deus per legem operatur, & hoc per gratiam conterentem. 4. Postquam vero homo per illuminationem legalem ad contritionem & desiderium medicinae spiritualis pro peccatis pervenit, per illuminationem Evangelicam ipsi in promissionibus Dei generalibus ostenditur medium, ex sua miseria eluctandi, scilicet, quod satisfactionem Christi per fidem debeat apprehendere, quod medium cognitum avide cupit, & innixus promissionibus Dei generalibus ad se applicatis illam satisfactionem Christi vicariam fiducialiter apprehendit, & sic in illo fiducialis fides oritur, quam cum Deus gratis in eo excitet, merito gratia & beneficium Divinum dicitur. Hinc objectum hujus fidei est satisfactio Christi activa & passiva, quam fides cum fiducia apprehendit, dum satisfactionem Christi pro se quoque fieri vel factam esse, & effectum illius scilicet liberationem a reatu, & participationem salutis sibi a Deo tribui & imputari vult. Quia vero haec fides salvifica involvit desiderium liberationis a reatu & firmum propositum non amplius peccandi, fides cum voluntariis peccatis simul consistere nequit, & ideo fides salvifica studium secundum voluntatem Dei vivendi includit & viva est, sine qua fides dogmatica mortua dicitur: quemadmodum etiam fides salvifica sine studio secundum voluntatem Dei vivendi mortua est, nec hominem salvare potest. 5. Actus, per quem fides in homine excitatur, sive donatio fidei dicitur *Regeneratio*, quae illuminationem supponit, & est a Deo per verbum legis remote & dispositive, per verbum Evangelii proxime & immediate, hinc dicitur gratia regenerans. Per hanc regenerationem tollitur dominatus peccati originalis, & fit, ne amplius peccata actualia voluntaria ex eo oriantur, adeoque mors spiritualis aufertur, producitur

citur propositum emendationis, homo accipit vires ad bonum & contra malum, oritur appetitus spiritualis, & exinde fit lucta carnis contra Spiritum, homo ducitur ad sui abnegationem, ad vincendam carnem, & sic homo accipit vitam spiritualem, instauratur in eo imago Dei, fit nova creatura, eripitur ex tyrannide diaboli, ponitur in statu gratiæ, fit filius Dei & hæres regni cælestis. Porro 6. hæc mutatio hominis adulti, per quam ille ex statu iræ transit in statum gratiæ, dicitur *Conversio*, quæ dicitur transitiva, quatenus Deus hominem convertit illuminando, conterendo & regenerando: quatenus vero homo ipse contritionem, & fidem vivam concipit, est intransitiva, & vocatur *Pœnitentia*. 7. Illuminationem, & regenerationem sequitur *Justificatio*, quæ per solam fidem vivam habetur, qua satisfactio & justitia Christi apprehenditur. 8. Sicuti autem fides vera una quasi manu Christum apprehendit, & ita justificat, sic altera quasi manu actiones Deo acceptas operatur, & ita incrementum vitæ spiritualis capit, quod dicitur *Sanctificatio*, & est regenerationis continuatio, per quam proinde imago Dei magis instauratur, quæque homini salvando est necessaria. Deus autem est, qui hominem per verbum legis & Evangelii transitive sanctificat, homo vero intransitive sanctificationem suam promovet per studiosam verbi Divini lectionem & auscultationem, & crebrum exercitium bonorum operum, victoriam tentationum & vigilantiam spiritualem, per quæ media homo in fide finaliter perseverat & salvatur.

Schol. 2. Ordo salutis juxta nos Catholicos hic est, quem refert Tridentinum sess. 6. cap. 5. & seqq. 1. Justificationis exordium in adultis a Dei per Jesum Christum præveniente gratia & ejus vocatione sumendum est: quippe per gratiam excitantem & adjuvantem homo ad suam justificationem, eidem gratiæ libere assentiendo & cooperando disponitur. 2 Homo excitatus & adjutus hac Divina gratia *fidem* ex auditu concipiens libere movetur in Deum, credens vera *Ordo salutis juxta Catholicos.*

 esse,

esse, quæ Divinitus revelata & promissa sunt, atque illud inprimis justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu. 3. Dum vero se homo peccatorem esse intelligit a justitiæ Divinæ *timore* utiliter concutitur. 4. Ad considerandam tamen Dei misericordiam se convertendo in *spem* erigitur, fidens, Deum sibi propter Christum propitium fore, quem proinde 5. tanquam omnis justitiæ fontem *diligere* incipit: ac 6. propterea movetur adversus peccata per *odium* aliquod & detestationem, hoc est, per eam *Pœnitentiam*, quam ante Baptismum agi oportet. 7. Hinc proponit suscipere Baptismum, inchoare novam vitam, & servare Divina mandata. 8. Hanc dispositionem Justificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum. Unde homo ex injusto fit justus, & ex inimico amicus, ut sit hæres secundum spem vitæ æternæ. Causa finalis hujus Justificationis est gloria Dei & Christi ac vita æterna: Efficiens est Deus; meritoria est Christus Jesus, qui per crucem & passionem suam eam nobis promeruit: Instrumentalis sunt Sacramenta Baptismi, & post lapsum, Pœnitentiæ: Formalis est Justitia Dei, non qua ipse Justus est, sed qua hominem justum facit, qua ab eo donatus renovatur Spiritu mentis suæ, & non modo reputatur, sed vere justus nominatur, & est justitiam in se recipiens secundum propriam dispositionem & cooperationem, quæ illi inhæret, & cum qua illi habitus virtutum Theologicarum fidei, spei & Charitatis, & virtutum moralium ac donorum (§. 366. Schol. §. 368. Schol. 2.) infunduntur. 9. Sic ergo Justificatus & amicus Dei factus homo progrediens de virtute in virtutem renovatur de die in diem, hoc est, mortificat membra carnis suæ, & exhibet ea arma justitiæ in sanctificationem per observationem mandatorum Dei & Ecclesiæ, & ita in ipsa justitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus crescit, & magis justificatur.

ficatur. 10. Si vero homo ab accepta justificationis gratia per peccatum exciderit, rursus justificari potest, cum excitante Deo per Pœnitentiæ Sacramentum merito Christi amissam gratiam recuperare procuraverit, qui modus justificationis est lapsis *reparatio*, quæ pœnitentia post lapsum alia est a baptismali, & continetur non modo cessatione a peccatis & eorum detestatione, aut corde contrito & humiliato: verum etiam eorum Sacramentalem Confessionem saltem in voto & suo tempore faciendam & sacerdotalem absolutionem, itemque satisfactionem per jejunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spiritualis vitæ exercitia, pro delenda pœna temporali post dimissam culpam & pœnam æternam in Sacramento, vel voto Sacramenti, includit. 11. Hoc modo justificatus homo sive acceptam gratiam perpetuo conservaverit, sive amissam recuperaverit, proponit sibi vitam æternam, & tanquam gratiam filiis Dei per Christum misericorditer promissam, & tanquam mercedem ex Dei promissione bonis suis operibus & meritis fideliter reddendam, quam proinde vere promeretur, & si in gratia decesserit, consequitur.

Schol. 3. Ex dictis (Schol. 1.) colligitur, Lutheranos triplicem fidem distinguere: *Historicam*, quæ est assensus propositioni datus ob auctoritatem loquentis, qui si detur veritatibus in S. Scriptura revelatis ob testimonium Divinum, vocatur *fides dogmatica:* Altera est fides miraculosa, qua Deus miraculum facturus esse ab homine creditur. Tertia est fides fiducialis, quæ ex illuminatione legali & Evangelica & desiderio salutis oritur, estque fiducialis apprehensio satisfactionis Christi (Schol. 1.) quæ est actus voluntatis, ex notione tamen assensu ac fiducia constat, & dicitur *salvifica*, ac si hominem impellat, ut actiones suas ad voluntatem Divinam actu conformet, viva est, & sola salvat. Hanc fidem fiducialem probant I. Matth. 9. v. 2. Christus dixit Paralytico: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua:* Ergo fides, per quam peccata remittuntur est fir-

Solvuntur objectiones.

ma in Deum fiducia. *Resp.* Paralyticus antequam remiſſionem acciperet, habebat fidem, & tamen non credebat, peccata ſibi remiſſa eſſe. Deinde fiducia non exigitur a Chriſto tanquam ratio & conditio remiſſionis peccati, non enim dicit: confide, & remittentur, ſed abſolute: remittuntur, ita ut remiſſio ſit cauſa fiduciæ, non vero fiducia cauſa remiſſionis. II. Rom. 4. v. 20. dicitur: Abraham in repromiſſione Dei non hæſitavit, ſed confortatus eſt fide . . . ideo & reputatum eſt illi ad juſtitiam. *Reſp.* Nulla hic ſit mentio fidei fiducialis Abrahæ: & fides dicitur ei reputata ad juſtitiam, ubi non eſt ſermo de prima juſtificatione, cum jam antea Gen. 14. v. 19. Benedictus Deo, adeoque juſtus fuerit, ſed eſt ſermo de incremento juſtitiæ per bona opera. III. Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum. Hebr. 11. v. 1. *Reſp.* Fides ſic dicitur metonymice, in quantum facit, ut menti firmiter hæreant, quæ non videntur, & necdum exiſtunt: vel quod fides ſpei noſtræ baſis ſit.

§. 376.

Sola fides non juſtificat.

Sola Fides confidentialis non eſt cauſa impulſiva externa juſtificationis. Probatur 1*mo.* ex eo, quod nullus locus S. Scripturæ oſtendi poſſit, in quo dicatur, quod ſola, & quidem illa fides confidentialis juſtificet, imo quoties Scriptura loquitur de fide juſtificante, ſemper loquitur de fide dogmatica, (§. 375.) quæ eſt tantum aſſenſus intellectualis nec ſimul fiducia voluntatis: & præter hanc fidem dogmaticam aliarum virtutum actus ceu diſpoſitiones requirit: (§. 374.) Ergo ſola fides non juſtificat: Deinde fides dicitur *initium juſtitiæ.* Rom. 4. v. 5. *Fundamentum.* 1. Cor. 3. v. 11. *&* *corda purificare.* Act. 15. v. 9. Ergo nec apprehendendo nec

ſola juſtificat. 2*do*. probatur ex P.P. S. Clemens Alex. l. 2. ſtrom. docet, *fidem præcedere, timorem ædificare, dilectionem perficere.* S. Baſil. in Pſ. 33. ait: *Timor ſalutaris ad pœnitentiam ducit.* Unde Tridentinum ſeſſ. 6. can. 9. *Si quis dixerit, ſola fide impium juſtificari, ita ut intelligat, nihil aliud requiri, quod ad juſtificationis gratiam conſequendam cooperetur, & nulla ex parte neceſſe eſſe, eum ſuæ voluntatis motu præparari, anathema ſit.* 3*tio*. Decens eſt, ut homo, qui propriis actibus perdidit juſtitiam, ad hanc recuperandam, ſe iterum per proprios prioribus oppoſitos diſponat: Sed homo peccando non tantum agit contra fidem, ſed etiam contra amorem & timorem Dei, Ergo non tantum per fidem, ſed etiam per timorem, ſpem & amorem amiſſam juſtitiam recuperare debet.

Solvuntur objectiones Lutheranorum.

Schol. Lutherani cum Catholicis docent, cauſam efficientem Juſtificationis eſſe Deum; meritoriam Chriſtum: inſtrumentalem eſſe Sacramenta, ſed ſolum quatenus per Verbum Dei excitant in nobis fidem: materialem animam hominis: finalem gloriam Dei & hominis ſalutem. Formalis vero juxta Lutheranos eſt declaratio peccatoris pro juſto & remiſſio peccatorum (§. 373. Schol. 1.) juxta nos eſt gratia ſanctificans animæ inhærens: cauſa denique impulſiva externa tenens ſe ex parte hominis, quæ Deum ad nos juſtificandum, ſeu declarandum nos pro juſtis movet, eſt ſola fides confidentialis, quæ licet ſit viva, & in primo juſtificationis actu habeat efficaciam & virtutem bona opera faciendi, & excitandi ſtudium pietatis, & quando homo juſtificari pergit, ipſa bona opera non deficiant, non tamen juſtificat, quatenus efficax eſt per opera & charitatem, ſed ſola juſtificat, eaque quæ forte connexa ſunt,

ad juſtificationem nihil cooperantur: Cum econtra juxta nos non ſola fides, ſed & aliæ virtutes, ſpes, Charitas &c. (§. 374. n. 3.) ſint cauſa diſpoſitiva juſtificationis. Pro Lutheranis videntur ſtare ſequentes rationes. I. Rom. 3. v. 28. docet S. Paulus, *juſtificari hominem per fidem, ſine operibus legis*, ubi opera expreſſe excludit: & c. 1. dicit: *juſtus ex fide vivit.* Et Tridentinum Seſſ. 6. cap. 8. docet, nihil eorum, quæ juſtificationem præcedunt, ſive fidem, ſive opera juſtificationem promereri. Item S. Auguſtinus l. de fid. & operi. c. 14. dicit: *Sciat quisque per fidem ſe poſſe juſtificari, etiamſi legis opera non præceſſerint: ſequuntur enim juſtificatum, non præcedunt juſtificandum.* Ergo ſola fides, non vero aliarum etiam virtutum actus, imo nec fides, quatenus eſt bonum opus ſecundum legem fidei ſed intuitu juſtitiæ Chriſti juſtificat. *Reſp.* Apoſtolus loquitur de fide per charitatem operante, & excludit opera, quatenus in ſe ſpectata nullatenus ad juſtitiam perducunt, ſed omnem vim a præveniente gratia accipiunt. Gratis autem per fidem juſtificatur homo, licet juſtificationem timor, ſpes, dilectio, & contritio præcedant, quia ipſa Fides eſt donum gratuitum. Tridentinum loquitur de operibus ſine gratia factis, & de merito de condigno, quo carent opera ante juſtificationis gratiam facta. Eodem modo S. Auguſtinus docet, opera de condigno meritoria juſtificationem non præcedere. Similiter alia loca S. Scripturæ fidei vim juſtificandi tribuunt, ſed illi, quæ per dilectionem operatur, ſeu fidei tanquam initio & radici, non excludendo alia opera. II. Matth. 9. v. 22. dicitur: *Fides tua te ſalvam fecit.* Et Luc. 8. v. 50. *Crede tantum, & ſalva eris.* *Reſp.* In primo loco ſermo eſt de fide per charitatem operante. In altero de ſalute corporali Filiæ Principis Synagogæ, non vero de gratia ſanctificante agitur. III. Gal. 2. v. 16. dicitur: *Scientes, quod non juſtificatur homo ex operibus legis.* *Reſp.* Apoſtolus ſolum excludit opera ex ſolis naturæ viribus & libero arbitrio facta: non vero opera liberi arbitrii, quæ fiunt ex gratia fidei.

§. 377.

§. 377.

Nullus ſine revelatione poteſt eſſe certus de ſua gratia.

Quia fides ſola, qua credimus & confidimus, peccata nobis propter Chriſtum eſſe remiſſa, ad juſtificationem non diſponit: (§. 375. 376.) imo in S. Scriptura nullum fundamentum habet: hinc nullus ſecluſa revelatione poteſt eſſe certus certitudine fidei ſe eſſe in gratia. Ita Catholica fides tenet

1mo. ex S. Scriptura. Eccli. 9. v. 1. *Neſcit homo, utrum amore, an odio dignus ſit, ſed omnia in futurum ſervantur incerta.* Hic Eccleſiaſtes non loquitur de amore & odio aliorum hominum, uti vult Lutherus, dum male vertit: Doch kennet kein Menſch weder die Liebe noch den Haß irgends eines, den er für ſich hat, nam in textu non habetur: irgends eines, nec ſequens membrum: den er für ſich hat: conjungitur cum priori, quia accentus Sakephaton membra disjungit, cum vox הַכֹּל omnia, non ſit in genitivo, & verba אַהֲבָה amorem, & שִׂנְאָה odium nec ſint in regimine, nec in ſtatu conſtructo. Unde verſiones LXX.. Syriaca, & Arabica cum vulgata ponunt pro accentu Sakephaton punctum, ut appareat, הַכֹּל nec ad hominem, nec ad amorem ſpectare. Ly *dignus* non habetur quidem in textu Hebraico explicite, ex ſenſu tamen colligitur. Item dum vulgata noſtra vertit: *Omnia in futurum ſervantur incerta*: in Hebraico quidem habetur: הַכֹּל לִפְנֵיהֶם omnia ante eos: Sed idem eſt ſenſus, ſcilicet: omnia opera juſtorum, & amor Dei erga illos antecedunt cogitationem

tionem eorum, ut ſine revelatione certo ſciri non poſſint. Unde Campenſis vertit: *Omnia hæc hominem latent.* Symachus: *omnia coram eis incerta.* Chaldaica verſio legit: non eſt, qui ſciat id, quod erit homini, omne in Providentia decretum eſt, ut ſit ante eos. Imo verſionem noſtram contextus probat, ſi enim homo amorem Dei neſcit, quomodo certus de illo erit. Rurſus Eccli. 5. v. 5. dicitur: *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, neque adjicias peccatum ſuper peccatum.* Hoc iterum male explicat Lutherus de propitiato peccato quoad pœnam, dum ſiniſtre vertit: Seye nicht zu ſicher, ob dein Sůnd noch nicht geſtrafft iſt, daß du darum fůr und fůr ſůndigen wolleſt. Nam in Græco nulla fit mentio pœnæ, ſed ſermo eſt de propitiatione culpæ, uti habet Verſio Arabica & Syriaca, & ſignificat vox ἐξιλασμὸς ab ἐξιλάω reconcilio: & patet ex eo, quia peccatum in antecedente, & ſequente verſu pro culpa ſumitur, ac verſus 4tus, ubi de pœna peccati ſermo fit, a ſequenti plane ſejungitur: certe ſi non ſumus certi de remiſſa pœna, nec de remiſſa culpa certi erimus. Item falſum eſt, quod hic textus intelligendus ſit de peccato & propitiatione futura, cum enim in ſequentibus ſit ſermo de futuro, priora ſunt de præterito, ne idem bis ponatur. Nec ſenſus eſſe poteſt: circa propitiationem ne confidas abundantiæ opum tuarum, quaſi iis poſſis peccata redimere: nam ly ἐν πλεονασμῷ in abundantia, additum verbo metuere, ſignificat *nimium*, ſcilicet,

ne sis nimium securus sine metu: sane de abundantia opum hic ne verbum quidem legitur. Accedit S. Apostolus Philipp. 2. dicens: *Cum metu & tremore salutem vestram operamini.* Et 1. Cor. 4. *Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.* Ita etiam docent Patres: & ideo juste definit Tridentinum sess. 6. cap. 9. *Quilibet dum seipsum suàmque infirmitatem & indispositionem respicit, de sua gratia formidare & timere potest, cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam esse consecutum.* 2*do.* Ratio est: Nihil datur, unde homo certo scire possit, se esse in gratia, licet enim ex fide constet, Deum vere pœnitenti dare gratiam, non tamen homini certo constat, quod vere pœniteat, neque per revelationem, neque per evidentiam, nam judicium hominis in hoc est fallax, cum inscrutabile sit cor hominis, & semper prudenter timeri possit, ne quod peccatum ibi lateat, dolor non sit sufficiens, & charitas sit pure humana.

Solvuntur objectiones.

Schol. 1. Lutherani & Calvinistæ ex falso illo principio, quod fides justificans nihil aliud sit, quam certa & indubitata fiducia, peccata nobis esse remissa, deducunt, hominem debere & posse esse certum de sua justificatione. Nam I. 1 Joan. 4. dicitur: *In hoc cognovimus, quoniam in ipso manemus, & ipse in nobis, quoniam de Spiritu suo dedit nobis.* Et Rom. 8: *Ipse Spiritus testimonium reddit Spiritui nostro, quod sumus Filii Dei.* Et 1 Joan. 3 *Scimus, quoniam de morte translati sumus ad vitam, quoniam diligimus fratres.* Et Joan. 14. *Vos cognoscetis eum* (Spiritum S.) *quia apud vos manebit, & in vobis erit.* *Resp.* Loca citata

citata intelligenda ſunt de notitia per fidem habita promiſſionum & donorum Dei, quantum eſt ex parte Dei promittentis, licet non cognoſcamus certo, nos habere conditiones illas, quibus illa dona & promiſſiones mereamur. Etſi enim teſtimonium Spiritus S. non ſit fallax, hoc tamen eſt fallax, quod putetur teſtimonium Spiritus S. cum tamen non ſit. Sincera quidem Charitas eſt certum indicium gratiæ, hoc tamen nobis non eſt abſolute certum, quod proximum ſincere diligamus propter Deum. Item Apoſtoli poſt adventum Spiritus dicuntur eum perfectius cognituri eſſe per fidem, ſcilicet, quod ſit in Patre per unitatem ſubſtantiæ, & quod in juſtis futuris ſit per gratiam, quam an juſti ſe habere certo ſciant, ibi non dicitur. II. S. Auguſtinus de ver. pœnit. c. 2. ait: *Non dicimus, dimitte nobis debita noſtra, pro iis peccatis, quæ remiſſa credimus in Baptismo, niſi de fide dubitemus. Reſp.* S. D. *credimus* ſumit pro *confidimus*, nam l. 2. cont. Creſcon. eandem ſententiam refert, & verbo, *confidimus*, utitur. III. Gratia eſt in anima: ſed homo ſcit ea, quæ ſunt in ſua anima, maxime quia etiam ſcit, ſe habere fidem & ſcientiam, ergo ſcit ſe habere gratiam, præſertim ſi bonum delectabiliter operetur. *Reſp.* Homo non ſcit omnia, quæ in ipſo ſunt; ſcit quidem ſe habere fidem & ſcientiam, qui ſunt habitus reſidentes in intellectu, qui eſt potentia cognoſcitiva & reflexiva ſuper ſeipſam, voluntas vero ceu ſubjectum gratiæ non eſt talis potentia cognoſcitiva, & Charitas exiſtens in voluntate non includit in ſui ratione certitudinem, ſicut fides & ſcientia.

An homo certus Theologice de ſua gratia eſſe poſſit.

Schol. 2. Catharinus in opuſculo de certitud. grat. docet, juſtum poſſe evidenter cognoſcere, ſe eſſe in gratia, ex hoc diſcurſu Theologico: Qui Sacramentum Baptismi & Pœnitentiæ cum debitis diſpoſitionibus recipit, conſequitur remiſſionem peccatorum: Sed ego recepi hæc Sacramenta cum debitis diſpoſitionibus, quia evidenter ſcio meam fidem & intentionem, alias ad hæc Sacramenta accedere non poſſem: Ergo ſum certus, pecca-

peccata mihi esse remissa, adeoque me esse in gratia. Verum hæc sententia plane non placet; nam hæc propositio particularis: Ego sum in gratia, non continetur sub aliqua universali revelata, quia propositio particularis non continetur sub universali conditionata, quamdiu non est certum, conditionem in hoc individuo esse impletam: sed omnes propositiones de justificatione hominis revelatæ sunt conditionatæ, si homo vere pœniteat, quod tamen evidenter scire nequit, ergo non habet certitudinem Theologicam. Certe homo de intentione ministri, & de actibus supernaturalibus ad Sacramentorum susceptionem requisitis certus esse nequit: & sufficit certitudo practica, qua actu non dubitat, ad suscipienda tuta conscientia Sacramenta.

Schol. 3. Vega l. 9. in Trident. c. 46. vult, aliquos ad certitudinem moralem suæ gratiæ secundum viam ordinariam ita pervenire posse, ut sine formidine & temeritate non minus certi esse possint de sua gratia, quam certum est, dari Romam. Verum communior opinio tenet, secluso privilegio speciali & favore Dei non esse possibilem certitudinem moralem propriæ justitiæ omnem formidinem excludentem: tum quia juxta Tridentinum quilibet justus debet formidare de sua justitia, dum seipsum, suamque infirmitatem considerat: tum quia alias sine temeritate jurare posset, se esse in gratia, quod tamen juramentum rejicit Innocentius III. in cap. Accepimus de Purgat. Canon. Nihilominus potest homo habere probabilem & conjecturalem certitudinem de sua gratia & justitia, cujus nonnulla signa assignat S. Bernardus de convers. Cleric. scilicet devotionis affectum erga Deum: contemptum rerum temporalium: animum nil præter Deum, aut propter Deum amantem: exercitium rerum spiritualium: Pœnitentiam: aviditatem audiendi verbum Dei.

§. 378.

Justus a gratia excidere potest.

Quemadmodum vero certitudinem nostræ gratiæ non habemus, (§. 377.) ita etiam, licet reipsa justi simus, a sanctitate & justitia, quoadusque vitam hanc mortalem agimus, excidere possumus, uti ostendit 1*mo*. S. Scriptura Ezech. 33. v. 18. *Cum recesserit justus a justitia sua, feceritque iniquitates, morietur.* Et 1. Cor. 10. v. 12. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Accedunt exempla Angelorum rebellium, Adami & S. Petri, qui justi fuerunt, & tamen a gratia exciderunt. 2*do*. ita sentiunt Patres: Tertullianus de pœnit. S. Cyprianus in exhort. ad Martyr. S. Augustinus l. de corrept. & grat. c. 6. *Si autem jam regeneratus & justificatus in malam vitam sua voluntate relabitur, certe iste non potest dicere, non accepi: quia acceptam gratiam Dei suo in malum libero arbitrio amisit.* 3*tio*. Ratio est: Justus quousque vivit, peccare potest: sed a peccando a gratia excidit: Ergo potest e gratia excidere.

Solvuntur objectiones.

Schol. Protestantes ex erroneo illo principio, quod peccator justus fiat sola fide confidentiali, docent prædestinatum per nulla crimina gratiam justificantem amittere: Ita docent nonnulli Calvinistæ putantes, quamdiu fides in corde remanserit, gratiam non amitti, quia decretum Prædestinationis est immutabile. Lutherani vero, & fidem vivam salvificam, & gratiam justificantem amitti posse censent. Pro Calvinistis stant sequentes rationes I. Ps. 36. v. 24. de justis dicitur: *Cum ceciderit, non collidetur.* Et Ps. 118. *non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt.* *Resp.* in primo textu sermo est de tribulationibus. In secundo vel præteritum: ambulaverunt, ponitur

pro futuro, ambulabunt: vel sensus est: si ambulant, non operantur iniquitatem. II. S. Gregorius hom. 5. in Ezech. 11. docet, Charitatem stabilem, & perseverantem esse. Et S. Augustinus tr. in 1 Joan. dicit, eam arescere non posse. *Resp.* S. Gregorius loquitur de Charitate beatorum. Et S. Augustinus vult id, quod in Charitate radicatnm est, arescere non posse.

§. 379.

Homo amissam per peccatum justificationis gratiam per Sacramentum Pœnitentiæ recuperare quidem potest, uti suo loco dicetur: sive autem acceptam in Baptismo gratiam perpetuo conservaverit, sive amissam recuperaverit, nunquam per solam fidem, sed progrediendo de virtute in virtutem in ipsa justitia cooperante fide in bonis operibus crescere, & ita magis justificari & salvari debet. Hoc docet 1mo. S. Scriptura. 1. Cor. 13. v. 2. *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, Charitatem autem non habuero, nihil sum.* Ergo sola fides non salvat. Sermo quidem hic est de fide miraculorum, uti notat Schubert, sed prout includit fidem Christianam & Catholicam, seu de fide perfecta circa ea, quæ creduntur, nam S. Apostolus vult præferre Charitatem omni fidei, consequenter etiam fidei credendorum & fidei fiduciali hæreticorum. Deinde Gal. 5. v. 6. dicitur: *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur.* Ubi ostendit Apostolus, dari aliquam fidem, quæ per charitatem non operatur, & ideo eam se-

Sola fides non salvat.

ſe ſola non juſtificare & ſalvare. Rurſus S. Petrus, S. Joannes, S. Jacobus & S. Judas contra diſcipulos Simonis Magi verba S. Pauli in epiſtola ad Romanos male interpretantes, expreſſe ſuas epiſtolas ſcripſerunt, ubi docent, ſolam fidem non juſtificare. Sic S. Jacobus c. 2. v. 14. ait: *Quid proderit fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? nunquid poterit fides ſalvare eum? fides, ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa.* Et hoc poſtquam multis probavit, concludit v. 24. *Videtis, quoniam ex operibus juſtificatur homo, & non ex fide tantum.* Et v. 26. *Sicut enim corpus ſine Spiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt.* Reſpondet Schubert, S. Jacobum non loqui de fide fiduciali juſtificante, ſed de fide in nuda notitia & aſſenſu conſiſtente, quam hypocritæ pro fide fiduciali habebant. Verum ubinam fides fiducialis fundamentum in S. Scriptura habet, & cur Apoſtolus hypocritas ad rectam fidem non hortatur, ſed opera præterea requirit? Item 3. Petri 1. hortatur Apoſtolus: *Satagite, ut per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis.* Ubi hæc verba: *per bona opera*, in nonnullis quidem græcis codicibus deſunt, in aliis tamen, & omnibus Latinis leguntur. Hæc omnia S. Scripturæ loca indicant, quod bonis operibus æque ac fidei munus juſtificandi tribuatur: Ergo cooperantur ad juſtificationem & ſalutem, & non mere comitantur fidem juſtificantem veluti ſigna, proprietates & fructus, uti volunt

Pro-

Protestantes. Eodem modo docent Patres a Bellarmino relati. Et ideo merito definit Tridentinum sess. 6. cap. 9. *Si quis dixerit, sola fide impium justificari, anathema sit.*

§. 380.

Opera bona sunt necessaria ad salutem.

Ex dictis (§. præc.) fluit, Bona opera justificatis esse necessaria ad salutem. Nam 1*mo*. Christus ipse in Evangelio ubique bona opera ut necessaria ad salutem commendat. Matth. 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona.* Et c. 7. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Et c. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et Matth. 28. Christus Judex dicturus est electis: *Possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi: Esurivi enim, & dedistis mihi manducare &c.* Ubi particula *enim* causalis est. 2*do*. Hæc est doctrina omnium Patrum. S. Chrysostomus in ep. Rom. c. 8. ait: *Fieri non potest, ut salvetur, qui post fidem torpescit.* S. Ambrosius in c. 4. ep. Hebr. *Non sufficit fides, sed debet esse vita fidei condigna.* S. Augustinus de grat & lib. arbit. reprehendit eos, qui dicunt, juxta S. Apostolum sufficere fidem homini, etiamsi male vivat. Hæc omnia eludere non potest D. Schubert, dicendo sermonem esse de operibus fidem justificantem concomitantibus: nam uti ex infra dicendis patebit, opera nostra sunt vitæ æternæ meritoria.

Solvuntur objectiones. *Schol.* Lutherani cum D. Schubert docent, multiplex in S. Scriptura mandatum extare, quod studium bonorum operum exigat, imo tota Lex eo tendit, ut homines regenerati bonorum operum exercitio Deum colant, & ideo ad illa obligati sunt, ac justitiam, omnesque virtutes sectari debent. Quia vero justitia nostra valde imperfecta est, cum regeniti semper peccata infirmitatis comitantant, qualia sunt motus concupiscentiæ, quibus etiam non consentiunt, & tamen fidem habent, per quam peccata remittuntur, id est, teguntur & occultantur, ita, ut solum bonum in conspectu Dei remaneat: Ideo hæc regeneratorum justitia in se imperfecta Deo tamen placet, & dicitur justitia Legalis, Renovationis & propria, quæ a justitia Justificationis, Evangelica, Fidei, Aliena scilicet Justitia Christi omnino distinguitur. Quare licet Justitia legalis seu operum homini regenito sit omnino necessaria; non tamen est necessaria, ut per eam justificationem & æternam salutem consequatur, & ideo Lutherani plures cum D. Schubert, contra nonnullos alios Lutheranos, docent, bona opera non esse necessaria ad salutem, licet sint necessaria ratione præcepti, & aliorum motivorum ab æterna salute consequenda desumptorum. Nam I. S. Scriptura vim salvandi soli fidei tribuit Marc. 16. v. 16. *Qui crediderit, & Baptizatus fuerit, salvus erit.* Item Joan. 3. v. 18. & Joan. 6. v. 47. *Resp.* Locus S. Marci intelligendus est, qui crediderit cum voluntate observandi mandata, & illa servaverit, si adultus fuerit, salvus erit. Ex hoc loco solum infertur, quod non solus Baptismus, sed etiam fides salvet, quæ in adultis omnino est necessaria, ut Baptismus fructuose suscipiatur. Hoc argumentum: Baptismus sine fide non salvat, ergo sola fides salvat: tam male concludit, quam hoc: fides sine charitate non prodest ad salutem, ergo fides nihil prodest ad salutem. Eodem modo in aliis locis necessitas fidei ad salutem asseritur, sed nullibi dicitur, vel solam fidem salvari, vel opera non esse necessaria. II. Eph. 2. v. 8. dicitur: *Gratia enim salvati estis per fidem, non*

ex

ex operibus. *Resp.* S. Apostolus vult, fidem esse salutis nostræ fundamentum, quam ex gratia habemus, non vero ex operibus ex puris viribus naturæ & liberi arbitrii factis. III. Salus sine operibus obtineri potest, uti patet in infantibus, bono Latrone, & statim post Baptismum morientibus, qui sine operibus salvati fuerunt. *Resp.* statim post Baptismum decedentes salvantur per fidem sejunctam quidem ab operum consummatione, non vero a bona voluntate, & proposito mandata servandi, & bona operandi; quod etiam de bono Latrone observat S. Cyrillus Cat. 13. *Vellet juste agere Latro, sed venit mors.* In infantibus operum incapacibus illa non requiruntur, quia illis vita æterna datur tanquam pura hæreditas ob adoptionem in filios in Baptismo: adultis vero datur non solum ut hæreditas, sed etiam ut merces, quam per opera bona mereri debent.

§. 381.

Opera bona dantur.

Dantur igitur opera perfecte bona, seu ita perfecta, ut peccata non sint, vel peccatis contaminata. Nam 1*mo*. Job. 1. dicitur Job *vir rectus, simplex, ac timens Deum, & recedens a malo, nec in omnibus, quæ ipsi acciderant, peccasse labiis suis.* Matth. 7. *Videant opera vestra bona.* Et Luc. 7. laudatur peccatricis pœnitentia. 2*do*. ita docent Patres. S. Hier. l. 3. cont. Pelag. *Hoc nos dicimus posse hominem non peccare, si velit.* S. Augustinus l. de bon. conjug. S. Greg. l. 2. mor. c. 8. Hinc. Tridentinum sess. 6. can. 25. *Si quis in quolibet bono opere justum saltem venialiter peccare dixerit, aut, quod intolerabilius est, mortaliter, atque ideo pœnas æternas mereri, tantumque ob id non damnari, quia Deus ea*

opera non imputet ad damnationem, anathema sit. 3*tio.* Ratio est: Actus ex gratia eliciti non sunt peccata ob innatam concupiscentiam, cujus motus indeliberati non sunt peccata, ex alibi dicendis, nec ex defectu intensioris Charitatis; quod enim minus ferveat Charitas in via, quam in patria, non est peccatum, sed defectus juxta S. Augustinum l. de Spir. & litt. c. ult. nec ex admixtione peccati venialis, quod ad tempus vitari potest, (§. 349. Schol. 1.)

Solvuntur objectiones. *Schol.* Lutherus in assert. art. 31. scribit: *in omni opere bono justus peccat.* Et art. 32. *opus bonum optime factum est mortale peccatum secundum judicium Dei.* Et art. 36. *Justus in opere bono peccat mortaliter.* Recentiores vero Lutherani docent, peccatum originale homini, quamdiu vivit, semper inesse, quia tantum tegitur (§. 372.) & quia ex peccato originali peccata actualia oriuntur, hinc opera etiam honesta infidelium sunt peccata, non prout sunt conformia legi, sed quatenus non habent omnia ad bonum opus requisita, scilicet amorem Dei &c. Opera vero regeneratorum etiam sunt peccata non quidem proaeretica seu voluntaria, sed peccata infirmitatis, & peccata secundum quid, quia a reliquiis peccati in carne adhuc haerentibus, seu concupiscentia, quae est formale peccati originalis (§. 266.) contaminantur: placent tamen Deo, quatenus haec contaminatio tegitur merito Christi: nec illa peccata iis ad aeternam poenam imputantur, quia de illis quotidie poenitentiam agunt. Probant hoc I. Eccl. 7. v. 21. dicitur: *Non est homo justus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Quae propositio aequivalet huic: omnis homo justus faciens bonum peccat: Ergo dum facit bonum, peccat, & cuilibet operi aliquid proprii amoris, concupiscentiae & imperfectionis, quae sunt peccata, adhaeret. *Resp.* Citatus locus huic propositioni aequivalet:

valet: Omnis homo justus in terra, qui facit bonum, quandoque peccat: quippe non dicitur, faciens bonum in sensu composito peccat; sed in sensu diviso, scilicet, quandoque faciet bonum, quandoque peccabit. Deinde verba illa: *qui faciat bonum*, adduntur, ut innuatur, sermonem esse de justis adultis. Denique licet actibus nostris bonis sæpe imperfectiones adhæreant, ex hoc tamen solum sequitur, eos non esse optimos, non vero, esse peccaminosos, quia Deus non semper præcipit actum intensissimum. II. Is. 64. dicitur: *facti sumus ut immundus omnes nos, & quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ* hinc S. Bernardus serm. 1. in fest. omn. sanct. *Si distincte judicetur, injusta invenietur omnis nostra justitia, & minus habens.* Quod etiam docet Gerson l. 4. de consol. Theol. & Adrianus in 4. sent. *Resp.* Isaias loquitur de peccatoribus, uti patet ex v. 5. vel si de justis loquatur, vocat eos immundos ab origine, & quia subinde venialia committunt. S. Bernardus loquitur de nostra justitia collectim spectata per totam vitam acquisita, quam injustitiam vocat, tum ob incertitudinem veræ justitiæ; tum quia eam sæpe venialibus peccatis maculamus. Gerson de iis loquitur, qui suam justitiam jactitant, & ita corrumpunt. Adrianus loquitur de malis, quæ bonis immiscemus. III. Rom. 7. v. 19. dicitur: *Non enim quod volo bonum, hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago* v. 20. *Si autem quod nolo, illud facio, jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.* *Resp.* Apostolus per ly *ago* intelligit motus indeliberatos, nam noluit nequidem sentire motus concupiscentiæ, quod tamen non affectus est. Quare sequitur; jam non ego operor, id est, non plena voluntate his motibus consentio adeoque non pecco. En! nullo modo dicit, opera nostra esse peccata. IV. Petimus, ut Nomen Dei sanctificetur in nobis; ergo in nobis polluitur. *Resp.* In peccatoribus polluitur nomen Dei, petunt ergo, ut iterum sanctificetur: justi petunt ut in bono perseverent, & ut perficiatur in eis, quod jam acceperunt.

§. 382.

Dantur opera supererogatoria.

Dantur insuper opera bona supererogatoria, Deo placentia, & proficua homini. Nam non omnia opera sunt præcepta: sic castitas virginalis, & vidualis non est præcepta teste Apostolo. 1. Cor. 7. *De virginibus præceptum Domini non habeo, Consilium autem do.* Similiter nec paupertas Evangelica, nec obedientia Evangelica præcepta est, utpote quæ Christus juveni ad obtinendam salutem solummodo suasit, cum tam ardua præcipere, & Bonitati Divinæ, & humanæ fragilitati repugnet: Ergo dantur opera supererogatoria: de quibus suo loco plura.

Solvuntur objectiones.

Schol. Protestantes docent, nullum dari opus supererogatorium, quod bonum sit, I. quia conformitas cum lege Dei est forma bonorum operum: ergo ubi deest lex Dei, opus bonum deficit. *Resp.* Forma boni operis non solum lex, sed etiam Consilium Dei est. II. Tota ratio Christianæ perfectionis est sub præcepto, quo jubemur Deum diligere ex toto corde &c. adeoque amore summo: Ergo non dantur opera Consilii & supererogatoria. *Resp.* Tenemur Deum amare amore summo appretiative, ita ut nos nihil per transgressionem gravis præcepti Divini a Deo separet, non vero intensive, ita ut etiam consilia Evangelica amplecti teneamur.

§. 383.

Opera bona sunt meritoria vitæ æternæ.

Per opera bona homo justificatus vere & proprie mereri potest, & reipsa meretur vitam æternam. Hoc docet 1mo. S. Scriptura Ps. 118. v. 112. *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter*

retri-

retributionem: Ergo observatio mandatorum meretur retributionem, uti patet ex particula causali, *propter*. Ubi Lutherus male vertit: Ich neige mein Herz, zu thun nach deinen Rechten immer und ewiglich. Nam עֵקֶב hic ponitur post לְעוֹלָם sine præfixo articulo, consequenter mercedem, seu retributionem significat. Quare LXX. vertunt δι' ἀντάμειψιν. Et versio Arabica לְעוֹלָם sumit in statu constructo, & עֵקֶב in genitivo, & το לְ præfixum vertit: ad vel propter æternitatem mercedis. Unde a Chaldaica hic recedendum est. Deinde Sap. 5. dicitur: *Apud Dominum est merces eorum.* Et Eccli. 16. *Misericordia facit unicuique locum secundum meritum operum suorum.* Item Matth. 5. ait Christus: *Merces vestra copiosa est in cælis.* Quod c. 20. explicat exemplo Patris familias, qui in mercedem exigui laboris reddit operariis denarium diurnum: Ergo æterna vita bonorum operum merces est, adeoque illam bona opera merentur. Rursus Hebr. 13. v. 16. dicitur: *Beneficentiæ & communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus*, id est, promeremur. Verti quidem potest ly εὐαρεστεῖται ὁ Θεός, delectatur Deus; verum cum operibus, quibus delectatur Deus, præmium assignetur; cumque verbo Latino *mereri* nullum aliud in Græco, nisi εὐαρεστεῖν respondeat, sensus vulgatæ præferendus est. Item vita æterna dabitur juxta mensuram bonorum operum Rom. 2. v. 6. *Reddet unicuique secundum opera sua, iis, qui secun-*

secundum patientiam boni operis gloriam quærunt, vitam æternam. Non gradus accidentales vitæ æternæ, uti Schubert exponit, sed vitam æternam, & quidem habito respectu ad opera, quod indicat verbum *reddet.* Et 2. Tim. 4. *Reposita est mihi corona justitiæ* (id est vita æterna Jac. 1.) *quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex.* Ubi iterum verbum *reddet*, & *corona justitiæ* operum meritum designat. 2*do.* Ita docent Patres. S. Ignatius ep. Rom. *Sinite, ut bestiarum esca sim, per quam possim Deum promereri.* S. Cyprianus l. de unit. Eccl. *Præceptis Dei obtemperandum est, ut accipiant merita nostra mercedem.* S. Augustinus ep. 194. *Nullane sunt merita justorum? sunt plane, quia justi sunt.* Merito ergo definit Tridentinum sess. 6. can. 32. *Si quis dixerit, hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita. . . anathema sit.* 3*tio.* Deus confert homini per gratiam virtutem bona operandi, & ex modo dictis operibus ex gratia factis promittit vitam æternam: Ergo homo eam promereri potest: Meritum quippe in genere est opus bonum præmio seu retributione dignum.

Solvuntur objectiones. *Schol.* Cum juxta Protestantes bona opera non sint per se necessaria ad salutem (§. 380. Schol.) ideo infert D. Schubert, Deum quidem bona opera in hac vita remunerari velle, seque id facturum promisisse, licet hæc præmia in hoc sæculo non semper sequantur, imo Deus gradus etiam gloriæ accidentalis pro qualitate & mensura operum determinabit: Sed cum ipsa æterna gloria operibus nostris non sit promissa, nec propter eorum dignita-

nitatem, sed ex mera gratia etsi justitia remuneratrice impellente gradus accidentalis gloriæ illis a Deo determinetur: ideo opera nostra non sunt meritoria vitæ æternæ. Nam I. Ps. 102. dicitur: *Qui coronat te in misericordia & miserationibus.* Is. 55. v. 1. *Venite, emite absque argento, & absque ulla commutatione vinum & lac.* Et Rom. 6. v. 23. *Gratia autem Dei vita æterna.* Ubi misericordiæ & meræ gratiæ corona gloriæ tribuitur. *Resp.* Corona gloriæ in primo loco citato soli misericordiæ tribuitur radicaliter & antecedenter ad gratiam prævenientem, non vero consequenter, ubi etiam justitiæ ascribitur. 2. Tim. 4. v. 8. Imo ibi nec videtur sermo esse de corona gloriæ, quia contextus agit de misericordia Dei erga justum in hac vita, & verbum עשר significat circumcingere, quod huic vitæ convenit juxta Lutheri versionem. Ps. 5. v. 13. Isaias agit de gratia hujus temporis præsertim prima, quam sine merito accipimus; vel si gratia secunda intelligatur, sermo est de illa, cui in cælo augmentum gloriæ respondet, quæ emitur sine argento in radice, scilicet prima gratia, quam gratis accipimus. Vita æterna dicitur gratia, quia ipsa opera, quibus redditur, gratis data sunt, vel dicitur gratia, quia prædestinatio nostra ad gloriam est gratuita ab omni prævisione meritorum independens, vel dicitur gratia, quia Deus gratuite dignatus est, vitam æternam constituere mercedem bonorum operum. Item vox græca χάρισμα subinde significat munus militibus ob fortiter gesta concessum, quod metaphoræ ab Apostolo in citato loco usurpatæ satis congruit; unde habemus & largitionem gratuitam, & laborum seu operum remunerationem. II. S. S. P.P. docent, beatitudinem esse meram gratiam: Deum non coronare merita nostra, sed sua dona: Deum nulli factorum injuriam, si justis nollet largiri cælestem gloriam. Ita S. Hilar in Ps. 51. S. Basil. in Ps. 14. S. August. in Ps. 70. *Resp.* Beatitudo est mera gratia ratione prædestinationis ad illam. Coronat in nobis Deus dona sua, quia ejus adjutorio bona

bona operamur. Non esset alicui injurius, si nollet gloriam dare, si absolutam ejus Auctoritatem & opera nostra tantum spectemus: quia vero operibus accedit liberalis promissio, fidelis est, nec aliquem justa mercede fraudat, & justus reddens unicuique secundum opera sua. III. Hoc dogma evertit vim & efficaciam mortis Christi, cujus merito gratia & gloria solum tribuenda est. Evacuat etiam Divinam misericordiam, & Dominum omnium facit debitorem creaturæ, quæ in meritis suis confidere posset. *Resp.* Nulla fit injuria meritis Christi, a quibus provenit gratia justorum, & ut eorum opera vitam æternam promereantur. Nec facimus Deum debitorem, qui ex nobis aliquid commodi capiat, sed dicimus Deum se facere debitorem nostrum non aliquid a nobis accipiendo, sed promittendo. In bonis operibus collocari potest spes retributionis Divinæ, & ad excitandum fervorem debet quisque firmissime credere, bona agentes ituros esse in vitam æternam: ne autem superbiat, cogitet se misericordia Dei, & meritis Christi egere: ne præsumat, meminerit, solis perseverantibus usque in finem paratam esse retributionem æternæ salutis. Vide Trident. Seff. 6. can. 26. IV. Opera nostra sunt imperfecta: aliunde Deo debita, quia *servi inutiles sumus* Luc. 17. v. 10. Et non habent proportionem cum æterna mercede, *non enim sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam.* Rom. 8. v. 18. *Resp.* Opera nostra sunt quidem imperfecta relate ad perfectissima, non tamen sunt peccata. (§. 381.) imo per gratiam accedente Divina promissione ad meritum elevantur. Causa meriti non est opus, quod debetur, sed operis, quod debetur, libera executio: Servi inutiles sumus, quia opera nostra nihil utilitatis Deo afferunt, quia sine gratia fieri non possunt, & Deus sine proposita mercede potuisset nobis mandata servanda proponere. Denique non est proportio inter opera nostra, & æternam mercedem spectata operis substantia, & de rigore justitiæ, bene vero inspecta natura gratiæ sanctificantis & ejus dignitate, a qua meritum proficiscitur.

§. 384.

Licitum proinde & honestum est intuitu æternæ mercedis nobis promissæ (§. 383.) operari. Quippe Ps. 118. S. David ait: *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum, propter retributionem.* (§. 383.) Et Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus.* Unde S. Augustinus in Ps. 120. *Quando facis opus bonum, propter vitam æternam fac.* Et Tridentinum sess. 6 can. 31. *Si quis dixerit, justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema sit.* Ratio est: Cuilibet bene operanti licet intendere finem bonum: Sed finis bonorum operum supernaturalium est vita æterna, Ergo licet eum intendere.

Licitum est intuitu æternæ mercedis operari.

§. 385.

Ut autem opus sit vere meritorium vitæ æternæ, requiritur 1*mo.* ut sit liberum etiam a necessitate. Nam Eccli. 31. justus dicitur mereri laudem & gloriam, quia *potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala & non fecit.* Et S. Augustinus l. 5. de Civ. c. 7. ait, nulla a justitia bonis præmia, & malis supplicia esse constituta, si a Dei præscientia imprimatur necessitas. Hinc Innocentius X. hanc Jansenii propositionem ut hæreticam damnavit: *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.* Ratio est, ut quis sit præmio dignus, debet habere dominium suæ actionis, ideo

Requisita ad opus vere meritorium.

ideo enim laudatur, & præmiatur, quod se ad bonum determinaverit, a quo abstinere poterat; quod non habet agens ex necessitate.

2. Requiritur, ut sit opus bonum: si enim bonum non sit, vel est malum, & sic non præmium, sed pœnam meretur. Rom. 6. *Stipendia peccati mors*: vel est indifferens, & sic vel non datur; vel si detur, nec præmio nec supplicio dignum est.

3. Requiritur, ut sit opus supernaturale procedens ex principio scilicet gratia, & motivo supernaturali, quia *sine me nihil potestis facere*. Joan. 15. v. 5. Et Tridentinum sess. 6. cap. 16. docet: quod sine Christi gratia & virtute, quæ bona hominum opera semper antecedit, & comitatur & subsequitur, eadem opera nullo pacto Deo grata & meritoria esse possint. Cujus ratio est, quia inter opus naturale & præmium supernaturale nulla est proportio. (§. 346.)

4. Requiritur, ut fiat in obsequium Dei, quia si in Deum non referatur, non erit ordinis supernaturalis, nec a Deo mercedem exigere potest.

5. Requiritur, ut operans sit in statu gratiæ Joan. 15. *Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis.* Sed peccator non manet in Christo, quia non manet in Charitate: Ergo non potest ferre fructum. Unde

de etiam merito damnatæ sunt propositiones Baji 12. 13. & 15. quæ sic sonat: *Ratio meriti non consistit in eo, quod, qui bene operatur, habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum S. sed in eo solum, quod obedit legibus.* Ratio est, quia persona Deo exosa, scilicet peccator, nequit facere opera Deo omnino grata, cum Deus prius offerentem, quam munera ejus respiciat. Gen. 4.

6. Requiritur, ut opus fiat in statu viæ. Eccl. 11. *In quocunque loco ceciderit lignum, ibi manebit.* Joan. 9. *Venit nox*, scilicet mors, *quando nemo potest operari:* scilicet meritorie. Eccli 9. *Mortui nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem.* In quæ verba S. Hieronymus: *Mortui nihil valent ad id adjicere, quod semel secum tulere de vita.* Ratio ex voluntate Dei petenda est.

Schol. 1. Ut opus sit meritorium, non requiritur, ut sit supererogatorium, hoc est nulla lege præceptum, imo contraria opinio erronea videtur, tum quia juxta Tridentinum per opera in Deo facta, qualia sunt etiam opera præcepta, vitam æternam meremur: tum quia Luc. 6. dicitur: *Diligite inimicos vestros . . . & erit merces vestra multa:* tum quia laudabile est, etiam præcepta servare. An Elias & Enoch in loco incognito degentes, modo adhuc mereantur, divinare nolumus. *An debeat opus esse supererogatorium.*

Schol. 2. Jansenius docet, ad meritum non requiri, ut actus sit liber a necessitate: (§. 352. Schol. 1.) de quo in c. de act. hum. Pelagiani autem negant, ad meritum requiri opus supernaturale, quod refutatum fuit. (§. 345. 346.) Alii denique opus bonum absque gratia habituali factum esse regni cœlestis meritorium contendunt. I. Opus malum *Solvuntur objectiones.*

meretur pœnam ſine habitu malitiæ: Ergo bonum præmium ſine habitu gratiæ. *Reſp.* Peccatum ex ſe habet condignitatem pœnæ; bonum opus vero ſine gratia condignitatem vitæ æternæ non habet. II. Homo in ſtatu peccati poteſt per pœnitentiam ſibi injunctam ſatisfacere. Item apud alium hominem mereri poteſt, licet ſit ejus inimicus: Ergo & apud Deum mereri poteſt. *Reſp.* Diſparitas quoad primum eſt, quia ſatisfactio attenditur penes æqualitatem pœnæ ad culpam: meritum vero penes condignitatem operis & operantis ad præmium. Quoad ſecundum Diſparitas eſt, quia apud homines meritum attenditur penes opus independenter a conditione operantis: ſecus eſt apud Deum, qui homini merenti reconciliatus eſſe debet. III. Si requiritur ſtatus gratiæ, homo in ſtatu peccati fruſtra oraret: & S. Scriptura operibus peccatorum remiſſionem criminum non promitteret Dan. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* *Reſp.* Opera ante juſtificationem facta, licet non ſint proprie meritoria, ſi tamen per voluntatem inchoatam, ſe convertendi gratia excitatam fiunt, ſunt præparatoria ad gratiam, & illius impetratoria; unde illa S. Scriptura commendat.

§. 386.

Meritum quid. Ex his colligi poteſt, quid ſit *Meritum* ſupernaturale: ſcilicet eſt actus moraliter bonus, liber, ab homine juſto & viatore procedens, ſupernaturalis, & in obſequium præmiantis exhibitus.

Meritum de condigno, & de congruo. *Schol.* 1. Meritum aliud eſt *de condigno*, quod in ſe habet valorem condignum cum præmio, cui præmium tanquam merces ex juſtitia debetur, ſi opus hoc habeat æqualitatem cum mercede ſine ulla gratia ex parte remunerantis: erit meritum de *condigno rigoroſo*, quod ſoli Chriſto competit. Si vero operis valor & dignitas remunerantis

tis gratia nitatur, quales sunt actiones nostræ in gratia fundatæ, quæ sunt dona Dei, & aliunde Deo debitæ, erit meritum de condigno ordinario. Aliud est meritum *de congruo*, quod exceditur a præmio, nec debetur ex justitia, licet quandam proportionem & congruentiam cum præmio habeat ob decentiam, liberalitatem & honestatem præmiantis. Ad meritum de congruo, requiritur, ut sit opus bonum, supernaturale, liberum, & ab homine viatore elicitum.

Schol. 2. Ad meritum de condigno præter conditiones (§. 385.) assignatas juxta communiorem sententiam Theologorum contra P. Vasquez requiritur ex parte Dei pactum seu promissio de danda mercede. Nam 1. S. Scriptura, Concilia & P. P. quando loquuntur de promissione mercedis, innuunt hanc ad meritum requiri: Sic Concilium Senonense in decreto fidei c. 16. ait: *Faciet tandem omnis misericordia locum unicuique juxta meritum operum suorum non absoluta condignitate . . sed gratia magis & liberali repromissione.* Et S. Augustinus Serm. 158. *Debitor factus est Deus, non a nobis aliquid accipiendo, sed aliquid, quod ei placuit, promittendo.* 2. Meritum de condigno ex parte hominis, inducit obligationem mercedis ex parte Dei: (Schol. præc.) Sed Deus ex sola sua promissione ad remunerandum hominem obligari potest, nam omnia opera nostra aliunde Deo sunt debita nec servus proprie dictus meretur mercedem, nisi illi Dominus promittat, cum omnia ejus opera Domini sint: Ergo requiritur promissio. Non obstat I. quod opus malum pœnam mereatur sine interveniente pacto: Ergo etiam bonum præmium sine pacto. *Resp.* Disparitas est, quod opus malum, per quod offendens lædit jus alterius, sine pacto infert obligationem illud resarciendi, opus bonum vero, quia aliunde Deo est debitum, non habet jus exigendi ab eo mercedem, nisi liberaliter Deus promittat. II. Inter homines non requiritur promissio de mercede, sed mox ut Dominus operario laborem præcipit, ille mercedem meretur: Ergo etiam apud Deum.

An ad meritum requiratur promissio Dei.

Resp. Disparitas est, quia, obsequia operarii non sunt aliunde Deo debita, sicuti opera nostra Deo.

An opera nostra sint de condigno meritoria.

Schol. 3. Quæritur in Scholis, an opera justorum ex gratia facta sint meritoria de condigno vitæ æternæ. Scotus per meritum de condigno illud intelligit, cui debetur præmium ex justitia, quod cum operibus justorum ex gratia factis non debeatur ex justitia, sed ex sola ordinatione & acceptatione Dei, hinc opera justorum non sunt proprie & intrinsece meritoria de condigno, sed tantum extrinsece ob acceptationem Divinam. Hæc sententia eatenus vera esse videtur, quatenus ponit meritum in præmiante debitum. Interim in hoc videtur falli, quod velit, Deum tantum ex fidelitate justorum meritis præmia retribuere, cum etiam ex justitia retribuat, unde dicitur corona justitiæ. Hæc tamen non est obligatio justitiæ commutativæ, quia homo nihil potest dare Deo, quod ejus supremo Dominio non sit subjectum: sed justitiæ distributivæ, qua superior dat inferioribus unicuique secundum suam dignitatem & meritum. Quia tamen Deus servat æqualitatem meriti ad mercedem, in quantum tantum dat pro tanto, servat modum justitiæ commutativæ. Durantus in 2. d. 27. docet, nullum posse esse in creatura meritum condignum. Circa hanc controversiam, uti notat D. Habert, Concilium Tridentinum nihil definivit, licet contrariæ sententiæ communi aperte faveat, cum qua nos etiam dicimus, opera Justorum ex gratia inhabitante & movente facta esse proprie & intrinsece meritoria de condigno vitæ æternæ. Probant hoc 1. testimonia S. Scripturæ (§. 383.) allata, in quibus justi per opera bona dicuntur digni Deo & vita æterna: Sap. 8. *Deus tentavit illos, & invenit eos dignos se.* 2 Thessal. 1. *Sic omnes tribulationes sustinetis, ut digni habeamini regno Dei.* 2. Tridentinum Sess. 6. can. 32. definit, justificatum bonis operibus vere mereri augmentum gratiæ, & vitam æternam. Sed particula *vere* denotat meritum de condigno, utpote quod simpliciter meritum dicitur, cum econtra meri-

meritum de congruo sit meritum secundum quid. 3. Valor operum nostrorum, prout sunt a gratia habituali & movente, adæquat excellentiam vitæ æternæ, sunt enim ordinis supernaturalis & Divini sicuti gloria, & condignitas eorum attenditur tum secundum virtutem Spiritus S. tum secundum dignitatem gratiæ, quæ est pignus hæreditatis æternæ: Ergo sunt condigne meritoria. Non obstat I. quod Rom. 8. dicatur: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam.* *Resp.* Hoc intelligi de operibus sanctorum secundum se spectatis, & secundum substantiam rei operatæ, non vero de illis, prout sunt a Spiritu S. & a gratia, quo modo Deo digna sunt. II. Gloria excedit opera justorum etiam ex gratia facta, quia est æterna, & consummata: Et Deus remuneratur justos ultra condignum Luc. 6. mensura supereffluente. *Resp.* Gloria excedit opera sanctorum excessu perfectionis actualis, non vero excessu virtutis: sicuti semen non est quidem æquale arbori quoad molem, est tamen æquale in virtute, quatenus virtus ad totam arborem illi inest. Deinde Deus remuneratur ultra condignum, non quasi opera justorum non mereantur de condigno vitam æternam, sed quod ultra gradum gloriæ de condigno promeritum Deus ex sua liberalitate majorem perfectionem visionis beatificæ adjiciat. III. Bonis nostris non debetur præmium ex justitia, quia seclusa promissione Deus sine injustitia illud nobis denegare posset, ergo non sunt condigne meritoria. *Resp.* Ex promissione Dei resultat in eo obligatio justitiæ non omnino rigorosæ, sed latioris, quia supponit gratiam factam a præmiante, nam bona nostra opera sunt ex ejus gratia, & nonnisi ex gratia illa acceptat ad præmium, licet condignitatem ad illud habeant ob æqualitatem valoris operis ad ipsum præmium, penes quam meritum de condigno attenditur.

Schol. 4. Ulterius quærunt Scholæ: An ad meritum vitæ æternæ requiratur influxus saltem virtualis Charitatis, an vero per omnes virtutes a gratia deri- *An ad meritum de condigne*

requiritur influxus Charitatis.

derivatas tam infusas, quam acquisitas possit quis mereri vitam æternam sine aliquo influxu Charitatis. Affirmativa sententia est probabilior, scil. ad meritum de condigno requiri influxum saltem virtualem Charitatis, licet per actus aliarum virtutum sine hoc influxu Charitatis justus præmium accidentale mereri possit. Est contra P. Vasquez, & probatur 1. ex S. Scriptura Gal. 5. *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur.* Item S. Scriptura præmium bonis operibus ita promittit, si fiant in gloriam Dei, in nomine Christi. Matth. 18. & 19. Quæ omnia important aliquam relationem ad Deum tanquam ultimum finem, consequenter in objectum Charitatis. Hinc S. Paulus hoc motivum inculcat. 1. Cor. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive quidquid aliud facitis, omnia in Dei gloriam facite.* Idem docet S. Thomas 1. 2. a. 4. Ratio est, tum quia actus aliarum virtutum non referuntur in obsequium Dei, nisi per Charitatem, quæ sola Deum ut in se bonum respicit, quod tamen ad meritum requiritur, (§. 386.) tum quia perfectio viæ essentialiter consistit in Charitate, Coloss. 3. Rom. 13. Ergo etiam meritum præmii essentialis perfectioni viæ respondens in sola Charitate fundatur, & sic nulli alteri virtuti nisi ex imperio Charitatis elicitæ competere potest. Non obstat I. quod Matth. 10. & 12. Luc. 10. 1. Cor. 15. & in Tridentino sess. 6. cap. 10. vita æterna cuilibet operi justorum absolute promittatur. In illis locis subintelligitur conditio alibi expressa, scilicet, quod opera fiant propter Deum, in nomine Dei: & Tridentinum exprimit opera in Deo facta. II. Actus virtutum infusarum sine influxu Charitatis ad Deum ultimum finem supernaturalem referuntur. *Resp.* Referuntur solum imperfecte & implicite, non vero perfecte, quod ad meritum vitæ æternæ essentiale requiritur, licet non requiratur, ad præmium accidentale. III. Si nullus actus virtutum sit meritorius sine influxu Charitatis, tunc Charitas sola meretur, & aliæ virtutes sunt superfluæ. *Resp.* Sequela non tenet: Charitas enim in me-

rendo

rendo se habet ad alias virtutes, ut causa universalis ad alias particulares: sicut ergo causa universalis non impedit causalitatem particularium, sed eam complet: ita licet omnes virtutes habeant efficaciam merendi a Charitate; singulæ tamen merentur sub ejus influxu.

§. 387.

1. Licet autem opera hominis justi sint de condigno meritoria vitæ æternæ, (§. 386, Schol. 3.) Nemo tamen nec de condigno, nec de congruo primam gratiam actualem mereri potest. Nam homo sibi hanc primam gratiam actualem mereri deberet per solas naturæ vires, ex quibus solis operatur, qui ante primam gratiam actualem operatur: Sed homo per solas naturæ vires gratiam mereri nequit: (§. 385. n. 3.) Ergo nequit eam mereri. Unde illud axioma: *Principium meriti non cadit sub meritum.* Et illud Pelagii damnatur: Gratia secundum merita datur. *Primam gratiam de condigno nemo mereri potest.*

2. Nemo etiam gratiam primam habitualem de condigno mereri potest. Nam Rom. 2. dicitur: *Justificati gratis per gratiam.* Quæ verba explicat Tridentinum sess. 6. c. 8. *Gratis justificari ideo dicimur, quæ nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera ipsam justificationis gratiam promeretur.* Ratio: ante primam gratiam habitualem homo non est justus: Ergo eam de condigno mereri nequit, nam ad hoc requiritur, ut sit in statu gratiæ adeoque iustus. (§. 385. n. 5.)

Bene vero de congruo primam gratiam habitualem. *Schol.* 1. Homo primam gratiam habitualem de congruo mereri poteſt. Nam 1. S. Auguſtinus tr. 44. in Joan. ait: *Iſta confeſſio*, Publicani, *meruit juſtificationem.* Ergo homo primum gradum gratiæ ſanctificantis mereri poteſt, non de condigno: (§. 387. n. 2.) Ergo de congruo. (§. 386. Schol. 1.) 2. Tridentinum ſeſſ. 14. c. 4. ait, *Contritionis motus fuit quovis tempore neceſſarius ad impetrandam veniam peccatorum.* Ergo eſt meritorius de congruo primæ gratiæ habitualis. 3. Actus, quibus ſe homo ad juſtificationem diſponit, vim habent, ex decentia inducendi Deum ad alicujus beneficii conceſſionem; quia ſunt actus ſupernaturales, Deo placentes &c. Ergo ſunt meritorii de congruo. (§. 386. Schol. 1.) Item unus alteri primam gratiam de congruo mereri poteſt, quatenus congruum eſt, ut Deus impleat voluntatem hominis juſti & ſibi accepti ſecundum amicitiæ proportionem in ſalvatione alterius. Nullus tamen præter Chriſtum alteri primam gratiam de condigno mereri poteſt, quia hoc ſpectat ad gratiam capitis.

Solvuntur objectiones *Schol.* 2. Putant Pelagiani, quod homo primam gratiam habitualem de condigno mereri poſſit. I. quia Contritio de condigno meretur gratiam ſanctificantem. *Reſp.* Contritio juſtificationem antecedens eſt incapax meriti de condigno: (§. 385. n. 5.) Si vero ultimo diſponat & conjungatur cum gratia, non habet rationem meriti, niſi gratia informata. II. Convertenti ſe ad Deum gratia datur ex juſtitia. 1. Joan. 1. *Fidelis eſt Deus & juſtus, ut remittat nobis.* *Reſp.* S. Joannes ſumit juſtitiam in ſenſu latiori pro executione promiſſionum: vel ſumit juſtitiam relative ad Chriſtum, qui vere nobis meruit remiſſionem peccatorum. III Deus non dat gratiam niſi dignis, Ergo condigne merentibus. *Reſp.* non dat niſi dignis non ita, quaſi prius digni fuerint; ſed quia per gratiam eos dignos facit.

§. 388.

1. Poteſt tamen homo ſibi mereri de condigno augmentum gratiæ & Charitatis. Ita definit Tridentinum ſeſſ. 6. can. 32. *Si quis dixerit . . . ipſum Juſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jeſu Chriſti meritum, cujus membrum vivum eſt, fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, atque etiam gloriæ augmentum : anathema ſit.* Cujus ratio eſt, quia operibus juſtorum nihil deeſt, quominus augmentum gratiæ promereantur.)§. 385.) Unde etiam merentur omnia auxilia, ſine quibus juſtitiam conſervare non poſſunt. *Homo de condigno augmentum gratiæ mereri poteſt.*

2. Non tamen poteſt homo mereri de condigno primam gloriam. Nam prima gloria ſeu primus gradus gloriæ homini tribuendus eſt ante quodvis meritum de condigno, quia reſpondet primo gradui gratiæ ſanctificantis, per quam homo fit filius & hæres: ſed primam gratiam ſanctificantem homo recipit ante quodlibet meritum de condigno: (§. 387.) Ergo etiam jus ad primam gloriam. *Non tamen primam gloriam.*

3. Secundam tamen gloriam de condigno mereri poteſt: Quia juxta Tridentinum ſeſſ. 6. c. 32. Juſtificatis nihil deeſt, ut æternam vitam, atque etiam gloriæ augmentum mereantur. (n. 1.) cum ſecunda gloria augmento gratiæ & Charitatis reſpondeat. *Bene tamen ſecundam.*

§. 389.

Nullus de condigno reparationem post lapsum mereri potest.

1. Nullus etiam de condigno reparationem post lapsum sibi mereri potest. Patet hoc ex Ezech. 33. v. 12. *Justitia justi non liberabit eum, in quacunque die peccaverit.* Ratio est, tum quia merita, quæ sibi justus comparavit, per peccatum suspenduntur: Ergo per illa hoc peccatum meritorie tolli non potest: tum quia homo lapsus est indignus, ut præmium illi conferatur, & in statu peccati mortalis nihil mereri potest (§. 385. n. 5.) de condigno.

Nec perseverantiam finalem.

2. Item nullus de condigno donum perseverantiæ finalis mereri potest. Nam Rom. 11. dicitur: *Tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time.* Et 1. Cor. 10. *Qui stat, videat, ne cadat.* Et Philipp. 2. *Cum metu & tremore vestram salutem operamini.* Ex quibus sequitur, incertam esse perseverantiam, & non extare ejus promissionem, quæ tamen ad meritum de condigno requiritur. (§. 386. Schol. 2.) Quare S. Augustinus de don. persev. c. 13. ait: *Satis dilucide ostenditur, & inchoandi, & usque in finem perseverandi gratiam non secundum merita nostra dari.* Ratio est, quia Perseverantia est complexio omnium auxiliorum, per quæ justus non tantum perseverare potest, sed reipsa perseverat: sed justus hæc auxilia efficacia de condigno mereri non potest, quia nullibi hoc Deus illi promisit: Ergo donum perseverantiæ de condigno mereri nequit.

Schol. 1. Non obstat huic secundæ parti I. Quod homo augmentum gratiæ & gloriæ mereatur: Ergo etiam bonam mortem, quæ in ratione beneficii non est quid majus gratia & gloria. Unde Luc. 21. Christus ait: *Vigilate omni tempore orantes, ut digni habeamini . . . stare ante Filium hominis.* Et S. Augustinus de don. Pers. c. 6. ait: *Hoc donum Dei suppliciter emereri potest.* *Resp.* Disparitas est voluntas Dei, qui hoc noluit, licet facere potuisset, ut homo bonam mortem non minus, quam æternam gloriam mereretur. Unde in citatis textibus commendatur oratio pro dono Perseverantiæ obtinendo, quæ prout simplex est petitio, non meretur, sed impetrat: Impetratio vero a solo Dei beneplacito dependet. II. Deus promisit nobis perseverantiam, quia promisit, se nobis daturum illum timorem, cum quo non recedemus ab eo. Jer. 32. *Timorem meum dabo in cor eorum, ut non recedant a me.* *Resp.* Deus promisit perseverantiam Ecclesiæ, cujus nobilior pars sunt electi, non vero cuilibet justo in particulari. III. Homo potest mereri finem, scilicet vitam æternam: Ergo etiam media ad illam, scilicet donum perseverantiæ, pro quo etiam orare possumus. *Resp.* Perseverantia est medium ad consecutionem vitæ æternæ, non vero ad illam merendam: homo ergo justus per bona opera independenter a perseverantia meretur absolute vitam æternam, non tamen meretur absolute ejus consecutionem, sed si in gratia decesserit, donum perseverantiæ orando quidem vel pro nobis, vel pro aliis impetramus, licet sub merito non cadat: non enim omnia, quæ petendo obtinemus, meremur. Sic Deus audit peccatores veniam petentes, quam non merentur.

Solvuntur objectiones.

Schol. 2. Justus de congruo infallibiliter reparationem post lapsum mereri non potest. Id quod patet 1. ab experientia, quæ docet, aliquos post plurima & eximia pietatis opera in statu justitiæ peracta lapsos & mortuos esse in peccato, uti in Saule &c. apparet. 2. Peccator non resurgit a statu peccati, nisi per gratiam efficacem: sed nemo hanc gratiam meretur de congruo infallibiliter

Nemo de congruo infallibiliter reparationem post lapsum meretur.

ter, quia etiam non meretur gratiam efficacem, qua non excidat a justitia, nec primam gratiam: (§. 387.) Ergo nec secundam a lapsu reparantem. Dictum tamen est, de congruo infallibiliter, quia subinde contingit, ut Deus justis lapsis efficacia ad resurgendum auxilia indulgeat intuitu boni operis, quod in justitiæ statu peregerunt. Sic 2. Paral. 19. Jehu ad regem Josaphat dicit: *Impio præbes auxilium . . . & idcirco iram quidem Domini meruisti: sed bona opera inventa sunt in te.* Quæ verba indicant, Deum ob præcedentia bona opera Josaphat misericorditer cum eo egisse, tum circa pœnam temporalem, tum circa remissionem peccati. Verum de his non extat Dei promissio: hinc Deus subinde lapsis pœnitendi spatium concedit, & forte sine ullo respectu ad antiqua eorum opera.

Justus bonum perseverantiæ de congruo infallibiliter mereri nequit.

Schol. 3. Justus etiam donum Perseverantiæ de congruo infallibiliter mereri non potest: tum quia S. Augustinus quærens, cur huic potius quam alteri donetur perseverantia, recurrit ad inscrutabilia Dei judicia: tum quia perseverantia passive sumpta sive unio mortis cum statu gratiæ non cadit sub merito de congruo infallibiliter, alias enim nullus justus male moreretur: tum quia perseverantia active sumpta pro continuatione in bonis operibus usque ad finem vitæ nequit cadere sub merito de congruo infallibiliter: hæc enim importat collectionem auxiliorum efficacium, cum quibus successive acceptis justus usque in finem vitat malum & bonum operatur, quæ tamen collectio sub merito infallibile de congruo non cadit, eoipso quod prima collectionis huic gratia sub merito non cadat (§. 387.) quæ utique ad merendam secundam, tertiam &c. supponitur.

§. 390.

Justus mereri potest bona temporalia.

Denique justi possunt mereri bona temporalia prout necessaria aut utilia sunt ad opera virtutum, quibus ad vitam æternam perducun-

ducuntur. Quippe eodem merito, quo quis meretur finem, meretur media ad finem conducentia: sed justus per bona opera meretur finem seu vitam æternam: Ergo eodem mereri debet bona temporalia, non simpliciter spectata, sed prout ex ordinatione Divina conducunt ad finem, & ut sic spectata bonitatem finis participant. Certe pro his etiam bonis habetur Divina promissio. 1. Tim. 4. *Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ.*

Schol. Fieri potest, ut sive justi sive peccatores bona temporalia per opera moraliter bona de congruo mereantur. Sic juxta S. Augustinum Romani, qui peccatores erant, propter opera quædam moraliter bona totius orbis imperium meruerunt. Item justus potest aliis de congruo mereri, quidquid sibi meretur, quia Deo opus gratum offerre potest, quod a Deo acceptari conveniens est. Proinde Domine! ut mereamur assequi, quod promittis, fac nos amare quod præcipis.

CAPUT

CAPUT VII.

DE ULTIMO FINE HOMINIS ET BEATITUDINE.

§. 391.

Finis quid.

Gratia homini necessaria est, ut salutem æternam consequi, & finem suum ultimum ac beatitudinem supernaturalem consequi valeat. (§. 343.) Est autem *finis* id, cujus gratia aliquid fit: seu est aliquod bonum, quod propter suam bonitatem causa est movendo appetitum, ut adhibeantur media ad sui consecutionem. *Finis ultimus* ille dicitur, in quem tandem cæteri omnes resolvuntur, sive propter quem cæteri omnes sunt.

Divisio finis.

Schol. Finis triplex est: *Finis qui* est id, quod per media intenditur: *Finis cui* est subjectum, cui bonum intenditur: Finis quo est boni amati possessio. Hi tres fines partiales constituunt unum totalem. Finis qui, amatur amore concupiscentiæ: Finis cui, amore benevolentiæ: finis quo amore complacentiæ. Rursus finis alius est *operis*, alius *operantis*. Alius *primarius*, alius *secundarius*. Alius *ultimus*, alius *non ultimus*. Ultimus vel est *simpliciter ultimus*, ad quem ultimo tendunt omnia: alius ultimus secundum quid, & *intermedius*, ad quem agens ultimo tendit tanquam ad finem particularem, unde quis duos ultimos fines successive habere potest.

Philo-

Philosophi in Ethica probant, homines agere propter finem, quia cognoscunt finem, & media illi proportionata, ac appetunt finem.

§. 392.

Datur finis simpliciter ultimus hominis. Quippe Deus datur: (§. 41.) Sed Deus est ultimus simpliciter finis hominis, ex dicendis: Ergo datur finis simpliciter ultimus hominis. Probat hoc ulterius appetitus homini innatus, quo in summum bonum, in quo ultimo conquiescat, fertur: Sed hic in homine frustra non datur, & satiari omnino potest, quod certe non fit nisi per summum bonum: Ergo datur finis simpliciter ultimus hominis. *Datur finis simpliciter ultimus.*

Schol. Finis ultimus multiplex esse non potest (§. 58.) Unde homo non potest eodem tempore simul appetere efficaciter duos ultimos fines: licet unum efficaciter, alterum inefficaciter appetere possit: uti patet in peccatore dante eleemosynam, qui inefficaciter Deum pro fine habet, efficaciter verum creaturam. Homo etiam ad ultimum finem in ratione boni spectatum sive formaliter sumptum saltem interpretative omnes actiones suas refert, quia dum appetit bonum particulare, refert illud ad cumulum omnium bonorum, ad quem velut ad suum totum tendit: non tamen refert omnes ad finem ultimum materialiter sumptum, scilicet in objectum habens in se tantam bonitatem, ut esse possit, debeat, & sit finis omnium, quia justus venialiter peccans non refert hoc peccatum ad Deum tanquam ultimum finem materialiter sumptum, cum non possit dici operari bene & propter Deum. *Finis ultimus multiplex esse nequit.*

§. 394.

§. 393.

Solus Deus est finis hominis ultimus.

Solus Deus est Finis hominis simpliciter ultimus. Ita prædicat Ecclesiastes c. ult. *Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata ejus observa, hoc est enim omnis homo.* Id est, ad hoc creatus est omnis homo: Et Arabica versio legit: *Quoniam cuilibet homini prodest hoc.* 2*do.* Probat hoc manifesta ratio: nam finis ultimus debet esse talis, ut ultra eum alius finis appeti non possit, (§. 391.) consequenter omnium bonorum cumulum in se continere debet: Sed hic est solus Deus, ens a se perfectissimum, (§. 40.) infinitas perfectiones infinito modo in se continens, (§. 55.) quo melius esse, & excogitari non potest: Ergo solus Deus est finis hominis ultimus. Rursus Deus solus est prima causa, primus motor, (§. 41.) rerum omnium α & ω. Apoc. 1. v. 8. (§. 46.) Principium & finis, a quo, in quo & per quem sunt omnia. Ergo solus Finis hominis ultimus esse potest: alioquin si alius finis ultimus extra Deum possibilis foret, Deus non omnes perfectiones possibiles in se haberet, & ita Deus non foret. (§. 55.) Ultima ratio a Beatitudine hominis peti solet, quam mox explicabimus.

Schol. Epicurei nullum finem ultimum rebus vel a natura, vel ab Auctore naturæ constitutum esse existimant, sed omnia temere prorsus & inconsulto fieri volunt. Quippe cum Providentiam Dei negent, & omnia ex fortuito atomorum concursu coaluisse statuant, (§. 41. Schol. 4.) consequenter ea ad nullum finem directa esse a

De*o*

Deo volunt. Sententias circa ultimum finem docebunt sequentia.

§. 394.

Beatitudo igitur juxta Boetium est status omnium bonorum aggregatione perfectus, qui ut talis totaliter satiat & quietat appetitum. *Beatitudo quid.*

Schol. Beatitudo hominis 1. alia est *naturalis*, quæ naturæ rationali secundum se sumptæ convenit, & quam creatura solis naturæ viribus assequi potest, estque status bonorum naturalium aggregatione perfectus. Alia est *supernaturalis*, quæ naturæ vires excedit, & solis gratiæ auxiliis comparari potest. 2. Beatitudo supernaturalis alia est *viæ*, per quam homo summo bono conjungitur, eo modo, quo in vita hac mortali conjungi potest: alia est *Patriæ* qua homo summo bono modo perfectissimo creaturæ cumpetente post vitam fruitur. 3. Beatitudo supernaturalis, alia est *essentialis*, quæ versatur circa primarium objectum beatificans: alia *accidentalis* quæ versatur circa objecta secundaria. 4. Alia est *essentialiter* tantum *perfecta*, quam animæ a corpore separatæ post mortem: Alia est numeris omnibus *completa*, quam habebunt resumptis post resurrectionem corporibus. 5. Alia est *formalis* & est operatio, qua cum summo voluptatis sensu apprehenditur & possidetur summum bonum: alia est *objectiva*, quæ est res seu objectum, cujus possessione plene satiatur appetitus hominis, ad hanc requiritur, ut objectum contineat in se omne genus boni: ut sit quid ultimum, ad quod omnia referuntur: ut sit sufficiens, tollens omnem miseriam, & nil desiderandum relinquens: ut sit possibile: ut sit quid stabile, omnem timorem excludens. *Quotuplex.*

§. 395.

Beatitudo hominis objectiva pro omni statu solus Deus est.

Beatitudo hominis objectiva pro nullo statu hominis potest esse bonum creatum, sed solus Deus. Probatur 1*mo*. ex S. Scriptura. Ps. 15. *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei.* Ps. 72. *Quid enim mihi est in cælo, & a te quid volui super terram? Pars mea Deus in æternum.* Unde S. Augustinus de mor. Eccl. *Bonorum summa Deus nobis est.* 2*do*. Solus Deus omne bonum in se continet: (§. 55.) est ultimus finis: (§. 394.) est sufficiens ad tollendam omnem miseriam (§. 129.) potest obtineri, quia cognosci & amari potest: est quid stabile: (§. 44.) Ergo solus est beatitudo hominis objectiva in omni statu. (§. 395. Schol.) 3*tio*. Beatitudo hominis objectiva in nullo statu nequit consistere in bonis fortunæ, scilicet divitiis, honoribus, & potestate, utpote quæ possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant, & hominem magis possident, quam ab eo possidentur. 4*to*. Non consistunt in voluptatibus corporis, quæ animam non perficiunt, cito transeunt, magnas secum miserias afferunt, mortis metu nos excruciant. 5*to*. Nec in bonis animæ scilicet virtute & scientia, quæ dolores & alias miserias non excludunt, timorem amissionis non auferunt, nec propter se solum, sed propter Deum appeti debent. 6*to*. Nec consistit in omnium horum bonorum congerie, cum hæc omnia etiam conjuncta hominem ab omnibus miseriis liberare, ejusque appetitum perfecte satiare non possint. Ergo in solo Deo consistit.

Schol.

Schol. 1. Veterum opiniones de objecto beatitudinis hominis ad tres classes reduci possunt, pro triplici bonorum genere, scilicet, fortunæ, corporis & animæ. Hæc bona creata esse beatitudinem hominis objectivam probari videtur I. quia facultas finita, qualis est voluntas, per boni finiti possessionem satiari potest, imo defacto per visionem & amorem Dei finitum satiatur. *Resp.* Voluntas humana est quidem finita in essendo, non vero in appetendo, quo modo Syncategorematice infinita est. Item visio Dei non satiat appetitum prout præcise quid finitum est, seu actus animæ: sed prout bonum increatum involvit, & est adeptio summi boni. II. Appetitus humanus non satiatur attingendo Deum modo finito, nam semper vult illum cognoscere perfectius & perfectius. *Resp.* Appetitus humanus si sit rectus, non fertur ad aliquid impossibile, adeoque satiatur, si eo modo attingat, quo modo in eum ferri potest. *Solvuntur objectiones.*

Schol. 2. Deus igitur solus Beatitudo hominis naturalis & objectiva etiam in statu naturæ puræ fuisset, ac proinde Beatitudo ejus formalis, qua summum hoc bonum possedisset, fuisset visio Dei abstractiva, & amor naturalis, quo Deum ut Auctorem naturæ complexus fuisset. (§. 259. Schol.) Modo autem in statu naturæ ad finem, & beatitudinem supernaturalem elevatæ, Deus etiam ut Auctor supernaturalis est Beatitudo hominis objectiva, & possessio illius per visionem intuitivam & amorem supernaturalem beatitudo formalis. *Deus est beatitudo hominis naturalis.*

§. 396.

1. Porro homo perfectam & completam beatitudinem in præsenti vita habere non potest: Quia, ut ait S. Job c. 7. *Militia est vita hominis super terram.* Quæ militia tam acris est, ut vix liceat respirare. Non est nobis pax ab insidiis diaboli, qui semper cir- *Perfecta beatitudo in hac vita non datur.*

 cuit,

cuit, quærens, quem devoret: non a lege peccati, quæ eſt in membris noſtris: non a tentationibus, quæ quo dulciores, eo crudeliores inſidias ſtruunt: non a conſcientia, quæ pungit, & remordet, non a metu judicii, qui angit: non a morbis, afflictionibus & calumniis, cum quibus perfecta Beatitudo ſtare nequit: adeo, ut cum Apoſtolo exclamemus. Rom. 7. *Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Accedit, quod perfecta Dei cognitio ob intellectum in hac vita corporeis vinculis alligatum, & conſequenter omnino perfectus amor ob voluntatem ſenſuum illecebris irretitam haberi non poſſit: Item quod omnis in hac vita felicitas ſit mutationi obnoxia, adeoque non plene ſatiativa nec perfecta.

Imperfecta tamen habetur. 2. Aliqua tamen beatitudo inchoata & imperfecta in hac vita agnoſci debet: nam S. Scriptura quosdam jam in præſenti tempore beatos prædicat. Pſ. 111. *Beatus vir, qui timet Dominum.* Pſ. 118. *Beati immaculati in via.* Matth. 5. *Beati pauperes Spiritu, &c. beati mites &c.* (§. 370.) Quippe beatitudo conſiſtit in ſummi Boni poſſeſſione: Sed homo licet imperfecte in hac vita ſummum bonum poſſidere poteſt, juxta illud Chriſti, Joan. 14. *Si quis diligit me, Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Et 1. Joan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet.* Et ideo Apoſtolus fideles gaudere jubet Phil. 4. *Gaudete in Domino ſemper.*

3. Bea-

3. Beatitudo autem vitæ hujus in fincerae erga Deum charitatis actibus confiftit: per hos enim Deus perfectiori modo poffidetur, quam per actus aliarum virtutum tum moralium, quæ cum circa media & objecta creata verfentur, Deum immediate non attingunt: tum Theologicarum, quæ licet immediate circa Deum occupentur, imperfectiori tamen modo eum attingunt, quam Charitas, quæ horum major eft. 1. Cor. 13. Item per actus Charitatis Deus delectabiliori modo poffidetur, fcilicet cum majori pace & gaudio. *Fructus enim Spiritus*, qui per Charitatem in cordibus noftris dominatur, eft *gaudium & pax.* Gal. 5. Et *Charitas fine gaudio effe non poteft.* S. Aug. in Pf. 76.

Quæ confiftit in actibus Charitatis.

§. 397.

Quia igitur perfecta in hac vita Beatitudo haberi nequit, (§. 397.) poft hanc aliam aliquam & æternam & perfectam credimus. Id teftatur S. Scriptura V. T. nam Patriarchæ veteres meliorem & cœleftem patriam appetiverunt. Hebr. 11. v. 13-16. Dan. 12. v. 2. dicitur: *Evigilabunt alii in vitam æternam.* Et Ifaias c. 66. v. 23. 24. Salutem æternam miferrimo damnatorum ftatui opponit. Idem docet multoties Chriftus in N. T. Joan. 3. v. 16. *Ut omnis, qui credit in eum, non pereat, fed habeat vitam æternam.* Et Matth. 25. v. 14. *Venite benedicti, poffidete paratum vobis regnum.* & v. 46. *ibunt . . jufti in vitam æternam.* Ratio eft: Homo appetit

Datur perfecta Beatitudo poft hanc vitam.

in hoc ſtatu elevationis perfectam beatitudinem: Sed eam in vita hac habere nequit: (§. 397.) Ergo poſt eam datur, ne appetitus ejus fruſtra illi ſit inditus.

Varia ejus nomina.

Schol. Vita æterna eſt ſumma, cujus homo capax eſt, perfectio & Beatitudo, & illi, qui hujus vitæ participes ſunt, *Beati* vocantur, variis autem nominibus hæc Beatitudo in S. Scriptura metaphorice exprimitur. 2 Cor. 5. v. 1. dicitur *Tabernaculum æternum.* v. 8. *Patria noſtra.* Matth. 5. v. 20. *Regnum cœlorum.* 1 Cor. 11. v. 25. *Corona vincentibus deſtinata.* Apoc. 2. v. 7. *Paradiſus Dei.* 1 Petr. 1. v. 4. *hæreditas.* Luc. 22. v. 30. *Convivium.* Matth. 22. v. 2. *Nuptiæ.* Apoc. 3. v. 21. *Seſſio in throno Chriſti.* Hebr. 4. v. 9. *Sabbatismus.* &c.

§. 398.

Beati intuitive Deum vident.

Cum Beatitudo hominis objectiva in omni ſtatu ſit ſolus Deus, (§. 496.) etiam poſt hanc vitam Beatitudo noſtra Deus eſt, cujus proinde aſſecutio Beatitudo noſtra formalis erit. (§. 395. Schol.) Aſſequimur autem & poſſidemus hoc ſummum bonum per cognitionem & amorem: Igitur Beati cognitione ſeu viſione Dei intuitiva gaudent, per quam Deum immediate in ſe ipſo cognoſcunt. Ita docet 1*mo.* S. Scriptura. Matth. 5. v. 8. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* 1. Joan. 3. v. 2. *Videbimus eum ſicuti eſt.* Et 1. Cor. 13. v. 12. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte; tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum.* Sicuti ergo S. Paulus intuitive a Deo cognoſcitur, ita intui-

intuitive ſe Deum cogniturum eſſe aſſerit. 2*do.* ita definit Eugenius IV. in decreto, ubi ait: Purgatas animas in cælum mox recipi, & intueri clare ipſum Deum Trinum & Unum, ſicuti eſt. 3*tio.* Vita æterna eſt Beatitudo perfecta hominis (§. 398.) Sed Beatitudo perfecta eſt ſtatus perpetuæ voluptatis, quæ ex cognitione intuitiva boni ſummi, quod eſt Deus: oritur, Ergo vita æterna perpetuam voluptatem ortam ex cognitione intuitiva ſummi boni, ſcilicet Dei includit, adeoque beati intuitiva Dei cognitione gaudent.

Schol. 1. Intuitiva hæc Dei cognitio vocatur *viſio beatifica*, quia tam clara & diſtincta erit, ac rei, quam oculis videmus, & illum ſumme beatum reddit, qui illa fruitur. Dicitur etiam *cognitio comprehenſorum*, quatenus illa eſt, ad quam comprehendendam tendimus. Philipp. 3. v. 12. differt ſpecie a cognitione abſtractiva ſeu ſymbolica, utpote per quam Deum non immediate in ſe, ſed in alio, & per aliud, nempe per effectus creatos cognoſcimus.

Schol. 2. Sœculo 7timo Armeni docuerunt, intellectum creatum nec ſuperno lumine ſuffultum poſſe clara Dei viſione frui, quibus deinde acceſſerunt Monachi Palamitæ. Fallitur vero P. Vasquez, dum S. Chryſoſtomum, Theodoretum, S. Baſilium, S. Cyrillum Alexandrinum & Jeroſolymitanum, S. Gregorium Niſſenum, S. Hieronymum, Primaſium & Iſidorum hujus erroris accuſat, ſiquidem hi Patres contra Anomæos ſolum docuerunt, Deum a beatis non comprehendi. Rationes Palamitarum ſunt. I. Quia S. Scriptura expreſſe teſtatur, Deum a nemine viſum eſſe, imo nec videri poſſe. 1 Tim. 6. Joan. 1. v. 18. *Reſp.* Hæc & alia S. Scripturæ loca denotant, Deum oculis corporis, vel ex viribus naturæ, vel cognitio-

Armenorum objectiones ſolvuntur.

gnitione comprehensiva videri non posse. II. S. Chrysostomus hom. 23. in Gen. ait: *Divinæ gloriæ fulgurantem Majestatem neque Cherubim, neque incorporeæ illæ virtutes videre possunt.* Et cognitionem Angelorum vocat revelationem, & condescensum ac indulgentiam, eo modo, quo Deus Patriarchis, & Prophetis manifestavit. Et Theodoretus in dial. ait: *Impossibilis est hominibus, imo etiam Angelis Divinæ naturæ contuitus.* Et S. Hieronymus in c. 10. Isa. ait: *Homo igitur Dei faciem videre non potest. Resp.* S. Chrysostomus loquitur de visione Dei comprehensiva: vocat vero condescensum contra Anomæos, ut ostendat visionem beatificam non fieri ex viribus naturæ, sed esse gratiæ beneficium ipsa fide, & Spiritus Prophetici illustratione præstantius. Theodoretus agit ibi contra Eutychianos, qui unicam in Christo naturam admittebant, & ideo putabant, Divinam etiam naturam visibiliter in terris apparuisse, quod negat; & ob Anomæos tunc grassantes vocat Divinam essentiam indiscriminatim invisibilem, scilicet visione comprehensiva, quam Anomæi defendebant. S. Hieronymus similiter de visione corporea, vel intellectuali comprehensiva loquitur. III. Deus infinitus non est objectum proportionatum potentiæ intellectivæ finitæ, sicuti nec potentiæ visivæ corporeæ. *Resp.* Deus quidem non est objectum proportionatum potentiæ finitæ quoad entitatem, bene vero quoad cognoscibilitatem, si lumine gloriæ elevetur, & hoc modo sub sphœra potentiæ cognoscitivæ continetur, non vero sub latitudine potentiæ visivæ corporeæ, quia est objectum spirituale.

An Deus per sui ideam in beato videatur.

Schol. 3. Quærunt hic Scholæ subtiliter magis, quam utiliter, an detur in visione Dei intuitiva species impressa & expressa Dei, vel an Deus Beatis intuitive se videntibus imprimat sui ideam. Respondemus breviter: Intellectus Beati videt Deum immediate in seipso: Nam Deus in visione beatifica per se intellectui beato præsens est, & intimior intimo nostro, uti ait S. Augustinus: Est etiam intellectui attemperatus beneficio luminis glo-

gloriæ: Ergo cognoſcitur & videtur immediate in ſeipſo ſine ſui idea.

Schol. 4. Certum eſt ex lege Dei ordinaria neminem in hac vita conſtitutum Divinam ſubſtantiam intuitive videre poſſe. Certum item eſt, ex potentia Dei abſoluta & lege extraordinaria poſſe nonnullos ad hanc viſionem admitti, utpote in quo nulla eſt repugnantia. Certum denique eſt, Chriſtum in ipſo primo conceptionis ſuæ inſtanti habuiſſe intuitivam & beatificam Dei viſionem. (§. 304.) ſed quæritur in Scholis, an non etiam nonnullis aliis Sanctis, præſertim Moyſi, S. Paulo, & S. P. Benedicto hæc prærogativa conceſſa fuerit, ut in hac vita ſaltem tranſeunter Divinam Eſſentiam intuitive viderint. Negant D. Tournely, D. Habert &c. Nobis affirmativa ſententia magis placet. Nam 1 de Moyſe Num. 12. v. 8. dicitur: *Ore ad os loquor ei:* ubi indicatur familiaritas Divini ſermonis cum Moyſe, & revelatio Divinorum decretorum: *Et palam & non per ænigmata, & figuras Dominum videt.* Ubi viſio intuitiva deſignatur, quia LXX. legunt: καὶ τὴν δόξαν κυρίου εἶδεν & gloriam Domini vidit. Nec dici poteſt, Moyſen ſolum Angelum vidiſſe, nam in Hebræo legitur: וּתְמֻנַת יְהוָֹה יַבִּיט & ideam Domini יְהוָֹה quod ſoli Deo tribuitur, (§. 400 Schol.) contemplabitur. Rurſus Exod. 33. v. 2. dicitur: *Loquebatur autem Dominus ad Moyſen facie ad faciem.* Et v. 18. *Oſtende mihi gloriam tuam: Qui reſpondit: Ego oſtendam omne bonum tibi. Dicis,* Moyſen hic ſolum petiiſſe, ut Deus viam ſuam in deſerto illi oſtenderet, & populum inobedientem non derelinqueret, quod Deus quidem illi annuit, ſed quando etiam viſionem Dei poſtulavit, Deus negavit: non poteris videre faciem meam. Verum licet ibi hæc viſio Moyſi denegata fuerit, quia præſtantiſſima dona non ſtatim conceduntur, ne putentur communia, poſtea tamen conceſſam fuiſſe ex Num. 12. colligitur. 2. De S. Paulo probatur 2 Cor. 12. *Raptus eſt in Paradiſum, & audivit arcana verba, quæ*

An aliquibus in vita intuitiva Dei viſio conceſſa fuerit.

non licet homini loqui. Quid eſt tam mirabilis revelatio, quæ verbis deſignari non poteſt, niſi manifeſtatio Divinitatis, de qua Iſaias ait: c. 64. *Oculus non vidit Deus absque Te, quæ præparaſti diligentibus te.* Nec obeſt, quod S. Paulus poſtea ignoraverit, an in corpore, an extra illud hæc audiverit, ignorantia vero non ſtat cum clara viſione. Nam hoc magis confirmat noſtram ſententiam, quia abſcedente lumine gloriæ utique altiſſimarum illarum rerum memoriam habere non potuit. De S. P. Benedicto teſtatur S. Gregorius l. 2. dial. c. 35. quod illi facile fuerit totum mundum ſub uno ſolis radio collectum conſpicere, *quia videnti Creatorem anguſta eſt omnis creatura.* Et S. Bernardus Serm. 9. *Ad hanc excellentiam videndi Deum absque vehiculo creaturæ, licet ad modicum rapta videtur illa anima S. Benedicti, quæ collectum ſub uno ſolis radio mundum univerſum conſpexit.* De Beatiſſima Virgine Maria teſtatur B. Albertus M. & S. Thomas de Villanova, Eam intuitive Deum vidiſſe. 3. S. Auguſtinus l. de Gen. c. 27. dicit, Moyſen Deum in ea ſubſtantia vidiſſe, qua Deus eſt. S. Baſilius hom. 1. in Hexa: *Moyſes vidit Deum, ut erat homini videre poſſibile, imo ut nemini potius licuit alii.* Et S. Ambroſius l. 2. de Moy. c. 2. *Moyſes neque in ſpecie, neque per ænigmata, ſed clara atque perſpicua præſentiæ Divinæ cognitione dignatus eſt.* Non obſtat I. quod Exod. 33. v. 20. Moyſi dicatur: *non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo, & vivet.* Et v. ult. *videbis poſteriora mea, faciem autem meam videre non poteris.* Et Joan. 1. v. 18. etiam poſt raptum S. Pauli dicitur: *Deum nemo vidit unquam.* Et ipſe S. Paulus poſt ſuum raptum 1 Tim. 6. v. 16. ait: *Quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt.* *Reſp.* Viſio Dei Moyſi primum negata, conceſſa illi fuit Num. 12. Dictum illi quidem fuit: *Non videbit me homo, & vivet.* Sed reſpondet S. Auguſtinus l. de Gen. c. 27. *Deum nemo videbit vivens vita iſta, qua mortaliter vivitur in iſtis ſenſibus corporis: ſed niſi ab hac vita quisque quodammodo moriatur, ſive omnino exiens de corpore, ſive ita averſus, & alienatus*

natus a carnalibus ſenſibus, ut merito neſciat, ſicut Apoſtolus ait, utrum in corpore, an extra corpus eſt, cum in illam rapitur, & ſubvehitur viſionem. S. Joannes loquitur de viſione comprehenſiva, quam habet *Unigenitus in ſinu Patris*, uti ex contextu patet. Similiter de viſione comprehenſiva, vel corporea S. Paulus loquitur. II. S. Irenæus l. 4. c. 29. ait, Moyſen Deum non vidiſſe, ſed ſimilitudinem claritatis Domini. Idem negat Origenes in c. 6. Iſa. & probat Tertullianus contra Prax. c. 14. Et S. Auguſtinus tr. 3. in Joan. *Quid vidit Moyſes? vidit nubem, Angelum.. omnis illa creatura typum Domini ſui gerebat, non ipſius Domini præſentiam exhibebat.. loquebatur ergo Moyſes cum Angelo.. non erant illa ſubſtantia Dei.* *Reſp.* S. Irenæus, Origenes & Tertullianus contrariam quidem ſententiam confirmant, videntur tamen loqui de quotidianis Dei viſionibus Moyſi conceſſis, non vero de illa rariſſima in libro Numerorum relata. Diſcrepantes S. Auguſtini ſententiæ conciliari poſſunt, Moyſes enim vidit Angelum & ignem in rubo, ſed vidit quoque gloriam Domini in Sina. Non cogimur ergo dicere, S. Auguſtinum a priori ſententia receſſiſſe, ſolet enim indicare, ubi repugnantia inter ſe ſcribit. III. Si qui Sancti Deum in vita intuitive vidiſſent, fuiſſent beati, & viatores, non tamen per fidem ambulantes, quæ per claram viſionem tollitur. *Reſp.* Fuiſſent tantum tranſeunter beati, non vero permanenter, & ſubtractio hujus viſionis non fuiſſet pœna, quæ hæc viſio tranſiens non eſt corona juſtitiæ, ſed beneficium ſimile raptibus contemplantium. Deinde actus viſionis tranſiens non deſtruit habitum fidei permanentem, nam habitus non deſtruitur, niſi ab habitu contrario.

Schol. 5. Theologi communius docent Enoch & Eliam Dei conſpectu necdum frui niſi forte momentaneis raptibus tranſeunter: Vivunt enim adhuc, & necdum mortui ſunt, beatitudo autem permanens non confertur niſi poſt mortem. Non obſtat I. quod Enoch dicatur translatus in Paradiſum Eccl. 44. v. 16. & Elias aſcendiſſe in cælum. *An Enoch & Elias viſione beatifica fruantur.*

4 Reg.

4. Reg. 2. *Resp.* Nomine Paradisi intelligitur quilibet locus, ubi feliciter vivitur: & nomine cæli etiam superior pars aeris designatur. Ps. 8. v. 9. In Ecclesiastico nomen Paradisi in Græcis & Hebraicis codicibus deest, & Vulgata ex Arabico merito desumpsit. Sane si de cælo empyreo sermo esset, Enoch & Elias eo ante ascensum Christi penetrassent, quod falsum est. Quando Patres dicunt, eos in cælum raptos esse, volunt eos in gratia confirmatos, translatos ad ignotam regionem frui Deo per altissimam contemplationem. II. Si non fruerentur visione beatifica, adhuc mererentur, & sic merita Beatissimæ Virginis & omnium S. S. excederent. *Resp.* Nonnulli putant, eos non amplius esse in statu merendi, cum sint extra hominum conversationem, uti erant Patres in limbo. Alii putant, eos adhuc mereri, sed quia non ita intensa Charitate sicuti Beatissima Virgo operantur, ejus meritum non exæquant. III. Carmelitæ Festum S. Eliæ celebrant, & in commendatione animæ Ecclesia per merita S. Enoch, & S. Elia orat: Ergo visione beatifica fruuntur. *Resp.* Sancti hi religioso cultu honorantur, quia in gratia confirmati sunt, & rogamus Deum, ut eorum meritis nobis sit propitius.

An possibilitas visionis intuitivæ naturali ratione demonstretur.

Schol. 6. Notant Theologi communiter, nulla ratione naturali positive demonstrari posse, intuitivam Dei visionem esse possibilem: tum quia nequit demonstrari a priori ab aliqua ejus causa, quæ deberet esse Omnipotentia Dei, cujus terminos possibiles omnes non cognoscimus, maxime cum intellectus nostri capacitas ad sola objecta naturalia sibi proportionata se extendat. Nec potest demonstrari a posteriori, quia nullus naturalis effectus habet necessariam cum intuitiva Dei visione connexionem, & appetitus naturalis ad intuitivam Dei visionem in homine non datur, utpote quam naturaliter nec cognoscit, nec assequi potest. Nihilominus possibilitas intuitivæ Dei visionis negative ostendi potest, dum demonstratur, eam Intellectui lumine gloriæ elevato non esse impossibilem.

§. 399.

§. 399.

Ut igitur Beati intuitive Deum videant, intellectus eorum Lumine gloriæ elevandus est. Ita definivit Concilium Viennense contra Beguardos & Beguinas, qui docebant, animam non indigere lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum, & eo beate fruendum. *Nos*, ait Clemens V. *Sacro approbante Concilio, sectam ipsam cum præmissis erroribus de lumine gloriæ damnamus, & reprobamus.* Ratio est, quia intellectus noster ex solis naturæ viribus non est capax ad eliciendam actionem supernaturalem, ad quam non habet proportionem (§. 399. Schol. 6.) Sed visio beatifica est actio supernaturalis: Ergo intellectus ad eam eliciendam viribus naturæ capax non est, sed lumine gloriæ elevari debet. *Beati ad videndum Deum egent lumine gloriæ.*

§. 400.

Hoc lumen gloriæ non est Lux increata a Deo diffusa, & realiter ab eo distincta. Nam quidquid est, aut Deus est, aut creatura: Sed Lumen illud non est Deus: Ergo est creatura. Deinde si Lumen gloriæ esset lux increata a Deo distincta, darentur duo entia a se & consequenter duo Dii, quod est impossibile. (§. 58.) *Lumen gloriæ non est lux increata.*

Schol. 1. Palamitæ volunt, Lumen gloriæ esse lucem increatam a Divinitate diffusam, & ab ea realiter distinctam, etiam oculis corporeis aspectabilem I. quia in Synodo Bizantina sub Andronico juniore & Joanne Patriarcha contra Barlaamum & Acindynum Act. 6. definitum est, lumen Transfigura- *Solvuntur objectiones.*

figurationis Dominicæ increatum esse, & a Divina substantia distinctum. *Resp.* Hæc Synodus fuit Græcorum Schismaticorum. II. Sol non videtur, nisi in radio a se diffuso: Ergo nec Deus nisi in lumine a se diffuso. *Resp.* Fallit hic suppositum, nam operationes & proprietates Dei ab eo realiter non distinguuntur, (§. 53.) sicut splendor solis a sole.

Quid sit lumen gloriæ. *Schol.* 2. Non conveniunt Theologi in explicando, quid sit Lumen gloriæ. Qui Peripateticam Philosophiam sequuntur, docent, Lumen gloriæ esse qualitatem & habitum supernaturalem intellectui Beatorum a Deo infusum & accidens absolutum realiter ab Intellectu distinctum: quia Concilium Viennense expresse distinguit lumen gloriæ ab anima, dum ait, animam indigere lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum. Notant tamen alii Theologi, Concilium nihil plane definiisse, quod lumen gloriæ sit accidens realiter absolute ab anima distinctum. Ideo qui recentiori modo philosophantur, & accidentia absoluta rejiciunt, putant, Lumen gloriæ esse quandam dispositionem, affectionem & modificationem animæ a Deo factam, qua ad videndum intuitive Deum apta redditur. P. Berti vult, Lumen gloriæ esse ipsum Deum, seu increatum lumen Beatorum mentibus intime affulgens, suoque fulgore ac motione qualitatem illi imprimens ab anima realiter indistinctam. Verum Concilium Viennense videtur nomine luminis gloriæ, aliud quid a Deo denotare. Quidquid sit de hac controversia, eam utpote non magnopere utilem crisi aliorum relinquamus.

An per uberiorem concursum Dei suppleri possit. *Schol.* 3. Ulterius Scholæ quærunt, An Lumen gloriæ per uberiorem Dei concursum suppleri, & an alicui creaturæ naturale ac debitum esse possit. Ad primum responderi potest affirmative, quia non est repugnantia, nec ex parte Dei, qui omne illud, quod in visione intuitiva non est a causa vitali, supplere potest: nec est repugnantia ex parte intellectus, quia uberior

Dei

Dei concurſus eum etiam elevare poteſt. Ad ſecundum reſpondetur negative, quia talis creatura foret ab intrinſeco beata & impeccabilis, quod eſt contra naturam creaturæ ex ſe defectibilis.

Schol. 4. Intellectus active concurrit ad eliciendam viſionem beatificam, quia viſio hæc eſt actio vitalis, licet ſit ſupernaturalis, nam etiam ad actu fidei ſupernaturalem liberum arbitrium active concurrit: Elevari tamen debet virtus ejus naturalis per lumen gloriæ. Unde Intellectus concurrit ut cauſa principalis, & lumen gloriæ agit velut inſtrumentum Dei potius, quam intellectus, quia magis eſt inſtrumentum illius, a quo eſt, quam illius, in quo eſt. *Quomodo intellectus ad viſionem concurrat.*

§. 401.

Beati vident omnia, quæ ſunt in Deo formaliter ac neceſſario, ſecundum proprias & neceſſarias eorum rationes, & hoc eſt primarium viſionis beatificæ objectum. Nam viſio Beatorum eſt intuitiva, facie ad faciem, ac quidditativa, 1. Joan. 3. v. 2. *Videbimus eum ſicuti eſt:* Ergo omnia in Deo formaliter exiſtentia vident. Hinc Beati vident Myſterium S.S. Trinitatis; omnes perfectiones Divinitatis, Scientiam, Omnipotentiam, Immenſitatem &c. Vident voluntatem Dei, ejusque decreta quoad entitatem ſpectata, prout ſunt ipſa Dei eſſentia; ſed non vident ea prout formaliter libera ſunt, vel ſaltem non vident neceſſario, licet nonnulla, ad ſtatum, conditionem & beatitudinem eorum ſpectantia videant. Vident etiam Divina attributa & ſpecificas eorum rationes, non tamen ſecundarias, id eſt, non vident omnes *Beati vident ea quæ ſunt in Deo formaliter.*

nes respectus, quos dicunt ad creaturas. Quare visa Omnipotentia vident quidem generatim ejus objectum, nempe ens possibile, sed non vident entia singula, ad quæ extendi potest.

2. Beati etiam vident aliquas creaturas, quod est objectum Visionis beatificæ secundarium; nam Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, qui sine cognitione creaturarum stare nequit. Hinc Beati cognoscunt omnes creaturas existentes, rerum naturalium causas, species, vires, proprietates: Vident clare omnia fidei mysteria. Vident summam erga se Dei misericordiam, nec sine perenni gratiarum actione vident suos socios, ac beatæ patriæ concives: Vident, quæ ad proprium statum suum pertinent: Pontifices, quæ ad Ecclesiæ suæ regimen, Reges, quæ ad suum regnum spectant &c. S. Ambro. in obit. Theodos. Vident preces, quas viventes ad eos dirigunt: Non tamen vident omnes creaturas possibiles aut futuras in aliqua temporis differentia, nec cognoscunt ultimum diem judicii, nec secreta cordis, nec futura contingentia, nisi illis revelentur.

Quomodo beati creaturas in Deo videant.

Schol. Beati videre possent omnes creaturas aliquando futuras, & omnes possibiles, quia hoc etiam modo Divinam Omnipotentiam non comprehenderent, cum eam non omni claritate & perfectione, qua videri potest, & reipsa a Deo videtur, cognoscerent. Quantum attinet ad creaturas existentes, nonnullas earum vident in Deo formaliter uno & indistincto actu, tanquam in motivo formali & medio prius cognito, siquidem

quidem creaturæ formaliter objective continentur in Deo, cum Divina essentia habeat vim infinitam ad repræsentanda objecta necessario cum ea connexa in ratione objecti primarii & secundarii: Ergo Beati nonnullas creaturas formaliter in Deo vident, & quidem illas, quæ spectant ad essentialem eorum beatitudinem: Alias vero Creaturas, quæ ad beatitudinem accidentalem spectant, & quæ decursu temporis illis manifestantur extra verbum per revelationem sibi factam cognoscunt.

§. 402.

Ex perfecta & intuitiva Dei visione oritur in Beatis intensissimus Dei amor. Sic 1. Cor. 13. v. 8. *Charitas nunquam excidit.* Cujus ratio est: Beati perfecta & intuitiva Dei cognitione fruuntur: (§. 399.) consequenter Deum ut summum bonum in se, & sibi cognoscunt, & sic maximam ex Dei perfectionibus voluptatem percipiunt, adeoque summus eorum in Deum amor est. (§. 132.) *Beati Deum summe amant.*

Schol. Certum est, quod Beati Deum necessario ament, quoad specificationem, ita ut odisse non possint: Sed quæritur adhuc in Scholis, an necessario ament quoad exercitium, ita ut ab ejus amore cessare non possint. Negant Scotistæ; sed affirmativa sententia videtur nobis probabilior 1. quia 1. Cor. 13. dicitur: *Charitas nunquam excidit, sive prophetiæ evacuabuntur &c.* Id est, exercitium Charitatis in cælo non cessabit, licet Prophetiæ exercitium cesset. Et Apoc. 4. Beati requiem non habent, sed nocte & die dicunt, Sanctus &c. Et S. Augustinus, *Deus sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur.* Laus vero hæc exercitium præstantissimæ Charitatis in se continet. 2. Voluntas *An beati necessario Deum ament.*

rectæ rationis dictamen sequens nequit cessare ab actu, nisi intellectus in eo deprehendat aliquam rationem mali, aut in ejus cessatione speciem majoris boni, sed voluntas beatorum dictamen rectæ rationis necessario sequitur, & ratio nequit proponere beatis motiva, quibus ab amore Dei, vel malo, vel minus bono avertantur, quia alias formaret judicium erroneum: Ergo ab amore Dei beati cessare non possunt. Non obstat I. S. Augustinus, qui in Ench. c. 105. ait: Voluntas aut non est, aut libera est. *Resp.* actus voluntatis procedens a voluntate prout libera est, liber est; non vero procedens a voluntate, prout natura est. II. Amor patriæ idem est, ac amor viæ: Sed hic est liber, Ergo & ille. *Resp.* Idem est, sed non eodem modo regulatus, nam amor viæ dirigitur a judicio indifferenti: amor vero patriæ a judicio bonum universale proponente sine mixtura mali, & sine indifferentia, & quidem omnino clare, cum econtra fides in via proponat voluntati summum bonum tantum obscure, adeoque cum judicio indifferenti. III. Amor Christi regulatus scientia beata erat liber, quia per illum Christus meruit: Ergo etiam amor beatorum, qui est perfectissimus, liber erit. *Resp.* Amor Dei secundum se consideratus in Christo liber non fuit, sed solum prout fuit ratio diligendi creaturas. Item amor liber perfectior est amore necessario, si necessitas oriatur ex imperfectione cognitionis, non vero si ex perfectiori cognitione oriatur, quia sic ejus capacitas expletur & satiatur.

§. 403.

Beati sunt impeccabiles. Ex eo, quod Beati intuitive Deum videntes summo illum amore complectantur, sequitur, eos esse impeccabiles. Ita docet S. Fulgentius l. de fid. ad Petrum c. 23. *Firmissime tene, & nullatenus dubites . . non jam posse quemlibet S. S. Angelorum in deterius*

com-

commutari, quia sic acceperunt æternam beatitudinem, qua Deo stabiliter perfruuntur, ut ea carere non possint. Par autem ratio est pro Beatis. Deinde impossibile est, ut qui Deum vident, ab eo avertantur: mens enim ab illo objecto divelli nequit, quod totam ejus capacitatem exhaurit, quodque ita amat, ut nihil præter ipsum amare possit: Sed talis est Beatorum conditio, qua seclusa non forent perfecte beati: Ergo sunt impeccabiles.

Schol. Quæritur in Scholis, undenam sit impeccabilitas Beatorum. Scotistæ respondent, non esse ab intrinseco, sed ab extrinseco, scilicet ex voluntate & auxilio Dei conservantis beatos a peccato. Probabilius dicitur, Beatos esse ab intrinseco impeccabiles. 1. Quia in intellectu eorum nequit esse dictamen defectuosum: tum quia in vidente clare Deum nequit esse ignorantia, aut inconsideratio ob summam perfectionem in Deo visam: tum quia Deum cognoscunt ut summum bonum, extra quod, & sine quo aliud bonum amabile non datur: Ergo in voluntate nequit esse peccatum, quod dictamen defectuosum intellectus supponit. 2. Per amorem beatificum homo convertitur actu continuo ad Deum tanquam ultimum finem, & illi inseparabiliter adhæret: per peccatum vero mortale a Deo ultimo fine avertitur, & per veniale ab eo deflectit, aversio vero & deflectio a Deo, cum conversione & actuali adhærentia ad illum stare nequit. Non obstat I. Beatus est capax legis imperantis, ergo etiam transgressionis. *Resp.* Est capax legis, non quia eam transgredi potest, sed quia dirigi potest, & superiori subjici amat. II. In Beatis remanet libertas, ergo potentia peccandi. *Resp.* Hæc potentia est defectus libertatis in subjecto necdum in gratia confirmato. Beati autem necessario Deum amant. (§. 403. Schol.)

An ab intrinseco sint impeccabiles.

§. 404.

Dotes corporis gloriosi.

Non anima solum sua beatitudine fruitur, sed corpora etiam suo tempore gloriosa erunt, & quatuor dotes glorioso corpori competentes possidebunt, quae sunt: *Impassibilitas*, *Subtilitas*, *Agilitas*, & *Claritas*. *Impassibilitas* omnem a corpore passionem corruptivam, morbos, dolores, & mortem excludet: de qua dicitur 1. Cor. 15 *Seminatur corpus in corruptione, resurget in incorruptione. Subtilitas* corpus gloriosum facit alterius penetrativum, ita ut pro libitu possit retinere vel deponere modum quantitatis loci repletivum. Sic corpus Christi januis clausis intravit ad discipulos & exivit e sepulchro. *Agilitas* reddit corpus gloriosum celerrime mobile, non tamen in instanti, de uno loco in alium. Is. 40. *Assument pennas ut aquilae. Claritas* reddit illud luminosum & diaphanum simile crystallo, ita ut in eo etiam oculis appareat interior mirabilis omnium suarum partium organizatio. Sic facies Christi transfigurati resplenduit ut sol. Matth. 17. v. 2. Nimirum *Christus reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae.*

Schol. Corpora Beatorum, quia sunt incorruptibilia, nullo amplius alimento indigent: quia sunt subtilia, & pro libitu se conspicienda praebere, vel praesentiam suam oculis subtrahere possunt: erunt etiam omnis defectus naturalis expertia: veram tamen corporis humani substantiam & figuram ac sexum habebunt & certo loco concludentur.

§. 405.

§. 405.

Cum igitur Beati maximas Dei perfectiones intuitive, (§. 399.) prætereaque maximam sui ipsorum perfectionem tum quoad intellectum, (l. c.) tum quoad voluntatem, (§. 404.) & corpus, (§. 405.) cognoscant, siquidem propter notiones distinctas erunt sibi conscii, eo major autem sit voluptas, quo major est perfectio, & quo certius cognoscitur: Hinc Beati summam & ineffabilem voluptatem percipient. Nam *nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ Deus præparavit iis, qui diligunt illum.* 1. Cor. 2. v. 9. *Beati summa voluptate perfunduntur.*

Schol. Cum ex dictis in Beatitudine, & visio intuitiva, & amor intensissimus, & summa Voluptas seu gaudium occurrant: quærunt Scholæ, in quonam igitur Beatitudo formalis essentialiter consistat. Hugo Victorinus putat hominem formaliter beatificari per actionem Dei increatam homini unitam, qua Deum intuitive videt, & summe diligit. Verum hæc sententia non placet: tum quia Beatitudo formalis est vitalis possessio summi boni, qua homo intrinsece beatus efficitur, adeoque est essentialiter modificatio ipsius hominis, quæ nec est, nec potest esse actio creata: tum quia homo per justitiam Christi non potest reddi formaliter justus, sed per justitiam sibi intrinsecam: (§. 373. Schol. 2.) Ergo nec potest esse formaliter beatus per actionem Dei increatam, alias enim si beatitudinem perderet, nihil intrinseci amitteret. Henricus Gandavensis beatitudinem reponit in illapsu quodam speciali Dei in essentiam animæ, ex quo illa essentialiter sanctificatur, & quasi in Deum transformatur, eo fere modo, quo ferrum candens in ignem. Hæc etiam sententia nequit explicare, in quonam specialis ille illapsus Dei consistat: non enim potest reponi in intima *In quo Beatitudo formalis essentialiter consistat.*

præſentia Dei in mentibus creatis, nam Deus per immenſitatem ſuam omnibus, bonis æque ac malis præſens eſt, nec tamen omnes ſunt beati, nec conſiſtit in aliqua operatione circa mentes beatorum, hæc enim operatio vel bearet mentes noſtras per ſeipſam, & ſic homo beatus foret per actionem increatam Dei, quod ex dictis eſſe nequit: vel eas bearet per aliquem effectum in ipſis productum, ſcilicet cognitionem & amorem, quod tamen Gandavenſis negat. Reliqui Theologi beatitudinem formalem in aliqua operatione animæ reponunt: Thomiſtæ quidem putant, hanc operationem eſſe viſionem Dei intuitivam: Scotiſtæ vero eam in ſolo actu amoris conſtituunt. Pro his conciliandis dici poteſt, beatitudinem formalem, in Viſione, amore & gaudio conſiſtere. Nam 1. S. Scriptura & P. P. licet hanc quæſtionem non definiant, reponunt beatitudinem formalem tum in Viſione Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt:* tum in amore: *Definimus*, ait Benedictus XII. in Extrav. Benedictus Deus, *quod ex viſione & fruitione Dei Sanctorum animæ ſunt vere beatæ:* tum in gaudio: Joan. 16. *Gaudium veſtrum nemo tollet a vobis.* Et S. Auguſtinus l. 10. Conf. c. 23. ait: *Beata vita eſt gaudium de veritate.* 2. Viſio, amor & gaudium beatitudinem eſſentialiter ingrediuntur, quia ſine his poſſeſſio ſummi Boni concipi nequit: ad hanc enim requiritur, ut mens intime & vitaliter Deo conjungatur, quod fit tum per viſionem, quæ intellectum ſummo Vero intime conjungit; tum per amorem, quo voluntas ſummo bono adhæret, maxime cum voluntas per ſolam viſionem, nec intellectus per ſolum amorem ſatiari poſſit, nec ille beatus ſit, qui non amat, quod videt, nec videt quod amat. Denique gaudium eſſentialiter requiritur, utpote ſuaviſſimus ille ſenſus, quo poſito mens ita contenta eſt, ut nihil amplius petat, quod ad beatitudinem eſſentialiter requiritur. (§. 395.) Non obſtat I. quod S. Scriptura beatitudinem in viſione reponat Pſ. 1. 6. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua.* *Reſp.* S. Scriptura etiam amoris & gaudii meminit, ex dictis.

II. Visio est quid primum in beatitudine, ex qua amor & gaudium fluit, & qua sublata beatitudo tolleretur. Ergo in illa essentia beatitudinis consistit. *Resp.* Visio est quid primum ut pars essentialis, non vero ut tota essentia. Amor & gaudium ab ea fluunt non tanquam proprietates ab essentia, sed tanquam aliquo præsupposito, quo sublato tollitur beatitudo, quia pars ejus essentialis perit, sine qua tota beatitudo esse nequit. III. Per solum amorem Deus possidetur, eo fruimur, & eum velut summum Bonum attingimus. *Resp.* Per visionem etiam ab Intellectu cognoscendo Deus possidetur, illo per cognitionem fruimur, & eum velut summum Bonum cognoscendum attingimus. Visio ergo æque ac amor ad beatitudinem requiritur. IV. Gaudium est tantum proprietas beatitudinis essentialiter completæ cujus forma est amor, qui est summi boni fruitio: imo si gaudium sit directum de bonis Dei, non distinguitur ab amore: si indirectum de bonis propriis, Deum pro objecto non habet: Ergo non est pars essentialis. *Resp.* Possessio boni est quasi materia beatitudinis, forma vero est gaudium, sine quo beatitudo completa non est. Dein amor fruitivus, prout gaudium complectitur, est forma beatitudinis, non vero amor præcise sumptus. Denique beatitudo consistit tum in gaudio directo ex supposito, quod idem sit cum amore: tum in reflexo, quia anima etiam ex eo beata est, quod Deus summum ejus Bonum sit: non enim repugnat, ut aliquid creati beatitudinem ingrediatur.

§. 406.

Quia autem Beati non possunt amplius peccare, (§. 403.) non adest ratio, cur beatitudine sua priventur. Hinc beatitudo eorum est æterna, & nulli vicissitudini obnoxia. Ita docet 1mo. S. Scriptura Sap. 5. *Justi in perpetuum vivent* Matth. 25. *Ibunt*. . *Beatitudo est æterna.*

Justi in vitam æternam. Joan. 16. *Gaudium vestrum nemo tollet a vobis.* 2do. Subscribunt P. P. S. Cyprianus in exhort. Mart. *Vita temporalis extinguitur, sed æterna reparatur.* Et in Symbolo profitemur *vitam æternam.* 3tio. Ratio est: Beatitudo debet omne desiderium beati explere, (§. 395.) & omne genus mali excludere: Sed hoc non præstaret, nisi esset inamissibilis, si enim amitti posset, sollicitudinem crearet cum beatitudine incompossibilem: Ergo est inamissibilis; & consequenter æterna.

§. 407.

Beati Deum laudant. Cum igitur tantis perfectionibus, tantaque felicitate Beati sint perfundendi, & ex consideratione beneficiorum animus gratus oriatur, fieri non potest, quin gratissimam in Deum mentem gerant, & ad perpetuam perfectionum Dei celebrationem, seu laudem accendantur. Sic viginti quatuor seniores in Apocalypsi c. 4. v. 11. Abjicientes coronas suas ante thronum agni, dicunt: *Dignus es Domine accipere gloriam &c.* Et c. 19. v. 1 - 6. cantant Beati, *Alleluja.* Quod qua lingua fiat, experientiæ beatæ relinquendum est.

§. 408.

Non est æqualis in omnibus Visio beatifica. Deus dona sua licet in se gratuita distribuit pro receptivitate subjectorum. Proinde non est æqualis in omnibus visio beatifica. Nam 1mo. Joan. 14. ait Christus: *In domo Patris*

Patris mei mansiones multæ sunt. 1. Cor. 3. *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Et c. 15. v. 14 *Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum: stella enim a stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum.* 2do. Ita docent Patres, inter quos S. Hieronymus l. 2. cont. Jovin. hoc probat his rationibus 1. in Ecclesia militante diversi sunt ordines: Ergo etiam in triumphante, quam prior præfigurat 2. Matth. 20. Christus ait: *Qui vult major esse, sit omnium minimus.* Ergo sunt diversi gradus beatorum. 3. Gloria cælestis est merces, & redditur secundum proprium uniuscujusque laborem: Ergo qui plus laboraverit, plus recipiet.

Schol. 1. Jovinianus sicuti nullam meritorum discrepantiam, ita nullam præmii inæqualitatem agnovit. I. Matth. 20. operarii inæquali tempore laborantes, æqualem mercedem receperunt. *Resp.* Denarius est figura beatitudinis objective sumptæ ratione durationis æternæ, quæ est æqualis in omnibus Sanctis; non vero ratione intensionis, in qua pro diversitate meritorum gradus diversi erunt. II. Sic posset inter Sanctos creari invidia. *Resp.* Hanc excludet perfecta Charitas, qua beati non minus de propria, quam aliorum felicitate lætantur. III. Damnati eadem pœna damni afficiuntur, quæ non suscipit magis & minus: Ergo & beati eodem præmio. *Resp.* Pœna damni non suscipit magis & minus ratione sui, bene vero ratione adjuncti, scilicet inimicitiæ Dei, & cruciatus, quo damnati plus minusve cruciantur, dum cognoscunt se visione beatifica privari. IV. Beati vident Deum, sicuti est: Ergo non inæqualiter. *Resp.* Ast non omnes vident Deum eadem vi intelligendi, nec amant eodem Charitatis ardore. Satiantur tamen singuli, quia *Solvuntur objectiones.*

vident, uti capiunt, amant, uti possunt, fruuntur, uti cupiunt, inebriantur, uti sitiunt: & gloriæ discrimen non a Deo, sed a propria unius cujusque capacitate repetitur.

Causa inæqualitatis beatitudinis.

Schol. 2. Causa moralis inæqualitatis beatitudinis est meritum, uti ex modo dictis patet. Causa vero physica efficiens totalis est inæqualitas luminis gloriæ. Nam hoc solum, non vero etiam intellectus perspicacia, uti volunt Scotistæ, est principium, quod in Beatis inæquale est: intellectus enim in visione beatifica non agit, prout est potentia naturalis, sed ut elevata per lumen gloriæ, sub qua ratione nulla est in intellectu beatorum inæqualitas, cum potentia ejus obedientialis in omnibus sit æqualis, diversitas vero perfectionum intellectus in corpore ad diversam organorum structuram pertineat, quæ in anima separata cessat. Certe nullus beatitudinis gradus majori perfectioni intellectus creati respondet, cum tota actio sit supernaturalis.

§. 409.

Aureola Martyrum, Virginum & Doctorum.

Ex inæqualitate beatitudinis Sanctorum fundata in diversitate meritorum fluit Triplex *Aureola* seu gaudium accidentale a beatis de singulari quadam victoria perceptum, & in corpus speciali fulgore redundans, scilicet Martyrum, Virginum, & Doctorum. Martyres enim vincunt mundum contemptu mortis, qua nullum gravius malum a mundo inferri potest. Virgines vincunt carnem, cujus illecebris resistunt, unde cantant in cælo *canticum novum.* Doctores vincunt diabolum una cum aliis verbi Dei ministris & Interpretibus, cum e cordibus hominum eum expellunt, adeoque cum justitiam erudiant multos, *quasi stellæ in perpe-*

tuas æternitates fulgebunt, Dan. 12. Sed Aureola debetur victoribus: *Nam non coronabitur, nisi qui legitime certaverit.* 2. Tim. 2. Ergo hi aureolam accipient.

Schol. Hæc aureola proprie est in anima, quia est gaudium de operibus victoriosis: sed ex hoc gaudio resultat etiam alquis decor in corpore: unde valde probabile est, quod claritas gloriæ efformet in capite Virginum coronulam albam: in capite Martyrum purpuream, & in capite Doctorum subviridem. *Quid sit.*

§. 410.

Quia homo perfectam hanc beatitudinem in præsenti vita habere non potest, (§. 396.) ideo priusquam eam consequatur, moriendum illi est; (§. 270.) & quia æterna vita est bonorum operum præmium; (§. 383.) quo an homo dignus sit, Deus Judex justus decernit, hinc *Judicium particulare*, in quo sententia illi fertur, statim post mortem sequitur. Hoc indicat Ecclesiastes c. 11. *In fine hominis denudatio operum illius.* Et Hebr. 9. v. 27. *Statutum est omnibus hominibus semel mori, post hoc autem judicium.* Quare hoc Judicium particulare statim, juxta citatum textum post mortem erit, ubi anima superno lumine irradiata omnia minima etiam totius vitæ peractæ peccata & bona distincte cognoscens conscientia propria eam accusante & convincente, æternæ vel salutis vel damnationis sententiam excipiet. *Judicium particulare statim post mortem erit.*

§. 411.

§. 411.

Et justi inventi statim beatitudinem consequentur.

Quodsi igitur anima justi ab omni nævo & peccato pura æternæ suæ salutis sententiam exceperit, statim beatitudinem suam, claram scilicet Dei visionem consequetur. Ita docet 1*mo*. S. Scriptura Ps. 126. *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini.* Et 2. Cor. 5. v. 1. *Scimus, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cælis.* Et quidem in hanc domum statim post mortem recipiemur; nam sequitur v. 4. *Nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cælo est, superindui cupientes.* Et v. 8. *Audemus autem, & bonam voluntatem habemus, magis peregrinari a corpore, & præsentes esse ad Dominum,* Hoc vero optandum non esset, nisi statim a morte visio beatifica nobis concederetur. Unde hoc desiderium exprimit idem Apostolus Philip. 1. *Cupio dissolvi, & esse cum Christo.* Rursus Apoc. 7. v. 9. dicuntur Sancti *stare amicti stolis albis ante thronum Dei, & in conspectu Agni.* Et c. 14. v. 13. *Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis, opera enim eorum sequuntur illos.* Et Christus bono Latroni dixit. Luc. 23. v. 42. *Hodie mecum eris in paradiso.* 2*do*. Patet ex P. P. Sæculo 1. Hermas l. 3. simil. 8. docet, omnes pie obeuntes jam in cælis coronari. Sæculo 2. Athenagoras ait, nos hac vita defunctos in meliori vita apud Deum esse. Sæculo 3. S. Cyprianus in exhort. ad Mart. ait; *Terris repente subtraheris,*

ut in regnis cœleſtibus reponaris. Sæculo 4. S. Ambroſius l. de bono mortis: *Hanc remunerationem habent juſti, ut videant faciem Dei &c.* 3tio. Accedunt Concilia Lugdunenſe II. Florentinum. Et Innocentius III. c. cum Martha de celebr. Miſſa. imo cum Joannes XXII. hanc quæſtionem in controverſiam adduxiſſet, Bnnedictus XII. in extrav. Benedictus Deus, rem definivit, & contrarium hæreticum declaravit. 4to. Ratio eſt, quia impii ſtatim poſt mortem vadunt ad pœnas: Ergo juſti ad præmia, a quibus nihil eos retardat: nihil ex parte cæli, quod Deus nobis per Chriſtum reſeravit: nihil ex parte corporis, quod ad viſionem beatificam non eſt neceſſarium.

Schol. 1. Nonnulli antiqui Patres, S. Irenæus, S. Juſtinus, Lactantius &c. & nonnulli Græci tempore Concilii Florentini, docuerunt, animarum beatitudinem & Viſionem beatificam differri usque ad ultimum diem judicii, cum illæ interim in occultis receptaculis occluſæ Judicis adventum expectent. Nam I. Matth. 20. v. 8. dicitur: *Cum ſero factum eſſet, dicit Dominus vineæ procuratori ſuo: Voca operarios & redde illis mercedem.* Et c. 25. v. 34. in extremo Judicio dicet modo Judex: *Venite .. poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi.* Item Hebr. 11. v. 39. dicitur, quod Sancti V. T. *non acceperint repromiſſionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non ſine nobis conſummarentur.* Et 2 Tim. 4. dicit Apoſtolus coronam juſtitiæ ſibi reddendam a juſto Judice *in illa die.* Et 1 Joan. 3. v. 2. Similes ei erimus, *cum apparuerint.* Unde Apoc. 6. v. 9. &c. clamantes vindicari ſanguinem ſuum, jubentur ſuſtinere *modicum tempus,* donec impleatur numerus fratrum ipſorum. *Reſp.* Matth. 20. vel eſt ſermo de beatitudine completa & corporis & animæ: vel per veſperam intelligitur judicium particulare: vel

Solvuntur objectiones.

vel parabola explicari poteſt de vocatione gentilium, qui etiam ſero venientes ad Eccleſiam ob heroica opera cum aliis mercedem receperunt. Matth. 25. ſermo item eſt de beatitudine corporis. Hebr. 11. ſenſus eſt, animas V. L. ante aſcenſum Chriſti in cœlum promiſſiones ſibi factas non accepiſſe: & quando dicuntur non conſummandæ ſine nobis, ſenſus eſt, non conſummandas eſſe felicitate completa corporis & animæ. 2 Tim. 4. Apoſtolus loquitur de die mortis; vel ſi loquatur de extremo Judicio, intelligitur de felicitate corporis. 1 Joan. 3. ſenſus eſt: nondum apparuit, quod erimus in futuro Sæculo, cujus modo ſpem habemus; ſed ſi apparuerit, tunc erit, quando ſimiles ei erimus non tantum ſanctitate, ſed & beatitudinis æternitate. Deinde cum Chriſtus apparuerit, beatitudine completa corpore, & anima ſimiles ei erimus. In Apocalypſi clamor ſanctorum exprimit ardens eorum deſiderium, corpus reſumendi, in die judicii explendum. II. In pluribus Liturgiis S. Jacobi, Baſilii &c. fiunt preces pro Sanctis, ut eos beata retributio comitetur; ut illis Sacrificium proſit ad gloriam, ut earum animabus donetur requies. *Reſp.* In his Liturgiis petitur major Sanctorum gloria accidentalis, major cultus in Eccleſia, & imitatio. Subinde deprecamur Sanctis requiem, dum indiſcriminatim pro omnibus mortuis oramus, quia inter illos ſunt animæ Purgatorii, vel Sanctis requiem precamur, gloriam corporis expetentes. III. S. Hilarius in Pſ. 120. ait: *juſtorum animas in ſinu Abrahæ locari, & nondum recipi in regno Dei.* Et in Pſ. 130. ait, eas ad inferos deſcendere. S. Chryſoſtomus hom. 39. in 1 Cor. *Sine carne anima admirandis illis bonis non fruetur.* S. Ambroſius l. de bono mortis docet, animas receptas in quibusdam promptuariis extremum Judicium expectare, & eas ad inferos deſcendere &: c. 11. inter ſeptem ordines lætitiæ juſtorum non recenſet viſionem beatificam, imo ait, eas gloriam ſuam prævidere, & ad eam feſtinare. Et l. de Cain & Abel c. 2. vult, animam poſt finem vitæ ſuſpendi futuro ambiguo. S. Auguſtinus ſerm. 259. ait:

ait: *post diei judicii ventilationem celebrandum esse Sabbatismum in terra.* Et l. 12. de Civ. c. 9. in secretis receptaculis piorum animas locat. Et tr. 49. in Joan. ait, reservari singulis gloriam post resurrectionem. S. Bernardus serm. 2. de O. O. S. S. scribit, quod *Sanctorum animæ ante diem judicii non convertentur in requiem suam.* Et serm. 3. eas modo post diem judicii introire *in domum Dei:* & habere eas rugam ante illum diem. *Resp.* S. Hilarius distinguit regnum Christi a regno Dei: in regno Christi seu sinu Abrahæ per visionem beatificam manent animæ usque ad consummationem Sæculi in regno Dei constituuntur per gloriosam corporum resurrectionem: dicit etiam animas ad inferos exemplo Christi descendere, non vero ibi detineri. S. Chrysostomus negat gloriam animæ in hypothesi, quod corpora non resurgant, non quod anima sine corpore coronari non possit, sed ideo, quia si una pars non coronetur, dicere quis posset, quod nec altera coronetur. S. Ambrosius per illa promptuaria intelligit diversas mansiones in cœlo, & vult eas ad inferos descendere, non tamen ibi manere. Item a septem illis ordinibus visionem beatificam non excludit, nam n. 49. ait: *hanc remunerationem habent, ut videant faciem Dei:* Denique anima ante diem judicii in omni statu suspensa est: in exitu e corpore, timore sententiæ æternæ salutis vel damnationis: in purgatorio, incertitudine durationis pœnarum: in cœlo expectatione judicii extremi, quæ omnia nescit. S. Augustinus in citato sermone tenebatur adhuc errore Millenariorum: At in l. de Civ. anceps est de loco, non vero de gloria; & forte per abditas sedes mansiones cœlestes intelligit: & tr. 49. de gloria corporis loquitur. S. Bernardus per requiem plenam & domum Dei gloriam animæ & corporis intelligit, & per rugam naturalem inclinationem ad corpus. IV. Absonum videtur animam sine corpore coronari. *Resp.* conveniens est, tum quia anima est causa principalis bonorum operum: tum quia bona sola voluntate sine corpore efficit: tum quia anima sepa-

ſeparata eſt capax gloriæ, non vero corpus ab anima ſeparatum.

An Joannes XIII. contrarium de finiverit.

Schol. 2. Inter illos, qui animas modo poſt extremum diem ad viſionem beatificam admittendas eſſe putarunt, a nonnullis recenſetur Joannes XXII. Papa. Verum licet Joannes XXII. in eam ſententiam vehementer propenderit, utipatet ex Odorico Raynaldo auctore coævo, qui refert, Joannem hanc ſententiam in Feſto O. O. S. S. Dom. 3. Adv. & in Vigil. Epiph. publice in concione retuliſſe, & ſæpius in Curia coram Cardinalibus ventilaſſe; uti etiam teſtatur continuator Chronici Guillelmi Nangii ad annum 1333. & Gobelinus ætat. 6. c. 17. &c. Nihilominus hanc ſententiam nunquam aſſertive docuit, nec unquam ut fidei dogma credendum definivit. Patet hoc 1. ex proteſtatione ipſius Joannis facta coram Cardinalibus a. 1334. quam refert Benedictus XII. in diplomate, ubi ita ait: *Proteſtamur expreſſe, quod quidquid in quæſtione ſeu materia viſionis animarum . . . diximus, allegavimus, propoſuimus, non intendentes aliquid determinare, vel decidere ſeu credere, quod eſſet quovis modo Scripturæ S. obvium vel contrarium orthodoxæ fidei . . . Et ſi forſan in prædictis ſermonibus vel collationibus aliqua, quæ vel Scripturæ S. vel fidei orthodoxæ quovis modo eſſent, vel viderentur obvia, ipſa præter intentionem a nobis fuiſſe prolata dicimus & aſſerimus, eaque revocamus expreſſe, non intendentes illis adhærere, nec ea in præſenti defendere, nec in futurum.* Patet 2. ex alia proteſtatione Joannis, quam morti proximus coram Cardinalibus 3. Dec. fecit, ubi profitetur, ſe credere, quod animæ ſeparatæ & purgatæ Deum clare facie ad faciem videant, & ſi quid ipſi contrarium exciderit, expreſſe revocat. Rurſus in epiſtola ad Philippum Franciæ Regem expreſſe teſtatur Joannes, quod multi Cardinalium pro & contra de hac materia locuti ſint, ut veritas plenius inveniri poſſit: & negat, quod Miniſtrum Minoritarum Pariſios miſerit ad aſtruendam illam ſententiam, ſed rogat, ut cuilibet permittat dicere de hac re, quid ve-

rius exiſtimaverit, donec fuerit ordinatum per ſedem Apoſtolicam. Denique Benedictus XII. Joannis ſucceſſor in Bulla: Benedictus Deus, expreſſe teſtatur, quod Joannes Cardinalibus, Prælatis & Magiſtris in Theologia mandaverit, ut ſuper prædicta viſione deliberate ſuam ſententiam dicerent, ut ille controverſiam definire poſſet, quod tamen morte præventus præſtare non potuit. Ex quibus patet, Gerſonem & Okam ex falſis rumoribus deceptos eſſe, dum Joannem XXII. in hac materia abſolute erraſſe volunt, dum res nec ab eo definita, ſed tantum recitando allata fuerit. Juſſit quidem ſententiam affirmativam tenentes incarcerari, ſed quia eam ut de fide tenendam proponebant, & contra ſentientes anathematizabant ante definitionem Eccleſiæ. Philippus Galliæ Rex non Joanni, uti falſo putat Petrus de Alliaco, ſed Miniſtro Generali F. F. Minorum ſententiam de dilatione viſionis publice prædicanti rogum intentavit, nam Joannes in ſua ad Regem epiſtola harum minarum ſibi factarum, nec alius Auctor coævus meminit, & ſiquidem ſibi factæ fuiſſent, Rex a falſo rumore de Joanne ſparſo decipi potuit.

§. 412.

Purgatorium datur.

Quodſi vero juſtorum animabus poſt mortem nonnihil expiandum ſuperſit, illud pœnis prius expurgare tenentur, antequam ipſis concedatur, aperto Dei conſpectu frui, quod fit in *Purgatorio*, qui eſt locus, in quo juſtorum animæ detinentur, donec juſtitiæ Divinæ plene ſatisfecerint, vel pro aliqua pœna temporali, quæ ipſis poſt condonatam culpam ſolvenda ſupereſt, vel pro levioribus illis dum viverent nondum remiſſis. Probatur hoc 1*mo*. ex S. Scriptura Matth. 12. v. 32. *Quicunque dixerit verbum contra Fi-*

lium hominis, remittetur ei: Qui autem dixerit contra Spiritum S. non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Ergo dantur peccata, quæ in altero sæculo remitti possunt, non in inferno, ex quo nulla est redemptio: Ergo in Purgatorio. Dein 1. Cor. 3. v. 15. dicitur: *Uniuscujusque opus, quale sit, ignis probabit . . si cujus opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem salvus erit, sic tamen, quasi per ignem.* Ex quo constat, in futuro sæculo quædam peccata remittenda esse eorum, qui salvi fient per ignem: Sed hic ignis non erit infernalis: non tribulationes hujus vitæ, quæ transierunt: non ignis ultimæ conflagrationis, qui opera non purgabit, nisi quæ necdum purgata fuerint: Ergo ignis Purgatorius. Hic locus juxta Estium satis solide Purgatorium probat, licet ob variantes explicationes Interpretum non omnino invictum argumentum ex eo deduci D. Tournely putet. 2do. Probatur ex Traditione. Sæculo 1. hoc docet Tertullianus l. de Monogam. Sæc. 3. S. Cyprianus ep. 66. inferius citandi. Sæc. 4. S. Gregorius Niss. in or. pro mortuis ait: *Non poterit a corpore egressus Divinitatis particeps fieri, nisi maculas animo immixtas Purgatorius ignis abstulerit.* Sæc. 5. S. Augustinus hom. 16. in l. 50. hom. *Qui temporalibus pœnis digna gesserunt, per ignem quendam purgatorium transibunt.* Sæc. 6. S. Gregorius M. l. 4. dial. c. 39. *In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc sæculo, quasdam vero in futuro posse laxari.* Traditio reliquorum sæculorum manifesta est,

eſt, & S. Bernardus Serm. 66. in Cant. ait: *Si non credant, ignem Purgatorii reſtare poſt mortem . . quærant ab eo, qui dixit, quoddam peccatum eſſe, quod neque in hoc ſæculo, neque in futuro remitteretur.* Hinc Tridentinum in decreto de Purgatorio Epiſcopis mandat, ut ſanam doctrinam credi, teneri, doceri & ubique prædicari ſtudeant. Difficiliores & ſubtiliores quæſtiones apud rudem plebem, a popularibus concionibus ſecludant: incerta, & quæ ſpecie falſi laborant, evulgari non permittant: ea vero, quæ ad curioſitatem quandam & ſuperſtitionem ſpectant, vel turpe lucrum ſapiunt, tanquam ſcandala prohibeant. 3*tio*. Ratio petitur tum ex levitate peccati venialis, tum ex reſidua pœna poſt dimiſſam culpam, de quo alibi: Si quis autem cum his e vita decedat, nequit venire in infernum, quia adhuc manet amicus Dei: neque ſtatim in cælum, in quo nihil coinquinatum introibit: Ergo in Purgatorium.

Solvuntur objectiones Lutheranorum.

Schol. Aerius teſte S. Epiphanio hær. 75. Waldenſes, teſte Guidone in ſumma de hær. Apoſtolici, teſte S. Bernardo ſerm. 66. in Cant. Lutherani & Calviniſtæ Purgatorium negant. I. Quia peccata in altera vita expiari non poſſunt, nam *nec opus, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos.* Eccl. 9. v. 10. Et *quocunque ceciderit lignum, ibi erit,* c. 11. v. 3. Imo S. Scriptura duos tantum ordines e vita decedentium aſſignat, juſtorum & impiorum Matth. 25. & Apoc. 14. v. 13. dicuntur *beati juſti, qui in Domino moriuntur.* Deus etiam non recordatur iniquitatum vere pœnitentium, Ezech. 18. v. 21. & cum dat *& dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas Domini.* Unde Chriſtus bono Latroni dixit: *hodie mecum eris in Paradiſo.* Ergo juſti non detinentur in Purgatorio. *Reſp.* Salomon

mon Eccl. 9. illa verba dicit ex perſona impiorum, & infernum & Purgatorium negantium. S. Gregorius M. l. 4. dial. c. 39. illa verba animabus Purgatorii applicat, quæ nihil amplius mereri poſſunt. Auſter & Aquilo Eccl. 11. denotat duo loca ultimata, quæ non excludunt locum intermedium, ſeu Purgatorium. Chriſtus Matth. 25. loquitur de extremo judicio, ubi nullus amplius locus Purgatorii erit. In Apocalypſi ſermo eſt de perfecte juſtis, quibus nihil in Purgatorio luendum reſtat. Ezechiel loquitur de oblivione quoad pœnam æternam, non vero quoad temporalem in vita necdum deletam & in Pſ. 126. ſermo eſt de juſtis ſine omni reatu pœnæ temporalis decedentibus: Latronis autem boni pœnitentia tanta fuit, ut omnem & culpam & pœnam deleverit. II. Græci a Latinis differunt in dogmate de Purgatorio, de quo in Concilio Florentino multum diſputabatur. *Reſp.* Diſſenſio ſolum eſt circa locum & genus pœnæ Purgatorii, & quomodo ex S. Scriptura probetur. Græci certe in omnibus ſuis Liturgiis pro mortuis orant. III. S. Auguſtinus in Ench. c. 68. dubitare videtur de purgatorio, & P. P. communiter docent, non eſſe locum ſatisfactioni poſt vitam. *Reſp.* S. Auguſtinus ſolum dubitat, an nimia adhæſio ad res temporales igne puniatur: & P. P. docent remiſſionem culpæ mortalis, & pœnæ æternæ poſt mortem non dari. IV. Poſt mortem non datur meritum: Ergo nec ſatisfactio, alias etiam dœmones ſatisfacerent. Unde ſicuti impii ſtatim damnantur, ita juſti ſtatim præmiantur, quia Deus pronior eſt ad præmiandum quam ad puniendum. *Reſp.* Ad meritum requiritur libertas, non vero ad ſatisfactionem: dœmones vero non ſatisfaciunt, quia in iis reatus culpæ manet. Impii ſtatim pœnæ rei ſunt, juſti vero non ſtatim præmio digni ſunt, ſi quæ maculæ iis adhæreant, quæ bonitatem Dei impediunt, ne eos ſtatim præmiet, ut juſtitiæ ſatisfiat.

§. 413.

§. 413.

Porro animæ in Purgatorio exiſtentes vivorum precibus & ſuffragiis juvari poſſunt. Patet hoc 1*mo*. ex 2. Machab. 12. v. 43. Ubi *Judas facta collatione duodecim millia drachmas argenti miſit Jeroſolymam offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium.* Et v. 46. *Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis ſolvantur.* Ex conſtat 1. poſſe mortuos poſt hanc vitam a peccatis ſolvi. 2. Sacrificia & orationes mortuis prodeſſe. 3. Omnes peccatorum reliquias non ſemper per mortem expiari. 4. Locum eſſe, quem Purgatorium dicimus, in quo animæ pro his pœnis ſatispatiantur. Authentiam hujus libri probavimus. (§. 7.) Reſpondet Brucknerus: illa verba: Sancta & ſalubris eſt &c. eſſe adjectitia, & in Græco autographo non legi, & ſenſum eſſe: Sancta cogitatio eſt judicare, optimam gratiam repoſitam eſſe iis, qui cum pietate dormitionem acceperunt. Verum citata verba legunt omnia exemplaria, uno excepto, & illa mutatio ſenſum non mutat, ſed propoſitio dogmatica ſenſum univerſalem facit. 2do. patet ex Traditione. Sæculo 2. Tertullianus l. de cor. mil. c. 3. ait: *Oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus.* Et l. de Monogam. ait: Vidua *pro anima ejus*, viri, *orat, & refrigerium interim adpoſtulat ei.* Sæculo 3. S. Cyprianus prohibet pro defuncto Victore Sacrificium offerri, quia contra legem Fauſtinum Presbyterum ad tutelam nominavit.

Animæ Purgatorii fidelium precibus juvari poſſunt.

vit. Sæculo 4. S. Ambrosius pro defuncto fratre suo Sayro & Valentiniano, Gratiano & Theodosio defunctis sacrificasse legitur. Notum est, quod refert S. Augustinus l. 9. Conf. Monicam matrem suam vehementer rogasse, ut sui memoria ad altare fieret; & *oblatum est pro ea sacrificium pretii nostri*, ait S. D. c. 12. Idem probat in l. de cura pro mortu. & serm. 172. ait. *Hoc a Patribus traditum universa observat Ecclesia.* Eadem Traditio constat ab exequiis mortuorum olim cum cantu Psalmorum & precibus celebratis, uti testatur S. Hieronymus in vita S. Pauli Eremitæ: solebant etiam pauperibus convivia dari: de quibus S. Chrysostomus hom. 32. in Matth. Item ut frequentiores pro mortuis orationes fierent, solebant sepeliri juxta Basilicas Martyrum, quæ loca Cœmiteria vocabantur, cum vero etiam in Ecclesia sepeliri vellent, hunc abusum reprehendit Concilium Braccarense I. c. 36. & in Concilio Triburiensi c. 17. Moguntino c. 52. & Meldensi c. 72. statutum fuit, ne quis in Ecclesia sepeliretur, nisi Episcopi, Abbates, & viri Ecclesiastici meritis insignes. Catholica Traditio etiam colligitur ex ipsis superstitionibus, qua nonnulli mortuos pro eorum liberatione baptizabant teste S. Chrysostomo in c. 15. 1. Cor. Alii S. S. Eucharistiam in eorum os infundebant, uti patet ex Concilio Carthaginensi III. c. 6. Quæ omnia probant, quam alte insederit eorum animis opinio, mortuos vivorum precibus adjuvari. 3*tio*. patet ex Conciliis,

Car-

Carthaginense III. c. 29. decernit commemorationem defunctorum pomeridiano tempore solis orationibus faciendam esse. Lateranense sub Innocentio III. cap. 66. preces pro requie defunctorum approbat. Florentinum decretum de Purgatorio sess. ult. edidit, cui etiam Græci subscripserunt. Tridentinum sess. 22. ait, Sacrificium Missæ pro defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis rite juxta Apostolorum traditionem offerri. 4to. Credimus communionem Sanctorum, qui communi charitatis vinculo colligati mutuam sibi opem ferunt: Sed ad hanc communionem etiam animæ in Purgatorio spectant, utpote membra Ecclesiæ, quæ prout triumphat in cælo, militat in terra, & purgatur in Purgatorio, una est quoad substantiam, & diversa tantum quoad modum & statum, Ergo animabus in Purgatorio precibus nostris opem ferre possumus.

Schol. 1. Protestantes negant, animas in Purgatorio detentas viventium precibus & suffragiis juvari. I. Quia 2 Mach. 12. Judas pro vivis, ne eis noceret peccatum occisorum, sacrificia obtulit: tum quia v. 41. laudant Deum, quod eos juste ob peccatum puniverit: tum quia Judæi ad preces conversi rogaverunt, ut patratum delictum oblivioni detur v. 42. & Judas hortabatur populum, conservare se sine peccato, ne vivis id accideret, quod Israelitis accidit ob furtum Achan Jos. 7. v. 12. tum quia in Græco non dicitur pro peccatis mortuorum, sed simpliciter pro peccatis: προσαγαγεῖν περὶ ἁμαρτίας θυσίαν zum Sündopfer. Imo Judas non potuit pro his mortuis orare, quia erant æternum damnati; tum quia, gravem legem Deut. 7. v. 25. latam violarunt; cum de donariis *Solvuntur objectiones.*

riis idolorum aliquid abstulerunt, v. 40. tum quia de hoc peccato ante mortem non doluerunt, cum illa donaria sub tunicis interfectorum illorum reperta fuerint: tum quia solum orarunt, ut pœnæ inferni illis mitigarentur, quod fieri posse docet S. Augustinus in Ench. c. 110. Origenes l. 3. de princ. c. 6. Magister sententiarum l. 4. d. 45. *Resp.* Judæi laudant Deum, quod eos pœna temporali puniverit, pro qua tollenda preces offerunt, & rogant, ut a pœnis Purgatorii defuncti liberentur. Jos. 7. v. 11. Deus expresse dixit, quod propter peccatum Achan nolit esse cum populo, non vero hic. In Græco ly mortuorum non habetur quidem quoad verbum, bene vero quoad sensum, imo in contextu etiam quoad verbum habetur, nam Judas pro iis obtulit, pro quibus oravit; sed pro mortuis oravit, ut a peccatis solvantur, uti ipse Lutherus vertit: darum hat er auch für diese Todte gebetten, daß ihnen die Sünd vergeben wurde: Ergo & pro illis obtulit, & quidem pro physice mortuis v. 42. die erschlagen waren. Rursus non omnes peccarunt graviter, imo pauci ob ignoratam illam legem, vel quia putarunt eam se ad sola idola, non vero ad donaria extendere, nec credebant, illam legem tunc obtinere, quando nullum idololatriæ periculum aderat: in quo leviter peccarunt; aut si graviter peccarunt, de hoc peccato doluerunt, nam Judas Divinitus cognovit, eos cum pietate dormitionem accepisse, & habere optimam repositam gratiam v. 45. Retinuerunt quidem illa donaria, sed ideo, quia peracta pœnitentia morte præventi abjicere non poterant. Denique citati Doctores, & nonnulla etiam Missalia loquuntur de mitigatione pœnarum Purgatorii, quod late damnatio dicitur. II. A facto particulari Judæ non licet regulam universalem desumere, quia falli potuit, & hoc sine mandato Dei, & sine exemplo fecit ex propria opinione διαλογιζόμενος. *Resp.* Factum Judæ laudatur a Spiritu S. uti sanctum & salubre v. 43. Nec hoc sine exemplo fecit sequens traditionem Patrum, & praxin usita-

usitatam a Tobia c. 4. Davide 2 Reg. 1. & cogitatio ejus dicitur bona & religiosa. III. 2 Cor. 5. v. 10. *referet unusquisque propria corporis prout gessit* sive bonum, sive malum Et Gal. 6. v. 5. *Unusquisque onus suum portabit.* Ergo alienis precibus non juvatur. *Resp.* S. Paulus in primo loco solum innuit, justos in altera vita suffragiis viventium juvari pro mensura bonorum operum in vita factorum, quia eis nova merita post vitam non accrescunt, ut juvari a viventibus possint. Unusquisque etiam onus suum portabit, sive quia propter propria peccata punietur, sive quia aliorum meritis post mortem non juvabitur, nisi propria in vita præcesserint: sive quia in extremo judicio nemo aliorum suffragiis juvari poterit, sed quisque ex iis, quæ gessit in corpore, judicabitur. IV. Melius est per se satisfacere, quam per alium, & minus præmiatur, qui per alium satisfacit: Ergo pro defunctis orare non debemus, ne eorum gloriam minuamus. *Resp.* Melius est per se satisfacere in vita, ubi satisfaciendo meremur gratiæ & gloriæ augmentum, non vero in purgatorio, ubi animæ amplius mereri non possunt.

Schol. 2. Nolumus hic curiose indagare, ubi sit locus Purgatorii, quæ pœna ibi sustineatur; quæ ejus duratio. Hæc omnia incerta sunt. Alii Purgatorium in inferno; alii in aere, alii subtus terram ponunt. Acerbissimam esse Purgatorii pœnam ob privationem Visionis beatificæ nemo dubitat. Alii pœnam veri ignis, alii obscuritatem & tenebras cum summo angore & animi tristitia addunt. Quanta sit ejus duratio, quis dicere potest? putat Maldonatus pœnas Purgatorii ob maximam earum acerbitatem ad decem annos ab animabus non tolerari. Sed praxis Ecclesiæ huic sententiæ contradicit, quæ anniversaria pro defunctis ante ducentos & amplius annos celebrat. Verbo: Ecclesia de his omnibus nihil adhuc pronuntiavit.

Locus, pœna, duratio Purgatorii.

§. 414.

Corpora mortuorum resurgent.

Quemadmodum vero animæ justorum omni nævo carentes statim post mortem. (§.411.) vel si quid ipsis expiandum supersit, in Purgatorio plene purgatæ (§. 412.) mox beatitudinem suam consequuntur: ita etiam corpora suam aliquando gloriam obtinebunt: (§. 404.) Unde corpora mortuorum omnium aliquando resurgent. Hoc ostendit 1*mo*. S. Scriptura Jobi 19. v. 25. *Scio, quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea.* Non loquitur hic Job de liberatione a miseriis suis, quia dicit *in novissimo die* se resurrecturum & quidem *cum pelle sua.* In Hebraico quidem legitur: *Postea super pulverem surget*, scilicet Redemptor meus. Verum licet in modernis Hebraicis exemplaribus legatur יָקוּם surget; in antiquis tamen vulgata nostra legit אָקוּם surgam. Quare sensus idem est, nimirum: *Super pulverem surgam*, id est, *e sepulchro resurgam*, alias enim oculis suis Job Redemptorem suum non visurus esset. Imo licet etiam servemus textum modernum Hebraicum, intelligendo eum de resurrectione Christi, ex hac tamen adhuc nostra resurrectio infertur a S. Paulo. 1. Cor. 15. v. 12. Et ipse S. Job. cum oculis suis visurus sit Redemptorem redivivum, sane oculos & carnem recipere debet. Rursus juxta textum Hebraicum loco: *Et rursum circumdabor pelle mea*: legunt quidem nonnulli: *& post cutem meam perforarunt hoc*: quia

quia נִקֵּף in Piel a נָקַף significat perforare. Sed hoc falsum est, nam יָקַף significat circumire, & in hiphil circumdare, ut sensus sit: Et *postquam pellis mea circumiverit hoc*, nempe, corpus: vel in niphal, *Postquam pelle mea circumdata fuerint* nempe ossa: hoc sequetur. Deinde servata etiam illa lectione Hebraica, resurrectio aperte probatur, nam si Job corrosa a vermibus pelle Deum oculis suis visurus sit, pelle sua rursum circumdari debet. Eandem veritatem docet Christus Matth. 22. dum Sadducæos resurrectionem negantes refellit, dicens: *De resurrectione autem mortuorum non legistis, quod dictum est a Deo: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob: non est Deus mortuorum, sed viventium.* Ubi ex immortalitate animæ & naturali ejus appetitu ad corpus resurrectionem corporum probat. Idem ex professo docet Apostolus 1. Cor. 15. *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur: in momento, in ictu oculi, in novissima tuba, canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti.* Hoc idem docent omnia Symbola, Apostolorum, Constantinopolitanum, S. Athanasii. 2*do*. Rationem dat Athenagoras: si resurrectio mortuorum futura non sit, Ergo vel quia Deus non potest, quod nemo dicet, cum Deus omnipotens, qui creavit omnia ex nihilo dissoluta etiam restaurare possit: Vel quia Deus non vult, quod iterum falsum est, quia resurrectio nulli nocet, & est digna Deo, ut etiam corpus præmium suum accipiat.

Schol.

Solvuntur objectiones. *Schol.* 1. Sadducæi negabant resurrectionem mortuorum, quos hodie plures naturalistæ sequuntur. I. Quia multa V. T. testimonia conciliari non possunt cum fide resurrectionis. Ps. 1. *non resurgent impii in Judicio.* Ps. 77. dicuntur Israelitæ *Spiritus vadens, & non rediens.* Ps. 113. *Non mortui laudabunt te Domine.* Eccl. 3. *Unus interitus est hominum & jumentorum.* *Resp.* Impii non resurgent in Concilio & judicio justorum: vel juxta Hebraicum: impii non sustinebunt se in judicio, id est, defendere se non poterunt. Per Spiritum vadentem, & non redeuntem intelligitur fluxa vita corporalis. Mortui non laudant Deum cultu publico, sicuti viventes. Unus est interitus hominum & jumentorum quoad corruptionem corporis, non quoad resurrectionem. II. Resurrectio carnis nocet animæ Sanctorum, quæ sine carne & Angelis est Deo similior. *Resp.* Anima in corpore est perfectior, quia habet omnia ad naturæ suæ conditionem requisita, utpote pars compositi: imo corpus post resurrectionem gloriosum animam nullo modo aggravat. III. Sic caro resurgeret, & non resurgeret, quia non foret eadem caro. Quæso! Undenam resument illi suam carnem, quæ ab Antropophagis vorata, & in eorum substantiam conversa, fuit. *Resp.* Non foret eadem caro statu & qualitate, bene vero substantia: sane homo in vita mutatur corpulentia, dignitate &c. & tamen manet idem substantia. Deinde in hypothesi carnis ab Anthropophagis devoratæ illa caro datur homini resurgenti, in quo primitus cepit esse caro humana, juxta S. Augustinum l. 22. de Civ. c. 19.

Qualia corpora resurgent. *Schol.* 2. Est de fide, quod in resurrectione anima resumat idem numero corpus, quod habuit in terris, uti patet ex citato Jobi textu: *rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum: quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.* Et 1 Cor. 15. *Oportet corruptibile Hoc induere incorruptionem.* Et Concilium Lateranense sub Innocentio III. c. 1. definit, omnes mortales cum suis propriis corpori-

bus

bus resurgent, quæ nunc gestant. 2*do* Communior est sententia, quod justi & improbi cum omnibus membris corporis, etiam iis, quibus in vita caruerunt, sine omni defectu resurgent, quia resurrectio est opus Dei particulariter operantis, quod est sine omni defectu. 3*tio* Communiter docent Patres, homines resurrecturos in ea staturæ magnitudine, in eo robore & corporis compositione, quæ convenit ætati hominis perfectissimæ 33 vel 35 annorum. Item non omnes resurgentes erunt ejusdem staturæ, sed talis magnitudinis, quam habuerunt in termino augmenti, secluso tamen naturæ defectu: unde gigantes non resument corpora immoderatæ magnitudinis, nec pigmæi corpora immoderatæ parvitatis. Sexus tamen resurgentium manebit. Vid. dissert. Calmeti de resurrect. mort.

§. 415.

Postquam igitur in fine mundi ad sonitum tubæ mortui resurrexerint, (§. 414.) *Judicium generale* celebrabitur, quando uno die, & in uno loco omnes simul omnium sæculorum homines ad Tribunal summi Judicis stabunt; & singuli omnibus spectantibus & audientibus sententiam in se latam excipient. *Judicium universale in fine mundi erit.* Testatur hoc 1*mo*. S. Scriptura Joel 3. v. 2. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Josaphat, & disceptabo cum eis ibi super populo meo.* Et v. 12. *Consurgant & ascendant gentes in vallem Josaphat: quia ibi sedebo, ut judicem omnes gentes in circuitu.* Lutherus quidem hæc verba de Ecclesia nova interpretatur, quam vult designari nomine vallis Josaphat, tum quia in materiali valle Josaphat, non possent omnes homines stare: tum

tum quia nomen Josaphat sumitur appellative pro omni loco, ubi est Judicium Jehovæ. Verum bene notat D. Duhamel in edit. Bibl. licet hæc verba in sensu historico de ultione Domini ab inimicis Judæorum sumenda explicari possint; non obstat tamen, quin in sensu a Spiritu S. intento etiam de judicio extremo prolata sint. Cætera, quæ de valle Josaphat objiciuntur, non labefactant Traditionem apud Catholicos receptam de extremo Judicio in hoc valle celebrando, nam licet in illa sola omnes recipi non possent, in ea tamen, & ejus circuitu recipi valent. Deinde cum Josaphat semper hic scribatur cum littera J initiali majori, erit nomen proprium; & suadet ratio congruentiæ, quod Christus in vicinia Jerusalem, ubi passus est, judicaturus sit. Rursus hoc universale Judicium in N. T. multoties prædicitur: Matth. 7. v. 22. c. 16. v. 27. c. 25. v. 31. &c. ubi apparatus hujus Judicii late describitur. Joan. 8. v. 28. Act. 1. v. 11. 1. Thess. 4. v. 15. &c. 2do. Causæ hujus Judicii universalis celebrandi sunt, ut ita infinita Dei Justitia & Misericordia manifestetur: læsa justorum fama coram toto mundo reparetur, & Divina Christi Majestas toti orbi innotescat.

Circumstantiæ judicii. *Schol.* Circumstantiæ hujus Judicii generalis, quas ex S. Scriptura novimus, erunt, 1mo Exercebitur a Christo visibiliter apparituro, & plena potestate judiciaria instructo: Matth. 16. v. 27. Joan. 5. v. 22. Licet enim potestas judicandi omnibus Personis S. S. Trinitatis sit communis, præcipue tamen Filio Dei tribuitur, qui non solum ut Deus, sed

ſed etiam ut homo judicabit. *2do* Ingens ſplendor, & variæ manifeſtationes Divinæ Majeſtatis, ſummique imperii eum circumfundent. Matth. 25. Luc. 9. v. 26. quo etiam ſpectat ſonitus Tubæ, 1 Theſſ. 15. per quem Tubam vere ſonantem, vel ſonitum Tubæ ſimilem, vel ingentia tonitrua, Interpretes intelligunt. *3tio* Judex ſubſiſtet in nubibus 1 Theſſ. 4. v. 17. ut ab omnibus hominibus conſpici poſſit. 4. Omnes Angeli Sancti duce S. Michaele Archangelo eum comitabuntur. Matth. 16. v. 27. ut gloriam Domini & Regis ſui prædicent Eph. 1. v. 21. *5to* Mortui omnes per vocem tubæ excitati, & reſurgentes in valle Joſaphat congregabuntur ante Tribunal Chriſti Judicis, & pii ab impiis ſeparabuntur. Matth. 25. v. 31. Pii ad dextram judicis, impii ad ſiniſtram collocabuntur 1 Theſſ. 4. v. 17. *6to* Apparebit ſignum S. Crucis, & manifeſta erunt abſcondita cordis, ita ut unicuique & bene & malefacta alterius pateant Matth. 24. *7timo* Judex denique juxta cujusque merita vel demerita juſtiſſimam feret ſententiam pro bonis quidem: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Pro impiis vero: diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus. *8vo* Habito judicio mundus immutabitur. Iſ. 65. Novi cœli & nova terra creanda dicitur. Cauſa quippe modernæ mundi diſpoſitionis eſt conſervatio & propagatio ac habitatio humani generis, quæ cauſa poſt extremum judicium ceſſabit. Igne igitur hic mundus purgabitur. De hac Innovatione fides nos docet: Mundum ad ſuum exitum perventurum eſſe: eſſeque per flammas abſumendum Pſ. 102. v. 26. & 2 Petri 3. v. 8. Item eum non eſſe in nihilum, ſed in meliorem ſtatum redigendum. Cætera ſcilicet duratio mundi, natura & qualitates ignis, quo mundus conflagrabit: figura ejus futura, incerta ſunt, de quibus vid. D. Calmet in diſſ. de fine & ſtatu mundi poſt Judicium.

§. 416.

Signa Judicium præcedent. Signa tamen nonnulla Adventum Christi ad Judicium præcedent, quæ Christus prædixit Matth. 24. v. 29. Luc. 21. v. 25. Quia tamen hæc signa partim ad excidium Jerosolymorum partim ad adventum Christi in corpore suo, quod est Ecclesia, pertinent: Ex iis judicii tempus certo cognosci non potest. Unde S. Augustinus ep. 80. de fine sæculi: illud: *Vigilate, ne cum venerit, repente inveniat vos dormientes* ad omnes pertinere docet.

Antichristus veniet. 2. Interim ante extremi Judicii diem *Antichristus* prius adveniet, qui innumeros seducet, Sanctos bello vexabit, Messiæ nomen & Dei cultum sibi usurpabit, contra quem Enoch & Elias pugnabunt, quique post breve tempus & imperium a Dei Verbo vel Spiritu vel ejus jussu interficietur. Indicat hæc omnia S. Scriptura. Dan. 7. v. 24. dicitur: *Alius consurget post eos decem Reges potentior prioribus, & sermones contra Excelsum loquetur, & Sanctos Altissimi conteret.* Quæ de Antichristo explicat S. Hieronymus, Theodoretus &c. Matth. 24. v. 4. 5. 11. 12. Christus ipse Antichristum describit. Et 1. Thess. 2. v. 3. dicitur: *Nisi prius revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adversatur & extollitur super omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur . . . tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet Spiritu oris sui . . cujus est adventus secundum operationem Satanæ in omni virtute & signis & prodigiis mendacibus, & in omne seductione*

ctione iniquitatis iis, qui pereunt, eoquod charitatem veritatis non receperunt. Apoc. 11. v. 7. Antichriſtus deſcribitur nomine *beſtiæ, quæ aſcendit de abyſſo, & occidit duos teſtes, quæ faciet adverſus eos bellum,* & *vincet illos, & occidet eos, & corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus eſt.* Et c. 13. deſcribit hanc beſtiam, *habentem cornua decem, & ſuper cornua ejus decem diademata, & ſuper capita ejus nomina blaſphemiæ. Dracodedit illi virtutem ſuam, & poteſtatem magnam.. poteſtas facere menſes quadraginta duos cum Sanctis, & vincere eos.* Porro de Henoch & Elia contra Antichriſtum prædicantibus habetur in Apocalypſi c. 11. *Ego dabo Spiritum meum duobus teſtibus, & prophetabunt diebus mille ducentis, amicti ſaccis.* Ubi nomine duorum teſtium omnes Interpretes Henoch & Eliam intelligunt. Hæc de Antichriſto S. Scriptura. Cætera, quæ de eo feruntur pene omnia, vel obſcura ſunt, vel incerta, de quibus vid. diſſ. D. Calmet de Antichriſto.

§. 417.

Regnum Millenarium Chriſti in terris, quod judicium univerſale præceſſurum dicitur, eſt omnino fictitium. Probatur 1mo. ex S. Scriptura, ubi Matth. 22. dicitur: *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur.* Ergo regnum Chriſti non erit in voluptatibus carnalibus etiam moderatis. Item 1. Theſſ. 4. v. 16. dicitur: *Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus* *Non erit regnum millenarium in terris.*

obviam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus. Ubi post adventum Christi non regnum Millenarium sed sempiternum promittitur: quod etiam prædicitur. Luc. 1. v. 33. *Regni ejus non erit finis*, quæ verba Concilium Constantinopolitanum Symbolo inseruit contra Apollinaristas Millenarios. Et S. Damasus in Concilio Romano a. 373. eandem Millenariorum hæresin damnavit. 2*do*. constat ex P.P. qui hunc errorem oppugnarunt, uti Cajus apud Euseb. l. 3. c. 22. S. Dionysius Alex. l. de promiss. S. Hieronymus ep. ad Hedib. q. 2. 3*tio*. Ratio est: Sancti statim post mortem donantur Visione Dei beatifica: (§. 411.) Ergo regnum hoc Millenarium est omnino fictitium.

Millenariorum hæresis. *Schol.* Cerinthus circa annum Christi 80. docuit, quod post resurrectionem mortuorum futurum sit in terris Christi regnum apud Jerosolymam restauratam mille annis ante judicium universale, ubi justi inter voluptates carnis versabuntur, & præcepta ac sacrificia legis Mosaicæ restaurabuntur. Errorem hunc sequentes dicti sunt Chiliastæ seu Millenarii. Item S. Papias Episcopus Hierapolitanus Joannis Presbyteri, non vero Evangelistæ, discipulus teste Eusebio l. 3. hist. c. ult. hos mille annos in terrestri Jerusalem explendos esse voluit in voluptatibus quidem corporis, sed moderatis & licitis sine Templi vel Legis antiquæ restauratione; cujus errorem nonnulli priorum sæculorum Patres sunt secuti. Pro regno hoc fictitio afferunt sequentes rationes. I. Matth. 19 v. 29. dicitur: *Omnis, qui reliquerit domum &c. centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Sed pro hoc centuplo recipiendo nullum convenientius tempus nisi post resurrectionem assignari potest. *Resp.* Juxta S. Hieronymum sensus est: *Qui carnalia pro Salvatore dimiserit, spiritualia reci-*

Eremi fratrum Camaldulensium Montis Regii

Errata.

Pag.	*Lin.*		*Corrige.*
302.	10.	Filius Spiritus S.	Filius, & Spiritus S.
303.	29.	c. Patre	a Patre
304.	19.	adſpectatæ	ad ſpectatæ
311.	33.	temarius	ternarius
314.	12.	natura	naturæ
316.	33.	Dei dicitur omnis	Dei omnis
322.	11.	Etſi	ſi
331.	22.	v.	v. 38.
332.	11.	natura	naturæ
336.	6.	Num	Nam
336.	18.	vel ex agro	vel quod ex agro
347.	26.	hæc	hoc
350.	9.	fluunt	fiunt
354.	1.	S.	3.
356.	22.	multis	multos
375.	30.	ſit	ſint
380.	10.	progari	propagari
383.	7.	regugnat	repugnat
389.	17.	ſæpe	ſepe
392.	31.	ſe	ſed
393.	26.	cenſervet	conſervet
400.	8.	& inclinatio	inclinatio
404.	36.	puræ intui[illegible]va	puræ non intuitiva
407.	16.	Reſp.	Rabbi
432.	[illegible]8.	quo	quod
438.	32.	& ſ.	etſi
461.	20.	Nazaret, had	Nazareth, ad
470.	11.	couſuetudinem	conſuetudinem
470.	14.	agit	ait
478.	21.	tribuit	ei tribuit
485.	17.	peccato	peccati
487.	16.	ſe	te
489.	8.	Scientiæ, fides	Scientiæ, gratia ſanitatum
495.	30.	θεότοτος	θεότοκος
504.	18.	Mantuæ in	Mantuæ, in
504.	31.	neque	reque
510.	22.	S.	5.
512.	39.	ros Epiſcoporum	105. Epiſcoporum.

De Immaculata Conceptione pag. 419

COMPENDIUM
THEOLOGIÆ
P. SCHRAM
O. S. B.
TOM. I